

كُتُبُ التَّابِكَاتِ

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBÎR

Tabakât

İbn Sa'd (230/845)

[MUHAMMED B. SA'D B. MENÎ EL-HÂŞİMÎ EL-BASRÎ]

MUHACİR VE ENSÂR'DAN
UHUD'A KATILANLAR

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBİR

İbn Sa'd (230/845)
[Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî]

İKİNCİ TABAKA

Muhacir ve Ensâr'dan Bedir'e Katılmayıp
Erken Dönemde Müslüman Olan ve Uhud
İle Daha Sonraki Savaşlara Katılanlar

IV

Çeviri Editörü
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Çeviri:
Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI [1-283]
Doç. Dr. Mehmet AKBAŞ [284-456]

Siyer Yayınları: 25

Siyer Serisi: 15

Eser Adı

Kitâbü't-Tabakâtî'l-Kebîr

[Thk: Dr. Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancı, 1. baskı, Mısır 2001]

Yazar

İbn Sa'd (230/845)

(Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî)

Çeviri Heyeti

Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI

Prof. Dr. Ali BAKKAL

Prof. Dr. Hikmet AKDEMİR

Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ

Prof. Dr. Mustafa EKİNCİ

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Doç. Dr. Mehmet AKBAŞ

Yrd. Doç. Dr. Abdullah YILDIZ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ASLAN

Yrd. Doç. Dr. Ayhan ERDOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Mahmut POLAT

Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİLEK

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Vehbi ŞAHİNALP

Yrd. Doç. Dr. Veysel KASAR

Yrd. Doç. Dr. Yasin KAHYAOĞLU

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Yayın Editörü

M.Ali ALİOĞLU

Son Okuma

Hüseyin YILDIRIM

Abdulkadir ALTINHAN

Ömer KAYMAZ

Mehmet İMECE

Kapak

Mehmet Emrullah İNCEARIK

Mizanpaj

Siyer Yayınları

ISBN

978-605-9283-30-4

Nişanca Mah. Zekai Dede Sk. No: 22 Eyüp/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46
Gsm: (0554) 930 07 04 Web: www.siyeryayinlari.com

Bu eserin e-kitap  evrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

KISALTMALAR

- (a): aleyhis's-selâm, aleyha's-selâm (*Allah'ın selâmı onun üzerine olsun*)
b.: ibn (*oğlu*)
(c): celle celâlüh (*Şanı yücedir*)
bt.: bint (*kızı*)
(E): Editör
h.: Hicrî
m.: Miladî
(k): kerremellahu vecheh (*Allah onu şereflendirsin*)
(M): Mütercim
(r): radiyallahu anhu- radiyallahu anhâ (*Allah ondan razı olsun*)
(rh): rahimehu'llah (*Allah'ın rahmeti üzerine olsun*)
(sas): sallallahu aleyhi ve sellem (*Allah'ın selamı ve duası onun üzerine olsun*)
v.: Vefatı

İKİNCİ TABAKA

MUHACİR VE ENSÂR'IN İKİNCİ TABAKASI

(Bu tabaka) şu kimselerden oluşur:
Bedir'e katılmamışlardır, Müslüman olmaları eskidir
ve bunların büyük çoğunluğu Habeşistan'a hicret etmişler,
Uhud'a ve ondan sonraki seferlere katılmışlardır.

MUHACİRLERDEN BENÎ HÂŞİM B. ABDÜMENÂF'TAN OLANLAR

365. *el-Abbâs b. Abdülmuttalib* ﴿العباس بن المطلب﴾

[el-Abbâs b. Abdülmuttalib] b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnân.

el-Abbâs'ın annesi ise, Nüteyle bt. Cenâb b. Küleyb b. Mâlik b. Amr b. Âmir b. Zeydümenât b. Âmir -ki, bu ed-Dahyân'dır- b. Sa'd b. el-Hazrec b. Teymüllah b. en-Nemr b. Kâsıt b. Hinb b. Efsâ b. Du'mî b. Cedîle b. Esed b. Rebî'a b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnân'dır. el-Abbâs, *Ebü'l-Fadl* künyesi ile anılıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. el-Kâsım el-Beyâdî haber verdi; dedi ki: Bana İbn Abbâs'ın mevlası Şu'be anlattı; dedi ki: Abdullah b. Abbâs'ı şöyle derken işittim:

Babam Abbâs b. Abdülmuttalib, Fil ashâbının (ordusunun) gelişinden üç sene önce doğdu. Resûlullah'tan (sas) üç yaş daha yaşlı idi.

[Dediler ki:] Abbâs b. Abdülmuttalib'in şu çocukları oldu:

1. el-Fadl. Onun çocuklarının en büyüğü idi ve (Abbâs) onunla künyelenirdi. O yakışıklı bir kimse idi; Resûlullah (sas) onu haccında terkisine almıştı; o *Şam*'da *Amvâs* taununda öldü. Nesli devam etmemiştir.

2. Abdullah. Din alimidir, Resûlullah (sas) onun için dua etmiştir. Tâif'te öldü. Nesli vardır.

3. Ubeydullah. Eliaçık, cömert, mal sahibi idi. *Medine*'de öldü. Onun da nesli vardır.

4. Abdurrahman. *Şam*'da öldü. Nesli yoktur.

5. Kusem. Peygamber'e (sas) benzetiliyordu. *Horasan*'a mücahid olarak çıkıp *Semerkand*'da ölmüştü. Nesli yoktur.

6. Ma'bed. Afrika'da şehid olarak öldürüldü. Nesli vardır.

7. Ümmü Habîbe bt. el-Abbâs.

Bunların hepsinin annesi Ümmü'l-Fadl'dır (el-Fadl'ın annesi). Bu (kadın), Lübâbetü'l-Kübrâ bt. el-Hâris b. Hazn b. Büceyr b. el-Hüzem b. Rüveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'sa'a b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır. Ümmü'l-Fadl'ın, Abbâs'tan olan bu çocukları hakkında, Abdullah b. Yezîd el-Hilâlî şöyle der:

*Hiçbir asil kadın, mükemmel bir örnek doğurmadı,
Senin bildiğin bir dağda veya ovada,*

*Ümmü'l-Fadl'ın karnından (doğan) altı kişi gibisini.
Ne kadar da kerim olgun yaşta kadın ve erkekler!*

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti: Şöyle denilirdi:

Kabirleri Abbâs b. Abdülmuttalib'in Ümmü'l-Fadl'dan olan oğullarınınkinden (oğullarının kabirlerinden) daha uzak hiçbir baba ve anne oğulları görmedik.

Abbâs'ın ayrıca Ümmü'l-Fadl dışında başkasından olan şu çocukları da vardır:

8. Kesîr b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib. Fakih ve muhaddis bir kişi idi.

9. Temmâm b. el-Abbâs. Zamanının insanları arasında en kudretli olanlarından biriydi.

10. Safiyye.

11. Ümeyye.

Bunların anneleri ümmü veledir.

12. el-Hâris b. el-Abbâs. Annesi, Huceyle bt. Cündeb b. er-Rebî b. Âmir b. Ka'b b. Amr b. el-Hâris b. Ka'b b. Amr b. Sa'd b. Mâlik b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr'dır. el-Hâris'in nesli vardır ve onlardan biri, Yemâme valisi es-Serî b. Abdullah'tır. Kesîr ve Temmâm'ın bugün nesli yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzeli anlattı: O, Ebü'l-Beddâh b. Âsım b. Adî b. Abdurrahman b. Uveym b. Sâ'ide'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Mekke'ye geldiğimizde, bana Sa'd b. Hayseme, Ma'n b. Adî ve Abdullah b. Cübeyr dedi ki: "Ey Uveyym! Resûlullah'a (sas) varıp onun yanında Müslüman olmamız için sen de bize eşlik et; zira biz, kendisine iman etmiş olduğumuz halde asla onu görmedik!" Bunun üzerine ben onlarla beraber çıktığımda, bana onun Abbâs b. Abdülmuttalib'in evinde olduğu söylendi. Biz de onun yanına gidip selam verdik ve ona "Ne zaman buluşuruz?" dedik. Abbâs b. Abdülmuttalib de dedi ki: "Kuşkusuz sizinle beraber kavminizden size muhalif olanlar var. O halde, bu hacılar ayrılınca ve biz ve siz buluşuncaya kadar işinizi gizleyin. Biz de sizin için işi açıklığa kavuşturalım, siz de açık bir işe girersiniz!" Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara, sabahında son intikalin olduğu gecede^[1], bugün mescidin bulunduğu Akabe'nin aşağısında kendilerinin huzuruna çıkmayı vaad etti ve onlara ne uyuyan bir kimseyi uyandırmamalarını ve ne de gelmemiş olan bir kimseyi beklememelerini emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; o Ubeyd b. Yahya'dan, o da Mu'âz b. Rifâ'a b. Râfi'den rivayet etti; (Mu'âz) dedi ki:

Bunun üzerine topluluk bir sükûnetten^[2] sonra o gece -ilk intikalin gecesinde- sızarak (gizlice) çıktılar. Resûlullah (sas) onlardan önce o yere varmıştı. Beraberinde ise Abbâs b. Abdülmuttalib vardı. Onunla beraber insanlardan ondan başka kimse yoktu. O, ona bütün işinde güveniyordu. Onlar toplandığında, ilk konuşan Abbâs b. Abdülmuttalib oldu; dedi ki: 'Ey Hazrec topluluğu! -Evs ve Hazrec, Hazrec diye adlandırılıyordu- Siz Muhammed'i, kendisini davet ettiğiniz şeye davet etmişsiniz. Muhammed ise, aşireti içerisinde insanların en şerefliilerindendir. Vallahi, bizden onun sözü üzere olan onu himaye eder. Bizden onun sözü üzere olmayan ise, (bunu) hasebi (asil soyu) ve şerefi himaye etmek için (yapar). Sizin dışınızdaki insanların hepsi Muhammed'e karşı çıkmıştır. Eğer siz, hep beraber, kuvvet, dövüş, -harp hakkında- bilgi sahibi olan ve Arapların düşmanlığını yalnız başına üstlenebilen kişiler iseniz, (biliniz ki) onlar sizi tek bir yay ile atacaktır (sizi gözden çıkaracaktır). O halde kendi görüşünüzü düşünün, işinizi mütalaa edin ve (geride) ancak sizden oluşan bir meclis ve bir toplum bırakarak dağılın, zira sözün en güzeli, doğru olanıdır. Başka (bir husus); bana harbi anlatın, nasıl düşmanınızla savaşıyorsunuz?' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine topluluğu susturdu. Abdullah b. Amr b. Haram ise konuşup dedi ki: 'Vallahi biz harp ehliyiz,

onunla gıdalandık, ona alıştırdık ve onu babalarımızdan büyükten büyüğe (babadan oğula) miras aldık. Oku tükeninceye kadar atarız. Sonra mızrak kırılıncaya kadar mızrakla savaşıyoruz. Sonra kılıçlarla yürüyüp, onlarla (kılıçlarla), -bizden veya düşmanımızdan- aceleci olan ölünceye kadar, vuruşuruz!’ Bunun üzerine Abbâs b. Abdülmuttalib dedi ki: ‘Siz harp erbabısınız, o halde sizde zırhlar var mı?’ Onlar, ‘Evet, (insanı) kaplayan (zırhlar var)!’, dediler. el-Berâ b. Ma’rûr ise şöyle dedi: ‘Senin dediklerini dinlemiş olduk. Vallahi şayet biz içimizde onun telaffuz ettiği şeylerden başkasını arzu etseydik, elbette onu söylerdik. Velâkin biz, Resûlullah’ın (sas) önünde vefayı, sıdkı ve hayatlarımızı yolunda feda etmek istiyoruz!’ [Râvî] dedi ki: Resûlullah (sas), Kur’an okudu. Sonra onları Allah’a davet etti; İslâm’a teşvik etti ve toplanmalarının nedenini söyledi. Bunun üzerine el-Berâ b. Ma’rûr ona (onun isteğine) iman ve tasdikle cevap verdi (muvafakat etti). Resûlullah (sas) onlarla bu konuda biat (sözleşme) yaptı. Abbâs b. Abdülmuttalib ise, Resûlullah’ın (sas) elini tutuyor, (bunu) onun için o gece Ensâr üzerinde biati sağlamlaştırmak amacıyla yapıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı; o el-Hâris b. el-Fadl’dan, o Süfyân b. Ebû’l-Avcâ’dan rivayet etti; (Süfyân) dedi ki: Bana, o gece onların yanında bulunan (bir) kimse şunu anlattı:

Abbâs b. Abdülmuttalib ise, Resûlullah’ın (sas) elini tutuyor ve şöyle diyordu: ‘Ey Ensâr topluluğu! Sesinizi alçaltın, zira bizim üzerimizde/bizi gözetleyen bir kısım casuslar var. Yaşlı olanlarınızı öne geçirin. Onlar, sizden [biata katılacak olanlar] bizim konuşmamızı renklendiren^[3] olurlar. Zira biz sizin için sizin kavminizden korkuyoruz. Sonra biat ettiğiniz zaman, meclislerinize dağılın ve işinizi gizleyin. Eğer siz bu işi bu mevsim bitinceye kadar gizlerseniz, (bilin ki) sizler (gerçek) adamlarsınız ve siz bugünden sonrası içinsiniz!’ Bunun üzerine el-Berâ b. Ma’rûr, ‘Ey Ebû’l-Fadl! [Biraz da] bizi dinle!’ dedi. Abbâs sükût etti de, el-Berâ şöyle dedi: ‘Vallahi gizlememizi istediğin şeyleri senin için gizleyeceğiz, izhar etmemizi istediğin şeyleri izhar edeceğiz. Hayatlarımızı yolunda feda edecek ve Rabbimizin bizden hoşnutluğuna sahip olacağız. Biz, hem pek çok halka (insan topluluğu) sahibiyiz ve hem de mukavemet ve izzet sahibiyiz. Biz kuşkusuz, taşâ ibadet etme durumunda bulunduğumuz zamanlarda böyle iken bugün, Allah -bizden başkasına anlaşılmaz yaptığı

şeyleri- görmemizi sağlamışken ve bizi Muhammed ile desteklemişken nasıl olalım? Uzat elini!’ Böylece, (elini) Resûlullah’ın (sas) eli üzerine koyanların ilki, el-Berâ b. Ma’rûr oldu. Onun Ebû’l-Heysem b. et-Teyyihan olduğu da söylenir ve (yine) Es’ad b. Zürâre olduğu da söylenir.

Bize Muhammed b. Ömer anlattı; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Süleyman b. Sühaym’dan rivayet etti; (Süleyman) dedi ki:

Evs ve Hazrec, Akabe gecesinde insanların ilki olarak (elini) Resûlullah’ın (sas) eli üzerine koyan kimse hakkında (birbirine karşı) övünüp, ‘Onu Abbâs b. Abdülmuttalib’den daha iyi bilen kimse yoktur.’ deyip Abbâs’a sordular. O da şöyle dedi: ‘Bunu benden daha iyi bilen kimse yoktur! O gece (elini) Peygamber’in (sas) eli üzerine koyanların ilki Es’ad b. Zürâre, sonra el-Berâ b. Ma’rûr, sonra ise Üseyd b. Hudayr’dır.’

Bize Abdullah b. Nümeyr, Esbât b. Muhammed ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi, onlar Zekeriyâ b. Ebû Zâide’den, o Âmir eş-Şa’bî’den rivayet etti; (Âmir eş-Şa’bî) dedi ki:

Peygamber (sas), Abbâs b. Abdülmuttalib ile -ki Abbâs görüş sahibi bir kişi idi- Akabe’de ağacın altında Ensâr’dan yetmiş kişiye (onlarla buluşmak için) gitti de, Abbâs dedi ki: ‘Sizin konuşanız konuşsun ve konuşmayı uzatmasın. Zira müşriklerden sizi gözetleyen bir casus var ve eğer onlar sizi bilirlerse, sizi rezil ederler.’ Onlar adına söz söyleyen ise -ki bu (zat), Ebû Ümâme Es’ad b. Zürâre’dir- şöyle dedi: ‘Ey Muhammed! Rabbin için dilediğin şeyi iste, sonra kendin için ve ashâbın için dilediğin şeyi iste! Sonra da biz bunları yaptığımız zaman, Allah’tan ve sizden bize gelecek mükâfatı haber ver!’ Resûlullah (sas) da şöyle dedi: “Sizden Rabbim için, O’na ibadet etmenizi ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmamanızı istiyorum. Sizden kendim için ve ashâbım için ise, bizi barındırmanızı, bize yardım etmenizi ve kendinizi himaye ettiğiniz şeylerden bizi de himaye etmenizi istiyorum!” O dedi ki: ‘O halde, biz bunları yaparsak, bizim için ne var?’ O da “Cennet!” dedi. Bunun üzerine, ‘O halde bunlar senin için var (bunları senin için kabul ediyoruz)!’ dedi. İshâk b. Yusuf, hadisinde şöyle dedi: eş-Şa’bî bu hadisi anlattığı zaman, ‘İhtiyarlar ve gençler, ne bundan daha kısa ve ne de bundan daha belagatli bir hutbe (konuşma) dinlememiştir!’ derdi.

Bize Ali b. İsa b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel haber verdi. O babası İsa b. Abdullah'tan, o [Ali b. İsa'nın] amcası İshâk b. Abdullah b. el-Hâris'ten, o babası Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'den şunu rivayet etti:

Kureyş, Bedir'e doğru ayrılıp da Merrüzzehrân'da bulundukları vakit, Ebû Cehil uykusundan kalkıp bağırды sonra şöyle dedi: 'Ey Kureyş topluluğu! Dikkat edin, görüşünüz batsın, ne yaptınız? Hâşimoğulları'nı geride bıraktınız! Eğer Muhammed sizi yenerse, onlar bunun benzerini elde ederler. Eğer siz Muhammed'i yenerseniz, onlar sizden geride bıraktıklarınızı çocuklarınızdan ve ailelerinizden alırlar. O halde onları kendi toprağınızda ve avlunuzda yalnız bırakmayın! Onlarda bir zenginlik (fayda) olmasa bile onları sizinle beraber çıkarın!' Bunun üzerine müşrikler, [Mekke'ye] geri dönüp, Abbâs b. Abdülmuttalib, Nevfel, Tâlib ve Akîl'i zorla [beraberlerinde Bedir'e doğru yolculuğa] çıkardılar.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Mekke'de bizden, Hâşimoğulları'ndan olanlar Müslüman olmuşlardı; onlar Müslümanlıklarını gizliyorlar; Ebû Leheb ve Kureyş'in üzerlerine çullanıp da, -Mahzûmoğulları'nın Seleme b. Hişâm, Abbâs b. Ebû Rebî'a ve başkalarını bağladığı gibi- kendilerinin de bağlanmasından ürkerek bunu izhar etmekten korkuyorlardı. (İşte) bu sebeple, Peygamber (sas), ashâbına Bedir günü şöyle dedi: "Sizden kim Abbâs, Tâlib, Akîl, Nevfel ve Ebû Süfyân^[4] ile karşılaşır, onları öldürmesin. Zira onlar zor kullanılarak çıkarıldılar!"

Bize Rüveym^[5] b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı: Onlar (raviler) hep beraber, Muhammed b. İshâk'tan rivayet ettiler; (Muhammed b. İshâk) dedi ki: Bana Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib anlattı. O İkrime'den rivayet etti; (İkrime) dedi ki: Resûlullah'ın (sas) mevlası Ebû Râfi şöyle dedi:

Ben Abbâs b. Abdülmuttalib'e ait bir köle idim. İslâm ev halkına ulaşmış ve de Abbâs Müslüman olmuş, Ümmü'l-Fadl Müslüman olmuş ve ben Müslüman olmuşum. Abbâs kavminden çekiniyor ve onlara muhalefetten hoşlanmayıp Müslümanlığını gizliyordu. Kavmi içerisinde dağılmış vaziyette malı olan birisi idi. O bu durumdayken onlarla beraber *Bedir*'e çıktı.

Bize Rüveyym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bana Hârûn b. Ebû İsa anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı: Onlar (bütün raviler) Muhammed b. İshâk'tan rivayet ettiler; (Muhammed b. İshâk) dedi ki: Bana el-Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed anlattı. O ailesinden birisinden, o İbn Abbâs'tan şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) ashâbına *Bedir* günü şöyle dedi: “Ben biliyorum ki, Hâşimoğulları'ndan ve başkalarından bir kısım adamlar (Mekke'den) zorla çıkarılmışlar. Onların bizimle savaşmaya istekleri yok. O halde sizden kim Hâşimoğulları'ndan bir kimse ile karşılaşır, onu öldürmesin. Kim Peygamber'in (sas) amcası Abbâs b. Abdülmuttalib ile karşılaşır, onu öldürmesin. O ancak zor kullanılarak çıkarıldı.” [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebî'a şöyle dedi: ‘Babalarımızı, oğullarımızı, kardeşlerimizi ve aşiretlerimizi öldüreceğiz. Abbâs'ı ise bırakacağız (öyle mi)? Vallahi eğer onunla karşılaşsam, mutlaka onu kılıçla birleştiririm!’ [Râvî] dedi ki: Onun sözü Resûlullah'a (sas) ulaştı da, (Resûlullah) Ömer b. Hattâb'a şöyle dedi: “*Ey Ebû Hafs! -Ömer, ‘Vallahi doğrusu o (gün) Resûlullah'ın (sas) beni Ebû Hafs lakabıyla andığı ilk gündü’ dedi- (Hiç) Resûlullah'ın (sas) amcasının yüzüne kılıçla vurulur mu?’*” Bunun üzerine Ömer, ‘Bırak beni, Ebû Huzeyfe'nin boynunu kılıçla vurayım! (İşte) vallahi kuşkusuz o münafık oldu!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Ebû Huzeyfe ise sözünden pişmanlık duydu. O, ‘Vallahi, ben o gün söylediğim o sözden dolayı güvende (huzurlu) değilim. -Aziz ve Celil olan Allah'ın benden o söz karşılığında şehitliği kefarete olarak kabul etmesi hariç- ondan hâlâ korkmaktayım!’ diyordu da, *Yemâme* günü şehit olarak öldürüldü.

Bize Muhammed b. Kesîr haber verdi. O el-Kelbî'den, o Ebû Sâlih'ten, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Resûlullah (sas) müşriklerle *Bedir* günü karşılaştığında, “Kim Hâşimoğulları’ndan bir kimse ile karşılaşır, onu öldürmesin. Zira onlar zorla çıkarıldılar!” dedi de, Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebî’a şöyle dedi: ‘Vallahi onlardan karşılaştığım her adamı öldürürüm!’ Bu da Resûlullah’a (sas) ulaştı da, (Resûlullah), “*Şöyle şöyle diyen sen misin?*” dedi. O dedi ki: ‘Evet ya Resûlullah! Babamın, amcamın ve kardeşimin öldürülmüş olduklarını düşündüğüm zaman, (bu durum) bana zor geldi de, söylediğim şeyi söyledim!’ Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Senin baban, amcan ve kardeşin, bizimle savaşmak için gayret sarf ederek, isteyerek, zor kullanılmaksızın çıktılar. Bunlar ise, bizimle savaşmak için zor kullanılarak, istemeyerek çıkarıldılar!*”

Bize Ali b. İsa b. Abdullah en-Nevfelî haber verdi. O babasından, o (Ali b. İsa’nın) amcası İshâk b. Abdullah’tan, o babası Abdullah b. el-Hâris’ten rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Bedir günü olduğunda Kureyş, Hâşimoğulları’nı ve onların müttetiklerini bir çadır içinde topladılar. Onlardan korktular ve onların sorumluluğunu onları koruyacak ve onlara sert davranacak kimselere bıraktılar. Hakîm b. Hizâm onlardandır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih haber verdi. O Âsım b. Ömer b. Katâde’den, o Mahmûd b. Lebîd’den rivayet etti; (Mahmûd) dedi ki: Bize Ubeyd b. Evs -ki Zaferoğulları’ndan, (esirleri) beraber bağlayan kişidir (Mukarrin)- anlattı; dedi ki:

Bedir günü olduğunda Abbâs b. Abdülmuttalib’i, Akîl b. Ebû Tâlib’i ve Abbâs’ın Fihri’ye mensup bir müttetifiğini esir ettim de, Abbâs ve Akîl’i beraber bağladım. Resûlullah (sas) onlara baktığında, beni “(esirleri) beraber bağlayan” (Mukarrin) olarak adlandırdı ve “O ikisine karşı sana kerim bir melek yardım etti!” dedi.

Bize Rüveym b. Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa’d anlattı. Onlar (raviler) hep beraber Muhammed b. İshâk’tan rivayet etti; (Muhammed b. İshâk) dedi ki: Bana

arkadaşlarımızdan biri anlattı. O Miksem Ebü'l-Kâsım'dan, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Selimeoğulları'ndan Ebü'l-Yeser Ka'b b. Amr, Abbâs'ı esir eden kişi idi. Ebü'l-Yeser küçük cüsseli bir adamdı, Abbâs ise iri yarı bir adamdı. Resûlullah (sas) Ebü'l-Yeser'e “*Ey Ebü'l-Yeser! Abbâs'ı nasıl esir ettin?*” dedi. O da, ‘Ya Resûlullah! Kuşkusuz ona karşı bana, ne önce ve ne de sonra görmediğim, görünümü şöyle, görünümü böyle bir adam yardım etti!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Kuşkusuz ona karşı sana kerim bir melek yardım etti!*” dedi.

Onlar (raviler) dediler ki: Muhammed b. İshâk'tan başkası ise hadisinde şöyle dedi:

Ebü'l-Yeser *Bedir* gününde Abbâs'a ulaştı. O ise sanki bir put gibi ayakta idi. Ebü'l-Yeser ona şöyle dedi: ‘Yaptığın şeyin cezasını buldun! Kardeşinin oğlunu öldürür müsün?’^[6] Bunun üzerine Abbâs şöyle dedi: ‘Muhammed ne yaptı? Onun başına öldürülme (mi) geldi?’^[7] Ebü'l-Yeser, ‘Allah daha güçlü ve daha çok yardım edendir!’ dedi. Abbâs dedi ki: ‘Muhammed’in dışında her şey dengesizliktir (eksikliktir). O halde ne istiyorsun?’ Ebü'l-Yeser, ‘Resûlullah (sas) seni öldürmeyi yasakladı!’ dedi. Bunun üzerine Abbâs, ‘(Bu) onun ilk alakası (hediyesi) ve iyiliği değildir!’ dedi.

(Yine) bize Rüveyym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı: Onlar (raviler) hep beraber Muhammed b. İshâk'tan rivayet etti; (Muhammed b. İshâk) dedi ki: Bana el-Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed anlattı. O ailesinden birisinden, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) şöyle dedi:

İnsanlar *Bedir* günü -esirler zincir içerisinde hapsedilmiş olduğu halde- akşama eriştiğinde, Resûlullah (sas) gecesinin ilk kısmında uykusuz olarak geceledi. Ashâbı kendisine, ‘Ya Resûlullah! Sana ne oluyor, uyumuyorsun?’ dedi. O da, “*Zinciri içerisinde Abbâs'ın iniltisini işittim!*” dedi. Bunun üzerine onlar, Abbâs'a doğru gidip onu serbest bıraktılar, Resûlullah (sas) da uyudu.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. el-Asam anlattı. O şöyle dedi:

Bedir esirleri geldiğinde, onların içinde Resûlullah'ın (sas) amcası Abbâs da vardı; Peygamber (sas) gecesini uykusuz geçirdi. Ona ashâbından birisi, 'Ey Allah'ın Peygamberi! Seni ne uyutmadı?' dedi. O da, "Abbâs'ın iniltisi!" dedi. Bunun üzerine bir adam kalkıp onun (Abbâs'ın) zincirinden (bir miktar) gevşetti de, Resûlullah (sas), "Niçin Abbâs'ın iniltisini duymuyorum?" dedi. Topluluktan bir adam, 'Onun zincirinden bir miktar gevşettim!' dedi. O, "O halde bunu, esirlerin hepsi hakkında yap!" dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti; (Mahmûd) şöyle dedi:

Abbâs b. Abdülmuttalib için esirler içerisinde getirildiği vakit bir gömlek aranmıştı da, (insanlar) Yesrib'te onun için, -Abdullah b. Übey'in gömleği hariç- onun ölçüsüne göre yapılan bir gömlek bulamamışlardı. Abdullah b. Übey gömleğini ona giydirdi; o gömlek onun üzerindeydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne anlattı. O Amr b. Dînâr'dan, o Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; (Câbir) şöyle dedi:

Abbâs esir edildiğinde, onun için, İbn Übey'in gömleği hariç, ölçüsüne göre yapılan bir gömlek bulunamadı.

Bize Rüveyym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi: Onlar (raviler) hep beraber Muhammed b. İshâk'tan rivayet etti; (Muhammed b. İshâk) dedi ki:

Resûlullah (sas), Abbâs b. Abdülmuttalib'e Medine'ye getirildiği vakit şöyle dedi: "Ey Abbâs! Kendini, kardeşinin oğlu Akîl b. Ebû Tâlib'i, Nevfel b. el-Hâris'i ve -el-Hâris b. Fihroğulları'nın kardeşi olan- senin müttefikin Utbe b. Amr b. Cahdem'i fidiye vererek kurtar. Zira sen mal sahibisin." O, 'Ya Resûlullah! Ben Müslüman idim, velâkin topluluk beni zorladı!' dedi.

O dedi ki: “*Senin Müslümanlığını Allah daha iyi bilir. Eğer söylediğin şey doğru ise Allah seni onunla mükâfatlandırır. Senin işinin zahiri ise bizim aleyhimize olmuştur. O halde kendini fidyeye vererek kurtar!*” Resûlullah (sas) ondan (daha önce) yirmi ukıyye^[8] altın almıştı da Abbâs, ‘Ya Resûlullah! Onları benim için fidyemden say!’ dedi. Resûlullah (sas), “*Hayır, bu Allah’ın senden bize verdiği bir şeydir!*” dedi. Abbâs, ‘Durum şu ki, benim malım yok!’ dedi. Resûlullah (sas) ise şöyle dedi: “*O halde nerede, çıktığın vakit Mekke’de (hanımın) Ümmü’l-Fadl bt. el-Hâris’in yanında beraberinizde hiç kimse olmadığı halde bıraktığın mal? Sonra ona, eğer bu seferimde öldürülürsem, şu ve şu el-Fadl’ın, şu ve şu ise Abdullah’ındır, dedin!*” O da dedi ki: ‘Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, bunu benden ve ondan başka hiç kimse bilmiyordu ve kuşkusuz ben biliyorum ki, sen Allah’ın Resûlüsün!’ Bunun üzerine Abbâs, kendini, kardeşinin oğlunu ve müttefikini fidyeye vererek kurtardı.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ukbe’nin kardeşinin oğlu olan İsmail b. İbrahim b. Ukbe anlattı. O Musa b. Ukbe’den, o İbn Şihâb’tan, o Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; (Enes) dedi ki:

Ensâr’dan bir adam Resûlullah’a (sas) şöyle dedi: ‘Bize izin ver, kardeşimiz Abbâs b. Abdülmuttalib için fidyesini bırakalım!’ O da, “*Hayır, bir dirhem bile olmaz!*” dedi.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi. O babasından, o (Ali b. İsa’nın) amcası İshâk b. Abdullah’tan, o Abdullah b. el-Hâris’ten rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Abbâs, kendini ve kardeşinin oğlu Akîl’i seksen ukıyye altın fidyeye vererek kurtardı. “1.000 dinar” da denir.

Onlar (bütün raviler) dediler ki: Abbâs Mekke’ye doğru çıkıp, kendi fidyesini ve kardeşinin oğlunun fidyesini gönderdi. Müttefikinin fidyesini ise göndermedi. Resûlullah (sas) da, Hassân b. Sâbit’i çağırıp ona (durumu) haber verdi. Ebû Râfi -ki Abbâs’ın fidyesi konusunda elçisi idi- (Mekke’ye) geri döndü. Abbâs ona, ‘Sana ne dedi?’ diye sordu. O da durumu Abbâs’a anlattı. Bunun üzerine Abbâs, ‘Hangi söz bundan daha ağırdır? Sen eğerini indirmeden önce (mola vermeden) geri kalanı yükle!’ dedi. O da (geri kalan) fidyeyi yükledi, (böylece) Abbâs onları fidyeye vererek kurtardı.

Bize Muhammed b. Kesîr haber verdi. O el-Kelbî'den, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan Aziz ve Celil olan Allah'ın "Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: Eğer Allah kalplerinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınandan (fidyeden) daha hayırlısını size verir ve sizin için mağfiret eder, Allah gafurdur, rahimdir."^[9] sözü hakkında şunu rivayet etti:

(Bu ayet,) *Bedir* günündeki esirler hakkında indi. Abbâs b. Abdülmuttalib, Nevfel b. el-Hâris ve Akîl b. Ebû Tâlib onlardandır. Abbâs, o gün esir edilen (bir) kimse idi ve beraberinde yirmi ukıyye altın vardı. Ümmü Hânî'in mevlası olan Ebû Sâlih dedi ki: Ben Abbâs'ı şöyle derken işittim: 'Onlar [yanında bulunan paralar] benden alındı. Bunun üzerine ben Resûlullah (sas) ile onları benim fidyemden sayması için konuştum. Ancak Resûlullah (sas) teklifimi kabul etmedi. Allah da beni onların yerine, -her biri yirmi ukıyye değerinde mal karşılığı olan- yirmi köle ile ödüllendirdi. Bana zemzemi de verdi. Onun karşılığında, *Mekke* halkının bütün mallarının benim olmasını istemem. Sadece Rabbimden mağfiret umuyorum. Resûlullah (sas) beni Akîl b. Ebû Tâlib'in fidyasını vermekle yükümlü kıldı. Ben, 'Ya Resûlullah! (Hayatta) kaldığım sürece beni insanlardan dilenmeye terk ettin!' dedim. O da bana, "Ey Abbâs! O halde, altınlar nerede?" dedi. Ben, 'Hangi altınlar?' dedim. O şöyle dedi: "*Mekke'den çıktığın gün (hanımın) Ümmü'l-Fadl'a verdiği (altınlar)! Ve de ona dedin ki: 'Ben bu yüzüme ne isabet edeceğini bilemem. Bunlar senin, el-Fadl'ın, Abdullah'ın, Ubeydullah'ın ve Kusem'in!'*" Ben de ona, 'Kim sana bunu haber verdi? Vallahi buna insanlardan, benden ve ondan başka hiç kimse muttali olmamıştı!' dedim. Resûlullah (sas) bana, "*Allah, bana bunu haber verdi!*" dedi. Ben de ona şöyle dedim: 'O halde şahadet ederim ki, sen gerçekten Allah'ın Resûlü'sün ve sen doğrusun (doğruyu söyleyensin). (Yine) şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve sen Allah'ın Resûlü'sün.' Bu ise Allah'ın "Eğer Allah sizin kalplerinizde hayır -doğruluk diyor- olduğunu bilirse, size sizden alınandan (fidyeden) daha hayırlısını size verir ve sizin için mağfiret eder, Allah gafurdur, rahimdir."^[10] sözüdür. O da bana yirmi ukıyye yerine, yirmi köle verdi; ben Rabbimden mağfiret bekliyorum.'

Bize Hâşim b. el-Kâsım Ebü'n-Nadr haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humeyd b. Hilâl el-Adevî'den şunu

rivayet etti:

el-Alâ b. el-Hadramî, Resûlullah'a (sas) *Bahreyn*'den 80.000 (dirhem) gönderdi. Resûlullah'a (sas) ne önce, ne de sonra bundan daha çok mal gelmemişti. Bunun üzerine o, onları(n getirilmesini) emretti. Onlar (getirilip) bir hasır üzerine yayıldı ve (insanlar) namaza çağrıldı. Resûlullah (sas) gelip malın üstünde ayakta durdu. Malı gördükleri vakit insanlar da geldiler. O gün ne sayı, ne de tartı vardı; sadece avuçla tutup alma vardı. Abbâs gelip şöyle dedi: 'Ya Resûlullah! Ben *Bedir* gününde kendi fidyemi ve Akîl b. Ebû Tâlib'in fidyesini verdim. Akîl'in ise malı yoktu. O halde bana bu maldan ver!' O da, "Al!" dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Abbâs, üzerinde bulunan (siyah ve kırmızı, kare şeklindeki) bir giysinin içerisine (paraları avuç avuç) doldurdu. Sonra kalkmak için davrandı; ancak güç yetiremedi. Başını Resûlullah'a (sas) doğru kaldırıp, 'Ya Resûlullah! Üzerime kaldır (sırtıma koy)!' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) tebessüm etti. Öyle ki onun (güldüğü zaman görünen) dişi veya köpekdişi göründü ve "*Malın bir kısmını geri koy ve gücünün yettiğini üstlen!*" dedi. O da öyle yapıp o malı götürdü. O şöyle diyordu: 'Allah bize vaad ettiği iki şeyden birini kuşkusuz yerine getirdi; diğeri konusunda ise ne yapacağını bilemem -o O'nun şu sözünü kastediyor: ***"Elinizdeki esirlere de ki: Eğer Allah kalplerinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınandan (fidyeden) daha hayırlısını size verir ve sizin için mağfiret eder."***^[11]-. (İşte) bu, benden alınandan daha hayırlıdır. Mağfiret konusunda ise ne yapacağını bilemem!'

Bize Hişâm b. Muhammed es-Sâib haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Hâşimoğulları'ndan müşriklerle beraber *Bedir*'de bulunanların hepsi Müslüman oldu. Abbâs, kendisini ve kardeşinin oğlu Akîl'i fidye vererek kurtardı. Sonra hep beraber *Mekke*'ye geri döndüler; sonra muhacir olarak *Medine*'ye geldiler.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi. O İshâk b. el-Fadl'dan, o da şeyhlerinden rivayet etti; (şeyh) dedi ki:

Akîl b. Ebû Tâlib, Peygamber'e (a) şöyle dedi: 'Onların eşrafından kimleri öldürdün?'^[12] Biz de onların içerisinde miyiz?' [Râvî] dedi ki:

Bunun üzerine o, “Ebû Cehil öldürüldü!” dedi. Akîl de, şöyle dedi: ‘(İşte) şimdi senin için vadi temizlendi!’ [Râvî] dedi ki: Akîl ona şunu da dedi: ‘Durum şu ki, senin ehl-i beytinden Müslüman olmamış hiç kimse kalmadı!’ Resûlullah (sas), “*O halde onlara söyle de, bana iltihak etsinler!*” dedi. Akîl onlara bu sözü getirince, onlar (Mekke’den) çıktılar. Şu da söylendi: Abbâs, Nevfel ve Akîl Mekke’ye geri döndüler. Onlar, (daha önce) yerine getirmekte oldukları *sikâye* (içecek su verme), *rifâde* (yemek verme) ve *riyâset* (başkanlık) işini yerine getirmeleri için bununla emrolundular. Bu ise Ebû Leheb’in ölümünden sonradır. *Sikâye*, *rifâde* ve *riyâset*, Cahiliye’de Hâşimoğulları’ndaydı. Sonra onlar bunun ardından Medine’ye hicret edip evlatları ve aileleriyle oraya vardılar.

Bize Ali b. İsa b. Abdullah haber verdi. O kardeşi el-Abbâs b. İsa b. Abdullah’tan rivayet etti; (el-Abbâs b. İsa) dedi ki: Bize Mekkeli Şeybî[13] Kureyşliler ve onlardan başkası şunu anlattı:

Abbâs b. Abdülmuttalib ve Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib’in Mekke’den Resûlullah’a (sas) gelişi, *Hendek* günlerinde oldu. Rebî’a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, o ikisini yolculuklarında *Ebvâ*’ya kadar uğurladı. Sonra Mekke’ye geri dönmek istedi. Amcası Abbâs ve kardeşi Nevfel b. el-Hâris ona şöyle dediler: ‘Şirk yurduna, nereye geri dönüyorsun? Onlar Resûlullah (sas) ile savaşıyorlar ve onu yalanlıyorlar. Resûlullah (sas) güçlü olmuş, ashâbı sıklaşmıştır. Bizimle beraber [yola] devam et!’ Bunun üzerine Rebî’a, o ikisiyle beraber yürüdü. Nihayet Resûlullah’a (sas) Müslüman, muhacir olarak geldiler.

Bize İsmail b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O İbn Abbâs b. Abdullah b. Ma’bed b. Abbâs’tan şunu rivayet etti:

Onun (İbn Abbâs b. Abdullah’ın) dedesi Abbâs ve Ebû Hüreyre - kendilerine Ebû Şimr kafilesi denilen- bir kabile içerisinde geldiler. Onlar, Peygamber’in (sas) *Hayber*’i fethettiği gün *Cuhfe*’de konaklayıp, ona (Peygamber’e) kendilerinin Peygamber’e (sas) gitmeyi amaçlayarak *Cuhfe*’de konakladıklarını haber verdiler. Bu, *Hayber*’in fethi gününde idi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Peygamber (sas), Abbâs ve Ebû Hüreyre’ye *Hayber*’den pay verdi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Ben bu hadisi Muhammed b. Ömer'e anlattım. O şöyle dedi: Bu bize göre, hakkında ilim ve rivayet ehlinin şüphe etmediği bir yanılmadır. Kuşkusuz Abbâs *Mekke*'de, Resûlullah (sas) ise *Hayber*'de idi, orayı fethetmişti. el-Haccâc b. İlât es-Sülemî *Mekke*'ye varıp Kureyş'e Resûlullah (sas) hakkında, onların arzu ettiği şeylerle, onun mağlup edildiğini ve ashâbının öldürüldüğünü haber verdi. Onlar buna sevindiler. Onun haberi, Abbâs'ı sıkıntıya soktu^[14] ve onu (çok) üzdü. O kapısını açtı; oğlu Kusem'i tutup göğsünün üzerine koydu. O şöyle diyordu:

Ey Kusem! Ey Kusem! Ey kerem sahibine benzeyen!

Nihayet el-Haccâc ona gelip, Resûlullah'ın (sas) esenliğini ve onun *Hayber*'i fethetmiş olduğunu ve ona Yüce Allah'ın oradaki şeyleri ganimet vermiş olduğunu haber verdi. Abbâs buna sevindi. Giysisini giydi, Mescid'e koşup Beyt'i tavaf etti ve Kureyş'e el-Haccâc'ın, Resûlullah'ın (sas) esenliğine, *Hayber*'i fethettiğine ve Allah'ın ona onların mallarından ganimet verdiği şeylere dair haber verdiği şeyleri haber verdi. Bunun üzerine müşrikler aşağılandı, bu onları üzdü ve el-Haccâc'ın, ilk haberinde kendilerine yalan söylemiş olduğunu anladılar. Bu, *Mekke*'deki Müslümanları ise sevindirdi. Onlar Abbâs'a gelip, onu Resûlullah'ın (sas) esenliği sebebiyle tebrik ettiler. Sonra Abbâs bunun ardından çıkıp *Medine*'de Peygamber'e (sas) iltihak etti. Resûlullah (sas) ona *Hayber*'de her sene (olmak üzere) iki yüz yük vesk^[15] hurma verdi. Sonra Abbâs onunla beraber çıkıp, *Mekke*'nin fethinde, *Huneyn*'de, *Tâîf*'te ve *Tebûk*'te bulundu. *Huneyn* gününde, insanlar ondan ayrıldıkları vakit, ailesi içerisinde onunla beraber sebat gösterdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Muhammed b. Abdullah'tan, o amcası İbn Şihâb'tan, o Kesîr b. Abbâs b. Abdülmuttalib'den, o da babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Resûlullah (sas) ile beraber *Huneyn* gününde bulundum. Ben ve Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib ona yakın olup ondan ayrılmadık. Peygamber (sas) ise kendisine ait beyaz bir dişi katır üzerindeydi. O katırı ona Ferve b. Nüfâse el-Cüzâmî hediye etmişti. Müslümanlar ve kâfirler bir araya geldiklerinde, Müslümanlar arkalarını dönerek kaçtı. Resûlullah (sas) ise dişi katırını kâfirlere doğru dörtnala koşturmaya başladı. Abbâs dedi ki: Ben Resûlullah'ın (sas) dişi katırının dizginini tutmuştum. Hızla

koşmamasını isteyerek onu (katırı) (harp sahasına gitmekten) engelliyordum. Ebû Süfyân ise Resûlullah'ın (sas) (dişi katırının) üzengisini tutmuştu. Resûlullah (sas), “*Ey Abbâs! ‘Ey Semüre Ashâbı!’ diye seslen!*” dedi.^[16] Abbâs dedi ki: Ben gür sesli bir adamdım. En yüksek sesimle, ‘Nerede Semüre Ashâbı?’ dedim. O şöyle dedi: “(İşte) vallahi onların, benim sesimi duydukları vakitteki (şefkatle) dönüşü, doğrusu sanki sığırların yavrularına şefkatle dönüşü (gibi)ydi. Onlar ‘Ey (efendim) emret; ey (efendim) emret!’ (Ya lebbeyk, ya lebbeyk!) dediler.” [O dedi ki:] Bunun üzerine onlar ve kâfirler savaştılar. (Onlar) Ensâr için çağrı(da) ise, ‘Ey Ensâr topluluğu! Ey Ensâr topluluğu!’ diyorlardı. Sonra çağrı, el-Hâris b. el-Hazrecoğulları ile sınırlandı. Onlar, ‘Ey el-Hâris b. el-Hazrecoğulları! Ey el-Hârisoğulları!’ dediler. [O dedi ki:] Resûlullah (sas) da, dişi katırının üzerinde olarak ve onun üzerinde onların savaşmasını daha iyi görmek için boynunu uzatan (bir) kimse gibi baktı. [O dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) “*Bu, tandırın kızıştığı vakittir!*” dedi. [O dedi ki:] Sonra Resûlullah (sas) bir kısım çakıl taşları alıp onları kâfirlerin yüzlerine attı. Sonra “*Muhammed’in Rabbine yemin olsun, onlar hezimete uğradılar!*” dedi. [O dedi ki:] Ben bakmaya başladım. Bir de ne olsun! Savaş, gördüğüme göre, (başlangıçtaki) şekli üzere (devam ediyor)du. [O dedi ki:] Vallahi, Resûlullah'ın (sas) çakıl taşlarını atmasından, sonra da (katırına) binmesinden çok zaman geçmemişti ki, bir de ne olsun! Onların gücü zayıfladı ve iş tersine döndü. Nihayet Allah onları (kafirleri) hezimete uğrattı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Ebû Arûbe anlattı. O da Katâde’den rivayet etti; (Katâde) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib *Huneyn* gününde insanlar hezimete uğradığı zaman Resûlullah'ın (sas) önünde idi. Peygamber (sas) ona, “*İnsanlara seslen! -(ravi) onun gür sesli bir adam olduğunu söyledi- ‘Ey Muhacirler topluluğu! Ey Ensâr topluluğu!’ diye seslen!*” dedi. Bunun üzerine o, Ensâr’a boy boy (fahz) seslenmeye başladı da, Peygamber (sas) ona dedi ki: “*Şöyle seslen: ‘Ey Semüre Ashâbı!’ -Altında biat ettikleri rıdvan ağacını kastediyor- Ey Bakara suresi ashâbı!’*” O seslenmeye devam etti. Nihayet insanlar tek bir boyun (birlik) halinde ilerledi.

Bize Zeyd b. Yahya b. Ubeyd ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Abdülazîz anlattı. O da Ebû Abdullah el-Eylî'den rivayet etti; o dedi ki:

Gazze piskoposu *Tebûk*'ta Peygamber'e (sas) gelip, 'Ya Resûlullah! Hâşim ve Abdüşems benim yanımda öldüler. O ikisi tacirlerdi. Şunlar o ikisinin mallarıdır!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Peygamber (sas) Abbâs'ı çağırıp, "*Hâşim'in malını Hâşimoğulları'nın büyüklerine paylaştır!*" dedi. Ebû Süfyân b. Harb'i de çağırıp, "*Abdüşems'in malını, Abdüşems çocuklarının büyüklerine paylaştır!*" dedi.

Bize Ali b. İsa b. Abdullah en-Nevfelî haber verdi. O İshâk b. el-Fadl'dan, o da Süleyman b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den şunu rivayet etti:

Abbâs b. Abdülmuttalib ve Nevfel b. el-Hâris muhacir olarak *Medine*'ye Resûlullah'ın (sas) yanına vardıklarında, ikisi arasında kardeşlik tesis etti. *Medine*'de hep beraber ikisine tek bir yerde pay olarak (evler) verdi ve ikisinin arasını bir duvarla ayırdı. Bir yerde iki komşu oldular. Cahiliye'de mal için birbiriyle görüşme yapan, birbirini seven ve birbirine karşı samimi olan iki ortak idiler. Nevfel'in Resûlullah'ın (sas) kendisine pay olarak verdiği evi, Hüküm Meydanı'nın (Rahabetü'l-kadâ)^[17] ve -Resûlullah'ın (sas) mescidi olan mescide doğru- ona bitişik olan (kısım)ın yerinde idi. O (ev), bugün Hüküm Meydanı'dır (Rahabetü'l-kadâ)^[18] ve (yine) o, bugün 'Dârü Mervân' (Mervân Evi) denilen 'Dârü'l-imâre'nin (Emirlik Evi) karşısındadır. Abbâs b. Abdülmuttalib'in -Resûlullah'ın (sas) kendisine pay olarak verdiği- evi ise, onun sınırdaşı idi. O, 'Dârü Mervân'da, Resûlullah'ın (sas) mescidi olan mescide doğru olan (ev)dir ve (yine) o, bugün 'Dârü Mervân' denilen 'Dârü'l-imâre'dir. Resûlullah (sas) yine Abbâs'a diğer evini de pay olarak verdi ki, (bu ev) çarşıda, 'Meczeretü^[19] İbn Abbâs' olarak adlandırılan yerde idi.

Bize Esbât b. Muhammed haber verdi. O Hişâm b. Sa'd'dan, o da Ubeydullah b. Abbâs'tan rivayet etti; (Ubeydullah) şunu dedi:

Ömer'in yolu üzerinde Abbâs'ın evinin bir oluğu vardı. Ömer (bir) Cuma günü elbisesini giydi. Abbâs için iki yavru hayvan boğazlanmıştı. (Ömer)

oluğa geldiğinde, içerisinde mezkûr iki yavru hayvanın kanı bulunan bir su aşığıya döküldü de, Ömer'e isabet etti. Bunun üzerine Ömer, o oluğun sökülüp çıkarılmasını emretti. Sonra Ömer geri dönüp elbisesini çıkardı ve başkasını giydi. Sonra gelip insanlara namaz kıldırdı. Abbâs da ona gelip, 'Vallahi o, Resûlullah'ın (sas) koyduğu yere aittir!' dedi. Ömer ise Abbâs'a şöyle dedi: 'Ben de, onu Resûlullah'ın (sas) koyduğu yere koyman için, senden benim sırtıma çıkmanı rica ediyorum!' Abbâs da bunu yaptı.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî ve Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdiler; dediler ki: Bize Musa b. Ubeyde anlattı. O da Ya'kûb b. Zeyd'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb bir Cuma günü çıktı ve üzerine Abbâs'ın evinin oluğundan bir şey damladı. O [oluk], Ömer'in mescide doğru giden yolu üzerinde idi. Bunun üzerine Ömer onu söktü. Abbâs da ona şöyle dedi: 'Olugumu söktün! Vallahi onu olduğu yere ancak Resûlullah (sas) kendi eliyle koydu!' Ömer ise, 'Senin benden başka bir merdivenin olmayacak ve de onu sen kendi ellerinle yerine koyacaksın!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer, Abbâs'ı boynunun üzerinde taşıdı. O da ayaklarını Ömer'in omuzları üzerine koydu. Sonra oluğu (daha önce) olduğu yere iade edip, yerine koydu.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ümeyye b. Ya'lâ haber verdi. O da Sâlim Ebû'n-Nadr'dan rivayet etti; (Sâlim) dedi ki:

Ömer döneminde Müslümanlar çoğalınca, mescid onlara dar geldi. Ömer mescidin etrafındaki evleri -Abbâs b. Abdülmuttalib'in evi ve mü'minlerin annelerinin odaları hariç- satın aldı; Ömer, Abbâs'a şöyle dedi: 'Ey Ebû'l-Fadl! Kuşkusuz Müslümanların mescidi kendilerine dar geldi; senin evin ve mü'minlerin annelerinin odaları hariç, mescidin etrafındaki evleri, Müslümanlara mescidlerinde genişlik sağlamamız için satın almıştım. Mü'minlerin annelerinin odaları için çare yok. Senin evine gelince, onu bana Müslümanların beytülmalinden istediğin şey karşılığında, onunla (onlara) mescidlerinde genişlik sağlamam için sat!' Abbâs ise, '(Bunu) yapacak değilim!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer ona şöyle dedi: 'Benden şu üç şeyin birini seç: Ya bana onu Müslümanların beytülmalinden istediğin şey karşılığında satman; ya Medine'den istediğin yerde senin için (bir arsa) belirlemem (planlamam) ve (evi) senin için Müslümanların

beytülmalinden bina etmem; veyahut senin onu Müslümanlara tasadduk etmen ve de onunla (onlara) mescidlerinde genişlik sağlamamız!’ O, ‘Hayır, onlardan hiçbirisi de değil!’ dedi. Bunun üzerine Ömer, ‘Benimle senin arana istediğin kişiyi koy!’ dedi. O da, ‘Übey b. Ka’b!’ dedi. İkisi Übey’e gidip ona olayı anlattılar; Übey, ‘Eğer isterseniz, Peygamber’den (sas) işittiğim bir hadisi size anlatırım!’ dedi. ‘Bize anlat!’ dediler. Bunun üzerine o (Übey) şöyle dedi: Resûlullah’ı (sas) şöyle derken işittim: *“Allah Dâvûd’a, ‘Benim için içerisinde anılacağım bir ev bina et!’ diye vahyetti. O da O’nun için bu arsayı -Beytûlmakdis’in arsasını- belirledi (planladı). (Ama) bir de görüldü ki, onun (arsanın) dörtte biri(ni), İsrâîloğulları’ndan bir adamın evi(nin köşe kısmı oluşturuyor). Dâvûd da ondan onu kendisine satmasını istedi, (ama) adam kabul etmedi. (Sonra) Dâvûd kendi kendine ondan (onu zorla) almayı kararlaştırdı. Bunun üzerine Allah ona, ‘Ey Dâvûd! Ben sana Benim için, içerisinde anılacağım bir ev bina etmeni emrettim. Sen ise Benim evime gaspı sokmak istedin. Hâlbuki gasp Benim işim değildir. Senin cezan ise onu bina etmemendir!’ diye vahyetti. Dâvûd, ‘Ya Rab! Benim çocuğumdan (bu olur) mu?’ dedi. Allah, ‘Senin çocuğundan olur!’ dedi.”* [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer, Übey b. Ka’b’ın giysisinin birleşme yerlerini (ön tarafını) tuttu ve ‘Ben sana bir şey getirdim, sen ise ondan daha ağır olanı getirdin. Söylediğin şeyi mutlaka terk edeceksin!’ deyip onu (beraberinde) götürerek nihayet mescide soktu. (Sonra) onu Resûlullah’ın (sas) ashâbından bir halkanın yanında -ki içlerinde Ebû Zer de vardı- durdurup şöyle dedi: ‘Allah’ın Dâvûd’a (Beytûlmakdis’i) sadece kendi zikri için bina etmesini emrettiği vakitle ilgili Beytûlmakdis hadisini söylerken Resûlullah’ı (sas) işiten bir adamdan Allah adına istekte bulunuyorum!’ Ebû Zer de, ‘Ben onu Resûlullah’tan (sas) işittim!’ dedi. Başka biri, ‘Ben de onu işittim!’ dedi. Bir başkası, ‘Ben de onu işittim!’ -Resûlullah’tan (sas), demek istiyor- dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer, Übey’i gönderdi. [Râvî] dedi ki: Übey ise, Ömer’e dönüp şöyle dedi: ‘Ey Ömer! Resûlullah’ın (sas) hadisi hakkında beni itham mı ediyorsun?’ Ömer de, ‘Ey Ebû’l-Münzir! Hayır, vallahi o konuda seni itham etmiyorum. Ancak Resûlullah’tan (sas) bu hadisin aşikâr olmasını hoş karşılamadım!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Ömer ise Abbâs’a, ‘Git! Ben de (artık) evin hakkında sana dönmeyeceğim!’ dedi. Abbâs da şöyle dedi: ‘Sen bunu yaptığın zaman, ben de onu kuşkusuz Müslümanlara tasadduk ederim ki, onunla onlara mescidlerinde genişlik sağlayayım. Ama senin benimle münakaşa etme durumunda ise, (bu) olmaz!’ [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer, onlar

için, onların bugün kendilerine ait olan evini belirledi (planladı) ve onu Müslümanların beytülmalinden bina etti.

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib'in Medine'de mescidin yanında bir evi vardı. Ömer, 'Onu mescidin içine dâhil etmem maksadıyla bana hibe et veya bana onu sat!' dedi; o ise kabul etmedi. Ömer şöyle dedi: 'O halde benimle senin arana Resûlullah'ın ashâbından bir adam koy!' Bunun üzerine ikisi Übey b. Ka'b'ı aralarına (hakem) koydular. [Râvî] dedi ki: Übey, Ömer'in aleyhine hükmetti. [Râvî] dedi ki: Ömer de, 'Resûlullah'ın (sas) ashâbı içerisinde benim için Übey'den daha cesur olan bir kimse yok!' dedi. O şöyle dedi: 'Peki sana nasihatte bulunayım mı, ey Mü'minlerin Emîri? (Malum) kadının kıssasını bilmiyor musun? (Şöyle ki) Dâvûd, Beytûlmakdis'i bina ettiğinde, içerisine bir kadının evini onun izni olmadan dâhil etti. (Dâvûd) erkeklerin hücrelerine^[20] ulaştığında da, (kendisine) onun inşası yasaklandı. Bunun üzerine, 'Ey Rabbim! Madem bana yasakladın, o halde benden sonra neslimde olsun!' dedi.'

Daha sonra ise Abbâs ona, 'O (ev) benim lehime takdir edilmiş olmadı mı?' dedi. O, 'Evet (öyle oldu)!' dedi. O şöyle dedi: 'O halde o (ev) senindir, ben kuşkusuz onu Allah'a verdim!'

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne anlattı. O Amr b. Dînâr'dan, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den şunu rivayet etti:

Abbâs, Ömer'e gelip ona şöyle dedi: 'Peygamber (sas), bana Bahreyn'i ikta olarak verdi.' Ömer, 'Bunu kim bilir?' dedi. O, 'el-Muğîre b. Şu'be!' deyip onu getirdi. Muğîre onun lehine şahitlik etti. [Râvî] dedi ki: Ömer ise onun için bunu geçerli saymadı. Sanki onun şahitliğini kabul etmemiş (gibi)di. Abbâs da Ömer'e kaba davrandı. Bunun üzerine Ömer, 'Ey Abdullah! Babanın elini tut!' dedi. [Râvî] Süfyân, Amr'dan başkasından rivayetle onun şöyle dediğini söyledi: Ömer dedi ki: 'Vallahi, ey Ebü'l-Fadl! Doğrusu ben (geçmişte), senin Müslüman olmana, -şayet Resûlullah'ın (sas) hoşnutluğu için Müslüman olsaydı, (babam) el-Hattâb'ın Müslüman olmasından- daha çok sevinirdim!'

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Talha b. Abdurrahman b. Talha b. Abdullah b. Osman b. Ubeydullah el-Kureşî -sonra- et-Temîmî anlattı; dedi ki: Bana İshâk b. İbrahim b. Abdullah b. Hârise b. en-Nu'mân anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Hârise'den şunu rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Safvân b. Ümeyye b. Halef el-Cumahî geldiğinde, Resûlullah (sas) ona, “*Kimin evinde (misafir olarak) kaldın, ey Ebû Vehb?*” dedi. O, Abbâs b. Abdülmuttalib’in evinde kaldım!’ dedi. O şöyle dedi: “*Kureyş’in, Kureyş’e sevgisi en fazla olanının evinde kaldın!*”

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Yezîd b. Abdullah’tan, o Hind bt. el-Hâris’ten, o da Ümmü’l-Fadl’dan şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) onların yanına girdi. Resûlullah’ın (sas) amcası Abbâs hastaydı. Abbâs ölümü temenni etti. Resûlullah (sas) ona şöyle dedi: “*Ey Resûlullah’ın amcası! Ölümü temenni etme. (Zira) eğer iyilik yapan bir kişi isen ve geriye bırakılırsan, senin için daha hayırlı olmak üzere (senin iyiliğin) iyiliğine iyilik katılıp giderek artar. Eğer kötülük yapan bir kişi isen ve geriye bırakılırsan, kötülük yapmaktan vazgeçersin (ve rızayı ararsın). O halde ölümü temenni etme!*”

Bize Mâlik b. İsmail en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Kâmil anlattı. O Habîb’den -İbn Ebû Sâbit’ten demek istiyor- rivayet etti; (Habîb) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib, insanların kulak memesi göğse en yakın olanı idi (boyu uzundu).

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O İsrâîl’den, o Abdüla’lâ’dan, o Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Abbâs ile bir kısım insanlar arasında bir sorun vardı, bunun üzerine Peygamber (sas), “*Abbâs, bendendir ve ben de ondanım!*” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî ve Muhammed b. Kesîr haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl anlattı. O da Abdûla'lâ'dan, Sa'îd b. Cübeyr'i şöyle derken işittiğini rivayet etti: Bana İbn Abbâs şunu haber verdi:

Bir adam, Abbâs'ın Cahiliye'de (yaşamış) olan bir babasını çekiştirdi. Bunun üzerine Abbâs ona tokat attı. Onun kavmi de toplanıp, 'Vallahi, bizim adamımıza tokat attığı gibi, biz de mutlaka ona tokat atacacağız!' dediler ve silah kuşandılar. Bu, Resûlullah'a (sas) ulaşınca gelip minbere çıktı. Allah'a hamdetti, O'na senada bulundu ve şöyle dedi: *"Ey insanlar! İnsanların hangisinin Allah'ın yanında daha seçkin (ekrem) olduğunu biliyorsunuz?"* Onlar, 'Sen!' dediler. O şöyle dedi: *"O halde Abbâs bendendir ve ben de ondanım! Bizim ölülerimize sövmeyin. (Zira) bizim dirilerimize eziyet edersiniz!"* [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o insanlar gelip, 'Ya Resûlullah! Senin gazabından Allah'asığınırız. Ya Resûlullah! Bizim için bağışlanma dile!' dediler.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İsrâîl'den, o Abdül'a'lâ'dan, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Peygamber (sas) minbere çıkıp Allah'a hamdetti ve O'na senada bulundu; sonra şöyle dedi: *"Ey insanlar! Yeryüzü halkının hangisi Allah'ın yanında daha seçkindir (ekrem)?"* Onlar, 'Sen!' dediler. O şöyle dedi: *"O halde Abbâs bendendir ve ben de ondanım!"* O şunu da dedi: *"Kim Abbâs'a söverse, kuşkusuz bana sövmüş olur!"*

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'den, o da Abbâs b. Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

Muhacirlerden bir adam Abbâs b. Abdülmuttalib ile karşılaşp, 'Ey Ebü'l-Fadl! Ne dersin, Allah Abdülmuttalib b. Hâşim'i ve -Sehmoğulları'nın bayan kâhini- el-Gaylata'yı hep beraber ateşte toplamış mıdır?' dedi. Abbâs, onun kusurunu görmezden geldi. Sonra onunla ikinci defa karşılaşp ona bunun benzerini söyledi. Abbâs onun kusurunu görmezden geldi. Sonra Abbâs'la üçüncü defa karşılaşp ona bunun benzerini söyledi. Bunun üzerine Abbâs elini kaldırıp burnuna vurdu ve burnunu kırdı. Adam olduğu gibi Peygamber'e (sas) gitti. Resûlullah (sas) onu görünce, *"Bu ne?"* dedi.

Adam, ‘Abbâs!’ dedi. Resûlullah (sas) Abbâs’a (gelmesi için haber) gönderdi. Abbâs gelince, ona dedi ki: “*Muhacirlerden bir adama ne (yapmak) istedin?*” Abbâs şöyle dedi: ‘Ya Resûlullah! Vallahi, kuşkusuz biliyorum ki, Abdülmuttalib ateştedir, fakat o (adam) benimle karşılaşp, ‘Ey Ebü’l-Fadl! Ne dersin, Allah Abdülmuttalib b. Hâşim’i ve – Sehmoğulları’nın bayan kâhini- el-Gaylata’yı hep beraber ateşte toplamış mıdır?’ dedi. Ben de defalarca onun kusurunu görmezden geldim. Sonra vallahi ben kendime hâkim olamadım. O, onu kastetmedi; fakat o beni kastetti!’ Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Sizden birine ne oluyor ki, gerçek olsa bile, (belirli bir) işte kardeşine eziyet ediyor?*”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Musa b. Ebû Âişe’den, o Abdullah b Ebû Rezîn’den, o Ebû Rezîn’den, o da Ali’den rivayet etti; (Ali) dedi ki:

Abbâs’a, Resûlullah’tan (sas) ‘Bizim için hicâbeyi iste!’ dedim. [Râvî] dedi ki: O da ondan istedi. Resûlullah (sas), şöyle dedi: “*Size sizin için ondan daha hayırlı olanı, sikâyeyi veriyorum. O sizi eksiltir, siz ise onu eksiltmezsiniz!*”^[21]

Bize Enes b. İyâd el-Leysî ve Abdullah b Nümeyr el-Hemdânî haber verdiler. Onlar Ubeydulllah b. Ömer’den, o Nâfi’den, o İbn Ömer’den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib, sikâyesi sebebiyle, *Minâ* gecelerinde *Mekke*’de geceleme için izin istedi. Kendisine izin verildi.

Bize Muhammed b. el-Fadl haber verdi. O Gazvân’dan, o Leys’den, o da Mücâhid’den rivayet etti; (Mücâhid) dedi ki:

Resûlullah (sas) *Kâbe*’yi dışı devesi üzerinde tavaf etti. Beraberinde ucu eğik bir çubuk vardı. Her yanından geçtiğinde onunla Hacerülesved’i istilam ediyordu. Sonra sikâyeye (su dağıtma yerine) içecek su istemek için geldi. [Râvî] dedi ki: Abbâs ise şöyle dedi: ‘Ya Resûlullah! Sana ellerin değmediği bir su getirelim değil mi!’ Resûlullah (sas), “*Evet (gerçekten öyle); bana su verin!*” dedi. Ona su verdiler. Sonra zemzeme gelip, “*Benim için ondan bir kova su çekin!*” dedi. Ondandır bir kova (su) çıkardılar. O da ondan (bir miktar alıp ağzında) çalkaladı; sonra onu ağzından çıkardı.

Sonra, “Onu oraya (zemzeme) iade edin!” dedi. Sonra şöyle dedi: “Doğrusu siz iyi bir iş yapmaktasınız!” Sonra şöyle dedi: “Şayet sizin onda üstünlük sağlamanız olmasaydı, elbette ben de inip sizinle beraber çıkarırdım!”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mindel b. Ali anlattı. O da Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abbâs’dan rivayet etti; (Hüseyin) dedi ki: Bana Ca’fer b. Temmâm anlattı; dedi ki: Bir adam İbn Abbâs’a gelip şöyle dedi:

‘İnsanlara içirdiğiniz bu kuru üzümün nebizi (şırası) hakkında ne dersin, (bu) sizin tabi olduğunuz bir sünnet midir, yoksa bunu kendiniz için süt ve baldan daha kolay mı buluyorsunuz?’ İbn Abbâs dedi ki: ‘Resûlullah (sas) Abbâs’a geldi, o insanlara içecek su veriyordu. Ona, “Bana içecek su ver!” dedi. Bunun üzerine Abbâs, nebiz (şıra) dolu büyük bardaklar getirilmesini istedi. Resûlullah (sas) da onlardan bir büyük bardağa uzanarak alıp içti. Sonra şöyle dedi: “Güzel yapmışsınız, bu şekilde imal edin!” İbn Abbâs dedi ki: ‘Şu halde Resûlullah’ın (sas) “Güzel yapmışsınız, bu şekilde yapın!” sözüne karşılık, süt ve bal içirmem beni sevindirmez!’

Bize Muhammed b. el-Fudayl haber verdi. O Gazvân’dan, o el-Haccâc’dan, o el-Hakem’dan, o da Mücâhid’dan rivayet etti; (Mücâhid) şöyle dedi:

‘Abbâs ailesinin sikâyesinden iç. Zira o sünnettendir!’

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Zekerîyyâ el-Esedî anlattı. O el-Haccâc b. Dînâr’dan, o el-Hakem’dan, o Huceyye b. Adî’den, o Ali b. Ebû Tâlib’den şunu rivayet etti:

Abbâs b. Abdülmuttalib, Resûlullah’a (sas), vakti gelmeden önce zekâtını (acele edip) peşin ödemeyi sordu. Resûlullah (sas) bu konuda kendisine ruhsat verdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc haber verdi. O el-Hakem b. Uteybe’den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Ömer b. el-Hattâb'ı zekât için gönderdi. O Abbâs'a, kendisinden malının zekâtını istemek için geldi. Abbâs, 'Ben Resûlullah'a (sas) iki senenin zekâtını (acele edip) peşin ödemiştin!' dedi. Ömer onu Resûlullah'a (sas) götürüp şikâyet etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Amcam doğru söyledi. Biz ondan iki senenin zekâtını (acele edip) peşin almıştık!"* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İsrâîl anlattı. O da el-Hakem'den rivayet etti; (el-Hakem) şöyle dedi:

Peygamber (sas) Ömer'i zekât toplamak (es-si'âye) gönderdi. Ömer Abbâs'a, kendisinden malının zekâtını istemek için geldi. Abbâs ona kaba davrandı. Ömer, Ali'ye gelip ondan Peygamber'e (sas) (ulaşmak) için yardım istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ellerin toza bulansın! Bilmiyor musun ki, kişinin amcası, babasının ikizidir (babası gibidir)? Abbâs bize bu senenin zekâtını önceki sene ödünç verdi!"*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Ebû Osman en-Nehdî'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Abbâs'a şöyle dedi: *"Buraya (gel)! Sen benim ikizimsin (benim gibisin)!"*

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma'mer'den, o da Katâde'den rivayet etti; (Katâde) şöyle dedi:

Ömer b. el-Hattâb ile Abbâs arasında bir laf olmuştu. Abbâs ona koştu. Ömer de Peygamber'e (sas) gelip, 'Görmüyor musun, Abbâs bana şunu şunu yaptı ve (şunu) yaptı? Ben de ona cevap vermeyi istedim. (Ama) onun senin katındaki yerini hatırlayıp ondan geri durdum!' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah sana merhametiyle muamelede bulunsun! Kişinin amcası babasının ikizidir (babası gibidir)!"*

Bize Abdülvehhâb b. Atâ anlattı. O Şu'be'den, o Umâre b. Ebû Hafsa'dan, o Ebû Miclez'den rivayet etti; (Ebû Miclez) dedi ki: Resûlullah (sas) şöyle dedi:

“Kuşkusuz Abbâs babamın ikizidir (babam gibidir). O halde kim Abbâs’a eziyet verirse bana eziyet vermiş olur!”

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Melîh anlattı. O Abdullah b. el-Verrâk’dan rivayet etti; (Abdullah b. el-Verrâk) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Abbâs beni yıkayamaz; zira o benim babamdır. Baba ise çocuğunun avret mahalline bakamaz!”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Musa’dan, o Ebû Âişe’den, o Abdullah b. Ebû Rezîn’den, o Ebû Rezîn’den, o da Ali’den (a) rivayet etti; (Ali) dedi ki:

Abbâs’a, ‘Peygamber’den (sas) seni zekât için yönetici yapmasını iste!’ dedim. O da Resûlullah’tan (sas) onu istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Seni, insanların günahlarının (kirli) bulaşık suyu için yönetici yapacak değilim!”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O da Muhammed b. el-Münkedir’den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Abbâs, ‘Ya Resûlullah! Beni bir emirlik için emir yapmaz mısın?’ dedi. Resûlullah (sas), “Kurtulmasını sağladığın bir nefis, bütün yönleriyle kuşatamadığın/idrak edemediğin bir emirlikten daha hayırlıdır!” dedi.

Bize Ebû Süfyân el-Himyerî el-Hazzâ haber verdi. O ed-Dahhâk b. Humre’den[22] rivayet etti; (ed-Dahhâk) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib, ‘Ya Resûlullah! Beni yönetici yap!’ dedi. Resûlullah (sas) ona şöyle dedi: “Ey Abbâs! Ey Peygamber’in amcası! Kurtulmasını sağladığın bir nefis, hesabını yapamadığın bir emirlikten daha hayırlıdır!”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Şu’ayb b. el-Habhâb anlattı. O da Ebü’l-Âliye’den şunu rivayet etti:

Abbâs bir oda inşa etti. Resûlullah (sas) ona, “Onu bırak!” dedi. Abbâs, ‘Peki, onun değerinin aynısını Allah yolunda infak edersem de mi?’ dedi. Resûlullah (sas), “Onu bırak!” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdullah b. Bekir es-Sehmî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Yunus Hâtim b. Ebû Sağîre el-Kuşeyrî anlattı; dedi ki: Bana Abdülmuttaliboğulları’ndan bir adam anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Abdullah b. Abbâs geldi. Ona vardık. Bize şunu haber verdi: Abdullah b. Abbâs dedi ki: Bana babam Abbâs şunu haber verdi:

O, Resûlullah’a (sas) gelip, ‘Ya Resûlullah! Ben senin amcamım. Yaşım büyüdü ve ecelim yaklaştı. Bana sayesinde Allah’ın bana fayda vereceği bir şey öğret!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ey Abbâs! Sen benim amcamsın, Allah’a karşı^[23] sana hiçbir fayda sağlayamam. Rabbinden af ve afiyet iste!”

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb’tan rivayet etti; (Eyyûb) dedi ki:

Abbâs, ‘Ya Resûlullah! Bana bir dua emret!’ dedi. Resûlullah (sas), “Allah’tan af ve afiyet iste!” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer ez-Zührî anlattı. O, Osman b. Muhammed el-Ahnesî ve İsmail b. Muhammed b. Sa’d b. Ebû Vakkâs’tan rivayet etti; o ikisi şöyle dediler:

İnsanlardan yetiştığımız herkes istisnasız, Abbâs b. Abdülmuttalib’i Cahiliye’de ve İslâm’da akıl konusunda (başkalarının) önüne geçiriyordu.

Bize Osman b. el-Yemân b. Hârûn el-Mekkî haber verdi. O Ebû Bekir b. Ebû Avn’dan, o Abdullah b. İsa b. Abdurrahman b. Ebû Leyla’dan, o da dedesinden rivayet etti; (dedesi) dedi ki:

Kufe’de Ali’yi şöyle derken işittim: ‘Ah! Keşke Abbâs’a itaat etmiş olsaydım! Ah! Keşke Abbâs’a itaat etmiş olsaydım!’ [O dedi ki:] Abbâs şöyle dedi: ‘Bizi Resûlullah’a götür. Eğer bu iş bizde ise (ne âlâ). Aksi

takdirde bizi insanlara tavsiye eder.’ [O dedi ki:] Onlar Peygamber’e (sas) geldiler. Onu, “Allah Yahudilere lanet etsin. Peygamberlerinin kabirlerini mescitler edindiler!” derken işittiler. [O dedi ki:] Bunun üzerine onlar ona bir şey demeden onun yanından çıktılar.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Sümâme b. Abdullah’tan, o Enes b. Mâlik’ten şunu rivayet etti:

Ömer döneminde yağmursuz kaldıkları zaman, (Ömer) Abbâs’ı (dışarı) çıkarıp, onun (vasıtası) ile su (yağmur) istedi ve şöyle dedi: ‘Ey Allah’ım! Biz yağmursuz kaldığımız zaman, Sen’den Peygamberimiz (sas) (vasıtası) ile yardım dilerdik; Sen de bize su (yağmur) verirdin. (Yine) Sen’den Peygamberimiz’in (sas) amcası (vasıtası) ile yardım diliyoruz. Bize su (yağmur) ver!’

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Ebü’l-Mikdâm anlattı. O Yahya b. Meskale’den, [\[24\]](#) o babasından, o da Musa b. Ömer’den rivayet etti; (Musa) dedi ki:

İnsanların başına kuraklık geldi. Ömer b. el-Hattâb su (yağmur) istemek için çıkıp, Abbâs’ın elini tuttu; sonra onu kibleye doğru döndürüp şöyle dedi: ‘Bu Sen’in Peygamber’inin (sas) amcası! Kendisi ile Sen’den yardım dilemek için geldik. Bize su (yağmur) ver!’ [Râvî] dedi ki: Daha geri dönmemişlerdi ki, kendilerine su (yağmur) verildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Hâtıb anlattı. O Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb’tan, o da babasından rivayet etti; (babası) şöyle dedi:

Ömer’in Abbâs’ın elini tuttuğunu gördüm. Onu ayağa kaldırıp şöyle dedi: ‘Ey Allah’ım! Sen’in Resûlü’nün (sas) amcası (vasıtası) ile bize yardım etmeni istiyoruz!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Abdurrahman anlattı. O Muhammed b. Osman’dan, o da İbn Ebû Necîh’ten rivayet etti; (İbn Ebû Necîh) şöyle dedi:

Ömer b. el-Hattâb, Abbâs b. Abdülmuttalib için divanda 7.000 (dirhem) ayırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Onların bazıları şunu rivayet etmiştir: Ömer, Abbâs için, Resûlullah'a (sas) yakınlığı dolayısıyla, *Bedir*'de bulunanların payları gibi 5.000 (dirhem) ayırıp, onu *Bedir*'de bulunanların paylarına dâhil etti. Ömer, Peygamber'in (sas) eşleri hariç hiç kimseyi *Bedir*'de bulunanlardan üstün tutmadı.

Bize Yezîd b. Hârûn, Affân b. Müslim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o el-Hasan'dan, o da el-Ahnef b. Kays'tan rivayet etti; (el-Ahnef) dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb'ı şöyle derken işittim: 'Kureyş insanların başkanlarıdır. Onlardan biri bir kapıdan girerse, istisnasız (insanlar) da onunla beraber o kapıdan girer.' Yezîd b. Hârûn, 'Bir kısım insanlar' dedi. Affân ve Süleyman da, 'İnsanlardan bir taife' dedi. Ben ise onun bu (ifade)deki sözünün yorumunu (gerçek anlamını) anlamadım. Nihayet Ömer (silahla) yaralandı. Kendisine ölüm gelip çatığında da, Suheyb'e hem insanlara üç gün namaz kıldırmasını emretti, hem de insanlar için bir yemek yapmasını, onların da yemesini emretti. Affân ve Süleyman ise, 'Onlar bir insanı halife atayınca kadar' dedi. Onlar cenazeden döndüklerinde ise yemek getirildi ve sofralar konuldu. İnsanlar onlardan (sofralardan) uzak durdu. Yezîd, '(Bu), onların içinde bulundukları hüzünden dolayıdır.' dedi. Bunun üzerine Abbâs b. Abdülmuttalib şöyle dedi: 'Ey insanlar! Resûlullah (sas) ölmüştü, biz ondan sonra yemiş ve içmiştik. Ebû Bekir de ölmüştü, biz de ondan sonra yemiş ve içmiştik.' Affân ve Süleyman (ilave olarak onun şöyle dediğini) söyledi: 'Şu muhakkak ki, ecel kaçınılmazdır. O halde bu yemekten yeyin!' Sonra Abbâs elini uzatıp yedi ve insanlar da ellerini uzatıp yediler. Bunun üzerine ben, Ömer'in 'Onlar (Kureyş), insanların başkanlarıdır!' sözünü anladım.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'den, o da Âmir'den şunu rivayet etti:

Abbâs bazı hususlarda Ömer'e (halini sorarak) cana yakın davranıp ona, 'Ey Mü'minlerin Emiri! Ne dersin, şayet sana Musa'nın amcası Müslüman olarak gelseydi, ona ne yapardın?' dedi. O, 'Vallahi ona iyilik yapardım!'

dedi. O, ‘Ben de Peygamber Muhammed’in amcasıyım!’ dedi. O, ‘Seni endişelendiren nedir,^[25] ey Ebü’l-Fadl? (İşte) vallahi, doğrusu senin baban bana benim babamdan daha sevimlidir!’ dedi. Abbâs, ‘Allah!’ dedi. Ömer, ‘Allah!’^[26] Onun Resûlullah’a (sas) benim babamdan daha sevimli olduğunu bildiğim içindir ki, ben de Resûlullah’ın (sas) sevgisini benim sevgime tercih ediyorum.’ dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd’den, o da el-Hasan’dan rivayet etti; (el-Hasan) dedi ki:

İnsanlar arasında taksim edilmesinden sonra Ömer’in beytülmalinde geriye bir parça kaldı. Abbâs, Ömer’e ve insanlara, ‘Ne dersiniz, şayet sizin içinizde Musa’nın amcası olsaydı, ona cömertçe davranır mıydınız?’ dedi. Onlar, ‘Evet!’ dediler. Abbâs, ‘O halde ben buna daha layıkım. Ben sizin Peygamber’inizin (sas) amcasıyım!’ dedi. Ömer insanlarla konuştu. Onlar da Abbâs’a geriye kalan kısmı verdiler.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu’âviye anlattı. O da Leys’ten rivayet etti; (Leys) dedi ki: Bana Mücâhid anlattı. O Ali b. Abdullah b. Abbâs’tan rivayet etti; (Ali) şöyle dedi:

Abbâs, ölümü sırasında yetmiş köle serbest bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. el-Kâsım el-Beyâdî anlattı; dedi ki: Bana İbn Abbâs’ın mevlası Şu’be haber verdi; dedi ki: İbn Abbâs’ı şöyle derken işittim:

‘Abbâs mutedil endamlı (mu’tedilu’l-kanât) idi. O bize Abdülmuttalib hakkında onun, kendisinden endamca daha mutedil olduğu halde öldüğünü haber verirdi.’

Abbâs, Osman b. Affân’ın halifeliği sırasında, 32 senesinde, Receb’in 14 (geces)i geçmişti (ki), Cuma günü, seksen sekiz yaşında olduğu halde vefat etti ve *Bakî*’de Hâşimoğulları kabristanında defnedildi.

Hâlid b. el-Kâsım dedi ki: Ben Ali b. Abdullah b. Abbâs’ı, mutedil endamlı -uzun, demek istiyor-, ayakta duruşu güzel, eğilme olmayan bir yaşlılık halinde (bir kişi) gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) şöyle dedi:

Abbâs b. Abdülmuttalib, Resûlullah'ın (sas) Medine'ye hicret etmesinden önce Müslüman olmuştu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Hüseyin b. Abdullah'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Abbâs, Bedir'den önce Mekke'de Müslüman oldu. Ümmü'l-Fadl da onunla beraber o zaman Müslüman oldu. İkameti Mekke'de idi. O, Resûlullah'a (sas) Mekke'de, vuku bulan hiçbir haberi gizli bırakmaz, istisnasız, onun hakkında ona (mektup) yazardı. Orada bulunan mü'minler onunla kuvvet bulurlar ve ona varırlardı; o da onlar için, onların Müslümanlığında yardımcı olurdu. O Peygamber'e (sas) gelmeyi istiyordu; Resûlullah (sas) ise ona, “*Senin ikametinin bir mücahid olarak güzeldir!*” diye yazdı. O da Resûlullah'ın (sas) emriyle (orada) ikamet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Ali anlattı. O Ebû Ca'fer'in mevlası Sâlim'den, o da Muhammed b. Ali'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Resûlullah (sas) bir gün Medine'de bir mecliste bulunduğu ve Akabe gecesini andığı sırada şöyle dedi: “*O gece amcam Abbâs tarafından desteklendim. O insanlardan alıyor ve onlara veriyordu.*”^[27]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O da Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den rivayet etti; (Abbâs b. Abdullah) şöyle dedi:

Ömer b. el-Hattâb divanı oluşturduğunda, (tahsisatı almaları için) çağırmaya kendileriyle başladığı kimselerin ilki, Hâşimoğulları oldu. -Ömer ve Osman'ın hâkimiyetinde- Hâşimoğulları'nın ilk çağırılanı Abbâs b. Abdülmuttalib idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim anlattı. O Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib, Cahiliye'de Hâşimoğulları'nın işini yöneten kişi idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. el-Alâ anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o Nemle b. Ebû Nemle'den, o babasından rivayet etti; (babası) şöyle dedi:

Abbâs b. Abdülmuttalib öldüğünde Hâşimoğulları, Avâlî^[28] ahalisine, Abbâs b. Abdülmuttalib'(in cenaze namazın)a katılanlara Allah merhamet etsin!' diye nida eden bir nidacıyı gönderdi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine insanlar toplandı ve Avâlî'den indiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Sa'îd b. Abdurrahman b. Rukayş'tan, o Abdurrahman b. Yezîd b. Cârîye'den^[29] rivayet etti; (Abdurrahman) dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib'in ölümünü nida eden bir nidacı Kuba'da bir merkep üzerinde bize geldi. Sonra başka bir kimse bir merkep üzerinde bize geldi. (Râvî dedi ki:) 'Birinci kişi kim(di)?', dedim. 'Hâşimoğulları'na ait bir mevla. İkincisi ise Osman'ın elçisi!' dedi. O Ensâr'ın köylerine köy köy yöneldi. Nihayet Hâşimoğulları içerisindeki es-Sâfile'ye (alt kısma)^[30] ve onu izleyen kısımlara vardı. Bunun üzerine insanlar toplandı; kadınlar da bizi terk etmedi. O, cenazeler yerine (mevdı'u'l-cenâiz) getirildiğinde ise sıkıştı. (İnsanlar) onu Bakî'ye doğru ilerlettiler. Kuşkusuz Bakî'de onun için namaz (cenaze namazı) kıldığımız gün bizi gözlemledim. İnsanlardan hiçbir kimse için o çıkışın benzerini asla görmedim. İnsanlardan hiçbir kimse onun tahtına (tabutuna) yaklaşmaya güç yetiremiyordu. O, Hâşimoğulları'ndan zorla alındı. (İnsanlar) mezara vardıklarında ise onun etrafında izdiham oluşturdular. Ben Osman'ın ayrıldığını ve emniyet görevlilerini gönderdiğini gördüm. [Onlar] insanları Hâşimoğulları'ndan uzaklaştırıyorlardı. Nihayet Hâşimoğulları kurtuldu. Hâşimoğulları onun çukuruna inen ve onu mezara sarkıtanlar (verenler) oldular. (Ve yine)

kuşkusuz ben, onun tahtı (düz tabutu) üzerinde, izdihamdan dolayı parçalanmış hibresini^[31] gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ubeyde bt. Nâbil anlattı. O da Âişe bt. Sa'd'dan rivayet etti; (Âişe) şöyle dedi:

Biz Medine'den on mil uzakta bulunan köşkümüzdeydik; -Allah kendisine rahmet etsin- Osman'ın elçisi bize Abbâs'ın vefat etmiş olduğu (haberiyle) geldi. Bunun üzerine babam indi, Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl indi ve Ebû Hüreyre Semüre'den indi. [Âişe dedi ki:] Babam, bundan bir gün sonra bize gelip şöyle dedi: 'İnsanların çokluğundan onun tahtına (tabutuna) yaklaşmaya güç yetiremedik; o zorla bizden alındı; kuşkusuz onu taşımayı istiyordum.'

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yak'ûb b. Muhammed anlattı. O Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Sa'sa'a'dan, o el-Hâris b. Abdullah b. Ka'b'tan, o da Ümmü Umâre'den rivayet etti; (Ümmü Umâre) dedi ki:

Ensâr'ın kadınları olarak hep beraber Abbâs'ın cenazesinde hazır bulunduk. Onun için ağlayanların ilki olduk. Biat eden ilk muhacir kadınlar da bizimle beraber idiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O da Abbâs b. Abdullah b. Sa'd'dan rivayet etti; (Abbâs b. Abdullah) dedi ki:

Abbâs öldüğünde, Osman onlara, 'Eğer benim onun yıkanmasında hazır bulunmamı uygun görürseniz, yaparsınız!' diye (haber) gönderdi. Onlar da ona izin verdiler. Bunun üzerine Osman cenazede bulunup, evin (bir) kenarında oturdu. Abbâs'ı Ali b. Ebû Tâlib (a), -Abbâs'ın oğulları- Abdullah, Ubeydullah ve Kusem yıkadı. Hâşimoğulları'nın kadınları ise bir sene yas tuttu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Abbâs, *hibreli* bir elbise içerisinde kefenlenmeyi vasiyet etti ve ‘Resûlullah (sas) onun içerisinde kefenlendi!’ dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl’den, o da İsa b. Ebû Talha’dan rivayet etti; (İsa) dedi ki:

Osman’ı, *Bakî*’de Abbâs için tekbir getirirken gördüm. İnsanların gürültüsünden^[32] (buna) güç yetiremiyordu. İnsanlar *el-Hişşân*’a^[33] ulaşmıştı. Adamlardan, kadınlardan ve çocuklardan hiçbir kimse geride kalmadı (herkes cenazeye katıldı).

366. Ca’fer b. Ebû Tâlib ﴿جعفر بن أبي طالب﴾

Ebû Tâlib’in ismi, Abdümenaf b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay’dır. [Cafer’in] annesi ise Fâtıma bt. Esed b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay’dır. Ca’fer’in (bazı) çocukları oldu ki, bunlar: Abdullah -ki, (Ca’fer) onunla künyelenirdi ve Ca’fer’in çocuklarından sadece onun nesli devam etti-, Muhammed ve Avn -bu ikisinin nesli yoktur-. Hepsi *Habeşistan*’da, oraya yapılan hicrette, Ca’fer’in çocukları olarak dünyaya geldiler. Bunların annesi, Esmâ bt. Umeys b. Ma’bed b. Teym b. Mâlik b. Kuhâfe b. Âmir b. Rebî’a b. Âmir b. Mu’âviye b. Zeyd b. Mâlik b. Nesr b. Vehbüllah b. Şehrân b. İfris b. Eftel -ki, bu (zat), Has’am (kabilesin)in başıdır^[34]- İbn Enmâr’dır.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali’den, o da babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ca’fer b. Ebû Tâlib’in erkek çocukları Abdullah, Avn ve Muhammed’dır. Bunların [baba üvey] anne bir iki kardeşleri ise, Yahya b. Ali b. Ebû Tâlib ve Muhammed b. Ebû Bekir’dır. Anneleri Has’am kabilesinden Esmâ bt. Umeys’tir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Yezîd b. Rûmân’dan rivayet etti; (Yezîd) dedi ki:

Ca'fer b. Ebû Tâlib, Resûlullah'ın (sas) el-Erkam'ın evine (*Dârü'l-Erkam*) girmesinden ve orada davette bulunmasından önce Müslüman oldu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ca'fer, İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Esmâ bt. Umeys de vardı. Esmâ onun için *Habeşistan*'da, Abdullah, Avn ve Muhammed'i doğurdu. Ca'fer, Resûlullah (sas) *Medine*'ye hicret edinceye kadar *Habeşistan*'da kalmaya devam etti. Sonra Resûlullah (sas) 7. senede *Hayber*'deyken, [Cafer] *Habeşistan*'dan döndü. Muhammed b. İshâk da bu şekilde dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize rivayet edildi ki, *Habeşistan*'a hicrette onların (Muhacirlerin) emiri Ca'fer b. Ebû Tâlib idi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Eclah'dan, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki:

Resûlullah (sas) *Hayber*'den geri döndüğünde, Ca'fer b. Ebû Tâlib kendisini karşıladı. Resûlullah (sas) onu kucakladı, onun gözlerinin arasını öptü ve şöyle dedi: “*Hangisine sevineyim, bilmiyorum! Ca'fer'in gelmesine mi, yoksa Hayber'in fethine mi?*”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O el-Eclah'tan, o da eş-Şa'bî'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) *Hayber*'den geldiği sırada Ca'fer b. Ebû Tâlib *Habeşistan*'dan geldi. Resûlullah (sas) gözlerinin arasından öptü. el-Fadl b. Dükeyn dedi ki: “Onu kucakladı” dedi. Muhammed b. Rebî'a, “Boynuna sarıldı” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî anlattı. O da el-Hakem b. Uteybe'den şunu rivayet etti:

Ca'fer ve arkadaşları *Habeşistan*'dan *Hayber*'in fethinden sonra geldiler. Resûlullah (sas) da, onlara *Hayber*'den pay verdi.

Muhammed b. İshâk da şöyle dedi: Resûlullah (sas), Ca'fer b. Ebû Tâlib ile Mu'âz b. Cebel arasında kardeşlik tesis etti.

Muhammed b. Ömer ise şöyle dedi: Bu bir yanılmadır, bu nasıl olur? Kardeş olma (muahat) ancak Resûlullah'ın (sas) *Medine*'ye gelişinden

sonra ve *Bedir*'den önce oldu? *Bedir* savaşı meydana geldikten sonra miras ayeti indi ve kardeş olma (muahat) kesildi; Ca'fer ise o zaman *Habeşistan*'da uzakta bulunuyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından rivayet etti; (babası) şunu dedi:

Hamza'nın kızı, adamlar (büyük erkekler) arasında dolaşıyordu. Derken, Ali elinden tutup onu hevdeci içerisindeki Fâtıma'ya attı. [Râvî] dedi ki: Hamza'nın kızı hakkında Ali, Ca'fer ve Zeyd b. Hârise tartıştılar. Nihayet sesleri yükseldi de, Peygamber'i (sas) uykusundan uyandırdılar. O, "*Haydi (gelin)! Onun hakkında ve başkası hakkında aranızda hüküm vereyim!*" dedi. Bunun üzerine Ali, 'Amcamın kızıdır. Onu ben yetiştirdim. Ona daha layığım!' dedi. Ca'fer, 'Amcamın kızıdır. Teyzesi de benim hanımımdır!' dedi. Zeyd ise, 'Kardeşimin kızıdır!' dedi. Bunun üzerine (Peygamber), her biri hakkında hoşnut olduğu bir söz söyleyip, kız hakkında Ca'fer'in lehine hüküm verdi ve "Teyze, validedir!" dedi. Ca'fer ise kalkıp Peygamber'in (sas) çevresinde hopladı, onun etrafında döndü. Peygamber (sas), "*Ne bu?*" dedi. O, 'Habeşlilerin kendi hükümdarlarına yaptıklarını gördüğüm bir şey!' dedi.

Onun teyzesi Esmâ bt. Umeys'tir, annesi ise Selmâ bt. Umeys'tir.

Bize İsmail b. Abdullah b. Hâlid es-Sükkerî er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Seleme anlattı. O Muhammed b. İshâk'tan, o Yezîd b. Abdullah b. Kuseyt'ten, o Muhammed b. Üsâme b. Zeyd'den, o da babası Üsâme'den rivayet etti:

(Üsâme), Peygamber'i (sas) Ca'fer b. Ebû Tâlib'e şöyle derken işitti: "*Senin bünyen, benim bünyeme benzedi. Senin huyun, benim huyuma benzedi. o halde sen bendensin ve benim şeceremdensin.*"

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Hübeyre b. Yerîm ve Hâni b. Hâni'den, [35] onlar Ali'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Ca'fer b. Ebû Tâlib'e Hamza'nın kızı ile ilgili hadiste, "*Sen benim bünyeme ve huyuma benzedin!*" dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O Ebû İshâk'tan, o el-Berâ'dan, o da Peygamber'den (sas) bunun [yukarıdaki haberin] benzerini rivayet etti.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf anlattı. O Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) Ca'fer'e, -o, Ali ve Zeyd, Hamza'nın kızı hakkında birbiriyle niza ettikleri vakit- şöyle dedi: “Bünyen, benim bünyeme; huyun benim huyuma benzedi.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd b. Seleme anlattı. O da Sâbit'ten şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) Ca'fer'e, “Sen benim bünyeme ve huyuma benzersin!” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O Ca'fer b. Abdullah b. Ca'fer'den, o da Ca'fer b. Ebû Tâlib'den:

Onun (Ca'fer b. Ebû Tâlib'in) sağında (sağ elinde) yüzük taktığını rivayet etti.

Bize Vehb b. Cerîr haber verdi; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki: Muhammed b. Yak'ûb'u (aşağıdaki) haberi anlatırken işittim; o el-Hasan b. Sa'd'dan, o Abdullah b. Ca'fer'den rivayet etti; (Abdullah b. Ca'fer) dedi ki:

Resûlullah (sas) bir ordu gönderdi^[36] Zeyd b. Hârîse'yi de komutan olarak tayin etti ve şöyle dedi: “Eğer Zeyd öldürülür veya şehit olursa, emiriniz Ca'fer b. Ebû Tâlib'tir. Eğer Ca'fer öldürülür veya şehit olursa, emiriniz Abdullah b. Revâha'dır!” Onlar düşmanla karşılaştılar. Sancağı Zeyd alıp, öldürülünceye kadar savaştı. Sonra sancağı Ca'fer alıp, öldürülünceye kadar savaştı. Sonra sancağı Abdullah b. Revâha alıp, öldürülünceye kadar savaştı. Onlardan sonra sancağı Hâlid b. el-Velîd aldı. Allah ona (zaferi) ihsan etti. Onların haberi Resûlullah'a (sas) ulaştı. İnsanlar(ın yanın)a çıkıp, Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: “Sizin kardeşleriniz düşmanla karşılaştı. Sancağı Zeyd b. Hârîse alıp

öldürülünceye veya şehit edilinceye kadar savaştı. Sonra sancağı Ca'fer b. Ebû Tâlib alıp, öldürülünceye veya şehit edilinceye kadar savaştı. Sonra sancağı Abdullah b. Revâha aldı ve öldürülünceye veya şehit edilinceye kadar savaştı. Sonra sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (olan) Hâlid b. el-Velîd aldı. Allah ona (zaferi) ihsan etti.” Sonra Ca'fer ailesine, onlara gelmesi (hususunda) üç (gün) süre verdi. Sonra onlara gelip, “Bugünden sonra kardeşim için ağlamayın (yas tutmayın)!” dedi. Sonra “Kardeşimin oğullarını bana getirin!” dedi. Biz de getirildik. Sanki hayvan yavruları [kuzular] gibiydik. Resûlullah (sas), “Bana berberi çağırın!” dedi. (Berber) çağırıldı. Başlarımızı tıraş etti. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Muhammed, amcamız Ebû Tâlib'e benzer. Abdullah'a gelince -İbn Ma'rûf'un kitabında, Abdullah'ın yerinde, Avnullah vardır-, o benim bünyeme ve huyuma benzer.” [Râvî] dedi ki: Sonra Resûlullah (sas) onun elini tutup kaldırdı ve üç defa, “Allah'ım! Ailesinde Ca'fer'in yerini doldur ve Abdullah'a sağ elinin alış verişinde bereket ver!” dedi. Sonra bizim annemiz gelip yetimliğimizi söyledi ve onun için üzölmeye^[37] başladı; bunun üzerine Resûlullah (sas), “Ben onların dünyada ve ahirette velisi (yardımcısı) olduğum halde, sen onlar için fakir olmaktan mı korkuyorsun?” dedi.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o Yahya b. Abbâd'dan, o da babasından rivayet etti; (babası) dedi ki: Bana Mürreoğulları'ndan^[38] süt babam haber verdi; dedi ki:

‘(Şu an) sanki Mu'te gününde Ca'fer b. Ebû Tâlib'e bakıyor gibiyim. Kendisine ait kızıl bir attan inip, onu boğazladı. Sonra öldürölünceye kadar savaştı!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Ömer b. Katâde'den rivayet etti. (Yine) bana Abdölcebbâr b. Umâre anlattı. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan rivayet etti; -son iki ravinin biri diğetine ilave yaptı-, dedi ki:

Ca'fer b. Ebû Tâlib sancağı aldığıında, şeytan ona gelip, kendisine dünya hayatını temenni ettirdi ve onun için ölümü çirkin gösterdi. O, ‘İmanın mü'minlerin kalplerinde sağlamca yerleştiği vakitte, şu anda mı, bana dünyayı temenni ettiriyorsun?’ dedi. Sonra ileri (dosdoğru) gitti, nihayet şehit oldu. Resûlullah (sas) onun için cenaze namazı kıldı ve ona dua etti.

Sonra şöyle dedi: “Kardeşiniz Ca’fer için mağfiret dileyin. Zira o şehittir ve Cennet’e girmiştir. O, orada, Cennet’ten istediği yerde yakuttan iki kanatla uçmaktadır!”

Bize Muhammed b. Ömer anlattı; dedi ki: Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ca’fer’i, -Cennet’te iki kanadının ön kısmındaki büyük tüyleri kanar vaziyette uçan- bir melek olarak gördüm. Zeyd’i ise, (seviye olarak) bunun altında gördüm. Zeyd’in Ca’fer’in altında olduğunu zannetmediğimi söyledim!” Bunun üzerine Cibrîl, Resûlullah’a (sas) gelip şunu dedi: “Zeyd, Ca’fer’in altında değildir. Fakat biz sana olan yakınlığı dolayısıyla Ca’fer’i üstün tuttuk.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Ömer haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Ca’fer anlattı. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Ca’fer b. Ebû Tâlib’in bedeninden gelen şeyler içerisinde onun iki omuzu arasındaki bölüm(ü) bulundu veya bulduk. el-Fadl b. Dükeyn şunu dedi: (Vücudunda) mızrak delmesi ve kılıç darbesiyle meydana gelmiş doksan darbe (yara) almıştı. Muhammed b. Ömer ise, şunu dedi: Yetmiş iki darbe (yara) almıştı.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Abdullah b. Ömer b. Hafs’dan, o Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; (İbn Ömer) şöyle dedi:

‘Mu’tede idim. Ca’fer b. Ebû Tâlib’i kaybettiğimizde, onu öldürülenler içerisinde aradık da, kendisini delme ve atış (sonucu meydana gelmiş) doksan küsur darbe (yara) almış olduğu halde bulduk. Bunu, onun cesedinden gelen şeyler içerisinde bulmuştuk.’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde anlattı. O da Abdullah b. Ebû Bekir’den rivayet etti; (Abdullah b. Ebû Bekir) dedi ki:

Ca’fer’in bedeninde altmıştan daha çok yara bulundu ve onda, kendisini delip geçen bir mızrak izi de bulundu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali anlattı. O da babasından rivayet etti; (babası) şunu dedi:

Rumlardan bir adam ona vurup, onu iki parçaya ayırdı; bir yarısı bir üzüm bağına düştü de, onda otuz veya otuz küsur yara bulundu.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O bir adamdan şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz ben onu Cennet’te gördüm - Ca’fer’i, demek istiyor-, onun kana bulanmış, ön kısımlarındaki büyük tüyleri boyalı iki kanadı vardı!”

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Hüseyin anlattı. O Abdullah b. Hamza’dan, o babasından, o (Abdullah b. Hamza’nın) dedesinden, o da Ali b. Ebû Tâlib’den (a) şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ca’fer b. Ebû Tâlib’in iki kanadı vardır ki, onlarla Cennet’te meleklerle beraber uçar.”

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Abdullah b. el-Muhtâr’dan rivayet etti; (Abdullah b. el-Muhtâr) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ca’fer b. Ebû Tâlib bu gece meleklerden (ileri gelen) bir topluluk içerisinde bana uğradı. Onun kana bulanmış, ön kısımlarındaki büyük tüyleri beyaz olan iki kanadı vardı.”

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Hüseyin b. Abdullah b. Damîre anlattı. O babasından, o (Hüseyin b. Abdullah b. Damîre’nin) dedesinden, o Ali b. Ebû Tâlib’den (a) şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ca’fer b. Ebû Tâlib’in iki kanadı vardır ki, onlarla Cennet’te meleklerle beraber uçar.”

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O Hişâm'dan, o el-Hasan'dan şunu rivayet etti; (el-Hasan) şöyle dedi:

Ca'fer'in iki kanadı vardır ki, onlarla Cennet'te istediği yerde uçar.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Humeyd b. Hilâl'den, o da Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), Ca'fer'in ve Zeyd'in ölümünü haber verdi. İkisinin ölümünü, haberleri gelmeden önce haber verdi. İkisinin ölümünü, iki gözü(nden) yaşlar akarak haber verdi.

Bize Muhammed b. Ubeyd ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Zekeriyâ b. Ebû Zâide anlattı. O da Âmir'den rivayet etti; (Âmir) dedi ki:

Ca'fer b. Ebû Tâlib, Mu'te gününde el-Belkâ'da^[39] öldürüldü. Resûlullah (sas), “Allah'ım! Ailesinde Ca'fer'in yerini doldur!” dedi. Muhammed b. Ubeyd (bu duanın devamı olarak) şunu dedi: ‘Senin salih kullarından bir kulun yerini doldurmanın en hayırlı olanıyla...’ el-Fadl b. Dükeyn ise (bu duanın devamı olarak) şunu dedi: ‘Senin salih kullarından bir kulun yerini doldurmanın en üstünü gibi...’

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Muhammed b. Ubeyd haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid anlattı. O da Âmir'den rivayet etti; (Âmir) dedi ki:

Ca'fer öldürüldüğünde, Peygamber (sas) onun hanımına, “Ca'fer'in oğullarını bana gönder!” diye (haber) yolladı. Bunun üzerine onlar getirildi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah'ım! Ca'fer Sana, sevabın en güzeline gelmiştir. O halde (Sen) -Senin salih kullarından bir kulun yerini doldurmanın en hayırlı olanıyla- onun zürriyetinde onun yerini doldur!”

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Yahya b. Sa'd'dan, o Amre'den, o Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Ca'fer, Zeyd ve Abdullah b. Revâha'nın ölüm haberi geldiğinde, Resûlullah (sas), yüzünde hüznü fark edilir şekilde oturdu. Âişe dedi ki: Ben ise kapının gediğinden, (olup bitene) vâkıf oluyordum. Bir adam gelip, 'Ya Resûlullah! Kuşkusuz Ca'fer'in kadınları ağlamalarını ısrarla sürdürdüler!' dedi. Resûlullah (sas) da ona onları nehyetmesini emretti.' (Âişe) dedi ki: Bunun üzerine adam gitti, sonra gelip, 'Ben kuşkusuz onları nehyettim!' (dedi) ve onların kendisine itaat etmediklerini söyledi. Resûlullah (sas) adama onları ikinci (defa) nehyetmesini emretti; adam da gitti. Sonra gelip, 'Vallahi, kuşkusuz onlar bana galip geldiler!' dedi, Resûlullah (sas) da adama onları (üçüncü defa) nehyetmesini emretti. Âişe dedi ki: O da gitti, sonra Resûlullah'a (sas) gelip şöyle dedi: 'Vallahi ya Resûlullah! Kuşkusuz onlar bana galip geldiler!' Âişe zannediyor ki, ^[40] Resûlullah (sas), "Onların ağızlarına toprak serp!" dedi.' O (Âişe) (kendi kendine) şöyle dedi: 'Allah senin burnunu sürtsün! Ne (sana emredileni) yaptın ve ne de Resûlullah'ı (sas) (rahat) bıraktın! ^[41]'

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o babasından, o da Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Ca'fer'in vefat (haber)i ulaştığında, Resûlullah'ta (sas) hüznü fark ettik. O (Âişe) dedi ki: Bir adam onun (Peygamberimizin) yanına girip, 'Ya Resûlullah! Kadınlar ağlıyorlar!' dedi. Resûlullah (sas), "O halde onlara geri dön de, onları sustur!" dedi. O (Âişe) dedi ^[42] ki: Sonra o (adam) ikinci defa gelip bunun benzerini söyledi. Resûlullah (sas), "Geri dön de, onları sustur!" dedi. Sonra adam üçüncü defa gelip bunun benzerini söyledi. Resûlullah (sas), "Eğer onlar kabul etmezlerse, ağızlarına toprak serp!" dedi. Âişe şöyle dedi: 'Ben içimden dedim ki: Vallahi sen kendini, ancak Resûlullah'a (sas) itaat ederek (rahat) bıraktın!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Talha anlattı. O el-Hakem'den, o Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd'dan, o Esmâ bt. Umeys'ten rivayet etti; (Esmâ) dedi ki:

Ca'fer öldürüldüğünde, Resûlullah (sas) bana, "Üç (gün) sabret, sonra istediğini yap!" dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Resûlullah (sas) Ca'fer b. Ebû Tâlib'e Hayber'de, her sene (için) elli vesk hurma tahsis etti.

Bize Abdullah b. Nümejr ve Muhammed b. Ubeyd haber verdiler; dediler ki: Bize Zekerıyyâ b. Ebû Zâide anlattı. O Âmir'den rivayet etti; (Âmir) dedi ki:

Ali, Esmâ bt. Umeys ile evlendi. Onun (Esmâ'nın) iki oğlu Muhammed b. Ca'fer ve Muhammed b. Ebû Bekir birbirine karşı övündüler. İkisinden her biri, 'Ben senden daha kerimim (asılım), babam da senin babandan daha hayırlıdır!' dedi. Ali, Esmâ'ya, 'İkisi arasında hüküm ver!' dedi. Esmâ, 'Araplarda ne Ca'fer'den daha hayırlı bir genç gördüm, ne de Ebû Bekir'den daha hayırlı bir olgun kişi gördüm!' dedi. Ali, 'Bizim için bir şey bırakmadın!' dedi. Bunun üzerine, 'Vallahi senin de içlerinde/aralarında olduğun üç kişi, doğrusu en iyi kimselerdir!' dedi. Ali ona, 'Şayet bundan başkasını deseydin, elbette senden hoşlanmazdım!' dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ anlattı. O İkrime'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) sonra, Ca'fer'den daha üstün bir kimse ne ayakkabı edinmiş, ne pabuç giymiş, ne binek hayvanlarına binmiş, ne de sarık sarmıştır!

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O Ebû Sa'îd el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Fakirler için insanların en hayırlısı, Ca'fer b. Ebû Tâlib idi. Bizimle yaşayıp evinde olan şeyleri yedirirdi. Hatta içerisinde bir şey olmayan küçük yağ tulumunu doğrusu bize çıkarıp onu yarardı^[43] da, biz onun içerisindekileri (parmağımızla) sıyıırırdık.

367. Akîl b. Ebû Tâlib ﴿عقيل بن أبي طالب﴾

[Akîl b. Ebû Tâlib] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Fâtıma bt. Esed b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Ebû Tâlib'in

oğulları arasında Tâlib'den sonra en büyüğü idi. Tâlib'in nesli yoktur. Onun annesi de Fâtıma bt. Esed b. Hâşim'dir. O, Akîl'den on yaş daha büyük; Akîl, Ca'fer'den on yaş daha büyük; Ca'fer de Ali'den on yaş daha büyük idi. Ali yaşça onların en küçüğü ve Müslüman olma bakımından ilki idi. Akîl b. Ebû Tâlib'in şu çocukları oldu:

1. Yezîd. Akîl, künye olarak onunla anılırdı.

2. Sa'îd.

Bu ikisinin annesi, Âmir b. Sa'sa'a oğullarından Ümmü Sa'îd bt. Amr b. Yezîd b. Müdlic'dir.

3. Ca'fer el-Ekber

4. Ebû Sa'îd el-Ahvel. Bu, onun ismidir.

Bu ikisinin annesi, Ümmü'l-Benîn bt. es-Süğar'dır. es-Süğar, Amr b. el-Hessâr b. Ka'b b. Âmir b. Abdümenâf b. Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir de Ubeyd b. Kilâb b. Rebî'a b. Âmir b. Sa'sa'a'dır. es-Süğar'ın annesi ise Esmâ bt. Süfyân'dır ki, ed-Dahhâk b. Süfyân b. Avf b. Ka'b b. Ebû Bekir b. Kilâb'ın kız kardeşidir. ed-Dahhâk b. Süfyân ise Resûlullah'ın (sas) sahâbîsidir.

5. Müslim b. Akîl

Bu, el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'in (a) insanların kendisine biat etmesi için *Mekke*'den (*Kufe*'ye) gönderdiği zattır. *Kufe*'de Hâni b. Urve el-Murâdî'nin (evinde) kalmış; bunun üzerine Ubeydullah b. Ziyâd; Müslim b. Akîl ile Hâni b. Urve'yi yakalayıp^[44] ikisini birden öldürmüş ve asmıştı. Şairin şu sözü, işte bu sebeptendir:

(Ey Kadın!) Eğer sen ölümün ne olduğunu anlamıyor idiysen, o halde bak!

Çarşıdaki Hâni'ye ve İbn Akîl'e!

Ölümün rengini değiştirmiş olduğu bir ceset görürsün...

Ve de her aktığı yere akmış olan bir kan birikintisi!

6. Abdullah b. Akîl

7. Abdurrahman

8. Abdullah el-Asğar

Bunların (bu üçünün) annesi, ümmü veled olan Halile'dir.

9. Ali

Onun nesli yoktur. Annesi ümmü veledir.

10. Ca'fer el-Asğar

11. Hamza

12. Osman

Anneleri ümmü veledlerdir.

13. Muhammed

14. Remle

Anneleri ümmü veledlerdir.

15. Ümmü Hâni

16. Esmâ

17. Fâtıma^[45]

18. Ümmü'l-Kâsım

19. Zeyneb

20. Ümmü'n-Nu'mân

Bu çocukların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Onlar (raviler) dediler ki: Akîl b. Ebû Tâlib, Hâşimoğulları'ndan müşriklerle beraber, isteksiz *Bedir*'e çıkanlar içerisinde olup, orada hazır bulundu ve o gün esir edildi. Malı yoktu. Abbâs onu fidye vererek kurtardı.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Osman anlattı. O Mu'âviye b. Ammâr ed-Dühnî'den^[46] rivayet etti; (Mu'âviye b. Ammâr) dedi ki: Ebû Abdullah Ca'fer b. Muhammed'i şöyle derken işittim:

'Resûlullah (sas) *Bedir* günü, "Bakın, Hâşimoğulları'ndan ehl-i beytimden burada kim var?" dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ali b. Ebû Tâlib, varıp Abbâs, Nevfel ve Akîl'e baktı; sonra geri döndü. Akîl ona, 'Ey Ali'nin anasının oğlu! Vallahi doğrusu bizi gördün!' diye seslendi. Ali de Resûlullah'a (sas) gelip, 'Ya Resûlullah! Abbâs, Nevfel ve Akîl'i gördüm!' dedi. Resûlullah (sas) da geldi, nihayet Akîl'in başında durup, "(Ey) Ebû Yezîd! Ebû Cehil öldürüldü!" dedi. O, 'Eğer sen insanları (Kureyş ordusunu) bitkin düşürdüysen (seninle) *Tihâme*'de mücadele edemezler. Aksi takdirde onların omuzlarına bin!' dedi.

Bize Ali b. İsa haber verdi. O İshâk b. el-Fadl'dan, o da şeyhlerinden rivayet etti; dedi ki:

Akîl b. Ebû Tâlib, Peygamber'e (sas) 'Onların eşrafından kimi öldürdün?' dedi. O, "*Ebû Cehil, öldürüldü!*" dedi. Akîl, 'Şimdi senin için vadi

temizlendi!’ dedi.

Onlar (raviler) dediler ki: Akîl Mekke’ye geri dönüp orada kalmaya devam etti. nihayet 8. senenin başında Muhacir olarak Resûlullah’a (sas) (doğru yola) çıkıp Mu’ta gazvesinde hazır bulundu. Sonra geri döndü; kendisine bir hastalık arız oldu. Ne Mekke’nin fethinde, ne Tâîf’te, ne Hayber’de ve ne de Huneyn’de ondan bahsedildiği duyulmamıştır. Resûlullah (sas) ona, Hayber’de her sene için 140 vesk (hurma) tahsis etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî anlattı. O Câbir’den, o da Abdullah b. Muhammed b. Akîl’den rivayet etti; (Abdullah b. Muhammed) dedi ki:

Akîl b. Ebû Tâlib, Mu’ta gününde, içinde figürler (temasil) bulunan bir yüzük elde edip, onu Resûlullah’a (sas) getirdi. Resûlullah (sas) da o yüzüğü ona hibe olarak verdi. Yüzük onun elinde idi. Kays, ‘Ben de onu daha sonra gördüm!’ dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma’mer’den, o da Zeyd b. Eslem’den rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Akîl b. Ebû Tâlib (ganimet mallarından) bir dikiş iğnesi getirip, hanımına, ‘Bununla elbiselerini dik!’ dedi. Peygamber (sas) de, “*Dikkat edin! Hiçbir adam, sakın bir iğneye ya da onun üstünde olana hıyanet etmesin (onu çalmasın)!*” diye nida eden bir kişiyi gönderdi. Bunun üzerine Akîl hanımına, ‘Kuşkusuz senin iğnenin elinden kaçmış olduğunu görüyorum!’ dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Abdurrahman es-Sülemî anlattı. O da Ebû İshâk’tan şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Akîl b. Ebû Tâlib’e şöyle dedi: “*Ey Ebû Yezîd! Ben seni iki sevgiyle seviyorum: Bir sevgi senin yakınlığından dolayı; bir sevgi de amcamın sana sevgisini biliyor olmamdan dolayı!*”

Bize Muhammed b. Bekir el-Berşânî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı. O da Atâdan rivayet etti; (Atâ) dedi ki:

Akîl b. Ebû Tâlib'i büyük bir ihtiyar (hayli yaşlı) (ve) büyük kırbayı taşıyan^[47] biri olarak gördüm. [Râvî] dedi ki: Onun (zemzem kuyusunun) etrafında bir kısım kırbalar ve bir kısım kovalar vardı. [Râvî] dedi ki: Ben daha sonra onlardan (Akîl'in akrabalarından) bir kısım adamlar da gördüm. Onlarla beraber bir mevla yoktu. Ridalarını (üst elbiselerini) yere bırakıp, ^[48] gömlek içerisinde (su) çıkarıyorlardı. Öyle ki, onların gömleklerinin alt kısımları, doğrusu su ile ıslanıyordu. Hacdən önce ve sonrasındaki *Minâ* günlerinde (su) çıkarıyorlardı.

Onlar (raviler) dediler ki: Akîl b. Ebû Tâlib, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliğinde âmâ olduktan sonra öldü. Bugün onun nesli vardır. Onun *Bakî*'de kocaman -halkı ve topluluğu çok olan, demek istiyor-, geniş bir evi vardı.

368. *Nevfel b. el-Hâris* ﴿نَوْفَلُ بْنُ الْحَارِثِ﴾

[Nevfel b. el-Hâris] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Gazıyye bt. Kays b. Tarîf b. Abdüluzzâ b. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fıhr'dır. Nevfel'in şu çocukları oldu:

1. el-Hâris

Nevfel, onunla künyelenmekteydi. el-Hâris, Resûlullah (sas) döneminde (yaşamış) bir adamdı. Ona sahabî olmuş ve ondan rivayette bulunmuştu. Kendisinin Resûlullah (sas) döneminde Abdullah b. el-Hâris (adlı) oğlu doğmuştu

2. Abdullah b. Nevfel

Resûlullah'a (sas) benzetilirdi. *Medine* kadılığını üstlenenlerin ilki idi. Ebû Hüreyre şöyle dedi: 'Bu (zat) İslâm'da gördüğüm ilk kadıdır.' Bu ise, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliği (dönemi)ndedir.

3. Abdurrahman b. Nevfel. Nesli yoktur.

4. Rebî'a. Nesli yoktur.

5. Sa'îd. Fakih idi.

6. el-Muğîre

7. Ümmü Sa'îd

8. Ümmü'l-Muğîre

9. Ümmü Hakîm

Son dördünün annesi, Zarîbe bt. Sa'îd b. el-Kaşb'dır.^[49] el-Kaşb'ın ismi, Cündüb b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mihdab b. Sa'b b. Mübeşşir b. Dühmân b. Nasr b. Zehrân b. Ka'b b. el-Hâris b. Ka'b b. Abdullah b. Mâlik

b. Nasr b. el-Ezd'dir. Zarîbe'nin annesi, Ümmü Hakîm bt. Süfyân b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır; o (Ümmü Hakîm), Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın teyzesidir. Nevfel b. el-Hâris'in *Medine, Basra ve Bağdad*'da çok sayıda nesli vardır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Müşrikler Hâşimoğulları'ndan Mekke'de bulunanları *Bedir*'e zorla (isteksiz) çıkardıklarında, Nevfel b. el-Hâris onlar hakkında söz söyleyip şöyle demeye başladı:

*Ahmed'e karşı harp etmek bana haramdır; ben,
Kendime yakın görüyorum Ahmed'i, onun (dostluk) bağlarını...*

*Fihri^[50] ona karşı kışkırtsa ve bir araya gelse bile,
Allah onun yardımcısıdır.*

Hişâm şöyle dedi: Ma'rûf b. el-Harrebûz ise, Nevfel b. el-Hâris için (şu şiiri) yüksek sesle söyledi:

*O halde Kureyş'e de ki: Ona karşı birleş ve iş birliği yap;
(Ama önemli değil) zira Allah şüphesiz onun yardımcısıdır.*

Nevfel de Müslüman olduğunda şöyle dedi:

*Dikkat edin, dikkat edin, ben sizden değilim!
Büyük ihtiyarların dininden kurtuldum.*

*Senin hayatına yemin ederim, benim dinim satacağım bir şey değil.
Ve ben bir gün Müslüman olduğum için kâfir değilim!*

*Şuna şahitlik ettim ki, Peygamber Muhammed,
Rabbinden hidayeti ve açık delilleri getirdi.*

*Ve Resûlullah takvaya çağırıyor,
Ve Resûlullah bir şair değildir.*

Buna göre yaşarım, sonra diriltirim, belirlenmiş bir vakitte.

Ve (yine) ona göre bir ölü olarak kabirlerde ağırlanırım.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi. O babasından, o (Ali b. İsa'nın) amcası İshâk b. Abdullah b. el-Hâris'ten, o Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den rivayet etti; (Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel) dedi ki:

Nevfel b. el-Hâris *Bedir*'de esir edildiğinde Resûlullah (sas) ona, “*Ey Nevfel! Kendini fidye verip kurtar!*” dedi. O, ‘Sayesinde fidye verip kendimi kurtaracağım bir şeye sahip değilim, ya Resûlullah!’ dedi. Resûlullah (sas), “*Cüdde'deki^[51] mızraklarını fidye verip kendini kurtar!*” dedi. Nevfel, ‘Şehadet ederim ki, sen Allah'ın Resûlü'sün!’ deyip kendini, onları fidye vererek kurtardı; bin mızrak vardı. Nevfel b. el-Hâris Müslüman oldu. O, Hâşimoğulları'ndan Müslüman olanların en yaşlısı idi. Amcası Hamza ve Abbâs'tan ve el-Hâris'in oğulları olan kardeşleri Rebî'a, Ebû Süfyân ve Abdüşems'den daha yaşlı idi. Nevfel *Mekke*'ye döndü, sonra o ve Abbâs *Hendek* günlerinde Resûlullah'a (sas) hicret etti.

Resûlullah (sas) onunla Abbâs b. Abdülmuttalib arasında kardeşlik tesis etti. İkisi, bundan önce Cahiliye'de mal için görüşme yapan, birbirini seven, birbirine karşı samimi olan iki ortak idiler. Resûlullah (sas), Nevfel b. el-Hâris'e *Medine*'deki mescidin yanında bir evi pay olarak verdi. Resûlullah ona (bu yeri) ve^[52] Abbâs'a (başka bir yeri) tek bir yerde pay olarak verdi ve ikisinin arasını bir duvarla ayırdı. Nevfel b. el-Hâris'in evi, Hüküm Meydanı'nın (rahabetü'l-kadâ) ve -Resûlullah'ın (sas) mescidine doğru-ona bitişik olan (kısmın) yerinde, bugün, Dârü Mervân (Mervân evi) denilen Dârü'l-imâre'nin (Emirlik evi) karşısında idi. Resûlullah (sas) yine Nevfel b. el-Hâris'e, onun *Medine*'de çarşıda *es-Seniyye* yolu üzerinde bulunan diğer evini de pay olarak verdi. Orası, onun develeri için bir kapalı alan idi ve Nevfel onu (o evi) hayatında oğulları arasında taksim etti. Onların kalanı (nesli) da bugüne kadar oradadır.

Nevfel, Resûlullah (sas) ile beraber *Mekke* fethinde, *Huneyn*'de ve *Tâîf*'te bulundu ve *Huneyn* günü Resûlullah ile beraber sebat etti. O zaman onun sağındaydı. *Huneyn* gününde Resûlullah'a (sas) üç bin mızrakla yardımda bulundu. Resûlullah (sas) (ona), “*Ey Ebû'l-Hâris! (Şu an) Ben sanki senin müşriklerin bellerinde kırılan^[53] mızraklarına bakıyor gibiyim!*” dedi. Nevfel b. el-Hâris, Ömer b. el-Hattâb'ın halife atanmasından bir yıl üç ay sonra vefat etti. Ömer b. el-Hattâb onun için cenaze namazı kıldı. Sonra onun peşinden *Bakî*'e kadar gitti. *Bakî*'de defnedildi.

369. *Rebî'a b. el-Hâris* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

[Rebî'a b. el-Hâris] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Gaziyye bt. Kays b. Tarîf b. Abdüluzzâ b. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fih'r'dir. Ebû Ervâ diye künyelenmiştir. Onun şu çocukları oldu:

1. Muhammed
2. Abdullah
3. el-Abbâs
4. el-Hâris. Nesli yoktur.
5. Ümeyye
6. Abdüşems

7. Abdülmuttalib

8. Ervâ el-Kübrâ. Bunun Hind el-Kübrâ olduğu da söylenir.

9. Hind es-Suğra.

Bunların annesi, Ümmü'l-Hakem bt. ez-Zübeyr b. Abdülmuttalib'tir.

10. Ervâ es-Suğra

Annesi, cariyedir.

11. Âdem b. Rebî'a

Bu, Hüzeyl'de kendisi için sütanne aranan (çocuk)tur ki, Leys b. Bekroğulları, aralarında meydana gelen bir harpte onu öldürmüşlerdi. Çocuk evlerin önünde emekliyordu. Ona bir taş attılar; ona isabet edip başını parçaladı. O, Resûlullah'ın (sas) fetih günü kendisi için şöyle dediği kişidir: “*Dikkat edin! Cahiliye’de olan her kan, ayağımın altındadır. Kaldırdığım ilk kan da, Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib’in oğlunun kanıdır!*”

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib dedi ki: Babam ve Hâşimîler, onu adlandırmıyorlar ve^[54] onun küçük bir çocuk olup, geride nesil bırakmadığını, adının muhafaza edilmediğini söylüyorlardı. Biz ise şu görüşteyiz ki: ‘Âdem b. Rebî'a’ diyen kimse, kitapta ‘Rebî'a’nın oğlunun kanı’ [deme ibn Rebî'a] (ifadesi)ni görüp, ona bir *Elif* ilave etmiş ve ‘Âdem b. Rebî'a’ demiştir. Kendisinden hadis rivayet edilenlerden biri^[55] “onun ismi Temmâm b. Rebî'a idi” demiş, başkası ise, “İyâs b. Rebî'a (idi)” demiştir. Allah en iyi bilendir.

Onlar (raviler) dediler ki: Rebî'a b. el-Hâris, amcası Abbâs b. Abdülmuttalib'den iki yaş daha büyük idi. Müşrikler *Mekke*'den *Bedir*'e

çıktığında, Rebî'a b. el-Hâris *Mekke*'de değildi; *Şam*'daydı. Bu sebeple *Bedir*'de müşriklerle beraber bulunmadı; sonra bunun ardından geldi. Abbâs b. Abdülmuttalib ve Nevfel b. el-Hâris, *Hendek* günlerinde Muhacir olarak Resûlullah'a (sas) (gitmek üzere) çıktıklarında ise, Rebî'a b. el-Hâris, onları çıkışlarında *Ebvâ*'ya kadar uğurladı. Sonra *Mekke*'ye geri dönmek istedi. Abbâs ve Nevfel ona, 'Nereye geri dönüyorsun, şirk yurduna (mı?) Onlar Resûlullah ile savaşıyor ve onu yalanlıyorlar? Resûlullah ise saygın olmuş ve ashâbı gürleşmiştir, dön!' dedi. Rebî'a da döndü ve o ikisiyle beraber yürüdü. Nihayet hep beraber Müslüman, Muhacir olarak Resûlullah'ın (sas) yanına *Medine*'ye vardılar. Resûlullah (sas), Rebî'a b. el-Hâris'e Hayber'de her sene (için) yüz vesk verdi. Rebî'a b. el-Hâris, Resûlullah (sas) ile beraber *Mekke* fethinde, *Tâifte* ve *Huneyn*'de bulundu. *Huneyn* gününde, Resûlullah (sas) ile beraber ehl-i beytinden ve ashâbından sebat edenler içerisinde sebat etti. O *Medine*'de Hudeyleoğulları içerisinde bir ev bina etti. Peygamber'den (sas) de rivayette bulunmuştur.

370. Abdullah b. el-Hâris ﴿عبد الله بن الحارث﴾

[Abdullah b. el-Hâris] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Gaziyye bt. Kays b. Tarîf b. Abdüluzzâ b. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihri'dir.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi. O babasından, o (İsa b. Ali'nin) amcası İshâk b. Abdullah'tan, o (Ali b. İsa'nın) dedesi Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den ve (yine) o İshâk b. el-Fadl'dan, o da şeyhlerinden şunu rivayet etti:

Abdüşems b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, fetihten önce Resûlullah'a (sas) hicret etmek maksadıyla, Müslüman olarak *Mekke*'den çıkıp Resûlullah'a (sas) vardı. Resûlullah (sas), onu Abdullah diye adlandırdı. O askerî seferlerinin birinde Resûlullah (sas) ile beraber çıkıp, *es-Safra*'^[56]da öldü. Bunun üzerine, Peygamber (sas) onu, gömleği içerisinde -Peygamber'in (a) gömleği, demek istiyor- defnetti. Peygamber (sas), (onun hakkında) "Kendisine mutluluğun ulaştığı bir mutlu!" demişti. Onun nesli yoktur.

371. Ebû Süfyân b. el-Hâris ﴿أبو سفيان بن الحارث﴾

[Ebû Süfyân b. el-Hâris] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Adı, el-Muğîre'dir. Annesi, Gaziyye bt. Kays b. Tarîf b. Abdüluzzâ b. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihir'dir. Ebû Süfyân b. el-Hâris'in şu çocukları oldu:

1. Ca'fer

Annesi, Cümâne bt. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

2. Ebü'l-Heyyâc. Adı, Abdullah'tır.

3. Cümâne

4. Hafsa. (Buna) Hamide de denir.

Bunların annesi, Fağme bt. Hemmâm b. el-Efkam b. Ebû Amr b. Zuveylim b. Cu'ayl b. Dühmân b. Nasr b. Mu'âviye'dir. Hafsa'nın annesinin, Cümâne bt. Ebû Tâlib olduğu da söylenir.

5. Âtike

Annesi, Ümmü Amr bt. el-Mukavvim b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir.

6. Ümeyye

Annesi, ümmü veledir. Annesinin Ebü'l-Heyyâc'ın annesi olduğu da söylenir.

7. Ümmü Külsûm

Annesi ümmü veledir.

Ebû Süfyân b. el-Hâris'in çocukları giderek yok olmuş; onlardan hiçbiri geriye kalmamıştır.

Ebû Süfyân, şair olup Resûlullah'ın (sas) ashâbını hicvederdi. İslâm'dan uzaklaştıran (İslâm'ı engelleyen) ve ona girenlere karşı çok şiddetli olan bir kişi idi. Resûlullah'ın (sas) (süt annesini) emmeden dolayı [süt] kardeşi idi. Halime onu [Ebû Süfyân'ı] birkaç gün emzirmişti. [Ebû Süfyân] Resûlullah'ın (sas) ile yakın arkadaşı^[57] ve akranı idi. Resûlullah (sas) (peygamber olarak) gönderildiğinde ise, ona düşmanca davrandı. Onu ve ashâbını hicvetti. Yirmi sene Resûlullah'a (sas) düşman kaldı. Kureyş'in Resûlullah (sas) ile savaşmak için yürüdüğü hiçbir yerde geri kalmadı. İslâm iyice yerleştiği^[58] ve Resûlullah'ın (sas) fetih yılında *Mekke*'ye doğru hareketi konuşulduğu vakitte, Allah Ebû Süfyân b. el-Hâris'in kalbine İslâm'ı düşürdü. Ebû Süfyân dedi ki: Bunun üzerine zevceme ve çocuklarıma gelip, 'Çıkış için hazırlanın, kuşkusuz Muhammed'in gelişi yaklaşmıştır!' dedim. Onlar da, '(Artık) senin için, Arapların ve Arap olmayanların Muhammed'e tabi olmuş olduğunu görmenin vakti gelip çatı. ^[59] Sen ise, insanların ona yardım etmede en uygunu olduğun halde, ona

düşmanlığa faal olarak (ısrar ederek) katılıyorsun!’ dediler. O dedi ki: ‘Ben, kölem Mezkûr’a, ‘Bana çabucak birkaç deve ve atımı getir!’ dedim. Sonra Resûlullah’a (sas) gitme niyetinde olarak *Mekke*’den çıkıp yürüdük. Nihayet *Ebvâ*’ya geldik. Resûlullah’ın (sas) öncü kolu, *Mekke*’ye gitme niyetinde olarak *Ebvâ*’da konaklamıştı. Bunun üzerine ben ilerlemekten korktum. Resûlullah (sas) ise benim kanımı adamıştı. Ben de (fark edilmemek için) kılık değiştirdim. Çıktım ve oğlum Ca’fer’in elinden tuttum. Resûlullah’ın (sas) *Ebvâ*’ya geldiği sabah erken vakitlerde yaya olarak takriben bir mil yürüyüp, yüzüne doğru yolunda durduk. Resûlullah (sas) benden diğer tarafa doğru yüz çevirdi. Ben de yüzünün diğer tarafına intikal ettim. Defalarca benden yüz çevirdi. Bunun üzerine yakın ve uzak olan (korkular ve vesveseler) beni aldı. (Kendi kendime) ‘Ben, ona ulaşmadan ve onun iyiliğini, yakınlığını ve ona olan akrabalığımı anıp da bunun (korkuların ve vesveselerin) benden engellenmesinden (gitmesinden) önce öldürüleceğim!’ dedim. Ben Resûlullah’ın (sas) benim Müslüman olmamla sevineceğini zannediyordum. (Bu sebeple) Müslüman oldum ve onunla beraber, bu hal üzere çıktım, nihayet *Mekke* fethinde ve *Huneyn*’de bulundum. *Huneyn*’de düşmanla karşılaştığımızda, kılıç elimde (kınından) çekilmiş olarak, atımdan fırladım. Resûlullah ise benim onun uğrunda ölümü istediğimi bilmiyordu. Bana bakıyordu. Bunun üzerine Abbâs, ‘Ya Resûlullah! Bu, senin kardeşin ve amcanın oğlu Ebû Süfyân b. el-Hâris’tir. (Artık) ondan hoşnut ol!’ dedi. Resûlullah (sas) da şöyle dedi: “*Kuşkusuz (öyle) yaptım (hoşnut oldum)! Allah da onun, bana yaptığı her düşmanlığını bağışlasın!*” Sonra o bana doğru dönüp, “Kardeşim!” dedi. Hayatıma yemin ederim ki, ben onun üzengideki ayağını öptüm.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Ebû Zâide haber verdi. O da Ebû İshâk’tan rivayet etti; (Ebû İshâk) dedi ki:

Ebû Süfyân b. el-Hâris, Resûlullah’ın (sas) ashâbını hicvediyordu; Müslüman olduğunda ise şöyle dedi:

Senin hayatına yemin ederim ki, doğrusu ben, bir sancağı taşıdığım gün,

*el-Lât’ın atı, Muhammed’in atına galip gelsin diye,
Doğrusu, gecesi kararan şaşkın kirpi gibiy(d)im.*

*İşte bu benim zamanımdır, bugün hidayet ediliyorum ve yol alıyorum.
Nefsinden başka bir rehber bana yol gösterdi ve*

Beni götürdü Allah'a, her kovma yerinde kovduğum kişi!

Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Bilakis biz sizi kovduk!*” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti:

Ebû İshâk, el-Berâ'ya, ‘Ey Ebû Umâre! *Huneyn* gününde kaçtınız mı?’ diye sordu. el-Berâ şöyle dedi -ben de işitiyordum-: ‘Şahitlik ederim ki, Allah'ın peygamberi (sas) o gün kaçmadı. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib onun dişi katırını^[60] yediyordu. Müşrikler Resûlullah'ı sardıklarında ise, inip şöyle demeye başladı:

Ben (gerçek) Peygamberim! Yalan yok!
Ben Abdülmuttalib'in oğluyum!

[Râvî] dedi ki: O gün insanlardan ondan daha şiddetli hiçbir kimse görülmedi.

Bize Ali b. İsa en-Nevfelî haber verdi. O babasından, o (Ali b. İsa'nın amcası) İshâk b. Abdullah b. el-Hâris'ten, o babası Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den şunu rivayet etti:

Ebû Süfyân b. el-Hâris, Peygamber'e (sas) benzetilirdi. Şam'a gelmişti. Görüldüğünde, kendisine benzemesi dolayısıyla, ‘Bu, şu dinden dönenin amcasının oğludur!’^[61] denilmişti.

Ebû Süfyân b. el-Hâris şiirinde ise şöyle dedi:

Nefsinden başka bir rehber bana yol gösterdi.
Beni götürdü Allah'a, her kovma yerinde kovduğum kişi.

Çaba sarf ederek kaçıyorum ve uzaklaşıyorum Muhammed'den...
Ve çağırılıyorum, intisab etmesem de, Muhammed (adı) ile...

Kendisinin ona olan benzerliğini demek istiyor.

[Râvî] dedi ki: Ebû Süfyân b. el-Hâris ve oğlu Ca'fer b. Ebû Süfyân, sarıklı bir şekilde Peygamber'e geldi. Ona vardıklarında ise, ‘es-Selâmü aleyke (Selam sana) ya Resûlullah!’ dediler. Resûlullah da (sas), “*Peçenizi*

*açın ki tanınasınız!”^[62] dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine onlar ona neseplerini söylediler, yüzlerini açtılar ve ‘Şehadet ederiz ki, Allah’tan başka hak mabud yoktur ve sen Resûlullah’sın!’ dediler. Resûlullah, “*Hangi kovma yerinde beni kovdun, ey Ebû Süfyân -veya ne zaman beni kovdun ey Ebû Süfyân-?*” dedi. O, ‘Azarlama yok, ya Resûlullah!’ dedi. Resûlullah (sas) da, “*Azarlama yok, ey Ebû Süfyân!*” dedi. Resûlullah (sas), Ali b. Ebû Tâlib’e de, “*Amcanın oğluna abdest ve sünnet hakkında bilgi ver ve onu bana geri getir!*” dedi. O da onu Resûlullah’a geri getirdi. Ebû Süfyân Resûlullah (sas) ile beraber namaz kıldı. Resûlullah (a) ise, Ali b. Ebû Tâlib’e insanlar içerisinde şöyle nida etmesini emretti: “*Dikkat edin! Allah ve Resûlü, Ebû Süfyân’dan hoşnut olmuşlardır. (Artık) siz de ondan hoşnut olun!*”*

[Râvî] dedi ki: Ebû Süfyân ve oğlu Ca’fer, Resûlullah (sas) ile beraber, Mekke fethinde, Huneyn gününde ve Tâif’te bulundu. Huneyn gününde insanlar dağıldığı vakit onunla beraber sebat ettiler. O gün Ebû Süfyân’ın üzerinde çizgili kumaşlardan bir elbise ve çizgili kumaşlardan bir sarık vardı. Belini bir şal ile bağlamıştı. Resûlullah’ın (sas) dişi katırının gemini tutuyordu. Toz geçtiğinde, Resûlullah (sas), “*Kim bu?*” dedi. O, ‘Kardeşin Ebû Süfyân!’ dedi. O da, “*Kardeşim, güzel (onaylıyorum)^[63] vallahi öyleyse!*” dedi. Resûlullah (sas) şöyle diyordu: “*Ebû Süfyân kardeşimdir, ailemin en hayırlısıdır ve Allah bana Hamza’nın yerine Ebû Süfyân b. el-Hâris’i vermiştir!*” Bundan dolayı Ebû Süfyân’a, bundan sonra, Esedullah (Allah’ın aslanı) ve Esedürresûl (Resûlün aslanı) deniliyordu. Ebû Süfyân b. el-Hâris, Huneyn günü hakkında çok sayıda şiirler söylemiştir ki, biz onları çok olması dolayısıyla bıraktık. Şunlar onun söylediklerindendi:

*Kuşkusuz Ka’b ve Âmir’in (ailesi bilinmeyen) insanları bildi.
Huneyn sabahında dağılmanın yayıldığı vakit ki,*

*Ben kavganın kardeşiyim, onun en üst sınırını takip ederim.
Resûlullah’ın önünde, kekelemem.*

*Allah’ın sevabını umarak ve Allah(‘ın rahmeti) geniştir...
O yüce zata, her iş dönecektir.*

Onlar (raviler) dediler ki, Resûlullah (sas), Ebû Süfyân b. el-Hâris’e Hayber’de her sene (için) yüz vesk verdi.

Bize Affân b. Müslim ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Ebû Süfyân b. el-Hâris yazın, gündüzün ortasında namaz mekruh oluncaya kadar namaz kıları. Sonra öğleden ikindiye kadar namaz kıları. Bir gün Ali onunla karşılaştı. O ise (namaz kıldığı yerden muttat) vaktinden önce çekip gitmişti. Ali ona, 'Neyin var, bugün, çekip gitmekte olduğun vaktinden önce çekip gittin?' dedi. Ebû Süfyân ise şöyle dedi: 'Osman b. Affân'a varıp, evlenmek için ondan kızını istedim; ancak bana hiçbir cevap vermedi. Ben de bir saat oturdum. Yine de bana hiçbir cevap vermedi!' Bunun üzerine Ali, 'Ben seni ondan daha yakın olanla evlendiririm!' deyip, onu kendi kızıyla evlendirdi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Ebû Süfyân b. el-Hâris, Cennet ehli delikanlılarının efendisidir!" O, bir yıl hac yaptı da, berber onu Minâ'da tıraş etti. Başında ise bir siğil vardı. Berber onu kesti, (bu sebeple) o öldü. Yezîd, hadisinde dedi ki: (Bu sebeple insanlar) onun şehit olduğunu düşünüyorlar. Affân ise hadisinde dedi ki: (Bu sebeple) o öldü de, insanlar onun Cennet ehlinde olduğunu umuyorlardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; (Ebû İshâk) dedi ki:

Ebû Süfyân'a vefat gelip çatığında, ailesine şöyle dedi: 'Benim için ağlamayın. Zira ben Müslüman olduğumdan beri bir hata ile kirlenmedim.'

Onlar dediler ki: Ebû Süfyân, Medine'de kardeşi Nevfel b. el-Hâris'ten -dört aydan on üç gece eksik bir süre- sonra öldü. Şu da söylendi: Bilakis o 20 yılında öldü. Ömer b. el-Hattâb onun için cenaze namazı kıldı ve Bakî'de Akîl b. Ebû Tâlib'in evinin köşesinde gömüldü. O, ölmeden üç gün önce kendi kabrinin kazılmasını üstlenen kimsedir. Sonra, bu sırada; 'Ey Allah'ım! Ne Resûlullah'tan sonra ve ne de kardeşimden sonra geriye kalmayacağım. Beni o ikisine kat!' dedi. Aynı o gün, güneş batmamıştı ki, vefat etti. Onun evi, Akîl b. Ebû Tâlib'in evine yakındı. O Dârü'l-Kerâhî

diye adlandırılan evdir ve Ali b. Ebû Tâlib'in (a) evinin sınırdadır (yanındadır).

372. *el-Fadl b. el-Abbâs* ﴿الفضل بن العباس﴾

[el-Fadl b. el-Abbâs] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. *Ebû Muhammed* diye künyelenir. Annesi, Ümmü'l-Fadl'dır (el-Fadl'ın annesi). o(nun ismi), Lübâbe bt. el-Hâris b. Hazn b. Büceyr b. el-Hüzem b. Rüveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'sa'a b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

el-Fadl b. el-Abbâs'ın, Ümmü Külsûm (adlı) bir çocuğu oldu; ondan başka çocuğu olmadı. Onun (Ümmü Külsûm'ün) annesi, Safiyye bt. Mahmiye b. Cez b. el-Hâris b. Ureyc b. Amr ez-Zübeydî' Mezhic'in Sa'dü'l-aşîre kolundandır. el-Fadl b. el-Abbâs, el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in en büyük çocuğuydu. Resûlullah (sas) ile beraber *Mekke* fethine ve *Huneyn* savaşına katıldı. *Huneyn*'de insanlar bozguna uğrayarak kaçtıkları vakit ehl-i beytinden ve ashâbından Resûlullah (sas) ile beraber, sebat edenler içerisinde sebat etti. Resûlullah (sas) ile beraber Veda Haccı'nda bulundu. Resûlullah (sas) onu terkisine aldı; bu yüzden (onun için), "*Ridfu Resûlillah/Resûlullah'ın terkisinde oturan kişi*" denilir.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sükeyn b. Abdülazîz anlattı; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki: İbn Abbâs'ın şöyle dediğini işittim:

el-Fadl b. Abbâs, arefe gününde Resûlullah'ın (sas) terkisinde oturan kişi idi. (Bu) delikanlı ise kadınları gözlemeye ve onlara bakmaya koyuldu. Resûlullah (sas) da onun yüzünü birkaç defa eliyle arkasından çevirmeye koyuldu. Delikanlı (yine) onlara doğru bakmaya koyuldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: "*Kardeşimin oğlu! Bugün, kulağına, gözüne ve diline sahip olan kimsenin bağışlandığı bir gündür!*"

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Ubeyd anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) arefe gününde el-Fadl b. Abbâs'ı terkisine aldı; o yakışıklı, kadınlar için fitnelerinden korkulan bir adamdı. [Râvî] dedi ki: el-

Fadl da, Resûlullah'ın (sas) *Cemretü'l-Akabe*'de (taş) atıncaya kadar telbiye yapmaya (lebbeyk duasını okumaya) devam ettiğini anlattı.

Bize Kesîr b. Hişâm anlattı; dedi ki: Bize ed-Dahhâk b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize el-Furât b. Selmân anlattı; o Abdülkerîm'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o İbn Abbâs'tan, o da el-Fadl b. Abbâs'tan şunu rivayet etti:

el-Fadl Peygamber'in (sas) terkisinde idi. Resûlullah (sas) *Cemretü'l-Akabe*'de (taş) atıncaya kadar telbiye yapmaya (lebbeyk duasını okumaya) devam etti.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Atâ haber verdi. O da İbn Abbâs'tan şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), el-Fadl b. Abbâs'ı, Cem'den (*Müzdelife*'den) *Minâ*'ya kadar terkisine aldı.

[Râvî] dedi ki: el-Fadl da bana, Resûlullah'ın (sas) el-Cemre('de taş) atıncaya kadar telbiye yapmaya (lebbeyk duasını söylemeye) devam ettiğini haber verdi.

Onlar (raviler) dediler ki: el-Fadl b. Abbâs, Peygamber'i (sas) yıkayanlar ve onun defnini üstlenenler içerisinde idi. Sonra o bunun ardından, *Şam*'a mücahid olarak çıktı. Hicretin 18. senesinde *Ürdün* bölgesinde *Amvâs* taununda öldü. Bu ise, Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinde idi.

373. Ca'fer b. Ebû Süfyân ﴿جعفر بن أبي سفيان﴾

[Ca'fer b. Ebû Süfyân] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Cümâne bt. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Cümâne'nin annesi ise, Fâtıma bt. Esed b. Hişâm b. Abdümenâf'tır. Ca'fer b. Ebû Süfyân'ın, Ümmü Külsûm (adlı) çocuğu oldu. Ümmü Külsûm, Sa'îd b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib için çocuk doğurdu. Ca'fer b. Ebû Süfyân'ın nesli yoktur. Ca'fer b. Ebû Süfyân Resûlullah'a (sas) geldiğinde babası ile beraberdi. İkisi birlikte Müslüman oldular. Resûlullah (sas) ile beraber *Mekke*'nin fethine ve *Huneyn*'e katıldı. Huneyn gününde insanlar bozguna uğrayarak kaçtıkları vakit, Resûlullah'ın (sas) ehl-i beytinden ve ashâbından sebat gösterenler içerisinde sebat etti.

O, babasıyla beraber Resûlullah'a (sas), Allah Teâlâ onun ruhunu kabzedinceye kadar, eşlik etmeye devam etti. Ca'fer, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliğinin ortasında vefat etti.

374. *el-Hâris b. Nevfel* ﴿الحارث بن نوفل﴾

[el-Hâris b. Nevfel] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ezd kabilesinden Zarîbe bt. Sa'îd b. el-Kışb'dır.^[64] el-Kışb'ın adı Cündüb b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mihdab b. Sa'b b. Mübeşşir b. Dühmân'dır. el-Hâris b. Nevfel'in şu çocukları oldu:

1. Abdullah b. el-Hâris

Basra halkı ona *Bebbe* lakabını verdi ve İbnü'z-Zübeyr'in günlerinde onun üzerinde anlaştılar. O da onları yönetti.

2. Muhammed el-Ekber İbnü'l-Hâris

3. Rebî'a

4. Abdurrahman

5. Remle

6. Ümmü'z-Zübeyr

Bu, el-Muğîre'nin annesidir (Ümmü'l-Muğîre).

7. Zureybe

Bunların annesi, Hind bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye b. Abdüşems'tir.

8. Utbe

9. Muhammed el-Asğar

10. el-Hâris b. el-Hâris

11. Rayta

12. Ümmü'l-Hâris

Bunların annesi ise, Ümmü Amr bt. el-Muttalib b. Ebû Vedî'a b. Subeyre^[65] es-Sehmî'dir.

13. Sa'îd b. el-Hâris

Annesi ümmü veledir.

el-Hâris b. Nevfel, Resûlullah (sas) devrinde (yaşamış) bir adamdı. Resûlullah'a (sas) arkadaş oldu; ondan rivayette bulundu ve babası Müslüman olduğu sırada Müslüman oldu. Abdullah b. el-Hâris adlı oğlu Resûlullah (sas) devrinde doğdu. Onu Resûlullah'a (sas) getirdi. O da onun damağını (çiğnediği hurma ile) oğdu ve onun için dua etti. Resûlullah (sas), el-Hâris b. Nevfel'i *Mekke*'nin bazı işleri için görevli olarak atadı. Sonra Ebû Bekir, Ömer ve Osman onu *Mekke*'nin yöneticisi yaptı.

Bize Hafs b. Ömer el-Basrî el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Leys anlattı. O Alkame b. Mersed'den, o Abdullah b. el-Hâris'ten, o da babasından şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) onlara ölü için şu duayı öğretti: “Ey Allah'ım! Bizim dirilerimizi ve ölülerimizi bağışla. Birbirimizle aramızı düzelt ve kalplerimizi birleştir! Ey Allah'ım! Senin kulun falan oğlu filan (hakkında) hayırdan başka (bir şey) bilmiyoruz. Sen ise onu en iyi bilensin. O halde bizi ve onu bağışla!” Ben ise, (oradaki) topluluğun en küçüğü olarak, ‘Onun hakkında hiçbir hayır bilmiyorsam (ne yapayım)?’ dedim. O da, “Sadece bildiğini söyle!” dedi.

Bize Ali b. İsa haber verdi. O da babasından rivayet etti; (babası) şöyle dedi:

el-Hâris b. Nevfel, -Abdullah b. Âmir b. Kureyz'in valiliği (dönemi)nde-Basra'ya intikal etti. Orada bir konut yaptı ve oraya yerleşti. Osman b. Affân'ın halifeliğinin sonunda Basra'da öldü.

375. Abdülmuttalib b. Rebî'a ﴿عبد المطلب بن ربيعة﴾

[Abdülmuttalib b. Rebî'a] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü'l-Hakem bt. ez-Zübeyr b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Abdülmuttalib b. Rebî'a'nın şu çocukları oldu:

1. Muhammed

Onun annesi, Ümmü'l-Benîn bt. Humre^[66] b. Mâlik b. Sa'd b. Humre b. Mâlik'tir. Mâlik, Ebû Şu'ayre b. Münebbih b. Seleme b. Mâlik b. Uzer^[67] b. Sa'd b. Dâfi b. Mâlik b. Cüşem b. Hâşid b. Cüşem b. el-Hayvân^[68] b. Nevf b. Hemdân'dır. O (Ümmü'l-Benîn) ise, Kays b. Humre'nin kız kardeşidir. Bu Humre b. Mâlik, tahkim şahitleri arasında Mu'âviye b. Ebû Süfyân ile beraberdi.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib dedi ki: Bana babam şunu haber verdi:

Humre b. Mâlik, 400 köle içerisinde Yemen'den Şam'a göçüp onları serbest bıraktı. Onlar da Şam'da hep beraber (soy olarak) Hemdân'a intisab ettiler. İşte bu sebeple, Irak halkı, hatalarının ve başkalarının kendilerini onlara nispet etmesinin çok olması dolayısıyla, Şam halkı ile evlendirilmeyi hoş karşılamadı.

2. Ervâ bt. Abdülmuttalib b. Rebî'a

Bunun annesi ise, Bint Umeyr b. Mâzin'dir.

Hişâm dedi ki: Babam Muhammed b. es-Sâib, Muhammed b. Abdülmuttalib'e yetişti ve ondan rivayette bulundu. Abdülmuttalib b. Rebî'a ise, Resûlullah'tan (sas) rivayette bulunmuştu ve onun devrinde (yaşamış) bir adamdı.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'tan, o Abdullah b. el-Hâris[69] b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'den onun kendisine şunu haber verdiğini rivayet etti: Abdülmuttalib b. Rebî'a b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib ona (mezkûr Abdullah'a) şunu haber verdi:

Rebî'a b. el-Hâris ve Abbâs b. Abdülmuttalib bir araya gelip şöyle dediler: 'Vallahi, keşke şu iki genç çocuğu^[70] -o (ravi), (onlar bunu) benim için ve el-Fadl b. Abbâs için (söylediler) dedi^[71]- Resûlullah'a (sas) göndersek de, o onları şu zekâtlar için yetkili yapsa, onlar da insanların sundukları şeyi (hizmeti) sunsalar ve insanların elde ettiği menfaati (kazancı) elde etseler!' [Râvî] dedi ki: O ikisi bu durumda iken, birden Ali b. Ebû Tâlib (a) gelip, 'Ne (yapmak) istiyorsunuz?' dedi. Onlar da ona (yapmak) istedikleri şeyi haber verdiler. O, 'Yapmayın! Vallahi, o (bunu) yapmaz (kabul etmez)!' dedi. Bunun üzerine onlar şöyle dediler: 'Sen neden bunu yapıyorsun?^[72] Senden olan bu (söz) de sadece bizi kıskanmadan dolayıcıdır! Vallahi kuşkusuz sen Resûlullah'a (sas) arkadaş oldun ve onun (kızıyla evlilik sebebiyle) akrabalığına nail oldun. (Ama) biz senin bu durumunu kıskanmadık!' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ali, 'Ben Ebû Hasan'ım (Hasan'ın babasıyım)! O ikisini gönderin!' dedi. Sonra yanı üzere yattı. Resûlullah (sas) öğle namazını kıldığında da, biz ondan önce odaya varıp onun (odanın) yanında ayakta durduk. Nihayet bizim yanımızdan geçip kulaklarımızdan tuttu. Sonra "İçinizde bir araya getirdiğinizi^[73] ortaya çıkarın!" dedi ve (odaya) girdi. Biz de onunla beraber girdik. Resûlullah (sas) o zaman Zeyneb bt. Cahş'ın evinde

(odasında) idi. [Râvî] dedi ki: Biz onunla konuşup şöyle dedik: ‘Ya Resûlullah! Sana geldik ki, bizi şu zekâtlar için yetkili yapasın da, insanların elde ettiği^[74] menfaati (kazancı) biz de elde edelim ve insanların sunduğu şeyi (hizmeti) biz de (sana)^[75] sunalım!’

[Râvî] dedi ki: Resûlullah (sas) ise sükût etti ve başını evin (odanın) tavanına doğru kaldırdı. Nihayet biz onunla konuşmak istedik. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Zeyneb, perdesinin arkasından bize, sanki bizi onunla konuşmaktan nehyediyor gibi, işaret etti. O (Resûlullah ise) yaklaşp şöyle dedi: “*Dikkat edin! Zekât ne Muhammed’e ve ne de Muhammed’in ailesine gerekmez. Zira o (zekât) insanların kirlerindendir. Bana Mahmiye b. Cez’i - ki, öşürler için (görevli) idi- ve Ebû Süfyân b. el-Hâris’i çağırın!*” [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o ikisi geldiler. Resûlullah (sas) Mahmiye’ye el-Fadl için, “*Bu genç çocuğu senin kızın ile nikâhladı!*” dedi. O da onu nikâhladı. (Resûlullah) Ebû Süfyân’a da, “*Bu genç çocuğu kızınla evlendir!*” dedi. O da kızını ona nikâhladı. (Resûlullah) sonra Mahmiye’ye, “*Humus’tan (beştebirden) o iki (genç çocuk) yerine mihir ver!*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer ve Ali b. İsa b. Abdullah en-Nevfelî şunu anlattı:

Abdülmuttalib b. Rebî’a, Ömer b. el-Hattâb’ın zamanına kadar *Medine*’de kalmaya devam etti. Sonra *Dımaşk*’a taşınıp oraya yerleşti. Orada bir ev bina etti ve *Dımaşk*’ta Yezîd b. Mu’âviye b. Ebû Süfyân’ın halifeliğinde öldü. Yezîd b. Mu’âviye’yi vasiyetini uygulamak üzere seçti. O da onun vasiyetini kabul etti.

376. Utbe b. Ebû Leheb ﴿عُتْبَةُ بْنُ أَبِي لَهَبٍ﴾

Ebû Leheb’in adı, Abdüluzzâ b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay’dır. Utbe’nin annesi, Ümmü Cemîl bt. Harb b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay’dır. Utbe’nin şu çocukları oldu:

1. Ebû Ali
2. Ebû’l-Heysem
3. Ebû Galîz

Bunların annesi, Utbe bt. Avf b. Abdümenâf b. el-Hâris b. Munkız b. Amr b. Ma’îs b. Âmir b. Lüey’dir.

4. Amr
5. Yezîd

6. Ebü'l-Hıdaş

7. Abbâs

8. Meymûne

Bunların annesi ise, Ümmü'l-Abbâs bt. Şerâhîl b. Evs b. Habîb b. el-Vecîh'dir. (Ümmü'l-Abbâs), el-Himyer'dendir. Sonra Zü'l-keîlâ'dandır. Cahiliye'de esir edilmiştir.

9. Ubeydullah

10. Muhammed

11. Şeybe

Bunlar küçükken öldüler.

12. Ümmü Abdullah

Bunların annesi ise, Ümmü İkrime bt. Halîfe b. Kays'tır. el-Ezd'den, el-Cedere'dendir ve bunlar ed-Dîl b. Bekroğullarının müttelikidirler.

13. Âmir b. Utbe

Annesi, el-Ahmer b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'den Hâle el-Ahmeriyye'dir.

14. Ebû Vâsile b. Utbe

Annesi, Havlân'dandır.

15. Ubeyd b. Utbe

Annesi ümmü veledir.

16. İshâk b. Utbe

Annesi siyah bir ümmü veledir.

17. Ümmü Abdullah bt. Utbe

Annesi ümmü veled olan Havle'dir.

Bize Ali b. İsa b. Abdullah en-Nevfelî haber verdi. O Hamza b. Utbe b. İbrahim el-Lehebi'den rivayet etti; (Hamza) dedi ki: Bize İbrahim b. Âmir b. Ebû Süfyân b. Mu'attib ve -Hâşimi şeyhlerimizden- ondan başkası anlattı. (Onlar) İbn Abbâs'tan, o babası el-Abbâs b. Abdülmuttalib'den rivayet etti; (el-Abbâs) şöyle dedi:

Resûlullah (sas) fetihde Mekke'ye geldiğinde bana, "Ya Abbâs! Kardeşinin iki oğlu Utbe ve Mu'attib neredeler, onları göremiyorum?" dedi. [O dedi ki:] Ben, 'Ya Resûlullah! O ikisi, uzaklaşan Kureyş müşrikleri içerisinde uzaklaştı!' dedim. O da bana, "O ikisine git ve onları bana getir!" dedi. [el-Abbâs dedi ki:] Bunun üzerine ben, Urene'de onlar(a ulaşmak) için (hayvana) binip onlara vardım ve 'Resûlullah (sas) sizi çağırıyor!' dedim.

Onlar da benimle beraber süratle (hayvana) bindiler. Nihayet Resûlullah'a (sas) geldiler. Resûlullah (sas) onları İslâm'a çağırdı. Onlar da Müslüman olup biat ettiler. Sonra Resûlullah (sas) kalkıp onların elini tuttu. Onların aralarında yürüyerek harekete geçirdi. Nihayet onları el-Mültezim'e -ki *Kâbe*'nin kapısı ile Hacerülesved'in arasındır- getirip bir süre dua etti. Sonra (duayı) bıraktı; sevinç yüzünde görülüyordu. [el-Abbâs dedi ki:] Bunun üzerine ben ona, 'Allah seni sevindirsin, ya Resûlullah! Zira ben senin yüzünde sevinç görüyorum!' dedim. Peygamber (sas) de şöyle dedi: "*Evet! Ben Rabbimden, amcamın bu iki oğlunu bana bahşetmesini istedim. O da o ikisini bana bahşetti!*"

Hamza b. Utbe dedi ki: O ikisi onunla beraber onun o işinden hemen sonra Huneyn'e çıkıp, Huneyn gazvesinde bulundular ve Resûlullah (sas) ile beraber, ehl-i beytinden ve ashâbından sebat edenler içerisinde o gün sebat ettiler. Mu'attib'in gözü o gün isabet aldı. Hâşimoğulları'nın adamlarından Ebû Leheb'in iki oğlu olan Utbe ve Mu'attib'den başka hiç kimse, fethedildikten sonra *Mekke*'de ikamet etmedi.

377. *Mu'attib b. Ebû Leheb* ﴿مُعْتَب بن أبي لهب﴾

[Mu'attib b. Ebû Leheb] b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Onun annesi, Ümmü Cemîl bt. Harb b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Mu'attib'in şu çocukları oldu:

1. Abdullah
2. Muhammed
3. Ebû Süfyân
4. Musa
5. Ubeydullah
6. Sa'îd
7. Hâlîde

Bunların annesi, Âtike bt. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'tir. Onun (Âtike'nin) annesi ise, Ümmü Amr bt. el-Mukavvim b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir.

8. Ebû Müslim
9. Müslim
10. Abbâs

Mu'attib'in değişik ümmü veledlerden olma çocuklarıdır.

11. Abdurrahman b. Mu'attib

Annesi, Himyer'dendir.

Biz Mu'attib b. Ebû Leheb'in Müslüman olması hakkındaki kıssasını, kardeşi Utbe b. Ebû Leheb'in kıssasıyla beraber yazmıştık.

378. *Üsâme el-Hib b. Zeyd* (أسامة الحب بن زيد)

[Üsâme el-Hib b. Zeyd] b. Hârise b. Şerâhîl b. Abdüluzzâ b. İmruülkays b. Âmir b. en-Nu'mân b. Âmir b. Abdüvüd b. Avf b. Kinâne b. Avf b. Uzre b. Zeydüllât b. Rûfeyde b. Sevr b. Kelb. O, Resûlullah'ın (sas) sevdiği bir insandır ve *Ebû Muhammed* diye künyelenir. Annesi, Ümmü Eymen'dir. Ümmü Eymen'in adı Bereke olup Resûlullah'ın (sas) dadısı ve azatlı kölesidir (mevlat). Zeyd b. Hârise, bazı ehl-i ilmin rivayetine göre, Müslüman olma yönünden insanların ilki idi ve Resûlullah'tan (sas) ayrılmadı. *Mekke*'de onun Üsâme (adlı) oğlu doğdu ve o (Üsâme) büyüdü. Nihayet ergen oldu ve sadece Allah Teâlâ için İslâm'ı tanıdı. Ondan başkasını (din olarak) kabul etmedi. Resûlullah (sas) ile beraber *Medine*'ye hicret etti. Resûlullah onu şiddetli bir sevgiyle seviyordu, o onun yanında, onun ailesinden biri gibiydi.

Bize Affân b. Müslim, Hâşim b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Yahya b. Abbâd haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O el-Abbâs b. Zerîh'ten -el-Behî'den demek istiyor-, o Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Üsâme, kapının üst sövesine veya kapının eşiğine çarpıp alnını yaraladı da, (Resûlullah), “Ya Âişe! Onun kanını gider!” dedi. O (Âişe) da kirli olması dolayısıyla ondan (kandan) hoşlanmayıp uzak durdu. [(Âişe) dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas), onun (alnındaki) yarığını (yarasını) emmeğe, onu (emdiğini) atmaya ve şöyle demeye koyuldu: “Şayet Üsâme bir cariye olsaydı, elbette onu satışa çıkarmak amacıyla, giydirir ve süslerdim!”

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk anlattı; dedi ki: Bize Ebü's-Sefer anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve Âişe -Üsâme yanlarında olduğu halde- otururlarken, birden Resûlullah (sas) Üsâme'nin yüzüne bakıp güldü. Sonra Resûlullah

(sas) şöyle dedi: “Şayet Üsâme bir cariyeye olsaydı, elbette onu (cariyeyi) satışa çıkarmak amacıyla, süsler ve güzelleştirirdim!”

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman et-Teymî anlattı. O Ebû Osman en-Nehdî'den, o Üsâme b. Zeyd'den rivayet etti; (Üsâme) dedi ki:

Resûlullah (sas) beni ve el-Hasan'ı (Hasan'ı) tutuyor, şöyle diyordu: “Allah'ım! Ben bu ikisini seviyorum, Sen de bu ikisini sev!”

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman anlattı. O babasından, o (babası) Ebû Osman'dan, o Üsâme'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni ve el-Hasan'ı (Hasan'ı) tutuyor, sonra şöyle diyordu: “Ey Allah'ım! Sen bu ikisini sev; zira ben bu ikisini seviyorum!”

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bana Mu'temir b. Süleyman anlattı. O babasından rivayet etti; o (babası) dedi ki: Ebû Temîme'yi Ebû Osman en-Nehdî'den (rivayetle hadis) anlatırken işittim; Ebû Osman onu Üsâme b. Zeyd'den (rivayetle) anlatıyordu; o (Üsâme) dedi ki:

Allah'ın Peygamberi (sas) beni tutup bir dizine oturtuyor, el-Hasan b. Ali'yi de diğer dizine oturtuyor, sonra bizi bağrına basıyor, sonra da şöyle diyordu: “Ey Allah'ım! Bu ikisine merhamet et; zira ben bu ikisine merhamet ediyorum!”

Bize Abdullah b. ez-Zübeyr el-Himyârî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne anlattı. O İsmail b. Ebû Hâlid'den, o Kays b. Ebû Hâzim'den şunu rivayet etti:

Sancağın Hâlid b. el-Velîd'e geçtiği (haberi) Peygamber'e (sas) ulaştığı vakit, Peygamber (sas) şöyle dedi: “(Fakat) babası öldürülen bir adama (geçmeli) değil miydi?” O, Üsâme b. Zeyd'i kastediyordu.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O Kays b. Ebû Hâzim'den rivayet etti; (Kays) dedi ki:

Üsâme b. Zeyd, babasının öldürülmesinden sonra Resûlullah'ın (sas) huzurunda ayağa kalktı. Gözlerinden yaş aktı; sonra o ertesi gün gelip, dünkü yerine geçti, Peygamber (sas) de ona şöyle dedi: “*Bugün seninle ilgili, dün karşılaştığım şeyle karşılaşıyorum!*”

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Mücezziz el-Müdlîcî, Resûlullah'ın (sas) yanına girip, Üsâme ve Zeyd'i gördü. Üzerlerinde bir kadife vardı. Başlarını örtmüşler, ayakları ise açığa çıkmıştı. Mücezziz şöyle dedi: ‘Bu ayaklar birbirine benziyor!’ (Âişe) dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah (sas) benim yanıma sevinçli bir şekilde girdi. Süfyân dedi ki: Onlar bize, ez-Zührî'den rivayetle, onun (ez-Zührî'nin) şöyle dediğini de anlattılar: ‘Onun yüz çizgileri parlıyordu!’

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd anlattı. O İbn Şihâb'tan, o Urve'den, o Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Resûlullah (sas) benim yanıma sevinçli bir şekilde girdi. Onun yüz çizgileri parlıyordu da şöyle dedi: “*Görmüyor musun, Mücezziz biraz önce Zeyd b. Hârîse'ye ve Üsâme b. Zeyd'e doğru dikkatle bakıp, ‘Doğrusu bu ayaklar birbirine benziyor!’ dedi?*” Muhammed b. Sa'd dedi ki: Hişâm Ebü'l-Velîd'den başkası şöyle dedi: Bunun üzerine Resûlullah (sas), Üsâme'nin Zeyd'e benzemesine sevindi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Arafat'tan inişi, Üsâme b. Zeyd'den dolayı, onu bekleyerek geciktirdi. Basık burunlu, siyah bir genç çocuk geldi. Bunun üzerine Yemenliler, ‘Biz ancak bundan dolayı engellendik!’ dediler. [Râvî] dedi ki: İşte bu sebeple Yemenliler, bundan dolayı kâfir oldu. Muhammed b. Sa'd dedi ki: Ben Yezîd b. Hârûn'a, o ‘Yemenliler bundan dolayı kâfir oldu’ sözüyle neyi kastediyor? diye sordum. Şöyle dedi: ‘Ebû Bekir zamanında irtidat ettikleri vakit onların irtidadı, ancak onların Peygamber'in (sas) emrini küçük görmelerinden dolayı idi!’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Kays b. Sa'd'dan, o Atâdan, o İbn Abbâs'tan, o da Üsâme b. Zeyd'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Arafat'tan indi, Üsâme ise Peygamber'in (sas) terkisinde bulunuyordu ve (yine) o onun dişi binek devesinin dizginlerini çekiyordu. Öyle ki, onun (devenin) kulağının kökü, doğrusu neredeyse semerin ön kısmına ulaşıyordu. Belki de Hammâd şöyle dedi: 'Doğrusu semerin ön kısmına dokunuyordu.' Ve o (Resûlullah) şöyle diyordu: “Ey insanlar! Sükûnet ve vakar içerisinde olmalısınız. Zira hayır, develerin acele etmesinde değildir.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Yusuf b. Mihrân'dan, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) şöyle dedi:

Resûlullah (sas), terkisinde Üsâme b. Zeyd olduğu halde bize geldi. Biz ona şu şıradan içmek üzere verdik, o da içti. Sonra şöyle dedi: “Güzel yapmışsınız, işte böyle yapın (imal edin)!”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı; dedi ki: Urve bana Âmir eş-Şa'bî'nin kendisine şunu anlattığını anlattı: Üsâme şunu dedi:

-Üsâme, Arefe akşamı, Peygamber'in (sas) terkisinde idi.- Resûlullah (sas) (Arafat'tan) indiğinde de, onun dişi binek devesi, koşarak ayağını kaldırmadı. Nihayet o (Peygamber) Cem'e (Müzdelif'e) ulaştı.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), fetih gününde terkisinde Üsâme b. Zeyd olduğu halde Mekke'ye girip Kâbe'nin gölgesinde (deveyi) çöktürdü. İbn Ömer şöyle dedi: Bunun üzerine ben insanların önüne geçtim. Peygamber (sas), Bilâl ve Üsâme de Kâbe'ye girdi. Ben de Bilâl'e, o kapının ardındayken, 'Resûlullah (sas) nerede namaz kıldı?' dedim. O, 'Senin karşında, (şu) iki sütunun arasında!' dedi.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî,[76] Musa b. Mes'ûd ve Ebû Huzeyfe en-Nehdî haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Muhammed anlattı. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o İbn Üsâme b. Zeyd'den, o Üsâme b. Zeyd'den rivayet etti; (Üsâme) şöyle dedi:

Resûlullah (sas), Dihye el-Kelbî'nin (hediye olarak) ilettiklerinden olan sıkı bir kubtiyyeyi^[77] bana giydirdi, ben de onu hanımına giydirdim. Bunun üzerine Resûlullah (sas) bana, “*Sana ne oldu, kubtiyyeyi giymedin?*” dedi. [O dedi ki:] Ben, ‘Ya Resûlullah! Onu hanımına giydirdim!’ dedim. [O dedi ki:] Bunun üzerine Peygamber (sas) şöyle dedi: “*Ona emret ki, onun altına bir şeffaf ince elbise koysun. Çünkü ben onun, kemiklerinin büyüklüğünü görünür yapmasından korkarım!*”

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer anlattı. O İbn Akîl'den, o Muhammed b. Üsâme b. Zeyd'den, o babasından (Üsâme'den), o (Üsâme), Peygamber'den (sas) bunun benzerini rivayet etti.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bana Ubeydullah b. el-Muğîre şunu anlattı:

Hakîm b. Hizâm, Resûlullah'a (sas), Zû Yezen'e ait olan bir elbise (hulle) hediye etti. Hakîm o zaman bir müşrikti. O elbiseyi elli dinara satın almıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Biz bir müşrikten (hediye) kabul etmeyiz. Ancak madem onu gönderdin, biz de onu bedeli karşılığında alırız. Sen onu kaç'a aldın?*” O, ‘Elli dinara!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah (sas) onu teslim aldı. Sonra Resûlullah (sas) onu giydi ve Cuma için minbere oturdu. Sonra Resûlullah (sas) inip elbiseyi (hulle) Üsâme b. Zeyd'e giydirdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. (Yine) bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. (Yine) bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Müslim anlattı; bunlar hep beraber Abdullah b. Dînâr'dan, o Abdullah b. Ömer'den rivayet etti; (Abdullah b. Ömer) dedi ki:

Resûlullah (sas), bir ordu sevk etti ve onların üzerine Üsâme b. Zeyd'i emir (komutan) yaptı. Bazı insanlar onun emirliğine karşı çıktı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Eğer onun emirliğine karşı çıkıyorsanız, kuşkusuz bundan önce de onun babasının emirliğine karşı çıkıyordunuz. Allah’a yemin ederim ki, eğer o gerçekten emirliğe layık idiyse ve eğer gerçekten insanların bana en sevimli olanı idiyse, bu (oğlu) da gerçekten ondan sonra insanların bana en sevimlisi olanlarındandır!”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı. (Yine) bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr anlattı; dedi ki: Bize Musa b. Ukbe anlattı; dedi ki: Bana Sâlim anlattı. O babası (Abdullah)'dan, onu (babasını) Resûlullah'tan (sas) şunu anlatırken işittiğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Üsâme'yi emir yaptığı vakit, kendisine insanların Üsâme'yi ayıpladığı ve onun emirliğine karşı çıktığı (haberi) ulaştı. İnsanların içinde ayağa kalkıp, Sâlim'in bana anlatmış olduğu gibi, şöyle dedi: “Dikkat edin! Siz Üsâme'yi ayıplıyor ve onun emirliğine karşı çıkıyorsunuz. Bunu, bundan önce onun babası hakkında da yapmıştınız. Eğer o gerçekten emirliğe layık idiyse ve eğer gerçekten insanların hepsinin bana en sevimlisi idiyse, ondan sonra da onun oğlu gerçekten insanların bana en sevimlisidir. O halde onun hakkında özen gösterin; zira o sizin en hayırlılarınızdandır!” Sâlim, Abdullah'ın bu hadisi ancak, ‘O Fâtıma'yı istisna etmedi’,^[78] diyerek anlattığını duydum!’ dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Ebû'l-Ahdar^[79] anlattı; dedi ki: Bize ez-Zührî anlattı. O Urve'den, o da Üsâme b. Zeyd'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Üsâme'yi bir yöne yönlendirdi. Ancak Üsâme gitmeden Resûlullah'ın (sas) ruhu kabzolundu ve Ebû Bekir halife atandı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ebû Bekir, Üsâme'ye, ‘Resûlullah sana ne emretti?’ dedi. O şöyle dedi: ‘Benim sabahleyin Übnâ^[80] üzerine baskın yapmamı, sonra (baştan sona) çiğneyip geçmemi^[81] emretti!’

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Umerî haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), içinde Ebû Bekir ve Ömer'in de bulunduğu bir seriyye sevk edip, onların üzerine Üsâme b. Zeyd'i idareci olarak görevlendirdi. İnsanlar ise ona, yani küçüklüğüne karşı çıktı. (Bu durum) Resûlullah'a (sas) ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) minbere çıkıp Allah'a hamd etti, O'na senada bulundu ve şöyle dedi: *“İnsanlar, Üsâme b. Zeyd'in emirliğine karşı çıkmışlardır. Ondan önce de onun babasının emirliğine karşı çıkmışlardı. O ikisi doğrusu ona layık olanlardır -veya o ikisi buna layık idiler-; zira o doğrusu insanların bana en sevimli olanlarındandır. Onun babası da insanların bana en sevimli olanlarındandı, Fâtıma hariç! O halde sizden Üsâme'yi gözetmenizi istiyorum!”*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Haneş anlattı; dedi ki: Babamı şöyle derken işittim:

Peygamber (sas), Üsâme'yi onsekiz yaşındayken (yönetici olarak) görevlendirdi.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve anlattı; dedi ki: Bana babam haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas), Üsâme b. Zeyd'i emir yaptı ve ona deniz kıyısından Übnâ üzerine baskın yapmasını emretti.

Hişâm dedi ki: Resûlullah (sas) bir adamı emir yaptığı zaman, ona bildirir ve insanları onunla beraber görevlendirirdi. [Dedi ki:] Bunun üzerine insanların önde gelenleri ve en hayırlıları onunla beraber çıktı. Ömer de onunla beraberdi. [Dedi ki:] İnsanlar da Üsâme'nin emir yapılmasına karşı çıktı. [Dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) hitap edip şöyle dedi: *“Bir kısım insanlar benim Üsâme'yi emir yapmama karşı çıktılar. Nitekim onlar benim onun babasını emir yapmama da karşı çıkmışlardı. O, doğrusu emirliğe layık olan (bir) kişidir ve eğer o, doğrusu babasından sonra bana insanların en sevimlisi oldu ise (bu böyledir), doğrusu ben onun sizin salihlerinizden olmasını umuyorum. O halde onun hakkında özen gösterin!”*

[Dedi ki:] Resûlullah (sas) hastalandı da, hastalandığında, *“Üsâme'nin ordusunu gönderin! Üsâme'nin ordusunu gönderin!”* demeye başladı. [Dedi ki:] Bunun üzerine Üsâme, harekete geçti. Nihayet el-Cürf'e ulaştı. Hanımı Fâtıma bt. Kays kendisine (haber) gönderip, 'Acele etme; zira Resûlullah (sas) ağır!' dedi. O da, Resûlullah'ın (sas) ruhu kabzedilinceye kadar bırakıp gitmedi. Resûlullah'ın (sas) ruhu kabzedildiğinde de, Ebû Bekir'e

geri dönüp şöyle dedi: ‘Resûlullah beni sevk etti. Ben sizin düşündüğünüzden başka bir şeyi düşünüyorum ve ben Arapların kâfir olmasından korkuyorum. Eğer (Araplar) kâfir olursa, savaşılacakların ilki olurlar ve eğer kâfir olmazlarsa, ben ayrılıyorum (orduyla giderim). Zira insanların önde gelenleri ve en hayırlıları benimle beraberdir!’ O dedi ki: Bunun üzerine Ebû Bekir insanlara hitap edip Allah’a hamdetti, O’na senada bulundu, sonra şöyle dedi: ‘Vallahi doğrusu kuşun beni kapıp kaçırmaması, Resûlullah’ın (sas) emrinden önce bir şeye başlamamdan bana daha sevimlidir.’ [Dedi ki:] Bunun üzerine Ebû Bekir onu Âbil’e sevk etti ve (ondan) Ömer için, onu kendi yanında bırakması konusunda izin istedi. [Dedi ki:] Üsâme de Ömer için izin verdi. [Dedi ki:] Bunun üzerine Ebû Bekir ona (düşman) topluluk içerisinde (insanları) boğazlamasını (kan akıtmalarını) emretti. Hişâm dedi ki: (Bu), savaşta (düşman) topluluğu şiddetle korkutmak amacıyla, elleri, ayakları, göbekleri kesmekle olur. [Dedi ki:] Bunun üzerine Üsâme, ayrıldı (orduyla gitti). Onlar üzerine baskın yaptı. Sonra askerlerine, onları korkutmak amacıyla yarayı büyötmelerini (onlara daha çok zarar vermelerini) emretti. [Dedi ki:] Sonra onlar geri döndüler; onlar güvende olmuşlardı (zarar görmemişlerdi) ve ganimet elde etmişlerdi. [Dedi ki:] Ömer şöyle diyordu: ‘Üsâme’den başka hiçbir kimseyi emirliğe getirecek değildim, çünkü Resûlullah’ın (sas) ruhu, o emirken kabzolundu.’ [Dedi ki:] Onlar harekete geçtiler, Şam’a yaklaştıklarında ise başlarına şiddetli bir sis geldi. Allah onları onunla korudu. Nihayet baskın yaptılar ve ihtiyaçlarını (isteklerini) elde ettiler. [Dedi ki:] Hirakl’e Resûlullah’ın (sas) ölümünün duyurulması ve Üsâme’nin onun ülkesinin sahasında baskın yapması tek bir haber olarak arzedildi. Bunun üzerine Rumlar şöyle dedi: Bunlar, ülkemize baskın yapmaları (sırası)nda, efendilerinin ölümüyle ilgilenmediler.

Urve dedi ki: Bu ordudan daha güvende olan (zarar görmemiş) bir ordu görülmedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, Ebû Üsâme’nin Hişâm’dan rivayet ettiğı hadisın benzerini rivayet etti ve şunu ilave etti:

Resûlullah’ın (sas) Üsâme’yi üzerlerine yönetici olarak atadığı ordu içerisinde Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh vardı.

[O dedi ki:] Fâtıma bt. Kays da onu, ‘Resûlullah (sas) ağırlaştı ve ben, ne meydana gelir, bilemiyorum. Eğer sen (orada) kalmanın iyi olacağını düşünüyorsan, kal!’ diye yazdı. Bunun üzerine Üsâme, *el-Cürf*’te dönüp durdu, nihayet Resûlullah (sas) vefat etti. [O dedi ki:] O, onlar içerisinde yaranın büyütülmesini (onlara daha çok zarar verilmesini) emretti, onlardan kişi gerçekten kesiliyordu (biçiliyordu), bundan sonra Araplar kâfir oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd b. Kuseyt anlattı. O babasından, o Muhammed b. Üsâme b. Zeyd’den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Peygamber’e (sas), insanların Üsâme b. Zeyd’in Muhacirler ve Ensâr üzerine yönetici olarak atandığı(na dair) söyledikleri ulaştı. Resûlullah (sas) çıktı, nihayet minber üzerinde oturdu. Müteakiben Allah’a hamdetti, O’na senada bulundu. Sonra şöyle dedi: “*Ey insanlar! Üsâme’nin ordusunu gönderin! Hayatıma yemin olsun ki, eğer siz onun emirliği hakkında konuştuysanız, kuşkusuz ondan önce babasının emirliği hakkında da konuşmuştunuz. O emirliğe layıktır ve eğer onun babası doğrusu ona layık idiyse, (o da layıktır)!*” [O dedi ki:] Bunun üzerine Üsâme’nin ordusu çıktı. Nihayet *el-Cürf*’te toplandılar ve insanların hepsi ona doğru geldiler (ve tamamlandılar) da çıktılar. Resûlullah (sas) ise ağırlaştı. Bunun üzerine Üsâme ve insanlar Allah’ın, Resûlü hakkında ne hükmedeceğini görmeleri için (orada) kaldı. Üsâme şöyle dedi: O (Resûlullah) ağırlaştığında da, karargâhtan^[82] ayrıldım; insanlar da benimle beraber ayrıldılar. Resûlullah (sas) ise bayıldı. (Bu sebeple) konuşamıyordu. Bunun üzerine elini göğze doğru kaldırmaya başladı; sonra da onu bana doğru doğrulttu. Ben de onun benim için dua etmekte olduğunu anlıyordum.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân haber verdi; dedi ki: Bize Yemâme halkından bir adam olan el-Hadramî anlattı; dedi ki: Bana şu haber ulaştı:

Resûlullah (sas), Üsâme b. Zeyd’i (gaza için) sevk etti. Hem onu seviyordu, hem de ondan önce onun babasını seviyordu. Onu bir ordu ile gönderdi ve bu, Üsâme’nin bir savaşta tecrübe edildiği durumların ilklerindendi. O da (düşmanla) karşılaşıp savaştı. Ondakötü bir durum anlatıldı. Üsâme dedi ki: Ben Peygamber’e (sas) geldim. Fethi müjdeleyen kişi ise ona gelmişti. Bir de baktım ki o (Resûlullah), yüzü pörsük (bir

halde). (Derken) beni kendisine yaklaştırdı, sonra, “*Bana anlat!*” dedi. Ben de ona anlatmaya başlayıp şöyle dedim: ‘(Düşman) topluluk bozguna uğradığında da, bir adama yetiştim ve mızrakla ona uzandım. O da ‘*Lâ ilâhe illallah!*’ dedi. Ben de onu yaralayıp öldürdüm.’ Bunun üzerine Resûlullah’ın (sas) yüzü değişti ve şöyle dedi: “*Vay sana, ey Üsâme! (Ama) ‘Lâ ilâhe illallah’ ile (bu) senin için nasıl olabilir (bunu nasıl yaparsın)? Vay sana, ey Üsâme! (Ama) ‘Lâ ilâhe illallah’ ile (bu) senin için nasıl olabilir (bunu nasıl yaparsın)?*” O bana karşı bunu tekarlamaya devam etti. Nihayet ben işlemiş olduğum her amelden sıyrılmış olmayı ve o gün yeniden İslâm’ı kabul etmiş olmayı gerçekten istedim. (Artık) hayır, vallahi, Resûlullah’tan (sas) (bunları) işitmemden sonra, ‘*Lâ ilâhe illallah*’ diyen hiçbir kimse ile savaşmayacağım!

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Süleyman el-A’mes’ten, o İbrahim et-Teymî’den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Küçük karınlı^[83] Üsâme b. Zeyd, ‘Ebediyyen ‘*Lâ ilâhe illallah*’ diyen hiçbir adamla savaşmayacağım!’ dedi. Sa’d b. Mâlik de, ‘Ben de, vallahi, ebediyyen ‘*Lâ ilâhe illallah*’ diyen hiçbir adamla savaşmayacağım!’ dedi. Bir adam da o ikisine şöyle dedi: ‘Allah, “Onlarla fitne olmayıncaya (kalmayıncaya) ve dinin hepsi Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın!”^[84], demedi mi?’ Bunun üzerine o ikisi şöyle dediler: ‘Kuşkusuz biz, fitne olmayıncaya (kalmayıncaya) ve din Allah’ın oluncaya kadar savaştık!’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O Ca’fer b. Muhammed’den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Üsâme (bir) şey hakkında Peygamber’e (sas) gelir. O da onun hakkında Üsâme’nin şefaatinin kabul ederdi. O bir defa bir had hakkında ona geldi. Bunun üzerine o şöyle dedi: “*Ey Üsâme! Bir had hakkında şefaatchi olma!*”

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa’d anlattı. O İbn Şihâb’tan, o Urve’den, o Âişe’den şunu rivayet etti:

Hırsızlık yapmış olan (bir) kadının durumu Kureyş'i meşgul etti. Onlar, 'Onun hakkında Resûlullah (sas) ile kim konuşur?' dediler. (Sonra) 'Resûlullah'ın (sas) sevgilisi Üsâme b. Zeyd'den başka kim ona cesaret eder?' dediler. Bunun üzerine Üsâme onunla konuştu. Resûlullah (sas), *"Neden Allah'ın hadlerinden bir had hakkında şefaâtçi oluyorsun?"* dedi. Sonra Peygamber (sas) kalktı, hitap edip şöyle dedi: *"Sizden öncekileri ancak şu helak etti: Onlar, içlerinde şerefli olan hırsızlık yaptığı zaman onu bıraktılar; içlerinde zayıf olan hırsızlık yaptığı zaman onun üzerinde haddi ikame ettiler. Allah'a yemin ederim ki, şayet Muhammed'in kızı Fâtıma bile hırsızlık yapsa, kuşkusuz onun elini keserdim!"*

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Hişâm b. Sa'd'dan, o Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb ilk Muhacirleri üstün tuttu ve onların oğullarına bunun altında (atıyye) verdi. O, Üsâme b. Zeyd'i de (kendi oğlu) Abdullah b. Ömer'e üstün tuttu. Abdullah b. Ömer dedi ki: Bunun üzerine bir adam bana şöyle dedi: 'Mü'minlerin Emiri, senden yaş bakımından daha önde olmayan, hicret bakımından senden daha faziletli olmayan ve senin katılmadığın seferlere katılmayan kimseyi sana üstün tuttu.' Abdullah dedi ki: Ben de onunla (babamla) konuşup, 'Ey Mü'minlerin Emiri! Sen, yaş bakımından benden daha önde olmayan, hicret bakımından benden daha faziletli olmayan ve benim katılmadığım seferlere katılmayan kimseyi bana üstün tuttun!' dedim. O, 'Peki kim o?' dedi. Ben, 'Üsâme b. Zeyd!' dedim. O, 'Doğru söyledin! Allah'a yemin olsun ki, ben bunu yaptım. Çünkü Zeyd b. Hârise, Resûlullah'a (sas) Ömer'den daha sevimli idi; Üsâme b. Zeyd de Resûlullah'a (sas) Abdullah b. Ömer'den daha sevimli idi. İşte bunun için ben (böyle) yaptım.'

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, Üsâme b. Zeyd'e *Bedir*'e katılanlara tahsis ettiği gibi, 4.000 (dirhem) tahsis etti. Bana ise 3.500 (dirhem) tahsis etti. ben, 'Sadece^[85] benim katılmış olduğum seferlere katıldığı halde, niçin Üsâme'ye, bana tahsis ettiğinden daha çok tahsis ettin?' dedim. O da bunun

üzerine şöyle dedi: ‘O, Resûlullah’a (sas) senden daha sevimli idi. Onun babası da Resûlullah’a (sas) senin babandan daha sevimli idi.’

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn anlattı; dedi ki:

Osman b. Affân döneminde hurma ağacı 1.000 dirheme ulaştı. [O dedi ki:] Üsâme bir hurma ağacına gidip onu oydu ve özünü çıkarıp annesine yedirdi. (İnsanlar ise) ona, ‘Hurma ağacının 1.000 dirheme ulaştığını gördüğün halde seni buna sevk eden nedir?’ dediler. O şöyle dedi: ‘Annem benden onu istedi ve o benim gücümün yettiği bir şeyi isterse mutlaka ona veririm.’

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Yezîd b. el-Asamm’ı şöyle derken işittim:

‘Meymûne’nin bir yakını vardı. Meymûne onu, karnında peştemalını^[86] sarkıtmış (gevşetmiş) olduğu halde görüp, kendisini bu konuda şiddetli bir şekilde kınadı. O da, (Meymûne’ye) ‘Ben, Üsâme b. Zeyd’i peştemalını sarkıtırmış (gevşetirmiş) görmüştüm!’ dedi. O ise şöyle dedi: ‘Sen yalan söyledin, velâkin o (büyük) karın sahibi (göbekli) idi. (Bu sebeple) belki de onun peştemalı karnının aşağısına kadar sarkıyordu (gevşiyordu).’

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O Hişâm ed-Destevâî’den, o Yahya b. Ebû Kesîr’den, o Ömer b. el-Hakem b. Sevbân’dan şunu rivayet etti: Kudâme b. Maz’ûn’un bir mevlası ona (Ömer b. el-Hakem’e) şunu anlattı: Üsâme b. Zeyd’in bir mevlası ona (Kudâme’nin mevlasına) anlattı; dedi ki:

Üsâme, Vâdilkurâ’da kendisine ait bir mülke (hayvanına) binerek (gidip), Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Bunun üzerine ben, ‘Sen kuşkusuz (yaşça) büyük olduğun ve zayıfladığın^[87] halde yolculukta oruç mu tutuyorsun?’ dedim. O dedi ki: ‘Ben Resûlullah’ı (sas), Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutarken gördüm ve o dedi ki: Ameller Pazartesi ve Perşembe günleri arz edilir!’

Bize Ali b. Abdullah b. Ca’fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Ömer’den rivayet etti; (Ömer) dedi ki: Bana

Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme'nin mevlası Harmele anlattı. Ömer dedi ki: Ben Harmele'yi görmüştüm, dedi ki:

Üsâme beni Ali'ye gönderip şöyle dedi: 'Ona selam götür ve de ki: Şayet sen aslanın avurdunda (ağzında) olsaydın, elbette seninle beraber oraya girmeyi arzu ederdim. Ancak bu, kabul ettiğim bir iş değildir!' [O dedi ki:] Bunun üzerine ben Ali'ye geldim. Ancak bana hiçbir şey vermedi. Hasan ve İbn Ca'fer'e de geldim. Onlar ise benim için dişi binek deveme yük yüklediler.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından rivayet etti; babası şöyle dedi:

Üsâme b. Zeyd, Hind bt. el-Fâkih b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm ve Dürre bt. Adî b. Kays b. Huzâfe b. Sa'd b. Sehm ile evlendi. (Bu kadın) onun için Muhammed ve Hind'i doğurdu. O, -ed-Dahhâk b. Kays el-Fihri'nin kız kardeşi olan- Fâtıma bt. Kays ile de evlendi, (bu kadın) da onun için Cübeyr, Zeyd ve Âişe'yi doğurdu. O, Ümmü'l-Hakem bt. Utbe b. Ebû Vakkâs ile ve Bint Ebû Hamdân es-Sehmî ile de evlendi. O, -Uzreoğullarından, sonra da Rezâhoğullarından olan- Berze bt. Rib'î ile de evlendi. (Bu kadın) da onu için Hasan ve Hüseyin'i doğurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yak'ûb b. Ömer anlattı. O Nâfi el-Adevî'den, o Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm'den rivayet etti; (Ebû Bekir b. Abdullah) dedi ki:

Resûlullah (sas), Üsâme b. Zeyd'i seviyordu. Üsâme on dört yaşındayken ergenliğe ulaştığında, Zeyneb bt. Hanzale b. Kusâme denilen bir kadınla evlendi. (Sonra) Üsâme onu boşadı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Kime (bu) temiz, az yiyen (el-katîn)^[88] kadını işaret edeyim. Ben de onun yakını (olurum)?" demeye başladı. Sonra Resûlullah (sas), Nu'aym b. Abdullah en-Nahhâm'a bakmaya başladı. Nu'aym, 'Sanki beni kastediyor gibisin, ya Resûlullah!' dedi. O da, "Evet!" dedi. Bunun üzerine, Nu'aym o kadınla. Evlendi. O da onun için İbrahim b. Nu'aym'ı doğurdu. İbrahim, Harre^[89] savaşında öldürüldü.

Muhammed şöyle dedi: “el-katîn”^[90], az yiyen (kadın)dır. Muhammed b. Ömer dedi ki: Üsâme’nin erkeklerden ve kadınlardan çocukları her dönemde yirmi insandan daha fazlasına ulaşmadı. Muhammed b. Ömer dedi ki: Peygamber’in (sas) ruhu, Üsâme yirmi yaşındayken kabzolundu. O, Peygamber’den (sas) sonra *Vâdilkurâ*’da ikamet etmişti. Sonra *Medine*’ye inip, Mu’âviye b. Ebû Süfyân’ın halifeliğinin sonunda *el-Cürf*’te öldü.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi. O Yunus b. Yezîd’den, o İbn Şihâb’tan rivayet etti; (İbn Şihâb) şöyle dedi:

Üsâme b. Zeyd öldüğü vakit, *el-Cürf*’ten *Medine*’ye nakledildi.

379. Resûlullah’ın (sas) Mevlası Ebû Râfi

İsmi Eslem’dir. Abbâs b. Abdülmuttalib’e ait bir köle idi. Abbâs onu Peygamber’e (sas) bahşetti. Resûlullah’a (sas) Abbâs’ın Müslüman olduğu müjdesi getirildiğinde ise, Resûlullah (sas) Ebû Râfi’i azat etti.

Bize Rüveyym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa anlattı. (Yine) bize Ahmed b. Muhammed b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa’d haber verdi. (Onlar) Muhammed b. İshâk’tan rivayet etti; (Muhammed b. İshâk) dedi ki: Bana Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abbâs anlattı. O İbn Abbâs’ın mevlası İkrime’den rivayet etti; (İkrime) dedi ki: Resûlullah’ın (sas) mevlası Ebû Râfi şöyle dedi:

Ben Abbâs b. Abdülmuttalib’e ait bir köle idim ve İslâm ev halkı olan bizim içimize girmişti. Abbâs Müslüman oldu, Ümmü’l-Fadl Müslüman oldu ve ben Müslüman oldum. Abbâs, kavminden çekiniyor ve onlara muhalefet etmeyi hoş karşılamıyordu, Müslümanlığını gizliyordu. Kavmi içerisinde dağılmış vaziyette çok mala sahip idi. Ebû Leheb ise, Allah’ın bir düşmanı idi. *Bedir*’e katılamamış ve yerine el-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre’yi göndermişti. Onlar böyle yapıyorlardı. Bir adam (savaşa) katılamazsa, mutlaka yerine bir adamı gönderirdi. Kureyş’ten *Bedir*’de bulunanların yaralıları hakkındaki haber geldiğinde ise, Allah Ebû Leheb’i sindirdi ve rezil etti. Biz de kendimizde bir kuvvet ve izzet bulduk. Ben zayıf bir adamdım. Zemzem odasında (çadırında), şekil vererek bardaklar (zemzem kapları/el-akdâh)^[91] yapıyordum. (İşte) vallahi, doğrusu ben orada

bardaklarıma (kaplarıma/akdâh) şekil vererek oturuyordum, yanımda ise Ümmü'l-Fadl oturuyordu. Gelen haber bizi sevindirmişti. O sırada fasık Ebû Leheb şerli bir şekilde ayaklarını sürüyerek geldi. Nihayet odanın (çadırın) ipine oturdu. Sırtı ise benim sırtıma doğru idi. İşte o otururken, birden insanlar, 'İşte, Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, gelmiş!' dedi. [O dedi ki:] Bunun üzerine Ebû Leheb, 'Benim yanıma gel, ey kardeşimin oğlu! (Zira), hayatıma yemin olsun ki, haber ancak sendedir!' dedi.

[O dedi ki:] Bunun üzerine Ebû Süfyân, Ebû Leheb'in yanına oturdu. İnsanlar ise onun başında ayakta duruyorlardı. Ebû Leheb, 'Ey kardeşimin oğlu! Bana haber ver, insanların durumu nasıl?' dedi. O da şöyle dedi: 'Bir şey yok, vallahi karşılaşmamız fazla sürmedi. Biz onlara omuzlarımızı^[92] cömertçe verdik. Onlar bizi, istedikleri gibi öldürüyor ve bizi, istedikleri gibi esir ediyorlardı. Allah'a yemin ederim ki, bununla beraber insanları (kendi adamlarımızı) kınamadım. Gök ile yer arasında alaca atlar üzerinde olan bir kısım beyaz adamlarla karşılaştık. Vallahi onlar hiçbir şeyi (sağ) bırakmıyor ve hiçbir şey onlara mukavemet edemiyordu.

Ebû Râfi dedi ki: Bunun üzerine ben elimle odanın (çadırın) ipini kaldırdım, sonra, 'Onlar, vallahi meleklerdir!' dedim.

[O dedi ki:] Bunun üzerine Ebû Leheb elini kaldırıp yüzüme şiddetli bir şekilde vurdu. Ben de ona saldırdım, o da beni kaldırıp yere vurdu. Sonra beni dövmek için üstüme çöktü. Ben ise, zayıf bir adamdım. Bunun üzerine Ümmü'l-Fadl odanın (çadırın) direklerinden bir direğe doğru kalktı. Onu alıp onunla Ebû Leheb'e -başında iğrenç bir yarık açan- bir vuruşla vurdu ve 'Eğer, efendisi yanında olmazsa onu zayıf kabul edersin (öyle mi)?' dedi. O da sırtını dönerek zelil bir şekilde kalktı. Vallahi sadece yedi gece yaşamıştı ki, nihayet Allah ona sivilce hastalığı (el-adese) musallat etti de, o (sivilce) onu öldürdü. Doğrusu onun iki oğlu onu defnetmeyerek iki veya üç gece bırakmışlardı. Nihayet o evinde bozulup leş gibi koktu.

Kureyş ise, insanların taundan sakındığı gibi, sivilce hastalığından (el-adese) ve onun yayılmasından (bulaşmasından) sakınırdı. Nihayet Kureyş'ten^[93] bir adam Ebû Leheb'in iki oğluna, 'Vay ikinize! Utanmıyor musunuz? Kuşkusuz babanız evinde bozulup leş gibi koktu. Onu gömmüyorsunuz!' dedi. O ikisi, 'Biz bu çibandan (yaradan) korkarız!' dediler. O, 'Yürüyün, ben de ikinizle beraberim!' dedi. Onlar, Ebû Leheb'i ancak uzaktan üzerine su atarak yıkadılar. Ona dokunmuyorlardı. Sonra onu

taşıyıp *Mekke*'nin yukarısında bir duvarın yanında defnettiler ve üstünü örtünceye kadar üzerine taş attılar.

Onlar (râvîler) dediler ki: *Bedir*'den sonra ise Ebû Râfi *Medine*'ye hicret etti. Resûlullah (sas) ile beraber kaldı. Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*, *Hendek* ve bütün savaflara katıldı. Resûlullah (sas) onu, mevlası Selmâ ile evlendirdi. (Bu hanım) onunla beraber Hayber'de bulundu ve Ebû Râfi için Ubeydullah b. Ebû Râfi'i doğurdu. O, Ali b. Ebû Tâlib'in (a) kâtibi idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hamza ez-Zeyyât anlattı. O el-Hakem'den rivayet etti; (el-Hakem) şöyle dedi:

Resûlullah (sas) Erkam b. Ebû'l-Erkam'ı zekât tahsili için görevli olarak gönderdi (seçti). (Erkam), Ebû Râfi'e, 'Bana yardım etmeyi arzu eder misin? Ben de sana (zekât için) çalışanların payını veririm!' dedi. O ise, 'Bunu Peygamber'e (sas) söylememe kadar (bana müsaade et)!' deyip, bunu Peygamber'e (sas) söyledi. O da şöyle dedi: "Ey Ebû Râfi'! Biz Ehl-i Beytiz. Zekât bizim için helal olmaz. Bir topluluğun mevlası, onların kendilerindendir (kendilerinden sayılır)!"

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Abdullah b. Osman b. Huseym'den, o İsmail b. Ubeydullah b. Rifâ'a ez-Zürakî'den, o babasından, o (İsmail b. Ubeydullah'ın) dedesinden rivayet etti; (dedesi) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Müttefiğimiz^[94] bizdendir. Azatlı kölemiz (mevlamız) bizdendir ve kız kardeşimizin oğlu bizdendir!"

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Râfi', Osman b. Affân'ın öldürülmesinden sonra *Medine*'de öldü. Onun nesli vardır.

380. *Selmân el-Fârisî* ﴿سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ﴾

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Ebû Zıbyân'dan, o Cerîr'den -İbn Abdullah'ı kastediyor- şunu rivayet etti. (Yine) el-A'meş, Ebû Süfyân'dan, o şeyhlerinden şunu rivayet etti:

Selmân, *Ebû Abdullah* diye künyeleniyordu.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Affân'dan, o Ebû Osman en-Nehdî'den rivayet etti; (Ebû Osman) dedi ki:

Selmân bana, ‘*Râmehürmüz*’ün^[95] yerini biliyor musun?’ dedi. Ben, ‘Evet!’ dedim. O, ‘(Zira) ben oranın halkıdanım!’ dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ubeyd Ebü'l-Alâ'dan, o Âmir b. Vâsile'den, o Selmân'dan rivayet etti:

(Selmân), ‘Ben, Cey^[96] halkıdanım!’ dedi.

Bize Yusuf b. el-Bühlûl haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. İdrîs anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o Mahmûd b. Lebîd'den, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki: Bana Selmân el-Fârisî, hadisini (sözünü) ağızıyla anlattı; dedi ki:

Ben *İsbahân* halkından Cey denilen bir köyden bir adamdım. Benim babam ise toprağının önemli kişisiydi ve ben Allah'ın kullarının ona en sevimli olanıydım. O beni sevmeye devam etti. Nihayet cariyenin hapsedildiği gibi beni evde hapsetti. [O dedi ki:] Ben de, Mecûsîlik için çalıştım. Nihayet sönmeye bırakmayarak yaktığımız ateşin sorumlusu (yakıcısı) oldum. Bölgesinin birinde babamın bir arazisi vardı ve evinde kendisine ait bir duvar ile ilgileniyordu. Beni çağırıp şöyle dedi: ‘Ey oğulcuğum! Durum şu ki, senin gördüğün gibi, duvarım beni meşgul etmiştir. O halde arazime git de, (yolda) kendini benim sebebimle alıkoyma. Zira eğer sen (böyle) yaparsan, beni her araziden uzaklaştırırsın ve sen yanımda, benim içinde bulunduğum şeylerden daha önemli olursun!’ Bunun üzerine ben çıkıp Hristiyanlara ait bir kiliseye uğradım. Onların oradaki duasını (salât) işitip ne yaptıklarına bakmak için onların yanına girdim ve onların yanında bulunmaya devam ettim. Onların duası (salât) ile ilgili gördüğüm şeyler hoşuma gitti. Kendi kendime, ‘Bu, bizim mensubu olduğumuz dinimizden daha hayırlıdır!’ deyip, güneş kayboluncaya kadar onlardan ayrılmadım. Ne babamın arazisine gittim, ne de ona geri döndüm. Nihayet o benim peşimden arama (emri) gönderdi. Ben, kendilerinin işi

(durumu) ve duası (salât) ile ilgili gördüğüm şeyler benim hoşuma gittiği vakit, Hristiyanlara, ‘Bu dinin aslı nerededir?’ demiştim. Onlar, ‘Şam’dadır.’ demişlerdi. Sonra çıkıp babama geri döndüm. O, ‘Ey oğulcuğum! Neredeydin? Sana (yolda) kendini alıkoymamamı tavsiye etmiş ve emretmişim!’ dedi. Ben de şöyle dedim: ‘Kendilerine ait bir kilisede dua etmekte olan bir kısım insanlara uğradım. Onların işi (durumu) ve duaları ile ilgili gördüğüm şeyler benim hoşuma gitti ve onların dininin bizim dinimizden daha hayırlı olduğunu gördüm.’

Bunun üzerine o bana şöyle dedi: ‘Ey oğulcuğum! Senin dinin ve senin babalarının dini, onların dininden daha hayırlıdır!’ [O dedi ki:] Ben, ‘Hayır, vallahi!’ dedim. [O dedi ki:] Bunun üzerine o benden korkup ayağıma bir demir koydu (taktı) ve beni hapsetti. Ben ise, kendilerine işlerini kabul etmiş olduğumu haber vermek için Hristiyanlara (haber) gönderdim ve onlara, ‘Size Şam’dan bir kafil e geldiği zaman, bana bildirin!’ dedim. (Sonra) onlara tacirlerden bir kafil e geldi. Bana haber gönderdiler, ben de onlara, ‘Eğer onlar geri dönmek isterlerse, bana bildirin!’ diye (haber) gönderdim. Onlar geri dönmek istediklerinde de, bana haber gönderdiler. Ben de ayağımdan demiri attım, sonra çıkıp onlarla beraber Şam’a gittim.

(Şam’a) geldiğimde ise, onların âlim kişisi hakkında sordum. Bana (onun), kilisenin efendisi, onların piskoposu olduğu söylendi. Bunun üzerine ben ona gidip, kendisine hikâyemi haber verdim ve şöyle dedim: ‘Ben sana hizmet etmek, seninle beraber dua etmek ve senden öğrenmek için seninle beraber olmak istiyorum. Zira ben kuşkusuz senin dinini istedim!’ O, ‘Kal!’ dedi, ben de onunla beraber oldum. O, dini konuda kötü bir adamdı. Onlara sadakayı emreder ve onları ona teşvik ederdi. Onlar ona malları topladığı zaman da, o onları kendisi için biriktirirdi. Nihayet yedi testi dinar ve dirhem topladı.

Sonra öldü. Onlar onu defnetmek için toplandılar. Ben, ‘Sizin bu efendinizin kötü bir adam olduğunu biliyor (mu)sunuz?’ deyip onlara, sadakaları konusunda onun yapmakta olduğu şeyi haber verdim. Onlar da, ‘O halde bunun alameti (işareti) nedir?’ dediler. ‘Ben size bunu gösteririm!’ deyip onu çıkardım. Bir de baktılar ki, altın ve gümüş ile dolu yedi testi! Onlar, onları gördüklerinde, ‘Vallahi, biz onu asla defnetmeyiz!’ dediler, sonra onu bir tahta üzerinde çarmıha gerdiler, onu taşla taşladılar ve başka bir kişiyi getirip onun yerine görevlendirdiler.

Selmân dedi ki: Ben ise, ne beş (vakit) namazı kılmayan, ondan daha hayırlı, ahiret için daha çok arzulu olan bir adam gördüm ve ne dünyadan

ondan daha çok elini çeken ve ne de gece ve gündüz (ondan) daha gayretli olan (bir kimse gördüm). Onu (öyle) bir sevgiyle sevdim ki, ondan önce, var olan herhangi bir şeyi (o kadar) sevdiğimi bilmiyorum. Kaderi başına geldiğinde de ona, ‘Durum şu ki, Allah’ın emrinden (şu) gördüğün durum senin başına gelmiştir. O halde bana ne emrediyorsun ve beni kimin gözetimine bırakıyorsun?’ dedim.

O, ‘Ey oğulcuğum! *Musul*’daki bir adam hariç, insanlardan benim sahip olduğum durumun benzerine sahip olan hiçbir kimse görmüyorum. İnsanlar ise kuşkusuz değıştirdiler ve helak oldular!’ dedi.

O vefat ettiğinde de, *Musul*’un efendisine gelip ona, onun (*Şam*’daki âlimin) bana kendisine yetişmemi ve kendisiyle beraber olmamı emrettiğini haber verdim. O, ‘Kal!’ dedi, bunun üzerine ben, -arkadaşının sahip olduğu durumun benzerine sahip olarak- onunla beraber, Allah’ın kalmamı istediği kadar (süre) kaldım. Sonra ona ölüm gelip çattı. Ben, ‘Durum şu ki, Allah’ın emrinden (şu) görmekte olduğun durum senin başına gelmiştir. O halde beni kimin gözetimine bırakıyorsun?’ dedim. O şöyle dedi: ‘Ey oğulcuğum! Vallahi, *Nusaybin*’deki bir adam hariç, bizim işimiz üzere olan (bizim durumumuzda) hiçbir kimse bilmiyorum. O ise, filandır; o halde sen ona yetiş!’ dedi.

[O dedi ki:] Bunun üzerine ben, iki arkadaşının sahip oldukları durumun benzeri durumda olan bir adama gelip ona hikâyemi haber verdim. Onunla beraber Allah’ın kalmamı istediği kadar (süre) kaldım. Ona ölüm gelip çattığında da, kendisine, ‘Filan kişi benim gözetimimi filan kişiye, filan kişi filan kişiye ve filan kişi sana bırakmıştı. O halde sen benim gözetimimi kime bırakıyorsun?’ dedim. O, ‘Ey oğulcuğum! Vallahi, Rum toprağından *Ammûriye*’deki bir adam hariç, insanlardan, bizim sahip olduğumuz duruma sahip olan hiçbir kimse bilmiyorum. Eğer sen ona yetişmeye güç yetirebilirsen, yetiş!’ dedi.

O vefat ettiğinde ise, ben *Ammûriye*’nin efendisine yetişip ona benim hikâyemi ve -ben ona varıncaya kadar- beni (birinin) gözetimine bırakanların hikâyesini haber verdim. O, ‘Kal!’ dedi. Ben de onun yanında kalıp, onu arkadaşlarının sahip olduğu durumun benzerine sahip (olan bir kişi olarak) buldum. Onun yanında Allah’ın yaşamamı istediği kadar (süre) yaşadım ve benim için bir şey (yardım) toplandı. Nihayet bir kısım sığırlar ve küçük bir koyun sürüsü elde ettim. Sonra ölümü gelip çattı. Ona, ‘Beni kimin gözetimine bırakıyorsun?’ dedim. O da bana, ‘Ey oğulcuğum! Vallahi, yeryüzünde bizim sahip olduğumuz durumun benzerine sahip olan,

sana kendisine varmanı emredeceğim bir kişi olduğunu bilmiyorum. Velâkin durum şu ki, seni bir peygamberin zamanı gölgelemiştir (kaplamıştır) ki, o hak din (İslâm dini) olan İbrahim'in diniyle gönderilecek, onun (İbrahim'in) hicret ettiği topraktan çıkacaktır. Onun ikamet yeri ise, iki taşlık arazi arasında hurmalıklıdır. (İşte) eğer ona ulaşmaya güç yetirebilirsen, ulaş. Onda gizli olmayan bir kısım deliller vardır. O sadaka yemez, hediye yer; iki kürek kemiği arasında peygamberlik mührü vardır, onu gördüğün zaman tanırsın!'

[O dedi ki:] O öldü, sonra bana *Kelb*'den bir kafil ugradı. Ben onlara memleketleri hakkında sordum. Onlar da bana onun hakkında haber (bilgi) verdiler. Bunun üzerine ben, 'Size şu sığırlarımı ve koyun sürümü veririm, beni toprağınıza ulaştırıncaya kadar taşımanız şartıyla!' dedim. Onlar, 'Evet!' deyip beni götürdüler. Nihayet beni *Vâdilkurâ*'ya ulaştırıp bana zulmettiler ve beni Yahudilerden bir adama köle olarak sattılar. Ben orada hurma ağaçları gördüm ve (onun), bana vafedilen belde olmasını arzu ettim. Ancak [beklentim] benim için doğru çıkmadı. Oysa ben (bunu), hurma ağaçlarını gördüğüm vakit arzu etmişim.

Derken onun yanında kaldım. Nihayet Kurayzaoğulları Yahudilerinden bir adam gelip beni ondan satın aldı. Sonra o beni (oradan) çıkardı. Nihayet *Medine*'ye geldim. İşte vallahi ben orayı görür görmez, efendimin vafetmesiyle orayı tanıdım ve oranın bana vafedilen belde olduğuna kani oldum. Kurayzaoğulları içerisindeki hurmalığında onun için çalışarak onun yanında kaldım. Nihayet Allah, Resûlünü (sas) gönderdi ve onun işi bana gizli kaldı. Nihayet o *Medine*'ye geldi ve Amr b. Avfoğulları içerisindeki *Kuba*'da kaldı. İşte vallahi, ben doğrusu bir hurma ağacının başındaydım. Benim efendim de altımda oturuyordu, o sırada Yahudilerden onun amcasının oğullarından bir adam geldi. Onun yanında ayakta durup, şöyle dedi: 'Ey filan! Allah Kayleoğullarını (Evs ve Hazrec'i) kahretsin! Doğrusu onlar, bir saat önce, *Kuba*'da *Mekke*'den gelmiş bir adamın yanında toplanıyorlardı. (Onlar) onun peygamber olduğunu zannediyorlar!' [O dedi ki:] İşte vallahi o bu (sözü) söyler söylemez beni (bir) titreme tuttu.^[97] Bunun üzerine hurma ağacı şiddetle sarsıldı. Öyle ki, ben mutlaka efendimin üzerine düşeceğimi zannettim. Sonra 'Ne diyorsun, bu haber nedir?' diyerek hızla ağaçtan indim. [O dedi ki:] Efendim de elini kaldırıp bana şiddetli bir yumruk attı. Sonra, 'Senin bununla ne alakan var? Sen çalışmanla ilgilen!' dedi. Ben, 'Bir şey yok. Ancak ondan, -onun söylediğini işittiğim- bu haberin doğruluğunu araştırmak istedim!' dedim.

O, ‘Sen kendi işinle ilgilen!’ dedi. [O dedi ki:] Ben de çalışmamla ilgilendim ve ondan yüz çevirdim.

Akşama girdiğimde ise, yanımda bulunan şeyleri topladım, sonra çıktım. Nihayet Resûlullah’a (sas) geldim. O *Kuba*’da idi. Yanına girdim. Beraberinde ashâbından bir grup vardı. Ben şöyle dedim: ‘Durum şu ki, senin elinde bir şey bulunmadığı, senin beraberinde bir kısım ashâbının olduğu ve sizin muhtaç ve garip insanlar olduğunuz haberi bana ulaştı. Benim yanımda ise, sadaka için koyduğum bir şey vardı. Bana sizin yeriniz söylendiğinde, sizin insanların onu en fazla hak edeni olduğunuzu görüp size onu getirdim!’ Sonra onu onun için (ortaya) koydum. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “Yiyin!” dedi ve kendisi uzak durdu. [O dedi ki:] Ben içimden, ‘Vallahi, bu, birinci (alamet)tir!’ dedim.

Sonra döndüm. Resûlullah (sas) ise *Medine*’ye taşındı. Ben bir şey (daha) topladım. Sonra ona gelip selam verdim ve ona şöyle dedim: ‘Ben, senin sadakayı yemediğini görmüştüm. Yanımda bir şey vardı. Sana olan saygımın bir göstergesi olarak, hediye ettiğim -sadaka olmayan- bir hediye nevinden sana onu ikram etmek istiyorum!’ Bunun üzerine o yedi, ashâbı da yedi. [O dedi ki:] Ben içimden, ‘Bu da diğeri!’ dedim.

[O dedi ki:] Sonra geri dönüp Allah’ın istediği kadar (süre) kaldım. Sonra ona gelip kendisini *Bakî’ulgarkad*’da buldum. Bir cenazeyi takip ediyordu. Etrafında ashâbı vardı, üzerinde ise, birini peştemal gibi tutunduğu, diğerini ise (üst kısmını örtmek için) giydiği iki örtü bulunuyordu. [O dedi ki:] Ben ona selam verdim. Sonra sırtına bakmak için döndüm de, o benim bunu arzuladığımı ve doğruluğunu araştırmak istediğimi bildi. [O dedi ki:] Derken o, ridasını (üst elbisesini) çıkarıp, onu sırtından attı. Ben -efendimin bana vafettiği gibi (olan) peygamberlik mührüne baktım. [O dedi ki:] Bunun üzerine ben, sırtından mührü öperek ve ağlayarak onun üzerine eğildim. [O dedi ki:] O, “Yerinden ayrıl!” dedi. Ben ayrılp onun huzurunda oturdum. Ey İbn Abbâs! sana anlattığım gibi ona hikâyemi anlattım. Bu, onun hoşuna gidip, ashâbının da bunu duymasını istedi. Sonra Müslüman oldum ve kölelik ve içerisinde bulunduğum durum beni meşgul etti. Nihayet *Bedir* ve *Uhud*’u elimden kaçırdım.

Sonra Resûlullah (sas) bana, “*Mükatebe yap!*” dedi. Bunun üzerine ben efendimden bunu istedim ve de (bunu istemeye) devam ettim. Nihayet o, kendisi için 300 hurma ağacı ve kırk ukıyye gümüş sunmam şartıyla, benimle mükatebe (yazılı azatlık anlaşması) yaptı. Sonra Resûlullah (sas), “*Kardeşinize hurma ağacıyla yardımcı olun!*” dedi. Her adam bana kendi

miktarınca otuz, yirmi, on beş ve on (hurma ağacı) ile yardımcı oldu. Sonra o şöyle dedi: *“Ey Selmân! Git ve onlar için yer kaz! Sen onları dikmek istediğin zaman ise, bana gelip (durumu) bildirinceye ve de ben onları elimle dikinceye kadar onları dikme!”*

Bunun üzerine ben, kazı işimi yaptım, arkadaşlarım da bana yardımcı oldu. Nihayet üç yüz havuzcuk halinde bir kısım çukurlar kazdık ve her adam bana yardımcı olduğu hurma ağaçlarını getirdi. Sonra Resûlullah gelip onları eliyle dikmeye, onların üzerinde havuzcuklarını tesviye etmeye ve bereket için dua etmeye başladı. Nihayet Resûlullah tamamıyla onları bitirdi. Hayır vallahi, Selmân'ın nefsi elinde olan (Allah)a yemin olsun ki, ondan hiçbir küçük hurma fidesi ölmedi. Geriye dirhemler (paralar) kaldı. Resûlullah (sas) bir gün ashâbı içerisindeyken, birden ona ashâbından bir adam madenlerin (maden ocaklarının) birinden elde ettiği altından yumurtanın benzeri (bir) şeyi getirip onu Resûlullah'a (sas) sadaka olarak verdi. Resûlullah (sas), *“Miskîn, mükateb İranlı ne yaptı? Onu bana çağırın!”* dedi. Bunun üzerine ona çağırıldım ve de geldim. Bana, *“Bunu götürüp, borcun olan mala karşılık, kendi yerine öde!”* dedi. O dedi ki: Ben, ‘Bu, benim borcumun neresine düşer (etkili olur) ki, ya Resûlullah?’ dedim. O, *“Allah senin yerine ödeyecek!”* dedi.

İbn İshâk dedi ki: Yezîd b. Ebû Habîb ise bana bu hadiste şunun da olduğunu haber verdi: Resûlullah (sas) o gün onu (altından yumurtanın benzeri olan şeyi) dili üzerine koydu, sonra çevirdi, sonra bana, *“Git ve de onu kendi yerine öde!”* dedi. Sonra yine İbn Abbâs ve Yezîd'in hadisi geri döndü: Selmân şöyle dedi: İşte nefsim elinde olan (Allah)'a yemin olsun ki, doğrusu onun (efendim) için ondan kırk ukıyye tarttım. Nihayet ona hakkını tam olarak verdim. Selmân serbest oldu ve hür, Müslüman olarak *Hendek'e* ve Resûlullah'ın (sas) seferlerinin geriye kalanına katıldı. Nihayet Allah onun ruhunu kabzetti.

Bize Yusuf b. el-Bühlûl haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. İdrîs anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı; dedi ki: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde anlattı. O Abdülkays'dan bir adamdan şunu rivayet etti: (O adam) Ömer b. Abdülazîz'i şöyle derken işitti: Bana kendisine Selmân'ın anlattığı (bir) kişi şunu anlattı:

Selmân'ın hadisinde, (sözü) Resûlullah'a (sas) getirdiği vakit, şu da vardı: *Ammûriye'nin* efendisi ona şöyle dedi: ‘Baksana! Şam toprağından şurada

burada, iki ağaçlık arasında bir adam her sene bir gece bu ağaçlıktan şu ağaçlığa çıkar. Sonra izleyen yıl da onun gibi senenin belirli bir gecesinde çıkar ve de insanlar onunla karşılaşır. O hastalıkları tedavi eder, onlara dua eder, bunun üzerine onlar şifa bulurlar. (O zaman) sen varıp ona, aradığın bu konu hakkında sor!’ O dedi ki: Bunun üzerine ben (o yere) geldim. Nihayet insanlarla beraber bu iki ağaçlık arasında ikamet ettim.

(Bir) ağaçlıktan gireceği, (diğer) ağaçlığa çıkacağı gece olduğunda, o çıktı ve insanlar benden onu zorla aldılar. Nihayet o diğer ağaçlığa girdi ve omuzu hariç benden gizlendi. Ben de uzanarak ona ulaşip onun omuzunu tuttum. (Ama) o bana dönmedi ve bana, ‘Sana ne oluyor (neden böyle yapıyorsun)?’ dedi. Ben, ‘Hak Din (İslâm Dini) olan İbrahim’in dini hakkında sana soru soruyorum!’ dedim. O, ‘Sen, bugün hakkında insanların soru sormadıkları bir şey hakkında soru soruyorsun. Kuşkusuz, bu evin (el-beyt) yanından çıkacak. Hakkında soru sorduğun bu dini getirecek bir peygamber seni gölgesi altına almıştır (onun gelmesi yakındır). O halde sen ona yetiş (tutun)!’ dedi. Sonra ben ayrılıp gittim. O dedi ki: Resûlullah (sas) ben ona bu haberi anlattığım vakit^[98] şöyle dedi: “*Ey Selmân!*^[99] (Yemin ederim ki) *eğer sen bana doğru söylediyse, kuşkusuz İsa b. Meryem ile karşılaşmışsın (demek)tir!*”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Ebû Osman en-Nehdî’den, o Selmân’dan rivayet etti; (Selmân) dedi ki:

Kendileri için 500 hurma fidesi dikmem şartıyla sahibimle mükatebe (yazılı azatlık anlaşması) yaptım. Onlar (fideler) tuttuğu zaman, ben hür olacaktım. Ben bunu Peygamber’e (sas) söyledim. Bana, “(Onları) dikmek istediğin zaman, bana bildir!” dedi. [O dedi ki:] Bunun üzerine ben ona bildirdim. Resûlullah (sas) onları, benim elimle diktiğim biri hariç eliyle dikti. Benim diktiğim o biri hariç, hepsi tuttu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâktan, o Ebû Kurre el-Kindî’den, o Selmân el-Fârisî’den rivayet etti; (Selmân) şöyle dedi:

Ben İran liderlerinin oğullarındandım ve bir kısım yazıcılar içerisinde idim. Benimle beraber iki uşak vardı. Bu ikisi öğretmenlerinin yanından geri döndükleri zaman, bir papaza gelip onun yanına girdiler. Ben de onlarla

beraber (onun yanına) girdim. Papaz onlara, ‘Ben sizin bana her hangi bir kişiyi getirmenizi yasaklamadım mı?’ dedi. O dedi ki: Bunun üzerine ben ona sık sık gidip gelmeye başladım. Nihayet ona o ikisinden daha sevimli oldum. O bana, ‘Ailen sana, seni ne alıkoydu diye sorduğu zaman, sen, “Öğretmenim!” de. Öğretmenin sana, seni ne alıkoydu diye sorduğu zaman ise, sen, ‘Ailem!’ de!’ dedi. Sonra taşınmak istedi. Ben, ‘Ben de seninle beraber taşınıyorum!’ deyip onunla taşındım. O bir köyde konakladı. Bir kadın ona geliyordu. Kendisine (ölüm) gelip çattığında da (bana), ‘Ey Selmân! Başımın yanında (yeri) kaz!’ dedi. Bunun üzerine ben (yeri) kazıp dirhemlerden (oluşan) bir testiye bulup çıkardım. O bana, ‘Onları göğsümün üzerine dök!’ dedi. Ben de onları onun göğsünün üzerine döktüm. Sonra, o öldü de ben dirhemleri toplamayı^[100] veya onları başka bir yere nakletmeyi -(ravi) Ubeydullah (burada) şüphe etmiştir- tasarladım. Sonra ben (doğruyu) hatırladım. Sonra papazlara ve rahiplere onu bildirdim. Onlar da onun yanına vardılar. Ben, ‘O, bir mal bırakmıştır!’ dedim. Bunun üzerine, köydeki bir kısım gençler kalkıp, ‘Bu bizim babamızın malıdır, kendisinin odalığı (cariyesi) ona gelirdi!’ dediler ve onu aldılar.

Ben ise rahiplere, ‘Bana âlim bir adamı haber verin, ona tabi olayım!’ dedim. Onlar da, ‘Biz bugün yeryüzünde *Hıms*’taki bir adamdan daha bilgili bir adam bilmiyoruz!’ dediler. Ben de ona doğru yola çıkıp onunla buluştum ve ona kıssayı anlattım. O da, ‘Seni ancak ilim talebi getirmiştir!’ dedi. O (devamla) dedi ki: ‘Ben ise bugün yeryüzünde, her sene *Beytûlmakdis*’e gelen bir adamdan daha bilgili birisini bilmiyorum ve eğer sen şimdi yola çıkarsan, onun eşeğine rastlarsın.’

[O dedi ki:] Bunun üzerine yola çıktım. Bir de baktım ki ben *Beytûlmakdis*’in kapısında onun eşeğiyle karşılaştım. Bunun üzerine onun yanında oturdum. Nihayet o çıktı. Ona kıssayı anlattım. O, ‘Seni ancak ilim talebi getirmiştir (değil mi)?’ dedi. Ben, ‘Evet!’ dedim. O, ‘Otur!’ deyip yola çıktı. Ben onu (bir) yıl geçinceye kadar^[101] görmedim. O geldi de, ben, ‘Ey Allah’ın kulu! Bana ne yaptın?’ dedim. O, ‘Sen burada mısın?’ dedi. Ben, ‘Evet!’ dedim. O, şöyle dedi: ‘Ben ise vallahi bugün yeryüzünde, Teymâ toprağında ortaya çıkan bir adamdan daha bilgili bir adam bilmiyorum. Eğer şimdi yola çıkarsan ona rastlarsın. Onda üç işaret bulunur: Hediye yer. Sadaka yemez. Onun sağ kürek kemiğinin kırıkdağının yanında, rengi cildinin renginde olan, güvercin yumurtası gibi, peygamberlik mührü vardır.’

[O dedi ki:] Bunun üzerine ben, ‘Kimi yer beni yukarı çıkararak, kimi başkası beni aşağı indirerek yola çıktım (gittim). Nihayet bedevîlerden bir topluluğa uğradım. Onlar beni köle edinip sattılar. *Medine*’de bir kadın da beni satın aldı. Onları Peygamber’i (sas) zikrederken işittim. Hayat (geçinme), zor idi. Ben o kadına, ‘Bana bir gün ver (müsaade et)!’ dedim. O da, ‘Evet!’ dedi. Bunun üzerine gidip odun topladım. Odunları satıp (parasıyla bir yemek yapıp) onu Peygamber’e (sas) getirdim. O azdı. Onu Resûlullah’ın (sas) önüne koydum. O da, “Bu ne?” dedi. Ben, ‘Sadaka!’ dedim. Bunun üzerine arkadaşlarına, “Yeyin!” dedi ve (kendisi) yemedi. Ben, ‘Bu onun alametindendir!’ dedim. Allah’ın durmamı istediği kadar (süre) durdum. Sonra (kadın) efendime, ‘Bana bir gün ver (müsaade et)!’ dedim. O, ‘Evet!’ dedi. Bunun üzerine gidip odun topladım. Bunu ondan daha çoğu karşılığında sattım ve bir yemek yapıp onu Peygamber’e (sas) getirdim. O ise ashâbı arasında oturuyordu. Onu Resûlullah’ın (sas) önüne koydum. O da bana, “Bu ne?” dedi. Ben, ‘Hediye!’ dedim. Bunun üzerine (onu) sahiplendi ve Ashâbına, “Allah’ın adıyla alın!” dedi. Ben de onun arkasında ayakta durdum. O ise ridasını (üst elbisesini) indirdi. Bir de baktım ki, Peygamberlik mührü. Bunun üzerine ben, ‘Şehadet ederim ki, sen Allah’ın Resûlüsün!’ dedim. O, “*Bu ne?*” dedi. Ben onunla (*Beytûlmakdis*’teki) adam hakkında konuştum. Sonra, ‘Ya Resûlullah! O Cennet’e girer mi? Çünkü o bana, senin bir peygamber olduğunu anlattı!’ dedim. O, şöyle dedi: “Müslüman olan nefis hariç (hiç kimse) Cennet’e girmeyecektir!”

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî anlattı. O Yunus’tan, o el-Hasan’dan rivayet etti; (el-Hasan) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Selmân, İran’ın (İslâm’da) öne geçenisidir!*”

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Abdullah el-Müzenî anlattı. O babasından, o (Kesîr b. Abdullah’ın) dedesinden şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) hendeği, Ahzabın zikredildiği yılda, Hâriseoğulları tarafında *Ücümü’ş-Şeyhayn*’dan (başlayarak), el-Mezâr^[102] ile bağlantılı bir hat olarak çizip (planlayıp), her on (kişi) için kırk zirâ ayırdı. (Derken) Muhacirler ve Ensâr, Selmân hakkında tartıştı. O ise kuvvetli bir adamdı. Muhacirler, ‘Selmân, bizdendir!’ dedi. Ensâr ise, ‘Hayır, bilakis Selmân

bizdendir!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Selmân, ehl-i beyt olarak bizdendir!*”

Amr b. Avf dedi ki: Ben, Selmân, Huzeyfe b. el-Yemân, Nu’mân b. Mukarrin el-Müzenî ve Ensâr’dan altı kişi Zübâb (dağı)nın temelinin altına girip vurduk (kazdık). Nihayet ıslaklığa ulaştık. Allah hendeğin içinden (karşımıza), beyaz, çakmaktaşı bir kaya çıkardı. O (kaya) bizim demir (alet)imizi kırdı ve bize çok ağır geldi. Ben Selmân’a, ‘Resûlullah’a (sas) çık!’ dedim. O, onun üzerinde küçük bir Türk çadırı kuruyordu. Bunun üzerine Selmân ona çıkıp, ‘Ya Resûlullah! Hendeğin içinden beyaz bir kaya çıktı. Demir (alet)imizi kırdı ve bize çok ağır geldi. (Bu sebeple) ya biz ondan sapalım -sapma yeri ise yakındır- veya onun hakkında emretmen gerekeni bize emredersin. Zira biz senin hattını (planladığın çizgiyi) terk etmek istemiyoruz!’ dedi. O da, “*Kazmanı bana göster, ey Selmân!*” dedi ve onun kazmasını sıkıca tuttu. Sonra üzerimize indi. Biz ise hendeğin (bir) bölümünde idik. (işte) Resûlullah (sas) geri çekildi,^[103] sonra (öyle) bir vuruş vurdu ki, onu yardı. Ondan (öyle) bir parıltı parladı ki, onun (*Medine*’nin) iki (kara taşlı) yerinin arasını aydınlattı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) fetih (zafer) tekbiri olarak tekbir getirdi. Biz de tekbir getirdik. Sonra ikinci (vuruşu) vurdu. Ondan (öyle) bir parıltı parladı ki, onun (*Medine*’nin) iki (kara taşlı) yerinin arasını aydınlattı. Hatta sanki karanlık bir evin içinde bir lamba var gibi idi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), fetih (zafer) tekbiri olarak tekbir getirdi. Biz de tekbir getirdik. Sonra o üçüncü (vuruşu) vurup onu kırdı. Ondan (öyle) bir parıltı parladı ki, onun iki (kara taşlı) yerinin^[104] arasını aydınlattı. Bunun üzerine o fetih (zafer) tekbiri olarak tekbir getirdi. Biz de tekbir getirdik.

Sonra o (yukarı) çıktı. Nihayet Selmân’ın oturduğu yere vardığı zaman Selmân ona, ‘Ya Resûlullah! Kuşkusuz, daha önce benzerini görmediğim bir şeyi gördüm!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), insanlara dönüp, “*Siz de gördünüz mü?*” dedi. Onlar, ‘Evet, anamız, babamız sana feda olsun, ya Resûlullah! Seni vururken gördük. Dalga gibi bir parlama çıktı. Bunun üzerine sen tekbir getiriyordun. Biz de tekbir getiriyorduk. Ondan başka ışık görmüyorduk!’ dediler. O, “Doğru söylediniz! Ben ilk vuruşumu vurduğumda, gördüğünüz şey parlayıp, benim için o vuruşumdan *Hîre*’nin köşklerini ve Kısra’nın şehirlerini aydınlattı. Sanki onlar köpeklerin dişleri (gibi) idi. Cibrîl bana ümmetimin onlara galip geleceğini haber verdi. Sonra ikinci vuruşumu vurduğumda, sizin gördüğünüz şey parladı. Benim için o vuruşumla beraber, Rum ülkesinin kırmızı köşklerini aydınlattı. Sanki onlar

köpeklerin dişleri (gibi) idi. Cibrîl bana ümmetimin onlara galip geleceğini haber verdi. Sonra üçüncü (vuruşu) vurdum. Sizin gördüğünüz şey parladı. O benim için o vuruşumla beraber, San'a'nın köşklerini aydınlattı. Sanki onlar köpeklerin dişleri (gibi) idi. Cibrîl bana ümmetimin onlara galip geleceğini, zaferin kendilerine erişeceğini bildirdi. O halde (bu müjdeye) sevinin!” O, bunu (son sözünü) üç defa tekrarlayarak (söyledi). Bunun üzerine Müslümanlar sevindiler ve ‘(Bu, sözü) doğru, (sözünü) tutan bir kişinin vaadi, bize kuşatılmadan sonra zaferi ve fetihleri vaad etti!’ dediler. Ahzâb (ile karşılaşp onlar)ı gördüler. Allah da şöyle dedi: “Mü'minler saldıran o birleşik kuvvetleri karşılarında görünce: “İşte bu,” derler, “Allah ve Resûlü'nün bize vâd ettiği (zafer)! Allah da, elçisi de elbette doğru söylemişlerdir.” “Mü'minlerin, düşman birliklerini görmeleri onların sadece, iman ve teslimiyetlerini artırdı. Mü'minlerden öyle yiğitler vardır ki Allah'a verdikleri sözü yerine getirip sadakatlarını ispat ettiler.”^[105]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süfyân b. Uyeyne anlattı. O Eyyûb'tan, o İbn Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), Selmân el-Fârisî ile Ebü'd-Derdâ arasında kardeşlik tesis etti. Muhammed b. İshâk da böyle dedi.

Bize Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Süleyman b. el-Muğîre'den, o Humeyd b. Hilâl'den rivayet etti; (Humeyd) şöyle dedi:

Selmân ile Ebü'd-Derdâ arasında kardeşlik tesis edildi. Ebü'd-Derdâ, Şam'da ikamet etti. Selmân ise Kufe'de ikamet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne anlattı. O Âsım el-Ahvel'den, o Enes'ten rivayet etti; (Enes) şöyle dedi:

Resûlullah (sas) Medine'ye geldiğinde, Selmân ile Huzeyfe arasında kardeşlik tesis etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim el-Hâris anlattı. O babasından rivayet etti. (Yine) bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti.^[106] Bu iki zat

[Muhammed b. İbrahim ve ez-Zührî] Bedir'den sonraki her kardeşleştirmeyi reddediyorlar ve şöyle diyorlardı:

Bedir, mirasları kesti.^[107] *Selmân o zaman köle idi. O ancak bundan sonra hür oldu. Onun yaptığı ilk gazve, -hicretin 5. senesinde- Hendek'tir.*

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Ebû Sâlih'ten rivayet etti; (Ebû Sâlih) dedi ki:

Selmân, Ebü'd-Derdâ'nın evinde kaldı. Ebü'd-Derdâ namaz kılmak istediği zaman, Selmân onu engelliyor ve (yine) oruç tutmak istediği zaman da onu engelliyordu. Bunun üzerine Ebü'd-Derdâ, 'Benim Rabbim için oruç tutmamı ve Rabbim için namaz kılmamı mı engelliyorsun?' dedi. Selmân ise, 'Doğrusu, senin kendinin senin üzerinde bir hakkı var. Senin ailenin de senin üzerinde bir hakkı var. O halde oruç tut ve iftar et. Namaz kıl ve uyu!' dedi ve bu, Resûlullah'a (sas) ulaştı. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Kuşkusuz Selmân bilgi yönünden iyice doyurulmuştur!"

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn'den rivayet etti; (Muhammed b. Sîrîn) dedi ki:

Selmân bir Cuma günü Ebü'd-Derdâ'nın evine geldi. Kendisine onun uyumakta olduğu söylendi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Selmân, 'Onun nesi var?' dedi. Onlar, 'O, Cuma gecesi olduğu zaman, onu ihya etti ve Cuma günü de oruç tutuyor!' dediler. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Selmân onlara emretti de, onlar bir Cuma gününde bir yemek yaptılar. Sonra Selmân onlara gelip, (Ebü'd-Derdâ'ya), 'Ye!' dedi. Ebü'd-Derdâ, 'Ben oruç tutuyorum!' dedi. Selmân ise onun hakkında (ısrara) devam etti. Nihayet Ebü'd-Derdâ yedi. Sonra ikisi, Peygamber'e (sas) gidip ona bunu söylediler. Peygamber (sas) şöyle dedi: "Uveymir! Selmân senden daha bilgili -Resûlullah (sas) (bunu derken) Ebü'd-Derdâ'nın dizine vuruyordu-Uveymir! Selmân senden daha bilgili (Resûlullah (sas), bunu üç defa söyledi). Geceler arasında Cuma gecesini kıyama (ibadet için kalkmaya) tahsis etme! Günler arasında Cuma gününü de oruca tahsis etme!"

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Katâde şunu anlattı:

Selmân, Ebü'd-Derdâ'ya geldi. Ümmü'd-Derdâ (ed-Derdâ'nın annesi) ona, Ebü'd-Derdâ gece (ibadet) için kalkıyor ve gündüz oruç tutuyor diye şikâyet etti. Selmân da Ebü'd-Derdâ'nın yanında geceledi. O (ibadet için) kalkmak istediğinde, Selmân onu engelledi. Nihayet Ebü'd-Derdâ uyudu. Sabah olduğunda da, Selmân onun için yemek yapıp, yemek yemesi için ısrara devam etti. Nihayet o yemek yedi. Ebü'd-Derdâ da Peygamber'e (sas) geldi, bunun üzerine Peygamber (sas) şöyle dedi: *“Uveymir! Selmân senden daha bilgili! Yürüyüşte şiddetli (sıkı) olma (yorucu bir yürüyüşle yürüme), yoksa kesilirsin. (Kendini) engelleme, yoksa geçilirsin. Orta yolu izle, binek hayvanlarının yürüyüşüne ulaşırsın. Onlara gündüzün evvelinde ve sonunda (sabah ve akşam) ve gecenin evvelinde ve sonunda binersin.”*

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar anlattı. O Amr b. Mürre'den, o Ebü'l-Bahterî'den rivayet etti; (Ebü'l-Bahterî) dedi ki:

Ali'ye Selmân hakkında soruldu da, o şöyle dedi: 'Ona ilk bilgi ve son bilgi verildi. Onun sahip olduğu şeyler idrak edilemez!'

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o Zâzân'dan rivayet etti; (Zâzân) dedi ki:

Ali'ye Selmân el-Fârisî hakkında soruldu da, o şöyle dedi: 'O, ehl-i beyt olarak bizdendir ve bize bağlı bir kişidir. Sizin Lokman Hekîm'e benzeyen kiminiz var? O ilk bilgiyi ve son bilgiyi öğrendi. O ilk ve son kitabı okudu. Bitirilemeyen bir denizdi!'

Bize Hammâd b. Amr en-Nasîbînî haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. Rufey anlattı. O Ma'bed el-Cühenî'den, o Yezîd b. Amîre es-Seksekî'den -ki Mu'âz'ın bir öğrencisi idi- şunu rivayet etti:

Mu'âz, ona (Yezîd'e) ilmi, biri Selmân el-Fârisî olan dört kişiden talep etmesini emretti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O el-A'meş'ten, o Şimr b. Atıyye'den, o Âmiroğulları'ndan bir adamdan, o kendisinin bir dayısından şunu rivayet etti:

Selmân Ömer'e geldiğinde, Ömer insanlara şöyle dedi: 'Bizimle çıkın, Selmân'ı karşılayalım!'

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O İsmail b. Sümei'den, o Ammâr ed-Dühnî'den, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan şunu rivayet etti:

Ömer, Selmân'ın tahsisatını 6.000 (dirhem) yaptı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O İsmail b. Sümei'den, o Mâlik b. Umeyr'den rivayet etti; (Mâlik b. Umeyr) dedi ki:

Selmân el-Fârisî'nin tahsisatı 4.000 (dirhem) idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O İsmail b. Sümei'den, o Müslim el-Batîn'den rivayet etti; (Müslim) dedi ki: Selmân'ın tahsisatı 4.000 (dirhem) idi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi. O Müslim el-Batîn'den rivayet etti; (Müslim) dedi ki:

Selmân'ın tahsisatı 4.000 (dirhem) idi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

Selmân el-Fârisî'nin tahsisatı 4.000, Abdullah b. Ömer'in tahsisatı 3.500 (dirhem) idi. Ben, 'Bu el-Fârisî'ye ne oluyor, (kendisi) 4.000'de, Emîrû'l-Mü'minîn'in oğlu ise 3.500'de?' dedim. Onlar, 'Selmân, Resûlullah (sas) ile beraber, İbn Ömer'in katılmadığı bir savaşa katıldı!' dediler.

Bize İsmail b. Abdullah b. Zûrâre el-Cermî haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleyman anlattı; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân anlattı. O el-Hasan'dan rivayet etti; (el-Hasan) dedi ki:

Selmân'ın tahsisatı 5.000 (dirhem) idi. 30.000 insana, yarısını serdiği, yarısını ise giydiği bir aba içerisinde hutbe veriyordu ve tahsisatı çıktığı

zaman, onu bitiriyor (başkasına veriyor) ve iki elinin (yaptığı hurma yaprağı) dokumasından yiyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Merdânübe anlattı. O Halîfe b. Sa'îd el-Murâdî'den, o amcasından rivayet etti; (amcası) dedi ki:

Selmân el-Fârisî'yi, *Medâin*'de, (şehrin) yollarının birinde yürürken gördüm de, şeker kamışından bir yük onu sıkıştırıp kendisine acı verdi. O da onu sevkeden sahibine doğru gerileyip onun pazusunu tuttu ve onu sarstı, sonra şöyle dedi: 'Gençlerin emirliğine kadar ölmeyesin!'

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O Sâbit'ten şunu rivayet etti:

Selmân, *Medâin*'de emir idi. İnsanların yanına bir enderverd^[108] ve bir aba içerisinde çıkıyordu. Onlar onu gördüklerinde, 'Kürk amez^[109]! Kürk amez!' dediler. Selmân ise, 'Ne diyorlar?' dedi. Onun yanındakiler. 'Onlar seni, kendilerine ait bir oyuncağa benzetiyorlar!' dediler. Bunun üzerine Selmân, 'Boş ver! Zira hayır (iyilik), ancak bugünden sonrasındadır!' dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû'l-Melîh anlattı. O Habîb b. Ebû Merzûk'tan, o Hüzeym'den^[110] rivayet etti; (Hüzeym) dedi ki:

Selmân el-Fârisî'yi çıplak bir eşek üzerinde gördüm. Üzerinde, bol (Sünbülânî) kısa, altı dar bir gömlek vardı; o bacakları uzun, kılı çok bir adamdı. Gömlek yükselmiş, nihayet iki dizine yakın (bir yere) ulaşmıştı. [Râvî] dedi ki: Ve (yine bir kısım) çocukları onun arkasında bulunurken görüp, 'Emir'den uzaklaşmaz mısınız?' dedim. O da, 'Onları bırak! Zira hayır ve şer ancak bugünden sonrasındadır!' dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı. O Habîb b. Ebû Merzûk'tan, o Meymûn b. Mihrân'dan, o Abdülkays'dan bir adamdan rivayet etti; (bu adam) dedi ki:

Ben Selmân el-Fârisî ile beraberdim. O bir seriyyede emirdi. Ordunun gençlerinden bir kısım gençlerin yanından geçti. Bunun üzerine onlar güldü

ve ‘Bu sizin emiriniz mi?’ dediler. Ben de, ‘Ya Ebû Abdullah! Şunları görmez misin, ne diyorlar?’ dedim. O şöyle dedi: ‘Onları bırak! Zira hayır ve şer ancak bugünden sonrasındadır. Eğer topraktan yemeye gücün yeterse, ondan ye ve sakın iki kişi üzerine emir olma. Mazlumun ve zor durumda kalanın bedduasından sakın. Zira o (beddua) örtülmez.’

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Miskîn anlattı; dedi ki:

Selmân Medâin’de emirdi. Şam halkından, Teymullahoğulları’ndan, beraberinde incir yükü bulunan bir adam geldi. Selmân’ın üzerinde ise bir enderverd ve bir aba vardı. Selmân’a, ‘Gel, yüklen (taşı)!’ dedi. O Selmân’ı tanıımıyordu. Selmân da (yükü) yüklendi (taşıdı). İnsanlar ise onu görüp tanıdılar ve ‘Bu, emir!’ dediler. O, ‘Seni tanıyamadım!’ dedi. Bunun üzerine Selmân ona, ‘Hayır! Senin evine ulaşınca kadar (onu taşıyacağım)!’ dedi.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki: Absoğulları’ndan bir ihtiyardan işittim, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Çarşıya varıp bir dirheme hayvan yemi satın aldım. Derken Selmân’ı gördüm. Ben ise onu tanıımıyordum. Ona iş verip, üzerinde hayvan yemi taşıttım. O bir topluluğun yanından geçti. Onlar, ‘Ya Ebû Abdullah! Senin yerine biz taşırız!’ dediler. Ben de ‘Kim, bu?’ dedim. Onlar, ‘Bu, Selmân! Resûlullah’ın (sas) arkadaşı!’ dediler. Bunun üzerine ben, ‘Seni tanıyamadım, onu koy, Allah sana afiyet versin!’ dedim. Ancak o reddetti. Nihayet Selmân onu benim evime getirip, ‘Ben onun hakkında gerçekten niyet etmiştim. (Bu sebeple) senin evine ulaşınca kadar onu bırakmam!’ dedi.

Bize Affân b. Müslim ve Ravh b. Ubâde haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Hâlid b. Seleme’den, o Atâ b. es-Sâib’den, o Meysere’den şunu rivayet etti:

Selmân, Acem (İranlılar) kendisine secde ettiği zaman, başını eğdi ve ‘Ben Allah’a boyun eğdim!’ dedi. [\[111\]](#)

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bana şu ulaştı:

Selmân el-Fârisî'ye, 'Seni emirlikten nefret ettiren nedir?' denildi. O, 'Emilmesinin tatlılığı ve kesilmesinin acılığı!' dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Hişâm b. el-Gâz'dan, [112] o Ubâde b. Nüsey'den şunu rivayet etti:

Selmân'ın, kendisi insanların emiri olduğu halde, (ayaklarını toplayıp içinde oturduğu), aba'dan bir elbisesi vardı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı:

Selmân el-Fârisî, nerede dolaşırsa (dolaşsın) (öğleden sonraki) gölgede gölgelenirdi ve onun bir evi yoktu. Bir adam ona, 'Senin için, sıcaktan içerisinde gölgeleneceğin ve soğuktan içerisinde korunacağın bir ev bina edelim [113] (değil) mi?' dedi, Selmân da ona, 'Evet!' dedi. Dönüp gittiğinde ise Selmân ona bağırıp, 'Onu nasıl bina edeceksin?' diye sordu. O da, 'Onu (öyle) bina edeceğim ki, eğer içerisinde ayakta durursan, başına isabet eder ve eğer içerisinde yatarsan, ayağına isabet eder!' dedi. Bunun üzerine Selmân, 'Evet!' dedi.

Bize Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd et-Tayâlisî ve Yahya b. Abbâd haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti; (Simâk) dedi ki: en-Nu'mân b. Humeyd'i şöyle derken işittim:

Dayımla beraber Medâin'de Selmân'ın yanına (huzuruna) girdik. O hurma yaprağı(ndan eşya) yapıyordu. Onu şöyle derken işittim: Bir dirheme hurma yaprağı satın alıp onu yapıp üç [114] dirheme satarım. Bir dirhemi ona yeniden koyarım, [115] bir dirhemi ailem için harcarım ve bir dirhemi de sadaka olarak veririm. Şayet Ömer b. el-Hattâb bana bunu yasaklasa bile, ben vazgeçmem!'

Bize Vehb b. Cerîr haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Habîb b. eş-Şehîd'den, o Abdullah b. Büreyde'den rivayet etti; (Abdullah) şöyle dedi:

Selmân bir şey elde ettiği zaman, onunla et satın alır, sonra cüzamlıları^[116] çağırırdı. Onlar onunla beraber onu yerlerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas anlattı. O Husayn'dan, o İbrahim et-Teymî'den rivayet etti; (İbrahim) dedi ki:

Selmân, önüne yemek konulduğu zaman, şöyle derdi: 'Yiyeceği bizim için yeterli yapan ve rızkı mükemmel kılan Allah'a hamdolsun!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O el-A'meş'ten, o İbrahim et-Teymî'den, o el-Hâris b. Süveyd'den rivayet etti; (el-Hâris) şunu dedi:

Selmân yemek yediği zaman şöyle derdi: 'Yiyeceği bizim için yeterli yapan ve rızık konusunda bize genişlik veren Allah'a hamdolsun!'

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bana Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Hârise b. Mudarrib'in şunu dediğini işittim:

Selmân'ı şöyle derken işittim: 'Doğrusu ben, (sui) zan endişesiyle, hizmetçiye karışı, (etsiz) kemiği sayarım.'^[117]

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Ebû Ca'fer el-Ferrâ'dan, o Ebû Leyla el-Kindî'den rivayet etti; (Ebû Leyla) dedi ki:

Selmân'ın kölesi, 'Benimle mükatebe (yazılı azatlık anlaşması) yap!' dedi. Selmân, 'Bir şeyin var mı?'^[118] diye sordu. Kölesi, 'Hayır!' dedi. O, 'O halde nereden (anlaşma için para alacaksın)?' dedi. O, 'İnsanlardan isterim!' dedi. O, şöyle dedi: 'İnsanların bulaşık suyunu bana tattırmak istiyorsun!'

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Ebû Ca'fer'den rivayet etti; (Ebû Ca'fer) dedi ki: Ebû Leyla'nın şöyle dediğini işittim:

Bir köle Selmân'a, 'Benimle mükatebe (yazılı azatlık anlaşması) yap!' dedi. O, 'Malın var mı?' dedi. O, 'Hayır!' dedi. O, 'İnsanların ellerinin bulaşık suyunu tatmamı mı bana emrediyorsun?' dedi. [Râvî] dedi ki: Onun binek hayvanının yemi çalındı. Cariyesine veya kölesine, 'Şayet kısıstan korkmasaydım, kuşkusuz seni döverdim!' dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb anlattı. O Ebû Kılâbe'den şunu rivayet etti:

Bir adam Selmân'ın yanına girdi. O (hamur) yoğuruyordu. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine adam, 'Hizmetçi nerede?' dedi. Selmân, 'Onu (cariyeyi) bir ihtiyaç dolayısıyla gönderdik. Onun (cariyenin) üzerinde iki işi bir araya getirmeyi hoş görmedik.' dedi. Adam, 'Filanca sana selam söylüyor!' dedi. Selmân, 'Ne kadar önce geldin?' dedi. Adam, 'Üç gün kadar önce!' dedi. Selmân, 'Dikkat et, sen şayet onu eda etmeseydin, kuşkusuz eda etmediğin bir emanet olurdu!' dedi.

Bize Abdullah b. Nümejr haber verdi. O Haccâc'dan, o Ebû İshâk'tan, o Amr b. Ebû Kurre'den rivayet etti; (Amr) dedi ki:

Selmân -Arapları kastederek- şöyle dedi: 'Sizin mescidlerinizde size imam olmayız ve sizin kadınlarınızı nikâhlayamayız!'

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O Ebû İshâk'tan ve başkalarından rivayet etti; onlar (Ebû İshâk ve başkaları) dediler ki:

Selmân kendisine, 'Selmân! Bimir!' diyordu, (yani) 'Öl!' diyor.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Ebû Süfyân'dan, o şeyhlerinden rivayet etti; onlar (şeyhleri) dediler ki:

Sa'd b. Ebû Vakkâs, Selmân'ın yanına onu ziyaret etmek için girdi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Selmân ağladı. Sa'd da ona, 'Ya Ebû Abdullah! Seni ağlatan nedir? Resûlullah, senden hoşnut olduğu halde vefat etti. Sen arkadaşlarınla buluşur ve ona Havuz'da ulaşırsın!' dedi. Selmân şöyle dedi:

‘Vallahi, ne ölümden kaygılanarak ve ne de dünyayı arzulayarak ağlıyorum. Lakin Resûlullah (sas) bizi bir ahitle sorumlu tutup şöyle dedi: “Sizin herhangi birinizin dünyadan yeterliliği, süvarinin (yolcunun) azığı gibi olsun!” Benim çevremde ise şu (çok sayıdaki) mallar var!’ [Râvî] dedi ki: Onun çevresinde ise sadece bir kâse veya (suyu ile temizlenilen) bir kap veya (içerisinde elbise yıkanan) bir kap vardı. [Râvî] dedi ki: Sa’d da ona, ‘Ya Ebû Abdullah! Senden sonra benimseyeceğimiz bir ahitle bizi sorumlu tut!’ dedi. O da şöyle dedi: ‘Ey Sa’d! Eğer kaygılanırsan kaygılanman sırasında, eğer hüküm verirken hüküm vermen sırasında ve eğer pay dağıtırsan, elin (ile pay dağıtman) sırasında Allah’ı zikret!’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Sa’îd b. el-Müseyyeb’den şunu rivayet etti:

Sa’d b. Mes’ûd ve Sa’d b. Mâlik, kendisini ziyaret etmek için Selmân’ın yanına girdiler. Selmân, ağladı. Bunun üzerine Selmân’a, ‘Ya Ebû Abdullah! Seni ağlatan nedir?’ dediler. O şöyle dedi: ‘Resûlullah’ın (sas) bizi sorumlu tuttuğu ve bizden hiç kimsenin korumadığı bir ahit!’ O şunu dedi: ‘Sizin herhangi birinizin dünyadan yeterliliği, süvarinin (yolcunun) azığı gibi olsun!’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Cebele b. Atıyye haber verdi. O Recâ b. Hayve’den rivayet etti; (Recâ) dedi ki:

Selmân’ın arkadaşları Selmân’a, ‘Bize tavsiyede bulun!’ dedi. O da şöyle dedi: ‘Sizden kim haccederken veya umre yaparken veya gaza ederken veya gazaya çıkanların ağırlığı konusunda^[119] ölmeye güç yetirirse ölsün ve sizden hiçbiriniz ne facir ve ne de hain olarak ölmesin!’

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. İbrahim anlattı; dedi ki: Bize el-Hasan anlattı. (Yine) bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Eşheb anlattı; dedi ki: Bize el-Hasan anlattı; dedi ki:

Selmân el-Fârisî, (vefatı) gelip çatdığı ve ölüm kendisini yakaladığı vakit ağladı. Kendisine, ‘Seni ağlatan nedir?’ denildi. O, şöyle dedi: ‘Dikkat edin,

vallahi ne ölümden kaygılanarak ve ne de geri dönmeyi arzulayarak ağlıyorum. Ancak Resûlullah'ın (sas) bizi sorumlu tuttuğu bir iş dolayısıyla ağlıyorum. Peygamberimiz'in (sas) vasiyetini korumuş olmamamızdan kaygı duyuyorum. (Çünkü) o bize şunu dedi: "Sizin herhangi birinizin dünyadan yeterliliği, süvarinin (yolcunun) azığı gibi olsun!"

Bize Amr b. Âsım anlattı; dedi ki: Bize Ebü'l-Eşheb anlattı; dedi ki: Bize el-Hasan anlattı; dedi ki:

Emir, hastalığında Selmân'ı ziyaret etti. Selmân ona şöyle dedi: 'Sana gelince, ey Emir! Sen eğer kaygılanırsan kaygılanman sırasında, eğer hüküm verirken dilin (ile hüküm vermek) sırasında ve pay dağıtırsan elin (ile pay dağıtman) sırasında Allah'ı zikret; benim yanımdan kalk!' Emir ise o gün Sa'd b. Mâlik idi.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sûka anlattı. O eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki:

Selmân'a ölüm gelip çatığında, evinin sahibesine (hanımına), 'Senden saklamanı istediğim saklı şeyini getir!' dedi. O (kadın) dedi ki: Ben de ona misk dolu bir kese getirdim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine hanımına, 'Bana içerisinde su olan bir bardak getir!' dedi. Miski onun içerisine saçı. Sonra (eriyinceye kadar) onu eliyle karıştırdı. Sonra şöyle dedi: 'Onu çevreme serp. Zira Allah'ın yaratıklarından kokuyu duyan ve yemek yemeyen bir kısım yaratıklar benim yanımda hazır olurlar. Sonra üzerime kapıyı kapat ve (aşağı) in!' O (kadın) dedi ki: Ben de (öyle) yaptım. Kısa bir süre oturdum da bir hışırtı işittim. O (kadın) dedi ki: Sonra yukarı çıktım. Bir de baktım ki, o ölmüş!

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Eclah'tan, o Âmir eş-Şa'bî'den rivayet etti; (Âmir) dedi ki:

Celûlâ^[120] fethedildiği gün, Selmân misk dolu bir kese elde edip onu hanımına emanet etti. Ölüm kendisine gelip çatığında ise 'Şu misk parçasını getir!' dedi. Onu suya bırakarak ezdi. Sonra şöyle dedi: 'Onu çevreme serp. Zira bana bu anın ziyaretçileri gelir!' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o (kadın) (öyle) yaptı. O bundan sonra ancak az bir süre kaldı. Nihayet ruhu kabzedildi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân anlattı. O Firâs'tan, o eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki: Bana el-Cezl, Selmân'ın hanımı Bukayre'den rivayetle şunu anlattı:

Ona -Selmân'ı kastediyor- ölüm gelip çatığında beni çağırdı. O, (o zaman) kendisine ait, dört kapısı (giriş yerleri) olan bir yukarı odadaydı. Bana, 'Ey Bukayre! Bu kapıları aç! Zira bugün benim bir kısım ziyaretçilerim var. Bilemiyorum bu kapıların hangisinden benim yanıma girerler!' dedi. Sonra kendisine ait bir miski isteyip, 'Onu bir ocakta karıştır!' dedi. Ben de (öyle) yaptım. Sonra Selmân, 'Onu yatağımın çevresine serp. Sonra (aşağı) inip otur. Sen (duruma) muttali olup beni yatağımın üzerinde göreceksin!' dedi. (Sonra) ben (duruma) muttali oldum. Bir de baktım ki, ruhu alınmış. Sanki o yatağının üzerinde uyuyordu. Veya bunun benzerini (söyledi).^[121]

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. (Yine) bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı. O ikisi dediler ki: Bize Atâ b. es-Sâib şunu anlattı:

Selmân, kendisine ölüm gelip çatığı vakit, Belencer'den^[122] elde etmiş olduğu misk dolu bir kesenin getirilmesini isteyip, onun karıştırılmasını ve yatağının çevresine konulmasını emretti ve şöyle dedi: 'Zira durum şu ki, bu gece benim yanımda kokuyu duyan ve yemek yemeyen bir kısım melekler hazır olurlar!'

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o Abdullah b. Selâm'dan şunu rivayet etti:

Selmân, ona (Abdullah b. Selâm'a), 'Ey kardeşciğim! Hangimiz arkadaşından önce ölürse, kendisini ona arzetsin!' dedi. Abdullah b. Selâm, 'Peki bu olur mu?' dedi. O şöyle dedi: 'Evet! Mü'minin ruhu serbest bırakılmıştır. Yeryüzünde istediği yere gider. Kâfirin ruhu ise bir hapistedir.' Sonra Selmân öldü. Abdullah dedi ki: Ben bir gün bana ait bir taht (yatak) üzerinde gündüzün ortasında öğle istirahati yapıp hafif bir uykuya daldığım sırada, birden Selmân gelip, 'es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah!' dedi. Ben de 'es-Selâmü aleyke ve rahmetullah, (ya) Ebû Abdullah! Menzilini

(konaklama yerini) nasıl buldun?’ dedim. O şöyle dedi: ‘İyi (buldum). Tevekkülü elden bırakma! Tevekkül ne güzel şeydir! Tevekkülü elden bırakma! Tevekkül ne güzel şeydir!’

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’ser anlattı. O Muhammed b. Ka’b’tan rivayet etti; (Muhammed b. Ka’b) dedi ki: Bana el-Muğîre b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm şunu anlattı:

Selmân, Abdullah b. Selâm’dan önce öldü. Abdullah onu uykuda görüp kendisine, ‘(Ya) Ebû Abdullah! Nasılsın?’ dedi. O, ‘İyi(yim)!’ dedi. Abdullah, ‘Amellerin hangisini daha faziletli buldun?’ dedi. Selmân, ‘Tevekkülü harika bir şey buldum!’ dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Selmân el-Fârisî, Osman b. Affân’ın halifeliğinde *Medâin*’de öldü.

[1] Sabahında hacıların Mina’dan Mekke’ye son olarak intikal ettiği günün, yani Teşrik Günlerinin üçüncüsünün gecesinde

[2] “hed’e” kelimesi Leiden ve sonraki neşirlerde “hazihi” şeklinde yanlış olarak yazılmıştır.

[3] Metinde geçen telvin/renklendirme, bir kelamın/konuşmanın üslubunu diğer bir üsluba değiştirmektir. İltifat’tan daha geneldir.

[4] Burada zikredilen Peygamber’in (sas) amcaoğlu Ebû Süfyân b. el-Hâris’tir (E).

[5] Atâ neşrinde bu kelime “Rüeym” şeklinde yazılmıştır (M).

[6] Atâ neşrinde (e naktülü) [öldürür müyüz?] şeklinde yazılmıştır (IV, 8) (M).

[7] Atâ neşrinde (Ma fe’ale Muhammedün, e ma bihi’l-katl) [Muhammed ne yaptı? O öldürülmedi mi?] şeklinde yazılmıştır (M).

[8] Ukiyye, bölgelere göre değişen, yaklaşık 200 gramlık bir ağırlık birimidir. *Okka*’nın altıda birine tekabül eder (M).

[9] Enfâl 8/70.

[10] Enfâl 8/70.

[11] Enfâl 8/70.

[12] Atâ neşrinde (kabilte) [kabul ettin] ifadesi geçmektedir (IV, 11) (M).

[13] Şeybiler, Kureyş'in Abdü'd-dar kolundan olan ve Şeybeoğulları diye bilinen kabile. Kabe'nin örtüsünün bakım ve onarımını üstlenmiş olan ve anahtarını taşıyan kabile.

[14] Leiden ve takip eden neşirlerde (afza'a) "sıkıntıya soktu" ifadesi (akta'a) [susturdu] şeklinde tahrif edilmiştir.

[15] Vesk, yaklaşık 200 kg. olan bir ağırlık ölçüsüdür (M).

[16] Semüre bir ağaç adıdır ve burada aşağıda geleceği üzere, *Hudeybiye* andlaşmasından hemen önce Rıdvan ağacı (Semüre ağacı) altında Peygamber'e biat eden ashâba atıf vardır (M).

[17] Atâ neşrinde "Feza Meydanı" anlamında (Rahabetü'l-fedâ) şeklinde kaydedilmiştir. Bu yanlış olmalıdır. Zira bu rivayetin benzeri daha sonra (IV, 34) Nevfel hakkında geçmektedir ve orada "Rahabetü'l-kadâ" şeklindedir.

[18] Atâ neşrinde bu adlandırma yine (Rahabetü'l-fedâ) şeklindedir (M).

[19] Leiden ve daha sonraki neşirlerde kelime "Muhrizetü" şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed'den tespit edilmiştir.

[20] Metinde geçen "hucer" kelimesi "bölgeler" anlamına da gelir (M).

[21] Atâ neşrinde ise son cümle "es-sikâyetü bi ravâiküm velâ tüzrû bihâ [Taze suyunuzla sikâye; onu küçük görmeyin]" şeklindedir (M).

[22] ed-Dahhâk b. Humre adı, Leiden ve takip eden neşirlerde ed-Dahhâk b. Hamza şeklinde değiştirilmiş.

[23] Metin Leiden neşrinde "min emri'llah [Allah'ın emrine karşı]" şeklindedir.

[24] Atâ neşrinde "Mukle" şeklinde yazılmıştır (M).

[25] Metin Leiden neşrinde "vemâ ra'yüke [Senin düşüncen nedir]" şeklindedir.

[26] Esas aldığımız neşirde metin, "kâle: Allahu?, kâle: Allahu.." [Abbâs, 'Allah!' dedi. Ömer, 'Allah!...] şeklindeyken Leiden neşrinde "kâle: Allahu Allahu"[(Ömer) dedi ki: Allah Allah!] şeklindedir.

[27] "İnsanları dinliyor ve onlara cevap veriyor." anlamındadır (E).

[28] el-Avâlî, *Medine* sırtlarında yer alan ve *Medine*'ye uzaklıkları iki ile sekiz mil arasında olan bir kısım köylerdir.

[29] Leiden ve takip eden neşirlerde bu isim Hârise şeklinde yanlış yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, II, 100 ve *et-Takrîb*'den tespit edilmiştir.

[30] Atâ neşrinde metin “ilâ sâfileti benî Hârise [Hârisoğullarının Sâfile’sine (alt kısmına)]” şeklindedir.

[31] *Yemen*’de dokunan çizgili kumaştan mamûl bir elbise.

[32] Leiden ve daha sonraki neşirlerde “leğat (gürültüsünden/bağırmasından)” kelimesi “lafz (sözünden)” şeklinde yanlış olarak yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed yazmasından ve İbn Asâkir, s. 202’den tespit edilmiştir.

[33] el-Hişşan, *Medine*’de, *Uhud* şehitlerinin kabirlerine giden yolun sağında bir Yahudi kalesidir.

[34] Asıl nüshada kelime “Cimâ”, Leiden neşrinde ise “Cemmâ” şeklinde yazılmıştır.

[35] Atâ neşrinde (IV, 27) bu isim babasının adı zikredilmeden “Hâni” şeklinde geçmektedir (M).

[36] *Mute* savaşı kastediliyor (M).

[37] Esas alınan neşirde ibare “onun için üzölmeye (tüfrahü lehu)” şeklinde; Atâ neşrinde ise “onu özmeye (tüfrihu lehu)” şeklindedir.

[38] “Mürre” kelimesi Leiden ve takip eden neşirlerde yanlış olarak “Kurre” şeklinde yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed yazmasından tespit edilmiştir.

[39] *el-Belkâ*, *Ürdün*’ün eski adıdır (M).

[40] Esas alınan neşirde “feze’amet [zannediyor ki]” şeklinde okunan metin, İhsân ve Atâ neşirlerinde “feze’amtü [zannettim ki]” şeklinde yanlış okunmuştur.

[41] “velâ terekte [ne de bıraktın!]” ifadesi İhsân ve Atâ neşirlerinde “velâ terektü [ne de bıraktım!]” şeklinde tahrif edilmiştir.

[42] Leiden neşrinde ve III. Ahmed yazmasında “kâle [dedi]” şeklindeyse de ravi Âişe olduğu için Leiden neşrinin dipnotunda de Goeje “kâlet [dedi]” olması gerektiğini ifade etmiştir.

[43] “feyeşukkuhâ [onu yarardı]” ifadesi, Leiden neşrinde “feyebşikuhâ [onu keserdi]” şeklindedir. Dipnotta Wüstenfeld de “feyebşikuhâ” şeklinde okumuş; ancak de Goeje kelimeyi “feyeşukkuhâ” şeklinde okumayı tercih etmiştir. III. Ahmed yazması ve Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’daki rivayeti dikkate alarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[44] “bunun üzerine Ubeydullah b. Ziyâd; Müslim b. Akîl ile Hâni b. Urve’yi yakalayıp” ifadesi Atâ neşrinde yoktur (IV, 31) (M).

[45] Atâ neşrinde Muhammed, Remle, Ümmü Hâni, Esmâ ve Fâtıma’nın isimleri zikredilmemiştir (E).

[46] Bu kelime Leiden ve takip eden neşirlerde “ez-Zehebî” şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu III. Ahmed’den ve Takrîb’den tespit edilmiştir.

[47] Zehebî, *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’da bu ibareyi “yukillü’l-ğarb [büyük kırıbayı taşıyordu]” şeklinde kaydetmiştir. Kelime III. Ahmed nüshasında “yüfîlü” şeklinde, Leiden neşrinde “ba’le’l-Arab” [Arapların efendisi] olarak yazılmıştır. Ancak dipnotta de Goeje tarafından “ba’l” olarak değil “bi-ayni’l-Arab” şeklinde okunmuştur.

[48] Kelime Leiden neşrinde “yelüffûne [katlıyorlardı]” şeklinde kaydedilmiştir. Ancak de Goeje, dipnotta “yulkûne” şeklinde okumuştur. Onun okuyuşunu III. Ahmed nüshasına uygun olduğu için tercih ettim.

[49] Atâ neşrinde bu isim “el-Kaşîb” şeklinde yazılmıştır (M).

[50] Kureyş (E).

[51] *Cüdde*, *Mekke*’nin deniz sahilindeki bir nahiyesidir (M).

[52] “Nevfel b. el-Hâris’e *Medine*’deki mescidin yanında bir evi pay olarak verdi. Resûlullah ona (bu yeri) ve.” ibaresi Atâ neşrinde yoktur (IV, 34) (M).

[53] Kelimenin aslı Leiden neşrinde “taksafü” dipnotunda de Goeje’nin okuyuşu “tuksafü”, III. Ahmed nüshasında “tukassafü” şeklindedir. Doğrusu, de Goeje’nin okuyuşudur.

[54] III. Ahmed nüshasında böyledir. Leiden neşrinin metninde ise “Babam -ve Hâşimîler-, kitabında onu adlandırmıyorlar, onun nesebini zikrediyorlar ve” ifadesi vardır. Ancak dipnotta şu ifade yer almaktadır: “-kitabında- ve onun nesebini zikrediyorlar”, bu bir haşiye olabilir ve metinden olmayabilir. Wüstenfeld’in okuyuşu da metin gibidir. De Goeje’nin okuyuşuna gelince, “Babam kitabında ve Hâşimîler onun adını ve nesebini zikretmiyorlar.” şeklindedir.

[55] Atâ neşrindeki metnin çevirisi şöyledir: “Onun hakkında hadis rivayet edenlerin biri” (IV, 35) (M).

[56] *Medine*’nin hac güzergahı üzerinde yer alan hurması bol bir nahiyesidir.

[57] Veya “ondan ayrılmıyordu.”

[58] “bicirânihi [iyice yerleştiği]” ifadesi Leiden neşrinde “buhranehu [zirvesine (çıktığı)]” şeklinde yer almıştır. De Goeje’nin dipnottaki okuyuşu da “bicirânihi” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına ve İbnü’l-Esîr’in *en-Nihâye*’deki hadisine uygun olduğu için onun okuyuşunu tercih ettim.

[59] Leiden neşrinde “kâlû: fedânâ leke en tubsire [dediler ki: ... görmem yaklaştı.]” dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “kâlû kad enâ leke” şeklindedir.

III. Ahmed nüshasına uygun olduğu için onun kıraatini tercih ettim.

[60] Kelime Leiden neşrinde “bağleten [bir dişi katırı]” şeklinde yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed nüshasından tespit edilmiştir.

[61] İbare, Leiden neşrinde “haza ibn umer zalike’l-meâbî [Bu, şu el-Meâbî Ömer’in oğludur!]” şeklindedir. Ancak dipnotta de Goeje ibareyi “haza ibnu ammi zâke’s-sâbî” şeklinde okumuştur. Ben de III. Ahmed nüshasına uygun olan onun okuyuşunu tercih ettim.

[62] İbare, Leiden neşrinde “te’arrafû [kendinizi tanıtın]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “tu’rafû [tanınasınız]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına uygun olan onun okuyuşunu tercih ettim.

[63] Kelime Leiden neşrinde “eyyühe” [ey] şeklinde olup de Goeje dipnotta kelimeyi “îhen [güzel]” olarak okumuştur. III. Ahmed nüshasına uygun olan onun okuyuşunu tercih ettim.

[64] Bu ad III. Ahmed nüshasında böyledir. Matbu nüshada ise el-Kaşîb, *Nesebü Kureş*’te (s. 86) ise el-Kısb şeklindedir.

[65] Bu ad III. Ahmed nüshasında, *Nesebü Kureş* (s. 406) ve İbn Hazm’ın *Cemhere*’sinde Subeyre (سُبَيْرَة) şeklindedir. Matbu nüshada ise Dubayre (دُبَيْرَة) şeklinde yazılmıştır

[66] Bu isim III. Ahmed nüshasında böyledir. İsmi geçtiği iki yerde de “ha” harfinin altında tekid için ihmâl (harfin noktalarını koymama) işareti mevcuttur. İbn Habîb’in *Muhtelifü’l-kabâil* (s. 346), el-Vezîr el-Mağribî’nin *el-Înâs* (s. 128) ve -harfin noktasız, dammeli kaydedilmesi suretiyle- *Tevdîhu’l-müştebeh* (III, 311) adlı eserde de böyledir. Ancak Leiden ve takip eden neşirlerde Hamza şeklinde tahrif edilmiştir.

[67] Bu okuyuş III. Ahmed nüshasına aittir. el-Vezîr el-Mağribî’nin *el-Înâs* (s. 225) adlı eserinde de böyledir. Matbuda ise “Uzr” şeklinde okunmuştur.

[68] Matbu nüshada bu şekilde (الخَيَوَان) yazılmıştır. III. Ahmed nüshasında ise “el-Hayrân (الخَيْرَان)” şeklindedir. İbn Mâkûlâ’nın *el-İkmâl*’inde (III, 209) ise “Hayrân b. Nevf” şeklindedir. ed-Dârekutnî ismi “ra” harfiyle söylemiştir. Ancak yaygın ve meşhur telaffuzu “vav” harfiyle “Hayvân” şeklindedir.

[69] Atâ neşrinde (IV, 43) “Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris” şeklinde kaydedilmiştir (M).

[70] Yani, Abdülmuttalib b. Rebi’a ve el-Fadl b. Abbâs’ı (M).

[71] Leiden neşrinde ibare, “kale lî el-Fadl b. Abbâs [(bunu) bana el-Fadl b. Abbâs dedi]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje “kale lî ve li’l-Fadl b.

Abbâs” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına dayanarak onun okuyuşunu esas aldım.

[72] Çeviriye esas alınan neşirde “lime tasnau haza!” ibaresi Atâ neşrinde “lime yasnau haza [‘O neden bunu yapar (reddeder)]” şeklindedir (IV, 43).

[73] Leiden neşrinde ibare “ma tasruvani [İçinizde tuttuğunuzu]” şeklindedir. Metni III. Ahmed nüshasından tespit ettim.

[74] Atâ neşrinde “mâ yusîbu [elde ettiği]” ibaresi yoktur (IV, 54).

[75] “ileyke [sana]” ibaresi III. Ahmed nüshasından tespit edilmiştir.

[76] “Abdûlmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî” adı Leiden ve ardından yapılan neşirlerde “Abdûlmelik b. Amr ve Ebû Âmir” şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve el-Mizzî’den (XVIII, 364) tespit edilmiştir.

[77] Çeviriye esas alınan metinde ve Atâ neşrinde (IV, 48) burada kelime “kıbtıyye” şeklinde okunmuşsa da bu neşirlerde başka yerlerde “kubtıyye” şeklinde okunmuştur. *Kubtıyye*, Mısır’da dokunan, ketenden bir giysidir ve Kıptîlere nisbet edilir (M).

[78] Bu anlam (ma haşa Fatıme) ibaresinin karşılığıdır. Buradaki (ma) olumsuzluk edatıdır. Bu ibaredeki (ma haşa) ifadesi ile ilgili -mezkur (ma) edatının masdariyye olmasına dayalı- anlayışa göre ise anlam, “Fatıma müstesna” şeklinde olur (M).

[79] “Ebü’l-Ahdar” Leiden ve sonrasındaki neşirlerde Übey el-Ahdar şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshası, el-Mizzî ve *et-Takrîb*’den tespit edilmiştir.

[80] *Filistin*’de *Askalan* ile *er-Remle* arasında *Mute* yakınlarında bir köy (M).

[81] Bu anlam, ilgili fiilin (en ahrika) şeklinde okunmasına göredir. Fiilin (en uhrika) şeklinde okunması durumunda ise anlam, “şaşkınlık vermeme” şeklinde olur (M).

[82] Bu ifade çeviriye esas alınan neşirdeki “min askerın” ibaresinin çevirisidir. Atâ neşrinde (IV, 51) ibare, “min askerî [karargâhımdan]” şeklindedir.

[83] Zü’l-butayn, İhsân, Atâ ve Tahrîr neşirlerinde “Zü’l-batn [büyük karınlı]” şeklinde yanlış yazılmıştır.

[84] Bakara 2/193.

[85] Esas alınan neşirde bulunan (illa) lafzı Atâ neşrinde yoktur (IV, 52) (M).

[86] Leiden neşrinde böyledir. III. Ahmed nüshasında “batnehu [karnında]” ifadesi olmadan “izârihi [peştemalını]” ibaresi yer almıştır.

[87] Bu, esas alınan neşirdeki “rakakte” fiilinin anlamıdır. Atâ neşrinde “rufi’te [yüceltildiğin]” şeklinde yer almıştır (IV, 53) (M).

[88] Metinde “el-katîn” şeklinde geçen kelime, Leiden neşrinde “el-ğânîn” şeklinde yer almıştır. De Goeje, dipnotta kelimeyi “el-katîn” şeklinde okumuştur. III. Ahmed rivayetine dayanarak onun kıraatini tercih ettim. “el-katîn” kelimesi, Tahrîr, İhsân ve Atâ neşirlerinde “el-ğânîn” şeklinde tahrif edilmiştir. Bu, daha önce ifade ettiğimiz Üstâd Atâ’nın III. Ahmed nüshasını görmediğini ve karşılaştırmadığını gösteren delillerden biridir.

[89] Harre, *Medine* dışında bir yerdir. el-Harre vakası, Yezid b. Muaviye döneminde orada vukubulmuştur (M).

[90] Esas alınan neşirde kelime bu şekildedir. Atâ neşrinde ise “el-ğânîn” şeklinde yazılmıştır (M).

[91] (el-akdâh): Bu kelimenin “oklar” anlamında olduğu da söylenmiştir. Buna göre okların yontulması söz konusu olmuş olur (M).

[92] veya “kürek kemiklerimizi.” (M).

[93] Bu kelime Atâ neşrinde (كُورِيه [Kureyh/Karîh]) şeklinde yazılmıştır. Bu, bir hata olmalıdır.

[94] Bu kelime Tahrîr, İhsân ve Atâ neşirlerinde “halifetünâ [halifemiz (vekilimiz)]” şeklinde değiştirilmiştir.

[95] İran’ın *Irak*’a yakın *Huzistan* bölgesinde bir şehirdir.

[96] İsfahan’ın bir köyü (M).

[97] “(Onlar) onun peygamber olduğunu zannediyorlar!’ O dedi ki: İşte vallahi o bu (sözü) söyler söylemez beni (bir) titreme tuttu.” şeklinde çevirdiğimiz kısım Atâ neşrinde (IV, 58) yoktur (M).

[98] Atâ neşrindeki ibare “o (Selmân) kendisine bu haberi anlattığı vakit” (IV, 60) şeklinde çevrilebilir (M).

[99] Atâ neşrinde bu isim, “Selmâh” şeklinde yazılmıştır (IV, 60) (M).

[100] veya “onlara sahip olmaya” (M).

[101] Atâ neşrinde (IV, 61) ifade “hatte’l-havl [(bir) yıla kadar]” şeklindedir (M).

[102] Çeviriye esas alınan neşirde bu kelime “durma/bırakma yeri” anlamında “el-Mezâr (المدار)” şeklindedir. Atâ neşrinde ise “el-Mezâd (المداد)” şeklindedir (IV, 62). Pek çok kaynakta *Medine*’de kazılan hendeğin

Ücümü’ş-Şeyheyn’den başladığı ve el-Mezâd’da sona erdiği belirtilmektedir (M).

[103] Leiden metinde kelime “fethan” şeklindedir. Dipnotta bunun haşiye olup metinle bağlantısının olmayabileceği ifade edilmektedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından tespit edilmiştir.

[104] Çeviriye esas alınan neşirde “lâbeteyhâ” şeklinde geçen ifade Atâ neşrinde “kabbeteyhâ [iki yakasının]” şeklindedir (M).

[105] Ahzâb 33/22-23.

[106] Çeviriye esas aldığımız neşirde “Ahberanâ Muhammed b. Abdullah ez-Zührî” şeklindeki metin Atâ neşrinde “Ahberanâ Muhammed b. Abdullah ani’z-Zührî” şeklindedir (IV, 63). Atâ’nın metnini dikkate aldık (M).

[107] Hicretin 1. yılında gerçekleştirilen kardeşleştirmede kardeşleştirilenler birbirlerine varis oluyorlardı. *Bedir*’den sonra bu uygulama kaldırılmıştır (E).

[108] Paçaları katlanmış bir pantolan/şalvar türü (M).

[109] “Kurt geldi” anlamında Farsça bir ibaredir.

[110] Bu isim, Leiden ve takip eden neşirlerde “Hüreym” şeklinde değiştirilmiş. Doğrusunu III. Ahmed nüshasından ve *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’dan (I, 546) tespit ettik.

[111] Bu cümledeki “eğdi” ve “dedi” fiilleri, süreklilik ifade etmek üzere, “eğer” ve “derdi” şeklinde de anlaşılabilir (M).

[112] Bu isim, Tahrîr, İhsân ve Atâ neşirlerinde “el-Gâzî” şeklinde tahrif edilmiştir.

[113] Leiden neşrinde “elâ tebnî” şeklinde geçmektedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “elâ nebnî” şeklindedir. Onun okuyuşunu, III, Ahmed nüshasına ve aynı senet ve metinle ez-Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’sında nakledilen rivayete uygun olduğu için tercih ettim.

[114] Atâ neşrinden “bi-selâse” ibaresi düşmüştür (E).

[115] Sermaye olarak kullanır, malzeme satın alırım (E).

[116] III. Ahmed nüshasında metin “el-mücezzemîn” şeklindedir. Leiden neşrinde ise “el-muhaddesîn” olarak geçmektedir. III. Ahmed rivayeti, aynı senet ve metinle ez-Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’sında (I, 548) geçmektedir.

[117] Leiden neşrinde “le-u’iddu” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “le-e’uddu” şeklinde olup III. Ahmed rivayetine uygun olduğu için onun okuyuşunu tercih ettim.

[118] Maddî imkânı olup olmadığını soruyor (E).

[119] Leiden neşrinin metninde ibare “nakli’l-kırâe” şeklinde geçmektedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “nefli’l-kırâe” şeklindedir. Verdiğimiz ibare III. Ahmed nüshasındadır.

[120] *Irak*’ta *Bağdad*’ın kuzey batısında, *Diyala* ırmağı kıyısında, *Irak*’ı *Horasan*’a bağlayan ticaret yolları üzerinde bulunan bir merkez (M).

[121] İbare Matbu’da ve III. Ahmed nüshasında “ve nahven min hâzâ” şeklindedir. Matbu’nun dipnotunda de Goeje’nin okuyuşu “ev nahven” şeklindedir. Onun bu okuyuşunu İbn Asâkir’in *Târîh*’inde ve aynı şekilde İbn Manzûr’un *Muhtasar*’ında (X, 56) nakledilen rivayete uygun olduğu için tercih ettim.

[122] *Hazar* ülkesinde bir şehir. Abdurrahman b. Rebia tarafından fethedilmiştir (M).

BENÎ ABDÜŞEMS B. ABDÜMENÂF'TAN OLANLAR

381. Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs ﴿خالد بن سعيد بن العاص﴾

[Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs] b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Hâlid bt. Habbâb b. Abdüyâlîl b. Nâşib b. Gıyere b. Sa'd b. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Hâlid b. Sa'îd'in şu çocukları oldu:

1. Sa'îd

*Habeşistan'*da doğdu. Küçük yaşta öldü.

2. Eme bt. Hâlid

*Habeşistan'*da doğdu. ez-Zübeyr b. el-Avvâm onunla evlendi de, o (Eme) onun için Amr ve Hâlid'i doğurdu, sonra (kocasının ölümünün ardından) Eme ile Sa'îd b. el-Âs evlendi.

Bu ikisinin annesi ise, Huzâ'a'dan Hümeayne bt. Halef b. Es'ad b. Âmir b. Beyâda b. Sübey b. Cu'süme b. Sa'd b. Müleyh b. Amr'dır. Hâlid b. Sa'îd'in bugün nesli yoktur.

Muhammed b. Ömer (bize haber verdi); [123], dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid b. ez-Zübeyr anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'dan rivayet etti; (Muhammed b. Abdullah b. Amr) dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd'in Müslümanlığı çok eski idi ve kardeşlerinin (Müslüman olmada) ilki idi. O Müslüman oldu, onun Müslümanlığının başlangıcı ise şöyle oldu: O rüyada şunu gördü: Kendisi ateşin kenarında durup, ateşin genişliği ile ilgili olarak, Allah'ın daha iyi bildiği şeyleri hatırladı. O rüyada babasının sanki kendisini ateşe attığını ve (yine) Resûlullah'ın, düşmesin diye kendisinin iki yanını tuttuğunu görüyordu. Bunun üzerine uykusundan korkup uyandı ve 'Allah'a yemin ederim ki, bu, doğrusu hak bir rüyadır!' dedi.

O, Ebû Bekir b. Ebû Kuhâfe ile buluşup bunu ona söyledi. Ebû Bekir şöyle dedi: 'Senin hakkında hayır (iyilik) murad edilmiştir. Bu,

Resûlullah'tır (sas). O halde ona tabi ol. Zira sen ona tabi olacak ve onunla beraber, senin oraya düşmeni engelleyen İslâm'a gireceksin. Senin baban ise oraya düşecek!' Bunun üzerine Resûlullah (sas) ile o *Ecyad*'da iken buluşup, 'Ya Muhammed! Neye çağırıyorsun?' dedi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Tek olan, ortağı olmayan Allah'a, Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna ve senin -iştirmeyen ve görmeyen, zarar vermeyen ve fayda sağlamayan ve kendisine ibadet edeni kendisine ibadet etmeyenden ayırt edip anlamayan- taş ibadet nevinden sahip olduğun şeyi bırakmaya çağırıyorum!"

Hâlid, 'Ben de, Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin de Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet ediyorum!' dedi. Resûlullah da, onun Müslümanlığına sevindi. Hâlid uzaklaşıp kayboldu. Babası ise onun Müslümanlığını öğrenip, geriye kalan Müslüman olmamış çocuklarını ve mevlası Râfi'i onu aramak için gönderdi. Onlar da onu bulup, babası Ebû Uhayha'ya getirdiler. O da onu azarladı, ayıpladı ve ona elindeki bir sopa ile vurdu ve sopa onun başında kırıldı. Sonra şöyle dedi: 'Kavmine muhalefetini ve ilahlarımızın aybına (kusuruna) ve geçmiş babalarımızın aybına (kusuruna) dair getirdiği şeyleri gördüğün halde Muhammed'e tabi mi oluyorsun?' Hâlid de, 'Vallahi o doğru söylemiştir. Ben de ona tabi oldum!' dedi. Bunun üzerine Ebû Uhayha kızdı, oğlunu dövdü ve ona sövdü. Sonra 'Git, ey şerefsiz, istediğin yere! Vallahi elbette sana yiyeceği yasaklayacağım!' dedi. Hâlid de, 'Eğer bana yasaklarsan, Allah da sayesinde yaşayacağım şeyi bana rızık verir!' dedi. Bunun üzerine babası onu (zorla) çıkardı ve oğullarına, 'Sizden hiçbir kimse onunla konuşmayacak. Yoksa ona yaptığımı kendisine yaparım!' dedi. Hâlid de, Resûlullah'ın (sas) yanına döndü. Resûlullah'ın (sas) yanından ayrılmıyor ve onunla beraber oluyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı; dedi ki: Abdullah b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'ı, Amr b. Şu'ayb'a anlatırken işittim; o dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd'in Müslümanlığı üçüncü veya dördüncü idi. Bu, Resûlullah (sas) gizli olarak çağrı yaparken, vuku buldu. O Resûlullah'ın (sas) yanından ayrılmıyor ve *Mekke*'nin kuytu yerlerinde yalnız olarak namaz kılıyordu. Bu, Ebû Uhayha'ya ulaştı. Bunun üzerine Hâlid'i çağırıp onunla, bulunduğu durumu bırakması için konuştu. Hâlid, 'Muhammed'in dinini,

onun üzerine ölünceye kadar bırakmayacağım!’ dedi. Bunun üzerine Ebû Uhayha onu, elindeki bir sopa ile dövdü ve sopa onun başı üzerinde kırıldı. Sonra onun hapse götürülmesini emretti. Ona baskı yaptı, onu aç bıraktı, susuz bıraktı, hatta *Mekke*’nin sıcağında üç gün su tatmadan kalmıştı. (Derken) Hâlid bir gedik bulup çıktı. Babasından uzaklaşıp *Mekke*’nin kuytu yerlerinde kayboldu. Nihayet Resûlullah’ın (sas) ashâbının *Habeşistan*’a ikinci hicrette çıkışının vakti geldi. Hâlid, oraya çıkanların ilki oldu.

Bize el-Velîd b. Atâ b. el-Eğar[124] el-Mekkî ve Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd el-Ümevî anlattı. O dedesinden, o amcası Hâlid b. Sa’îd’den şunu rivayet etti:

Sa’îd b. el-Âs b. Ümeyye hastalandı da, şöyle dedi: ‘(Yemin ederim ki), eğer Allah beni bu hastalığımдан kurtarırsa, (artık) İbn Ebû Kebşe’nin[125] ilahına *Mekke*’nin içinde ibadet edilmez!’ Hâlid b. Sa’îd de o zaman, ‘Allah’ım! Onu (hastalığından) kurtarma!’ dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Muhammed b. Hâlid b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm anlattı. O İbrahim b. Ukbe’den rivayet etti; (İbrahim) dedi ki: Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs’ın kızı Ümmü Hâlid’i şöyle derken işittim:

Babam Müslümanlıkta 5. idi. Ben, ‘O halde ondan önce kimler (Müslüman) oldu?’ dedim. O şöyle dedi: İbn Ebû Tâlib, İbn Ebû Kuhâfe, Zeyd b. Hârise ve Sa’d b. Ebû Vakkâs. Benim babam *Habeşistan*’a ilk hicretten önce Müslüman oldu. İkinci hicrette ise hicret etti ve orada on küsur sene ikamet etti. Ben orada doğdum. Babam 7 senesinde Hayber’de Peygamber’e (sas) geldi. Resûlullah (sas) Müslümanlarla konuştu, onlar da bize pay verdiler. Sonra Resûlullah (sas) ile beraber *Medine*’ye döndük ve (orada) ikamet ettik. Babam Kaza Umresi’nde Resûlullah ile beraber çıktı. Babam ve amcam -Amr’ı kastediyor- onunla beraber fetih için gaza yaptı. İkisi onunla beraber *Tebûk*’e çıktılar. Resûlullah (sas), babamı *Yemen*’in zekâtlarını toplamak için görevli olarak gönderdi. Resûlullah (sas), babam *Yemen*’de iken vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affân'dan rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Habeşistan'dan geldikten sonra Hâlid, Resûlullah (sas) ile beraber Medine'de ikamet etti; o, onun için yazıyordu (kâtiplik yapıyordu). O, Sakif heyeti için Tâif halkının mektubunu yazandır ve (yine) o, onlarla Resûlullah (sas) arasında sulh (anlaşma) için adım atan (çalışan) kişidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Ca'fer anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Halifeliğinde Ömer b. Abdülazîz'i şöyle derken işittim: 'Resûlullah(s), Hâlid b. Sa'îd Yemen'de kendisinin görevlisi iken vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı; dedi ki: Bana Musa b. İmrân b. Mennâh anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), Hâlid b. Sa'îd kendisinin Mezhiç^[126] zekâtlarını toplama görevlisi iken vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed anlattı. O Hâlid b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dan, o İbrahim b. Ukbe'den, o Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs'ın kızı Ümmü Hâlid'den rivayet etti; (Ümmü Hâlid) şöyle dedi:

Hâlid b. Sa'îd, Habeşistan'a doğru çıktı. Beraberinde hanımı Hümejne bt. Halef b. Es'ad el-Huzâ'iyye vardı. Hümejne onun için orada Sa'îd'i ve Ümmü Hâlid'i doğurdu. O (Ümmü Hâlid) ise, ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın hanımı Eme'dir. Bunlar gibi Ebû Ma'ser de, 'Hümejne bt. Halef' diyordu. Musa b. Ukbe ve Muhammed b. İshâk rivayetlerinde ise, 'Emîne bt. Halef' dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm anlattı. O İbrahim b. Ukbe'den rivayet etti; (İbrahim) dedi ki: Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs'ın kızı Ümmü Hâlid'i şöyle derken işittim:

Babam, Ebû Bekir'e biat edildikten sonra Yemen'den Medine'ye gelip, Ali ve Osman'a, 'Abdümenafogulları'ndan, sizin üzerinizde sizden başkasının bu işi ele geçirmesinden memnun oldunuz mu?' dedi. Ömer bunu Ebû Bekir'e nakletti; (ama) Ebû Bekir bunu Hâlid'e atfetmedi. Ömer ise bunu ona atfetti. Hâlid, Ebû Bekir'e biat etmeden üç ay kaldı. Sonra Ebû Bekir bunun ardından, öğle sıcağında (yürüyerek) ona uğradı. Hâlid evindeydi. Ebû Bekir, ona selam verdi. Hâlid ona, 'Sana biat etmemi arzu eder misin?' dedi. Ebû Bekir de, 'Ben senin, Müslümanların katıldığı hayırlı bir işe katılmanı arzu ederim!' dedi. O, 'Akşam sana biat edeceğim!' dedi. Bunun üzerine, Ebû Bekir minber üzerinde iken, gelip ona biat etti. Ebû Bekir'in onun hakkındaki görüşü iyi idi ve ona saygı gösteriyordu.

Ebû Bekir orduları Şam'a gönderdiğinde, onu Müslümanların başına geçirdi. O ise sancağı evine getirdi. Bunun üzerine Ömer, Ebû Bekir ile konuştu ve 'İleri geri konuştuğu halde Hâlid'i (nasıl) yönetici yapıyorsun?' deyip, onu görevden alması için ısrara devam etti. Nihayet Ebû Bekir, Ebû Ervâ ed-Devsî'yi gönderip (Hâlid'e), 'Resûlullah'ın (sas) halifesi sana, 'Sancağımızı bize geri ver!' diyor!' dedi. Hâlid de sancağı çıkarıp ona verdi ve şöyle dedi: 'Vallahi ne sizin emirliğiniz bizi sevindirdi, ne de sizin azletmeniz bizi üzdü. Azarı hak eden ise, doğrusu senden başkasıdır!' Ben de, (hemen sonra) şunu idrak ettim: Ebû Bekir, babamın yanına girdi, ondan özür diliyor ve ondan Ömer'i kötülükle anmamasını rica ediyordu. (Bu sebeple), vallahi babam, Ömer için o ölünceye kadar rahmet dilemeye devam etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd anlattı. O Seleme b. Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf'tan rivayet etti; (Seleme) dedi ki:

Ebû Bekir, Hâlid'i azlettiğinde, Yezîd b. Ebû Süfyân'ı, ordusunun başına geçirdi ve onun sancağını Yezîd'e verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris haber verdi. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ebû Bekir, Hâlid'i azlettiğinde, onu Şürahbîl b. Hasene'nin sorumluluğuna bıraktı. Şürahbîl, emirlerden biriydi. Ebû Bekir şöyle dedi: 'Hâlid b. Sa'îd'e bak ve de -şayet o senin üzerinde yönetici olsaydı senin

için tanımasını istiyor olacağın hak gibi-, sen de onun senin üzerinde olan hakkını tanı. Kuşkusuz onun İslâm'daki yerini ve kendisi yönetici iken Resûlullah'ın (sas) vefat ettiğini biliyorsun. Ben onu yönetici yapmıştım, sonra onun azlinin uygun olduğu görüşüne vardım. Bunun onun için din konusunda daha hayırlı olması muhtemeldir. Hiç kimseyi emirlikle sevindirmem. Ben onu orduların komutanlarından birisiyle cihada gitmesi hususunda muhayyer bırakmıştım. O seni başkasına, amcasının oğluna tercih etti. Başına nasihat eden (samimi), takva sahibi kişinin görüşüne ihtiyaç duyacağın bir iş geldiği zaman, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Mu'âz b. Cebel (görüşüne başvurmak için) kendisiyle başlayacağın kimselerin ilki olsun. Hâlid b. Sa'îd ise üçüncü olsun. Zira sen onların yanında nasihat ve iyilik bulursun. Görüşünde onlardan bağımsız olmaktan veya onlardan haberin bir kısmını gizlemekten sakın!'

Muhammed b. Ömer dedi ki: Musa b. Muhammed'e, 'Ebû Bekir'in 'O seni senden başkasına tercih etti' sözü hakkında görüşün nedir?' dedim. [Dedi ki:] Bana babam şunu haber verdi: Ebû Bekir, Hâlid b. Sa'îd'i azlettiğinde ona, 'Emirlerin hangisi senin için daha sevimlidir?' diye yazdı. O da, 'Amcamın oğlu akrabalığında benim için daha sevimlidir. Bu (Şürahbîl b. Hasene) ise, benim dinimde benim için daha sevimlidir. Zira bu, Resûlullah (sas) döneminde benim dinimde benim kardeşim ve amcamın oğluna karşı benim yardımcım olan kişidir!' deyip, Şürahbîl b. Hasene ile beraber olmayı güzel buldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd, *Ecnâdîn*, *Fihl* ve *Mercüssuffer*'in fethine katıldı. Ümmü'l-Hakîm bt. el-Hâris b. Hişâm, İkrime b. Ebû Cehil'in (nikâhı) altında idi. İkrime onu (geride dul) bırakarak *Ecnâdîn*'de öldürüldü. Bunun üzerine Ümmü'l-Hakîm (iddet olarak) dört ay on günü tamamladı. Yezîd b. Ebû Süfyân ona evlenme teklif ediyor, Hâlid b. Sa'îd ise nişana girişmek için ona iddeti içerisinde (haber) gönderiyordu. Bunun üzerine Ümmü'l-Hakîm, Hâlid b. Sa'îd'e meyletti. Hâlid, onunla dört yüz dinar karşılığında evlendi. Müslümanlar *Mercüssuffer*'de konakladıklarında Hâlid, Ümmü Hakîm ile gerdeğe girmek istedi. Ümmü'l-Hakîm ise, 'Keşke Allah bu kalabalıkları bozup dağıtıncaya kadar, (gerdeğe) girmeyi ertelesen!' demeye başladı. Bunun üzerine Hâlid, 'Kalbim bana benim onların kalabalıkları içerisinde

öldürüleceğimi söylüyor!’ dedi. Ümmü’l-Hakîm, ‘O halde al!’ dedi. Bunun üzerine Hâlid, *es-Suffer*’deki köprünün yanında onunla gerdeğe girdi. İşte onun sebebiyledir ki, o köprü Ümmü Hakîm Köprüsü (Kantaratü Ümmü Hakîm) diye adlandırıldı. Hâlid (gerdeğe) girişinin sabahında Ümmü Hakîm için düğün yemeği verip arkadaşlarını yemeğe çağırdı. Onlar yemeği bitirmemişlerdi ki, nihayet Rumlar, ‘saflar ardında saflar’ halinde saflarını oluşturdular. Sonra onlardan (korkusuzluk) işareti taşıyan (ve) karşılaşmaya (düelloya) çağıran bir adam ortaya çıktı. Ebû Cendel b. Süheyl Amr el-Âmirî onun için ortaya çıktı. Ama Ebû Ubeyde onu engelledi. Bunun üzerine Habîb b. Mesleme ortaya çıktı. Habîb, Rum adamı öldürdü ve yerine geri döndü. Hâlid b. Sa’îd de ortaya çıkıp savaştı, (ama) öldürüldü, Ümmü Hakîm bt. el-Hâris ise elbiselerini kendi üzerine (sıkıca) bağladı ve seğırtti. Ümmü Hakîm’in üzerinde ise, yüzündeki (düğünden kalan) haluk’un eseri^[127] vardı. Onlar, nehir üzerinde en şiddetli şekilde savaştılar ve hep beraber iki grup da sabretti. Kılıçlar birbirini tuttu da, ne bir ok atılıyor, ne bir mızrak batırılıyor, ne bir taş atılıyordu. Sadece kılıçların demir üzerine ve adamların başları ve bedenleri üzerine düşme sesi işitiliyordu. Ümmü Hakîm o zaman, -Hâlid b. Sa’îd’in kendisiyle gerdeğe girerken içinde gecelediği kıldan çadırın direği ile- yedi kişi öldürdü. *Mercüssuffer* vakası, Ömer b. el-Hattâb’ın halifeliğinde 14 yılında Muharrem’de meydana geldi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi; dedi ki: Bize şeyhlerimiz şunu haber verdi:

Kendisi Muhacirlerden olan Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs, müşriklerden bir adamı öldürdü. Sonra onun (bir yüzü) kabartma kumaş (dibac) veya ipek olan ganimet malını giydi. İnsanlar ona baktı. O, Ömer ile beraberdi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: ‘Ne bakıyorsunuz? Kim istiyorsa, Hâlid’in yaptığının aynısını yapsın, sonra Hâlid’in elbisesini giyer!’^[128]

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Yahya anlattı. O dedesinden, o amcasından, o Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs’tan^[129] şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Hâlid’i Kureyş’ten bir grup içerisinde *Habeşistan* hükümdarına gönderdi. Onlar da ona vardılar. Hâlid ile beraber kendisinin

bir hanımı vardı. [Râvî] dedi ki: Hâlid'in bir kızı dünyaya geldi. Çocuk orada yürüdü ve konuştu. Sonra da Hâlid ve arkadaşları döndü. Resûlullah (sas) ise *Bedir* savaşından dönmüştü. Hâlid beraberinde kızı olduğu halde yürümeye başladı. 'Ya Resûlullah! Seninle beraber *Bedir*'e katılamadım!' dedi. Resûlullah (sas), "*Ey Hâlid! Yoksa insanların bir hicreti, sizin ise iki hicretiniz olmasından memnun olmaz mısın?*" dedi. O, 'Evet, ya Resûlullah!' dedi. Resûlullah (sas), "*İşte bu sizin!*" dedi. Sonra da Hâlid, kızına, 'Amcana git, Resûlullah'a git de, ona selam ver!' dedi. Bunun üzerine küçük kız gitti. Nihayet arkasından varıp ona sokuldu. Kızın üzerinde ise sarı bir gömlek vardı. Gömleğini göstererek Resûlullah'a (sas) onunla işaret etti. Bunun üzerine Resûlullah, "*Seneh! Seneh!*^[130] –yani Habeşçe olarak- *Yıprat ve eskit, sonra yıprat ve eskit* (yani, Allah sana uzun ömür versin)!" dedi.

382. *Amr b. Sa'îd* ﴿عمرو بن سعيد﴾

[Amr b. Sa'îd] b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Safiyye bt. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Nesli olmadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı. O Abdullah b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'tan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd Müslüman oldu, babası Ebû Uhayha ona yaptığını yaptı. Hâlid ise dininden dönmedi ve Resûlullah'tan (sas) ayrılmadı. Nihayet ikinci hicrette *Habeşistan*'a gitti. Bu durum, Ebû Uhayha'yı öfkeliendirdi ve üzdü. Ebû Uhayha, 'Ne babalarımın sövülmesini ve ne de tanrılarımın kusurla suçlanmasını işitmeyerek mutlaka malım içerisinde inzivaya çekileceğim. Bu benim için, şu dininden dönenlerle beraber ikamet etmekten daha sevimlidir!' deyip *Tâif* yönünde *ez-Zureybe*'de mülkü içerisinde inzivaya çekildi. Oğlu Amr b. Sa'îd ise onun dininde idi. Ebû Uhayha onu seviyor ve ondan çok hoşlanıyordu. (bu sebeple) Ebû Uhayha şöyle dedi: -Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Muğîre b. Abdurrahman el-Hizâmî'nin bana yüksek sesle okuduğuna göre (o şöyle dedi):-

*Dikkat et! Keşke bilseydim senin hakkında ey Amr, (şunu) sorarak;
O genç olduğu, elleri kuvvetlendiği ve silahlandırıldığı zaman-,*

*İçerisinde karışıklıklar olan (bir) milletin işini terk eder misin?
Ve sinede gizlenmiş bir öfkeyi açığa çıkarır mısın?*

Sonra o, Abdülhakîm'in Abdullah b. Amr b. Sa'îd'den rivayet ettiği hadisine geri döndü, dedi ki: Ebû Uhayha, ez-Zureybe'deki mülküne doğru çıktığında, Amr b. Sa'îd Müslüman oldu ve Habeşistan'daki kardeşi Hâlid b. Sa'îd'e yetişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'dan rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Amr b. Sa'îd, Hâlid b. Sa'îd'den az sonra Müslüman oldu. O ikinci hicretteki Habeşistan Muhacirlerindendi, hanımı Fâtıma bt. Safvân b. Ümeyye b. Muharris b. Şıkk b. Rukabe b. Muhdic el-Kinâniyye de kendisiyle beraberdi. Muhammed b. İshâk da Fâtıma'yı bu şekilde adlandırıyor ve nisbet ediyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid anlattı. O İbrahim b. Ukbe'den, o Ümmü Hâlid bt. Hâlid'den (Hâlid'in kızı Ümmü Hâlid'den) rivayet etti; (Ümmü Hâlid) dedi ki:

Amcam Amr b. Sa'îd, Habeşistan'da bize babamın gelişinden iki sene sonra gelip orada (kalmaya) devam etti. Nihayet iki gemi içerisinde Resûlullah'ın (sas) ashâbı ile beraber taşındı. Onlar hicretin yedinci yılında, Hayber'de iken Peygamber'e (sas) geldiler. Amr, Peygamber (sas) ile beraber fetih, Huneyn, Tâif ve Tebûk'ta bulundu. Müslümanlar Şam'a çıktıklarında o, çıkanlar içerisinde idi. Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliğinde 13. yılda Cemâziyelevvel'de Ecnâdîn gününde şehit olarak öldürüldü. O zaman insanların üzerinde (emir) Amr b. el-Âs idi.

[123] Parantez içerisindeki bu ifadenin karşılığı, gerek esas alınan neşirde ve gerekse Atâ neşrinde (IV, 71) yer almamaktadır. Ancak bu eserdeki

benzer birçok senedde görüldüğü üzere bu ifade burada sehven düşmüş olmalıdır.

[124] Leiden ve takip eden neşirlerde bu isim “el-E’az” şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshası, *Mîzânü’l-i’tidâl* (IV, 342) ve *el-Ikdü’l-ferîd*’den (VII, 398) tespit edilmiştir.

[125] Ebu Kebşe, Peygamberimizin atalarından biridir. Arapların bir adeti de gözden düşürmek istedikleri bir kişiyi fazla bilinmeyen bir atasına nispet etmek idi. Bir rivayete göre bu zat, Peygamberimizin süt annesi Halime’nin kocasıdır (M).

[126] Kahtanilerden Yemenli bir Arap kabilesidir (M).

[127] Metinde burada (dir’a’l-haluk) -(haluk) noktasız Ha (ه) harfi ile ifadesi yer almakta ve “öldürenin zırhı/elbisesi” anlamına gelebilmektedir. Ancak aynı rivayetin başka eserlerdeki bazı versiyonlarında ise, bu ifade “haluk’un eseri/izi” anlamında -haluk kelimesi noktalı Ha (ه) harfi ile olmak üzere- (rid’a’l-haluk) şeklinde geçmektedir. Kanaatimizce bu son ifade doğru olmalıdır ve anlam ona göre verilmiştir. Haluk ise, safran ve diğer bazı kokulardan terkip edilen, sarı ve kırmızı rengin hakim olduğu, sıvı halde bir güzel koku çeşitidir (M).

[128] Leiden neşrinde “telebbes [giysin]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “yelbes” şeklinde olup III. Ahmed rivayetine uygun olan onun kıraatini tercih ettim.

[129] Buradaki “o amcasından, o Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs’tan” ifadesi, metindeki “an ammihi an Hâlid” ifadesinin karşılığıdır. Ancak, Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs ile ilgili bu bölümün başındaki üçüncü rivayetin senedinde aynı zattan yapılan nakilde ise bu ifade -(an) edatı bulunmaksızın- “o amcası Hâlid b. Sa’îd’den” anlamında (an ammihi Hâlid b. Sa’îd) şeklinde yer almaktadır (M).

[130] “Seneh” lafzı Atâ neşrinde üç kez tekrar edilmiş. Ayrıca Atâ neşrinde “ya’nî hasen [yani güzel]” ifadesi de yer almaktadır (IV, 75) (M).

BENÎ ABDÜŞEMS B. ABDÜMENÂF'IN ANLAŞMALILARINDAN OLANLAR

383. *Ebû Ahmed b. Cahş* ﴿جعفر بن أبي طالب﴾

Ebû Ahmed b. Cahş b. Riyâb^[131] b. Ya'mur b. Sabire b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dudân b. Esed b. Huzeyme. Onun ismi Abdullah, annesi ise, Ümeyme bt. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O Yezîd b. Rûmân'dan rivayet etti; (Yezîd) dedi ki:

Ebû Ahmed b. Cahş, iki kardeşi Abdullah ve Ubeydullah ile beraber, Resûlullah'ın (sas) içerisinde davette bulunmak için *Dârü'l-Erkam*'a girmesinden önce, Müslüman oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Osman el-Cahşî anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ebû Ahmed b. Cahş, kardeşi Abdullah ve kavmi ile beraber *Medine*'ye hicret edip, Mübeşşir b. Abdülmünzir'in evinde kaldılar. Ebû Süfyân b. Harb da Ebû Ahmed'in evine gidip evi İbn Alkame el-Âmirî'den 400 dinara satın aldı. Resûlullah (sas) fetih yılında *Mekke*'ye geldiği ve hutbesini bitirdiği vakit, Ebû Ahmed, mescidin kapısında kendisine ait bir devenin üzerinde ayağa kalkıp şöyle bağırmaya başladı: 'Ey Abdümenafogulları! Allah adına antlaşmamı istiyorum. Ey Abdümenafogulları! Allah adına evimi istiyorum!' Bunun üzerine Resûlullah (sas), Osman b. Affân'ı çağırıp ona bir şey fısıldadı. Osman da, Ebû Ahmed'e gidip ona fısıldadı. Bunun üzerine Ebû Ahmed devesinden inip toplulukla beraber oturdu. Allah ile buluşuncaya kadar (artık) evini zikrettiği işitilmedi. Ebû Ahmed'in ailesi, Resûlullah'ın (sas) ona, "*Senin için onun karşılığında Cennet'te bir ev var!*" dediğini söyledi. Ebû Ahmed, evinin Ebû Süfyân'a satılması konusunda şöyle dedi:

*Aramızdaki anlaşmanı bozdun mu?
İşler bir pişmanlığa doğru akıyor!*

*Hatırlamadın mı, (ilk) on'un gecelerini?
Ki güzellik onlarda bulunur.*

*Benim akdim ve senin akdin şunu kapsar:
Ne itaatsizlik (söz dinlememe) ve ne de günah işleme olacak!*

*Sen amcanın oğlunun evini sattın.
Onunla (o evle), kendin hakkında mali cezayı davet ediyorsun.*

*Onunla git, onunla git.
O, güvercinin halkası (kolyesi) gibi sana takıldı.*

*Ve sen o konuda itaatsizliğe (söz dinlememeye) koştun.
En kötü huylu olan ise, başkanlıktır.*

*Kuşkusuz ben bir sipere sığınyordum ki,
Makam ve selamet ondadır.*

*Senin akdin olmadı...
İbn Amr'ın İbn Mâme için yaptığı akit gibi...*

*Ebû Ahmed b. Cahş bu konuda şunu da söyledi:
Ey Ümâmeoğulları! Sizin içinizde nasıl yardımsız bırakılırım?*

*Hâlbuki ben sizin oğlunuzum ve '(ilk) on'da müttefiğinizim.
Kuşkusuz sizden başkası beni çağırmişti... Ben de ona varmıştım. [\[132\]](#)
Ve sizi zamanın inişleri ve çıkışları (felaketleri) için saklamıştım.*

[Râvî] dedi ki: el-Esved b. Abdülmuttalib, Ebû Ahmed'i kendisi ile ittifak yapmaya çağırmış ve ona, 'Benim kanım senin kanının altında ve benim malım senin malının altındadır!' demişti. Ancak o kabul etmedi ve Harb b. Ümeyye ile ittifak yaptı. Onlar Zilhicce'nin (ilk) onunda, satıcı ve alıcının el sıkışmaları gibi el sıkışarak ayakta birbirleriyle ittifak yapıyorlardı ve bunun için (ilk) on'dan önce sözleşiyorlardı.

384. *Abdurrahman b. Rukayş* ﴿عبد الرحمان بن رُقَيْش﴾

[Abdurrahman b. Rukayş] b. Riyâb^[133] b. Ya'mur b. Sabire b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dudân b. Esed b. Huzeyme. *Uhud*'a katıldı. *Bedir*'e katılan Yezîd b. Rukayş'ın kardeşidir.

385. *Amr b. Mihsan* ﴿عمرو بن مِخْصَن﴾

[Amr b. Mihsan] b. Hursân b. Kays b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dudân b. Esed b. Huzeyme. *Uhud*'a katıldı. *Bedir*'e katılan Ukkâşe b. Mihsan'ın kardeşidir.

386. *Kays b. Abdullah* ﴿قَيْس بن عبد الله﴾

Esed b. Huzeymeoğulları'ndandır. O, *Mekke*'de Müslümanlığı eski olan bir kişidir. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Bereke bt. Yesâr el-Ezdî de vardı. Bu (kadın) Ebû Ticrâh'ın kız kardeşidir. Kays b. Abdullah, Ubeydullah b. Caşş'ın sûtannesinin kocası olup onunla beraber *Habeşistan*'a hicret etti. Ubeydullah b. Caşş Hristiyan oldu ve orada *Habeşistan*'da öldü. Kays b. Abdullah ise İslâm'da sebat etti.

387. *Safvân b. Amr* ﴿صَفْوَان بن عمرو﴾

O, Kaysü Aylân'dan Süleyym b. Mansûroğulları'ndandır. (Bunlar), Abdüşemsoğulları'nın müttefiklerinden olan Kebîr b. Ganm b. Dudân b. Esed b. Huzeymeoğulları'nın müttefikleridir. *Uhud*'a katıldı. O, *Bedir*'e katılan Amr'ın çocukları Mâlik, Midlâc ve Sakf'ın kardeşidir.

388. *Ebû Musa el-Eş'arî* ﴿أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِي﴾

İsmi, Abdullah b. Kays b. Süleyym b. Hadâr b. Harb b. Âmir b. Ater^[134] b. Bekir b. Âmir b. Azer b. Vâil b. Nâciye b. el-Cümâhir b. el-Eş'ar'dır. el-Eş'ar ise, Nebt b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe b. Yeşcüb b. Ya'rub b. Kahtân'dır. Ebû Musa'nın annesi, Ak kabilesinden Zabye bt. Vehb'tir. Zabye, *Medine*'de Müslüman olmuş ve ölmüştü.

Bize Muhammed b. Ömer ve ilim ehlerinden başkası şunu haber verdi:

Ebû Musa el-Eş'arî, Mekke'ye gelip Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye Ebû Uhayha ile antlaşma yaptı. Mekke'de Müslüman oldu ve Habeşistan'a hicret etti. Sonra Resûlullah (sas) Hayber'de iken iki geminin halkı ile beraber geldi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Ebû Bürde b. Ebû Musa'dan, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Resûlullah (sas), bize Ca'fer b. Ebû Tâlib ile beraber en-Necâşî'nin ülkesine gitmemizi emretti. Bu, Kureyş'e ulaştı. Bunun üzerine Amr b. el-Âs ve Umâre b. el-Velîd'i gönderdiler ve en-Necâşî için hediye topladılar. Biz geldik, onlar da en-Necâşî'ye geldiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebü'l-Cehm'den rivayet etti; (Ebû Bekir) dedi ki:

Ebû Musa el-Eş'arî, Habeşistan'a hicret edenlerden değildi. Kureyş'te onun müttetiği yoktur. Mekke'de eskiden Müslüman olmuş, sonra kavminin memleketine geri dönüp orada (kalmaya) devam etmişti. Nihayet o ve Eş'arîlerden bir kısım insanlar Resûlullah'a (sas) geldiler. Onların gelişi, iki geminin halkı olan Ca'fer ve arkadaşlarının Habeşistan'dan gelişine rastladı. Resûlullah'a (sas) Hayber'de rastladılar. (insanlar) 'Ebû Musa, iki geminin halkı ile beraber geldi!' dediler. Durum, -onun gelişi onların gelişine rastladı diye- zikrettiğimiz şekildedir. Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk ve Ebû Ma'ser, onu Habeşistan'a hicret edenler içerisinde zikretmedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdullah b. Bekir b. Habîb es-Sehmî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl anlattı. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; (Enes) dedi ki:

Resûlullah (sas), "Size sizden daha ince olan (erak) bir kısım topluluklar geliyor!" dedi. Muhammed b. Abdullah, 'Kalp yönünden (daha ince olan)' (kuluben) dedi, Abdullah b. Bekir ise, 'Gönül yönünden (daha ince olan)' (ef'ideten) dedi. Bunun üzerine Eş'arîler geldiler. İçlerinde Ebû Musa da

vardı. Onlar *Medine*'ye yaklaştıklarında ise, (recez ölçüsü ile) şöyle şiir söylemeye başladılar:

*Yarın buluşuruz sevgililerle,
Muhammed ve grubuyla...*

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Ebû Üsâme'den rivayetle haber verildi, o (Ebû Üsâme) dedi ki: Bana Yezîd b. Abdullah b. Ebû Bürde anlattı. O Ebû Musa el-Eş'arî'den rivayet etti; (Ebû Musa) dedi ki:

Kavmimden elli küsür adam içerisinde *Yemen*'den hicret ettik. Biz üç kardeşlik: Ebû Musa, Ebû Rühm ve Ebû Bürde. Gemileri ise onları en-Necâşî'ye getirdi. Onun yanında ise Ca'fer b. Ebû Tâlib ve arkadaşları vardı. Onlar hep beraber bir gemi içerisinde, Hayber'i fethettiği vakit Peygamber'e (sas) geldiler. [Râvî] dedi ki: Peygamber gemi halkı olan Ca'fer ve arkadaşları hariç kendisi ile beraber katılanların dışında, Hayber'in fethinde bulunmayan hiç kimse için Hayber'den bir şey (pay) dağıtmadı. Onlara da kendileriyle beraber (pay) dağıttı ve şöyle dedi: “*Hicret sizin için iki defa oldu. Hem en-Necâşî'ye hicret ettiniz hem de bana hicret ettiniz!*”

Ebû Musa dedi ki: Ben ve gemi halkından (*Habeşistan*'dan gemi ile gelen) arkadaşlarım, Resûlullah (sas) *Medine*'de bulunduğu sırada, *Bakî Buthân*'da (ağaçlı Buthân arazisinde)^[135] konaklamıştı(k) da, her gece yatsı namazı vaktinde onlardan (bizimkilerden) bir grup (nefer), Resûlullah'ın (sas) huzuruna nöbet ile giderdi. Ebû Musa dedi ki: Ben ve arkadaşlarım Resûlullah'a (sas) rastladık. Onun bir işi konusunda bir meşguliyeti vardı. Nihayet gece yarılanıncaya kadar namazı geciktirdi. Sonra Resûlullah (sas) çıkıp onlara namaz kıldırıldı. Namazını bitirdiğinde de yanında hazır bulunanlara, “*Yavaş olun (gitmekte acele etmeyin), size konuşuyorum! Şuna sevinin ki, bu saatte insanlardan sizden başka hiç kimsenin olmaması, Allah'ın sizin üzerinize olan nimetindendir!*” dedi veya “*Bu namazı sizden başka hiç kimse kılmadı!*” dedi. Bunun üzerine biz Resûlullah'tan (sas) duyduğumuz şeyle sevinçli olarak geri döndük.

Ebû Musa dedi ki: Benim bir çocuğum doğdu. Onu Resûlullah'a (sas) getirdim. O da ona İbrahim adını verdi ve bir hurma ile onun damağını oğdu.

[O dedi ki:] (Bu), Ebû Musa'nın çocuklarının en büyüğü idi.

Bize Abdullah b. İdrîs ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı. O Simâk'tan rivayet etti; (Simâk) dedi ki:

İyâd el-Eş'arî'nin, Allah Teâlâ'nın “(Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, O (Allah) onları sever, onlar da Onu (Allah'ı) severler.”^[136] sözü hakkında şöyle dediğini işittim: Peygamber (sas) dedi ki: “Onlar, bunun kavmidir!” - Ebû Musa'nın demek istiyor-.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Nu'aym b. Yahya et-Temîmî anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Süvarilerin efendisi Ebû Musa'dır!”

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Mâlik b. Miğvel'den, o Abdullah b. Büreyde'den, o babasından şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) dedi ki: “Abdullah b. Kays veya el-Eş'arî'ye Dâvûd ailesinin nağmelerinden bir nağme verilmiştir!”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme'den, o Ebû Hüreyre'den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Resûlullah (sas) Mescid'e girdi. Bir adamın (Kur'ân) okuyuşunu işitip, “Kim bu?” dedi. ‘Abdullah b. Kays’ denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz buna Dâvûd ailesinin nağmelerinden verilmiştir!”

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o Âişe'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) Ebû Musa'nın (Kur'ân) okuyuşunu işitince dedi ki: “Kuşkusuz buna Dâvûd ailesinin nağmelerinden verilmiştir!”

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd anlattı. O İbn Şihâb'tan, o Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Musa'yı (Kur'ân) okurken işitip şöyle dedi: *"Kuşkusuz sizin kardeşinize Dâvûd ailesinin nağmelerinden verilmiştir!"*

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Süleyman et-Teymî'den rivayet etti; -İsmail dedi ki: 'Veya ondan bana haber verildi' (ev nübbi'tü anhu) -, (Süleyman et-Teymî) dedi ki: Bize Ebû Osman anlattı; dedi ki:

Ebû Musa bize namaz kıldırıyordu. Ben 'Ondan daha güzel olan ne bir zil^[137] sesi ve ne de bir ud sesi işittim.' demeliyim.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Sâbit'ten, o Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Ebû Musa el-Eş'arî bir gece namaz kılmaya başladı. Peygamber'in (sas) eşleri onun sesini duydu. O tatlı sesli idi. Onlar da (onun okuyuşunu) dinlemeye başladılar. Sabah olduğunda ise Peygamber'e kadınların (onu) dinlediği söylendi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Şayet bilseydim, elbette sizi gerçekten hazırlar ve teşvik ederdim!"*

Bize Yak'ûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Ebû Bürde haber verdi. O babasından, o (Sa'îd'in) dedesinden şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), onu ve Mu'âz'ı Yemen'e gönderdi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Katâde'den, o Sa'îd b. Ebû Bürde'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Bana babam -yani Ebû Musa- şöyle dedi: 'Ey oğulcuğum! Şayet sen, biz Peygamberimiz (sas) ile beraberken sema (yağmur) bize isabet ettiği zaman bizi görseydin, yün elbiselerimizden (dolayı) bizden koyun kokusu hissederdin!'

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme ve Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm ed-Destevâî anlattı. O Katâde'den, o

Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; (Enes) dedi ki:

el-Eş'arî beni Ömer'e gönderdi. Ömer, 'el-Eş'arî'yi nasıl bıraktın?' dedi. Ben de ona, 'Onu, insanlara Kur'ân öğretirken bıraktım!' dedim. Ömer, 'Dikkat et, o zekidir,^[138] ve bunu ona duyurma!' dedi. Sonra 'Bedevileri (el-A'râb) nasıl bıraktın?' dedi. Ben, 'Eş'arîleri mi?' dedim. O, 'Hayır, bilakis *Basra* halkını!' dedi. Ben, 'Dikkat et, onlar şayet bunu duysaydılar, elbette kendilerine çok ağır gelirdi!' dedim. O, 'O halde (bunu) onlara ulaştırma, zira onlar bedevîlerdir -Allah'ın bir adama cihad ihsan etmesi hariçtir-!' dedi. Vehb, hadisinde, 'Allah yolunda' dedi.

Bize Osman b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ebû Seleme'den şunu rivayet etti:

Ömer, Ebû Musa'yı gördüğü zaman, 'Ey Ebû Musa! Bize hatırlat!' derdi. O da onun yanında (Kur'ân) okurdu.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Muhammed'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, 'Şam'da kırk adam var, onlardan hiçbir adam yoktur ki, ümmetin işinden sorumlu olsun da, (kendisi) ona yetmesin!' deyip onlara (haber) gönderdi. Onlardan bir grup geldi. İçlerinde Ebû Musa el-Eş'arî de vardı. Bunun üzerine Ömer, 'Ben size, seni aralarında şeytanların toplandığı bir topluluğa göndermek için (haber) gönderdim!' dedi. O, 'O halde gönderme!' dedi. O da, 'Orada cihad var -veya orada saf tutma (ribat) var-!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ömer onu *Basra*'ya gönderdi.

Bize Mâlik b. İsmail en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Hibbân anlattı. O Mücâlid'den, o eş-Şa'bî'den şunu rivayet etti:

Ömer, Ebû Musa'nın, kendisinden sonra bir sene bırakılmasını tavsiye etti, -yani görevinde-.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Ebû Mesleme'den, o Ebû Nadre'den rivayet etti; (Ebû Nadre) dedi ki:

Ömer, Ebû Musa'ya, 'Bizi Rabbimize teşvik et!' dedi. O da (Kur'ân) okudu. (Sonra) onlar, 'Namaz!' (es-salât) dediler. Bunun üzerine Ömer, 'Yoksa biz bir namazda (salât) değil miyiz?' dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Habîb b. Ebû Merzûk anlattı; dedi ki: Bize şu (haber) ulaştı:

Ömer bazen Ebû Musa el-Eş'arî'ye, 'Bize Rabbimizi hatırlat!' derdi. Ebû Musa da ona (Kur'ân) okurdu. O Kur'ân (okuma)da güzel sesli idi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl anlattı. O Ebû Recâ'dan, o Ebû'l-Mühelleb'den rivayet etti; (Ebû'l-Mühelleb) dedi ki:

Minberi üzerinde Ebû Musa'yı şöyle derken işittim: 'Kime Allah bir ilim öğretmişse, onu (başkasına) öğretsin ve asla hakkında bilgisi olmayan şeyi söylemesin. (Yoksa) kendisini gerçek yüzünün dışında gösterenlerden olur ve dinden çıkar!'

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. ez-Zübeyr haber verdi. O Bilâl b. Ebû Bürde'den, o babasından ve amcasından, onlar Ebû Musa'ya ait bir cariyeden rivayet ettiler; (cariye) dedi ki:

Ebû Musa şöyle dedi: 'İki sene Irak'ın ekilebilir toprak vergisi (haracü's-sevad) bana ait olduğu halde, testilerin nebizini (şırasını) içmek beni sevindirmez!'

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Avf anlattı. O Kasâme b. Züheyr'den şunu rivayet etti:

Ebû Musa, Basra'da insanlara hitap edip şöyle dedi: 'Ey insanlar, ağlayın! Eğer ağlamazsanız, ağlar gibi yapın. Zira ateş ehli (Cehennemlikler), kesilinceye kadar gözyaşlarını akıtırlar. Sonra kan ağlarlar. Hatta şayet onlarda (gözyaşlarında ve kanlarında) gemiler dolaştırılsa, elbette yürür.'^[139]

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Humeyd anlattı. O Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Ebû Musa el-Eş'arî'ye, 'Araplar helak oldu, bana yiyecek gönder!' diye (mektup) yazdı. O da ona yiyecek göndererek, 'Kuşkusuz ben sana yiyecekten şunu ve şunu gönderdim. Ey Mü'minlerin Emiri! Eğer büyük şehirlerin halkına (mektup) yazmayı uygun görürsen, onlar da bir günde toplanıp çıkarlar da, yağmur duası yaparlar!' diye yazdı. Bunun üzerine Ömer, büyük şehirlerin halkına (mektup) yazdı, Ebû Musa da çıkıp yağmur duası yaptı ve namaz kılmadı.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Müslim el-Yeşkürî anlattı; dedi ki: Bana dayım Beşîr b. Ebû Ümeyye anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

el-Eş'arî, *İsbahân*'da kalıp onlara İslâm'ı arz etti; ancak kabul etmediler. (Sonra), onlara cizyeyi arz etti; onlar da böylece onunla anlaşma (barış) yapıp barış üzere gecelediler. Nihayet sabahladıkları zaman ihanet üzere sabahladılar. Bunun üzerine savaş için onlarla karşılaştı. Allah süratle ona, onlar üzerinde zafer kazandırdı.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Müslim el-Yeşkürî anlattı; dedi ki: Bana validem Ümmü Abdurrahman bt. Sâlih anlattı. O dedesinden rivayet etti; (dedesi), Ebû Musa el-Eş'arî ile beraber İsbahân'da kalmıştı ve onun arkadaşı idi, dedi ki:

Ebû Musa, yağmur yağdığı zaman, yağmur kendisine isabet edinceye kadar ayakta dururdu. [O dedi ki:] Sanki bu, onun hoşuna gidiyordu.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme, Yezîd b. Hârûn ve Abdüssamed b. Abdülvâris haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Hilâl anlattı. O Humeyd b. Hilâl'den, o Ebû Gallâb Yunus b. Cübeyr'den, o Enes b. Mâlik'ten rivayet etti;

(Enes) dedi ki: el-Eş'arî, *Basra*'da iken, 'Beni teçhiz et (hazırla)! Zira ben, şu günde çıkacağım!' dedi. Ben de onu teçhiz etmeye (hazırlamaya) başladım. O gün geldi, (ama) onun teçhizatından bitirmediğim bir şey

geriye kalmıştı. O ise, ‘Ey Enes! Ben çıkacağım!’ dedi. Ben, ‘Teçhizatınızın geriye kalanını bitirinceye kadar kalsanız!’ dedim. Bunun üzerine, ‘Ben aileme şu şu gün çıkacağım demiştim. Eğer aileme yalan söylersem, onlar da bana yalan söylerler. Eğer ben onlara ihanet edersem, onlar da bana ihanet ederler. Eğer ben onlara olan sözümü tutmazsam, onlar da bana olan sözlerini tutmazlar!’ deyip, henüz^[140] geriye ihtiyaçlarından bitirilmeyen bir şey kalmış olduğu halde çıktı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humeyd b. Hilâl’den, o Ebû Bürde’den rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki: Bana annem anlattı; dedi ki:

Basra’dan azledildiği zaman Ebû Musa, beraberinde sadece aile fertlerinin tahsisatı olan 600 dirhem olduğu halde çıktı.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; (Enes) dedi ki:

Ebû Musa el-Eş’arî, uyuduğu zaman, avret mahalli açılır korkusuyla uyuma sırasında bir kısa pantolon^[141] giyerdi.

Bize Affân b. Müslim, Süleyman b. Harb ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O ez-Zübeyr b. el-Hırrî’ten, o Ebû Lebîd’den rivayet etti; (Ebû Lebîd) dedi ki:

Biz Ebû Musa’nın konuşmasını ancak, mafsalda (eklemde)^[142] yanılmayan kasaba benzetirdik.

Bize Affân b. Müslim ve Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd anlattı; dedi ki: Bize Âsım el-Kilâbî el-Ahvel anlattı. O Küreyb b. el-Hâris’ten, o Ebû Bürde b. Kays’tan rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki:

Ebû Musa el-Eş’arî’ye, vuku bulan bir taun hakkında, ‘Bizi Vâbık’a çıkar, orada bedevî oluruz (çölde yaşarsınız)!’ dedim. Bunun üzerine Ebû Musa şöyle dedi: ‘Ben, Allah’a kaçıyorum (sığınıyorum), Vâbık’a değil!’

Bize Affân b. Müslim, Amr b. Âsım el-Kilâbî ve Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humeyd b. Hilâl'den, o Ebû Bürde'den rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki:

Ebû Musa şöyle dedi: 'Mu'âviye bana şunu yazdı: 'Selam sana! İmdi, Amr b. el-Âs bana, biat etmiş olduğu şey için biat etmiştir. Allah'a yemin ederim ki, eğer sen onun biat ettiği şey için bana biat edersen, elbette senin iki oğlunun birini *Basra*'ya, diğerini *Kufe*'ye (idareci olarak) gönderirim. Senin önünde hiçbir kapı kapanmaz ve sensiz hiçbir ihtiyaç (istek) yerine getirilmez. Ben, (bu mektubu) kendi elimin hattıyla yazdım, sen de kendi elinin hattıyla bana yaz!' Bunun üzerine Ebû Musa dedi ki: 'Ey oğulcuğum! Ben, kapalı (anlaşılmayan) sözü ancak Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra öğrendim!' [Râvî] dedi ki: Ona akrepler gibi şunu yazdı: 'İmdi, sen bana Muhammed (sas) ümmetinin önemli işi hakkında (mektup) yazdın. Senin bana arz ettiğin şeylere ihtiyacım yok!' O dedi ki: '(Mu'âviye, yönetimi) ele aldığı anda ise ona ulaştım. Benim önümde hiçbir kapı kapanmadı, ihtiyacım (isteğim) ise ancak yerine getirildi.'

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humeyd b. Hilâl'den, o Ebû Bürde'den rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki:

Ben, çıbanı (karha) kendisine bulaştığı vakit, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın yanına girdim. O 'Hadi, ey kardeşimin oğlu, geç de bak!' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben de geçip baktım. Bir de ne göreyim, o, -yani onun çıbanı- muayene edilmişti. Bunun üzerine, 'Ey Mü'minlerin Emiri! Senin için korkacak bir şey yok!' dedim. [Râvî] dedi ki: Yezîd b. Mu'âviye (yanına) girdiği zaman, Mu'âviye ona şöyle dedi: 'Eğer insanların işi ile ilgili bir şeyi yönetirsen, (gönüllü olarak) bunun tavsiyesini kabul et! Zira onun babası benim bir kardeşimdi -veya bir dostumdu veya buna benzer bir söz-, ne var ki, ben savaşta onun görmediğini gördüm!'

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı; dedi ki: Bize Humeyd b. Hilâl anlattı. O Ebû Bürde'den rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki:

Ebû Musa'nın bir hizmetçisi vardı. Onu İslâm'da serbest bıraktı. O da bana, 'Ebû Musa neredeyse gidecek (ölecek) ve hadisi ezberlenmeyecek (kaybolacak), o halde ondan yaz!' dedi. [Râvî] dedi ki: 'Düşündüğün şey ne kadar güzel!' dedim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine onun hadisini yazmaya başladım.' [Râvî] dedi ki: O bir hadis anlattı, ben de (daha önce) yazdığım gibi, onu yazmaya başladım. Bunun üzerine hakkımda şüphe etti ve 'Muhtemeldir ki sen benim hadisimi yazıyorsun!' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben, 'Evet!' dedim. O, 'O halde, yazdığın her şeyi getir!' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben de ona onları getirdim. O da onları imha etti. Sonra, 'Benim ezberlediğim gibi sen de ezberle!' dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Hilâl anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı; dedi ki:

Ebû Musa'ya, elbiseleri olmamasının bir topluluğu, Cuma'dan alıkoyduğu (haberi) ulaştı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine, insanların karşısına bir aba içerisinde çıktı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî anlattı. O Yunus b. Abdullah el-Cermî'den, o onlardan (el-Cerm kabilesinden) bir kısım şeyhlerden (an eşyahin minhum) rivayet etti; (râvî) dedi ki:

Ebû Musa, kendisi *en-Nuhayle*'de iken Mu'âviye'ye geldi. Onun üzerinde siyah bir sarık, siyah bir cübbe vardı ve beraberinde siyah bir asa bulunuyordu.

Bize Mu'âz b. Mu'âz haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avn haber verdi. O el-Hasan'dan rivayet etti; (el-Hasan) dedi ki:

İki hakem, Ebû Musa ve Amr b. el-Âs oldular. Onlardan biri dünyayı, diğeri ahireti arzuluyordu.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bana el-Müsennâ el-Kasîr anlattı. O Muhammed b. el-Müntaşir'den, o Mesrûk b. el-Ecda'dan rivayet etti; (Mesrûk) dedi ki:

İki hakem günlerinde Ebû Musa ile beraberdim. Benim (kıldan) çadırım ile onun (kıldan) çadırı yan yana idi. İnsanlar bir gün, geceleyin Mu'âviye'ye katılmış olarak sabahladı. Ebû Musa sabahladığında, (kıldan) çadırının siperliğini kaldırıp, 'Ey Mesrûk b. el-Ecda! dedi. Ben, 'Buyur, Ebû Musa!' dedim. O şöyle dedi: 'Emirlik, hakkında gizli karar alınan şeydir. Hükümdarlık da kılıçla ele geçirilen şeydir.'

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Katâde'den şunu rivayet etti:

Ebû Musa şöyle dedi: 'Kadı'nın (Hâkimin), -gecenin gündüzden açık şekilde ayrılması gibi- hak kendisi için açık (anlaşılır) oluncaya kadar hüküm vermemesi gerekir!' Bu da Ömer b. el-Hattâb'a ulaştı. Ömer, 'Ebû Musa, doğru söyledi!' dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Hudeyr anlattı. O es-Sümayt b. Abdullah es-Sedûsî'den rivayet etti; (es-Sümayt) dedi ki:

Ebû Musa hutbe verirken şöyle dedi: 'Bâhile (kabilesi) ayak idi. Biz onu kol yaptık!' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine bir adam kalkıp, 'Ben sana onlardan daha alçak olanı haber vereyim mi?' dedi. O, 'Kim?' dedi. 'Ak (kabilesi) ve Eş'arîler!' dedi. O, 'Senin babana yemin olsun ki, onlar benim babalarımdır. Ey kendi emirine söven, gel!' dedi. [Râvî] dedi ki: Ebû Musa, onun üzerine bir (kıldan) çadır kurdu. (akşam) ona bir karavana (sefer taşı) gitti, (sabah) bir diğeri geldi ve bu da onun hapsi oldu.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Katâde'den, o Ebû Miclez'den şunu rivayet etti:

Ebû Musa şöyle dedi: 'Doğrusu ben, karanlık evde yıkanırım da, Rabbimden hayâ ederek (utanarak) sırtımı eğirim!'

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; (Katâde) dedi ki:

Ebû Musa, karanlık bir evde yıkandığı zaman, elbisesini alıncaya kadar kamburlaşır,^[143] sırtını eğdi ve ayağa kalkarak dik durmazdı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İsmail b. Müslim'den, o İbn Sîrîn'den rivayet etti; (İbn Sîrîn) dedi ki:

Ebû Musa şöyle dedi: 'Doğrusu ben, boş evde yıkanırım da, Rabbimden hayâm (utanmam), belimi doğrultmaktan beni engeller!'

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O el-Muğîre b. Ziyâd'dan, o Ubâde b. Nüsey'den rivayet etti; (Ubâde) dedi ki:

Ebû Musa, suda peştemalsız olarak duran bir topluluk görüp şöyle dedi: 'Doğrusu, ölmem sonra diriltilmem, sonra ölmem sonra diriltilmem, sonra ölmem sonra diriltilmem benim için bunun benzerini yapmamdan daha sevimlidir!'

Bize Cerîr b. Abdülhamîd haber verdi. O Mansûr'dan, o Ebû Amr eş-Şeybânî'den rivayet etti; (Ebû Amr) dedi ki:

Ebû Musa şöyle dedi: 'Doğrusu, burnumun bir leş kokusu ile dolması, benim için bir kadının kokusu ile dolmasından daha sevimlidir!'

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Katâde'den, o Ziyâd'ın mevlası Kaze'a'dan, o Abdurrahman b. Bürsün'den[144] rivayet etti; (Abdurrahman) dedi ki:

Ebû Musa ve Ziyâd, Ömer b. el-Hattâb'a geldi. Ömer, Ziyâd'ın elinde altından bir yüzük görüp, 'Altın halkaları edindiniz, (öyle mi)?' dedi. Ebû Musa da, 'Benim yüzüğüm ise demirdir!' dedi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: 'O daha tiksindiricidir (entenü) veya daha kötüdür (ahbesü) -Sa'îd (burada) şüphe etmiştir-, sizden kim yüzük takarsa, gümüşten yüzük taksın!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye anlattı. O Abdülmelik b. Umeyr'den rivayet etti; (Abdülmelik) dedi ki:

Ebû Musa'yı bu kapıdan girerken gördüm, üzerinde dikişli (kısa) bir elbise ve Hîre işi bir şal vardı.

Ahmed b. Yunus[145] dedi ki: Züheyr dedi ki:

Abdûlmelik Kinde kapısına doğru işaret etti. Ben, Züheyr'e, (Bu) 'Ebû Musa el-Eş'arî (mi)?' dedim, o da 'Ne olsun!' dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyin el-Mu'allim anlattı. O Abdullah b. Büreyde'den şunu rivayet etti:

O (Abdullah), (Ebû Musa) el-Eş'arî'yi tasvir edip şöyle dedi: 'O, bedeni hafif, kısa, seyrek sakallı bir adamdı.'

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Âsım'dan, o Ebû Vâil'den, o Ebû Musa'dan şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), "Allah'ım! Ubeyd Ebû Âmir'i Kıyamet gününde insanların çoğunun üstünde kıl!" dedi. O, Evtâs gününde öldürüldü. Ebû Musa da onu öldüreni öldürdü. Ebû Vâil dedi ki: Ben, Ebû Musa'nın ve Ubeyd'i öldürenin ateşte (cehennemde) bir araya gelmemesini umarım!

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Gassân b. Bürzîn anlattı; dedi ki: Bize Seyyâr b. Selâme anlattı; dedi ki:

Ebû Musa'ya ölüm gelip çatığında, oğullarını çağırıp şöyle dedi: 'Bakın, ben öldüğüm zaman, asla beni hiç kimseye bildirmeyin ve asla ne bir ses ve ne de bir ateş beni takip etmesin. (Yine) sizden herhangi birinizin yürüme yeri^[146] tabutumdaki dizlerimin hizasında olsun!'

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bize İbn Umeyr anlattı; dedi ki: Rib'î b. Hirâş'ı şöyle derken işittim:

Ebû Musa bayıldığında, ed-Devmî'nin kızı Ümmü Ebû Bürde ona ağlayarak şöyle dedi: 'Sizinle beraber, saçını yolandan, bağırandan ve yırtandan uzak olurum!'

Bize Affân b. Müslim anlattı; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Mansûr'dan, o İbrahim'den, o Yezîd b. Evs'ten rivayet etti; (Yezîd) dedi ki:

Ebû Musa bayıldı. Yanındakiler ona ağladılar. O da onlara, ‘Resûlullah’ın (sas) dediği şeyi bilmiyor musunuz?’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine onlar bunu onun hanımına söylediler. Hanımı da ona sorunca şöyle dedi: ‘Saçını yolani, yırtanı ve bağıranı!’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be anlattı. O Avf’tan, o Hâlid el-Ahdeb’den, o Safvân b. Muhriz’den rivayet etti; (Safvân) dedi ki:

Ebû Musa bayıldı. Yanındakiler ona ağladılar. O da ayıldı ve şöyle dedi: ‘Ben sizinle beraber, Resûlullah’ın (sas) uzak olduğu şeylerden uzak olurum, saçını yolandan, yırtandan ve bağırandan!’

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne, o Abdülmelik b. Umeyr’den, o Rib’î b. Hirâş’tan, o Ebû Musa’dan rivayet etti; o (ravi) dedi ki:

Ebû Musa hastalandığında bayıldı. Ümmü Bürde onun için bağırdı. O da ayılıp şöyle dedi: ‘Ben, saçını yolandan, bağırandan ve yarandan -o (bunu), yüzünü yaralayan kadına söylüyordu- uzağım!’

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize el-Cüreyrî anlattı. O Ebü’l-Alâ b. eş-Şihhîr’den[147] rivayet etti; (Ebü’l-Alâ) dedi ki:

Bana (Ebû Musa) el-Eş’arî’nin (kabrini) kazanlardan biri, el-Eş’arî’nin şunu dediğini anlattı: ‘Benim için (kabr) kazdığınızda, dibini derinleştirin!’

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sa’îd el-Cüreyrî haber verdi. O Kasâme b. Züheyr’den, o Ebû Musa el-Eş’arî’den, onun (Ebû Musa el-Eş’arî’nin) şöyle dediğini rivayet etti:

‘Benim için, kabrimi derinleştirin!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm’den rivayet etti; (Ebû Bekir) dedi ki:

Ebû Musa 52 senesinde öldü.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Ben ise ilim ehlinden birini şöyle derken işittim: O, bu vakitten on sene önce, 42 senesinde öldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî anlattı. O Ebû Bürde b. Abdullah'tan rivayet etti; (Ebû Bürde) dedi ki:

Ebû Musa, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliğinde 52 senesinde öldü.

389. Mu'aykib b. Ebû Fâtıma ed-Devsî ﴿مُعَيْقِبُ بْنُ أَبِي فَاطِمَةَ الدَّوْسِيِّ﴾

Ezd kabilesinden olup Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusayoğulları içerisinde müttefiktir. Sa'îd b. el-Âs'ın veya Utbe b. Rebî'a'nın müttefiğidir. *Mekke*'de Müslümanlığı eskidir. Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk, Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre o, ikinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. İlyâs anlattı. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm'den şunu rivayet etti:

Ebû Bekir, Mu'aykib'ın Utbe b. Rebî'a ailesinde bir ittifakı olmasını reddetti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Mu'aykib Müslüman olduktan sonra *Mekke*'den çıktı. Bazıları, onun *Habeşistan*'a hicret ettiğini, bazıları ise kavminin ülkesine geri döndüğünü söyler. Sonra Resûlullah (sas) Hayber'de iken, Eş'arîler geldiği vakit, Ebû Musa el-Eş'arî ile beraber gelip Hayber'de bulundu ve Osman b. Affân'ın halifeliğine kadar hayatta kaldı.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı; dedi ki: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde anlattı. O Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti; (Mahmûd) dedi ki:

Yahya b. el-Hakem, beni Cüreş'e^[148] emir yaptı. Ben de oraya vardım. (Oradakiler) bana, Abdullah b. Ca'fer'in kendilerine Resûlullah'ın (sas), “*Bu hastalık sahibinin cüzam (hastalığı) var. Yırtıcı hayvandan sakınıldığı gibi ondan sakının. O bir vadiye indiğinde, siz ondan başkasına inin!*” dediğini anlattığını anlattılar. Ben de onlara, ‘Vallahi doğrusu, İbn Ca'fer size bunu anlattı ise size yalan söylememiştir!’ dedim. Yahya b. el-Hakem

beni *Cüreş*'ten azledince, *Medine*'ye varıp Abdullah b. Ca'fer ile buluştum. 'Ey Ebû Ca'fer! *Cüreş* halkının senin hakkında bana anlattığı hadis nedir?' dedim. [Râvî] dedi ki: O da şöyle dedi: 'Onlar yalan söylediler, vallahi onlara bunu anlatmadım, kuşkusuz ben Ömer b. el-Hattâb'a içerisinde su bulunan bir kabın getirildiğini gördüm. Ömer onu Mu'aykîb'a veriyordu -ki o kendisinde bu hastalığın hızla yayılmış olduğu bir adamdı-; o da ondan içiyordu. Sonra kabı eliyle Ömer'e sunuyordu.^[149] Ondan içmek maksadıyla ağzını kendi ağzının yerine koyuyordu. Bunun üzerine ben anladım ki, Ömer bunu ancak, başına bulaşma nevinden herhangi bir şey gelmesinden kaçmak için yapıyordu.'

O dedi ki: O, kendisinden tedavi hakkında (bir şeyler) dinlediği herkesten onun için tedavi arıyordu. Nihayet Ömer'e *Yemen* halkından iki adam geldi. Ömer onlara, 'Bu salih adam için bir tedaviniz var mı? Zira bu hastalık onda hızla yayılmış oldu!' dedi. Onlar da, 'Onu gideren bir şeye, bizim ona gücümüz yetmez. Ancak onu, hastalığı durduran ve artmasını engelleyen bir ilaçla tedavi ederiz!' dediler. Ömer, 'Onun durup artmaması büyük bir afiyet!'^[150] dedi. Onlar Ömer'e, 'Senin toprağın, Ebû Cehil karpuzu (hanzal) bitirir mi?' dediler. O, 'Evet!' dedi. Onlar, 'Ondan bizim için topla!' dediler. Bunun üzerine Ömer, o ikisi için ondan iki büyük sepet toplayabilecek kimselere emretti. İkisi her bir Ebû Cehil karpuzunu ikiye yarıdılar. Sonra Mu'aykîb'ı yatırdılar. Sonra o ikisinden her biri onun ayaklarından birini tuttu. Ardından onun iki ayağının içlerini Ebû Cehil karpuzu ile ovmaya başladılar. (Ebû Cehil karpuzunun biri) giderek eriyip yok olduğu zaman, diğerini aldılar. Nihayet, Mu'aykîb'ı yeşil, acı tükürürken gördük, sonra ikisi onu gönderip Ömer'e şöyle dediler: 'Onun hastalığı bundan sonra ebediyen artmaz!'

[Râvî] dedi ki: Vallahi Mu'aykîb, ölünceye kadar hastalığı artmayarak gücünü korudu.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan rivayet etti; (Sâlih) dedi ki: Ebû Ziyâd şöyle dedi: Bana Hârice b. Zeyd şunu anlattı:

Ömer b. el-Hattâb onları öğlen yemeğine çağırdı, (ama) onlar korkup çekindiler. Onların içinde Mu'aykîb da bulunuyordu ve onda cüzam (hastalığı) vardı. Mu'aykîb da onlarla beraber yedi. Bunun üzerine Ömer ona şöyle dedi: 'Sana yakın olandan ve senin yarından/tarafından^[151] al!

Şayet senden başkası olsaydı, herhangi bir tepsi içerisinde benimle yemek yiyemezdi ve elbette benimle onun arasında bir mızrak mesafesi (uzaklığı) olurdu!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebû Ziyâd haber verdi. O babası Hârice b. Zeyd’den şunu rivayet etti:

Yemek yesinler diye insanlarla beraber Ömer için akşam yemeği konuldu. Ömer çıkıp Mu’aykib b. Ebû Fâtıma ed-Devsî’ye -ki onun sohbeti (arkadaşlığı) vardı ve *Habeşistan* Muhacirlerindendi- şöyle dedi: ‘Yaklaş da otur! Allah’a yemin ederim ki, şayet sende olan şey senden başkasında olsaydı, elbette o (kişi) bana bir mızrak mesafesinden (uzaklığından) daha yakın oturtulmazdı!’

390. Ebû Uhayha Sa’îd b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems’in mevlası Subayh ﴿صَبِيح﴾

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize arkadaşlarımızın biri şunu haber verdi:

Sa’îd b. el-Âs’ın mevlası Subayh, *Bedir*’e çıkmayı isteyerek hazırlandı. (Ağrısından) şikâyetçi olup geri kaldı ve devesi üzerinde Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmi’yi taşıttı. Sonra Subayh bunun ardından, Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*’a ve seferlerin hepsine katıldı. Muhammed b. İshâk, Ebû Ma’şer ve Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî bu şekilde söyledi.

[131] Atâ neşrinde “Riâb” şeklinde kaydedilmiştir (IV, 76) (M).

[132] Bu, metindeki (fe eteytuhu) ifadesinin anlamıdır. Şiiri nakleden el-Vâkıdî ise bu ifadenin yerinde “ben de onu kabul etmemiştim” anlamında (fe ebeytuhu) ifadesini kaydetmiştir ki, bu anlam müteakip bilgilerle daha uyumludur (M).

[133] Atâ neşrinde “Riâb” şeklinde kaydedilmiştir (IV, 76) (M).

[134] Ater adı, matbu ve yazmada Anz şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu el-Mizzî’nin *Tehzîbü’l-Kemâl* (XV, 447), İbn Nâsırüddîn’in *Tevzîhu’l-*

müştebeh'inden (VI, 376) tespit edilmiş olup isim iki fetha ile kaydedilmiştir.

[135] Buthan, *Medine*'nin üç vadisinden biridir (M).

[136] Mâide 5/54.

[137] Sanc, bir musiki aleti (M).

[138] Leiden ve takip eden neşirlerde bu kelime “kebîr [büyüktür]” şeklinde kaydedilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Sa'd'dan nakleden İbn Asâkir'in *Târîh*'inden (XXXVII, 358) tespit edilmiştir.

[139] Cehennem'e girdikten sonra çok ağlanılacağını, ancak bunun faydasının olmayacağını ifade etmek istiyor (E).

[140] Leiden ve takip eden neşirlerde kelime “ba'd [bir miktar]” şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Sa'd'dan nakleden İbn Asâkir'den (XXXVII, 368 vd) tespit edilmiştir.

[141] Metinde geçen “tübbânen” kelimesi Matbu nüshada “siyâben [bir elbise]” şeklinde değiştirilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'dan (II, 399) tespit edilmiştir.

[142] Bu kelimenin metindeki karşılığı olan kelime, esas alınan neşirde ve Atâ neşrinde (el-mıfsal) şeklinde harekelenmiştir ve “dilde” anlamına gelir. Ancak bu harekelemede hata var sayılarak kelime (el-mafsıl) şeklinde okunmuş ve anlam ona göre verilmiştir (M).

[143] Leiden neşrinde ibare “tecâzebe [mücadele eder]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje'nin okuyuşu “tehâdebe” şeklindedir. “Kelimenin ha harfinin altına “ε” koyan- III. Ahmed nüshasına ve -İbn Sa'd'dan nakleden- İbn Asâkir'in *Târîh*'ine (XXXVII, 380) uygun olduğu için onun kıraatini tercih ettim.

[144] Leiden neşrinde “Abdurrahman mevlâ İbn Bürsün [İbn Bürsün'ün mevlası Abdurrahman]” şeklinde olan sened III. Ahmed nüshasında “Abdurrahman b. Bürsün” şeklindedir. Bunu tercih ettim. Bu rivayet, el-Mizzî'nin *Tehzîb*'indeki (XVI, 505) rivayetlerinden biridir. Onda “Abdurrahman mevlâ Ümmü Bürsün” şeklinde de geçmektedir. Ona, “İbn Ümmü Bürsâ”, bazen de “İbn Bürsün” denir.

[145] Bir önceki rivayette “Ahmed b. Abdullah b. Yunus” adlı bir râvîden nakil yapılmaktadır. Burada zikredilen Ahmed b. Yunus aynı şahıstır. Atâ neşrinde de aynı şekilde kaydedilmiştir (IV, 86) (M).

[146] Esas alınan neşirde “memşâ” olarak geçen ifade Leiden neşrinde “mümsâ [yardım ettiği yer]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje'nin okuyuşu

“memşâ” şeklinde olup III. Ahmed rivayetine dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[147] “Ebü’l-Alâ b. eş-Şihhîr” adı Tahrîr, İhsân ve Atâ neşirlerinde Ebü’l-Alâ b. eş-Şecîr” şeklinde tahrif edilmiştir.

[148] *Yemen*’in vilayetlerinden biri (M).

[149] Bu ifade, esas alınan neşirdeki “sümme yünaviluhu Umere min yedihi” ibaresinin çevirisidir. Atâ neşrinde ibare, “sümme yetenaveluhu Umeru min yedihi [sonra Ömer (uzanarak) kabı onun elinden alıyordu]” şeklindedir (IV, 88) (M).

[150] Leiden neşrinde kelime “âkıbe [bir sonuç]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “âfiye” şeklinde olup III. Ahmed rivayetine dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[151] Leiden neşrinde ibare “şakkıke [senin yarından (yarımından)]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu, şin harfinin esreli okunması suretiyle “şıkkıke [senin yarından/tarafından]” şeklindedir. III. Ahmed rivayetine dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

BENÎ ESED B. ABDÜLUZZÂ B. KUSAY'DAN OLANLAR

391. *es-Sâib b. el-Avvâm* ﴿السائب بن العوام﴾

[es-Sâib b. el-Avvâm] b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Safiyye bt. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. O, ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın kardeşidir. Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*'a, *Hendek*'e ve seferlerin hepsine katıldı. Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliğinde 12 senesinde *Yemâme* gününde şehid olarak öldürüldü. es-Sâib'in nesli yoktur.

392. *Hâlid b. Hizâm* ﴿خالد بن حزام﴾

[Hâlid b. Hizâm] b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Ümmü Hakîm'dir. (Bu kadının) ismi Fâhite bt. Züheyr b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. *Mekke*'de Müslümanlığı eskidir, *Habeşistan*'a hicret etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Muğîre b. Abdurrahman el-Hizâmî anlattı; dedi ki: Bana babam haber verdi; dedi ki:

Hâlid b. Hizâm, *Habeşistan*'a ikinci defada hicret (etmeye niyet) ederek çıktı. (Sonra) yolda ısırıldı da *Habeşistan*'a girmeden önce öldü. Bunun üzerine onun hakkında şu ayet nâzil oldu: “**Kim evinden Allah'a ve Resûlüne hicret niyetiyle çıkar da yolda ecel gelip kendini yakalarsa o da mükâfatı hak etmiştir ve onu ödüllendirme Allah'a aittir.**”^[152]

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bizim arkadaşlarımızın Hâlid b. Hizâm'ın *Habeşistan* Muhacirlerinden olduğunda icma (ittifak) ettiğini görmedim. Ayrıca Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk ve Ebû Ma'ser de onu, *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmedi. Allah en iyi bilendir. ed-Dahhâk b. Osman ve el-Muğîre b. Abdurrahman el-Hizâmî onun çocuklarındandır. Onların her ikisi de ondan sonra ilmi taşımıştır.

393. *el-Esved b. Nevfel* ﴿الأسود بن نوفل﴾

[el-Esved b. Nevfel] b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Ümmü Leys bt. Ebû Leys'dir. O (Ebû Leys), Müsafir b. Ebû Amr b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Onun (el-Esved'in) *Mekke*'de Müslümanlığı eski idi ve *Habeşistan*'a ikinci seferde hicret etti. Onu Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer zikretmiş, Ebû Ma'ser ise zikretmemiştir. Ne var ki Musa b. Ukbe onun adında hata etmiş; onu Nevfel b. Huveylid şeklinde zikretmiştir. Kuşkusuz o, Müslüman olan ve *Habeşistan*'a hicret eden el-Esved b. Nevfel b. Huveylid'dir. Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel b. el-Esved b. Nevfel b. Huveylid onun çocuklarından. *Ebü'l-Esved* diye künyelenirdi. O, "Urve b. ez-Zübeyr'in yetimi" denilen kişidir. Onun rivayet ve ilmi vardı. el-Esved b. Nevfel'in geriye nesli kalmamıştır.

394. *Amr b. Ümeyye* ﴿عمرو بن أمية﴾

[Amr b. Ümeyye] b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Âtike bt. Hâlid b. Abdümenâf b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. *Mekke*'de Müslümanlığı eski idi ve *Habeşistan*'a ikinci defada hicret edip, - [kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre- orada öldü. Onun nesli yoktur.

395. *Yezîd b. Zem'a* ﴿يزيد بن زمعة﴾

[Yezîd b. Zem'a] b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Karîbe el-Kübrâ bt. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. *Mekke*'de Müslümanlığı eski idi ve [kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre, *Habeşistan*'a ikinci defada hicret etti. *Tâif* gününde şehit olarak öldürüldü. Nesli yoktur. O gün onun atı -ki ona el-Cenâh (Kanat)^[153] denirdi- onu azgınlıkla *Tâif* kalesine kaçırdı. Onlar da Yezîd'i öldürdüler. Şu da denilir: Bilakis Yezîd onlara, 'Sizinle konuşmam maksadıyla bana eman verin!' dedi. Onlar da ona eman verdiler. Sonra onu okla vurarak öldürdüler.

[152] Nisâ 4/100.

[153] Kelime, (el-Cünnâh) okunması durumunda “maksattan sapan” anlamını, (el-Cünâh) okunması durumunda ise, “özleyen/meyleden, cinayet, günah” anlamlarını taşır (M).

BENÎ ABDÜDDÂR B. KUSAY'DAN OLANLAR

396. *Ebü'r-Rûm b. Umeyr b. Hâşim* ﴿أَبُو الرُّومِ بْنِ عُمَيْرِ بْنِ هَاشِمٍ﴾

[Ebü'r-Rûm b. Umeyr b. Hâşim] b. Kusay. Annesi, Rumdur (Bizanslıdır). O, Mus'ab b. Umeyr'in baba bir kardeşidir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O, *Mekke*'de Müslümanlığı eski olan bir kimse idi ve İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Musa b. Ukbe ve Muhammed b. İshâk da rivayetlerinde onu, *Habeşistan*'a ikinci defada hicret edenler içerisinde zikretmiştir. O *Uhud*'a katıldı ve vefat etti. Onun nesli yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ebü'r-Rûm, *Habeşistan* Muhacirlerinden değildir. Şayet onlardan olsaydı, elbette -*Bedir*'den önce *Habeşistan*'dan gelenlerden *Bedir*'e katılanlarla beraber- *Bedir*'e katılırdı; ancak o *Uhud*'a katılmıştı.

397. *Firâs b. en-Nadr* ﴿فِرَاسُ بْنُ النَّضْرِ﴾

[Firâs b. en-Nadr] b. el-Hâris b. Alkame b. Kelede b. Abdümenâf b. Abdüddâr b. Kusay. Annesi, Zeyneb bt. en-Nebbâş b. Zürâre'dir. Esed b. Amr b. Temîmoğulları'ndandır. *Mekke*'de Müslümanlığı eski idi ve - [kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetlerine göre- *Habeşistan*'a ikinci defada hicret etti. Ne var ki, Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser, onun hakkında yanılıp, adını en-Nadr b. el-Hâris b. Alkame şeklinde zikretmişlerdir. en-Nadr b. el-Hâris, *Bedir* savaşında [esir edildikten sonra] idam edilerek kâfir olarak öldürülmüştür. Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetinde Müslüman olan ve *Habeşistan*'a hicret eden ise, onun oğlu Firâs b. en-Nadr b. el-Hâris'tir ve *Yermûk* gününde şehit olarak öldürülmüştür. Onun nesli yoktur.

398. *Cehm b. Kays* ﴿جَهْمُ بْنُ قَيْسٍ﴾

[Cehm b. Kays] b. Abd b. Şürahbîl b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr b. Kusay. Annesi, Rüheyne'dir. Onun anne bir kardeşi ise, Cüheym b. es-Salt b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Cehm b. Kays, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kimse idi ve -[kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre- *Habeşistan*'a ikinci defada hicret etti. Beraberinde ise hanımı Hureymile bt. Abdülesved b. Huzeyme b. Kays b. Âmir b. Beyâda el-Huzâ'iyye bulunuyordu. (Yine) beraberinde onun hanımı Hureymile'den olan iki oğlu Ömer ve Huzeyme de bulunuyordu. Hureymile bt. Abdülesved *Habeşistan*'da vefat etti.

BENÎ ABDÜDDÂR'IN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

399. *Ebû Fûkeyhe* ﴿أَبُو فُكَيْهَةَ﴾

Onun el-Ezd'den olduğu söylenir. Bazıları ise şöyle demiştir: O, Abdüddâroğulları'nın bir mevlası olup *Mekke*'de Müslüman oldu. Dininden dönmesi için ona eziyet ediliyor, o da reddediyordu. Abdüddâroğulları'ndan bir topluluk onu günün ortasında şiddetli bir sıcakta demirden bir pranga içerisinde çıkarıyorlardı. Ona bir elbise giydiriliyor ve (güneşten) kavrulmuş toprakta yüzükoyun yere yatırılıyor, sonra bir taş getirilip, şuurunu kaybedinceye kadar onun sırtına konuluyordu. O bu şekilde (*Mekke*'de kalmaya) devam etti. Nihayet Resûlullah'ın (sas) ashâbı *Habeşistan*'a hicret etti; o da ikinci hicrette onlarla beraber çıktı.

BENÎ ZÜHRE B. KİLÂB'TAN OLANLAR

400. Âmir b. Ebû Vakkâs ﴿عامر بن أبي وقاص﴾

Âmir b. Ebû Vakkâs b. Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Hamne bt. Süfyân b. Ümeyye b. Abdüşems'dir. O, Sa'd'ın anne baba bir kardeşidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. İsmail b. Muhammed b. Sa'd b. Ebû Vakkâs anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Âmir b. Ebû Vakkâs on (kişi)den sonra Müslüman olup, on birinci oldu. Annesinden -bağırılıp engellenme ve eziyet edilme nevinden- Kureyş'ten hiçbir kimsenin karşılaşmadığı şeylerle karşılaştı. Nihayet Habeşistan'a hicret etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O İsmail b. Muhammed b. Sa'd'dan, o Âmir b. Sa'd'dan, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ben atıştan (avdan) geldim. Bir de baktım ki insanlar, Müslüman olduğu vakit kardeşim Âmir ve annem Hamne bt. Ebû Süfyân b. Ümeyye b. Abdüşems'in başında toplanmışlar. Bunun üzerine '(Bu) insanlara ne oldu?' dedim. Şöyle dediler: 'Bu senin annen; kardeşin Âmir'i tutmuş. O dininden dönmeyi (es-Sabâve)^[154] bırakıncaya kadar, kendisini bir gölge gölgelemeyecek, yemek yemeyecek ve içecek içmeyecek diye Allah'a ahit veriyor!' Sa'd da gitti, nihayet ona (annesine) zorla ulaşır, 'Ey anne! Yalnız benim üzerime yemin et!' dedi. O, 'Ne için?' dedi. Sa'd, 'Ateşten oturacağın yeri görünceye kadar hiçbir gölgede gölgelenmemen, hiçbir yemeği yememen ve hiçbir içeceği içmemen için!' dedi. Annesi de, 'Ben ancak, "(ebeveynine) saygılı davranan^[155] oğlum üzerine yemin ederim!' dedi. Bunun üzerine Yüce Allah, **"Eğer onlar seni, şerik olduğuna dair hiçbir bilgin olmadığı şeyleri, Bana ortak saymaya zorlarsa sakın**

onlara itaat etme! (Ama o durumda da) kendileriyle iyi geçin, makul bir tarzda onlara sahip çık!”^[156] ayetini indirdi. Âmir b. Ebû Vakkâs, *Uhud*’a katılmıştı.

401. el-Muttalib b. Ezher ﴿المطلب بن أظهر﴾

[el-Muttalib b. Ezher] b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb. Annesi, el-Bükeyre bt. Abdüyezîd b. Hâşim b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay’dır. *Mekke*’de Müslümanlığı eskidir. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Remle bt. Ebû Avf b. Subeyre^[157] b. Sü’ayd b. Sa’d b. Sehm vardı. el-Muttalib’in Abdullah (adlı) çocuğu oldu. Onun annesi Remle bt. Avf’tır. Remle onu *Habeşistan*’da ikinci hicrette doğurdu.

402. Kardeşi Tuleyb b. Ezher ﴿طليب بن أظهر﴾

el-Muttalib’in kardeşi [Tuleyb b. Ezher] b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb. Onun annesi de, el-Bükeyre bt. Abdüyezîd b. Hâşim b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay’dır. *Mekke*’de Müslümanlığı eski bir kişi idi. Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer’in rivayetlerine göre *Habeşistan*’a hicret etti; Musa b. Ukbe ve Ebû Ma’ser ise onu zikretmedi. Tuleyb b. Ezher’in Muhammed (adlı) çocuğu oldu. Onun annesi ise, Remle bt. Ebû Avf b. Subeyre^[158] b. Sü’ayd b. Sa’d b. Sehm’dır. Tuleyb, kardeşi el-Muttalib b. Ezher’den sonra Remle ile evlendi.

403. Abdullah el-Asğar ﴿عبد الله الأصغر﴾

[Abdullah el-Asğar] b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Huzâ’a’dan Bint Utbe b. Mes’ûd b. Riâb b. Abdüluzzâ b. Sübey b. Cu’süme b. Sa’d b. Melîh’dır. Abdullah, Abdülcân diye adlandırılıyordu. Müslüman olduğunda Resûlullah (sas) onu Abdullah diye adlandırdı. O, Abdullah el-Asğar b. Şihâb’tır. Eskiden *Mekke*’de Müslüman oldu. - Muhammed b. Ömer ve Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî’nin rivayetine göre- *Habeşistan*’a hicret etti. Sonra *Mekke*’ye gelip orada, *Medine*’ye hicretten önce öldü. O, annesi tarafından ez-Zührî’nin dedesidir. Onun babası tarafından dedesine gelince, o ise Abdullah el-Ekber b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb’tır. Onun annesi de, Huzâ’a’dan Bint Utbe b. Mes’ûd b. Riâb b. Abdüluzzâ b. Sübey b. Cu’süme b. Sa’d b. Melîh. Onun hicreti yoktur, *Bedir*’e müşriklerle beraber katıldı. O, *Uhud*

gününde eğer Resûlullah'ı (sas) görürlerse mutlaka onu öldüreceklerine veya bu uğurda öldürüleceklerine dair birbirine söz veren ve anlaşma yapan dört kişilik gruptan biridir. Bunlar, Abdullah b. Şihâb, Übey b. Halef, İbn Kamîe ve Utbe b. Ebû Vakkâs'tır.

404. Kardeşi Abdullah b. Şihâb ﴿عبد الله بن شهاب﴾

Abdullah el-Asğar'ın kardeşi [Abdullah b. Şihâb] b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb. Onun annesi de, Huzâ'a'dan Bint Utbe b. Mes'ûd b. Riâb b. Abdüluzzâ b. Sübey b. Cu'süme b. Sa'd b. Melîh'dir. Mekkeli Müslümanrın ilklerindendi ve orada *Habeşistan*'a olan ikinci hicretten önce öldü. Fakih ez-Zührî, onun çocuklarındandır. ez-Zührî'nin adı, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah b. Şihâb'tır.

[154] Müşrikler, dinlerini terk eden Müslümanları Sabî olmakla itham ediyorlardı (E).

[155] Bu, esas alınan neşirde geçen “el-bârri” kelimesinin çevirisidir. Atâ neşrinde ise “el-birre [(ebeveynine) saygılı davranması için]” şeklinde geçmektedir (IV, 92) (M).

[156] Lokman 31/15.

[157] Bu isim Atâ neşrinde Dubeyre (دُبَيْرَة) şeklinde kaydedilmiştir (IV, 93) (M).

[158] Bu isim Atâ neşrinde Dubeyre (دُبَيْرَة) şeklinde kaydedilmiştir (IV, 93) (M).

BENÎ ZÜHRE B. KİLÂB'IN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

405. *Utbe b. Mes'ûd* ﴿عُتْبَةُ بْنُ مَسْعُودٍ﴾

[Utbe b. Mes'ûd] b. Gâfil b. Habîb b. Şamh b. Fâr^[159] b. Mahzûm b. Sâhile b. Kâhil b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike. Annesi, Ümmü Abd bt. Abdüvüd b. Sevî^[160] b. Kureym b. Sâhile b. Kâhil b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl'dir. Onun (Ümmü Abd'in) annesi ise, Hind bt. Abd b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb'tır. Utbe, Abdullah b. Mes'ûd'un anne baba bir kardeşidir. *Mekke*'de Müslümanlığı eski idi. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Sonra *Medine*'ye gelip *Uhud*'a katıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı:

Dâvûd b. el-Husayn'dan Utbe b. Mes'ûd'un *Uhud*'a katıldığını rivayet etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O bundan sonra bütün seferlere katıldı. Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinde *Medine*'de öldü ve Ömer onun için (cenaze) namazı kıldı.

Bize Abdullah b. İdrîs ve Yezîd b. Hârûn haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî b. Abdurrahman b. Abdullah haber verdi; dedi ki: el-Kâsım b. Abdurrahman'ı şunu zikrederken işittim:

Ömer b. el-Hattâb, Ümmü Abd'i, Utbe b. Mes'ûd için namaz (cenaze namazı) sebebiyle bekledi. Yezîd b. Hârûn, hadisinde dedi ki: Ümmü Abd ise onun için çıkmıştı da, cenazede geride bırakıldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O el-A'meş'ten, o Hayseme'den rivayet etti; (Hayseme) dedi ki:

Abdullah'a kardeşi Utbe'nin ölüm haberi geldiğinde, gözlerinden yaş akıp şöyle dedi: 'Bu, Allah'ın Âdemoğlunun gücü yetmeyeceği şekilde yaptığı bir rahmettir!'

406. Şürahbîl b. Hasene ﴿شُرَّحْبِيلُ بْنُ حَسَنَةَ﴾

Hasene, onun annesi olup Adîoğulları'ndandır. O (Şürahbîl), İbn Abdullah b. el-Mutâ' b. Amr b. Kinde'dir. Zühreoğulları'nın müttefiğidir ve *Ebû Abdullah* diye künyeleniyordu. O, ikinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendir.

Muhammed b. İshâk şöyle diyordu: Şürahbîl'in annesi Hasene, Süfyân b. Ma'mer b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah'ın hanımıydı. (Süfyân'ın) ondan, -Süfyân'ın oğulları olan- Hâlid ve Cünâde (adlı) çocukları oldu. Süfyân b. Ma'mer *Habeşistan*'a hicret edip, beraberinde hem hanımı Hasene'yi, hem de çocukları Hâlid ve Cünâde'yi götürdü. Süfyân, onlarla beraber, anne bir kardeşleri olan Şürahbîl b. Hasene'yi de -ikinci hicrette- *Habeşistan*'a götürdü.

Muhammed b. Ömer şöyle diyordu: Bilakis, Süfyân b. Ma'mer b. Habîb el-Cumahî, Şürahbîl b. Hasene'nin anne bir kardeşi idi. Süfyân'ın (dolayısıyla kardeşi Şürahbîl'in) annesi onun (Süfyân'ın) hanımı değildi. Süfyân, *Habeşistan*'a hicret etti. Beraberinde hem kardeşi Şürahbîl, hem annesi Hasene ve hem de kendi oğulları Cünâde ve Hâlid vardı. Ebû Ma'ser, Şürahbîl b. Hasene'yi ve annesini Cumahoğulları'ndan *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmiştir. O, ne Süfyân b. Ma'mer'i, ne de onun çocuklarından hiçbir kimseyi zikretmiştir. Musa b. Ukbe ise, ne onlardan hiçbir kimseyi zikretmiş, ne de kendi rivayetinde Şürahbîl'i *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Şürahbîl'in ve babasının ittifakı, Zühreoğulları ile. O Cumahoğulları içerisinde, ancak Süfyân b. Ma'mer el-Cumahî sebebi dolayısıyladır. Şürahbîl, Resûlullah'ın (sas) ashâbının ileri gelenlerindendi ve onunla beraber bir kısım gazvelerde bulundu. O, kendilerine Ebû Bekir'in *Şam*'a (gitme emrini) verdiği Emirlerden biridir. Şürahbîl b. Hasene, *Amvâs* taununda *Şam*'da 18 yılında Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinde altmış yedi yaşında öldü.

[159] Bu isim Atâ neşrinde “Fe’r” şeklinde yazılmıştır (IV, 94) (E).

[160] İsim bütün nüshalarda bu şekilde kaydedilmiştir. en-Nevevî’nin Tehzîbü’l-esmâ’sında (I, 288) ise “Sevâ” şeklindedir.

BENÎ TEYM B. MÜRRE'DEN OLANLAR

407. *el-Hâris b. Hâlid* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

[el-Hâris b. Hâlid] b. Sahr b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, *Yemen*'dendir. el-Hâris, Mekkeli Müslümanların ilklerinden olan bir kişi idi ve İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde ise hanımı - Subayha b. el-Hâris b. Cübeyle b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym'in kız kardeşi olan- Rayta bt. el-Hâris vardı ve onun için orada *Habeşistan*'da -el-Hâris'in evlatları olan- Musa, Âişe, Zeyneb ve Fâtıma'yı doğurdu. Musa b. el-Hâris, [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre-, *Habeşistan*'da öldü.

Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser dedi ki: Onlar *Medine*'yi hedefleyerek *Habeşistan*'dan çıkıp yoldaki sulardan bir suya ulaştılar ve ondan içtiler. (Oradan daha) ayrılmamışlardı ki, Rayta ve onun -Fâtıma bt. el-Hâris hariç- çocukları vefat etti.

408. *Amr b. Osman* ﴿عمرو بن عثمان﴾

[Amr b. Osman] b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı ve *Kâdisiyye*'de şehit olarak öldürüldü.

BENÎ MAHZÛM B. YAKAZA B. MÛRRE'DEN OLANLAR

409. Ayyâş b. Ebû Rebî'a ﴿عَیَّاشُ بْنُ أَبِي رَبِيعَةَ﴾

[Ayyâş b. Ebû Rebî'a] b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Temîmoğulları'ndan Esmâ bt. Muharribe b. Cendel b. Übeyr b. Nehşel b. Dârim'dir. O, Ebû Cehil'in anne bir kardeşidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O Yezîd b. Rûmân'dan rivayet etti; (Yezîd) dedi ki:

Ayyâş b. Ebû Rebî'a, Resûlullah'ın (sas) *Dârü'l-Erkam*'a girmesinden ve orada davette bulunmasından önce Müslüman oldu.

Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer dedi ki: Ayyâş b. Ebû Rebî'a, İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Esmâ bt. Seleme b. Muharribe b. Cendel b. Übeyr b. Nehşel b. Dârim de vardı. Esmâ onun için *Habeşistan*'da Abdullah b. Ayyâş'ı doğurdu. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise, onu kitaplarında *Habeşistan*'a çıkanlar içerisinde zikretmedi.

Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer dedi ki: Sonra Ayyâş b. Ebû Rebî'a, *Habeşistan*'dan *Mekke*'ye gelip orada (kalmaya) devam etti. Nihayet Resûlullah'ın (sas) ashâbı *Medine*'ye hicret için çıktı. O da onlarla beraber çıktı ve Ömer b. el-Hattâb'a refakat etti. *Kubâ*'ya indiğinde ise, ona anne bir kardeşleri olan -Hişâm'ın oğulları- Ebû Cehil ve el-Hâris gelip *Mekke*'ye geri dönmesi için ısrar ettiler. Nihayet onu *Mekke*'ye döndürüp onu bağladılar ve hapsettiler. Sonra bunun ardından kurtulup *Medine*'ye geldi. Orada Peygamber'in (sas) ruhu kabzedilinceye kadar kaldı. (Müteakiben) *Şam*'a çıktı ve de cihad etti. Sonra *Mekke*'ye geri dönüp orada ölünceye kadar ikamet etti. Oğlu Abdullah ise *Medine*'den ayrıldı.

410. Seleme b. Hişâm ﴿سَلَمَةُ بْنُ هِشَامٍ﴾

[Seleme b. Hişâm] b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Dubâ'a bt. Âmir b. Kurt b. Seleme b. Kuşeyr b. Ka'b b. Rebî'a'dır. Seleme, Mekke'de Müslümanlığı eski olan bir kişi idi ve -Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- Habeşistan'a hicret etti. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise onu zikretmemiştir.

Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer dedi ki: Sonra Seleme b. Hişâm Habeşistan'dan Mekke'ye geri döndü. Ebû Cehil onu hapsedti, ona vurdu, onu aç ve susuz bıraktı. Resûlullah (sas) da ona dua etti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Ubeydullah b. İbrahim el-Kureşî ve İbrahim b. Ubeydullah el-Kureşî'den, onlar da Ebû Hüreyre'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) her namazın arkasında şöyle dua ediyordu: “Allah'ım! Seleme b. Hişâm'ı, Ayyâş b. Ebû Rebî'a'yı, el-Velîd'i ve hiçbir çareye gücü yetmeyen ve (hicret için) hiçbir yol bulamayan Müslümanların zayıflarını kurtar!”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne anlattı. O ez-Zührî'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o Ebû Hüreyre'den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Peygamber (sas) sabah namazında başını rükûdan kaldırdığında şöyle dedi: “Allah'ım! el-Velîd b. el-Velîd'i, Seleme b. Hişâm'ı, Ayyâş b. Rebî'a'yı ve Mekke'deki mazlumları kurtar. Allah'ım! Mudar üzerinde baskını ağırlaştır. Allah'ım! Onu, Yusuf'un (kıtlık) seneleri gibi, (kıtlık) seneleri yap.”

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn'dan şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) sabah vaktinde şöyle dua etti: “Allah'ım! Mü'minlerden mazlum olanları kurtar. Allah, -Allah'a ve Resûlüne isyan etmiş olan- Adal, Lihyân, Ri'l, Zekvân ve Usayye'ye lanet etsin!”

Muhammed b. Ömer dedi ki: Resûlullah (sas); Seleme b. Hişâm ve Ayyâş b. Rebî'a için dua ediyordu. O ikisi Mekke'de mahpus bulunuyorlardı ve

Habeşistan Muhacirlerinden oldular. el-Velîd b. el-Velîd, kavminin dininde idi. *Bedir*'e müşriklerle beraber katılıp esir edildi ve kendini fidyeye vererek kurtardı. Sonra Müslüman oldu ve *Mekke*'ye geri döndü. Kavmi onun üzerine çullanıp onu Ayyâş b. Ebû Rebî'a ve Seleme b. Hişâm ile beraber hapsedtiler. Resûlullah (sas) da duada onu o ikisine kattı. Sonra Seleme b. Hişâm serbest kalıp *Medine*'de Resûlullah'a (sas) ulaştı. Bu, *Hendek*'ten sonra oldu. Onun annesi şöyle dedi:

*Ey Allah'ım! Kusursuz Kâbe'nin Rabbi!
Her düşmana karşı Seleme'ye zafer kazandır!*

*Onun kapalı (anlaşılmaz) işlerde iki eli vardır;
Kendisiyle lütufta bulunduğu bir avucu ve nimet veren bir avucu.*

O, Resûlullah'ın (sas) ruhu kabzedilinceye kadar onunla beraber kalmaya devam etti. Ebû Bekir orduları Rumlara karşı cihad sebebiyle gönderdiği vakit, Müslümanlarla beraber *Şam*'a çıktı. Seleme b. Hişâm, *Mercüssuffer*'de, 14 senesi Muharrem ayında şehit olarak öldürüldü. Bu, Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinin başlangıcında olmuştur.

411. el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre ﴿خالد بن سعيد بن العاص﴾

[el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre] b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Becîle kabilesinden Ümeyme bt. el-Velîd b. Uşî b. Ebû Harmele b. Ureyc b. Cerîr b. Şak b. Sa'b'tır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre, kavminin dininde kalmaya devam etti ve onlarla beraber *Bedir*'e çıkıp o gün esir edildi. Onu Abdullah b. Cahş esir etti. (Onu esir edenin) Ensâr'dan Mâzinî olan, Selîb b. Kays olduğu da söylenir. Onun fidyesi konusunda, -el-Velîd b. el-Muğîre'nin oğulları olan- iki kardeşi Hâlid ve Hâşim geldi. Abdullah b. Cahş (tekliflerini) kabul etmedi. Nihayet ikisi onu 4000 (dirheme) kurtardılar. Hâlid, bu (rakama) çıkılmamasını istemeye başladı. Hâşim, Hâlid'e şöyle dedi: 'O, senin annenin oğlu değil! Vallahi şayet (Abdullah) onun hakkında ancak şu şu (kadar) olur diye ısrar etseydi, elbette yapardım!' Şu da söylenir:

Peygamber (sas) onu, (ancak) babası el-Velîd b. el-Muğîre'nin şikkisi (taşınan ve giyilen silahı) karşılığında (fidye ile) serbest bırakmakta ısrar etti. (Ama) Hâlid bunu reddetti. Hişâm b. el-Velîd ise buna boyun eğdi. Çünkü el-Velîd onun anne-baba bir kardeşi idi. Şikke ise, geniş bir zırh yelek, bir kılıç ve bir miğferdi. Bu, 100 dinar olarak belirlendi. İkiisi buna boyun eğdiler ve onu teslim ettiler. Bu tahsil edildiğinde ise ikisi, el-Velîd'i çıkardılar. Nihayet onu *Zülhuleyfe*'ye getirdiler. el-Velîd onlardan kurtuldu. (Sonra) Peygamber'e (sas) gelip Müslüman oldu. Bunun üzerine Hâlid ona şöyle dedi: 'Madem bu senin görüşün idi. Bu senin fidye ile kurtarılmadan ve babamızın (miras kalan) kahramanlığını elimizden çıkarmandan önce olmalı değil miydi de, Muhammed'e tabi oldun?' O da şöyle dedi: 'Sayesinde kavmimin kendisini kurtardığı şeyin (fidyenin) benzeriyle kendimi kurtarıncaya kadar Müslüman olacak değildim. Kureyş de, 'Muhammed'e ancak fidye vermekten kaçmak için tabi oldu' demez!' Sonra ikisi -el-Velîd onlar için sıkıntı çıkarmadan- onu *Mekke*'ye getirip *Mekke*'de, Müslümanlık yönünden kendisinden daha eski olan Mahzûmoğulları'ndan bir grupla beraber hapsettiler. (Bunlar) Ayyâş b. Ebû Rebî'a ve Seleme b. Hişâm'dı. Bu iki kişi *Habeşistan* Muhacirlerinden olup Resûlullah (sas) kendileri için *Bedir*'den önce dua etti. *Bedir*'den sonra ise onlarla beraber el-Velîd b. el-Velîd için dua etti. Bu üç kişiye birlikte üç sene dua etti.

O (râvî) şunu dedi: Sonra el-Velîd b. el-Velîd, prangadan kurtulup *Medine*'ye geldi. Resûlullah (sas) ona, Ayyâş b. Ebû Rebî'a ve Seleme b. Hişâm'ın durumunu sordu. O da şöyle dedi: 'Onları baskı ve şiddet içerisinde bıraktım. Onlar bir pranga içerisinde. İkisinden birinin ayağı, arkadaşının ayağı ile beraberdir!' Resûlullah (sas) da ona şöyle dedi: "*Mekke'de demircinin (el-Kayn) (evinde) konaklayıncaya kadar acele et (yola koyul) -zira o Müslüman olmuştur-; onun yanında gizlen ve Ayyâş ve Seleme'ye ulaşmanın peşinde ol. O ikisine, Resûlullah'ın elçisi olduğunu haber ver. Kendilerine, çıkıncaya kadar acele etmelerini (yola koyulmalarını) söyle.*" el-Velîd dedi ki: Bunun üzerine bunu yaptım. O ikisi çıktılar. Ben de onlarla beraber çıktım. Onları aranmadan (ele geçirilmek istenmeden) ve fitneden (işkenceden) korkarak sevk ediyordum. Nihayet *Medine*'nin *Zahru Harre*'sine^[161] vardık.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. el-Muğîre b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm anlattı; dedi ki:

el-Velîd b. el-Velîd, *Medine*'den Ayyâş b. Ebû Rebî'a ve Seleme b. Hişâm'a çıkıp gittiğinde, ikisi onunla beraber çıktılar. Haber Kureyş'e ulaştı da, Hâlid b. el-Velîd, beraberinde kavminden bir grup olduğu halde çıktı. (Bunlar) nihayet *Uşfân*'a ulaştılar. (Ama) onlar hakkında ne bir iz, ne bir haber elde edebildiler. Topluluk (el-Velîd ve arkadaşları) ise deniz yolunu tutmuşlardı. Nihayet *Emec*'e^[162] çıktılar (ki bu), Peygamber'in (sas) *Medine*'ye hicret ettiği vakit izlediği yoldur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den rivayet etti. Muhammed b. Sa'd şöyle dedi: Muhammed b. Ömer dedi ki: (Yine) bize İbrahim b. Ca'fer haber verdi. O babasından rivayet etti. İkisi (Urve ve Ca'fer) dediler ki:

Seleme b. Hişâm, Ayyâş b. Ebû Rebî'a ve el-Velîd b. el-Velîd, - Resûlullah'a (sas) hicret (etmeye niyet) ederek- çıktılar. Kureyş'ten bir kısım insanlar onları geri getirmek için onların peşlerine düştü. [O dedi ki:] (Ama) onlara güç yetiremediler. Onlar *Zahru'l-Harre*'de oldukları vakit, el-Velîd b. el-Velîd'in parmağı kesilip kanadı. Bunun üzerine o şöyle dedi:

Sen kanayan bir parmaktan başka nedin?

Allah yolundadır, senin karşılaştığın...

[O dedi ki:] Onun kalbi durup *Medine*'de öldü. Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye (Seleme'nin annesi), onun için ağlayıp şunu dedi:

*Ey göz! el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre için ağla,
el-Velîd b. el-Velîd Ebü'l-Velîd, aşiretin delikanlısı idi.*

Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ey Ümmü Seleme! Böyle deme! Velâkin şöyle de: **“Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana ‘İşte bu senin en çok nefret edip kaçtığın şeydir!’ denir.”**^[163]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana -Ebû Dücâne'nin çocuklarından- Yahya b. el-Münzir anlattı; dedi ki: Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye şöyle dedi:

el-Velîd b. el-Velîd öldüğü vakit hiçbir ölü için tutmadığım bir yası tutup, ‘Mutlaka onun için, Evs ve Hazrec kadınlarının anlattığı bir ağlama ile ağlayacağım!’ dedim ve ‘Gurbet ülkesinde vefat eden bir gariptir!’ dedim. Resûlullah’tan (sas) izin istedim. Bunun üzerine o bana ağlama konusunda izin verdi. Ben de bir yemek yaptım ve kadınları topladım. (İşte) onun ağlamasından ortaya çıkan şeylerden bazısı şunlardır:

*Ey göz! el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre için ağla,
el-Velîd b. el-Velîd Ebü’l-Velîd’in benzeri aşirete yeter.*

Resûlullah (sas) (bunu) duyduğunda şöyle dedi: “Onlar el-Velîd’i (‘yeni doğmuş’ adını) ancak, bir sevgi duyarlılığı olarak edindiler!”

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Velîd meselesi hakkında başka bir rivayet de vardır veya bazısı onlardan bunu söylemiş ve rivayet etmiştir. Ne var ki, zikrettiğimiz birincisi, bundan daha sağlamdır. Onlar dediler ki: el-Velîd b. el-Velîd ve Ebû Cendel b. Sehl b. Amr, Mekke’de hapisten kaçıp çıktılar. Nihayet Ebû Basîr’e vardılar. O, Kureyş kervanının yolu üzerinde sahilde idi. İkiisi onunla beraber kaldılar. Kureyş, Resûlullah’tan (sas) o ikisinin akrabalarına yemin ederek, -Ebû Basîr ve arkadaşlarını (anlaşmaya) dâhil etmesen; (artık) bizim onlara ihtiyacımız yok (diye)- istekte bulundular. Resûlullah (sas) da Ebû Basîr’e, gelmesini ve kendisiyle beraber arkadaşlarının da gelmesini mektupla bildirdi. Mektup ona ölürken geldi. Mektubu okumaya başladı ve elindeyken öldü. Arkadaşları da onu orada gömdüler. Onun için (cenaze) namazı kıldılar ve onun üzerine bir mescit bina ettiler. Arkadaşları Medine’ye geldiler. Onlar yetmiş adam idiler. el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre onların içinde bulunuyordu. Zahru’l-Harre’de olduğu vakit ise tökezledi de parmağı kesildi. O da onu bağladı. O, şöyle diyordu:

*Sen kanayan bir parmaktan başka nedin?
Allah yolundadır, senin karşılaştığın...*

(Sonra) Medine’ye girip orada öldü. Onun nesli vardır. Eyyûb b. Seleme b. Abdullah b. el-Velîd b. el-Velîd onlardandır. el-Velîd b. el-Velîd, oğluna el-Velîd adını vermişti. Resûlullah (sas) “Siz el-Velîd’i (‘yeni doğmuş’ adını) ancak, bir sevgi olarak edindiniz!” deyip ona Abdullah adını verdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: İlk hadis, bize göre, el-Velîd’in Ebû Basîr ile beraber olduğunu söyleyenlerin sözünden daha sağlamdır.

412. Hâşim b. Ebû Huzeyfe ﴿هاشم بن أبي حذيفة﴾

[Hâşim b. Ebû Huzeyfe] b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Ümmü Huzeyfe bt. Esed b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Nesli yoktur. *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Ne var ki, Muhammed b. İshâk adını Hişâm b. Ebû Huzeyfe şeklinde vermiştir. Bu ise ondan bir yanılmadır. Kuşkusuz o, Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî'nin, Muhammed b. Ömer'in ve Mahzûmoğulları'nın rivayetine göre, Hâşim b. Ebû Huzeyfe'dir. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise, onu -kendilerine göre- *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmediler. O nesli olmadığı halde vefat etti.

413. Hebbâr b. Süfyân ﴿هَبَّار بن سفيان﴾

[Hebbâr b. Süfyân] b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Bint Abd b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr^[164] b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey'dir. Bu (kadın), Ali b. Ebû Tâlib'in (r) *Hendek* gününde öldürdüğü Amr b. Abdüvüd'ün kız kardeşidir. Hebbâr b. Süfyân, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı ve Şam'da *Ecnâdîn* gününde öldürüldü.

414. Kardeşi Abdullah b. Süfyân ﴿عبد الله بن سفيان﴾

[Abdullah b. Süfyân] b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Onun annesi de, Bint Abd b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr^[165] b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey'dir. Onun nesli yoktur. *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetlerine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinde *Yermûk* gününde şehit olarak öldürüldü.

[161] *Medine* yakınlarında *Rânûna* vadisinin güney tarafına nazır bir yer adı (M).

[162] *Medine* tarafındaki yerlerden biridir.

[163] Kaf 50/19.

[164] Bu isim Matbu'da yanlış olarak “Nadr (نادر)” şeklinde yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Hazm'ın *Cemhere*'sinden (s. 166-167) tespit edilmiştir.

[165] Bu isim Matbu'da yanlış olarak “Nadr (نادر)” şeklinde yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Hazm'ın *Cemhere*'sinden (s. 166-167) tespit edilmiştir.

BENÎ MAHZÛM'UN MÛTTEFİKLERİNDEN VE MEVLALARINDAN OLANLAR

415. *Yâsir b. Âmir b. Mâlik* ﴿ياسر بن عامر بن مالك﴾

Yâsir b. Âmir b. Mâlik b. Kinâne b. Kays b. el-Husayn b. el-Vezîm b. Sa'lebe b. Avf b. Hârise b. Âmir el-Ekber ibn Yâm b. Ans. Bu (son zat), Zeyd b. Mâlik b. Üded b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe b. Yeşcüb b. Ya'rub b. Kahtân'dır. *Yemen* halkının başı Kahtân'a ulaşır. Mâlik b. Üdedoğulları ise Mezhic'dendir. Yâsir b. Âmir ve kardeşleri el-Hâris ve Mâlik, *Yemen*'den *Mekke*'ye bir kardeşlerini aramak için geldiler. el-Hâris ve Mâlik *Yemen*'e geri döndü. Yâsir ise *Mekke*'de kaldı ve Ebû Huzeyfe b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm ile ittifak yaptı. Ebû Huzeyfe de onu, kendisine ait Sümeyye bt. Hayyât denilen bir cariyeye ile evlendirdi. (Bu cariyeye) ona Ammâr'ı doğurdu. Ebû Huzeyfe ise onu azad etti. Yâsir ve Ammâr, Ebû Huzeyfe ile -onun ölmesine kadar- beraber olmaya devam ettiler. Allah, İslâm'ı getirdi de, Yâsir, Sümeyye, Ammâr ve kardeşi Abdullah b. Yâsir Müslüman oldu. Yâsir'in Ammâr ve Abdullah'tan daha büyük, Hureys denilen diğer bir oğlu daha oldu. Dîloğulları Cahiliye'de onu öldürdü. Yâsir Müslüman olduğunda Mahzûmoğulları onu tutup -dininden geri dönsün diye- işkence etmeye başladılar.

Bize Müslim b. İbrahim ve Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdiler; dediler ki: Bize el-Kâsım b. el-Fadl anlattı; dedi ki: Bize Amr b. Mürre el-Cemelî anlattı. O Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan, o Osman b. Affân'dan rivayet etti; (Osman) dedi ki:

Ben ve Resûlullah (sas), -o benim elimi tuttuğu halde- *el-Bathâ*'da birlikte yürümeye başladık. Nihayet Ammâr'ın babası, Ammâr ve annesine vardık. Onlara işkence ediliyordu. Yâsir, '(Bütün) zaman, böyle!' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona şöyle dedi: "*Sabret! Ey Allah'ım! Yâsir ailesine mağfiret et. Kuşkusuz sen (böyle) yaptın.*"

Bize el- Fadl b. Anbese el-Hazzâz el-Vâsîtî haber verdi, dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Ebû Bişr'den, o Yusuf el-Mekkî'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), Ammâr, Ammâr'ın babası ve annesine uğradı. Onlara *el-Bathâ*'da işkence ediliyordu. Şöyle dedi: “*Sabredin ey Ammâr ailesi! Zira sizin buluşma yeriniz Cennettir.*”

416. el-Hakem b. Keysân ﴿الحَكَمُ بْنُ كَيْسَانَ﴾

Mahzûmoğulları'nın mevlâsıdır. Abdullah b. Cahş'ın *Nahle*'de vurduğu Kureyş kervanında olan el-Hakem esir edildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Yezîd anlattı. O babasından, o halasından, o annesi Kerîme bt. el-Mikdâd'dan, o babası el-Mikdâd b. Amr'dan rivayet etti; (el-Mikdâd) dedi ki:

Ben, el-Hakem b. Keysân'ı esir ettim. Komutanımız onun boynunu vurmak istedi. Ben, ‘Bırak onu Resûlullah’a (sas) götürürüz!’ dedim. (Sonra) gittik de Resûlullah (sas) onu İslâm’a davet etmeye koyuldu ve (sözü) uzattı. Bunun üzerine Ömer, ‘Ya Resûlullah! Ne için bununla konuşuyorsun? Vallahi bu sonsuza kadar Müslüman olmaz. Bırak beni onun boynunu vurayım ve o anası (barınağı) *el-Hâviye*’ye^[166] gitsin!’ dedi. Peygamber (sas) ise Ömer ile ilgilenmemeye başladı. Nihayet el-Hakem Müslüman oldu. Ömer şöyle dedi: Benim onun Müslüman olmuş olduğunu görmemin üzerinden çok geçmemişti ki, nihayet geçmiş şeyler ve gelecek şeyler beni aldı.^[167] Dedim ki ‘Ben nasıl Peygamber’in (sas) kendisinin benden daha iyi bildiği bir işini kabul etmem. Sonra da bununla ancak Allah ve Resûlüne nasihat (hayırhahlık) istedim derim?’ Ömer şunu da dedi: O Müslüman oldu da, Müslümanlığı güzel oldu ve Allah için cihad etti. Nihayet *Bi'rü Ma'ûne*'de şehit olarak ve Resûlullah (sas) kendisinden hoşnut olduğu halde öldürüldü ve cennetlere girdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ve (yine) bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den rivayet etti; (ez-Zührî) dedi ki:

el-Hakem, ‘Peki İslâm nedir?’ dedi. O şöyle dedi: “*Yalnız Allah’a, ortağı olmayarak kulluk edersin ve Muhammed’in onun kulu ve resûlu olduğuna*

şahadet edersin.” O da, ‘(Kuşkusuz) Müslüman oldum!’ dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) ashâbına dönüp şöyle dedi: “Şayet onun hakkında daha önce size uyup onu öldürseydim, ateşe girerdi!”

[166] Cehennemdeki yerlerden biri (E).

[167] Yani geçmiş ve gelecek şeyler zihnimi derinden meşgul etti (M).

BENÎ ADÎ B. KA'B'DAN OLANLAR

417. Nu'aym en-Nahhâm b. Abdullah b. Esîd

﴿نُعَيْم النَّحَّامُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُسَيْدٍ﴾

Nu'aym en-Nahhâm b. Abdullah b. Esîd b. Abduavf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Bint Ebû Harb b. Halef b. Saddâd b. Abdullah'tır. Adî b. Ka'boğulları'ndandır. Nu'aym'ın İbrahim (adlı) çocuğu oldu. Onun annesi Tay kabilesinden Zeyneb bt. Hanzale b. Kasâme b. Kays b. Ubeyd b. Tarîf b. Mâlik b. Cüd'ân b. Zühl b. Rûmân'dır. (Onun diğer çocuğu) Emet^[168] bt. Nu'aym'dır. -Adî b. Ka'boğulları'ndan (olan)- en-Nu'mân b. Adî b. Nadle için çocuk doğurmuştur. Onun (Bint Nu'aym'ın) annesi ise Âtike bt. Huzeyfe b. Gânim'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya'kûb b. Ömer anlattı. O Nâfi el-Adevî'den, o Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm el-Adevî'den rivayet etti; (Ebû Bekir) dedi ki:

Nu'aym b. Abdullah, ondan (ilk on kişiden) sonra Müslüman oldu ve Müslümanlığını gizliyordu. O kuşkusuz en-Nahhâm (çok öksüren) diye adlandırılmıştır. Çünkü Resûlullah (sas), “Ben Cennet'e girdim de, Nu'aym'dan bir öksürme (nahme) işittim!” dedi. Bunun üzerine o en-Nahhâm (çok öksüren) diye adlandırıldı. O, içlerindeki şerefi dolayısıyla kavmi kendisini koruyarak Mekke'de (kalmaya) devam etti. Müslümanlar Medine'ye hicret ettiğinde de, o hicret etmek istedi, (ama) kavmi kendisini sevip, ‘İstedğin herhangi bir dini benimse ve bizim yanımızda ikamet et!’ dediler. Bunun üzerine o Mekke'de ikamet etti. Nihayet 6. sene oldu da, o beraberinde ailesinden kırk kişi olduğu halde Muhacir olarak Medine'ye gelip Müslüman olarak Resûlullah'a (sas) vardı. O da ona sarıldı ve onu öptü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Nu'aym b. Abdullah en-Nahhâm, Adî b. Ka'boğullarını, fakirlerine ay ay (yiyecek vererek) doyuruyordu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Nu'aym *Hudeybiye* günlerinde hicret etmişti. Peygamber (sas) ile beraber bundan sonraki seferlere katıldı ve 15. sene Receb'te *Yermûk* gününde şehit olarak öldürüldü.

418. **Ma'mer b. Abdullah** ﴿مَعْمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ﴾

[Ma'mer b. Abdullah] b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi ise el-Eş'arîye'dir. *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi ve [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Sonra *Mekke*'ye gelip orada ikamet etti ve *Medine*'ye hicreti gecikti. Sonra bunun ardından hicret etti. Onlar, Ma'mer'in Peygamber'e (sas) *Hudeybiye*'de yetiştiğini söylerler. Onun hakkında ve Hıraş b. Ümeyye hakkında ihtilaf ederler. O, veda haccında, Peygamber'in saç bakımını yapan (saçını tarayan, yağlayan ve düzelten) kişidir. Resûlullah'tan (sas) bir hadis rivayet etmiştir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o Ma'mer b. Abdullah b. Nadle'den rivayet etti; (Ma'mer) dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) şöyle derken işittim: “*Günahkâr olandan (günahı kasten işleyenden) başkası ihtikâr (karaborsacılık) yapmaz.*”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan şunu rivayet etti:

Resûlullah'ı (sas) Kaza Umresi'nde Ma'mer b. Abdullah el-Adevî tıraş etti.

419. **Adî b. Nadle** ﴿عَدَى بْنُ نَضْلَةَ﴾

[Adî b. Nadle] b. Abdüluzzâ b. Hursân b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi ise Bint Mes'ûd b. Huzâfe b. Sa'd b. Sehm'dir. Adî b. Nadle'nin şu çocukları oldu: en-Nu'mân, Nu'aym ve Âmine. Bunların annesi ise, Huzâ'a'dan Bint Na'ce b. Huveylid b. Ümeyye b. el-Ma'mûr b.

el-Hayyân b. Ganm b. Müleyh'dir. Adî b. Nadle, Mekke'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre Habeşistan'a hicret etti ve orada, Habeşistan'da öldü. O hem hicret edenlerden ölenlerin ilkidir ve hem de İslâm'da kendisine mirasçı olunanların ilkidir. Ona oğlu en-Nu'mân b. Adî mirasçı oldu.

Ömer b. el-Hattâb, en-Nu'mân'ı Meysân valiliğine getirmişti, o şiir söylüyordu da şöyle dedi:

Dikkat et, güzel kadına^[169] şu (haber) geldi mi ki, onun (erkek) dostuna, Meysân'da, camlar (kaseler) ve testiler içerisinde (şarap) içiriliyor.

*İstediğim zaman bir köyün önemli kişileri bana şarkı söyler,
Ve bir rakkase herbir parmak ucu üzerinde yükselir.^[170]*

Eğer şarap arkadaşım oldu isen, bana en büyük olan (kase) ile (şarap) sun,

Bana kenarı kırık en küçük olan ile (şarap) sunma.

Belki, Mü'minlerin Emirini üzer,

Yıkık köşk içerisinde şarap arkadaşlığı yapmamız.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb da anlattı; dedi ki: Sâlim b. Abdullah'ı bu beyitleri yüksek sesle okurken işittim, o dedi ki:

Onun sözü Ömer b. el-Hattâb'a ulaştığında ise (Ömer), 'Evet! Vallahi elbette o beni üzüyor. Onunla kim karşılaşır, ona benim kendisini azletmiş olduğumu haber versin!' dedi. Onun kavminden bir adam ona varıp kendisine azlini haber verdi. O da Ömer'e varıp şöyle dedi: 'Vallahi, söylediklerimden hiçbir şeyi yapmadım. Ancak ben şair bir adamdım. Söz nevinden boş bir şey bulup onun hakkında şiir söyledim.' Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: 'Allah'a yemin ederim ki, söylediğin şeyi söylemiş olduğun halde, ben hayatta kaldığım sürece benim için hiçbir işte çalışmayacaksın.'

[Urve b. Ebû Üsâse] b. Abdüluzzâ b. Hursân b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Muhammed b. Ömer'in rivayetinde şöyledir: Urve b. Ebû Üsâse. Annesi Aneze'den en-Nâbiğa bt. Huzeyme'dir. Urve'nin anne bir kardeşi ise, Amr b. el-Âs b. Vâil es-Sehmî'dir. Urve, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi ve -Musa b. Ukbe, Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- *Habeşistan*'a hicret etti. Muhammed b. İshâk ise onu kendisine göre *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmedi.

421. Mes'ûd b. Süveyd ﴿مسعود بن سويد﴾

[Mes'ûd b. Süveyd] b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi ise Âtike bt. Abdullah b. Nadle b. Avf'dır. Müslümanlığı eski bir kişi idi. Hicretin 8. senesi Cemâziyelevvel'de Mu'te gününde şehit olarak öldürüldü.

422. Abdullah b. Sürâka ﴿عبد الله بن سراقه﴾

[Abdullah b. Sürâka] b. el-Mu'temir b. Enes b. Ezâ^[171] b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh^[172] b. Adî b. Ka'b b. Lüey. Annesi, [Eme] bt. Abdullah b. Umeyr b. Üheyb b. Huzâfe b. Cümah'tır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülcebbâr b. Umâre anlattı. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hâzim'den rivayet etti; (Abdullah b. Ebû Bekir) dedi ki:

Abdullah b. Sürâka, kardeşi Amr ile beraber, *Mekke*'den *Medine*'ye hicret edip, Rifâ'a b. Abdülmünzir'in (evine) yerleştiler.

Yalnız Muhammed b. İshâk dedi ki: Abdullah b. Sürâka, kardeşi Amr b. Sürâka ile beraber *Bedir*'e katıldı. Musa b. Ukbe, Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer ise şöyle dedi: Abdullah b. Sürâka, *Bedir*'e katılmadı. Ancak Resûlullah (sas) ile beraber, *Uhud*'a, *Hendek*'e ve (diğer) bütün seferlere katıldı.

Muhammed b. İshâk dedi ki: Abdullah b. Sürâka, nesli olmadığı halde vefat etti.

423. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb ﴿عبد الله بن عمر بن الخطاب﴾

[Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb] b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri. Annesi, Zeyneb bt. Maz'ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah b. Amr b. Hüsays'dır. Onun *Mekke*'de Müslümanlığı, babası Ömer b. el-Hattâb'ın Müslümanlığı ile beraberdi. Müslüman olduğunda daha büluğa ermemişti. Babasıyla beraber *Medine*'ye hicret etti. Ebû Abdurrahman diye künyeleniyordu. Abdullah b. Ömer'in on iki erkek çocuğu, dört kızı oldu:

1. Ebû Bekir
2. Ebû Ubeyde
3. Vâkîd
4. Abdullah
5. Ömer
6. Hafsa
7. Sevde

Bunların annesi Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd b. Amr b. Umeyr b. Avf b. Ukde b. Gıyere b. Avf b. Kesî'dir. Bu (son zat) Sakif'tir.

8. Abdurrahman

Abdullah, onunla künyelenirdi. Onun annesi Ümmü Alkame bt. Alkame b. Nâkış b. Vehb b. Sa'lebe b. Vâile b. Amr b. Şeybân b. Muhârib b. Fihri'dir.

9. Sâlim
10. Ubeydullah
11. Hamza

Bunların annesi ümmü veledir.

12. Zeyd
13. Âişe

Bu ikisinin annesi ümmü veledir.

14. Bilâl

Annesi ümmü veledir.

15. Ebû Seleme
16. Kılâbe

Bu ikisinin annesi ümmü veledir.

[Denilir ki:] Zeyd b. Abdullah'ın annesi, Zeyd b. Cüşem b. Habîb b. Amr b. Ganm b. Tağliboğulları'ndan Sehle bt. Mâlik b. eş-Şehhâh'tır.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Ben *Bedir* gününde on üç yaşında olduğum halde Resûlullah'a (sas) arz edildim; beni reddetti. Ona *Uhud* gününde on dört yaşında olduğum halde arz edildim; beni reddetti. Ona *Hendek* gününde on beş yaşında olduğum halde arz edildim; beni kabul etti. Yezîd b. Hârûn dedi ki: *Hendek*'te onun on altı yaşında olması gerekir, çünkü *Uhud* ile *Hendek* arasında küçük *Bedir* vardır.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî ve Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. Ömer anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Resûlullah (sas) beni *Uhud* gününde savaş için on dört yaşında olduğum halde teftiş etti de bana izin vermedi. *Hendek* günü olduğunda ise, on beş yaşında olduğum halde beni teftiş etti de bana izin verdi.

Nâfi dedi ki: Ömer b. Abdülazîz'e geldim -ki o gün halife idi- ve onunla bu hadis hakkında konuştum. O, 'Bu, büyük ile küçük arasındaki sınırdır.' dedi ve valilerine, on beş yaşındakilere pay tahsis etmelerini ve bunun altındakileri (geçimlerinin sağlanması zorunlu olan) aile fertlerine katmalarını yazdı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O el-Umerî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Uhud gününde on dört yaşında olduğum halde Peygamber'e (sas) arz edildim de, o bana izin vermedi. Ona *Hendek* gününde on beş yaşında olduğum halde arz edildim de, o bana izin verdi.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî anlattı. O el-Kâsım b. Abdurrahman'dan rivayet etti; (el-Kâsım) dedi ki:

Bir adam İbn Ömer'e, 'Siz kimsiniz?' dedi. O, 'Ne diyorsunuz?' dedi. O, 'Diyoruz ki, siz bir boysunuz (sibt) ve (yine) siz hayırlısınız (vasat)!' Bunun üzerine o (İbn Ömer) şöyle dedi: 'Sübhanallah! Boy (es-sibt) ancak, İsrâîloğulları'nda oldu. Hayırlı ümmet (el-ümmetü'l-vasat) ise hep beraber Muhammed'in ümmetidir. Lâkin biz Mudar'dan bu kabilenin en hayırlısıyız (evsat); kim bundan başkasını derse, kuşkusuz yalan söylemiş ve günah işlemiştir.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o kendisine anlatan kişiden rivayet etti; (ona anlatan kişi) dedi ki:

Bir kimse İbn Ömer'i gördüğü zaman, sanki onda, onun Peygamber'in (sas) sünnetlerine ittibaından (uymasından) bir şey var olmuş olduğunu (düşünürdü).^[173]

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Mâlik b. İsmail en-Nehdî ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye anlattı; dedi ki: Muhammed b. Sûka'yı, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayetle şunu söylerken işittim: (Ebû Ca'fer) dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından, Resûlullah'tan (sas) bir şey işittiği zaman, onu artırmamada ve ondan eksiltmemede, (onu şöyle) yapmamada ve (onu böyle) yapmamada Abdullah b. Ömer'den daha dikkatli hiç kimse olmamıştır.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

İbn Ömer'e bir şey hakkında soruldu da, 'Benim onun hakkında bilgim yok!' dedi. Adam arkasını döndüğünde ise, kendi kendine şöyle dedi: 'İbn Ömer'e, hakkında kendisinin bilgisi olmayan şey hakkında soruldu da, o 'Benim onun hakkında bilgim yok' dedi!'

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve -Ubeyd'in iki oğlu-Ya'lâ ve Muhammed haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş anlattı. O İbrahim'den rivayet etti; (İbrahim) dedi ki: Abdullah şöyle dedi:

Kureyş gençlerinin dünya hakkında nefesine en çok hâkim olanı, İbn Ömer'dir.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb'tan, o Muhammed'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki: Bana şu haber verildi:

İbn Ömer şöyle diyordu: 'Ben arkadaşlarımı bir durum üzere buldum. Eğer onlara muhalefet edersem, onlara kavuşamam endişesiyle korkarım.'

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb'tan, o Muhammed'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

‘Allah’ım! Beni hayatta bıraktığın sürece, Abdullah b. Ömer’i hayatta bırak, onu kendime rehber edinirim. Zira ben, ondan başka ilk durum üzere olan hiçbir kimseyi bilmiyorum.’

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb'tan, o Muhammed'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Bir adam şöyle dedi: ‘Mutlaka İbn Ömer’den başka, bizden olup kendisine fitnenin ulaştığı herkes hakkında, şayet istesem, elbette (bir şeyler) söyledim!’

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Abdullah b. Ebû’s-Sefer’den, [\[174\]](#) o eş-Şa’bî’den rivayet etti; (eş-Şa’bî) dedi ki:

Ben İbn Ömer ile bir sene arkadaşlık yaptım da, onu Resûlullah (sas) hakkında bir şey anlatırken işitmedim.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Ravh b. Ubâde haber verdiler; dediler ki: Bize İmrân b. Hudeyr haber verdi. O Ebû Miclez’den, o İbn Ömer’den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

‘Ey insanlar! Uzaklaşın benden! Zira ben, benden daha bilgili olanla beraber olmuşum ve şayet ben siz bana muhtaç oluncaya [\[175\]](#) kadar sizin içinizde kalacağımı bilseydim, elbette sizin için öğrenirdim.’

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmel anlattı. O Abdullah b. Müleyke’den, o Âişe’den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Hiçbir kimse, Peygamber’in (sas) konak yerlerindeki sünnetlerine, İbn Ömer’in uyduğu gibi uymazdı.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Yahya b. Sa’îd’den, o Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; (Sa’îd b.

el-Müseyyeb) dedi ki:

Ömer'in erkek çocuklarının Ömer'e en çok benzeyeni Abdullah'tır. Abdullah'ın erkek çocuklarının Abdullah'a en çok benzeyeni ise Sâlim'dir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye anlattı. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan şunu rivayet etti: Abdurrahman b. Ebû Leyla ona (Yezîd'e), İbn Ömer'in kendisine şunu anlattığını anlattı:

İbn Ömer, Resûlullah'ın (sas) seriyyelerinden bir seriyye (müfreze) içerisindeydi. (Onlar düşmandan büyük) bir kaçışla kaçtı (uzaklaştı) - insanları kastediyor-, (İbn Ömer dedi ki:) Ben de kaçan (uzaklaşan) kimseler içerisindeydim. Bunun üzerine, 'Biz (düşmana yürüyen) ordudan firar etmiş ve gazaba uğramış olduğumuz halde, nasıl yaparız?' dedik. 'Medine'ye girip orada geceleriz, sonra gideriz de hiç kimse bizi göremez!' dedik. Sonra (Medine'ye) girip, 'Kendimizi Resûlullah'a (sas) arz etsek! Eğer bizim için bir tövbe olursa kalırız. Bundan başkası olursa, gideriz!' dedik. [O dedi ki:] (Böylece) biz sabah namazından önce Resûlullah'a (sas) yakın bir yerde oturduk, o çıktığında da ona doğru gidip, 'Ya Resûlullah! Bizler, firarileriz!'^[176] dedik. O da, "Hayır! Bilakis sizler, (harbe) geri dönenlersiniz!" dedi. [O dedi ki:] Bunun üzerine biz yaklaşıp onun elini öptük. O (sas), "Biz, Müslümanlar topluluğuyuz!" dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas) ona (İbn Ömer'e) sarı, çizgili kumaştan bir (kat) elbise giydirdi, Üsâme'ye ise iki kubtîyye^[177] giydirdi. Sonra şöyle dedi: "(Elbiseden) yere dokunan (kısım), ateştedir!"

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Necid tarafına, içinde İbn Ömer'in de bulunduğu bir seriyye (müfreze) gönderdi. Onların payları onikişer deveye ulaştı. Sonra

bundan başka kendilerine (ganimet olarak) fazladan birer deve verildi. Resûlullah (sas) bunu değıştirmede.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize el-Esved b. Şeybân anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Sümejr anlattı. O Musa b. Talha'dan rivayet etti; (Musa) dedi ki:

Allah, Abdullah b. Ömer'e rahmet etsin -râvî ya onun adını verdi, ya da onun künyesini verdi-! Vallahi, ben doğrusu onun, Resûlullah'a (sas) verdiği ahid üzere olduğunu düşünüyorum. O ondan sonra ayartılamadı (fitneye düşürülemedi) ve değışmedi. Vallahi, Kureyş ilk fitnesinde onu tahrik edemedi. ^[178] [Ravi şöyle dedi:] Ben de kendi içimden dedim ki: 'Bu (İbn Ömer), doğrusu, babasını, öldürölmesi konusunda hatalı buluyor!'

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ebû Sinân haber verdi. O Yezîd b. Mevheb'den şunu rivayet etti:

Osman, Abdullah b. Ömer'e, 'İnsanlar arasında hüküm ver (kadılık yap)!' dedi. O, 'Ne iki kişı arasında hüküm veririm, ne de iki kişıye imam olurum!' dedi. O dedi ki: Bunun üzerine, Osman, 'Bana isyan mı ediyorsun?' ^[179] dedi. O şöyle dedi: 'Hayır! Lakin bana şu (bilgi) ulaştı: Kadılar (hakimler) üç (çeşit)tir: Bilgisizlikle hüküm veren bir adam! Bu, ateştedir. Âdil davranmayan ve hevanın (gayrimeşru arzunun) sürüklediği bir adam ki, bu da ateştedir. İctihad edip isabet eden bir adam ki, bu, ne fazlası, ne eksigi olandır! ^[180] ne kendisi için mükafat vardır ve ne de kendisine günah vardır.' O, '(Ama) senin baban da hüküm verirdi!' dedi. O da şöyle dedi: 'Babam hüküm verirdi; (ama) kendisine bir şey anlaşılmaz geldiği zaman da, Peygamber'e (sas) sorardı. (O şey) Peygamber'e anlaşılmaz geldiğinde ise, o Cibrîl'e sorardı. Ben ise, soracağım kimse bulamam. Peygamber'i (sas), "Kim Allah'a sığınır, kuşkusuz bir sığınağa sığınmıştır!" derken işitmedin mi? Osman da, 'Evet (gerçekten öyle)!' dedi. O da, 'Ben de senin beni idareciliğe getirmenden Allah'a sığınyorum!' dedi. Bunun üzerine Osman onu muaf tuttu ve 'Bunu hiç kimseye haber verme!' dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Ben Resûlullah (sas) döneminde (bir rüya) gördüm. Sanki elimde bir brokar (bir yüzü kabartma kumaş) parçası vardı ve (yine) sanki o (parça) Cennet'ten istediğim her yere mutlaka beni hemen götürüyordu. [O dedi ki:] Ve (yine) ben (rüyada) gördüm, sanki iki kişi bana geldiler. Beni ateşe götürmek istediler. (Sonra) o ikisini bir melek karşılayıp (bana) ‘(Onları) dikkate alma!’ dedi. Onlar da benden vazgeçtiler. [O dedi ki:] Hafsa da Peygamber’e (sas) rüyamı anlattı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Abdullah ne iyi adamdır, keşke geceleyin namaz kılıyor olsaydı!*” O dedi ki: ‘(Bu sebeple) Abdullah geceleyin namaz kılıyor ve de (bunu) çokça yapıyordu.’

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

O (İbn Ömer) Resûlullah'ın (sas) mescidinde güneşin ışığı yükselineye kadar oturur ve namaz kılmazdı. Sonra çarşıya gidip ihtiyaçlarını yerine getirir, sonra ailesine gelirdi. (Sonra) (ibadetine) mescidle başlayıp (orada) iki rekat namaz kılar, sonra evine girerdi.

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î anlattı. O Husayf'dan, o Mücâhid'den rivayet etti; (Mücâhid) dedi ki:

İnsanlar İbn Ömer'i, o gençken kendilerine örnek almayı terketti. Büyüdüğünde de onu kendilerine örnek aldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki:

Emîrü'l-Mü'minîn Ebû Ca'fer^[181] bana, ‘Görüşler arasından İbn Ömer'in görüşünü nasıl kabul ettiniz?’ dedi. Ben de ona, ‘Ey Mü'minlerin Emiri! O (İbn Ömer) geriye kaldı ve onun insanlar nezdinde bir üstünlüğü vardı. Biz de bizden önce gelenlerin onu (onun görüşünü) kabul ettiğini görüp onu

kabul ettik!’ dedim. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘O halde onun görüşünü kabul et, Ali’ye ve İbn Abbâs’a muhalif olsa bile!’

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize ez-Zührî anlattı. O Sâlim’den, o babasından rivayet etti; (babası İbn Ömer) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Hakkında vasiyette bulunacağı şeyi olan kişinin hakkı, vasiyeti kendi yanında yazılı olmadan, üç (gece) gecelememesidir.*” İbn Ömer dedi ki: Ben de bunu işittiğimden beri vasiyetim yanımda olmadan hiçbir gece geçirmedim.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer’e yirmi kûsür bin (para) getirildi. O (daha) oturduğu yerden kalkmamıştı ki, nihayet onu (muhtaçlara) verdi ve ona ilavede bulundu. [O dedi ki:] O vermeye devam etti. Nihayet yanında bulunanları (muhtaçlara) ulaştırdı, (derken) ona, (daha önce) kendisine vermekte olduğu kimselerden biri geldi, İbn Ömer de kendilerine (hediye) vermiş olduğu kimselerin birinden borç isteyip ona verdi. Meymûn dedi ki: (Kimi söz) söyleyenler ona cimri diyordu. Onlar yalan söylemişlerdir. Vallahi o kendisine fayda veren şeylerde cimri değildi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Hammâd b. Seleme’den, o Ebû Reyhâne’den rivayet etti; (Ebû Reyhâne) dedi ki:

İbn Ömer, yolculukta kendisine arkadaşlık edene, iftarı (oruç tutmamayı), ezanı ve kesimlik hayvanı -topluluk (yol arkadaşları) için satın alacağı (kesime uygun) koyunu demek istiyor- şart koşardı.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb’tan, o Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer yolculukta oruç tutmazdı, hizada (ikamet halinde) ise neredeyse iftar yapmazdı (oruç tutardı), -hastalanması veya (seferden)

döndüğü günlerde hariç-. Zira o kerim (cömert) bir adamdı. Kendisinin yanında (yemek) yenilmesini arzu ederdi.

[Râvî] dedi ki: O (yine) şöyle diyordu: ‘Doğrusu benim yolculukta iftar edip (oruç tutmayıp) Allah’ın ruhsatını kabul etmem, benim için oruç tutmamdan daha helaldir.’

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Hâlid el-Hazzâ’dan rivayet etti; (Hâlid) dedi ki:

İbn Ömer, kendisine arkadaşlık edene, ‘Bize, dışkı yiyen bir deve ile arkadaşlık etmeyeceksin, bize ezan konusunda karşı çıkmayacaksın ve ancak bizim iznimizle oruç tutacaksın’ diye şart koşardı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ anlattı. O Nâfi’den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer, yolculukta oruç tutmazdı. Beraberinde kendisinin, Leysoğullarından oruç tutan bir arkadaşı vardı. Abdullah onu nehyetmezdi ve ona sahur yemeğini gözetmesini emrederdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa’d anlattı. O Ebû Ca’fer el-Kâri’den rivayet etti; (Ebû Ca’fer) dedi ki:

Ben İbn Ömer ile beraber Mekke’den Medine’ye çıkıp gittim, kendisinin içinde tirit yemeği bulunan bir kazanı vardı. Kazanın etrafında, onun oğulları, arkadaşları ve gelenlerin hepsi toplanırdı. Hatta bazısı ayakta yerdı. Onun beraberinde ise bir devesi vardı. Onun üzerinde, içerisinde şıra ve su bulunan iki dolu erzak çantası bulunurdu. Her adamın da -içinde püreden yapılmış bu şıranın olduğu- bir bardağı vardı. Her adam doyuncaya kadar onunla içini doldururdu (içerdi).

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar anlattı. O Ma’n’dan rivayet etti; (Ma’n) dedi ki:

İbn Ömer bir yemek yapıp da kendisine görünümlü (yapılı) bir adam uğradığı zaman, onu çağırılmazdı. Onu onun oğulları veya kardeşinin oğulları çağırırdı. Fakir bir insan uğradığında ise, onu çağırırdı; onlar onu

çağırılmazlardı ve o şöyle derdi: Onu arzu etmeyeni çağırırlar, onu arzu edeni ise bırakırlar.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O bir adamdan, o Mücâhid'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, azığını iyi yapmaktan hoşlanırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Ömer haber verdi; dedi ki:

(Ben), Nâfi'e, 'İbn Ömer yemeğin değersizini (iyi olmayanını) atıştırır mıydı?' dedim, bunun üzerine o şöyle dedi: 'İbn Ömer, toprak kap içinde tavuk, küçük kümes hayvanları ve (hurma ve yağ karışık) tatlı yedi.'

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Muhammed b. Mutarriif'den, o Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, fitne zamanında, gelen her emirin arkasında namaz kılar ve ona malının zekâtını verirdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd b. Mihrân el-Kindî anlattı; dedi ki: Bize Seyf el-Mâzinî haber verdi; dedi ki: İbn Ömer şöyle diyordu:

Fitnede savaş yapmam ve galip gelenin arkasında namaz kılarım.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. (Yine) bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye rivayet etti; (onlar) hep beraber, Câbir'den, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, el-Haccâc ile beraber Mekke'de namaz kılardı. O namazı geciktirdiğinde ise, İbn Ömer namaza onunla beraber katılmayı terk etti ve oradan (Mekke'den) çıktı.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den rivayet etti; (Sa'd) dedi ki: Hafs b. Âsım'ı şöyle derken işittim:

İbn Ömer, kendilerine ait bir (bayan) mevlayı söz konusu edip şöyle dedi: ‘Allah ona rahmet etsin. O doğrusu bizi yemekten şununla ve şununla doyuruyordu.’

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Humrân anlattı; dedi ki: Bize Ebû Ka'b anlattı. O Enes b. Sîrîn'den rivayet etti; (Enes) dedi ki:

Bir adam İbn Ömer'e bir kese getirdi. İbn Ömer, ‘Bu ne?’ dedi. Adam, ‘Bu bir şeydir ki, sen yemeğini yiyip de sana ağır geldiği zaman, bundan bir şey alırsın. O da onu sende hazmeder!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi: Karnımı dört aydan beri bir yemek ile doldurmadım.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Miğvel bize anlattı. [182] O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Bir adam İbn Ömer'e bir ilaç getirdi. İbn Ömer, ‘Bu nedir?’ dedi. O ‘Bu, yemeği hazmeder!’ dedi. O şöyle dedi: ‘Durum şu ki, doğrusu bana bir ay gelir, yemekle doymam. O halde ben bununla ne yapayım?’

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o Ca'fer b. Muhammed'den, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Abdullah b. Ömer'e mal gönderilirdi de, o onu kabul eder ve şöyle derdi: ‘Ne kimseden bir şey isterim, ne de Allah'ın bana rızık verdiği şeyi reddederim.’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hâtim b. İsmail anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

el-Muhtâr, İbn Ömer'e mal gönderiyor; o da onu kabul ediyor ve şöyle diyordu: ‘Ne kimseden bir şey isterim, ne de Allah'ın bana rızık verdiği şeyi de reddederim.’

Bize Hammâd b. Mes'ade haber verdi, o İbn Aclân'dan, o el- Ka'kâ b. Hakîm'den rivayet etti; (el-Ka'kâ) dedi ki:

Abdülazîz b. Hârûn, İbn Ömer’e ‘Bana ihtiyacını ilet’ diye yazdı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Abdullah ona şunu yazdı: Resûlullah’ı (sas) şöyle derken işittim: “(İyilik yapmaya) geçimini sağladığın kimselerden başla! Üstteki el (veren el), alttaki elden (alan elden) daha hayırlıdır.” Ben, üstteki elin ancak veren (el), alttakinin ise ancak isteyen (el) olduğunu düşünüyorum. Ben, ne senden isterim ve ne de Allah’ın senden bana gönderdiği bir rızkı reddederim.’

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Zeyd b. Eslem’den, o babasından şunu rivayet etti:

(Babası Eslem’e) denildi ki: ‘Şayet insanların işinden bir şeyi üstlense, Abdullah b. Ömer’i nasıl görürsün?’ Bunun üzerine Eslem şöyle dedi: ‘Mescidin kapısına yönelen, giren veya çıkan hiçbir adam, (Abdullah’ın) babasının çalışmasına Abdullah’tan daha çok yönelmemiştir.’

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı: Ona (Mâlik b. Enes’e) Abdullah b. Ömer’in şöyle dediği (bilgisi) ulaştı:

‘Şayet Muhammed ümmeti iki adam hariç benim hakkımda ittifaka varsa, ben o ikisiyle savaşam!’

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Ömer’in bir adama şöyle dediği (bilgisi) ulaştı:

‘Biz savaştık, nihayet din Allah’ın oldu ve fitne olmadı. Siz savaştınız, nihayet din Allah’tan başkasının oldu ve fitne oldu.’

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: el-Hasan’ı (hadis) anlatırken işittim, dedi ki:

Osman b. Affân öldürüldüğünde, (insanlar) Abdullah b. Ömer’e ‘Sen insanların efendisisin ve bir efendinin oğlusun. O halde çık, senin için insanlarla biat sözleşmesi yapalım!’ dediler. O ‘Ben, vallahi, eğer güç yetirebilirim, benim sebebimle bir şişe kan dökülmeyecek!’ dedi. (Ama) onlar, ‘Mutlaka ya sen çıkarsın veyahut biz seni yatağının üzerinde öldürürüz!’ dediler. O da onlara ilk sözünün benzerini söyledi. el-Hasan

dedi ki: Bunun üzerine onlar onu tamaha düşürmek istediler ve korkuttular. Ondandır hiçbir şey nakledemediler.^[183] Nihayet o Allah'a kavuştu.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Esved b. Şeybân anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Sümejr anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'e 'İnsanlar için onların işini yerine getirsen! Zira insanların hepsi senden memnun olmuşlardır!' denildi. İbn Ömer onlara, 'Eğer doğuda bir adam muhalif olursa (karşı çıkarsa), görüşünüz nedir (ne dersiniz)?' dedi. Onlar, 'Bir adam muhalif olursa (karşı çıkarsa) öldürülür. Bir adamın öldürülmesi, ümmetin salahına (iyi olmasına) nispetle nedir ki?' dediler. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Vallahi, Muhammed ümmeti bir mızrağın hem kabzasının başını tutsun ve hem temrenini^[184] tutsun da Müslümanlardan bir adam öldürülsün ve (buna karşılık) dünya ve içindekiler benim olsun, arzu etmem!'

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb anlattı. O Ebü'l-Âliye el-Berâ'dan rivayet etti; (Ebü'l-Âliye) dedi ki:

İbn Ömer'in arkasında, o farkında olmadan yürüyordum. Şöyle diyordu: 'Kılıçlarını omuzları üzerine koyarak (gelmişler). Birbirlerini öldürüyorlar.^[185] [Sonra da] diyorlar ki: Ey Abdullah b. Ömer, itaat göster!'

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Muğîre'den, o Katan'dan rivayet etti; (Katan) dedi ki:

Bir adam İbn Ömer'e gelip, 'Muhammed ümmeti için senden daha şerli hiç kimse yoktur!' dedi. O şöyle dedi: 'Neden? Vallahi, ben ne onların kanlarını döktüm, ne onların cemaatini böldüm, ne de onların arasında ayrılığa sebep oldum!' O dedi ki: 'Sen şayet isteseydin, senin hakkında iki kişi ihtilafa düşmezdi!' O ise şöyle dedi: 'Bir adam 'Hayır' derken, diğeri ise 'Evet' derken, onun (hilafetin) bana gelmesini arzu etmiyorum!'

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

O (İbn Ömer) Cuma'ya, haram (ihramlı) olması hariç, ancak yağlanmış ve koku sürünmüş olarak giderdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O İbn Şihâb'tan şunu rivayet etti:

İbn Ömer bayram için koku sürünürdü.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Rebî'a b. Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer 3.000 (dirhem alanlar) içerisindeydi -tahsisat konusunda demek istiyor-.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ubeyd anlattı. O Büşeyr b. Yesâr'dan rivayet etti; (Büşeyr) dedi ki:

Hiç kimse İbn Ömer'e (hitaba) selam ile başlayamaz veya girişemezdi.
[\[186\]](#)

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Umerî anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer kölelerine (gılman), 'Bana (mektup) yazdığınız zaman, kendinizle (kendi adınızı yazarak) başlayın!' diyordu. (Kendisi) yazdığı zaman ise, kendisinden önce hiçbir kimseyle (kimsenin adıyla mektuba) başlamazdı.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, Hayber'deki kölelerine, kendisine (mektup) yazdıkları zaman, kendileriyle (kendi adlarıyla) başlamalarını emrederek (mektup) yazardı.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn b. Mihrân'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

İbn Ömer, Abdülmelik b. Mervân'a (mektup) yazıp, kendi adıyla başlayarak şunu yazdı: 'İmdi; **"Allah, o hak mâbuddur ki, kendisinden başka hiçbir İlah yoktur. Kıyamet günü hepinizi bir araya toplayacaktır. Bunda hiç şüphesiz yoktur."**

^[187] Müslümanların sana biatta anlaşmaya vardığı (haberi) bana ulaşmıştır. Kuşkusuz ben de Müslümanların katıldığı şeye katıldım. Vesselam!'

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Habîb b. Ebû Merzûk anlattı, (Habîb) dedi ki: Bana şu (haber) ulaştı:

Abdullah b. Ömer, Abdülmelik b. Mervân'a -ki o gün halife idi- şöyle (mektup) yazdı: 'Abdullah b. Ömer'den Abdülmelik b. Mervân'a!' Bunun üzerine Abdülmelik'in etrafındaki kişi(ler), 'O, senin isminden önce kendi ismiyle başladı!' dedi, Abdülmelik de şöyle dedi: 'Ebû Abdurrahman'dan (olan) bu (durum), çoktur.'

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Ömer, babasına (mektup) yazdığı zaman, şöyle yazdı: 'Abdullah b. Ömer'den, Ömer b. el-Hattâb'a!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Umerî anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Ben İbn Ömer'e evde (yağ) sürüyordum, onun üzerinde ise peştemalı vardı. Bitirdiğim zaman dışarı çıktım. Kendisi elbisenin altındaki (yerlere) (yağ) sürdü.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Ben İbn Ömer'e evde (yağ) sürüyordum. (İş) avret mahalline vardığı zaman da, orayı bizzat o yaptı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Nâfi şunu anlattı:

İbn Ömer, tek bir defa hariç hiç kireç sürünmedi. Bana ve kendisine ait azatlı bir köleye emretti de, biz ona (yağ) sürdük.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, hamama girmezdi, fakat evinde kireç sürünürdü.

Bize Muhammed b. Ömer b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Sa'îd b. Ebû Hind anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer'e hamamın sahibi (yağ) sürüyordu. (İş) kasık bölgesine vardığı zaman da, orayı eliyle o yapardı.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Sâlim b. Abdullah el-Atekî anlattı. O Bekir b. Abdullah'tan rivayet etti; (Bekr) dedi ki:

İbn Ömer ile beraber hamama gittim. O bir şeyi peştamal gibi tutundu. Ben de bir şeyi peştamal gibi tutundum. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ben girdim, o da benim peşimden girdi. Sonra ben ikinci kapıyı açıp girdim. O da benim peşimden girdi. Ben üçüncü kapıyı açtığımda ise o bir kısım çıplak adamlar görüp, elini gözlerinin üzerine koydu. Sonra, 'Sübhanallah! (Bu), İslâm'da büyük, iğrenç bir durum!' dedi ve hemen (geldiği gibi) çıkıp, elbisesini giydi ve gitti. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o (bunu) hamamın sahibine söyledi. O insanları kovdu ve hamamı yıkadı. Sonra ona (haber) gönderip 'Ya Ebû Abdurrahman! Hamamda hiçkimse yoktur!' dedi. O (râvî) dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer geldi. Ben onunla beraber gelip girdim. O da benim peşimden girdi. Ben ikinci odaya girdim. O da benim peşimden girdi. Ben üçüncü odaya girdim. O da benim peşimden girdi. Suyu dokunduğunda da onu pek sıcak bulup şöyle dedi: 'Hayanın (utanmanın) uzaklaştırıldığı bir ev ne kötüdür! Düşünüp öğüt almak isteyen kimsenin düşünüp öğüt aldığı bir ev ise ne iyidir!'

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Dînâr Ebû Kesîr'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, hastalanıp kendisine hamam tavsiye edilince bir peştemalla oraya girdi. Bir de ne görsün, adamların tenasül organları! Bunun üzerine (başını) eğdi, sonra ‘Beni çıkarın!’ dedi.

Bize Ya’kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Sükeyn b. Abdülazîz el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Ömer’in yanına girdim. Bir de baktım ki bir cariye onun saçını tıraş ediyor. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Kireç, cildi inceltir (yumuşatır).’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mindel anlattı. O Ebû Sinân’dan rivayet etti; (Ebû Sinân) dedi ki: Bana Zeyd b. Abdullah eş-Şeybânî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm, namaza (yürüyerek) gittiği zaman gerçekten yavaş yavaş hareket ederdi. Şayet bir karınca onunla beraber yürüseydi, “İbn Ömer onu geçemez!” derdim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân ve Züheyr b. Mu’âviye anlattı. Onlar Ebû İshâk’tan, o Abdurrahman b. Sa’d’dan rivayet etti; (Abdurrahman b. Sa’d) dedi ki:

İbn Ömer’in yanında idim. Onun ayağı (bacağı) uyuştı. Bunun üzerine ben, ‘Ya Ebû Abdurrahman! Ayağına (bacağına) ne oldu?’ dedim. O, ‘Siniri buradan toplandı!’ dedi -bu yalnız Züheyr’in hadisindedir-. [Râvî] dedi ki: ‘İnsanların sana en sevimli olanını çağır!’ dedim. O, ‘Ya Muhammed!’ dedi; sonra onu (ayağını/bacağını) uzattı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ubeyd b. Abdülmelik el-Esedî anlattı; dedi ki: Bana Ebû Şu’ayb el-Esedî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer’i Minâ’da gördüm, başı tıraş edilmişti^[188] ve berber onun kollarını tıraş ediyordu. O insanların kendisine baktığını gördüğünde de, ‘Dikkat edin! Bu bir sünnet değildir. Fakat ben hamama girmeyen bir adamım!’ dedi. Bunun üzerine bir adam, ‘Seni hamamdan engelleyen nedir? Ya Ebû Abdurrahman!’ dedi. O, ‘Ben, avret mahallimin görülmesini

hoş karşılamıyorum!’ dedi. Adam ‘(Ama) kuşkusuz seni bundan bir peşamal korur!’ dedi. O şöyle dedi: ‘(Ama) ben, benden başkasının avret mahallini görmeyi de hoş karşılamıyorum.’

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Sâbit anlattı. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten rivayet etti; (Habîb) dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm. O başını tıraş etti, sonra başını halûka^[189] buladı.

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Ebû Bişr’dan, o Yusuf b. Mâhik’ten rivayet etti; (Yusuf) dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm. Başını Merve’de tıraş etti. Sonra berbere, ‘Benim kıllarım çok. Kuşkusuz bana rahatsızlık verdi ve de ben (krem) sürünmüyorum. Peki onu tıraş eder misin?’ dedi. O ‘Evet!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine kalkıp onun göğsünü tıraş etmeye başladı. İnsanlar ona bakmak için boyunlarını uzattı. O da şöyle dedi: ‘Ey insanlar! Bu bir sünnet değildir; fakat benim kıllarım bana rahatsızlık veriyordu.’

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer çocuklarından birini şarkı söylerken işitirdi de onu döverdi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den, o İbn Ömer’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer ailesinden biri ile beraber ondörtlü^[190] buldu da onunla onun başına vurdu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İsrâîl anlattı. O Fudayl’dan, İbnü’l-Haccâc’ın kendisine şunu haber verdiğini rivayet etti:

İbn Ömer Minâ’da başını tıraş etti. Sonra hacamatçıya boynunu tıraş etmesini emretti. İnsanlar ona bakmak için toplandı. Bunun üzerine o şöyle

dedi: ‘Ey insanlar! Bu bir sünnet değildir. Ancak ben hamamı terk ettim, o -veya, zira o- rahat (rafine) hayattandır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hâtım b. İsmail anlattı. O İsa b. Ebû İsa’dan, o annesinden rivayet etti; (annesi) dedi ki:

İbn Ömer benden içecek (su) istedi. Ona billurdan (şeffaf) bir bardak getirdim; (ama) o içmeyi reddetti. Ben de ona ahşaptan bir bardak getirdim; o da içti. (Yine) o temizleyici (bir su) istedi de, ona bir küçük kap ve bir testi getirdim; (ama) o abdest almayı reddetti. Ben ona bir (küçük bakır) cezve getirdim, o da abdest aldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O bir şeyhten rivayet etti; (şeyh) dedi ki:

İbn Ömer’e bir şair geldi de, ona iki dirhem verdi. Bunun üzerine insanlar şaire para vermesini ona sordular. O da şöyle dedi: ‘Kuşkusuz ben bununla ırzımı (şerefimi) kurtarıyorum!’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’ser anlattı. O Sa’îd el-Makburî’den rivayet etti; (Sa’îd) dedi ki:

İbn Ömer şöyle dedi: ‘Doğrusu ben (bazen), sadece kendim selam vermeye ve bana selam verilmesine ihtiyaç duyarak, çarşıya çıkarım.’

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk anlattı. O Muhammed b. Kays’dan rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

İbn Ömer’in, otururken ayaklarının (bacaklarının) birini diğerinin üzerine koyduğunu gördüm.

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Ebû Bişr’dan, o Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, Nihâvend’e gazaya çıktığında, nefes darlığına yakalandı da, sarımsağı ipliğe dizmeye, sonra onu çorbasına koyup pişirmeye başladı. Sarımsağın tadı alındığı zaman da onu attı, sonra onu yudumladı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Bişr b. Kesîr el-Esedî anlattı; dedi ki: Bize Nâfi anlattı; dedi ki:

İbn Ömer bir seferden geldiği zaman Peygamber'in (sas), Ebû Bekir'in ve Ömer'in kabriyle başlayıp şöyle demişti: 'Selam sana ey Allah'ın Resûlü! Selam sana ey Ebû Bekr! Selam sana ey babacığım!'

Bize Abdurrahman b. Mukâtil el-Kuşeyrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer el-Umerî anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Abdullah b. Ömer bir seferden geldiği zaman, mescidle başlamış; sonra kabre gelip ona selam vermişti.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destevâî anlattı; dedi ki: Bize el-Kâsım b. Ebû Bezze haber verdi. O Abdullah b. Atâ'dan şunu rivayet etti:

İbn Ömer, yanından geçtiği her bir kimseye mutlaka selam verirdi. Bir zencinin^[191] yanından geçip ona selam verdi de, o (zenci) ona cevap vermedi. Bunun üzerine (oradaki insanlar), 'Ya Ebû Abdurrahman! O, 'tumtumani' (kaba konuşan) bir zencidir!' dediler. O, 'Tumtumani nedir?' dedi, onlar 'Şimdi gemilerden çıkarıldı!' dediler. O şöyle dedi: 'Ben evimden, sadece ben selam vereyim diye veya bana selam verilsin diye çıkarım.'

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Ravh b. Ubâde haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Avn anlattı. O Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, köşk gününde^[192] zırhı iki defa giydi.

Bize Hammâd b. Mes'ade haber verdi. O İbn Aclân'dan, o Ebû Ca'fer el-Kâri'den şunu rivayet etti:

O (Ebû Ca'fer), İbn Ömer ile beraber oturuyordu. (Bir) adam ona selam verdiği zaman, İbn Ömer ona, 'Selâmün aleyküm' diye cevap verdi.

Bize Hammâd b. Mes'ade haber verdi. O İbn Aclân'dan, o Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan, o amcası Vâsi b. Habbân'dan rivayet etti; (Vâsi) dedi ki:

İbn Ömer namaz kıldığı zaman, kendisinden her şeyin kibleye yönelmesini isterdi. Hatta baş parmağını kibleye yöneltirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o Muhammed b. Mînâ'dan şunu rivayet etti:

Abdülazîz b. Mervân, İbn Ömer'e fitne zamanında^[193] bir mal gönderdi, o da onu kabul etti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ anlattı; dedi ki: Abdurrahman es-Serrâc, Nâfi'in yanında anlattı; dedi ki:

el-Hasan, her gün saç bakımı yapılmasını (saçın taranması, yağlanması ve düzeltilmesini) hoş karşılamazdı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Nâfi kızdı ve şöyle dedi: 'İbn Ömer bir günde iki defa yağ sürünürdü.'

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, el-Muhtâr'ınki hariç, ne herhangi bir kimsenin vasiyetini, ne de herhangi bir kimsenin hediyesini reddetti.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: Bana İmrân b. Abdullah anlattı; dedi ki:

Halam Remle'yi İbn Ömer'e iki yüz dinarla gönderdim. O onları kabul etti ve ona hayır duasında bulundu (hayır diledi).

Bize Ezher b. Sa'd es-Semmân haber verdi. O İbn Avn'dan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, Mekke'den Medine'ye üç (defa) yolculuk yaptı. Çünkü o (hanımı) Safiyye için yardıma çağırıldı.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer'e akrebe karşı rukye yapıldı. Onun bir oğluna da rukye yapıldı. (Yine) İbn Ömer yüz felcine karşı dağlandı ve bir oğlunu yüz felcine karşı dağladı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Seleme b. Alkame'den, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Safiyye, İbn Ömer'e Arafat gecesi iki (yassı) ekmek somunu verdi. Nihayet İbn Ömer yatağına girmek istediği zaman, Safiyye ekmeği yemesi için ona getirdi. [Nâfi] dedi ki: İbn Ömer de (onu) bana yolladı, ben ise uyumuştum. Beni uyandırıp, 'Otur ve ye!' dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Yahya b. Atîk'ten, o Muhammed'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer şöyle dedi: 'Üç şeyle iftar ettim ve şayet bir yol bulsaydım elbette artırırdım!'

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize bir arkadaşımız anlattı. O Ebû Gâlib'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, Mekke'ye geldiği zaman, üç defa Abdullah b. Hâlid b. Esîd ailesinin evinde onların misafirperverliğinde kalmıştı. Sonra o çarşıya (birisini) gönderiyordu. Kendisi için, ihtiyaç duyduğu şeyler satın alınıyordu.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize el-Haccâc es-Savvâf anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den rivayet etti:

(Nâfi), ‘İbn Ömer’in oturuşunun geneli böyleydi!’ dedi ve sağ ayağını (bacağını) solun üzerine koydu.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Yahya b. Ebû İshâk’tan rivayet etti; (Yahya) dedi ki:

Sa’îd b. el-Müseyyeb’e arefe günü orucu hakkında sordum. ‘İbn Ömer onda oruç tutmazdı!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Ben ‘Ondan başkası (oruç tutar) mıydı?’ dedim. O şöyle dedi: ‘Şeyh olarak o sana yeter!’

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb’tan, o da Nâfi’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer neredeyse (hiç) tek başına akşam yemeği yemezdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb’tan, o Nâfi’den, o İbn Ömer’den rivayet etti:

(İbn Ömer) ‘Ben bir büyük balık arzu ediyorum!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine onlar balığı temin edip kızarttılar ve onun önüne koydular da, bir dilenci geldi. [Râvî] dedi ki: O (İbn Ömer) balığın (ona verilmesini) emretti. Bunun üzerine balık dilenciye verildi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb’tan, o Nâfi’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer bir defa (bir hastalıktan) şikayetçi oldu. Onun için bir dirheme altı üzüm veya beş üzüm satın alınıp ona getirildi. [Râvî] dedi ki: Bir dilenci geldi. Bunun üzerine İbn Ömer onların ona verilmesini emretti. [Râvî] dedi ki: (Oradakiler) ‘Biz ona veririz!’ dediler. [Râvî] dedi ki: O ise reddetti! [Râvî] dedi ki: Biz de daha sonra onları ondan satın aldık.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek anlattı. O Ma’mer’den, o ez-Zührî’nin kardeşi Abdullah b. Müslim’den rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm, yolda bir hurma bulup onu aldı. Ondan ısırды, sonra bir dilenci görüp onu ona verdi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize el-Fadl b. Meymûn anlattı; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Kurre haber verdi. O Sâlim b. Abdullah b. Ömer'den şunu rivayet etti:

Sâlim'in babası (İbn Ömer) şöyle dedi: 'İslâm'dan (müslümanlıktan) sonra hiçbir şeye, kalbime şu muhtelif arzulardan herhangi bir şeyin içirilmemesinden daha şiddetli sevinmedim.'

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; (Sa'îd) dedi ki:

Abdullah b. Ömer bana, 'Biliyor musun, ne için oğlumu Sâlim diye adlandırdım?' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben, 'Hayır!,' dedim. İbn Ömer, 'Ebû Huzeyfe'nin mevlası Sâlim'in adıyla!' dedi. İbn Ömer, 'Biliyor musun, ne için oğlumu Vâkîd diye adlandırdım?' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben, 'Hayır!,' dedim. İbn Ömer, 'Vâkîd b. Abdullah el-Yerbû'î'nin adıyla!' dedi. O (yine), 'Biliyor musun, ne için oğlumu Abdullah diye adlandırdım?' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben 'Hayır!,' dedim. O, Abdullah b. Revâha'nın adıyla!' dedi.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı. O Musa b. Ukbe'den, o Sâlim b. Abdullah'tan şunu rivayet etti; (Sâlim) şöyle dedi:

Şu, Abdullah b. Ömer'in âdetindendi: O elbiselerinin (güzel koku ile buğulanmasını) emrederdi. (Onun elbiseleri) her Cuma güzel koku ile buğulanırdı. Kendisinin hac yapan olarak veya umre yapan olarak bir çıkışı söz konusu olduğu zaman ise, (yakınlarına) kendi elbiselerini güzel koku ile buğulamamalarını emrederdi.

Bana Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize el-Hakem b. Zekvân anlattı, o Şehr b. Havşeb'den şunu rivayet etti:

el-Haccâc insanlara hitab ediyordu, İbn Ömer de mesciddeydi. (el-Haccâc) insanlara hitab etti, nihayet akşam oldu. İbn Ömer ona, 'Ey adam! Namaz (vakti), (artık) otur!' diye seslendi. Sonra ona ikinci defa, '(Artık) otur!' diye seslendi. Sonra ona üçüncü defa '(Artık) otur!' diye seslendi. Dördüncüde ise onlara (insanlara); 'Görüşünüz nedir, eğer ben kalkarsam

siz de kalkar mısınız?’ dedi. Onlar ‘Evet!’ dediler. Bunun üzerine o kalkıp, ‘Namaz! Zira ben senin ona (namaza) ihtiyacın olmadığı görüşündeyim!’ dedi. el-Haccâc da inip namaz kıldı. Sonra onu çağırıp, ‘Seni yaptığın şeye ne sevketti?’ dedi. Bunun üzerine şöyle dedi: ‘Biz ancak namaz için geliyoruz. Namazın vakti geldiği zaman da, hemen namazı kıl, sonra bunun ardından istediğin gevezeliği yap!’

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. el-Alâ el-Huzâ'î anlattı; dedi ki: Bize Ümmü Miskîn bt. Âsım b. Ömer'in mevlası Ebû Abdülmelik anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Ömer'i gördüm. (Dışarı) çıkıp, ‘Esselâmü aleyküm! Esselâmü aleyküm!’ demeye başladı. (Derken) bir zencinin yanından geçip, ‘Esselâmü aleyke, ey siyah çirkin adam!’ dedi. [Râvî] dedi ki: (Yine) İbn Ömer, süslenmiş ve kendisine (İbn Ömer'e) bakmaya koyulmuş bir cariye gördü. [Râvî] dedi ki: O cariyeye şöyle dedi: ‘Ne bakıyorsun çok yaşlı bir adama ki, yüz felci kendisini tutmuş ve en iyi iki zevk^[194] kendisinden (çekip) gitmiştir?’

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre anlattı. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o Abdullah b. Ömer'den rivayet etti:

(Abdullah b. Ömer), ‘Üzüm arzu ediyorum!’ dedi. Ailesine, ‘Benim için üzüm satın alın!’ dedi. Onlar da onun için bir salkım üzüm satın aldılar. İftar sırasında da ona getirildi. [Râvî] dedi ki: Kapıda (huzuruna) bir dilenci çıkıp dilendi. O, ‘Ey cariye! Bu salkımı bu dilenciye ver!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Kadın, ‘Sübhanallah! Senin arzu ettiğin bir şeyi (ha)! Biz dilenciye bundan daha üstün olanını veririz!’ dedi. İbn Ömer, ‘Ey cariye! Salkımı ona ver!’ dedi. O da salkımı ona verdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize Ca'fer b. Ebû'l-Muğîre anlattı. O Sa'îd b. Cübeyr'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, annesine bir köleyi sadaka (yardım) olarak verdi. (Derken) İbn Ömer çarşıda, satılan sağmal bir koyunun yanından geçti. Köleye, ‘Bu koyunu senin (özgürlüğünü satın almak için biriktirdiğin) paran ile satın

alıyorum!’ deyip onu satın aldı. Süt ile iftar etmek onun hoşuna gidiyordu. İftar sırasında kendisine koyundan süt getirilip önüne kondu. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Süt koyundan, koyun kölenin (özgürlüğünü satın almak için biriktirdiği) parasından, köle ise anneme bir sadaka (yardım)! Kaldırın bunu, benim buna ihtiyacım yok!’

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Simâk b. Harb’den rivayet etti; (Simâk) dedi ki:

İbn Ömer’e çiniden bir leğen getirildi. O, ondan abdest aldı. [Râvî] dedi ki: Zannediyorum, o kendisine (su) dökülmesini hoş karşılamıyordu.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Fuleyh b. Süleyman anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) şöyle dedi:

Ben İbn Ömer’in iki elbisesini Cuma günü *Medine*’de güzel koku ile buğuladım. O da onları Cuma günü giydi. Sonra onların (kaldırılmasını) emretti de onlar kaldırıldı. Ertesi gün de *Mekke*’ye çıktı. *Mekke*’ye girmek istediğinde onları getirtti; (ama) onlardan güzel koku hissedip onları giymeyi reddetti. Onlar bir kat kumaş elbise idi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Fuleyh anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, ihramı (ihrama girmesi), *Mekke*’ye girmesi ve Arafat’ta vakfeye durması nedeniyle gusl ederdi (yıkanırdı).

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be anlattı. O Hubeyb b. Abdurrahman’dan, o Hafs b. Âsım’dan, o İbn Ömer’den rivayet etti:

(İbn Ömer) dedi ki: ‘Uzletten (inzivadan) payınızı alın!’

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi. O el-Mes’ûdî’den, o Abdülmelik b. Umeyr’den, o Kaze’a’dan rivayet etti; (Kaze’a) dedi ki:

İbn Ömer’e bir kısım *Herât* işi elbiseler hediye edildi. İbn Ömer, onları geri çevirdi ve şöyle dedi: ‘Durum şu ki, bizi onları giymekten ancak kibir

korkusu engelliyor!’

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, bir kızcağızını öptü de, mazmaza yaptı (ağızını su ile çalkalayıp yıkadı).

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Abdullah b. Câbir’den, o Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, namazları tek bir abdest ile kılardı. [Râvî] dedi ki: (Yine) İbn Ömer şöyle dedi: ‘Ben babamdan, onunla *Bedir*’e katıldığı (ve) kınının alt kısmı çok gümüşlü bir kılıcı miras olarak aldım.’

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Ebü’l-Vâzi’den rivayet etti; (Ebü’l-Vâzi) dedi ki:

Ben İbn Ömer’e, ‘Allah seni kendileri için ibka ettiği (hayatta tuttuğu) müddetçe insanlar iyilikle devam ederler!’ dedim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o kızdı ve şöyle dedi: ‘Ben doğrusu senin Iraklı olduğunu zannediyorum. Senin annenin oğlunun, kapısını neye karşı kapattığını biliyor musun?’

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Zeyd b. Eslem’den rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Babam beni İbn Ömer’e gönderdi. Onu, ‘Bismillahirrahmanirrahim emma ba’dü’ (Rahman ve Rahim olan Allahın adıyla! İmdi) diye yazarken gördüm.

Bize Yahya b. Huleyf b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı. O Muhammed’den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Bir adam, İbn Ömer’in yanında ‘Bismillahirrahmanirrahim li fülânin’(Falancaya ait Rahman ve Rahim Allah’ın adıyla!) diye (mektup) yazdı. İbn Ömer şöyle dedi: ‘Dur! Allah’ın adı, Kendisine aittir!’

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Ebû Bişr'den, o Yusuf b. Mâhik'den rivayet etti; (Yusuf) dedi ki:

İbn Ömer ile beraber Ubeyd b. Umeyr'e gittik. O, arkadaşlarına (kıssa) anlatıyordu. İbn Ömer'e baktım, bir de ne göreyim, gözlerinden (yaşlar) dökülüyor!

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı. O Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den, o babasından şunu rivayet etti:

(Baba Umeyr), **“(Ey Resûlüm!) Her ümmetten haklarında tanıklık edecek bir şahit (peygamber) celbettiğimizde..., bakalım onların hali nice olacak?”**^[195] (ayetini) okudu. Nihayet ayet bitti. İbn Ömer ağlamaya başladı. Nihayet göz yaşlarından sakalı ve göğsü ıslandı. Abdullah dedi ki: (Sonra) bana İbn Ömer'in yanında bulunan kişi anlattı; dedi ki: Kuşkusuz ben, Ubeyd b. Umeyr'e gidip ona, ‘Kendini tut! Zira sen kuşkusuz bu yaşlı adama acı çektirmiş oldun!’ demeyi istedim.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd anlattı. O el-Kâsım b. Muhammed'den rivayet etti; (el-Kâsım) dedi ki:

İbn Ömer'i, kıssa anlatan adamın^[196] yanında, iki elini iki omuzu ile karşı karşıya oluncaya kadar kaldırmış, dua eder halde gördüm.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, Azerbaycan'da altı ay kaldı. Onu orada kar hapsetti, (bu sebeple) o namazı kısaltıyordu.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Sâlim Ebü'n-Nadr'dan rivayet etti; (Sâlim) dedi ki:

Bir adam İbn Ömer'e selam verdi. (İbn Ömer) ‘Kim bu?’ dedi. (Oradakiler), ‘Senin yoldaşın!’ dediler. O şöyle dedi, ‘Ne bu? (Bu), ne

zaman senin gözlerinin arasında meydana geldi? Ben Resûlullah (sas) ve ondan sonra Ebû Bekir, Ömer ve Osman ile arkadaşlık ettim. Hiç burada bir şey görüyor musun?’ -iki gözün arasında, demek istiyor-^[197].

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, Receb umresini bırakmazdı.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, evini vakfedilmiş, satılamaz, bahşedilemez (ve) çocuklarından içerisinde ikamet edenlerin, içerisinde çıkmayacakları şekilde sadaka olarak verdi. Sonra orada İbn Ömer ikamet etti.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, bir Yahudi grubunun yanından geçip onlara selam verdi. Kendisine, ‘Onlar Yahudiler!’ denildi. Bunun üzerine, ‘Selamımı bana iade edin!’ dedi.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, kendisi için bir adam oturduğu yerden kalktığı zaman, orada oturmazdı.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki: İbn Ömer, salatalıktan ve karpuzdan (pisliği sebebiyle) iğrenip uzak dururdu. İçerisinde üretildiği dışkı dolayısıyla, onu yemezdi.

Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Abdülazîz anlattı. O Süleyman b. Musa’dan, o İbn Ömer’in mevlası Nâfi’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer^[198] bir çobanın kavalının sesini işitip parmak(lar)ını kulaklarına koydu ve (dişi) binek devesiyle yoldan saptı. O, ‘Ey Nâfi! İşitiyor musun?’ diyor; ben de ‘Evet!’ diyordum. O ise uzaklaşıyordu. Nihayet ben, ‘Hayır!’ dedim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o ellerini kulaklarından indirdi ve şöyle dedi: ‘Resûlullah’ı (sas) gördüm. O bir çobanın kavalının sesini işitti de, bunun aynısını yaptı.’

Bize Zeyd b. Yahya b. Ubeyd ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Mu’îd Hafs b. Gaylân anlattı; dedi ki: Bize Süleyman b. Musa anlattı. O Nâfi’den, o İbn Ömer’den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Zeyd (b. el-Hattâb) Yemâme’de öldürüldüğünde, (kardeşi olan) Ömer b. el-Hattâb onun malını onlara verdi. Nâfi dedi ki: Bu sebeple Abdullah b. Ömer ondan (o maldan) ödünç veriyor ve kendisi için ödünç istiyor; gazveleri sırasında onlar için onunla ticaret yapıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu’âviye b. Ebû Müzerriid haber verdi; dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm. Her Cumartesi, (sabahleyin erkenden) yürüyerek ve pabuçları ellerinde olarak Kuba’ya giderdi. Amr b. Sâbit el-Utvârî’ye -ki (Utvâre), Kinâne’den bir oymaktır- uğrayıp, ‘Ey Amr! Sabah erken gidelim!’ derdi. (Sonra) hep beraber yürüyerek (sabahleyin erkenden) (Kuba’ya) giderlerdi.

Bize Halef b. Temîm haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. İbrahim b. el-Muhâcir anlattı; dedi ki: Babamın Mücâhid’den (rivayetle) şunu zikrettiğini işittim; o (Mücâhid) dedi ki:

Ben Abdullah b. Ömer ile beraber yolculuk yapıyordum. O, en ufak bir işe gücü yettiğinde mutlaka onu yapar, onu bize bırakmazdı. Kuşkusuz ben onu (deveme) binmem maksadıyla devemin ön ayağının üzerine (ayağıyla) basarken gördüm.

Bize Muhammed b. Mus’ab el-Karkasânî haber verdi. O Abdullah b. Ömer’den, o Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, tavlayı ve ondörtlüyü kırardı.

Bize Muhammed b. Mus'ab haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î, İbn Ömer'in şöyle dediğini anlattı:

‘Kuşkusuz ben Allah Resûlü’ne (sas) biat ettim. Bu günüme kadar (ahdimi) ne bozdum ve ne de değiştirdim. Ne bir fitne sahibine biat ettim ve ne de bir mü’mini yatağından uyandırdım.’

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

İbn Ömer şöyle dedi: ‘Ben elimi çektim de pişmanlık duymadım. Hak üzere savaşan ise daha üstündür.’

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan şunu rivayet etti:

İbn Ömer, Bakara suresini dört senede öğrendi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

Mu'âviye, Amr b. el-Âs'ı (hile ile) araya soktu. O, İbn Ömer'in içinde olanı -savaşmayı isteyip istemediğini- bilmek istiyordu. Dedi ki: ‘Ya Ebû Abdurrahman! Seni (halifelik davası ile ortaya) çıkmandan ve bizim sana biat etmemizden alıkoyan nedir? Halbuki sen Resûlullah'ın (sas) arkadaşısın. Emîrû'l-Mü'minîn'in oğlusun ve insanların bu işe en layık olanısın!’ O şöyle dedi: ‘Peki, insanların hepsi senin dediğin şeyde ittifaka varmış mıdır?’ O dedi ki: ‘Evet, küçük bir grup hariç!’^[199] O ise şöyle dedi: ‘Şayet geriye sadece *Hecer*'de üç güçlü kaba adam (a'lâc) kalsa idi, benim hilafete ihtiyacım olmazdı!’ [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o, onun savaşmak istemediğini anladı. Dedi ki: ‘İnsanların neredeyse üzerinde ittifak etmiş oldukları (bir) kişiye biat etmeyi ve onun, ne senin ve ne de senin çocuklarının başkasına ihtiyaç duymayacağını arazileri ve malları sana yazmasını arzu eder miydin?’ Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Of sana! Çık yanımdan! Sonra da (evime) girme! Vay sana! Benim dinim, ne sizin dinarınız ve ne de sizin dirheminizdir ve (yine) ben, dünyadan iki elim beyaz, temiz olarak çıkmayı umuyorum.’

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize el-Furât b. Selmân anlattı. O Meymûn'dan rivayet etti. (Yine) bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

Nâfi'e, 'İbn Ömer, (insanları) ziyafette toplar mıydı?' diye sordum. O şöyle dedi: 'O bunu sadece bir defa yaptı. Kendisinin bir dişi devesi(nin kuvveti) kesildi de onu boğazladı. Sonra bana, 'Medine halkını bana topla!' dedi. Ben de 'Allah, Allah! (Aman ya Rabbi!). Yanında ekmek olmadığı halde, neye göre (dayanarak) onları topluyorsun,?' dedim. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Allah'ım (günahımı) affet! Sen, 'Bu et, bu da et suyu!' dersin. (Artık) isteyen yer, isteyen bırakır.'

Bize Abdulah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn b. Mihrân'dan rivayet etti; (Meymûn) dedi ki:

İbn Ömer'in yanına girip onun evindeki yatak veya örtü veyahut kilim nevinden her şeye ve onun üzerindeki her şeye kıymet takdir ettim. Onların yüz dirheme denk olmadığını gördüm. O (râvî) dedi ki: (Yine) onun yanına başka bir kere daha girdim. [200] Onların benim şu taylasanımın (baş ve omuzları örten bir örtü) değerine eşit (denk) olmadığını gördüm. Ebü'l-Melîh dedi ki: Meymûn'un taylasanı ise öldüğünde mirası içerisinde yüz dirheme satıldı. Ebü'l-Melîh dedi ki: Taylasanlar, Kürdiyye (Kürtlerin giydiği neviden) idi. Adam taylasanı otuz sene giyer, sonra da onu çevirirdi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Meymûn'dan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, her gece kendi ev halkını, büyük bir sini etrafında toplardı. [Râvî] dedi ki: O bazen de bir fakirin nidasını işitip ona etten ve ekmekten nasibini götürürdü. (Bu), İbn Ömer onu fakire verinceye kadar (sürerdi). O, onlar büyük tastakini bitirmiş oldukları halde geri dönerdi. İşte eğer sen onda bir şeye yetişmiş olursan, o da onda (bir şeye) yetişmiş olurdu. Sonra o oruçlu olarak sabahlardı.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O Habîb b. Ebû Merzûk'tan şunu rivayet etti:

İbn Ömer bir balık arzu etti. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine hanımı Safiyye, onun için arayıp bir balık elde etti. (Sonra) o balığı güzelce pişirdi. Sonra balığı ona yaklaştırıp ikram etti. [Râvî] dedi ki: O (İbn Ömer) (yine) kapıdaki bir fakirin nidasını işitip, ‘Balığı ona verin!’ dedi. Bunun üzerine Safiyye, ‘Senden Allah adına sadece, ondan bir şeyle kendi nefisini engellemeni istiyorum!’ dedi. O ise, ‘Onu ona verin!’ dedi. O (Safiyye), ‘O halde biz onu ondan (bir şeyle) razı ederiz!’ dedi. İbn Ömer, ‘Siz daha iyi bilirsiniz!’ dedi. Bunun üzerine (oradakiler) dilenciye, ‘O bu balığı arzu etmişti!’ dediler. Dilenci, ‘Ben de vallahi onu arzu ettim!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Dilenci, onlarla pazarlık etti. Nihayet onlar ona bir dinar verdiler. (Kadın), ‘Biz onu razı etmiş olduk!’ dedi. O (İbn Ömer, dilenciye), ‘Bu sebeple mi, onlar seni razı etmiş oldular, sen razı oldun ve karşılığı aldın?’ dedi. O ‘Evet!’ dedi. İbn Ömer ‘Balığı ona verin!’ dedi.

Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi; dedi ki: Bize Mu’temir b. Süleyman anlattı. O Kurre b. Hâlid’den, o İbn Sîrîn’den şunu rivayet etti:

İbn Ömer şu beyti misal olarak verirdi:

*İçki arkadaşlarının malından şarabı sever...
Paraların kendisinden ayrılmasını ise hoş karşılamaz...*

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân şunu anlattı:

İbn Ömer’in hanımı onun (İbn Ömer) hakkında ayıplandı da kendisine, ‘Bu yaşlı adama karşı yumuşak davranmıyorsun (neden?)’ denildi. Kadın, ‘Ona ne yapıyorum? Kendisi için yapılan her yemeğe mutlaka onu yiyecek kimseleri çağırır!’ dedi. (Sonra) o mescidden çıktığı zaman yolunda oturan fakirlerden bir topluluğa (haber) gönderip onlara yiyecek verdi ve ‘Onun yolunda oturmayın!’ dedi. Sonra o (İbn Ömer) evine gelip, ‘Falana ve filana (haber) gönderin!’ dedi. Onun hanımı ise onlara bir yemek göndermiş ve ‘Eğer o sizi çağırırsa, ona gelmeyin!’ demişti. Bunun üzerine İbn Ömer, ‘Benim bu gece (akşam) yemeği yemememi istediniz!’ deyip, o gece (akşam) yemeği yemedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ebü'z-Zübeyr'den, o İbn Sibâ'ın mevlası Atâ'dan rivayet etti; (Atâ) dedi ki:

İbn Ömer'e 2.000 dirhem ödünç verdim. O ise bana 2.000 vâfî^[201] gönderdi. Ben de onları tarttım. Bir de baktım ki, onlar 200 dirhem daha fazla oluyor. Bunun üzerine, 'İbn Ömer'in beni ancak tecrübe ettiğini düşünüyorum!' dedim ve 'Ya Ebû Abdurrahman! (Paralar) iki yüz dirhem artıyor!' dedim. O, 'Onlar senin!' dedi.

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Abdülazîz b. Ebû Revvâd'ı işittim; dedi ki: Bana Nâfi şunu anlattı:

İbn Ömer, malından bir şeyden hoşlanması arttığı zaman, onu Rabbine kurban olarak sunardı. [Râvî] dedi ki: Kuşkusuz bir akşam (geç saatlerde) bize baktım. Biz ise hacceden kişilerdik. O, kendisine ait asil bir (deve) üzerinde gece yolculuk yaptı. O deveyi bir servet ödeyerek almıştı. Hayvanın gece yolculuğu kendisinin hoşuna gittiği ve o (deve) kendisini mutlu ettiği vakit de, o onu ihdirdi (çöktürdü).^[202] Sonra o ondan indi, sonra şöyle dedi: 'Ey Nâfi! Onun gemini ve semerini çıkarın. Onun, sırtına örtü koyun. Onu, (hörgücünün derisini yarıp kanını akıtarak) işaretleyin ve onu kurbanlık develerin içerisine dâhil edin!'

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys haber verdi; dedi ki: Abdülazîz b. Ebû Revvâd'ı işittim; dedi ki: Bana Nâfi şunu haber verdi:

Abdullah b. Ömer'in bir cariyesi vardı, ondan hoşlanması arttığında, onu azad ederek bir mevlasıyla evlendirdi.

Muhammed b. Yezîd şöyle dedi: İnsanların biri dedi ki: Bu (mevla) Nâfi'dir. O (kadın) bir erkek çocuk doğurdu. Nâfi dedi ki: Kuşkusuz ben de Abdullah b. Ömer'i gördüm. O, (erkek) çocuğu tutup öpüyor, sonra şöyle diyordu: 'Filan kadının kokusu ne kadar da iyi!' -azad ettiği cariyeyi kastediyor-.

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys haber verdi; dedi ki: Abdülazîz b. Ebû Revvâd'dan rivayet etti; (Abdülazîz) dedi ki: Bana Nâfi şunu haber verdi:

Abdullah b. Ömer, kölelerinden kendisinin hoşuna giden bir kişi^[203] gördüğü zaman, onu azad ederdi. Onun köleleri bunu ondan keşfetmişlerdi. Nâfi dedi ki: Ben de onun kölelerinden birisini görmüştüm. (Kolunu, paçasını) sıvamış ve mescidden ayrılmaz olmuştu. İbn Ömer, onu iyi hal üzere gördüğü zaman da, azad etmişti. Bu sebeple arkadaşları ona, ‘Vallahi, ya Ebû Abdurrahman! Onlar seni ancak kandırıyorlar!’ diyordu. [Râvî] dedi ki: Abdullah da, ‘Kim bizi Allah ile kandırırsa, onun için kandırılır!’ diyordu.

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys haber verdi; dedi ki: Abdülazîz b. Ebû Revvâd’dan rivayet etti; (Abdülazîz) dedi ki: Bana Nâfi şunu anlattı:

Kendisi (Nâfi), İbn Ömer ile beraber Ka’be’ye girdi. O (Nâfi) dedi ki: (Derken) İbn Ömer secde etti. Onu yaptığı secdesinde şöyle derken işittim: ‘Allah’ım! Sen biliyorsun ki, şayet senin (bendeki) korkun olmasaydı, elbette bu dünyanın işinde kavmimiz Kureyş ile rekabet ederdik!’

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys haber verdi; dedi ki: Abdülazîz b. Ebû Revvâd’ı işittim; dedi ki: Bana Nâfi şunu anlattı:

Urve b. ez-Zübeyr tavafta İbn Ömer’e yetişip kendisinden evlenmek için kızını istedi. İbn Ömer ona hiçbir cevap vermedi. Bunun üzerine Urve, ‘Kendisinden istediğim şeyin kendisine uygun düşmediğini düşünüyorum. Muhakkak onun (kızı) hakkında ona geri dönmeliyim!’ dedi. Nâfi dedi ki: Biz ondan önce *Medine*’ye vardık. O ise bizden sonra gelip İbn Ömer’in yanına girdi. (Sonra) ona selam verdi. İbn Ömer ona şöyle dedi: ‘Sen tavafta bana yetişip bana kızımı söyledin. Biz ise gözlerimizin arasında Allah’ı tahayyül ediyorduk. İşte bu, sana kızım hakkında bir şeyle cevap vermemi engelleyen şeydir; senin talep ettiğin şey hakkında görüşün nedir? Ona ihtiyacın var mı?’ [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Urve, ‘Asla bunun için, şu saatte olduğumdan daha hırslı olmadım!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer kendisine (Nâfi’e) ‘Ey Nâfi!’ Bana kızımın iki erkek kardeşini çağır!’ dedi. O (râvî Nâfi) dedi ki: Urve de bana, ‘Zübeyroğulları’ndan bulduğun kimseleri de bizim için çağır!’ dedi. O (râvî Nâfi) dedi ki: İbn Ömer ise, ‘Bizim onlara ihtiyacımız yok!’ dedi. Urve, ‘O halde bizim efendimiz filandır!’ dedi. İbn Ömer de, ‘O ise daha uzaktır!’ dedi. Kızın iki erkek kardeşi geldiğinde de, İbn Ömer Allah’a hamd etti,

O'na senada bulundu, sonra şöyle dedi: 'Bu sizin yanınızdaki Urve! O sizin tanımış olduğunuz kimselerdendir! Kız kardeşiniz Sevede'yi zikretmişti (adını anmıştı). Ben de Urve'yi, Allah'ın erkekler üzerinde kadınlar için buyurduğu şeye göre -(ki bu, ya) iyilikle tutmak ya da güzellikle salmaktır (bırakmaktır)- ve kendisiyle erkeklerin kadınların ferçlerini (edep yerlerini) helal saydıkları şeye göre evlendiriyorum. (Durum) doğrusu böyle mi, ey Urve?' O, 'Evet!' dedi. O, 'Ben de kuşkusuz seni onunla Allah'ın bereketi üzere evlendirdim!' dedi.

O dedi ki: Abdülazîz dedi ki: Nâfi bana şöyle dedi:

Urve (düğün) yemeği verdiğinde Abdullah b. Ömer'e onu çağırarak için (haber) gönderdi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer gelip ona (Urve'ye), 'Şayet dün bana (bunu) iletseydin, bugün oruç tutmazdım. O halde senin görüşün nedir, oturayım mı, yoksa gideyim mi?' dedi. O, 'Bilakis doğru yolda olarak git!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer gitti.

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Ebû Revvâd anlattı; dedi ki: Bana Nâfi şunu haber verdi:

Bir adam İbn Ömer'e bir mesele hakkında sordu. İbn Ömer başını eğdi ve ona cevap vermedi. Nihayet insanlar İbn Ömer'in, onun meselesini duymadığını zannetti. [Râvî] dedi ki: O (adam) da ona, 'Allah sana rahmet etsin, meselemi duymadın mı?' dedi. [Râvî] dedi ki: O şöyle dedi: 'Evet (duydum)! Ancak siz sanki, Allah'ın hakkında soru sorduğunuz şey hakkında bize soru sormayacağını düşünüyorsunuz. Sen de, Allah sana rahmet etsin, biz senin meselen hakkında (kastedileni) yavaş yavaş anlayıncaya kadar bizi bırak. Eğer nezdimizde senin meselenin bir cevabı olursa (söyleriz). Aksi takdirde (cevap) hakkında bilginiz olmadığını sana bildiririz!'

Bize Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Âsım b. Muhammed'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

İbn Ömer'in Resûlullah'ı (sas) zikrettiğini her işittiğimde, mutlaka onun iki gözünden ağlayarak yaşlar akardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes anlattı. O Humeyd b. Kays'dan, o Mücâhid'den rivayet etti; (Mücâhid) dedi ki:

İbn Ömer ile beraberdim. İnsanlar ona selam vermeye başladı. Nihayet kendisinin binek hayvanına vardı da, İbn Ömer bana şöyle dedi: 'Ey Mücâhid! İnsanlar beni (öyle) bir sevgiyle seviyorlar ki, şayet onlara altın ve gümüş verseydim (onu) artıramazdım!'

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik anlattı. O Humeyd b. Kays'dan, o Mücâhid'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer'in (bir miktar) dirhem borcu vardı. Borcunu onlardan daha iyisi ile ödedi. Onun ödediği kişi, 'Bunlar benim dirhemlerimden daha iyi!' dedi. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Kuşkusuz biliyorum, ancak benim nefsim bununla hoştur (memnundur).'

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O bir şeyhten rivayet etti; (şeyh) dedi ki:

İbnü'z-Zübeyr'in zamanı olduğunda, (bir miktar) hurma gaspedildi. Biz ondan satın alıp onu sirke yaptık. Annem (bir haberciyi) İbn Ömer'e gönderdi. Ben de haberci ile beraber gittim. O (haberci) İbn Ömer'e bu konuyu sordu. O da, 'Onu dökün!' dedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Ebû Bişr'den, o Yusuf b. Mâhik'ten rivayet etti; (Yusuf) dedi ki:

İbn Ömer'i Ubeyd b. Umeyr'in yanında gördüm. O ise (kıssa) anlatıyordu ve onun hep beraber gözleri(inden yaşlar) dökü(lü)yordu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş anlattı. O Âsım b. Ebü'n-Necûd'den şunu rivayet etti:

Mervân, İbn Ömer'e dedi ki: 'Elini uzat, sana biat edelim. Zira sen Arab'ın efendisi ve Arab'ın efendisinin oğlusun!' [Râvî] dedi ki: İbn Ömer ona, 'Doğu halkına nasıl yaparım?' dedi. O, 'Biat edinceye kadar onlara vururuz!'^[204] dedi. O şöyle dedi: 'Vallahi, onun (Arab'ın) bana yetmiş sene

itaat etmesini ve de benim sebebimle tek bir adamın öldürülmesini istemem!’ [Râvî] dedi ki: Mervân şöyle diyordu:

*Ben kazanları kaynayan bir fitne görüyorum,
Ebû Leyla’dan sonra hükümrânlık galip gelene aittir.*

Ebû Leyla, Mu’âviye b. Yezîd b. Mu’âviye’dır.^[205] (Vefatı) babası Yezîd’dan kırk gece sonra oldu. Babası, onun için insanlardan biat almıştı.

Bize Ahmed b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı. O Yunus’tan, o Nâfi’dan rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer’e, İbnü’z-Zübeyr, Hâricîler ve Haşebiyye^[206] zamanında, ‘Bazısı bazısını öldürürken, şunlarla beraber ve şunlarla beraber namaz kılar mısınız?’ denildi. [Râvî] dedi ki: O da şöyle dedi: Kim ‘Hayye ale’s-salâh (Namaza gelin!)’ derse, ben ona icabet ederim. Kim ‘Hayye ale’l-felah’ (Kurtuluşa gelin!)’ derse, ben ona icabet ederim ve kim de ‘senin Müslüman kardeşinin öldürülmesine ve onun malının alınmasına gelin’ derse ben, ‘Hayır!’ derim.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı. O Haccâc b. Ertâ’dan, o Nâfi’dan, o İbn Ömer’dan şunu rivayet etti:

(İbn Ömer), Irak’a gaza (askeri sefer) yaptı. Önemli bir kişi ile mübareze (düello) edip onu öldürdü ve onun ganimet malını aldı. Bu (ganimet malı) kendisine teslim edildi. Sonra babasına gelip malı ona teslim etti.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı; dedi ki: Bana Habîb b. eş-Şehîd haber verdi; dedi ki:

Nâfi’e, ‘İbn Ömer, evinde ne yapardı?’ denildi. O şöyle dedi: ‘Siz buna güç yetiremezsiniz!’^[207] Her namaz için abdest suyu^[208] ve ikisi (iki namaz) arasında Mushaf (okuma)!’

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne anlattı. O Amr b. Dînâr’dan, o İbn Ömer’dan rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) vefat etmesinden beri ne tuğla üstüne bir tuğla koydum ve ne de bir hurma ağacı diktim.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Amr b. Dînâr'dan rivayet etti; (Amr) dedi ki:

İbn Ömer evlenmemek istedi de, Hafsa ona şöyle dedi: 'Evlen, eğer onlar (senin çocukların) ölürlerse, onlar dolayısıyla mükafatlandırılırsın ve eğer onlar (hayatta) kalırlarsa, senin için Allah'a dua ederler!'

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Yahya anlattı. O dedesinden rivayet etti; (dedesi) dedi ki:

İbn Ömer'e bir şey hakkında soru soruldu. O, 'Bilmiyorum !' dedi. Adam yüzünü çevirdiğinde ise, kendisine fetva verip şöyle dedi: 'İbn Ömer iyi yaptı, bilmediği şey hakkında kendisine soru soruldu da, 'Bilmiyorum!'' dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

İbn Ömer'in Mu'âviye'ye bir ihtiyacı oldu da, ona (mektup) yazmak isteyip (mektuba) kendisiyle başladı. (İnsanlar) onun hakkında (kendi adıyla başlamaması konusunda ısrara) devam ettiler. Nihayet o (Bismillahirrahmanirrahim... ilâ Mu'âviye), 'Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Mu'âviye'ye' diye yazdı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Doğrusu ben (bazen), sadece selam vermeye ve bana selam verilmesine ihtiyaç duyarak çarşıya çıkarım.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Nübâte el-Huddânî anlattı; dedi ki: Bize babam şunu anlattı:

Kendisi İbn Ömer'e *Basra*'dan bir hediye getirdi. İbn Ömer hediye kabul etti. (Anlatan kişi dedi ki): Ben de onun (İbn Ömer'in) bir mevlasına, 'O, halifeliği istiyor mu?' diye sordum. Mevlası, 'Hayır! O, Allah'ın yanında bundan daha şerefli'dir!' dedi. (Anlatan kişi) dedi ki: Ve (yine) ben onu iki yırtılmış elbise içerisinde oruçlu halde, "(başkası tarafından) üzerine su dökülürken^[209] gördüm.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Abdurrahman es-Serrâc'dan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer bir gün içecek istedi. Kendisine camdan bir bardak içerisinde su getirildi; ancak onu gördüğünde içmedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim anlattı; dedi ki: Sâlim'i gördüm, içecek istedi de, kendisine gümüş kaplama bir bardak içerisinde su getirildi; o elini ona uzatıp da onu gördüğünde, ellerini geri çekti ve içmedi. Bunun üzerine ben Nâfi'e, 'Ebû Ömer'i içmekten engelleyen nedir?' dedim. O, 'Gümüş kaplama kap hakkında babasından işittiği şey!' dedi. [Râvî] dedi ki: Ben 'Peki İbn Ömer gümüş kaplama kapta(n su) içmez miydi?' dedim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine kızdı ve 'İbn Ömer gümüş kaplamada(n) içer (mi)? Vallahi İbn Ömer sarı (madeni alaşım kap) içerisinde(ki ile) abdest de almazdı!' dedi. Ben 'O, ne içerisinde(ki ile) abdest alırdı?' dedim. O, 'Deri küçük kaplar ve ahşap odun bardaklar içerisinde(ki ile)!' dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o el-Hasan'dan, o el-Hantef b. es-Sicf'ten rivayet etti; (el-Hantef) dedi ki:

İbn Ömer'e, 'Seni bu adama -İbnü'z-Zübeyr'i kastediyorum- biat etmekten engelleyen nedir?' dedim. O şöyle dedi: 'Ben vallahi, onlara biati, ancak kaka (kıkka) buldum. Biliyor musun 'kıkka' nedir? Çocuğu görmedin mi, o pisler, sonra elini pisliğinin içine kor da, annesi ona 'kıkka' der?'

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Hârûn el-Berberî'den, o Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

İbn Ömer şöyle dedi: ‘Bizim bu fitnedeki durumumuz ancak bir topluluğun durumu gibi oldu ki; onlar tanıdıkları bir cadde üzerinde yürüyorlardı da, onlar bu şekildeyken birden kendilerini bir bulut ve bir karanlık kapladı. Bizim de bazımız sağı tuttuk, bazımız ise solu tuttuk da, yolda yanıldık ve bunu anladığımız yerde kaldık. Nihayet bu bizden zail oldu, nihayet ilk yolu görüp tanıdık da, on(da yürümey)e başladık. Bunlar ancak bir kısım delikanlılardır ki, bu iktidar için ve bu dünya için birbiri ile savaşırlar. Vallahi, uğruna onların benim pabucumla birbirlerini öldüreceği şeyin benim olmamasına aldırımam!’

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı -İbn Uyeyne’yi kastediyor-, o İbn Ebû Necîh’ten, o Mücâhid’den rivayet etti; (Mücâhid) dedi ki:

İbn Ömer, yirmi yaşında iken Mekke’nin fethine katıldı. O huysuz bir at üzerinde bulunuyordu. Beraberinde ağır bir mızrak vardı ve üzerinde dar (küçük) bir bürde bulunuyordu. [Râvî] dedi ki: Peygamber (sas) onu, atı için ot biçerken görüp: “Muhakkak ki Abdullah (salih bir adam), muhakkak ki Abdullah (salih bir adam)!” dedi -Resûlullah (sas) onu hayırla sena etti, demek istiyor-.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid anlattı. O İbn Ebû Necîh’ten, o Mücâhid’den rivayet etti; (Mücâhid) dedi ki:

İbn Ömer, yirmi yaşında iken Mekke’nin fethine katıldı.

Bize Muhammed b. Rebî’a el-Kilâbî haber verdi. O Musa el-Mu’allim’den rivayet etti; (Musa) dedi ki:

İbn Ömer’i gördüm, bir davete çağırıldı da, bir mindere oturdu. Üzerinde kırmızı bir elbise bulunuyordu. [Râvî] dedi ki: Yemek konulduğunda da, o ‘Bismillah (Allah’ın adıyla)’ dedi ve elini uzattı. Sonra elini kaldırdı ve ‘Ben oruçluyum, davetin ise hakkı vardır!’ dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca’fer er-Râzî anlattı. O Yahya el-Bekkâ’dan rivayet etti; (Yahya) dedi ki:

İbn Ömer'i, bir peştemal ve bir rida (üst elbise) içerisinde namaz kılarken gördüm. O iki eliyle böyle yapıyordu -Ebû Ca'fer ise elini kendi koltuğunun altına sokuyordu- ve parmağıyla böyle yapıyordu -Ebû Ca'fer de parmağını kendi burnuna soktu-.

Bize Affân haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o Kaz'a el-Ukaylî'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, ihramlı iken, soğukluk hissetti de, 'Üzerime bir elbise ver!' dedi. Ben de onun üzerine bir şal (mitraf) verdim. Uyandığında şalın çizgilerine ve kenar süsüne bakmaya başladı. Onun kenar süsü ipekti. 'Şayet şu olmasaydı, zararsız (kabul edilebilir) olurdu!' dedi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Bazen İbn Ömer'in üzerinde 500 değerindeki şalı (el-mitraf) gördüm.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti;

İbn Ömer ipek dokumayı giymezdi. İpeği bir çocuğunun üzerinde gördüğünde ise onu yermezdi.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Ben Mâlik b. Enes'in yanında okudum. O Nâfi'den o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer koyu kırmızı ile boyalı elbiseyi ve zaferan ile boyalı elbiseyi giyerdi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, hamama ve suya sadece bir peştemal ile girerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı. O Ebû İshâk'dan şunu rivayet etti:

Ebû İshâk, İbn Ömer'in üzerinde (ayaklarında), her birinde iki kayış bulunan bir çift pabuç gördü. [Râvî] dedi ki: (Yine) ben onu Safa ve Merve arasında gördüm. Üzerinde iki beyaz elbise vardı. Dere yatağına vardığı zaman, onu yürümenin üzerinde rahat bir şekilde koşarken gördüm. Onu geçtiği zaman ise yürürdü. O ikisinden her birine her vardığında, *Kâbe*'ye karşı ayakta dururdu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Cübeyr şunu anlattı:

O (Züheyr) İbn Ömer'in yanına girdi. Onun iki çadırı ve bir büyük çadırı (otağı) vardı. O, İbn Ömer'in ayaklarında ise iki kayışlı bir çift pabuç gördü. İki bağcığın biri dört (parmağ)ın arasında idi. Bunlar üzerinde tüy bulunmayan, sivriltilmiş (ve) bizim el-Hımsıyye^[210] diye adlandırdığımız pabuçlardandı.

Bize Affân b. Müslim ve Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı. O Cebele b. Sühaym'dan rivayet etti; (Cebele) dedi ki:

İbn Ömer'i gördüm; bir gömlek satın alıp onu giydi. (Sonra) onu geri vermek istedi; (ama) gömleğe onun sakalından bir sarılık isabet etti. O sarılıktan dolayı onu alıkoydu. Affân dedi ki: İbn Ömer onu geri vermedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den veya Sâlim'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, seferde gömleğin üstünde peştemal tutunurdu.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Uryân anlattı; dedi ki: el-Ezrak b. Kays'ın şöyle dediğini işittim:

İbn Ömer'i peştemalı çözülmüş halde gördüğüm az olmuştur.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Sâbit b. Ubeyd'den rivayet etti; (Sâbit) dedi ki:

Ben İbn Ömer'i hiç gömleğini düğümlerken görmedim.

Bize el-Kâsım b. Mâlik el-Müzenî el-Kûfî haber verdi. O Cemîl b. Zeyd et-Tâî'den rivayet etti; (Cemîl) dedi ki:

İbn Ömer'in peştemalını iki ökçe kirişinin üstünde ve adalenin (kasın) altında gördüm. (Yine) onun üzerinde iki sarı elbise gördüm. (Yine) onu sakalını sarıya boyarken gördüm.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Musa el-Mu'allim'den, o Ebü'l-Mütevekkil en-Nâcî'den rivayet etti; (Ebü'l-Mütevekkil) dedi ki:

Sanki ben (şu an) İbn Ömer'e, iki elbise arasında (içerisinde) yürürken bakıyor (gibiyi)m. Sanki ben (şu an) onun peştemalın altındaki bacağına adalesine (kasına) ve peştemalın üstündeki gömleğ(in)e bakıyor (gibiyi)m.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Umeyr anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı gördüm. Üzerinde yukarı doğru katlanmış bir gömlek olduğu halde babamın yanında durdu. Babam onun gömleğinin kenarını tuttu ve onun yüzüne baktı. Sonra 'Doğrusu sanki bu Abdullah b. Ömer'in gömleğidir.' dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sadaka b. Süleyman el-İclî anlattı; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'e baktım; bir de ne göreyim! Güzel görünümlü bir adam. (Sakalını) sarı renk ile boyuyor. Üzerinde bacağın yarısına kadar (uzanan) destevânî^[211] bir gömlek var.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Musa b. Dihkân'dan rivayet etti; (Musa) dedi ki:

İbn Ömer'i iki bacağının yarılarna kadar peştemal tutunurken gördüm.

Bize Vekî haber verdi. O el-Umerî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer sarık sardı ve onu iki omuzu arasında sarkıttı.

Bize Vekî haber verdi. O el-Umerî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer secde ettiği zaman iki elini bornozundan^[212] çıkarırdı.

Bize Vekî haber verdi. O en-Nadr Ebû Lü'lüe'den rivayet etti; (en-Nadr) dedi ki:

İbn Ömer'in üzerinde siyah bir sarık gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Hayyân el-Bârikî'den rivayet etti; (Hayyân) dedi ki:

İbn Ömer'i bir peştemal içerisinde onunla sarılmış halde namaz kılarken gördüm veya onu bir peştemal içerisinde, üzerinde başkası (başka bir elbise) olmadığı halde fetva verirken veya namaz kılarken işittim.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi, dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O İmrân en-Nahlî'den rivayet etti; (İmrân) dedi ki:

İbn Ömer'i bir peştemal içerisinde namaz kılarken gördüm.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O, Osman b. İbrahim el-Hâtibî'den rivayet etti; (Osman) dedi ki:

İbn Ömer'i gördüm; bıyığını kökünden alır, sarık sarınır ve onu arkasında sarkıttı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ebû Osman el-Kureşî'ye sordum; 'Sen, İbn Ömer'i peştemalını bacağının yarısına kadar kaldırırken gördün mü?' dedim. O şöyle dedi: 'Onun bacağının yarısı nedir bilmiyorum; lâkin ben onu, gömleğini şiddetli bir katlama ile yukarı doğru katlarken görmüştüm.'

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Abdullah b. Haneş'ten rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

İbn Ömer'in üzerinde ma'âfir^[213] iki giysi/cübbe gördüm. Ve (yine) onun peştemalının, bacağının yarısına kadar (katlanmış) olduğunu gördüm.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: [214] Bize Humrân b. Abdülazîz el-Kaysî anlattı; dedi ki: Bize Ebû Reyhâne anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i Medine'de peştemalını serbest bırakmış halde gördüm. Şehrin çarşılarına gelip, 'Bu nasıl satılır, şu nasıl satılır?' derdi.

Bize Hallâd b. Yahya el-Kûfî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Küleyb b. Vâil'den rivayet etti; (Küleyb) dedi ki:

İbn Ömer'i sarığını arkasında sarkıtırken gördüm.

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim anlattı. O Züheyr b. Muhammed'den, o Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

İbn Ömer'i, peştemalı çözülmüş halde namaz kılarken gördüm. (Yine) dedi ki: Resûlullah'ı (sas) peştemalı çözülmüş halde gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Useym b. Nistâs haber verdi; dedi ki:

İbn Ömer'i gördüm gömleğini düğmelemezdi.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Bişr'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer'in bir (mühürlü) yüzüğü (hatem) vardı. Onu Ebû Ubeyd'in kızının^[215] yanına kordu. (Bir şeyi) mühürlemek istediği zaman da, onu alıp onunla mühürlerdi.

Bize Yahya b. Huleyf b. Ukbe el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Avn anlattı; dedi ki:

(İnsanlar) Nâfi'in yanında İbn Ömer'in (mühürlü) yüzüğünü (hatem) zikrettiler de, o şöyle dedi: 'İbn Ömer (mühürlü) yüzük takmazdı. Onun (mühürlü) yüzüğü ancak Safiyye'nin yanında olurdu. O, (bir şeyi) mühürlemek istediği zaman beni gönderirdi; ben de onu getirirdim.'

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o İbn Sîrîn'den rivayet etti; (İbn Sîrîn) dedi ki:

Abdullah b. Ömer'in (mühürlü) yüzüğünün nakışı, 'Abdullah b. Ömer' idi.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi. O Husayn'dan, o Mücâhid'den, o Abdullah b. Ömer'den şunu rivayet etti:

Onun (Abdullah b. Ömer'in) (mühürlü) yüzüğünde 'Abdullah b. Ömer' (ibaresi) vardı.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz el-Muhtâr anlattı. O Hâlid'den, o İbn Sîrîn'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer'in (mühürlü) yüzüğünün nakışı, 'Abdullah b. Ömer' idi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm anlattı; dedi ki: Bize Ebân anlattı. O Enes'ten şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, (mühürlü) yüzükte Arapça ile nakış yapılmasını yasakladı.

Ebân dedi ki: Ben de bunu Muhammed b. Sîrîn'e haber verdim de, dedi ki: Abdullah b. Ömer'in (mühürlü) yüzüğünün nakışı, 'Lillah' (Allah için) (ibaresi) idi.

Bize Abdülhamîd b. Abdurrahman el-Himmânî haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı. O Meymûn b. Mihrân'dan, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, bıyığını kökten alırdı; peştemalı ise bacaklarının yaralarına kadar idi.

Bize Abdülhamîd b. Abdurrahman el-Himmânî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. İbrahim el-Hâtıbî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i gördüm, peştemalı bacaklarının yarısına kadar (uzanmış)tı. Ve (yine) onu bıyığını kökten alırken gördüm.

Bize Muhammed b. Künâse el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. İbrahim b. Muhammed b. Hâtıb anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Ömer'i bıyığını kökten alırken gördüm. [Râvî] dedi ki: İbn Ömer beni kucağında oturttu. Muhammed b. Künâse, Osman b. İbrahim'in annesinin ise Kudâme b. Maz'ûn'un kızı olduğunu söyledi.

Bize Ubeyd'in iki oğlu olan Ya'lâ et-Tanâfisî ve Muhammed et-Tanâfisî haber verdiler; dediler ki: Bize Osman b. İbrahim el-Hâtıbî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i bıyığını kökten alırken gördüm, hatta onun onu yolacağını zannediyordum.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâtıbî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i sadece peştemalı çözülmüş halde gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Âsım b. Muhammed bize haber verdi. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

İbn Ömer'i bıyığını kökten alırken gördüm. Yezîd dedi ki: Ben onun sadece şöyle dediğini biliyorum: 'Ben onun teninin beyazlığını görünceye kadar veya onun teninin beyazlığı görünür oluncaya (kadar).'

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O ed-Dahhâk b. Osman'dan şunu rivayet etti:

O (ed-Dahhâk), Yahya b. Sa'îd'e, '(Geçmişte) ilim ehlinden bıyığının iki tarafını kökten alan bir kimse biliyor musun?' diye sordu. Yahya şöyle dedi: 'Hayır, ancak Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Âmir b. Rebî'a hariç. Zira o ikisi (bunu) yapıyorlardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Muhammed b. Zeyd el-Umerî anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

İbn Ömer, bıyığını -sen cildin beyazlığını görünceye kadar- kökten alırdı.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdullah b. Dînâr anlattı. O babasından şunu rivayet etti:

İbn ömer, bıyığını, onu kökten alıncaya ve bu onun yüzünde belirgin oluncaya kadar kesip koparırdı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ebû Osman el-Kureşî'ye, 'İbn Ömer'i bıyığını kökten alırken gördün mü?' diye sordum. O, 'Evet!' dedi. 'Sen onu gördün mü?' dedim. O, 'Evet!' dedi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Dînâr anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i bıyığının iki tarafını kökten alırken gördüm.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı; dedi ki:

Meymûn bıyığını kökten alır ve İbn Ömer'in de bıyığını kökten aldığını söylerdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Zûrâre el-Cermî er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. el-Hâris anlattı. O İbn Avn'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

O (İbn Ömer), (bıyığın) şu iki tarafın(daki kıllar)ı alırdı -bıyıktan uzayanı kastediyor-.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Habîb b. er-Reyyân anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i gördüm, bıyığını kesip koparmıştı. Hatta sanki o bıyığını tıraş etmişti ve peştemalını bacaklarının yaralarına kadar kaldırmıştı. [Râvî] dedi

ki: Ben de bunu Meymûn b. Mihrân'a söyledim; o da şöyle dedi: 'Habîb doğru söyledi, İbn Ömer bu şekilde idi.'

Bize Ezher b. Sa'd es-Semmân haber verdi. O İbn Avn'dan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

'İbn Ömer bundan ve bundan alırdı.' Ezher kendi bıyığının iki tarafına da işaret etti.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. Aclân'dan, o Osman b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den rivayet etti; (Osman) dedi ki:

İbn Ömer'i, bıyığını kökten alırken -ki (bu) tıraş etmenin benzeridir-gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Ca'fer ve Hafs haber verdi. Onlar Nâfi'den rivayet ettiler; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer, hac veya umrede [olduğu zamanlar] hariç, sakalını kazırdı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer sakalını sıkıca tutar, sonra avuç dolusunu aşanı alırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdullah b. Ömer'den, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer (sakalını) böyle sıkıca tutar, avuç dolusundan fazla geleni alır ve elini çenesinin yanına kordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O Abdülkerîm el-Cezerî'den rivayet etti; (Abdülkerîm) dedi ki:

İbn Ömer'in sakalından avuç dolusundan fazla geleni alan hacamatçı bana (bunu) haber verdi.

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Abdurrahman b. Ebû Zübâb ed-Devsî şunu anlattı:

O, Abdullah b. Ömer'i sakalını sarıya boyarken gördü.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Nevfel b. Mes'ûd'dan rivayet etti; (Nevfel) dedi ki:

Abdullah b. Ömer'i halûkla (sarı boya/zaferan) sakalını sarıya boyarken gördüm. (Yine) onun iki ayağında, ikisinde (de) iki kayış bulunan iki (bir çift) pabuç gördüm.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer sakalını sarıya boyardı.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah el-Umerî anlattı. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer beyaz saçını değiştirmek için halûkla yağlanırdı (boyanırdı).

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer elbiseleri sarı renk ile doluncaya kadar sakalını sarı renkle (sarıya) boyuyordu. Bunun üzerine kendisine, 'Ne için sarı renk ile boyuyorsun?' denildi. O, 'Ben Resûlullah'ı (sas) onunla boyarken gördüm!' dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdülazîz b. Hakîm'den rivayet etti; (Abdülazîz) dedi ki:

İbn Ömer'i (sakalını) sarı renk ile boyarken gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk anlattı. O Muhammed b. Kays'dan rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

İbn Ömer'i sarı sakallı gördüm. (Yine) onu gömleğinin düğmeleri çözülmüş halde gördüm. (Yine) onu ayaklarından birini diğeri üzerine koymuş halde gördüm. (Yine) onu sarık sarınmış halde gördüm. Sarığı kendi önünden ve arkasından salmıştı. Bilmiyorum, önündeki mi, yoksa arkasındaki mi daha uzundu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den rivayet etti; (Süfyân) dedi ki: Süleyman el-Ahvel'i işittim, o şöyle dedi:

İbn Ömer'i sakalını sarıya boyarken gördüm. Nihayet (o burasını) kirletmişti. [\[216\]](#) Ve o gömleğinin göğüs oyuğuna işaret etti.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer anlattı. O Sa'îd el-Makburî'den, o İbn Cüreyc'ten -Ubeyd b. Cüreyc'i kastediyor- (şunu) rivayet etti:

İbn Ömer'e, 'Seni sakalını sarıya boyarken gördüm!' dedim. O, 'Ben Resûlullah'ı (sas) sakalını boyarken gördüm!' dedi. Ben, 'Seni şu tabaklanmış deriden pabuçları giyerken gördüm!' dedim. O şöyle dedi: 'Ben Resûlullah'ı (sas) onları giyerken, onları tercih ederken ve onların içinde abdest alırken gördüm!'

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zeyd b. Eslem anlattı. O İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer (sakalını) safran ile boyardı da, kendisine (bu) söylendi. Bunun üzerine o, 'Resûlullah (sas) (sakalını) onunla boyardı!' dedi veya 'Onun (safran'ın) onun için boyaların en tercihe şâyan olanı olduğunu gördüm!' dedi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî anlattı, o Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, elbiseleri sarı renkten doluncaya kadar sakalını sarı renk ile boyardı. Bunun üzerine kendisine, 'Ne için sarı renk ile boyuyorsun?' denilince şöyle dedi: 'Ben Resûlullah'ı (sas) (sakalını/elbisesini) onunla

(sarı renkle) boyarken gördüm. Hiçbir boya onun için ondan daha tercihe şâyan değildi. Kuşkusuz o onunla (sarı renkle) elbiselerinin hepsini, hatta sarığını boyardı.’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Useym b. Nistâs anlattı; dedi ki:

İbn Ömer’i sakalını sarıya boyarken gördüm. (Yine) onun gömleğini düğümlemediğini gördüm. (Yine) onun (bir insanın yanından) geçip selam vermeyi unuttuğunu, (sonra) geri dönüp, ‘Ben unuttum! Esselâmü aleyküm!’ dediğini gördüm.

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdullah b. Dînâr anlattı. O babasından şunu rivayet etti:

İbn Ömer sakalını kendisiyle elbiseleri doluncaya kadar vers^[217] halûku ile sarıya boyardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Muhammed b. Zeyd’den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer, sakalını halûkla ve safranla sarıya boyardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Cüreyc anlattı; dedi ki: Bana Atâ anlattı; dedi ki:

İbn Ömer’i (sakalını/elbisesini) sarıya boyarken gördüm.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi. O İbn Ebû Zi’b’den, o Osman b. Ubeydullah’dan rivayet etti; (Osman) dedi ki:

Biz katipler içinde iken, İbn Ömer’i sakalını sarıya boyarken gördüm.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer sakalını safranla ve -içerisinde misk olan- versle sarıya boyadı.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Meryem anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Ömer (sakalını), sarı renk sakalından gömleği üzerinde görülünceye kadar sarı renkle boyardı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah el-Umerî haber verdi. O Sa'id b. Ebû Sa'id'den, o Ubeyd'den -İbn Cüreyc'i kastediyor- şunu rivayet etti:

O (İbn Cüreyc), İbn Ömer'e, 'Seni sakalını sarıya boyarken görüyorum; insanları ise (değişik boyalarla) boyarlarken ve renklendirirlerken görüyorum!' dedi, o da şöyle dedi: 'Ben Resûlullah'ı (sas) sakalını sarıya boyarken gördüm!'

Bize el-Kâsım b. Mâlik el-Müzenî haber verdi. O Cemîl b. Zeyd et-Tâî'den rivayet etti; (Cemîl) dedi ki:

İbn Ömer'i sakalını sarıya boyarken gördüm.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ebû Osman el-Kureşî'ye sordum, 'İbn Ömer'i sakalını sarıya boyarken gördün (mü)?' dedim. O şöyle dedi: 'Onu (İbn Ömer'i) sakalını sarıya boyarken görmedim, velâkin ben onun sakalını sarılaşmış gördüm. Şiddetli değildi, o az idi.'

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. Aclân'dan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer hacda veya umrede hariç, sakalını kazırdı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı. O Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer tıraş olmayı bir defa veya iki defa terk etti de, başının arka kısmının yanlarını kısalttı. [Râvî] dedi ki: O, kel idi. [Râvî] dedi ki: (Bu sebeple) ben de Nâfi'e, 'Peki o sakaldan mı (kısalttı)?' dedim. Nâfi, 'Onun uçlarından alırdı!' dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Umerî haber verdi. O Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer bir sene hac yapmadı da, Medine'de (kurban günlerinde) (hayvan) kurban etti ve başını tıraş etti.

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Ebû Üsâme haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Urve anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'in (iki omuzunun üzerine inen) bir (saç) örgüsü olduğunu gördüm. İbn Nümeyr, hadisinde, 'uzun' (bir örgü) dedi. Ebû Üsâme ise, 'bölünmüş (ve) iki omuzunu döven bir örgü' dedi. Hişâm dedi ki: -Kendisi (Hişâm), İbn Ömer Merve (tepesi) üzerinde iken ona getirildi- o da beni çağırıp öptü. Ve ben onun o gün (saçını) kısalttığını görüyordum.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı. O Ali b. Abdullah el-Bârikî'den rivayet etti; (Ali) dedi ki:

İbn Ömer'in kel kafasını, o Kâbe'nin çevresinde tavaf ederken gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Avvâm b. Havşeb haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Ali ve Mu'âviye'nin Dûmetülcendel'de buluşması ile ilgili, Mu'âviye'nin, kendisinin ve Ali'nin ondan çıkması (halinde) korkmuş olduğu şey meydana geldiğinde, Mu'âviye o gün büyük uzun boyunlu bir Horasan devesi (buhtî) üzerinde gelip, 'Bu işe tamah eden veya ona (bu işe) boynunu uzatan bu (adam) kim ki?' dedi. İbn Ömer şöyle dedi: 'Ben de nefsimle dünya hakkında sadece o gün konuştum. Zira ben ona, 'Ona seni ve babanı döven, nihayet ikinizi ona sokan kimse tamah eder!' demeye niyetlendim.

Sonra Cennet'i, onun mutluluğunu ve meyvelerini (kazançlarını) hatırladım da, bundan uzak durdum.'

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar b. Kidâm haber verdi. O Ebû Husayn'dan şunu rivayet etti:

Mu'âviye, 'Bu işe bizden daha layık kimdir ki?' dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer şöyle dedi: Ben de, 'Ona karşı seni ve babanı döven kimse, (ona) senden daha layıktır!' demek istedim. Sonra cennetlerde olanı hatırladım da, bunda bir fesat olmasından korktum.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den rivayet etti; (ez-Zührî) dedi ki:

Mu'âviye üzerinde anlaşmaya varıldığında, o kalkıp, 'Bu işe benden daha layık kim oldu ki?' dedi. İbn Ömer şöyle dedi: Ben de kalkıp, 'Küfre karşı seni ve babanı döven kimse, ona daha layıktır!' demek için hazırlandım da, onun benim hakkımda bende olandan başkasını düşünmesinden korktum.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

Mu'âviye, İbn Ömer'e 100.000 (dirhem) gönderdi. Yezîd b. Mu'âviye için biat etmesini istediğinde de, İbn Ömer şöyle dedi: 'Görüyorum ki, o yalnız bunu istedi (hedefledi). O takdirde doğrusu benim yanımda (bana göre) dinim ucuzdur (değersizdir)!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet etti; (Muhammed) dedi ki:

Yezîd b. Mu'âviye'ye biat edildiğinde, bu (haber) İbn Ömer'e ulaştı da, o şöyle dedi: 'O eğer iyi olursa memnun oluruz ve eğer bela olursa sabrederiz.'

Bize Muhammed b. Abdullah b. el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sahr b. Cüveyriye anlattı; dedi ki: Bize Nâfi şunu anlattı:

Medine halkı Yezîd b. Mu'âviye hakkında galip geldiği ve onu (halifelikten) çıkardığı zaman, Abdullah b. Ömer, oğullarını çağırdı ve onları toplayıp şöyle dedi: 'Biz Allah'ın ve Resûlü'nün biatine göre bu adama biat ettik. Ben Resûlullah'ı (sas) şöyle derken işittim: "Kıyamet günü vefasız kişi için bir sancak dikilir de o, 'Bu, falanın vefasızlığı!' der!" Vefasızlığın en büyüklerinden biri ise, -Allah'a şirk koşma olması hariç-, bir adamın bir adama Allah'ın ve Resûlü'nün (sas) biatine göre biat etmesi, sonra biatini bozmasıdır. O halde sizden hiçbir kimse sakın Yezîd'i (halifelikten) çıkarmasın ve (yine) sizden hiç kimse sakın bu işte acele etmesin. Yoksa benimle onun arasında kötü ayrılma (akraba arasındaki kopma, düşmanlık) meydana gelir.'

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Mu'âviye *Medine*'ye geldiğinde Resûlullah'ın (sas) minberi üzerinde 'İbn Ömer mutlaka öldürülecek!' diye yemin etti. *Mekke*'ye yaklaştığında da, onu insanlar karşıladı. Onu karşılayanlar içerisinde Abdullah b. Safvân da onu karşılayıp, 'Bize getirdiğin (planladığın) şeyi konuş (açıkla), bize Abdullah b. Ömer'i öldürmek için geldin!' dedi. O üç defa şöyle dedi: 'Kim bunu der ki, Kim bunu der ki, Kim bunu der ki?'

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O İbn Avn'dan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

Mu'âviye *Medine*'ye geldiğinde Resûlullah'ın (sas) minberi üzerinde İbn Ömer'i mutlaka öldüreceğine dair yemin etti. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ailemiz bize gelmeye başladı. Abdullah b. Safvân da İbn Ömer'e geldi. İkisi bir eve girdiler. Ben ise evin kapısında idim. (Derken) Abdullah b. Safvân şöyle demeye başladı: 'Seni öldürünceye kadar onu bırakacak mısın? Vallahi şayet sadece ben ve ev halkım olsa, elbette sen olmadan onunla savaşırım!' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer, 'Allah'ın haremünde sabretmeyeyim mi?' dedi. [Râvî] dedi ki: (Yine) ben onun sesli ağlayışını^[218] o gece iki defa işittim. Mu'âviye yaklaştığında insanlar onu karşıladı. Onu Abdullah b. Safvân da karşılayıp, 'Bize getirdiğin (planladığın) şeyi konuş (açıkla), Abdullah b. Ömer'i öldürmek için geldin!' dedi. O, 'Vallahi onu öldürmeyeceğim!' dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Abdullah b. Dînâr'dan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

İnsanlar Abdülmelik b. Mervân üzerinde ittifak ettiğinde, İbn Ömer ona şunu yazdı: 'İmdi, ben kuşkusuz Emîrü'l-Mü'minîn, Allah'ın kulu Abdülmelik için, Allah'ın sünnetine ve Resûlü'nün sünnetine göre gücüm yettiğince işitmek ve itaat etmek üzere biat ettim. Benim oğullarım da buna muvafakat etmişlerdir.'

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı; dedi ki: Bir adamı Muhammed'e (şunu) anlatırken işittim; dedi ki:

Ömer'in vasiyeti Ümmü'l-Mü'minîn'in -Hafsa'yı kastediyor- yanında idi. Hafsa vefat ettiğinde de, vasiyet İbn Ömer'e ulaştı. İbn Ömer'e (vefat) gelip çatığında da, İbn Ömer onu, oğlu Abdullah b. Abdullah'a emanet etti ve Sâlim'i bıraktı (hesaba katmadı). İnsanlar ise bununla onu paylamışlardı. [Râvî] dedi ki: (Sonra) Abdullah b. Abdullah ve Abdullah b. Amr b. Osman, el-Haccâc b. Yusuf'un yanına girdi. [Râvî] dedi ki: el-Haccâc şunu dedi: 'Kuşkusuz ben İbn Ömer'in boynunu vurmaya niyetlenmişim!' [Râvî] dedi ki: Abdullah b. Abdullah da ona şöyle dedi: 'Dikkat et, vallahi eğer şayet (bunu) yapsaydın, elbette Allah seni cehennem ateşinde baş aşağı çevirirdi!' [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine el-Haccâc (başını) eğdi. [Râvî] dedi ki: Ben ise, 'O şimdi onun için emreder!' dedim. [Râvî] dedi ki: Sonra o başını kaldırdı ve 'Kureyş'in hangi boyu daha asildir?' diyerek konuyu değiştirdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Esved b. Şeybân anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Sümejr anlattı; dedi ki:

Fasık el-Haccâc minber üzerinde konuşma yapıp, 'İbnü'z-Zübeyr, Allah'ın kitabını tahrif etti!' dedi. İbn Ömer de ona, 'Yalan söyledin, yalan söyledin, yalan söyledin! Ne o buna güç yetirebilir, ne de sen onunla beraber (buna güç yetirebilirsin)!' dedi. Bunun üzerine el-Haccâc ona şöyle dedi: 'Sus! Zira sen bir yaşlısın, bunamışsın ve aklın gitmiş. Bir yaşlı neredeyse tutulup boynu vurulacak ve de sürüklenecek, hayaları (testisleri) şişmiş, çevresinde *el-Bakî* halkının çocukları dolaşıyor!'

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer vasiyet etmedi.

Bize Ezher b. Sa'd es-Semmân haber verdi. O İbn Avn'dan, o Nâfi'den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İbn Ömer ağırlaştığında, (yanındakiler) ona 'Vasiyet et!' dediler. O, 'Peki ne vasiyet edeyim? Kuşkusuz hayatta Allah'ın daha iyi bildiği şeyi yapıyordum. Şimdi ise, ona bunlardan daha layık hiçbir kimseyi göremiyorum. Evlerinde onların yanına hiçbir kimseyi sokmam!'

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer (hastalıktan) şikayetçi oldu. (Yanındakiler) ona vasiyeti söylediler. O da şöyle dedi: 'Malım hakkında yaptığım şeyi Allah daha iyi bilir. Evlerime ve arazime gelince, onlarda ise çocuklarımla beraber hiç kimseye ortaklık vermeyi arzu etmem!'

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Atîk'ten, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer şöyle diyordu: 'Ey Allah'ım! Benim ölümümü Mekke'de kılma!'

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Fudayl b. Merzûk haber verdi. O Atıyye el-Avfî'den rivayet etti; (Atıyye) dedi ki:

Abdullah b. Ömer'in bir mevlasına, Abdullah b. Ömer'in ölümü hakkında sordum. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o dedi ki: Şam halkından bir adam onun ayağına temreniyle^[219] çarptı. [Râvî] dedi ki: el-Haccâc da onu ziyaret etmek için ona gelip, 'Şayet sana çarpan kişiyi bilseydim, elbette onun boynunu vururdum!' dedi. Abdullah ise 'Bana çarpan sensin!' dedi. O,

‘Nasıl?’ dedi. İbn Ömer, ‘Allah’ın haremine (kutsal yerine) silah soktuğun günde!’ dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Avvâm b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bana Ayyâş el-Âmirî anlattı. O Sa’îd b. Cübeyr’den rivayet etti; (Sa’îd) dedi ki:

Mekke’de başına gelen organ bozulması İbn Ömer’in başına geldiğinde, o savruldu. Nihayet yere düştü de, elemin (acının) kendisini (hacdan) engellemesinden korkup, ‘Ey İbn Ümmü’d-Dehmâ! Benim yerime menasiki (hac ibadetlerini) tamamla!’ dedi. Ağrısı şiddetlendiğinde ise, (haber) el-Haccâc’a ulaştı. el-Haccâc ziyaret etmek için ona gelip, ‘Şayet sana çarpan kişiyi bilsem, elbette (şöyle) yapardım, (böyle) yapardım!’ dedi. O ona karşı (bunu) çokça söyleyince İbn Ömer, ‘Sen bana çarptın! silah taşınılmayacak bir günde silah taşıdın!’ dedi. el-Haccâc çıkıp gittiğinde de İbn Ömer şöyle dedi: ‘Dünyadan sadece üç şey için üzülüyorum: Öğle sıcaklarında susama, geceye tahammül ve başımıza gelen bu zalim grup ile savaşmamış olmam!’

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki: Mahzûmoğulları’ndan bir şeyh olan Ebû Bekir b. Abdullah b. Avzullah’ı anlatırken işittim; dedi ki:

İbn Ömer’in ayağı yaralandığında, kendisini ziyaret etmek için el-Haccâc ona gelip, yanına girdi ve ona selam verdi. O, yatağının üzerindeydi. Onun selamını aldı. el-Haccâc, ‘Ya Ebû Abdurrahman! Senin ayağına çarpanı biliyor musun?’ dedi. İbn Ömer, ‘Hayır!’ dedi. O ‘Dikkat et, vallahi şayet sana çarpanı bilseydim, elbette onu öldürürdüm!’ dedi. Bunun üzerine İbn Ömer başını önüne eğip onunla konuşmamaya ve ona iltifat etmemeye başladı. el-Haccâc bunu gördüğünde ise, sinirlenmiş kimse gibi sıçrayıp, hızlıca yürüyerek çıktı. Nihayet evin avlusuna vardığı zaman, arkasındaki kişiye dönüp şöyle dedi: ‘Bu (adam), kendisinin bizim ilk ahdi^[220] almamızı (benimsememizi) istediğini iddia ediyor!’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Sa’îd anlattı. O Sa’îd’den -babasını kastediyor- rivayet etti; (babası) dedi ki:

el-Haccâc, İbn Ömer'i ziyaret etmek için onun yanın girdi, onun yanında ise Sa'îd -Sa'îd b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'ı kastediyor- vardı. (Birisi) onun (İbn Ömer'in) ayağına çarpmıştı. O, 'Ya Ebû Abdurrahman, kendini nasıl buluyorsun? Dikkat et, biz şayet sana çarpan kişiyi bilsek, onu cezalandırırız. Sana çarpan kişiyi biliyor musun?' dedi. O şöyle dedi: 'Bana içerisinde (silah) taşımak helal olmayan haremde silah taşımayı emreden kişi çarptı!'

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Eşres b. Ubeyd anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah b. Ömer'e, Abdullah b. Ömer'in maruz kaldığı yarasını sordum. Sâlim ise şöyle dedi: Ben, 'Ey babacığım! Bu kan nedir. (Bu) asil (deven)in kürek kemiği üzerinde akıyor?' dedim. O, 'Ben onu hissetmedim. (Deveyi) ıhdır (çöktür).' dedi; bunun üzerine ben (onu) ıhdırdım (çöktürdüm). O da ayağını üzengi kayışından çıkardı. Ayağı üzengi kayışına yapışmıştı. O, 'Bana çarpan şeyi hissetmedim!' dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd[221] b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan rivayet etti; (Eyyûb) dedi ki:

Nâfi'e 'İbn Ömer'in ölümünün başlangıcı ne oldu?' dedim. O, 'Bir hevdeç pervazı (tahtası), Cemre'de kalabalık içinde onun parmaklarından iki parmak arasına çarptı da, o hastalandı' dedi. [Râvî] dedi ki: el-Haccâc da onu ziyaret etmek için ona gelip yanına girdi. Onu gördüğünde, İbn Ömer gözlerini kapadı. [Râvî] dedi ki: el-Haccâc da onunla konuştu. O ise onunla konuşmadı. [Râvî] dedi ki: O da ona, 'Sana kim vurdu? Kimden şüpheleniyorsun?' dedi. [Râvî] dedi ki: İbn Ömer onunla konuşmadı. Bunun üzerine el-Haccâc çıktı da şöyle dedi: 'Bu (adam) ben ilk çeşit (tarz) üzereyim diyor!'[222]

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Siyâh anlattı; dedi ki: Bana Habîb b. Ebû Sâbit anlattı; dedi ki:

Bana İbn Ömer'den, ölümüne sebep olan hastalığı sırasında şöyle dediği (haberi) ulaştı: '(Malum) zalim grup ile savaşmamam hariç, kendimi dünya işinden herhangi birşeye üzülmüyor bulmuyorum!'

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Abdülazîz b. Ebû Revvâd'dan, o Nâfi'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer bir adama kendisini yıkamasını vasiyet etti de, o onu misk ile ovalamaya başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı. O Sâlim b. Abdullah'tan rivayet etti; (Sâlim) dedi ki:

İbn Ömer Mekke'de 74 senesinde öldü ve Fah'da^[223] defnedildi. O, öldüğü gün seksen dört yaşındaydı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ömer 73 senesinde vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Nâfi anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

el-Haccâc'ın tabilerinden bir adamın mızrağının temreni, İbn Ömer'in ayağına isabet etmiş ve yara iyileşmişti. İnsanlar çıkıp gittiğinde İbn Ömer'in yarası kötüleşti. Onun evinde oturulduğunda ise, el-Haccâc onu ziyaret etmek için yanına girip, 'Ya Ebû Abdurrahman, sana çarpan kimdir?' dedi. O, 'Sen beni öldürdün!' dedi. O, 'Peki ne ile?' dedi. O, şöyle dedi: 'Sen Allah'ın haremine silah soktun da, senin tabilerinden birisi bana çarptı!' İbn Ömer'e vefat gelip çatığında da, o Harem'de defnedilmemesini ve Harem'den hariçte defnedilmesini vasiyet etti. (Sonra) ise mağlup olup (rızası dışında) Harem'de defnedildi. el-Haccâc (cenaze) namazını kıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

İbn Ömer ölümü sırasında Sâlim'e, 'Ey oğulcuğum! Eğer ölürsem beni Harem'den hariçte defnet. Zira ben, oradan muhacir olarak çıktıktan sonra, orada defnedilmeyi hoş karşılamıyorum!' dedi. O da, 'Ey babacığım! Eğer buna gücümüz yeterse!' dedi. O ise, 'Ben sana derken beni işitiyorsun ve 'Eğer buna güç yetirebilirsek!' diyorsun!' dedi. O, el-Haccâc bize galip

gelir de senin için (cenaze) namazı kılar, diyorum.’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer sustu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer anlattı. O ez-Zührî’den, o Sâlim’den rivayet etti; (Sâlim) dedi ki:

Babam bana, kendisini Harem’den hariçte defnetmemi vasiyet etti. Ancak biz güç yetiremeyip onu Harem’de *Fah*’da, Muhacirler kabristanında defnettik.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ömer anlattı. O Nâfi’den rivayet etti; (Nâfi) dedi ki:

İnsanlar çıkıp gittiği ve İbn Ömer’in evinde oturulduğu vakit, o ölüm sırasında Harem’de defnedilmemeyi vasiyet etti. Ancak el-Haccâc’dan dolayı buna güç yetirilemedi, biz de onu *Fah*’da Muhacirler kabristanında Zû Tuvâ’ya^[224] doğru defnettik. O *Mekke*’de 74 senesinde öldü.

424. *Hârice b. Huzâfe* ﴿خارجة بن حذافة﴾

[Hârice b. Huzâfe] b. Gânim b. Amr b. Abdullah b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka’b. Annesi, Adî b. Ka’boğulları’ndan Fâtıma bt. Amr b. Bücre b. Halef b. Saddâd’dır. Ayrıca onun annesinin Fâtıma bt. Alkame b. Âmir b. Bücre b. Halef b. Saddâd olduğu da söylenir. Hârice’nin şu çocukları oldu:

1. Abdurrahman

2. Ebân

Bu ikisinin annesi, Kinde’den bir kadındır.

3. Abdullah

4. Avn

Bu ikisinin annesi ise bir ümmü veledir.

Hârice b. Huzâfe *Mısır*’da Amr b. el-Âs’ın kadısıydı. Hâricî’nin Amr b. el-Âs’a suikast için huzura çıktığı günün sabahı olduğunda, Amr o gün namaz için çıkmadı ve Hârice’ye insanlara namaz kıldırmasını emretti. Hâricî ilerleyip Hârice’ye, onu Amr b. el-Âs zannederek vurdu. Bunun üzerine yakalanıp Amr’ın yanına alındı. (İnsanlar) ‘Vallahi sen Amr’a vurmadın. Hârice’ye vurdun!’ dediler. O da, ‘Ben Amr’ı diledim. Allah ise Hârice’yi diledi!’ dedi. (Bu söz) bir mesel (atasözü) olarak (dilden dile) dolaştı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Abdullah b. Râşid ez-Zevfî'den, o Abdullah b. Mürre ez-Zevfî'den, o Hârice b. Huzâfe el-Adevî'den rivayet etti; (Hârice) dedi ki:

Resûlullah (sas) sabah namazı için bizim yanımıza çıkıp, “Kuşkusuz Allah sizi bu gece bir namazla destekledi ki, doğrusu o sizin için kızıl develerden daha hayırlıdır!” dedi. Biz, ‘O nedir, ya Resûlullah?’ dedik. O şöyle dedi: “Yatsı namazı ile fecrin doğuşuna kadar (olan zaman) arasındaki vitr’dir!”

[168] Burada esas alınan neşirde ve Atâ neşrinde bu kelimenin karşılığı olarak “Onun annesi” anlamında (ümmühu) ibaresi yer almakta ve bu durumda müteakip cümlelerin son kısmı tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak bazı kaynaklarda Nu’aym en-Nahhâm’ın en-Nu’man b. Adî ile evlenmiş olan kızının adı Emet (Emet) şeklinde kaydedilmiştir ki, biz de burada tercümeyle ona göre yaptık (M).

[169] Metinde geçen “el-hasnâ [güzel]” kelimesi Leiden, Tahrîr, İhsân ve Atâ neşirlerinde “el-hansâ [basık burunlu kadına]” şeklinde tahrif edilmiştir.

[170] Veya “oturur” (M).

[171] Çeviriye esas alınan neşirde Ezâ (عِزَّة) şeklinde kaydedilen bu isim Atâ neşirinde (IV, 105) Ezâze (عِزْزَة) şeklinde kaydedilmiştir. Çeviriye esas aldığımız neşirdeki kullanımın pek çok kaynakça da kaydedildiği anlaşılmaktadır (M).

[172] Atâ neşirinde bu isim Rizâh şeklinde harekelenmiştir (IV, 105) (M).

[173] Bu, esas alınan neşirdeki “keenne bihi şey’ün min” ifadesinin anlamıdır. Atâ neşirinde ifade “kane bihi şey’ün min.. [onda, onun Peygamber’in (sas) sünnetlerine ittibaından (uymasından) bir şey bulunurdu]” şeklindedir (IV, 107) (M).

[174] Bu isim, İhsân ve Atâ neşirlerinde es-Sefr şeklinde değiştirilmiştir.

[175] İbare Leiden neşirinde “taktadû [benden hüküm vermemi isteyinceye]” şeklindedir.

[176] İbare Leiden neşirinde “el-ğarrârûn [aldatıcılarınız]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “el-ferrârûn” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına ve İbnü’l-Esîr’in *en-Nihâye*’sinde geçen rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[177] *Kubtiyye*, Mısır’da dokunan, ketenden bir giysidir ve Kıptîlere nisbet edilir.

[178] İbare Leiden neşri ile takip eden neşirlerde “ma isteğarrathu [onu şaşırtmadı]” şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Sa’d’dan nakleden İbn Asâkir’den (s. 34) tespit edilmiştir.

[179] İbare Lieden neşrinde “e taksînî?” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “e tukdînî? [Benim (hakkımda/aleyhimde) hüküm mü veriyorsun]” şeklinde olup doğrusu III. Ahmed nüshasındaki ibaredir.

[180] Esas alınan neşirdeki “kefâf” kelimesini de Goeje’nin okuyuşu “kenâf” şeklindedir. Doğrusu asıl nüshanın ibaresidir. İbn Asâkir’in *Târîh*’inde (s. 93) ve İbnü’l-Esîr’in *en-Nihâye*’sinde de aynısı geçmektedir.

[181] Abbâsî Halifesi Ebû Ca’fer Mansûr (E).

[182] “haddesenâ” ifadesi Atâ neşrinde geçmemektedir (IV, 112) (M).

[183] Leiden neşrinde ibare “istakbelû [ondan hiçbir şey alamadılar]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “istekallû” şeklinde olup III. Ahmed nüshasındaki rivayet ile İbn Asâkir’in *Târîh*’inde naklettiği rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[184] Ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir (E).

[185] Leiden neşrinde ifade “bi-katl” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “yaktülû” şeklinde olup III. Ahmed rivayetine dayanarak onun kıraatini tercih ettim.

[186] Kendisinin daha önce selam verdiğini ifade etmek istiyor (E).

[187] Nisâ 4/87.

[188] veya “başını tıraş etmişti.” (M).

[189] Terkibinin çoğu safran olan bir çeşit koku (E).

[190] “Ondörtlü” (el-erba’ate aşer): Bu adla bilinen, tahtadan yapılmış, üzerinde oyuklar bulunan ve bu oyuklara küçük taşlar konularak oynanan bir oyun aletidir (M).

[191] Zenc/zenci, Sudanlı bir halk için veya Afrikalı bazı kabilelerin mensupları için kullanılan özel ad (M).

[192] (Yevmü’d-dâr), Osman’ın kuşatılıp konutunda öldürüldüğü gün (M).

[193] İç karışıklığın olduğu dönemde (E).

[194] (el-atyebân), “yeme ve nikâh” veya “uyku ve nikâh” veyahut “şişman olma ve gençlik” anlamlarında kullanılmaktadır (M).

[195] Nisâ 4/41.

[196] Leiden neşrinin metninde “el-Âs” şeklinde kaydedilmiştir. de Goeje kelimeyi “el-kâs” şeklinde okumuş olup III. Ahmed rivayetine dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[197] Burada secde izi kastedilmektedir (M).

[198] Hem esas alınan neşirde ve hem de Atâ neşrinde (IV, 152) özne Ömer’dir. Ancak gerek rivayetin muhtevası ve gerekse burada bahsin kendisi ile ilgili olması dolayısıyla özne Abdullah b. Ömer olmalıdır.

[199] “O şöyle dedi: ‘Peki, insanların hepsi senin dediğin şeyde ittifaka varmış mıdır?’ O dedi ki: ‘Evet, küçük bir grupçuk hariç!’” kısmı Atâ neşrinde yoktur. (IV, 123) (M).

[200] “Onların yüz dirheme denk olmadığını gördüm. O (râvî) dedi ki: Ve (yine) ben onun yanına başka bir kere daha girdim.” kısmı Atâ neşrinde yoktur (IV, 124) (M).

[201] Vâfî, bir dirhem dört danik demektir. Bir danik ise dirhemin altıda biridir.

[202] Matbû’da geçen metnin çevirisi şöyledir: “Hayvanın gece yolculuğu kendisinin hoşuna gitmişti ve onu ıhdırmak (çöktürmek) kendisini sevindirmişti.” Doğru metin III. Ahmed nüshasındaki nüshadan tespit edilmiştir. Rivayetin benzeri İbn Asâkir’de (XXXVII, 53) de mevcuttur.

[203] Esas alınan neşirde “imraen” olarak yazılmış bu kelime III. Ahmed nüshasında “emren [bir iş]” şeklinde kaydedilmiştir. [Atâ neşrinde (IV, 125) de kelime bu şekilde yazılmıştır (M).].

[204] Esas alınan neşirde fiil “nadribuhum [vururuz]” şeklindedir. Atâ neşrinde ise “tadribuhum [vurursun]” şeklinde yazılmıştır (IV, 127) (M).

[205] Üçüncü Emevî halifesidir. Babasından sonra halife olmuş, ancak kısa süre sonra görevi bırakmış ve ardından da vefat etmiştir (E).

[206] Cehmiyye’den bir gruptur.

[207] Leiden neşrinin metninde fiil “lâ yutîkûnehu [onlar (insanlar) buna güç yetiremezler]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje “la tutîkûnehu” şeklinde okumuştur. III. Ahmed rivayetine ve Zehebî’nin Siyerü A’lâmi’n-nübelâ’da (III, 215) naklettiği rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[208] Bu anlam ilgili kelimenin esas alınan neşirde “vedû” şeklinde harekelenmesine göredir. Atâ neşrinde ise kelime “abdest (alma)” anlamında (vudû) şeklinde harekelenmiştir (IV, 128) (M).

[209] Leiden neşrinde ve III. Ahmed nüshasında “yasubbu [kendi üzerine su dökerken]” şeklindedir. Doğrusu de Goeje’nin okuyuşundan tespit

edilmiştir.

[210] Hıms işi (E).

[211] Ehvaz bölgesi kasabalarından Destevâ işi (M).

[212] Arapça metninde aynı şekilde geçen bornoz, kapşonlu kalın dış elbise anlamında kullanılmıştır (M).

[213] Leiden ve III. Ahmed nüshalarında “mu’âfiriyyeyn” şeklinde geçen kelimenin doğrusu de Goeje’nin “ma’âfiriyyeyn” şeklindeki okuyuşundan tespit edilmiştir.

[214] Atâ neşrinde (IV, 132) burada “Bize Müslim b. İbrahim anlattı; dedi ki:” şeklinde bir ifade daha var ise de, önceki cümlelerin sehven tekrarı olmalıdır (M).

[215] Leiden neşrinde “ibnihi [oğlunun]” şeklindedir. Doğrusu de Goeje’nin okuyuşundan tespit edilmiştir. Aynısı III. Ahmed nüshasında da geçmektedir.

[216] “rede’a” kelimesi İhsân ve Atâ neşirlerinde “redeğa [kendisinin burası çamura bulanmıştı]” şeklinde tahrif edilmiştir.

[217] el-Vers, Yemen, Hindistan ve Çin’de yetişen, yapraklarından kırmızı renkte boya çıkarılan bir bitki (M).

[218] Esas alınan neşirde “sesli ağlayışını” şeklinde çevirdiğimiz “nehîbehu” ibaresi yer almaktadır. Atâ neşrinde (IV, 139) bu ibare “neciyyehu [sırrını]” şeklinde yer almıştır (M).

[219] Ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir. (E).

[220] Ahd, söz, bağlılık, sözleşme, anlaşma, sorumluluk, zaman, devir anlamlarına gelmektedir. Burada iki ahidden Ebû Bekir ve Ömer dönemleri kastedilmektedir. (M).

[221] Bu isim Atâ neşrinde (IV, 141) “Hâd” şeklinde yazılmıştır. Bunun yanlış olması gerekir (M).

[222] Yani Peygamberimiz, Hz.Ebu Bekir, Hz.Ömer dönemindeki dini hassasiyeti takip ediyorum (M).

[223] *Fah*, Mekke’de *Vâdizzehrâ* diye adlandırılan bir vadidir.

[224] Mekke yakınında bir yerdir (M).

BENÎ SEHM B. AMR B. HÜSAYS B. KA'B'DAN OLANLAR

425. *Abdullah b. Huzâfe* ﴿عبد الله بن حذافة﴾

[Abdullah b. Huzâfe] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Hüsays. Annesi, el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'ndan Temîme bt. Hursân'dır. Abdullah b. Huzâfe, Hafsa bt. Ömer b. el-Hattâb'ın Resûlullah'tan (sas) önceki eşi Huneys b. Huzâfe'nin kardeşidir. Huneys *Bedir*'e katıldı; Abdullah ise *Bedir*'e katılmadı. *Mekke*'de Müslümanlığı eskidir. O -Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- İkinci *Habeşistan* hicretine katılan Muhacirlerdendir. Onu Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise zikretmedi. O, Resûlullah'ın (sas) mektubuyla Kisra'ya giden elçisidir.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan rivayet etti; (Sâlih) dedi ki: İbn Şihâb dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, İbn Abbâs'ın kendisine şunu haber verdiğini haber verdi:

Resûlullah (sas), mektubunu Kisra'ya Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî ile beraber gönderip, ona mektubu *Bahreyn*'in büyüğüne (hakimine) vermesini emretti. *Bahreyn*'in büyüğü (hakimi) de onu Kisra'ya verdi. Kisra mektubu okuduğunda onu yırttı. İbn Şihâb dedi ki: Ben de el-Müseyyeb'in şunu dediğini zannediyorum: 'Bunun üzerine Resûlullah (sas) tamamen dağılıp parçalanmaları için onlara beddua etti.'

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Muğîre'den, o Ebû Vâil'den rivayet etti; (Ebû Vâil) dedi ki:

Abdullah b. Huzâfe ayağa kalkıp, 'Ya Resûlullah! Benim babam kim?' dedi. O, "Senin baban Huzâfe'dir. Ümmü Huzâfe asil bir çocuk doğurdu. Çocuk yatağa (yatağın sahibine) aittir!" dedi. Bunun üzerine onun annesi, 'Ey oğulcuğum! Kuşkusuz sen bugün annenle büyük bir makama çıktın.

(Ama) şayet diğerini söyleseydi nasıl olurdu?’ dedi. O, ‘İçimdekini açıklığa kavuşturmak istedim!’ dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi’b anlattı. O ez-Zührî’den rivayet etti; (ez-Zührî) dedi ki:

Resûlullah (sas), Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî’yi *Minâ*’da insanlar içerisinde şunu (yüksek sesle) duyurmak için gönderdi: ‘Ey insanlar! Resûlullah (sas), “*Bu (günler), yeme, içme ve Allah’ı zikretme günleridir!*” dedi!’

Muhammed b. Ömer dedi ki: Rumlar Abdullah b. Huzâfe’yi esir etmişti. Ömer b. el-Hattâb onun hakkında *Kostantin*’e mektup yazdı. O da onu serbest bırakmıştı. Abdullah b. Huzâfe, Osman b. Affân’ın halifeliğinde öldü.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme’den, o Ebû Hüreyre’den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Abdullah b. Huzâfe ayağa kalkıp, ‘Benim babam kim, ya Resûlullah?’ dedi. O, “*Ebû Huzâfe b. Kays!*” dedi.

Bize Osman b. Ömer el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O ez-Zührî’den, o Ebû Seleme’den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Huzâfe namaz kılmaya başlayıp kıraati açıkça (yüksek sesle) yaptı. Bunun üzerine Peygamber (sas) ona şöyle dedi: “*Hayır, ey Ebû Huzeyfe! Bana işittirme, Allah’a işittir!*”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ömer b. el-Hakem b. Sevbân’dan, Ebû Sa’îd el-Hudrî’den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Huzâfe *Bedir* ashâbındandı. O şakacı biriydi. Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Huzâfe, *Bedir*’e katılmadı.

426. Kardeşi Kays b. Huzâfe ﴿كَيْسُ بْنُ حُذَافَةَ﴾

[Kays b. Huzâfe] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Onun annesi el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâneoğullarından Temîme bt. Hursân'dır. Muhammed b. Ömer adının Kays b. Huzâfe olduğunu söyledi. Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî ise şöyle dedi: o Ebû Kays b. Huzâfe'dir; adı ise Hassân'dır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişidir. - Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- ikinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerdendi. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise onu zikretmedi.

427. *Hişâm b. el-Âs* ﴿هشام بن العاص﴾

[Hişâm b. el-Âs] b. Vâil b. Hâşim b. Sü'ayd b. Sehm. Annesi, Ümmü Harmele bt. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. *Mekke*'de Müslümanlığı eskiydi ve İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Sonra Peygamber'in (sas) *Medine*'ye hicret (haber)i kendisine ulaştığı vakit, ona yetişmeyi isteyerek *Mekke*'ye geldi. (Ama) babası ve kavmi onu *Mekke*'de hapsedti. Nihayet o *Hendek*'ten sonra Peygamber'e (sas) *Medine*'ye gelip bundan sonraki seferlere katıldı. O, yaşça kardeşi Amr b. el-Âs'dan daha küçüktü. Onun nesli yoktur.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme'den, o Ebû Hüreyre'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) dedi ki: “*el-Âs'ın iki oğlu, mü'mindirler!*” (Yani) Hişâm ve Urve.

Bize Amr b. Hakkâm b. Ebü'l-Vaddâh haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Amr b. Dînâr'dan, o Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, o amcasından, o Peygamber'den (sas) rivayet etti:

(Peygamber) dedi ki: “*el-Âs'ın iki oğlu, mü'mindirler!*”

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim anlattı. O babasından, o Amr b. Şu'ayb'tan, o babasından, o el-Âs'ın iki oğlundan şunu rivayet etti; (el-Âs'ın iki oğlu) dediler ki:

Resûlullah (sas) döneminde, bir gün oturduğumuz bir meclisten daha çok memnun olduğumuz hiçbir mecliste oturmadık. (O gün) geldik, bir de baktık ki, Resûlullah'ın (sas) odalarının yanında bulunan bir kısım insanlar, Kur'ân hakkında tartışıyorlar. Biz de onları gördüğümüzde onlardan ayrıldık. Resûlullah (sas) ise odaların arkasında onların konuşmasını dinliyordu. Resûlullah (sas) öfkelenendirilmiş bir halde bizim yanımıza çıktı. Öfke onun yüzünden anlaşılıyordu. Nihayet onların yanında durup şöyle dedi: *“Ey kavim! Bundan dolaydır ki, sizden önceki ümmetler, peygamberleriyle ihtilafa düşmeleri ve kitabın bir kısmını bir kısmı ile çarpıştırmalarıyla doğru yoldan saptılar. Kur'ân, bir kısmına bir kısmı ile vurmanız için indirilmedi. Onun bir kısmı bir kısmını tasdik eder (doğrular). O halde ondan bildiğinizle amel edin. Sizin için müphem (kapalı) olana ise iman edin!”* Sonra o bana ve kardeşime doğru döndü de, biz onun bizi onlarla beraber görmemiş olmasından dolayı kendimize gıpta ettik.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Uyeyne şöyle dedi:

(İnsanlar), Amr b. el-Âs'a 'Sen mi daha hayırlısın, yoksa kardeşin Hişâm b. el-Âs mı?' dediler. O dedi ki: 'Size benim hakkımda ve onun hakkında (şunu) haber veriyorum ki, bizler kendimizi Allah'a arz ettik. Allah onu kabul etti, beni ise terketti!' Süfyân dedi ki: Hişâm, seferlerin birinde, Yermûk veya başkasında öldürüldü.

Bize Affân b. Müslim, Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim anlattı; dedi ki: Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr'i işittim; dedi ki:

Kureyş'ten bir halka Kâbe'nin arkasında mesciddeki şu yerde otururken, birden Amr b. el-Âs tavaf ederek geçti. (Oradaki) topluluk, 'Size göre Hişâm b. el-Âs mı daha faziletlidir, yoksa kardeşi Amr b. el-Âs mı?' dedi. Amr, tavafını bitirdiğinde halkaya gelip onların yanında ayakta durdu. 'Beni gördüğünüz vakit ne dediniz? Kuşkusuz sizin bir şey dediğinizi biliyorum!' dedi. Topluluk da, 'Seni ve kardeşin Hişâm'ı andık da, Hişâm mı daha faziletlidir, yoksa Amr mı? dedik' dediler. Bunun üzerine o şöyle dedi: Tam bilen buldunuz. Bunun hakkında size (şunu) anlatacağım: 'Ben ve Hişâm Yermûk'e katıldık. O ve ben, bize şehadet ihsan etmesi için Allah'a dua

ederek geceledik. Sabahladığımızda ise, (şehadet) ona ihsan edildi, ben ise ondan mahrum bırakıldım. O halde bunda size onun bana olan faziletini gösteren şey yok mudur?’ O sonra şöyle dedi: ‘Niçin, bu delikanlıları meclisinizden uzaklaştırıyorsunuz? (Böyle) yapmayın! Onlar için (yer) açın, onları yaklaştırın, onlara anlatın ve onlara sözü kavratın. Zira onlar bugün topluluğun küçükleridirler ve neredeyse topluluğun büyükleri olmak üzeredirler. Biz de topluluğun küçükleri olmuştuk, sonra bugün topluluğun büyükleri olduk!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sevr b. Yezîd anlattı. O Zeyd’den, o Ziyâd’dan rivayet etti; (Ziyâd) dedi ki:

Hişâm b. el-Âs, *Ecnâdîn* savaşında şöyle dedi: ‘Ey Müslümanlar topluluğu! Bu sünnetsizlerin kılıca tahammülü yoktur. O halde benim yaptığım gibi yapın!’ [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Hişâm, onların ortasına girip onlardan bir grubu öldürmeye başladı, nihayet öldürüldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mahreme b. Bükeyr anlattı. O Ümmü Bekir bt. el-Misver b. Mahreme’den rivayet etti; (Ümmü Bekr) dedi ki:

Hişâm b. el-Âs b. Vâil, salih bir adamdı. *Ecnâdîn* günü olduğunda o, Müslümanlarda, düşmanlardan biraz geri çekilme görüp miğferi yüzünden attı ve düşmanın karşısında şu şekilde bağırarak ilerlemeye başladı: ‘Ey Müslümanlar topluluğu! Bana, bana (gelin), ben Hişâm b. el-Âs’ım, Cennet’ten mi kaçırıyorsunuz?’ Nihayet öldürüldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Vehb anlattı. O Ca’fer b. Ya’îş’den, o ez-Zührî’den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe’den rivayet etti; (Ubeydullah) dedi ki: Bana Hişâm b. el-Âs’ın huzuruna varan bir kişi anlattı:

Hişâm, Gassân (oğulların)dan bir adama vurup akciğerlerini yardı. Bunun üzerine Gassân (oğulları), Hişâm’a saldırıp kılıçlarıyla ona vurdular. Nihayet onu öldürdüler. Kuşkusuz atlar onu çiğnedi. Nihayet Amr ona geri dönüp onun etini topladı da, onu defnetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sevr b. Yezîd anlattı. O Halef b. Ma'dân'dan rivayet etti; (Halef) dedi ki:

Ecnâdîn gününde Rumlar hezimete uğradığında, ancak bir insanın geçebileceği bir yere vardılar. Rumlar onun için savaşmaya başladı, (önce) onlar ona (doğru) ilerlemiş ve onu geçmişlerdi. Hişâm b. el-Âs b. Vâil de ilerleyip onun için savaştı; nihayet öldürüldü ve yarığın üzerine düşüp onu kapadı. Müslümanlar o (yarığa) vardığında ise onu atlara çiğnetmekten çekindiler. Amr b. el-Âs, '(Ey insanlar!) Allah onu şehit kılmış ve ruhunu yükseltmiştir. O ancak bir cesettir, o halde siz onu atlara çiğnetin!' dedi. Sonra o onu çiğnetti, insanlar da onu izlediler. Nihayet onu parçaladılar. Hezimet sona erdiği ve Müslümanlar orduya geri döndüğü vakit de, Amr b. el-Âs geri dönüp onun etini, organlarını ve kemiklerini toplamaya başladı. Sonra onu bir deri sergi içerisinde taşıyıp gömdü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ömer anlattı. O Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Onun öldürülmesi (haberi) Ömer b. el-Hattâb'a ulaştığında, (Ömer) şöyle dedi: 'Allah ona rahmet etsin! O, ne de iyi yardımcıdır, o İslâm için vardı!'

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o Yezîd b. Ebû Mâlik'ten, o Ebû Ubeydullah[225] el-Evdî'den rivayet etti; Muhammed b. Ömer dedi ki: (Yine) bana Necîh Ebû Ma'ser anlattı. O Muhammed b. Kays'tan rivayet etti; Muhammed b. Ömer dedi ki: (Yine) bana Sevr b. Yezîd anlattı; o Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti. Onlar (bütün râvîler) dediler ki:

Müslümanlar ile Rumlar arasındaki ilk vaka *Ecnâdîn* oldu ve (bu vaka) Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliğinde 13 senesinde Cemâziyelevvel'de meydana geldi. O gün insanların başında (emir olarak) Amr b. el-Âs vardı.

428. Ebû Kays b. el-Hâris ﴿أَبُو قَيْسِ بْنِ الْحَارِثِ﴾

[Ebû Kays b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, Hadramevt ahalisinden bir ümmü veledir. Ebû Kays, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişidir. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Sonra

gelip Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*'a ve bundan sonraki seferlere katıldı. Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliğinde 12 senesinde *Yemâme* gününde şehit olarak öldürüldü.

429. *Abdullah b. el-Hâris* ﴿عبد الله بن الحارث﴾

[Abdullah b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, Şenûk b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâneoğullarından Ümmü'l-Haccâc'tır.

Muhammed b. İshâk dedi ki: Abdullah b. el-Hâris bir şairdi, -ki o gürleyendir (el-Mübrîk)- ve o, söylediği bir beyitle bununla adlandırılmıştır:

*Ben eğer gürlemezsem (izâ lem ubrîk), asla beni içine almaz,
Ne arzdan açık arazili bir kara ve ne de bir deniz!*

O, *Habeşistan* Muhacirlerindendi ve Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliğinde 12 senesinde *Yemâme* gününde şehit olarak öldürüldü.

430. *es-Sâib b. el-Hâris* ﴿السائب بن الحارس﴾

[es-Sâib b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, Şenûk b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'ndan Ümmü'l-Haccâc'tır. İkinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi. *Tâif* gününde çıktı ve bundan sonra *Fihl* gününde, *el-Ürdün* arazisinde öldürüldü. Nesli yoktur. *Fihl*, Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinin başında 13 senesinde Zilkâde'de meydana geldi.

431. *el-Haccâc b. el-Hâris* ﴿السائب بن الحارس﴾

[el-Haccâc b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, Şenûk b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'ndan Ümmü'l-Haccâc'tır. İkinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi ve 15 senesinde Receb'te *Yermûk*'te şehit olarak öldürüldü. Nesli yoktur.

432. *Temîm veya Nümeyr b. el-Hâris* ﴿تميم\نمير بن الحارث﴾

[Temîm veya Nümeyr b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm de denir. Annesi, İbnetü Hursân b. Habîb b. Süvâe b. Âmir b. Sa'sa'a'dır.

Muhammed b. İshâk tek başına dedi ki: O, Bişr b. el-Hâris b. Kays'tır. İkinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi.

433. Sa'îd b. el-Hâris ﴿سعيد بن الحارس﴾

[Sa'îd b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, İbnetü Urve b. Sa'd b. Hizyem b. Selâmân b. Sa'd b. Cümah'tır. Bilakis onun İbnetü Abduamr b. Urve b. Sa'd olduğu da söylenir. Sa'îd, ikinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi ve on beş senesinde Receb'te *Yermûk* gününde şehit olarak öldürüldü.

434. Ma'bed b. el-Hâris ﴿هشام بن العاص﴾

[Ma'bed b. el-Hâris] b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm. Annesi, İbnetü Urve b. Sa'd b. Hizyem b. Selâmân b. Sa'd b. Cümah'tır. Onun İbnetü Abduamr b. Urve b. Sa'd olduğu da söylenir. Hişâm b. Muhammed Ma'bed b. el-Hâris olarak zikretti. Muhammed b. Ömer, [ismini] Ma'mer b. el-Hâris şeklinde söyledi.

435. Sa'îd b. Amr et-Temîmî ﴿سعيد بن عمرو التميمي﴾

Onların müttefiği ve anne bir kardeşleridir. Annesi, İbnetü Hursân b. Habîb b. Süvâe b. Âmir b. Sa'sa'a'dır. Musa b. Ukbe ve Muhammed b. İshâk adını Sa'îd b. Amr olarak zikrettiler. Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer ise, Ma'bed b. Amr şeklinde verdiler. İkinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi.

436. Umeyr b. Riâb ﴿عمير بن رئاب﴾

[Umeyr b. Riâb] b. Huzâfe b. Sü'ayd b. Sehm. Muhammed b. Ömer ismini bu şekilde zikretti. Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib "O, Umeyr b. Riâb b. Huzeyfe b. Müheşsem b. Sa'd b. Sehm'dir." dedi. Annesi ise Ümmü Vâil bt. Ma'mer b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah'tır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Umeyr b. Riâb, ikinci hicretteki *Habeşistan* Muhacirlerindendi. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsi rivayetlerinde onu zikrettiler. O, *Aynüttemr*'de ^[226]şehit olarak öldürüldü. Nesli yoktur.

[225] Atâ neşrinde (IV, 147) bu isim Abdullah şeklinde yazılmıştır (M).

[226] Irak'ta Kerbela yakınlarında bir belde.

BENÎ SEHM'İN^[227] MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

437. *Mahmiye b. Cez* ﴿مَحْمِيَّةُ بْنُ جَزْءٍ﴾

Mahmiye^[228] b. Cez' b. Abdüyağûs b. Avîc b. Amr b. Zübeyd el-Asğar. (Bu son zatın) adı ise Münebbih'tir. O Zübeyd olarak adlandırılırdı; çünkü o amcaları ve amcaoğulları çoğaldığında, 'Evdoğulları'na karşı kim bana yardımını artırır -yardımını verir, demek istiyor-?' dedi. Onlar da ona icabet ettiler. (Bu sebeple) onların hepsi, -Zübeyd el-Asğar'dan (birkaç nesil önceki) Zübeyd el-Ekber'e kadar olanlar-, Zübeyd (malından veren) olarak adlandırıldı. Zübeyd el-Asğar, İbn Rebî'a b. Seleme b. Mâzin b. Rebî'a b. Münebbih'tir. Bu (Münebbih) ise, Zübeyd el-Ekber'dir ve Mezhic'ten Zübeyd b. Sa'b b. Sa'd el-Aşîre onda toplanır. Mahmiye b. Cez'in annesi ise, Hind'dir. Hind, Himyer'den Zû Halîl boyundan Havle bt. Avf b. Züheyr b. el-Hâris b. Hamâta'dır. (Yine) Mahmiye b. Cez, el-Abbâs b. Abdülmuttaliboğullarının annesi olan Ümmü'l-Fadl Lübâbe bt. el-Hâris'in anne bir kardeşidir.

Muhammed b. Ömer ve Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Seyf el-Kureşî dedi ki: Mahmiye, Sehmoğulları'nın müttefiği idi. Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî dedi ki: Mahmiye, Cümahoğulları'nın müttefiği idi. Onun kızı, el-Fadl b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in hanımı olup, Ümmü Külsûm'ü doğurdu. Mahmiye b. Cez, *Mekke*'de Müslümanlığı eskidir. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetine göre İkinci *Habeşistan* hicretine katılmıştır. Onun katıldığı seferlerin ilki, *el-Müreysi*'dir. Bu, el-Mustalıkoğulları gazvesidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm'den rivayet etti; (Ebû Bekir) dedi ki:

Resûlullah (sas) *el-Müreysi* gününde beşte birin (humus) ve Müslümanların paylarının dağıtılması için Mahmiye b. Cez ez-Zübeydî'yi

görevlendirdi. Resûlullah (sas) ganimetin bütününden beşte biri (humus) çıkardı. Mahmiye b. Cez de ondan sorumlu idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve b. ez-Zübeyr ve Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den rivayet etti; (Urve ve Abdullah) dediler ki:

Resûlullah (sas) Müslümanların beşte biri için Mahmiye b. Cez ez-Zübeydî'yi atadı, beşte birler onun yanında toplanıyordu.

438. Nâfi b. Büdeyl b. Verkâ [229] ﴿نافع بن بدیل بن ورقاء﴾

[227] İsim, III. Ahmed nüshasında bu şekilde geçmektedir. Leiden metninde ise “Sa’d” şeklinde yazılmış; ancak dipnotta “Benî Sehm, bana göre daha sahih olanıdır.” İfadesi yer almaktadır. Ayrıca bk. İbn Hişâm, II, 328. “Sehm” adı, İhsân ve Atâ neşirlerinde “Sa’d” şeklinde tahrif edilmiştir.

[228] Esas alınan neşirde bu isim şeddesiz olarak “Mahmiye” şeklinde harekelenmiş; ancak Atâ neşrinde başlıkta “Mahmiyye” şeklinde yazılmıştır. Alt metinde ise hareke konmamıştır. Atâ neşrinde bu ad el-Fadl b. el-Abbâs’ın biyografisinin geçtiği yerde şeddesiz Mahmiye şeklinde kaydedilmiştir.

[229] Nâfi b. Büdeyl, bütün nüshalarda bu şekilde biyografisi verilmeden zikredildi. İbnü’l-Esîr *Üsdü’l-gâbe*’de ve İbn Hacer *el-İsâbe*’de biyografisini verdi.

BENÎ CÜMAH B. AMR B. HÜSAYS B. KA'B'DAN OLANLAR

439. *Umeyr b. Vehb b. Halef* ﴿عُمَيْرُ بْنُ وَهْبِ بْنِ خَلْفٍ﴾

[Umeyr b. Vehb b. Halef] b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah. Ebû Ümeyye diye künyelenir. Annesi, Ümmü Sühayle bt. Hâşim b. Sü'ayd b. Sehm'dir. Umeyr'in şu çocukları oldu:

1. Vehb b. Umeyr
Cümahoğulları'nın efendisi idi
2. Ümeyye
3. Übey

Bunların annesi ise, Rukayka -Hâlîde olduğu da söylenir- bt. Kelede b. Halef b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah'tır.

Umeyr b. Vehb müşriklerle beraber *Bedir*'e katılmış ve onlar onu Resûlullah'ın (sas) ashâbı hakkında tahminde bulunması ve kendilerine onların sayısını^[230] getirmesi için öncü olarak göndermişlerdi. O da (bunu) yapmıştı. O Kureyş'in *Bedir*'de Resûlullah (sas) ile karşılaşmasının engellenmesi için istekliydi. (Müslümanlarla) karşılaştıklarında da, onun oğlu Vehb, *Bedir* gününde esir edilenler içerisinde ortaya çıktı. Onu Rifâ'a b. Râfi b. Mâlik ez-Zürakî esir etti. Umeyr *Mekke*'ye geri döndü de, Safvân b. Ümeyye, kendisiyle beraber *el-Hicr*'de bulunduğu sırada ona şöyle dedi: 'Senin borcun benim üzerime, senin aile fertlerin(in geçimi) benim üzerime, yaşadığım sürece onlara bakarım ve sana şunu ve şunu veririm. Eğer sen kendisini öldürmek maksadıyla Muhammed'e çıkarsan!' O da bu konuda onunla anlaştı. Dedi ki: "Ona varmamda benim onun yanında bir mazeretim var. 'Oğlumun fidyesi konusunda geldim.' derim." Bunun üzerine *Medine*'ye geldi. Resûlullah (sas) ise (o sırada) mescidde bulunuyordu. Umeyr üzerinde kılıç bulunduğu halde içeri girdi. Resûlullah da (sas) onu gördüğünde şöyle dedi: "*Doğrusu o bir ihanet istiyor. Allah ise onunla bunun arasında bir engeldir!*" Sonra o Resûlullah'a (sas) sevgi göstermek için gitti. Ona, 'Senin bu silahla ne işin var?' dedi. Resûlullah'a (sas) , 'Girdiğimde o bana üzerimde unutturuldu!' dedi. 'Ne için geldin?' diye

sordu. ‘Oğlumun fidyesi konusunda geldim!’ dedi. Resûlullah (sas), “(Ama) Safvân b. Ümeyye’ye *el-Hicr*’de ne (sözü) verdin?” dedi. Umeyr, ‘Ona ne (sözü) verdim?’ dedi. Resûlullah (sas), “*Sen ona, sana şunu ve şunu vermesi şartıyla ve senin borcunu ödemesi ve aile fertlerinin erzakını senin için karşılaması şartıyla beni öldürme (sözü) verdin!*” dedi. Bunun üzerine Umeyr şöyle dedi: ‘Şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve sen Allah’ın Resûlü’sün. (İşte) vallahi ya Resûlullah! Buna benden ve Safvân’dan başka hiç kimse muttali olmadı. Ben biliyorum ki Allah bunu sana haber verdi!’ Resûlullah (sas) da, “*Kardeşinize (isteği konusunda) kolaylık sağlayın ve kendisi için esirini serbest bırakın!*” dedi. Bunun üzerine onun için oğlu Vehb b. Umeyr fidyesiz olarak serbest bırakıldı. Umeyr *Mekke*’ye geri döndü ve Safvân b. Ümeyye’ye yaklaştı. Safvân da onun Müslüman olduğunu anladı. Onun Müslümanlığı güzel olmuştu. Sonra *Medine*’ye hicret edip Peygamber (sas) ile beraber *Uhud*’a ve bundan sonraki seferlere katıldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O İkrime’den şunu rivayet etti:

Umeyr b. Vehb, *Bedir* gününde çıkıp ölümlerin içerisine düştü. Onu yaralayan kişi kılıcı alıp onun karnına koydu. Nihayet çakıl taşları içinde kılıcın gıcırdamasını işitti ve onu öldürmüş olduğunu zannetti. Umeyr gecenin soğukluğunu hissettiğinde de (az) bir ayılma ile ayılıp sürünmeye başladı. Nihayet ölümlerin arasından çıktı da, *Mekke*’ye geri dönüp yaradan kurtuldu.

[Râvî] dedi ki: (Sonra) o bir gün Safvân b. Ümeyye ile birlikte *el-Hicr*’de iken şöyle dedi: ‘Vallahi, doğrusu ben, kolu güçlü, demir aleti iyi, koşu yarışçısı olan bir kişiyim. Şayet aile fertlerim(in geçimi) ve üzerimdeki bir borç olmasa, elbette kendisini kırıp geçirmek maksadıyla Muhammed’e varırdım!’ Safvân da, ‘O halde senin aile fertlerin(in geçimi) benim üzerime (olsun) ve senin borcun benim üzerime (olsun)!’ dedi. Umeyr de gidip kılıcını aldı. Nihayet (Peygamber’in mescidine) girdiği zaman, Ömer b. el-Hattâb onu görüp ona doğru kalktı. Onun kılıcının askılarını tutup onu Resûlullah’a (sas) getirdi. O da, yüksek sesle bağırıp ‘Böyle mi yapıyorsunuz, dininize girmek için gelen kimseye!’ dedi. Resûlullah (sas) ise, “*Ya Ömer, onu bırak!*” dedi. O, ‘Günaydın!’ dedi. Resûlullah (sas), “*Allah, bize onu ondan daha hayırlı olanla değiştirdi, es-Selam!*” dedi.

Resûlullah (sas), “*Senin işin ve Safvân’ın işi söylediğiniz (şu) husustur!*” deyip ona ikisinin söyledikleri şeyi şöyle haber verdi: “*Sen, ‘Şayet aile fertlerim(in geçimi) ve üzerimdeki bir borç olmasaydı, elbette kendisini kırıp geçirmek maksadıyla Muhammed’e varırdım!’ dedin. Safvân da, ‘Senin ailenin fertleri(nin geçimi) ve senin borcun benim üzerime (olsun)!’ dedi!*” O, ‘Kim sana bunu haber verdi? (İşte) vallahi, bizimle beraber üçüncü bir kişi yoktu!’ dedi. Resûlullah (sas), “*Bana Cibrîl haber verdi!*” dedi. O şöyle dedi: ‘Sen bize gök ehlinden haber verirdin de, biz tasdik etmezdik ve sen bize yer ehlinden haber veriyorsun, şahadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve Resûlü’dür!’

Muhammed b. Ömer dedi ki: Umeyr b. Vehb, Ömer b. el-Hattâb’tan sonra (yaşamaya) devam etti.

440. *Hâtıb b. el-Hâris* ﴿حَاطِبُ بْنُ الْحَارِثِ﴾

[Hâtıb b. el-Hâris] b. Ma’mer b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah. Annesi, Kuteyle bt. Maz’ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah’tır. *Mekke*’de Müslümanlığı eski bir kişidir. İkinci *Habeşistan*’a hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Fâtıma bt. el-Muhallil b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey de vardı. Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk ve Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib, ‘Fâtıma bt. el-Muhallil’ diyorlardı. Hişâm ise, ‘Ümmü Cemîl’ diyordu. *Habeşistan*’a hicrette Hâtıb ile beraber -Hâtıb b. el-Hâris’in- oğulları Muhammed ve el-Hâris de vardı. (sonra) Hâtıb *Habeşistan*’da öldü. Hanımı ve iki oğlu hicretin 7. senesinde iki geminin birinde getirildi. Bunun hepsini, Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk, Ebû Ma’şer ve Muhammed b. Ömer hep beraber rivayetlerinde zikrettiler. Hâtıb’ın bir de Abdullah (adlı) bir çocuğu oldu. Onun annesi ise bir ümmü veled olan Cehîre’dir.

441. *Kardeşi Hattâb b. el-Hâris* ﴿حَطَّابُ بْنُ الْحَارِثِ﴾

[Hattâb b. el-Hâris] b. Ma’mer b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah. Onun annesi de, Kuteyle bt. Maz’ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah’tır. Müslümanlığı eski bir kişi idi ve İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Fûkeyhe bt. Yesâr el-Ezdî de vardı. O Ebû Tigrâ’nın kız kardeşidir. Hattâb *Habeşistan*’da öldü. Hanımı iki gemiden birinde getirildi. Hattâb’ın Muhammed (adında) çocuğu vardı.

442. Süfyân b. Ma'mer ﴿سُفْيَانُ بْنُ مَعْمَرٍ﴾

[Süfyân b. Ma'mer] b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib, 'Süfyân'ın annesi, *Yemen* halkındandır.' dedi. Buna (başka bir bilgi) ilave etmedi ve onu (Süfyân'ın annesini) (kimseye) nisbet etmedi. Muhammed b. Ömer ise, 'Süfyân b. Ma'mer'in annesi, Şürahbîl b. Hasene'nin annesi olan Hasene'dir.' dedi. Muhammed b. İshâk ise şöyle dedi: Bilakis Şürahbîl'in annesi olan Hasene, Süfyân b. Ma'mer'in hanımıdır ve onun ondan -Süfyân b. Ma'mer'in iki oğlu olan- Hâlid ve Cünâde (adlı) çocukları oldu. Süfyân, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi ve İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde iki oğlu Hâlid ve Cünâde ve Şürahbîl b. Hasene de vardı. O, onun annesi Hasene'yi de *Habeşistan*'a hicret ettirdi. Bu (bilgiler), kendilerinden her birinin rivayeti nevinden zikrettiğimiz şeylere göre, Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetinde vardır. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise, *Habeşistan*'a hicrette, ne Süfyân b. Ma'mer'i, ne de onun çocuklarından hiç birini zikretmedi.

443. Nübeyh b. Osman ﴿نُبَيْهَةُ بْنُ عَثْمَانَ﴾

[Nübeyh b. Osman] b. Rebî'a b. Vehbân b. Huzâfe b. Cümah.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Muhammed b. İshâk'ın rivayetinde ise, *Habeşistan*'a hicret eden, onun babası Osman b. Rebî'a'dır. Allah doğrusunu en iyi bilendir. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise rivayetlerinde *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde o ikisinden hiçbirini zikretmedi.

[230] Atâ neşrinde (IV, 151) ifadenin devamında “ve uddetihim [ve techizatını]” ibaresi yer almaktadır. Bu ibare çeviriye esas aldığımız neşirde yoktur (M).

BENÎ ÂMİR B. LÜEY'DEN OLANLAR

444. Selîb b. Amr ﴿سَلِيبُ بْنُ عَمْرٍو﴾

[Selîb b. Amr] b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey. Annesi, *Yemen*'den Abs^[231] kabilesinden Havle bt. Amr b. el-Hâris b. Amr'dır. Selîb b. Amr'ın, Selîb b. Selîb (adlı) çocuğu oldu. Onun annesi ise, Kahtam bt. Alkame b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey'dir. Selîb ilk Muhacirlerdendi. *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. -Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde hanımı Fâtıma bt. Alkame de vardı. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise onu *Habeşistan*'a hicrette zikretmedi. Selîb, Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*'a ve bütün seferlere katıldı. Resûlullah (sas) onu mektubuyla Hevze b. Ali el-Hanefî'ye yolladı. Bu hicret 7 senesinde Muharrem'de oldu. Selîb b. Amr, 12 senesinde Ebû Bekir es-Sıddîk'in hilafetinde *Yemâme* gününde şehit olarak öldürüldü.

445. Kardeşi es-Sekrân b. Amr ﴿السَّكْرَانُ بْنُ عَمْرٍو﴾

[es-Sekrân b. Amr] b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey. Annesi, Huzâ'a'dan Hubbâ bt. Kays b. Dubey's b. Sa'lebe b. Hibbân b. Ganm b. Müleyh b. Amr'dır. es-Sekrân'ın Abdullah (adlı) çocuğu oldu. Onun annesi ise, Sevde bt. Zem'a b. Kays b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey'dir. es-Sekrân b. Amr *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişiydi. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde ise hanımı Sevde bt. Zeme'a vardı. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsi rivayetlerinde bunda, -(yani) es-Sekrân b. Amr'ın *Habeşistan*'a beraberinde hanımı Sevde bt. Zeme'a olduğu halde hicret ettiğinde- ittifak ettiler.

Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser, es-Sekrân'ın *Habeşistan*'da öldüğünü söyledi. Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer ise, şöyle dedi: es-Sekrân *Mekke*'ye geri dönüp *Medine*'ye hicretten önce orada öldü. Resûlullah (sas) onun ölümünden sonra hanımı Sevde bt. Zeme'a ile

evlendi. (Bu kadın), Hadîce bt. Hüveylid b. Esed b. Abdülüzâ b. Kusay'ın ölümünden sonra (Resûlullah'ın) evlendiği ilk kadın oldu.

446. *Mâlik b. Zeme'a* ﴿مالك بن زمعة﴾

[Mâlik b. Zeme'a] b. Kays b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey. Bu (zat), Peygamber'in (sas) zevcesi olan Sevde bt. Zeme'a'nın (erkek) kardeşidir. Müslümanlığı eski bir kişi idi. İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Beraberinde ise hanımı Umeyre bt. es-Sa'dî b. Vakdân b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey vardı. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsi rivayetlerinde bunda ittifak ettiler. Mâlik b. Zeme'a, herhangi bir nesli olmadığı halde vefat etti.

447. *İbn Ümmü Mektûm* ﴿ابن أم مكتوم﴾

Medine halkı, onun adının Abdullah olduğunu söylerler. *Irak* halkı ve Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib ise, adının Amr olduğunu söylerler. Sonra onlar onun neshebinde ittifaka varıp şöyle dediler: İbn Kays b. Zâide b. el-Asam b. Revâha b. Hacer b. Abdüma'îs b. Âmir b. Lüey. Onun annesi ise, Âtike'dir. Bu (kadın), Ümmü Mektûm bt. Abdullah b. Ankeşe b. Âmir b. Mahzûm b. Yakaza'dır. İbn Ümmü Mektûm *Mekke*'de Müslümanlığı eskidir. Gözü kördü. *Bedir*'den az bir (süre) sonra muhacir olarak *Medine*'ye gelip, Dârü'l-Kurrâ'da (Kârîler evinde) -ki bu, Mahreme b. Nevfel'in evidir- yaşamaya başladı. *Medine*'de Bilâl ile beraber Peygamber (sas) için müezzinlik yapıyordu. Resûlullah (sas) onu, gazvelerinin çoğunluğunda, insanlara namaz kıldırması için *Medine*'ye kendi yerine vekil atıyordu.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlim haber verdi. O eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki:

Resûlullah (sas) on üç gazve (askeri sefer) yaptı. Onlardan her gazvede (seferde) mutlaka İbn Ümmü Mektûm'u *Medine*'ye kendi yerine vekil atardı. O, âmâ olduğu halde onlara namaz kıldırırdı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh, Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Yahya b. Abbâd haber verdiler; dediler ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk anlattı. O eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki:

Resûlullah (sas), Amr İbn Ümmü Mektûm'u, insanlara imam olması için kendi yerine vekil atadı. O, gözü kör bir kişi idi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O İsmail ve Câbir'den, onlar eş-Şa'bî'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), insanlara imam olması için, İbn Ümmü Mektûm'u *Tebûk* gazvesinde (*Medine*'ye) kendi yerine vekil atadı.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm anlattı. O Katâde'den rivayet etti; (Katâde) dedi ki:

Peygamber (sas), İbn Ümmü Mektûm'u, âmâ olduğu halde iki defa *Medine*'ye kendi yerine vekil atadı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd anlattı; dedi ki: Bize Mücâlid anlattı; dedi ki: Bize eş-Şa'bî anlattı. (Yine)[232] bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize İsa ve Yunus anlattı. O Mücâlid'den, o eş-Şa'bî'den rivayet etti; (eş-Şa'bî) dedi ki:

Resûlullah (sas), *Bedir*'e çıktığı vakit, İbn Ümmü Mektûm'u kendi yerine vekil atadı. O, âmâ olduğu halde insanlara namaz kıldırıyordu.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bize İbn Ümmü Mektûm'un, "Resûlullah (sas) *Medine*'ye gelmeden önce" veya "*Bedir*'den önce" *Medine*'ye hicret ettiği rivayet edilmiştir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o el-Berâ'dan rivayet etti; (el-Berâ') dedi ki:

Muhacirlerden bize gelenlerin ilki Abdüddâr b. Kusayoğulları'ndan olan Mus'ab b. Umeyr oldu. Ona, 'Resûlullah (sas) ne yaptı?' diye sorduk. Bize, 'O yerindedir. Onun ashâbı ise benim izimdedir (arkamdan geliyorlar)!' dedi. Sonra bize ona ilaveten, âmâ olan Amr İbn Ümmü Mektûm geldi. Ona, 'Senin ardından Resûlullah (sas) ve ashâbı ne yaptı dediler?' O da, 'Onlar, benim izimdeler (arkamdan geliyorlar)!' dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: el-Berâ'yı şöyle derken işittim:

‘Resûlullah’ın (sas) ashâbından bize gelenlerin ilki, Mus’ab b. Umeyr ve İbn Ümmü Mektûm olup, insanlara Kur’ân’ı okutmaya başladılar.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ebû Zılâl anlattı; dedi ki:

Ben Enes b. Mâlik’in yanında idim. O, ‘Gözün ne zaman gitti?’ dedi. O, ‘Ben küçükken gitti!’ dedi. Enes de şöyle dedi: ‘Cibrîl, Resûlullah’a (sas) geldi. Onun yanında İbn Ümmü Mektûm vardı. O, ‘Senin gözün ne zaman gitti?’ dedi. O, ‘Ben genç çocukken!’ dedi. Bunun üzerine o şöyle dedi: Mübarek ve Yüce Allah dedi ki: “Ben kulumun değerli (bir) organını aldığımda, kulum için ona karşılık olarak, Cennet’ten başka bir bedel bulamam!”

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o İbn Ümmü Mektûm’dan şunu rivayet etti:

İbn Ümmü Mektûm, kendisi âmâ olduğu halde, Resûlullah’ın (sas) müezzini idi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o Âişe’den şunu rivayet etti:

İbn Ümmü Mektûm, kendisi âmâ olduğu halde, Resûlullah’ın (sas) müezzini idi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O el-Haccâc’dan haber verdi; (el-Haccâc) dedi ki: Bana Medine halkından bir şeyh, Resulûllah’ın iki müezzininin birinden[233] (rivayetle) anlattı. (Bu kişi) dedi ki:

Bilâl ezan okuyor, İbn Ümmü Mektûm ise kamet getiriyordu. Bazen de İbn Ümmü Mektûm ezan okudu ve Bilâl kamet getirdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Şihâb anlattı. O Sâlim b. Abdullah b. Ömer'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Bilâl gece nida ediyor (ezan okuyor). (Bu sebeple) İbn Ümmü Mektûm nida edinceye kadar yeyin ve için!”

[Râvî] dedi ki: İbn Ümmü Mektûm, âmâ bir adamdı. Ona ‘Sabah vaktine girdin, sabah vaktine girdin!’^[234] denmeden ezan okumazdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne anlattı. O ez-Zührî'den, o Sâlim b. Abdullah'tan, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Bilâl geceleyin ezan okuyor. (Bu sebeple) İbn Ümmü Mektûm ezan okuyuncaya kadar yeyin ve için!”

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Abdullah b. Dînâr'dan, o İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) dedi ki: “Bilâl geceleyin nida ediyor; (bu sebeple) İbn Ümmü Mektûm nida edinceye kadar yeyin ve için!”

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî anlattı. O Musa b. Ubeyde Ebû Abdülazîz er-Rebezî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; (İbn Ömer) dedi ki:

Resûlullah (sas) için Bilâl b. Rebâh ve İbn Ümmü Mektûm ezan okuyordu (müezzinlik yapıyordu). [Râvî] dedi ki: (Ama) Bilâl geceleyin ezan okur ve insanları uyandırır. İbn Ümmü Mektûm ise fecri hedeflerdi de, onda yanılmazdı. (Bu sebeple) [Bilâl]^[235] şunu diyordu: ‘İbn Ümmü Mektûm ezan okuyuncaya kadar yeyin ve için!’

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize İsa b. Cârîye anlattı. O Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den^[236] rivayet etti; (Câbir) dedi ki:

İbn Ümmü Mektûm Peygamber'e (sas) gelip, ‘Ya Resûlullah! Benim evim, uzaktadır. Ben gözleri kaybolmuş bir kişiyim ve ezanı işitiyorum!’

dedi. O, “İşte eğer ezanı işitiyorsan, o halde icabet et -yerde sürünerek bile olsa (velev zahfen)-!” dedi veya “-emekleyerek bile olsa (velev habven)-!” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ziyâd b. Feyyâd’dan, o İbrahim’den rivayet etti; (İbrahim) dedi ki:

Amr İbn Ümmü Mektûm, Resûlullah’a (sas) gelip kendisine rehberlik edenî şikayet etti ve ‘Benimle mescid arasında bir çalılık var!’ dedi. Resûlullah (sas) da, ona “*Kameti işitiyor musun?*” dedi. O, ‘Evet!’ dedi. Bunun üzerine o ona izin vermedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Ya’kûb b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize İsa b. Cârîye anlattı. O Câbir b. Abdullah el-Ensârî’den rivayet etti; (Câbir) dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine* köpeklerinin öldürülmesini emretti. İbn Ümmü Mektûm ona gelip, ‘Ya Resûlullah! Benim evim uzaktadır. Ben gözleri kaybolmuş bir kişiyim. (Bu sebeple) benim bir köpeğim var!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Resûlullah (sas) ona birkaç gün izin verdi, sonra ona köpeğin öldürülmesini emretti.

Bize Ebû Mu’âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Peygamber (sas), Kureyş’ten bir kısım adamlarla beraber oturuyordu. Onların içinde Utbe b. Rebî’a ve -Kureyş’in seçkin kişilerinden- bir kısım insanlar da vardı. Peygamber (sas) ise onlara, “*Benim, şunu ve şunu getirmem güzel değil mi?*” diyordu. [Râvî] dedi ki: Onlar da, ‘Evet (gerçekten öyle)! Kanlara^[237] yemin olsun!’ diyorlardı. [Râvî] dedi ki: Resûlullah (sas) onlarla meşgul iken, İbn Ümmü Mektûm gelip, bir şey hakkında ona (soru) sordu da, Resûlullah (sas) ondan yüz çevirdi. Bunun üzerine Yüce Allah (şu ayetleri) indirdi: “**Yanına görmeyen (âmâ) biri geldi diye yüzünü ekşitti ve sırtını döndü.**”^[238] -İbn Ümmü Mektûm’u kastediyor-, “**Ama (irşada) ihtiyaç duymayana ise**”^[239] -Utbe ve arkadaşlarını kastediyor-, “**Sen, ona yöneliyorsun.**”^[240] “**Fakat Allaha**

saygı duyarak sana şevkle koşa koşa gelene gelince, sen onunla ilgilenmiyorsun.”^[241] -İbn Ümmü Mektûm’u kastediyor-.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cüveybir haber verdi. O ed-Dahhâk’tan, Onun (Allah’ın) “Yanına görmeyen (âmâ) biri geldi diye yüzünü ekşitti ve sırtını döndü.”^[242] *sözü hakkında rivayet etti; (ed-Dahhâk) dedi ki:*

Resûlullah (sas), kendisini İslâm’a davet etmek için Kureyş’ten bir adama yönelmişti. Âmâ olan Abdullah İbn Ümmü Mektûm gelip Resûlullah’a (sas) (soru) sormaya başladı. Resûlullah (sas) ise ondan yüz çeviriyor; ona sert bir şekilde bakıyordu ve diğeri ile ilgileniyordu. (Resûlullah), o kendisine her (soru) sorduğunda, ona sert bir şekilde baktı ve ondan yüz çevirdi. Bunun üzerine Allah, Resûlünü uyarıp şöyle dedi: **“Yanına görmeyen (âmâ) biri geldi diye yüzünü ekşitti ve sırtını döndü. Ne bilirsin, belki de alacağı öğütle arınacaktı.”**,^[243] **“Sen onunla ilgilenmiyorsun”**^[244] sözüne kadar... Bu ayet indiğinde ise, Resûlullah (sas) onu çağırdı; ona ikram edip değer verdi ve onu iki defa *Medine*’ye kendi yerine vekil atadı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den rivayet etti; (Câbir) dedi ki:

Âmir’e, âmâ olan kişi insanlara imam olur mu?’ (diye) sordum. O, ‘Resûlullah (sas), Amr İbn Ümmü Mektûm’u kendi yerine vekil atadı!’ dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Nûh el-Hârisî anlattı. O Ebû Ufeyr’den -Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme’yi kastediyor- rivayet etti; (Ebû Ufeyr) dedi ki:

Resûlullah (sas), *Karkaratülküdr* gazvesi için Süleymoğulları’na ve Gatafân’a çıktığı vakit, *Medine*’ye İbn Ümmü Mektûm’u kendi yerine vekil atadı. O onlarla Cuma namazını kılar ve minberi soluna alarak minberin yanında hutbe verirdi. O onu, *el-Fur*^[245] tarafındaki *Buhrân*’da vuku bulan Süleymoğulları gazvesi için çıktığı vakit de, (*Medine*’ye) kendi yerine vekil atadı. (Yine) Resûlullah (sas) onu *Uhud* gazvesine çıktığı vakit ve *Hamrâülesed*’e, Nadîroğulları’na, *Hendek*’e ve Kurayzaoğulları’na (çıktığı)

ve Lihyânoğulları gazvesi, el-Gâbe gazvesi, Zû Kared gazvesi ve Hudeybiyye umresi için çıktığı vakit (Medine'ye) kendi yerine vekil atadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlattı. O -el-Esved'in mevlası olan- Abdullah b. Yezîd'den, o Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'dan, o Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etti; (Zeyd b. Sâbit) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “İbn Ümmü Mektûm gece nida ediyor (ezan okuyor). (Bu sebeple), Bilâl nida edinceye kadar yeyin ve için!”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk anlattı. O Ebû İshâk'tan, o Abdullah b. Ma'kıl'dan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

İbn Ümmü Mektûm, Medine'de Ensâr'dan bir adamın halası olan bir yahudi kadına hücum etti. O (kadın) ise ona yardımcı oluyor; ancak Allah ve Resûlü konusunda ona acı çektiriyordu. İbn Ümmü onu tutup vurdu ve öldürdü. Bunun üzerine muhakeme için Peygamber'e (sas) götürüldüğünde dedi ki: ‘Ya Resûlullah! Beni dinleyin! Vallahi, doğrusu o bana yardımcı oluyordu. Fakat Allah ve Resûlü konusunda bana acı çektirdi. Ben de ona vurup onu öldürdüm!’ Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah onu (hayır ve kurtuluştan) uzaklaştırsın! Kuşkusuz o kendi kanını geçersiz kılmıştır!”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ziyâd b. Feyyâd'dan, o Ebû Abdurrahman'dan rivayet etti; (Ebû Abdurrahman) dedi ki:

“Mü'minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, (Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerle) bir olamaz.”^[246] (ayeti) indiğinde İbn Ümmü Mektûm, ‘Ya Rabbi! Sen beni imtihan ettin. O halde ben nasıl yaparım?’ dedi. Bunun üzerine **“özür sahibi olmaksızın”** (ifadesi) indi.^[247]

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan rivayet etti; (Abdurrahman) dedi ki:

“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, Allah yolunda (mallarıyla, canlarıyla) cihad edenlerle bir olamaz.”^[248] (ayeti) indi. Abdullah İbn Ümmü Mektûm, ‘Ey Rabbim! Benim özrümü (mazeretimi bildiren bir ayet) indir! Özrümü (mazeretimi bildiren bir ayet) indir!’ dedi. Bunun üzerine Allah, **“özür sahibi olmaksızın”** (ifadesini) indirdi. (Bu ifade) (ayetin) iki kısmı arasına konuldu. O bundan sonra gaza edip şöyle diyordu: ‘Sancağı bana verin, zira ben âmâyım. Kaçmaya güç yetiremem! Beni iki safın arasına koyun!’

Bize Affân b. Müslim ve Vehb b. Cerîr haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be anlattı. Affân şöyle dedi: Şu’be dedi ki: Ebû İshâk bana haber verdi; dedi ki: el-Berâ’yı işittim. Vehb ise şöyle dedi: O (Şu’be) Ebû İshâk’tan, o el-Berâ’dan rivayet etti; (el-Berâ’) dedi ki:

Şu ayet **“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, Allah yolunda (mallarıyla, canlarıyla) cihad edenlerle bir olamaz.”**^[249] indiğinde Resûlullah (sas), Zeyd’i çağırdı ve ona emretti. O da bir kürek kemiği getirdi ve ayeti yazdı. İbn Ümmü Mektûm da gelip özrünü (körlüğünü) Resûlullah’a (sas) şikayet etti. Bunun üzerine, **“özür sahibi olmaksızın”**^[250] (ifadesi) indi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Sa’d b. İbrahim’den, o babasından, o bir adamdan, o Zeyd b. Sâbit’ten rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Şu ayet **“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, (Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerle) bir olamaz.”**^[251] indiğinde, Resûlullah (sas), kürek kemiği getirtti, beni çağırdı ve “Yaz!” dedi. İbn Ümmü Mektûm da gelip kendisinde bulunan özrü söyledi. Bunun üzerine **“özür sahibi olmaksızın”**^[252] (ifadesi) indi.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebû’z-Zinâd anlattı. O babasından, o Hârice b. Zeyd’dan, o Zeyd b. Sâbit’ten rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Ben, Resûlullah’ın (sas) yanında idim. (Derken) onu sekine kapladı. Onun dizi benim dizimin üzerine düştü. Resûlullah’ın (sas) dizinden daha ağır bir

şey görmedim. Sonra o (tasasından) kurtulup (rahatlayıp) bana,^[253] ‘Yaz! Ey Zeyd!’ dedi. Ben de bir kürek kemiğine **“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, Allah yolunda (mallarıyla, canlarıyla) cihad edenlerle bir olamaz.”**^[254] (ayetini) yazdım. Amr İbn Ümmü Mektûm da kalktı. O âmâ idi. Mücahidlerin faziletini işittiğinde ise, ‘Ya Resûlullah! Cihad’a güç yetiremeyen kimse hakkında (durum) nasıl olur?’ dedi, (işte) onun konuşması (henüz) bitmemişti ki, nihayet Resûlullah’ı (sas) sekine kaplayıp, onun dizi benim dizim üzerine düştü. Onun ağırlığından ilk defada gördüğümü gördüm. Sonra o (tasasından) kurtulup (rahatlayıp), **“Oku! Ey Zeyd!”** dedi. Bunun üzerine ben **“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, (Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerle) bir olamaz.”**^[255] (kısımını) okudum. O da, **“özür sahibi olmaksızın”**^[256] (ifadesini) yaz!” dedi. Zeyd dedi ki: Allah onu, (“özür sahibi olmaksızın” ifadesini) tek başına indirdi. (İşte) sanki ben (şu an) kürek kemiğinin yarığındaki onun (ayetin) ekine bakıyor gibiyim!

Bize Ya’kûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan rivayet etti; (Sâlih) dedi ki: İbn Şihâb dedi ki: Bana Sehl b. Sa’d es-Sâ’idî şunu anlattı: O (Sehl) dedi ki: Mervân b. Hakem’i mescidde otururken gördüm de gittim. Nihayet onun yanına oturdum. O da bize Zeyd b. Sâbit’in kendisine şunu haber verdiğini haber verdi:

Resûlullah (sas) ona (Zeyd’e), **“Mü’minlerden ... (cihaddan geri kalıp) oturanlar, Allah yolunda (mallarıyla, canlarıyla) cihad edenlerle bir olamaz.”**^[257] (ayetini) yazdırdı. [Râvî] dedi ki: O onu yazdırırken İbn Ümmü Mektûm da ona gelip, ‘Ya Resûlullah! Şayet cihada güç yetirebilsem, elbette cihad ederdim!’ dedi. O, âmâ bir adamdı. Zeyd dedi ki: Bunun üzerine Yüce Allah, Resûlüne (sas) (vahiy) inzal etti. Onun dizi benim dizim üzerinde idi de, (onun dizi) bana ağır geldi. Öyle ki dizimin ezilmesinden endişelendim. Sonra o (tasasından) kurtuldu (rahatladı) da, Yüce Allah ona, **“özür sahibi olmaksızın”**^[258] (ifadesin)i indirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Bişr b. el-Mufaddal anlattı; dedi ki: Bize Abdurrahman b. İshâk anlattı. O ez-Zührî’den, o Sehl b. Sa’d’dan, o Mervân b. el-Hakem’den, o Zeyd b. Sâbit’ten, o Peygamber’den (sas) bunun benzerini rivayet etti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Zürey anlattı; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe anlattı. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Kâdisiyye gününde (savaşında) Abdullah İbn Ümmü Mektûm'un beraberinde, ona ait siyah bir sancak vardı ve onun (İbn Ümmü Mektûm'un) üzerinde ona ait bir zırh yelek bulunuyordu.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl er-Râsibî anlattı. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

İbn Ümmü Mektûm, *Kâdisiyye* gününde (savaşında), üzerinde uzun ve bol bir zırh yelek olarak çıktı.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl anlattı. O Katâde'den, o Enes'ten şunu rivayet etti:

Abdullah b. Zâide -ki bu, İbn Ümmü Mektûm'dur-, *Kâdisiyye* gününde (savaşında), üzerinde kendisine ait sağlam, uzun ve bol bir zırh yelek olarak savaşıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Âmir anlattı. O Katâde'den, o Enes'ten şunu rivayet etti:

İbn Ümmü Mektûm, *Kâdisiyye*'ye, beraberinde sancak olduğu halde katıldı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Sonra o *Medine*'ye geri dönüp orada öldü ve Ömer b. el-Hattâb'tan sonra onun hakkında bir şey duyulmadı.

[231] III. Ahmed nüshasında “Ans'tan” ifadesi yer almaktadır.

[232] Bu sened ile bir önceki sened tek bir senetmiş gibi verilmişse de iki ayrı senet olması gerektiği anlaşılmaktadır. Zira kitapta geçen birçok rivayetten anlaşıldığı üzere Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî İbn Sa'd'ın hocalarından biridir (E).

[233] III. Ahmed nüshasında metin –yukarıda çevirisi verilen- “an ba'dı müezziney Resûlillah” şeklindedir. Aynısı ez-Zehebî'nin *Siyerü a'lâmi'n-*

nübelâ'da (I, 362) da geçmektedir. Leiden neşrinde ise metin “an ba'dı benî müezziney Resûlillah [Resûlullah'ın (sas) iki müezzininin oğullarından birinden]” şeklindedir.

[234] İbare Leiden neşrinin metninde “asbahat, asbahat [(Vakit) sabah oldu, (vakit) sabah oldu!]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje kıraati “asbahte, asbahte” şeklinde olup III. ahmed nüshasındai rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim. Aynısı ez- Zehebî'nin *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'sında (I, 362) geçmektedir.

[235] Esas alınan neşirde parantez içerisinde verilen Bilâl ismi Atâ neşrinde yoktur (IV, 157) (M).

[236] Atâ neşrinde (an) harf-i ceri düşmüştür (IV, 157) (M).

[237] Bu anlam ilgili kelimenin (ed-dimâü) şeklinde okunmasına göredir ve burada müşriklerin tanrılarına takdim ettikleri kurbanların kanları söz konusu olmuş olur. Kelimenin (ed-dümâü) şeklinde okunması durumunda ise anlam (asnam/putlar) olmuş olur.

[238] Abese 80/1-2.

[239] Abese 80/5.

[240] Abese 80/6.

[241] Abese 80/8-10.

[242] Abese 80/1-2.

[243] Abese 80/1-3.

[244] Abese 80/10.

[245] Leiden metninde “el-Kur (القرع)” şeklindedir. Wüstenfeld'in okuyuşu da metindeki gibidir. Ancak de Goeje'nin okuyuşu “el-Fur (الفرع)” şeklinde olup III. Ahmed nüshasındaki rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[246] Nisâ 4/95.

[247] Bu ayetin ilgili kısmının meali şöyledir: “*Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın cihaddan geri kalıp oturanlar, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerle bir olamaz.*”

[248] Nisâ 4/95.

[249] Nisâ 4/95.

[250] Nisâ 4/95.

[251] Nisâ 4/95.

[252] Nisâ 4/95.

[253] Atâ neşrinde geçen (IV, 159) “lehu [ona]” ifadesi kontekst gereği yanlış olmalıdır (M).

[\[254\]](#) Nisâ 4/95.

[\[255\]](#) Nisâ 4/95.

[\[256\]](#) Nisâ 4/95.

[\[257\]](#) Nisâ 4/95.

[\[258\]](#) Nisâ 4/95.

BENÎ FİHR B. MÂLİK'TEN OLANLAR

448. *Sehl b. Beydâ* ﴿قيس بن حذافة﴾

O (Beydâ), onun annesidir. Onun babası ise Vehb b. Rebî'a b. Hilâl b. Mâlik b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr b. Mâlik'tir. Onun (Sehl'in) annesi, el-Beydâ'dır. O (el-Beydâ), Da'd bt. Cahdem b. Amr b. Âiş b. Zarib b. el-Hâris b. Fihr'dir. Sehl, *Mekke*'de Müslüman oldu ve Müslümanlığını gizledi. Kureyş onu *Bedir*'e savaş için giden topluluk içerisinde kendileriyle beraber çıkardı. O da müşriklerle beraber *Bedir*'e katılıp o gün esir edildi. Abdullah b. Mes'ûd, kendisinin onu *Mekke*'de namaz kılarken gördüğünü (söyleyip) onun lehine şahit oldu. Bunun üzerine serbest bırakıldı.

Bu kıssayı Süheyl b. Beydâ hakkında rivayet eden kimse, kuşkusuz hata etmiştir. Süheyl b. Beydâ, Abdullah b. Mes'ûd'dan önce Müslüman oldu, Müslümanlığını gizlemedi. *Medine*'ye hicret etti ve hakkında şüphe olmayan bir Müslüman olarak, Resûlullah (sas) ile beraber *Bedir*'e katıldı. (Bu sebeple) bu hadisi onunla kardeşinin arasını (karıştırarak) rivayet eden kimse yanılmıştır. Çünkü Süheyl, kardeşi Sehl'den daha meşhurdur. Kıssa ise, Sehl hakkındadır. Sehl bundan sonra *Medine*'de ikamet etti. Peygamber (sas) ile beraber bazı seferlere katıldı ve Peygamber'den (sas) sonra geriye kaldı (yaşamaya devam etti).

449. *Amr b. el-Hâris b. Züheyr* ﴿عمرو بن الحارث بن زهير﴾

[Amr b. el-Hâris b. Züheyr] b. Ebû Şeddâd b. Rebî'a b. Hilâl b. Mâlik b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr b. Mâlik. Annesi, Hind bt. el-Mudarrib b. Amr b. Vehb b. Huceyr b. Abd b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'dir. O (Amr), *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi. -Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı. Musa b. Ukbe ve Ebû Ma'ser ise, onu *Habeşistan*'a hicret edenler içerisinde zikretmedi.

450. *Osman b. Abduğanm b. Züheyr* ﴿عثمان بن عبد غنم بن زهير﴾

[Osman b. Abduğanm] b. Züheyr b. Ebû Şeddâd b. Rebî'a b. Hilâl b. Mâlik b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr b. Mâlik. Hişâm b. Muhammed,

Kitâbü'n-Neseb'te şöyle diyordu: O, Âmir b. Abduğanm'dır ve Ebû Nâfi diye künyelenir. Onun annesi ise, Bint Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir (ki bu kadın), Abdurrahman b. Avf'ın halasıdır. Onun şu çocukları oldu: Nâfi ve Sa'id: Bu ikisinin annesi, Berze bt. Mâlik b. Ubeydullah b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre'dir. O (Osman), *Mekke*'de Müslümanlığı eski olan bir kişi idi. -Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk, Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı, bundan sonra ise öldü. Onun nesli yoktur.

451. *Sa'id b. Abdükays* ﴿سعيد بن عبد قيس﴾

[Sa'id b. Abdükays] b. Lakît b. Âmir b. Ümeyye b. el-Hâris b. Fihrr b. Mâlik. O, *Mekke*'de Müslümanlığı eski bir kişi idi ve -Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshâk, Ebû Ma'ser ve Muhammed b. Ömer'in rivayetine göre- İkinci *Habeşistan* hicretine katıldı.

SAİR ARAPLARDAN

452. Amr b. Abese ﴿عمرو بن عَبْسَةَ﴾

[Amr b. Abese] b. Hâlid b. Huzeyfe b. Amr b. Halef b. Mâzin b. Mâlik b. Sa'lebe b. Bühse b. Süleyym b. Manzûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudar. *Ebû Necîh* diye künyelenir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Harîz[259] b. Osman haber verdi; dedi ki: Bize Süleyym b. Âmir anlattı. O Amr b. Abese'den rivayet etti; (Amr) dedi ki:

Ben, Resûlullah'a (sas) vardım. O *Ukaz*'da idi de, 'Bu işte sana kim tabi oldu?' dedim. O, "*Bir hür ve bir köle!*" deyip -ki onunla beraber sadece Ebû Bekir ve Bilâl vardı-, şunu dedi: "*Allah, Resûlüne güç kazandırıncaya kadar git!*"

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih anlattı. O Ebû Yahya Süleyym b. Âmir, Damre ve Ebû Talha'dan şunu rivayet etti: Onlar (son üç zat) Ebû Ümâme el-Bâhilî'yi (hadis) anlatırken işittiler. O (Ebû Ümâme) Amr b. Abese'den rivayet etti; (Amr) dedi ki:

Resûlullah'a (sas) vardım, o *Ukaz*'da konaklamıştı. [Râvî] dedi ki: (Ben), 'Ya Resûlullah! Bu işte seninle beraber kim var?' dedim. O, "*Benimle beraber iki adam, Ebû Bekir ve Bilâl var!*" dedi. [Râvî] dedi ki: Ben de o zaman Müslüman oldum. [Râvî] dedi ki: Ben kuşkusuz kendimi, İslâm'ın dört parçasından biri (Müslümanların dördüncüsü) olarak gördüm! [Râvî] dedi ki: Ben, 'Ya Resûlullah! Seninle beraber mi kalayım, yoksa kavmime mi katılayım?' dedim. O, "*Kavmine katıl!*" dedi. O dedi ki: "*(İşte) Yüce Allah'ın senin gördüğün (şu) kimselere yetmesine ve İslâm'ı ihya etmesine de az kalmıştır!*" [Râvî] dedi ki: Sonra ben ona *Mekke*'nin fethinden önce varıp ona selam verdim. [Râvî] dedi ki: Ona şöyle dedim: 'Ya Resûlullah! Ben Amr b. Abese es-Sülemî'yim. Sana, senin bildiğin ve benim

bilmediğim, bana fayda veren ve zarar vermeyen şeyler hakkında (soru) sormak istiyorum!’

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ya’lâ b. Atâ’dan, o Yezîd b. Talk’dan, o Abdurrahman b. el-Beylemânî’den, o Amr b. Abese’den rivayet etti; (Amr) dedi ki:

Ben Peygamber’e (sas) varıp, ‘Ya Resûlullah! Kim Müslüman oldu?’ dedim. O, “*Bir hür ve bir köle!*” dedi veya “*Bir köle ve bir hür!*” dedi -Ebû Bekir ve Bilâl’i kastediyor-. [Râvî] dedi ki: Ben de İslâm’ın dördüncüsüyüm!

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Osman el-Eşca’î anlattı. O İyâs b. Seleme b. el-Ekva’dan, o Amr b. Abese’den şunu rivayet etti:

O (Amr), İslâm’da (Müslüman olmada) üçüncü veya dördüncü idi.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı; dedi ki: Bize Şeddâd b. Abdullah Ebû Ammâr anlattı. O Resûlullah’ın (sas) ashâbından bir gruba yetişmişti; dedi ki:

Ebû Ümâme, Süleymoğulları’ndan, akıl^[260] sahibi bir adama, ‘Ey Amr b. Abese! Hangi şeyle, senin İslâm’ın dört parçasından biri (Müslümanların dördüncüsü) olduğunu iddia ediyorsun?’ dedi: O dedi ki: Ben Cahiliye’de insanları dalalet üzere görür, putları ise (önemli) bir şey olarak görmezdim. Sonra Mekke’de bir kısım haberler haber veren ve bir kısım olaylar anlatan bir adam hakkında bir şeyler işittim. (Dişi) binek deveme bindim, nihayet Mekke’ye vardım. Bir de baktım ki, Resûlullah (sas) ile birlikteyim. O, gizlenmek ister bir halde idi. (Yine) bir de baktım ki, kavmi ona karşı kızgın halde.^[261] Bunun üzerine ben gayet nazik ve tedbirli davrandım. Nihayet onun yanına girip, ‘Sen nesen?’ dedim. O, “*Ben peygamberim!*” dedi. Ben de, ‘Peygamber nedir?’ dedim. O, “*Allah’ın Resûlüdür (elçisidir)!*” dedi. Ben, ‘Allah mı seni gönderdi?’ dedim. O, “*Evet!*” dedi. Ben, ‘O halde hangi şeyle?’ dedim. O, “*Allah’ın birlenmesi ve O’na hiçbir şeyin ortak koşulmaması, putların kırılması ve akrabalık bağlarının korunması ile!*” dedi. Ben de ona, ‘Bu iş üzerinde seninle beraber kim var?’ dedim. O, “*Bir*

hür ve bir köle!” dedi. Bir de baktım ki, onunla beraber Ebû Bekir ve Bilâl var! Ben de ona, ‘Ben sana tabi oluyorum!’ dedim. O şöyle dedi: “Sen bu gününde buna güç yetiremezsin. Ailene geri dön! Benim hakkımda^[262] ortaya çıkmış olduğumu duyduğun zaman da, bana katıl!” [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine aileme geri döndüm ve Peygamber (sas) Muhacir olarak Medine’ye çıktı. Ben ise Müslüman olmuştum. [Râvî] dedi ki: Ben de haberleri soruşturmaya başladım. Nihayet Yesrib’den onun kafilesi geldi. Ben, ‘Size gelen bu Mekkeli adam ne yaptı?’ dedim. Onlar da, ‘Onun kavmi onu öldürmek istediler, (ama) buna güç yetiremediler. Onlarla onun arası ayrıldı!’ dediler. Ben insanları terkedip ona doğru koşarcasına, (dişi) binek deveme bindim. Nihayet Medine’de ona varıp onun yanına girdim. ‘Ya Resûlullah! Beni tanıyor musun?’ dedim. O, “Evet! Sen Mekke’de bana gelen değil misin?” dedi. Ben, ‘Evet (gerçekten öyle)!’ dedim. Bunun üzerine ben, ‘Ya Resûlullah! Allah’ın sana öğrettiği ve benim bilmediğim şeylerden bana öğret!’ dedim. O şöyle dedi: “Sabah namazını kıldığın zaman, güneş doğuncaya kadar namazı bırak. Doğduğu zaman da, o yükselineceye kadar namaz kılma. Zira o bir şeytanın iki boynuzu arasında doğar ve o vakit kafirler ona secde eder. Bir mızrak veya iki mızrak halinde yükseldiği zaman da, namaz kıl. Zira namaz, mızrak gölge ile karşılanıncaya (eşit oluncaya) kadar anılmaya değer, katılmaya değerdir. Sonra namazı bırak, zira o vakit cehennem tutuşturulur.^[263] (Öğleden sonra) gölge geri döndüğü (batıdan doğuya meylettiği) zaman da namaz kıl. Zira namaz, sen ikindi (namazın)ı kılıncaya kadar, anılmaya değer, katılmaya değerdir. Sonra güneş batıncaya kadar namazı bırak, zira o (güneş) bir şeytanın iki boynuzu arasında doğar ve o vakit kafirler onun (güneş) için secde eder!” [Râvî] dedi ki: Ben, ‘Ya Resûlullah! Abdest hakkında bana haber (bilgi) ver!’ dedim. O, “Sizden herhangi bir adam, abdest suyunu yaklaştırıp (getirip) (ağzında) çalkalar ve atar. Sonra (suyu) burnuna çeker ve saçarsa, mutlaka su ile beraber onun ağzının ve burnunun hataları da akar. Sonra Allah’ın kendisine emrettiği gibi, yüzünü yıkarsa, mutlaka su ile beraber, yüzünün hataları da sakalının uçlarından akar. Sonra ellerini dirseklere kadar yıkarsa, mutlaka, su ile beraber, başının hataları, saçının uçlarından akar. Sonra Allah’ın kendisine emrettiği gibi, ayaklarını topuklara kadar yıkarsa, mutlaka su ile beraber onun ayaklarının hataları, parmaklarının uçlarından akar. Sonra o kalkar, Allah’a hamdeder ve O’nu sena ederse -ki O, ona layıktır-, sonra da iki rekat namaz kılsa, mutlaka o, annesinin kendisini doğurduğu gündeki

durumu gibi, günahlarından uzaklaşır.” Bunun üzerine Ebû Ümâme, ‘Ey Amr b. Abese! Dediğin şeyi düşün, sen bunu Resûlullah’tan (sas) işittin mi? (Bir) adama (kişiye) bunların hepsi kendi meclisinde (hemen aynı vakitte) verilir mi?’ dedi. Amr b. Abese de şöyle dedi: ‘Ey Ebû Ümâme! Kuşkusuz yaşıma büyüdü, kemiğim inceldi, ecelim yaklaştı. Benim Allah’a ve Resûlüne (sas) yalan söylemek için hiç ihtiyacım yok! Keşke bunu Resûlullah’tan sadece bir defa veya iki defa veya üç (defa) işitsem! Kuşkusuz ben bunu yedi veya sekiz (defa) veya bundan daha çok (defa) işittim!’

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Haccâc b. Safvân anlattı. O İbn Ebû Hüseyin’den, o Şehr b. Havşeb’den, o Amr b. Abese es-Sülemî’den rivayet etti; (Amr b. Abese) dedi ki:

Cahiliye’de kavmimin ilahlarından kaçındım. Zira onlar batıldır (saçmadır). (sonra) *Teymâ* halkından Ehl-i Kitap’tan^[264] bir adamla karşılaştım da, şöyle dedim: ‘Ben taş ibadet edenlerden bir adamım. Kabile konaklar, onlarla beraber herhangi bir ilahları yoktur. Onlardan (bir) adam çıkıp dört taş getirir de, üç (taneyi) tenceresi için diker, onlardan en güzelini ise ibadet edeceği bir ilah yapar. Sonra o belki de, bırakıp gitmeden (göçmeden) önce ondan daha güzel olanını bulup onu terk eder ve ondan başka bir yerde konakladığı zaman başkasını alır. Ben de onun fayda vermeyen ve zarar vermeyen, batıl bir ilah olduğunu gördüm. O halde bana bundan daha hayırlı olanı göster!’ O da dedi ki: ‘*Mekke*’den bir adam çıkar ki, kavminin ilahlarından kaçınır ve onlardan başkasına çağırır. (İşte) sen bunu gördüğün zaman ona tabi ol. Zira o en üstün dini getirir!’ Bunun üzerine, onun bana bunu söylediği zamandan bu yana, benim *Mekke*’den başka bir maksadım olmadı. Ben varıp, ‘Orada bir olay oldu mu?’ (diye) soruyordum. (Ama) ‘Hayır!’ deniyordu! Sonra bir defa varıp sordum. ‘Orada bir adam ortaya çıktı ki, kavminin ilahlarından kaçınır ve onlardan başkasına çağırır!’ dediler. Bunun üzerine aileme geri dönüp (dişi) binek devemi semeriyle güçlendirdim. Sonra *Mekke*’de (daha önce) kalmakta olduğum evime varıp onun hakkında sordum. Onu gizlenmek ister bir halde buldum. Ben Kureyş’i ise ona karşı şiddetli bulup, gayet nazik ve tedbirli davrandım. Nihayet onun yanına girip ona, ‘Sen nesin?’ diye sordum. O, “*Bir peygamber!*” dedi. Ben, ‘Peki kim seni gönderdi?’ dedim. O, “*Allah!*” dedi. Ben, ‘Ne ile seni gönderdi?’ dedim. O şöyle dedi: “*Ortağı olmayan*

Tek Allah’a ibadet etmekle, kan dökmemekle ve putları kırmak, akrabalık bağlarının korunması ve yol güvenliği ile!” Ben de dedim ki: ‘Seninle gönderilen mesaj ne kadar da iyi! Kuşkusuz ben sana inandım ve seni tasdik ettim. Bana seninle beraber kalmamı mı, ya da ayrılıp gitmemi mi emredersin?’ O şöyle dedi: “İnsanların benim getirdiğim şeyden hoşlanmadığını görmez misin? O halde sen kalmaya güç yetiremezsin. Ailen içerisinde ol! Benim hakkımda bir çıkış yolu ile çıkmış olduğumu duyduğun zaman da, bana tabi ol!” Bunun üzerine ben ailem içerisinde kaldım. Nihayet o Medine’ye (doğru) çıktığı zaman, ona yönelip Medine’ye vardım. ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Beni tanıyor musun?’ dedim. O, “Evet! Sen, Mekke’de bana gelip şu ve şu (mesele) hakkında bana (soru) soran Sülemî’sin. Ben de sana şunu ve şunu dedim!” dedi. Bunun üzerine o meclisi bir ganimet kabul ettim ve zamanın (gelecekte) benim için o meclistekinden daha boş (müsait) olmayacağını bildim. ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Saatlerin (vakitlerin) hangisi (dua için) daha dinlenilir (icabet için daha uygundur)?’ dedim. O şöyle dedi: “(Geceden) son üçte bir! Zira namaz, güneş doğuncaya kadar anılmaya değer, makbuldür. Sen onun (güneşin), sanki o (bir) kalkan imiş gibi, kırmızı (halde) doğduğunu gördüğünde, namazı bırak! Zira güneş bir şeytanın iki boynuzu arasında doğar da, kafirler güneş için ibadet eder (secde eder). O bir mızrak veya iki mızrak halinde yükseldiği zaman da (namaz kıl). Zira namaz, (bir) kişi kendi gölgesine eşit oluncaya kadar anılmaya değer, makbuldür. (Sonra) namazı bırak. Zira o zaman cehennem tutuşturulur; ^[265] (Öğleden sonra) gölge geri döndüğü (batıya doğru meylettiği) zaman da namaz kıl. Zira namaz, güneş batıncaya kadar anılmaya değer, makbuldür. Sen güneşin, sanki o (bir) kalkan imiş gibi, kırmızı (halde) battığını gördüğün zaman da (namazı) bırak!” Sonra o abdesti zikredip dedi ki: “Abdest alıp ellerini, yüzünü ve ayaklarını yıkadığın zaman, eğer oturursan, bu senin için temizleyici olur ve eğer kalkıp namaz kılar ve Rabbini O’nun layık olduğu şeylerle zikredersen, namazından annenin seni doğurduğu gündeki durumun gibi, hatalardan (arınmış olarak) ayrılırsın!”

Muhammed b. Ömer dedi ki: Amr b. Abese Mekke’de Müslüman olduğunda, kavmi Süleymoğulları’nın ülkesine geri döndü. O, Safne’de ^[266] ve Hâze’de konaklardı ki, burası Süleymoğulları’nın toprağındandır. (İşte) o orada ikamet etmeye devam etti. Nihayet Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye ve Hayber geçti. Sonra o bunun ardından Resûlullah’a (sas) Medine’ye geldi.

453. Ebû Zer ﴿أَبُو ذَرٍّ﴾

İsmi, Cündüb b. Cünâde b. Kü'ayb b. Su'ayr b. el-Vak'a b. Haram b. Süfyân b. Ubeyd b. Haram b. Gıfâr b. Müleyl b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Musa b. Ubeyde'yi haber verirken işittim. O Nu'aym b. Abdullah el-Mücmir'den, o babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Ebû Zer'in ismi, Cündüb b. Cünâde'dir. Muhammed b. Ömer, Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî ve -ehl-i ilimden- bu ikisinden başkası da bu şekilde söyledi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Ma'ser Necîh'i de şöyle derken işittim: Ebû Zer'in ismi, Büreyr b. Cünâde'dir.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî Ebü'n-Nadr haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humejd b. Hilâl'den, o Abdullah b. es-Sâmit el-Gıfârî'den, o Ebû Zer'den rivayet etti; (Ebû Zer) dedi ki:

Kavmimiz Gıfâr'dan çıktık. Onlar haram ayı mübah kılarlardı. Ben, kardeşim Üneys ve annemiz çıkıp gittik. Nihayet bir dayımızın evinde yerleştik. Dayımız bize cömert davrandı ve bize iyilik yaptı. [Râvî] dedi ki: (Derken) onun kavmi bizi kışkandı ve ona, 'Sen ailenden çıktığın zaman, Üneys onlara (ailene) muhalefet etti (karşı oldu)!' dediler. Ebû Zer dedi ki: Bunun üzerine dayımız gelip, kendisine denilen şeyleri bize ifşa etti (anlattı). Ben de 'Ama (daha önce) geçen iyiliği kuşkusuz bulandırdın. Bundan sonra ise senin için (bizimle yeniden) biraraya gelme yok!' dedim. Ebû Zer dedi ki: Bunun üzerine deve sürümüzü yaklaştırıp onların üzerinde yola koyulduk. Dayımız ise elbisesiyle örtündü ve ağlamaya başladı. Biz de gittik. Nihayet Mekke'nin yakınında yerleştik; (ama) Üneys bizim deve sürümüz ve onun benzeri hakkında tartışma yaptı (bahse girdi). Bunun üzerine o ikisi kâhine vardı. O Üneys'e bulunduğu durumu haber verdi. O dedi ki: O da deve sürümüzü ve onunla beraber onun benzerini bize getirdi. Ben, Resûlullah (sas) ile karşılaşmamdan önce, ey kardeşimin oğlu^[267] üç sene namaz kılmıştım (dua etmiştim). (Râvî dedi ki) ben de, 'Kim için (namaz kıldın)?' dedim. O, 'Allah için!' dedi. Ben de, 'Nereye yönelirdin?'

dedim. O, Allah'ın beni yönlendirdiği yere yönelirdim. Bir yatsı namazı kılardım. Nihayet seher vaktinin sonu olduğu zaman, sanki ben bir elbiseymişim gibi, güneş üstümde yükselinceye kadar yorgunluktan düşerdim.

(Sonra) Üneys dedi ki: 'Mekke'de benim bir ihtiyacım (işim) var. (Bu sebeple) ben sana gelinceye kadar, benim tüm ihtiyaçlarımı karşıla!' Bunun üzerine Üneys gitti de, bana gecikti? -yavaş hareket etti (geç kaldı) demek istiyor-. Sonra geldi, ben de 'Seni ne engelledi?' dedim. O, 'Mekke'de, senin dininde olan, Allah'ın kendisini gönderdiğini iddia eden bir adamla karşılaştım!' dedi. Ebû Zer, 'O halde insanlar onun için ne diyor?' dedi. O, 'Şair, kâhin, büyücü, diyorlar!' dedi. Üneys şairlerden biri idi de, Üneys dedi ki: 'Vallahi, kuşkusuz kâhinlerin sözünü işittim; (ama) o onların sözü değil! Kuşkusuz ben onun sözünü şiirin metodlarına ve türlerine vurdum da, uzak bir kimsenin diline, onun şiir olduğunu söylemek zor gelir. Vallahi doğrusu o doğrudur ve doğrusu onlar yalancılarıdır!' Ben de, 'Ben gidip bakıncaya kadar benim tüm ihtiyaçlarımı karşıla!' dedim.

O, 'Evet! Mekke halkına karşı dikkatli ol. Zira onlar ondan nefret etmişler^[268] ve ona kötü davranmışlardır!' dedi. Ben de yola koyulup Mekke'ye vardım. (Derken) onlardan bir adamı zayıf görüp, 'Sizin Sâbi^[269] diye çağırmakta olduğunuz şu adam nerede?' dedim. [Râvî] dedi ki: O da bana işaret edip, 'Bu, Sâbi!' dedi; bunun üzerine vadi halkı her bir kuru çamur parçası ve kemikle üzerime yüklendi. (Bu sebeple) ben bayılmış olarak yere kapaklandım. Kalktığım vakit, sanki kırmızı bir dikili nesne (put) imişim gibi, kalktım. (Sonra) Zemzem'e varıp onun suyundan içtim ve üzerimden kanı yıkadım. Ey kardeşimin oğlu, orada gece gündüz otuz (gün) kaldım. Zemzem suyundan başka bir yiyeceğim yoktu. (Bu sebeple) şişmanladım, nihayet karnımın (şişmanlıktan) katlanan etleri çatladı da, karaciğerimde (içimde) açlık zayıflığı hissetmedim!'

[Râvî] dedi ki: (Sonra) Mekke halkı mehtaplı, aydınlık bir gecede iken, birden Allah onları uyuttu. (Bu sebeple) onlardan iki kadından başka hiç kimse Kâbe'nin çevresinde tavaf etmiyordu. (İşte) onlar (o iki kadın) İsâf ve Nâile'ye dua ederek (yalvararak) bana geldiler. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ben, 'Siz o ikisinden birini diğeriyle evlendirin!' dedim, (ama) bu o iki kadını sözlerinden engellemedi.

[Râvî] dedi ki: (Sonra) o iki kadın bana geldi de ben, 'Tahta parçası gibi bir şey! Ne var ki ben ima etmedim (imalı söz kullanmadım)!' dedim. Bunun üzerine o iki kadın "Vay! vay!" diye bağırmaya ve şöyle demeye

başladılar: ‘Keşke burada bizim neferlerimizden biri olsaydı!’ [Râvî] dedi ki: (Sonra) o iki kadını Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir karşıladı. Onlar dağdan iniyorlardı. Resûlullah (sas), “*Size (ikinize) ne oldu?*” dedi. O iki kadın, ‘Sâbi! *Kâbe* ile örtüleri arasında!’ dediler. O, “O halde size ne dedi?” dedi. O ikisi, ‘Bize ağzı dolduran^[270] bir söz söyledi!’ dediler.

Resûlullah (sas) ve arkadaşı gelip Hacer’e istilam ettiler ve *Kâbe*’nin çevresinde tavaf ettiler. Sonra Resûlullah namaz kıldı. Ben de namazını bitirdiği vakit ona varıp onu İslâm selamı ile selamlayanların ilki oldum. Bunun üzerine o, “*Allah’ın rahmeti de senin üzerine olsun! Kimlerdensin sen?*” dedi. [Râvî] dedi ki: Ben, ‘Gıfâr’dan!’ dedim de, o böyle elini alnına uzattı.

[Râvî] dedi ki: Ben içimden, ‘O benim Gıfâr’a mensup olmamı hoş karşılamadı!’ deyip, onun elini tutmaya başladım; (ama) onun arkadaşı beni engelledi.^[271] O Resûlullah’ı (sas) benden daha iyi biliyordu. (Bana), “*Ne zamandır buradasın?*” dedi. Ben, ‘Gece gündüz otuz (gün)den beri buradayım!’ dedim. O, “*O halde sana kim yiyecek veriyordu?*” dedi. [Râvî] dedi ki: Ben, ‘Zemzem suyundan başka yiyeceğim olmadı. (Bu sebeple) şişmanladım. Nihayet karnımın (şişmanlıktan) katlanan etleri çatladı da, ben karaciğerimde (içimde) açlık zayıflığı hissetmedim!’ dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*O (zemzem) mübarektir. O (içeni) doyuran bir yemektir!*” dedi.

Ebû Bekir, ‘Ya Resûlullah! Bu gece onun yemeği için bana izin ver!’ dedi. [Râvî] dedi ki: O da (bunu) yaptı (izin verdi). (Sonra) Peygamber (sas) ve Ebû Bekir yola koyuldu. Ben de o ikisi ile beraber yola koyuldum. (Derken) Ebû Bekir bir kapı açıp, *Tâif*’in kuru üzümünden bizim için avucuyla almaya başladı. (Bu sebeple) Ebû Zer dedi ki: (İşte) bu benim orada yediğim ilk yemektir.

[Râvî] dedi ki: (Sonra) ben kaldığım sürece kaldım da, Resûlullah (sas) ile buluştum. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Durum şu ki, kuşkusuz ben hurma ağacı olan bir yere yönlendirildim ve oranın da ancak Yesrib olduğunu sanıyorum. O halde sen kavmini benden haberdar eder misin? Allah’ın seninle onlara fayda vermesi ve seni onlardan dolayı mükafatlandırması muhtemeldir!*” Bunun üzerine ben yola koyuldum, nihayet kardeşim Üneys ile buluştum da, o ‘Ne yaptın?’ dedi. Ben, ‘Şunu yaptım: Kuşkusuz Müslüman oldum ve tasdik ettim!’ dedim. Üneys dedi ki: ‘Ben de senin dinini arzu etmiyor değilim. Zira Ben Müslüman olmuş ve tasdik etmişim!’

[Râvî] dedi ki: Annemize vardık. O da ‘Ben de senin dinini arzu etmiyor değilim. Zira Ben Müslüman olmuş ve tasdik etmiştim!’ dedi. [Râvî] dedi ki: (Sonra) biz yola çıkıp kavmimize vardık. Resûlullah (sas) *Medine*’ye gelmeden önce onların yarısı Müslüman oldu. Onlara İmâ b. Rahada^[272] imam oluyordu ve o onların efendisi idi. Onların geriye kalanı ise, ‘Resûlullah (sas) *Medine*’ye geldiği zaman Müslüman oluruz!’ dediler, Resûlullah (sas) (*Medine*’ye) geldi; onların geriye kalanı da Müslüman oldu. Eslem (kabile) gelip, ‘Ya Resûlullah! Kardeşlerimiz,^[273] biz de kardeşlerimizin Müslüman olduğu şekilde Müslüman oluruz!’ dediler ve Müslüman oldular. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Gıfâr, Allah onları bağışlasın! Eslem, Allah onlarla arasını iyi tutsun!*”^[274]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Yahya b. Şibl’den, o Hufâf b. İmâ b. Rahada’dan rivayet etti; (Hufâf) dedi ki:

Ebû Zer, yol kesen bir adamdı ve cesurdu. Tek başına iş yapar, yol keser ve -sanki o yırtıcı hayvanmış gibi- sabahın karanlığında atının sırtında veya yaya olarak (develeriyle birlikte su yanında konaklamış) cemaate saldırırdı. Kabileye gelip çatar ve aldığını alırdı. Sonra Allah onun kalbine İslâm’ı koydu ve o Peygamber (sas) hakkında -ki Resûlullah (sas) o gün *Mekke*’de gizlenerek davet ediyordu- (bir şeyler) duydu. Onun hakkında (sorular) sormaya başladı. Nihayet onun evine geldi. O bundan önce kendisini Resûlullah’a (sas) ulaştıracak (bir) kişiyi aramamış,^[275] hiçbir kimseyi bulamamıştı. (Böylece) o kapıya varıp izin istedi. (Onun yanına) girdi; onun yanında ise Ebû Bekir vardı. Ebû Bekir, bundan bir veya iki gün önce Müslüman olmuştu. O, ‘Ya Resûlullah! Vallahi İslâm’ı gizlemeye çalışmayacağız ve mutlaka onu izhar (ilan) edeceğiz!’ diyordu. Resûlullah (sas) ise ona hiçbir cevap vermiyordu. Ben de, ‘Ya Muhammed! Neye davet ediyorsun?’ dedim. O, “*Ortağı olmayan tek Allah’a, putları bırakmaya ve senin, benim Allah’ın Resûlü olduğuma şehadet etmene!*” dedi. Bunun üzerine ben, ‘Allah’tan başka ilah olmadığına şehadet ederim ve (yine) senin Allah’ın Resûlü olduğuna şehadet ederim!’ dedim. Sonra Ebû Zer şöyle dedi: ‘Ya Resûlullah! Ben aileme gidiyorum. Savaşmanın emredileceği zamanı bekleyip sana katılırım. Zira ben senin kavminin hep beraber senin aleyhinde olduğunu görüyorum!’ Resûlullah (sas) da, “*İsabet ettin, o halde git!*” dedi. (Sonra) o, *Gazâl Boğazı*’nın^[276] aşağısında ortaya

çıkıp Kureyş'in kervanlarına karşı koyar; onları ele geçirip, 'Siz Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet edinceye kadar, onlardan hiçbir şeyi size geri vermeyeceğim!' derdi. Eğer onlar (bunu) yaparlarsa, o onlardan aldığını onlara geri verir ve eğer kabul etmezlerse onlara hiçbir şey geri vermezdi. (İşte) o bu halde oldu. Nihayet Resûlullah (sas) hicret etti; *Bedir* ve *Uhud* geçti. Sonra o gelip *Medine*'de Peygamber (sas) ile beraber ikamet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Necîh Ebû Ma'ser anlattı; dedi ki:

Ebû Zer Cahiliye'de kendini Allah yoluna adıyor, 'Lâ ilâhe illallah' diyor ve putlara ibadet etmiyordu. (Bu sebeple) Peygamber'e (sas) vahyolunmasından sonra *Mekke* halkından bir adam ona uğrayıp, 'Ey Ebû Zer! *Mekke*'de bir adam, senin dediğin gibi, 'Lâ ilâhe illallah' diyor ve kendisinin bir peygamber olduğunu iddia ediyor!' dedi. Ebû Zer, 'Kimlerdendir, o?' dedi. Adam, 'Kureyş'ten!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o, bir miktar behş (meyvesinden) alıp -ki o, el-mukl'dür-^[277] onu azık edindi. Nihayet *Mekke*'ye gelip Ebû Bekir'i insanları misafir ederken ve onlara kuru üzüm yedirirken gördü. O da onlarla beraber oturup yedi. Sonra ertesi gün, 'Siz hiç *Mekke* halkından bir kimsenin bir şeyini reddettiniz mi?' dedi. Hâşimoğulları'ndan bir adam, 'Evet! Benim bir amcaoğlu, 'Lâ ilâhe illallah' diyor ve kendisinin peygamber olduğunu iddia ediyor!' dedi. Ebû Zer, 'O halde bana onu göster!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah'ı (sas) ona gösterdi. Peygamber (sas) ise bir seki üzerinde, elbisesini yüzü üzerine bırakmış olarak uyuyordu. Ebû Zer onu uyandırdı. O da uyandı. (Sonra), 'Günaydın!' dedi. Peygamber de ona, "Aleykesselâm!" dedi. Ebû Zer ona, 'Dediğin (iddia ettiğin) şeyi bana (yüksek sesle) söyle!' dedi. O da, "Ben şiir söylemiyorum, velâkin o Kur'ân'dır. Ben onu söylemedim, velâkin Allah onu söyledi!" dedi. O, 'Bana oku!' dedi. O da, ona Kur'ân'dan bir sure okudu. Bunun üzerine Ebû Zer, 'Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve (yine) şehadet ederim ki, Muhammed, O'nun Resûlü'dür!' dedi; Peygamber (sas) de, "Kimlerdensin sen?" diye sordu; o da, Gıfâroğulları'ndan!' dedi.

[Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Peygamber (sas) şaşırды, (çünkü) onlar yol kesiyordu; Peygamber (sas), onlarla ilgili olarak bildiği şeylerden dolayı buna çok şaşırarak, bakışını ona yöneltmeye ve onu tasvip etmeye başladı.

Sonra, “Allah istediği kimseye hidayet eder (yol gösterir)!” dedi. O Resûlullah’ın (sas) yanındayken Ebû Bekir de geldi. Resûlullah ona Ebû Zer’in Müslümanlığını haber verdi. Ebû Bekir de ona, ‘O dün benim misafirim değil miydi?’ dedi. Ebû Zer, ‘Evet (gerçekten öyle)!’ Ebû Bekir, ‘O halde benimle beraber yola çık!’ dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir ile beraber onun evine gitti. O da ona iki yırtılmış elbise giydirdi. (Derken) Ebû Zer (orada) birkaç gün ikamet etti. Sonra *Kâbe*’nin etrafında tavaf eden ve yeryüzündeki en güzel dua ile dua eden bir kadın gördü. O şöyle diyordu: ‘Bana şunu ve şunu ver ve benim hakkımda şunu ve şunu yap!’ Sonra o (kadın) bunun sonunda, ‘Ey İsâf ve ey Nâile!’ dedi. Ebû Zer, ‘Onları birbirine nikahla!’ dedi. O (kadın) da ona asıldı (takıldı) ve ona, ‘Sen Sâbi’sin!’ dedi. Bunun üzerine Kureyş’ten bir kısım delikanlılar gelip onu dövdüler. Bekroğulları’ndan bir kısım insanlar da gelip ona yardım ettiler. ‘Ne diye arkadaşımız dövülüyor ve siz dininden dönenlerinizi terkediyorsunuz?’ dediler. (Sonra) kendi aralarında birbiri ile barış yaptılar. O da Peygamber’e (sas) gelip, ‘Ya Resûlullah! Kureyş’i, onlardan intikam alıncaya kadar onları bırakmayacağım. Beni dövdüler!’ dedi.

(Derken) çıktı. Nihayet *Usfân*’da ikamet etti. Ne zaman yiyecek taşıyan Kureyş’e ait bir kervan gelse, onları *Gazâl Boğazı*’nda ürkütür; kervanın yüklerini alırdı. (Sonra) onlar buğdayları toplarlardı. [Râvî] dedi ki: Ebû Zer, kavmine, ‘Siz ‘Lâ ilâhe illallah’ deyinceye kadar hiç kimse bir habbe (taneye) dokunmayacak!’ derdi. Onlar da, ‘Lâ ilâhe illallah’ derler ve çuvaları alırlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Musa b. Ukbe’den, o Atâ b. Ebû Mervân’dan, o babasından, o Ebû Zer’den rivayet etti; (Ebû Zer) dedi ki:

Ben İslâm’da (Müslüman olmada) beşinci idim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Necîh Ebû Ma’ser anlattı. O Muhammed b. Kays’tan, o Hakkâm b. Ebü’l-Vaddâh el-Basrî’den rivayet etti; (Hakkâm) dedi ki:

Ebû Zer’in Müslüman olması 4. veya 5. idi.

Bize Amr b. Hakkâm el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize el-Müsennâ b. Sa'îd el-Kassâm el-Kasîr anlattı; dedi ki: Bize Ebû Cemre ed-Duba'î şunu haber verdi: İbn Abbâs onlara Ebû Zer'in Müslüman olmasının başlangıcını haber verdi; dedi ki:

Ebû Zer'e Mekke'de ortaya çıkan bir adamın kendisinin bir peygamber olduğunu iddia ettiği (haberi) ulaştığında, kardeşini gönderip, 'Git de, bu adamın haberini ve ondan duyacağın şeyleri bana getir!' dedi. Adam da yola çıktı. Nihayet Mekke'ye varıp Resûlullah'tan (sas) (bir şeyler) duydu da, Ebû Zer'e geri dönüp ona, onun iyiliği (ma'rûf) emrettiğini, çirkin işi (münker) yasakladığını ve mekârim-i ahlakı (ahlakın güzelliklerini) emrettiğini haber verdi. (Ama) Ebû Zer, 'Bana şifa vermedin!' dedi. Bunun üzerine Ebû Zer yola çıktı. Beraberinde içerisinde suyu ve azığı bulunan eski küçük bir tulum vardı. Nihayet Mekke'ye vardı. Herhangi bir kimseye bir şey hakkında (soru) sormaktan korktu ve Resûlullah (sas) ile henüz karşılaşamadı. (Derken) gece ona gelip çattı. O, mescidin (bir) tarafında geceledi. Gecenin ilk karanlık vaktine girdiğinde de, Ali ona uğrayıp, 'Adam, kimlerden?' dedi. O, 'Gıfâroğulları'ndan bir adam!' dedi. Ali, '(Kalk) evine git!' dedi.

[Râvî] dedi ki: (Sonra) Ali onu evine götürdü. İkisinden hiçbiri arkadaşına bir şey hakkında (soru) sormadı. Ebû Zer, Peygamber'i (sas) aramak için (sabahleyin erkenden) koştu; (ama) onunla karşılaşamadı. Herhangi bir kimseye onun hakkında (soru) sormayı hoş karşılamadı. (Sonra) geri dönüp uyudu. Nihayet akşama erişti. Ali de ona uğrayıp, 'Adam için evini tanıma vakti gelmedi mi?' dedi. Bunun üzerine Ali onu götürdü. O da geceledi. Nihayet ikisinden hiçbiri arkadaşına bir şey hakkında (soru) sormayarak sabahladı. (Sonra) üçüncü gün oldu. O Ali'den, eğer istediği şeyi ona ifşa ederse, mutlaka onun kendisinin o şeyini gizleyeceğine ve mutlaka onu (sır olarak) saklayacağına dair söz aldı. Ali de (bunu) yaptı (kabul etti). Bunun üzerine Ebû Zer ona, kendisinin bir peygamber olduğunu iddia eden bu adamın çıkışının kendisine ulaştığını haber verdi (ve şunu ilave etti:) 'Ben de, onun haberini ve ondan duyduğu şeyi bana getirmesi için kardeşimi gönderdim. O bana O'nun (Peygamber'in) sözünden bana şifa verecek şeyi getirmedi. Bunun üzerine onunla buluşmak için bizzat geldim!' Ali de ona şöyle dedi: 'Ben (sabah erkenden) gideceğim. Sen de benim izimi takip et. Zira eğer senin için korktuğum şeyi görürsem, sanki ben su döküyorum da sana geliyorum gibi ayakta durmayı sebep gösteririm. Eğer kimseyi

görmezsem, sen de benim gireceğim yere girinceye kadar benim izimi takip et!’ O da (bunu) yaptı. Nihayet Ali’nin hemen arkasından Peygamber’in (sas) yanına (evine) girip ona durumunu haber verdi. Resûlullah’ın (sas) sözünü dinledi de, anında Müslüman oldu. Sonra, ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Bana ne emredersin?’ dedi. O, “*Benim emrin sana ulaşınca kadar kavmine geri dönersin!*” dedi. [Râvî] dedi ki: Ebû Zer ona, ‘Nefsim elinde olan (Allah)a yemin olsun ki, mescidde İslâm’ı haykırıncaya kadar geri dönmeyeceğim!’ dedi.

[Râvî] dedi ki: (Derken) o mescide girip, en yüksek sesiyle, ‘Şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve de Muhammed O’nun kulu ve Resûlü’dür!’ (diye) nida etti. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Müşrikler, ‘Adam dininden döndü, adam dininden döndü!’ deyip onu dövdüler. Nihayet yere atıldı. (Sonra) el-Abbâs gelip onunla ilgilendi ve ‘Adamı öldürdünüz, ey Kureyş topluluğu! Siz tüccarsınız ve yolunuz Gıfâr’dadır. Yolun kesilmesini mi istiyorsunuz?’ dedi. Bunun üzerine onlar ondan uzak durdular. Sonra ikinci gün geri dönüp bunun benzerini yaptı. Onlar onu yine dövdüler. Nihayet o yere atıldı. el-Abbâs da onunla ilgilendi ve onlara ilk defada dediğinin benzerini dedi. Bunun üzerine onlar ondan uzak durdular. Bu, Ebû Zer’in Müslümanlığının başlangıcı oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ebû Hakîm’i Süleyman b. Yesâr’dan haber verirken işiten kişi haber verdi; (Süleyman) dedi ki:

Ebû Zer, Müslüman olmasının başlangıcında, amcasının oğluna, ‘Ey cariyenin oğlu!’ dedi de, Peygamber (sas) ona şöyle dedi: “*Bedeviliğin henüz senden gitmedi!*”

Muhammed b. İshâk dedi ki: Resûlullah (sas), Ebû Zer el-Gıfârî ile Sâ’ideoğulları’ndan biri olan el-Münzir b. Amr -ki bu (zat), ölmek için koşandır (el-Mu’niku li-yemût)- arasında kardeşlik tesis etti. Muhammed b. Ömer ise, Ebû Zer ile el-Münzir b. Amr arasındaki bu kardeşlik tesisini reddetti ve şöyle dedi: Kardeş olma (muahat) ancak *Bedir*’den önce oldu. Miraslarla ilgili ayet indiğinde de kardeş olma (muahat) kesildi. Ebû Zer ise Müslüman olduğu vakit, kavminin ülkesine geri dönüp orada ikamet etti. Nihayet *Bedir*, *Uhud* ve *Hendek* geçti. Sonra o bunun ardından Resûlullah’ın (sas) yanına *Medine*’ye geldi.

Bize Muhammed b. el-Fudayl haber verdi. O Mutarriif'ten, o Ebû'l-Cehm'den, o Hâlid b. Vehbân'dan -ki (bu zat), Ebû Zer'in teyzesinin oğludur-, o Ebû Zer'den rivayet etti; (Ebû Zer) dedi ki:

Peygamber (sas), “Ey Ebû Zer! Feyl^[278] tekeline alan bir kısım emirler senin üzerinde (yetki sahibi) olduğu zaman, nasıl olur senin halin?” dedi. O dedi ki: Ben, ‘Öyleyse, seni hak ile gönderen Zat’a yemin olsun ki, ben onu ele geçirinceye kadar kılıcımla vururdum!’ dedim. Bunun üzerine o şöyle dedi: “Sana bundan daha hayırlı olanı göstereyim, değil mi? Benimle buluşuncaya kadar sabret!”

Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Husayn haber verdi. O Zeyd b. Vehb'den rivayet etti; (Zeyd) dedi ki:

Rebeze'ye^[279] uğradım. Bir de baktım ki, Ebû Zer ile (birlikte)yim. O dedi ki: Bunun üzerine ben, ‘Seni bu eve yerleştiren nedir?’ dedim. O şöyle dedi: Şam'da idim. Ben ve Mu'âviye, “**Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, ...**”^[280] ayeti hakkında ihtilaf ettik. Mu'âviye, ‘(Ayet) Ehl-i Kitap hakkında indi!’ dedi. O dedi ki: Ben de, ‘Hem bizim hakkımızda ve hem de onlar hakkında indi!’ dedim. O dedi ki: (Sonra) benimle onun arasında bu konuda bir (karşılıklı) konuşma oldu da, beni şikayet etmek için Osman’a (mektup) yazdı. O dedi ki: (Derken) Osman bana Medine’ye gelmemi (bildiren bir mektup) yazdı. Ben de Medine’ye geldim ve sanki bundan önce beni görmemişler gibi, insanlar yanımda çoğaldı. O dedi ki: Bunun üzerine bu Osman’a söylendi de, bana, ‘Eğer istersen, bir köşeye çekilip yakın olursun!’ dedi. (İşte) bu, beni bu eve yerleştirdi ve şayet benim üzerimde bir Habeşli’ye yönetme yetkisi verilse, ben elbette dinler ve elbette itaat ederim!

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas), Ebû Zer’e şöyle dedi: “Binalar^[281] Sel^[282] dağına ulaştığı zaman, Medine’den çık -o (bunu söylerken) elini Şam’a doğru yöneltti-. Senin emirlerinin seni bırakacağı görüşünde de değilim!” O, ‘Ya Resûlullah! Senin emrinle benim arama giren (senin emrini engelleyen) kimse ile savaşıyım değil mi?’ dedi. Resûlullah (sas), “Hayır!” dedi. Ebû

Zer, ‘O halde bana ne emredersin?’ dedi. O, “*Dinle ve itaat et, Habeşli bir köle için bile olsa!*” dedi.

[Râvî] dedi ki: (Sonra) bu olduğunda, o Şam’a çıktı. Mu’âviye, Osman’a ‘Kuşkusuz Ebû Zer Şam’da insanları ifsad etti!’ diye (mektup) yazdı. Osman da ona (haber) gönderdi. Bunun üzerine Ebû Zer ona geldi. Sonra onun ardından onun ailesini gönderdiler. (Sonra) onlar onların yanında^[283] bir kese veya bir şey bulup onların dirhemler olduğunu zannettiler de, ‘Maşaallah!’ dediler. Bir de baktılar ki, onlar fülustur.^[284] O Medine’ye geldiğinde, Osman ona, ‘Benim yanımda ol! Bol süt veren develer sana sabahleyin gelir ve akşam döner!’ dedi. O, ‘Sizin dünyanıza ihtiyacım yok!’ dedi. Sonra, ‘Rebeze’ye çıkmam için bana izin ver!’ dedi. O da ona izin verdi. O da Rebeze’ye çıktı. Namaz için kamet getirilmişti. Rebeze üzerinde (yetkili olarak) Osman’ın Habeşli bir kölesi vardı da, geride kaldı. Bunun üzerine Ebû Zer şöyle dedi: ‘Öne geç de, namaz kıl(dır)! Kuşkusuz ben, Habeşli bir köle için ile olsa, dinlemekle ve itaat etmekle emrolundum. Sen de Habeşli bir kölesin!’

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Avvâm b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bana tuğlacılardan (ashabü’l-âcür) bir adam anlattı. O -Sa’lebeoğulları’ndan bir adam ve onun hanımı olan- iki şeyhten rivayet etti; o ikisi dediler ki:

Biz Rebeze’de konakladık. (Derken) bize (saçı) darmadağın, başı ve sakalı beyaz bir şeyh (ihtiyar adam) uğradı. (İnsanlar), ‘Bu, Resûlullah’ın (sas) ashâbındandır!’ dediler; bunun üzerine biz onun başını yıkamak için izin istedik, o da bize izin verdi ve bizimle samimi oldu. (İşte) biz bu şekilde iken, birden ona Irak halkından -onun ‘Kufe halkından’ dediğini sandım- bir grup geldi de, ‘Ey Ebû Zer! Bu adam senin hakkında (bunu) yaptı, (şunu) yaptı. (Bu sebeple) sen bizim için bir sancak diker misin? Biz de sen istediğin müddetçe bir kısım adamlarla seni tamamlarız!’^[285] dediler. O da şöyle dedi: ‘Ey Ehl-i İslâm! Bana bunu teklif etmeyin ve otoriteyi küçük düşürmeyin. Zira kim otoriteyi küçük düşürürse, onun tövbesi yoktur. Vallahi, şayet Osman beni en uzun tahta (parçası) üzerinde veya en uzun (büyük) dağ üzerinde çarmıha gerseydi, elbette dinler, itaat eder, sabreder, (bunu Allah’tan gelen bir musibet sayıp teslimiyetle) karşılığını ahirette Allah’tan bekler ve bunun benim için daha hayırlı olduğunu düşünürdüm. (Yine) şayet o beni ufuktan ufuğa (ufuklar arasında) -veya o

‘Batı ile Doğu arasında’ dedi- gönderseydi, elbette dinler, itaat eder, sabreder, (bunu Allah’tan gelen bir musibet sayıp teslimiyetle) karşılığını ahirette Allah’tan bekler ve bunun benim için daha hayırlı olduğunu düşünürdüm. (Yine) şayet o beni evime geri getirseydi, elbette dinler, itaat eder, sabreder, (bunu Allah’tan gelen bir musibet sayıp teslimiyetle) karşılığını ahirette Allah’tan bekler ve bunun benim için daha hayırlı olduğunu düşünürdüm!’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı. O Sâbit b. el-Haccâc’dan, o Abdullah b. Seydân es-Sülemî’den rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Ebû Zer ve Osman fısıldaştı, nihayet sesleri yükseldi, sonra Ebû Zer tebessüm ederek ayrılıp gitti. İnsanlar ona, ‘Senin Emîrû’l-Mü’minîn ile ne işin var?’ dedi. O, (ben) dinlerim, itaat ederim ve şayet o bana *San’a*’ya veya *Aden*’e varmamı emretseydi, sonra ben (bunu) yapmaya güç yetirseydim, elbette (bunu) yapardım!’ dedi. Osman ona *Rebeze*’ye gitmesini emretti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Hüseyin haber verdi. O el-Hakem b. Uyeyne’den, o İbrahim et-Teymî’den, o babasından, o Ebû Zer’den rivayet etti; (Ebû Zer) dedi ki:

Ben Resûlullah’ın (sas) terkisinde oturuyordum. O bir eşek üzerindeydi. Eşeğin üzerinde bir semer veya bir kadife örtü vardı.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-A’miş haber verdi. O, Osman b. Umeyr’den, o Ebû Harb b. Ebü’l-Esved ed-Dîlî’den, o Abdullah b. Amr’dan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Resûlullah’ı (sas) şöyle derken işittim: “Ebû Zer’den (dil yönünden)^[286] daha doğru bir adamı ne yer taşıdı ve ne de gök gölgeledi!”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ümeyye b. Ya’lâ haber verdi. O Ebü’z-Zinâd’dan, o el-A’rec’den, o Ebû Hüreyre’den rivayet etti; (Ebû Hüreyre) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ebû Zer’den daha doğru bir dil sahibini ne gök gölgeledi ve ne de yer taşıdı. Kimi Meryem oğlu İsa’nın tevazuuna bakmak sevindirirse, o Ebû Zer’e baksın!”

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: Bize Mâlik b. Dînâr şunu anlattı:

Peygamber (sas), “Hanginiz kendisinden ayrıldığım hal üzere benimle buluşur?” dedi; Ebû Zer de, ‘Ben!’ dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) ona, “Doğruyu söyledin!” dedi, sonra şöyle dedi: “Ebû Zer’den daha doğru bir dil sahibini ne gök gölgeledi ve ne de yer taşıdı. Kimi İsa b. Meryem’in zühdüne bakmak sevindirirse, o Ebû Zer’e baksın!”

Bize Süleyman b. Harb ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd’den, o Bilâl b. Ebü’-d-Derdâ’dan, o Ebü’-d-Derdâ’dan rivayet etti; (Ebü’-d-Derdâ’) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ebû Zer’den daha doğru bir dil sahibini ne gök gölgeledi ve ne de yer taşıdı!”

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hurre anlattı. O Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; (Muhammed b. Sîrîn) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ebû Zer’den daha doğru bir dil sahibini ne yer taşıdı ve ne de gök gölgeledi!”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki: Irâk b. Mâlik’i şöyle derken işittim:

Ebû Zer dedi ki: Ben doğrusu, Kıyamet gününde sizin meclis olarak Resûlullah’a (sas) en yakın olanınızım. Zira ben onu, “Kıyamet gününde sizin meclis olarak bana en yakın olanınız, dünyadan kendisini orada bıraktığım şekilde çıkan kimsedir!” derken işittim. Durum şu ki, vallahi benden başka sizden her biriniz, mutlaka ondan (dünyadan) bir şeye sıkıca sarılmıştır!

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize ipekçi (sâhibu'l-harîr) Ebû Ka'b anlattı; dedi ki: Bize Ebû'l-Asfar anlattı. O el-Ahnef b. Kays'tan rivayet etti; (el-Ahnef) dedi ki:

Medine'ye vardım, sonra Şam'a varıp, Cuma namazını kıldım. Bir de baktım ki, bir adamla birlikteyim ki, vardığı her sütunun halkı mutlaka kaçardı.^[287] Namaz kılıyor ve namazını hafif yapıyordu (kısa tutuyordu). [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine onunla oturdum. Ona, 'Ey Abdullah! Kimsin sen?' dedim. O, 'Ben, Ebû Zer'im!' deyip, 'O halde sen, kimsin sen?' dedi. [Râvî] dedi ki: 'Ben, el-Ahnef b. Kays'ım!' dedim. O, 'Ben(im yanım)dan kalk (benden ayrıl), seni lekeleyemem!'^[288] dedi. Ben de ona, 'Nasıl beni lekellersin!'^[289] dedim. O, 'Bu (adam var ya), -Mu'âviye'yi kastediyor-onun tellalı hiçbir kimsenin benimle (yan yana) oturmamasını ilan etti!' dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm Ebû'l-Münzir anlattı. O Muhammed b. Vâsi'den, o Abdullah b. es-Sâmit'ten, o Ebû Zer'den rivayet etti; (Ebû Zer) dedi ki:

Dostum bana yedi (şey)i tavsiye etti: Bana fakirleri sevmeyi ve onlara yakın olmayı emretti. Bana benden aşağıda olana bakmamı, benim üstünde olana bakmamamı emretti. Bana hiçbir kimseden bir şey istemememi emretti. Bana, sırt dönse^[290] bile, akrabalık bağlarını korumamı emretti. Bana, acı bile olsa, hakkı söylememi emretti; Allah için kınayanın kınamasından korkmamamı emretti ve bana 'Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah'ı çokça söylememi emretti. Zira bunlar Arş'ın altındaki bir hazinedendir.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm anlattı; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Sa'îd b. Ebû'l-Hasan'dan, o Abdullah b. es-Sâmit'ten şunu rivayet etti:

O (Abdullah), Ebû Zer ile beraberken Ebû Zer'in tahsisatı çıktı. Onunla beraber ise bir cariyesi vardı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine kadın onun ihtiyaçlarını (isteklerini) yerine getirmeye başladı. [Râvî] dedi ki: (Sonra) o kadınla beraber bir kısım ticarî mallar fazla geldi (arttı). [Râvî] dedi ki: Ebû Zer de o kadına tahsisatla fülûs^[291] satın almasını emretti. [Râvî] dedi ki:

Ben, ‘Keşke sende yerleşecek (bir) ihtiyaç için veya sen(in evin)de konaklayacak (bir) misafir için tahsisatı biriktirsen!’ dedim. O şöyle dedi: ‘Dostum bana şunu ilettiler: Ağzı bağlanan (kapanan) herhangi bir altın veya gümüş mal, onu Allah yolunda boşaltıncaya kadar sahibi için bir kordur.’

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı. O Sa’îd b. Ebü’l-Hasan’dan şunu rivayet etti:

Ebû Zer’in tahsisatı 4.000 (dirhem) idi. O tahsisatını aldığı zaman hizmetçisini çağırıp kendisine, ona bir sene için yeterli olan (miktar) hakkında (soru) sorup, onu satın aldı. Sonra (geriye) kalanla fülûs satın aldı ve şöyle dedi: Durum şu ki, kim ağzı bağlanacak (kapanacak) bir altın veya gümüşü bir kap içinde toplarsa, mutlaka o (mal), sahibi için (ateş olarak) tutuşur.

Bize Ya’kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ebû Ne’âme es-Sa’dî’den, o el-Ahnef b. Kays’tan rivayet etti; (el-Ahnef) dedi ki:

Ebû Zer bana şöyle dedi: ‘Tahsisatı, mut’a (faydalanılacak bir yiyecek) olduğu sürece al; borç olduğu zaman da onu reddet!’

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma’mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvaris b. Sa’îd anlattı. O el-Hüseyn el-Mu’allim’den, o İbn Büreyde’den[292] rivayet etti; (İbn Büreyde) dedi ki:

Ebû Musa el-Eş’arî geldiğinde, Ebû Zer ile karşılaştı da, Ebû Musa onun yanından ayrılmamaya başladı. el-Eş’arî, zayıf, kısa bir adamdı. Ebû Zer ise, siyah, saçı gür bir adamdı. (İşte) el-Eş’arî onun yanından ayrılmamaya başladı. Ebû Zer ise, ‘Uzaklaş benden!’ diyor; el-Eş’arî, ‘Kardeşim hoşgeldin!’ diyordu. Ebû Zer ise onu itiyor ve ‘Ben senin kardeşin değilim! Ben ancak senin (idareci olarak) çalıştırılmadan önce senin kardeşin idim!’ diyordu. [Râvî] dedi ki: Sonra o (Ebû Zer), Ebû Hüreyre ile karşılaştı da, Ebû Hüreyre ona sarıldı ve ‘Kardeşim hoş geldi!’ dedi. Bunun üzerine Ebû Zer, ‘Uzaklaş benden! Sen bunlar için çalışmış mıydın?’ dedi. O, ‘Evet!’ dedi. O, ‘Hiç bina kurmaya kalkıştın veya bir ekili şey veya bir çiftlik

hayvanı edindin mi?’ dedi. O, ‘Hayır!’ dedi. Ebû Zer şöyle dedi: ‘Sen benim kardeşimsin, sen benim kardeşimsin!’

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Rüstüm Ebû Âmir anlattı. O Humeyd b. Hilâl’den, o el-Ahnef b. Kays’tan rivayet etti; (el-Ahnef) dedi ki:

Ebû Zer’i, uzun, esmer, başı ve sakalı beyaz bir adam olarak gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk anlattı. O İbrahim b. Muhâcir’den, o Küleyb b. Şihâb el-Cermî’den rivayet etti; (Küleyb) dedi ki:

Ebû Zer’i şöyle derken işittim: ‘Ne kemiğimin inceliği ve ne de saçımın beyazlığı, İsa b. Meryem ile buluşmamdan ümidimi kırmaz!’

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde anlattı. O Abdullah b. Hıraş’tan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Ebû Zer’i bir tente içerisinde gördüm. (Nikahı) altında ise siyah (renkli) bir kadın vardı.

Muhammed b. Sa’d dedi ki: Ubeydullah’tan başkası ise bu hadiste, ‘kıl tente (içerisinde)’ dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Dînâr anlattı; dedi ki: Bize Yunus anlattı. O Muhammed’den rivayete etti, (Muhammed) dedi ki:

Ebû Zer’in bir kız kardeşinin oğluna, ‘Ebû Zer ne bıraktı?’ (diye) sordum; dedi ki: O, iki dişi eşek, bir sığa, birkaç dişi keçi ve birkaç dişi binek devesi bıraktı. [Râvî] dedi ki: Afv, erkek eşektir.

Bize Abdullah b. Yezîd Ebû Abdurrahman el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Ebû Eyyûb anlattı. O Abdullah b. Ebû Ca’fer el-Kureşî’den, o Sâlim b. Ebû Sâlim el-Ceyşânî’den, o babasından, o Ebû Zer’den şunu rivayet etti; O (Ebû Zer) dedi ki:

Resûlullah (sas) bana şöyle dedi: “*Ey Ebû Zer! Ben senin zayıf olduğunu görüyorum. Ben kendim için istediğimi senin için isterim. Asla (herhangi) iki kişi üzerinde emir olma. Asla hiçbir yetimin malının sorumluluğunu üstlenme!*”

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Yahya b. Sa’d anlattı; dedi ki: Bana el-Hâris b. Yezîd el-Hadramî şunu haber verdi:

Ebû Zer, Resûlullah’tan (sas) emirlik istedi de, o şöyle dedi: “*Sen zayıfsın. Emirlik ise bir emanettir ve (yine) o Kıyamet gününde bir rüsvaylıktır (utançtır). Onu hakkıyla alan ve onda yükümlü olduğu şeyi eda eden (yerine getiren) kimse hariç!*”

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Gâlib b. Abdurrahman anlattı; dedi ki: Bir adamla karşılaştım. Adam dedi ki:

Ebû Zer ile beraber *Beytûlmakdis*’te namaz kıldım. İçeri girdiği zaman terliklerini çıkarırdı. Tükürdüğü veya balgam çıkardığı zaman da, terliklerin üzerine balgam atardı. [Râvî] dedi ki: Şayet Ebû Zer’in evindeki şeyler bir araya getirilseydi, elbette bu adamın ridası (üst elbisesi), onun evindeki şeylerin bütününden daha üstün (tercihe şâyan) olurdu. Ca’fer dedi ki: Ben de bu hadisi Meymûn b. Mihrân’a^[293] söyledim de, o şöyle dedi: Ben o görüşte değilim. Onun evindeki şeyler, iki dirheme eşdeğer olurdu.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Mes’ûd b. Sa’d el-Cu’fî anlattı. O el-Hasan b. Ubeydullah’dan, o Riyâh b. el-Hâris’ten, o Sa’lebe b. el-Hakem’den, o Ali’den şunu rivayet etti: Ali, ‘Bugün ne Ebû Zer’den ve ne de benim kendimden başka, Allah için kınayanın kınamasına aldırmayan hiçbir kimse kalmadı!’ dedi, sonra eliyle göğsüne vurdu.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O İbn Cüreyc’ten rivayet etti; (İbn Cüreyc) dedi ki: Bana Ebû Harb b. Ebü’l-Esved haber verdi. O Ebü’l-Esved’den rivayet etti; İbn Cüreyc ve bir adam, Zâzân’dan haber verdi. O ikisi (iki ravi) dediler ki:

Ali'ye Ebû Zer hakkında (soru) soruldu da, o şöyle dedi: 'O, hakkında aciz olduğu bir ilmi hafızasında tuttu (öğrendi, anladı ve kabul etti). O açgözlü, hırslı idi. Dininde açgözlü, ilim için hırslı idi. (Soru) sormayı çokça yapardı. Ona (bazen) verilirdi ve (bazen) verilmezdi. Bununla beraber^[294] onun için kabına doldurulmuştu ki, nihayet o doldu.' (Ama insanlar) Ali'nin 'O, hakkında aciz olduğu bir ilmi hafızasında tuttu' sözü ile kastettiği şeyi, (yani) onun sahip olduğu ilmi ortaya çıkarmaktan mı, yoksa talep ettiği ilmi Peygamber'den (sas) talep etmekten mi aciz olduğunu anlayamadılar.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O Humeyd b. Hilâl'den rivayet etti; (Humeyd) dedi ki: Bize Abdullah b. es-Sâmit anlattı; dedi ki:

Ben Ebû Zer ile beraber, Gıfâr'dan bir grup içerisinde, Osman b. Affân'ın yanına, onun yanına girilmeyen (bir) kapıdan girdim. [Râvî] dedi ki: Osman'ın ona kötülük yapmasından korktuk.^[295] [Râvî] dedi ki: Osman'a varıp ona selam verdi. [Râvî] dedi ki: Sonra onunla konuşarak şöyle demekle başladı: 'Benim onlardan olduğumu mu sandın, ey Emîrû'l-Mü'minîn? Vallahi ben onlardan değilim ve onlara da yetişemem (onlar gibi değilim). Şayet sen bana, bir deve semerinin iki tahtasını tutmamı emretseydin elbette, sen emredinceye kadar, o ikisini tutardım!' [Râvî] dedi ki: Sonra Ebû Zer ondan *Rebeze*'ye (çıkmaq için) izin istedi. [Râvî] dedi ki: O da, 'Evet! Sana izin verimiz ve senin için zekât hayvanlarından^[296] bir kısım hayvanları emrederiz (temin ederiz). Sen de onların sütünden (bir şeyler) elde edersin!' dedi. O (ravi) de dedi ki: Bunun üzerine Ebû Zer şöyle seslendi: 'Kureyş toplulukları! Dünyanızı alın (bırakmayın) ve onu heves ve kabalıkla yeyin.^[297] Bizim ona ihtiyacımız yok!'. O (Osman), ona hiçbir şekilde kötülük yapmadı!^[298] dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine Ebû Zer yola koyuldu. Ben de onunla beraber yola koyuldum. Nihayet *Rebeze*'ye vardık. [Râvî] dedi ki: (Sonra) biz Osman'ın Habeşli bir köle olup onlara imam olan bir mevlasına rastladık. (Derken) (insanlar) namaza davet edildi. O (azatlı köle) öne geçti. Ebû Zer'i gördüğünde de, geri çekildi. Bunun üzerine Ebû Zer ona, 'Öne geç de, namaz kıl(dır)!' (diye) işaret etti. Ebû Zer de onun arkasında namaz kıldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Osman b. Huseym anlattı. O Mücâhid'den, o İbrahim'den -İbnü'l-Eşter'i kastediyor- şunu rivayet etti:

Kendisi Rebeze'de iken Ebû Zer'in ölüm (vakt)i yaklaştı da, onun hanımı ağladı. Bunun üzerine Ebû Zer, 'Seni ağlatan nedir?' dedi. O da, 'Şuna ağlıyorum ki, seni defnetmede benim katkım olmaz ve (yine) benim yanımda kefen olarak seni içine alacak bir elbise de yoktur!' dedi. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Ağlama! Zira bir gün Resûlullah'ı (sas), ben onun yanında bir grup içerisinde olduğum halde şöyle derken işittim: *"Mutlaka sizden bir adam yerden bir çölde (açık arazide) ölecek. Ona mü'minlerden bir birlik şahit olur!"* O dedi ki: Benimle beraber o mecliste olanların hepsi bir cemaat içerisinde ve bir köyde öldü. Onlardan benden başkası (geriye) kalmadı. Kuşkusuz ben ise sahrada ölmeye durdum. O halde yolu gözet (kontrol et). Zira sana dediğim şeyi göreceksin. Çünkü ben vallahi, ne yalan söyledim ve ne de (bana) yalan söylendi!' Kadın, 'Hacılar kesilmiş iken bu nasıl olur?' dedi. Ebû Zer, 'Yolu gözet (kontrol et)!' dedi. Kadın bu şekilde iken, birden (bir) toplulukla karşılaştı. Sanki onlar (gelen kişiler) Mısır akbabaları imişler gibi, onların dişi binek develeri, onlar sebebiyle acele acele yürüyordu (tecüddü bihim). Affân dedi ki: O, böyle '(onların dişi binek develeri) onlar sebebiyle acele acele yürüyordu' (tecüddü bihim) dedi. Doğru olan ise, 'Onların dişi binek develeri onlar sebebiyle (toprağı) sürüyordu' (tehuddu bihim revâhilühüm)'dür. (Sonra) topluluk geldi. Nihayet kadının yanında durdular. 'Sana ne oldu?' dediler. Kadın, 'Müslümanlardan bir adam var. Onu kefenlersiniz ve onun için mükâfatlandırılırsınız!' dedi. Onlar, 'Peki o kim?' dediler. Kadın, 'Ebû Zer!' dedi. Bunun üzerine onlar Ebû Zer için, 'Babalarımız ve annelerimiz sana feda olsun!' dediler. Onun için acele ederek kırbaçlarını develerin boyunlarına koydular. Ebû Zer dedi ki: 'Sevinin! Siz (o) grupsunuz ki, hakkınızda Resûlullah (sas) söylediği şeyi söyledi. Sevinin! Resûlullah'ı (sas) şöyle derken işittim: *"Şu olmaz: Müslümanlardan iki kişi arasında iki çocuk veya üç (çocuk) ölsün; (sonra) o iki kişi bunu (Allah'tan gelen bir musibet sayıp teslimiyetle) karşılığını ahirette Allah'tan beklesinler ve sabretsinler de, ebedi olarak ateşi görsünler (böyle bir durum olmaz)!"* Sonra o şöyle dedi: 'Kuşkusuz bugün gördüğünüz durumda oldum. Şayet benim elbiselerimden biri beni içine alsaydı, sadece onun içinde

kefenlenirdim. Sizden Allah adına şunu istiyorum: Sizden emir (komutan) veya onbaşı^[299] (arîf) veya postacı (berîd) olan bir adam beni kefenlemesin!’ Topluluğun hepsi de, bunlardan bir şey elde etmişti. (O) topluluk ile beraber bulunan Ensâr’dan bir delikanlı hariç. (O delikanlı) dedi ki: ‘Ben senin arkadaşını. Annemin eğirmesinden, deri çantamdaki iki elbise ve üstümdeki bu iki elbisemin biri!’ Ebû Zer şöyle dedi: ‘Sen benim arkadaşımsın; o halde beni kefenle!’

Bize İshâk b. Ebû İsrâîl haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Süleyman anlattı. O Abdullah b. Osman b. Huseym’den, o Mücâhid’den, o İbrahim b. el-Eşter’den, o babasından şunu rivayet etti:

Durum şu ki, Ebû Zer’e ölüm gelip çattığında, onun hanımı ağladı da, Ebû Zer ona, ‘Seni ağlatan nedir?’ dedi. Kadın, ‘Ağlıyorum, çünkü seni defnetmede benim katkım olmaz ve benim seni içine alacak bir elbisem de yok!’ dedi. O şöyle dedi: ‘Artık ağlama! Zira ben Resûlullah’ı (sas) benim de içinde bulunduğum bir gruba şöyle derken işittim: “*Mutlaka sizden bir adam yerden bir sahrada (geniş/düz arazide) ölür. Ona mü’minlerden bir topluluk şahit olur!*” Bu gruptan hiçbir adam yoktur ki, bir köyde ve Müslümanlardan bir cemaat içerisinde ölmüş olmasın. Ben ise bir çölde (düz arazide) ölmekte olanım. Vallahi ben ne yalan söyledim ve ne de (bana) yalan söylendi. O halde (sen) yola gözlerini dik!’ Kadın da, ‘(Bu) nasıl olur, hem hacılar kesilmiş ve hem de yollar (yolculuk) kesilmiş olduğu halde?’ dedi. (Sonra) kadın bir kum tepesine doğru koşuyor, onun üzerinde ayakta duruyor, bakıyor, sonra Ebû Zer’e geri dönüp onun bakımını yapıyor, sonra kum tepesine geri dönüyordu. (İşte) o bu şekilde iken, birden bir grupla karşılaştı. Sanki onlar -kendi dişi binek develeri üzerinde- Mısır akbabaları imişler gibi, onların dişi binek develeri, onlar sebebiyle (toprağı) sürüyordu. Bunun üzerine kadın, (eliyle) elbisesinin ucunu tutup sallayarak işaret verdi. Onlar da geldiler. Nihayet onun yanında durup, ‘Sana ne oldu?’ dediler. Kadın, ‘Müslümanlardan bir adam ölüyor, onu kefenlersiniz!’ dedi. Onlar, ‘Peki o kim?’ dediler. Kadın, ‘Ebû Zer!’ dedi. Bunun üzerine onlar Ebû Zer için, ‘Babalarımız ve annelerimiz sana feda olsun!’ dediler ve onun için birbiri ile yarışarak kırbaçlarını develerin boyunlarına astılar. Nihayet ona geldiler. O da, ‘Sevinin!’ deyip onlara Resûlullah’ın (sas) söylediği hadisi anlattı, sonra şöyle dedi: ‘Ben Resûlullah’ı (sas) şöyle derken işittim: “*Şu olmaz: İki Müslüman kişi arasında iki çocuk veya üç (çocuk) ölsün,*

(sonra) o iki kişi (bunu Allah'tan gelen bir musibet sayıp teslimiyetle) karşılığını ahirette Allah'tan beklesinler ve sabretsinler de, ateşi görsünler!” Siz işitiyorsunuz, şayet benim kefen olarak beni içine alacak bir elbisem olsaydı, sadece bana ait olan bir elbise içerisinde kefenlenirdim veya benim hanıma ait beni içine alacak bir elbise olsaydı, sadece onun elbisesi içerisinde kefenlenirdim. (Bu sebeple) sizden Allah ve İslâm adına şunu istiyorum: Sizden emir (komutan) veya onbaşı (arîf) veya yüzbaşı (nakîb) veya postacı (berîd) olan bir adam beni kefenlemesin!’ Topluluğun hepsi de, Ensâr'dan bir delikanlı hariç, bu görevlerden birini yapmıştı. (Bu delikanlı) dedi ki: ‘Ben seni kefenlerim. Zira ben, senin söylediklerinden hiçbir şeyi elde etmedim. Ben seni, üzerimdeki bu ridam (üst elbisem) içerisinde ve annemin eğirmesinden olup onun benim için dokuduğu, deri çantamdaki iki elbise içerisinde kefenlerim!’ O, ‘Sen, o halde beni kefenle!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine, ona şahit olan (o) gruptaki (bu) Ensârî onu kefenledi, Hucr b. el-Edber ve Mâlik el-Eşter onlardandı. Hepsî Yemenli olan bir grup içerisindeydiler.

Bize Ahmed b. Muhammed b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı. O Muhammed b. İşhâk'tan rivayet etti; (Muhammed b. İşhâk) dedi ki: Bana Büreyde b. Süfyân el-Eslemî anlattı. O Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den, o Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet etti; (Abdullah) dedi ki:

Osman, Ebû Zer'i Rebeze'ye sürgüne yolladığı, orada onun başına kaderi geldiği ve beraberinde hanımından ve kölesinden başka hiç kimsenin olmadığı vakit; Ebû Zer ikisine, ‘Beni yıkayın, kefenleyin ve beni yolun ortasına koyun. (Sonra) size uğrayacak ilk kafiye de, ‘Bu, Resûlullah'ın (sas) arkadaşı Ebû Zer'dir. Bize onun defni için yardım edin!’ deyin diye vasiyet etti. O öldüğünde de, ikisi onun hakkında bunu yaptılar; sonra onu yolun ortasına koydular. Abdullah b. Mes'ûd Irak halkından umreci olan bir cemaat içerisinde geldi. Onları ancak, develerin neredeyse çiğnemek üzere olduğu, yol üzerindeki cenaze korkuttu. (Sonra) köle ona doğru gidip, ‘Bu, Resûlullah'ın (sas) arkadaşı (olan) Ebû Zer'dir! Onun defni için bize yardım edin!’ dedi. Bunun üzerine Abdullah, ağlamaya ve şöyle demeye başladı: ‘Resûlullah, doğruyu söyledi: “*Sen yalnız olarak yürürsün, yalnız olarak öürsün ve yalnız olarak diriltilirsin!*” Sonra o ve arkadaşları inip

onu gömdüler. Sonra onlara Abdullah b. Mes'ûd onun hadisini ve *Tebûk*'e yolculuğunda Resûlullah'ın (sas) ona dediği şeyi anlattı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Atâ b. Ebû Mervân anlattı. O babasından, o Ebû Zer'den şunu rivayet etti:

O (Sa'îd'in babası Atâ), onu (Ebû Zer'i) beyaz ve siyah çizgileri olan bir elbise (nemire) içerisinde, onu peştemal gibi tutunur halde, kıyamda namaz kılarken gördü. (Râvî dedi ki) bunun üzerine ben, 'Ey Ebû Zer! Senin bu beyaz ve siyah çizgileri olan elbiseden (nemire) başka bir elbisen yok mu?' dedim. O, 'Şayet benim (bir elbisem) olsaydı, elbette onu üstümde görürdün!' dedi. Ben, 'Ben ise, birkaç gün önce senin üzerinde iki elbise gördüm!' dedim. O da, 'Ey kardeşimin oğlu! Ben o ikisini, onlara benden daha muhtaç olan (bir) kimseye verdim!' dedi. Ben, 'Vallahi, sen doğrusu o ikisine muhtaçsın!' dedim. O şöyle dedi: 'Allah'ım! Bağışlanma dilerim, sen doğrusu, dünyayı (gözünde) büyütüyorsun! Benim üzerimde bu cübbeyi görmüyor musun? Benim mescid için başka bir (cübbem) daha var. Benim sağdığımız birkaç (dişi) keçim var. Benim üzerinde erzağımızı taşıdığımız birkaç eşeğim var. Bizim yanımızda bize hizmet eden ve bizi yemeğimizin meşguliyetinden kurtaran (hizmetçi) var. O halde hangi nimet bizim içinde bulunduğumuzdan daha üstündür?'

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî anlattı. O Ammâr ed-Dühnî'den, o Ebû Şu'be'den rivayet etti; (Ebû Şu'be) dedi ki:

Bizim kavmimizden bir adam, kendisine (bir şey) sunmak için Ebû Zer'e geldi de, Ebû Zer onu almayı reddetti ve şöyle dedi: 'Bizim, üzerinde taşıdığımız birkaç eşeğimiz, sağdığımız birkaç (dişi) keçimiz, bize hizmet eden bir azat edilmiş (bayan hizmetçimiz) ve elbisemizin yanında fazla bir abamız var. Ben doğrusu fazla ile hesaba çekilmekten korkuyorum!'

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Ali el-Eslemî anlattı; dedi ki: Bana İsa b. Umeyle el-Fezârî anlattı; dedi ki:

Ebû Zer'i kendisine ait küçük bir koyun sürüsünü sağıp, kendisinden önce komşularına ve misafirlerine (vermeye) başlarken gören (bir) kimse bana haber verdi. (Bu kişi dedi ki:) Kuşkusuz onu bir gece görmüştüm. O,

(koyunlarını) sağdı. Nihayet onun koyun sürüsünün memelerinde parmaklarının uçlarıyla sağlamadığı bir şey kalmadı (sütünün hepsini sağdı). Onlara hurma sundu; ancak hurması azdı. Sonra o onlardan özür diledi ve ‘Şayet bizim yanımızda bundan daha iyisi olsaydı, elbette onu getirirdik!’ dedi. [Râvî] dedi ki: Ben onun o gece bir şey tattığını görmedim!

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Hayyân anlattı; dedi ki:

Ebû Zer ve Ebü’l-Derdâ *Dımaşk*’ta, kıldan iki tente içerisinde idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Musa b. Ubeyde’den rivayet etti; (Musa) dedi ki: Bana Abdullah b. Hıraş el-Ka’bî anlattı; dedi ki:

Ebû Zer’i *Rebeze*’de bir kıl tente içerisinde buldum. Onun (nikahı) altında siyah bir kadın vardı. Dedim ki: ‘Ey Ebû Zer! Bir siyah (kadın) ile evlen!’^[300] O şöyle dedi: ‘Ben evlenirim, beni küçük düşüren (kadın), benim için, beni yükselten (kadın)dan daha sevimlidir. Bende^[301] emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münker devam etti, nihayet hak bana bir arkadaş bırakmadı.’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı. O Ebû Kılâbe’den, o Ebû Esmâ er-Rahabî’den şunu rivayet etti:

O (Ebû Esmâ), *Rebeze*’de iken Ebû Zer’in yanına girdi. Onun yanında siyah, küpeli (müşennefe), üzerinde ne safranla boyanmış elbise (eseri) ve ne halûk eseri olmayan bir kadın vardı. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Bu siyahçık (kadın)’ın bana emrettiği şeye bakmaz mısınız? Bana *Irak*’a varmamı emrediyor. *Irak*’a vardığım zaman da, onlar dünyalarıyla benim üzerime yüklenirler. Dikkat edin, benim dostum (Peygamber) ise bana şunu ilettiler: “*Cehennem’in köprüsünün üstünde kaypak ve kaygan yerleri olan bir yol vardır!*” Bizim ise onu yüklerimizde hafiflik (iktidar) olduğu halde geçmemiz -onu yükü çok kişiler olarak geçmemizden-, kurtulmamız için daha uygundur!’

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Âsım el-Ahvel haber verdi. O Ebû Osman en-

Nehdî'den rivayet etti; (Ebû Osman) dedi ki:

Ebû Zer'i (dişi) binek devesi üzerinde sallanırken gördüm. O, güneşin doğuş yerine yüzünü çevirmiş haldeydi. Onun uyumakta olduğunu zannettim. (Sonra) ona yaklaşıp, 'Ey Ebû Zer! Sen uyuyor musun?' dedim. Bunun üzerine o, şöyle dedi: 'Hayır! Bilakis namaz kılıyordum!'

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Akîl anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Abdullah şunu anlattı:

Siyah bir cariyecik Ebû Zer'in arkasından gitti de, ona, 'Ey Ebû Zer! Bu senin kızın mı?' denildi. O şöyle dedi: 'Onun annesi bunu iddia ediyor!'

Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Avn b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd anlattı; dedi ki: Ebû Zer'e iki parça elbise giydirildi.^[302] İkisinden birini peştemal gibi tutundu ve bir pelerin ile örtündü. İkisinden birini ise kölesine giydirdi. Sonra halkın karşısına çıktı. Bunun üzerine onlar ona, 'Şayet o ikisini hep beraber giyseydin, daha güzel olurdu!' dediler. O dedi ki: 'Kesinlikle evet! Fakat ben Resûlullah'ı (sas) şöyle derken işittim: "Yediklerinizden onlara yedin ve giydiklerinizden onlara giydirin!"

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Büdeyl b. Meysere anlattı. O Mutarri'f'ten, o bâdiye (çöl) halkından bir adamdan rivayet etti; (o adam) dedi ki:

Ebû Zer ile arkadaşlık ettim. Bir tek huyu hariç bütün ahlakı hoşuma gitti! (Râvî dedi ki:) Ben, 'Bu huy nedir?' dedim. O şöyle dedi: 'O zeki bir adamdı, (ama) heladan (tuvaletten) çıktığı zaman, üstünü ıslatırdı (su serperdi).'

454. et-Tufeyl b. Amr (الطفيل بن عمرو)

[et-Tufeyl b. Amr b.] Tarîf b. el-Âs b. Sa'lebe b. Süleyym b. Fehm b. Ganm b. Devs b. Udsân b. Abdullah b. Zehrân b. Ka'b b. el-Hâris b. Ka'b b. Abdullah b. Mâlik b. Nasr b. el-Ezd.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Abdülvâhid b. Ebû Avn ed-Devsî'den -ki onun

Kureyş'te ittifakı vardı- rivayet etti; (Abdülvehid) dedi ki:

et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî, şerefli, şair, varlıklı, konukseverliği çok bir adamdı. Mekke'ye geldi. Resûlullah (sas) ise oradaydı da, Kureyş'ten bir kısım adamlar ona gidip şöyle dediler: 'Ey Tufeyl! Sen bizim ÷lkemize geldin. Aramızdaki bu adam ise kuşkusuz bizim için problem oldu (bizi çaresiz bıraktı), bizim cemaatimizi böldü ve işimizi bozdu. Onun sözü ancak, sihir gibidir. Kişiyile babasının arasını, kişiyile kardeşinin arasını ve kişiyile eşinin arasını ayırır. Biz senin için ve kavmin için, ondan bize gelen şeylerin benzerinden endişeleniyoruz. O halde onunla konuşma ve ondan (bir şey) dinleme!' et-Tufeyl dedi ki: 'Vallahi onlar benim hakkımda (ısrara) devam ettiler. Nihayet ben, ondan hiçbir şey dinlememe ve onunla hiç konuşmama kararına vardım. (Sonra) onun sözünden herhangi bir şeyin bana ulaşmasından korkarak, kulaklarımı kürsüf -pamuk demek istiyor- ile doldurmuş olarak (sabahleyin erkenden) mescide gittim. Öyle ki, bana 'iki pamuk parçası sahibi' (zü'l-kutneteyn) deniyordu. [Râvî] dedi ki: (Sonra) ben bir gün (sabahleyin erkenden) mescide gittim. Bir de baktım ki, Resûlullah (sas) Kâbe'nin yanında kıyamda namaz kılıyor. Bunun üzerine ben onun yakınında ayakta durdum. Allah da onun sözünden birini bana duyurmayı diledi. Ben güzel bir söz işitip içimden şöyle dedim: 'Vay anamın (beni) kaybına! Vallahi doğrusu ben, akıl sahibi, şair bir adamım. Bana güzel çirkinden ayrılıp gizli kalmaz. O halde beni bu adamdan söylediğı şeyi dinlemekten ne engelleyebilir? Eğer onun getirdiğı şey güzel olursa, onu kabul ederim ve eğer çirkin olursa, bırakırım!'

Bunun üzerine ben Resûlullah (sas) evine gidinceye kadar kaldım. Sonra onu izledim, nihayet o evine girdiğı zaman ben de onunla beraber girip şöyle dedim: 'Ey Muhammed! Senin kavmin, bana şunu ve şunu dedi -bana dedikleri şeyden dolayı-; vallahi, onlar senin işinden beni korkutmak için beni bırakmadılar. Nihayet senin sözünü işitmek için kulaklarımı bir pamuk (kürsüf) ile kapadım. Sonra Allah bana onu duyurmayı diledi. Ben de güzel bir söz işittim. O halde bana işini (meseleni) arz et!'

Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona İslâm'ı arz etti ve Kur'ân okudu. O da şöyle dedi: 'Hayır, vallahi, ben hiç ne bundan daha güzel bir söz ve ne de bundan daha adaletli bir iş duymadım!' (Râvî devamla dedi ki:) Ben de Müslüman oldum ve (kelime-i şهادet getirerek) hakka şahitlik edip şöyle dedim: 'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben kavmim içerisinde itaat edilen (isteğı kabul edilen) bir adamım. Onlara geri dönüp onları İslâm'a davet edeceğim.

(Bu sebeple) Allah'tan, onları davet edeceğim şeylerde benim için onlara karşı yardımcı olmasını iste!' O da, "Ey Allah'ım! Ona bir alamet ver!" dedi.

[Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ben kavmime doğru çıktım. Nihayet bana (suyun yanında) yerleşik insanları gösteren bir boğaza vardığım zaman, gözlerimin arasına lamba gibi bir ışık düştü. Ben, 'Ey Allah'ım! (Onu) yüzümden başkasına (başka bir yere koy)! Zira ben (insanların) onun, onların dininden ayrılma dolayısıyla yüzüme düşen bir ceza olduğunu zannetmelerinden korkuyorum!' dedim. (Derken) ışık yer değiştirip kırbacımın başına düştü. (Suyun yanında) yerleşik insanlar da, kırbacımdaki bu ışığa asılı kandil gibi bakmaya başladı. O da (Râvî de) evine girdi. [Râvî] dedi ki: (Sonra) bana babam geldi. Ona, 'Uzaklaş benden, ey babacığım! (Zira) sen benden değilsin ve ben senden değilim!' dedim. O, 'Peki niye ey oğulcuğum!' dedi. Ben, 'Ben Müslüman oldum ve Muhammed'in dinine tabi oldum!' dedim. O, 'Ey oğulcuğum! Benim dinim, senin dinindir!' dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ben, 'O halde git de, yıkan ve elbiseni temizle!' dedim: Sonra babam geldi. Ona İslâm'ı arz ettim; o da Müslüman oldu. Sonra bana arkadaşım (hanımım) geldi. Ona, 'Uzaklaş benden! (Zira) ben senden değilim ve sen benden değilsin!' dedim. O, 'Babam sana feda olsun, peki niçin?' dedi. Ben, 'Benimle senin aranı İslâm ayırdı. Ben Müslüman oldum ve Muhammed'in dinini iyice araştırıp tabi oldum!' dedim. O, 'O halde benim dinim, senin dinindir!' dedi. Ben, 'O halde sen, Zü's-şerâ'nın su biriken düz arazisine git de onunla temizlen!' dedim. Zü's-şerâ, Devs'in putu idi. Su biriken düz arazi ise, onların (insanlara karşı) korudukları, puta ait otlu bir yerdi. Onda dağdan inen bir sudan az bir miktar vardı. Hanımım da, 'Babam sana feda olsun, genç kız için Zü's-şerâ ile ilgili (olarak) bir şeyden mi korkuyorsun?' dedi. Ben, 'Hayır! Ben senin başına gelen şeye kefil olurum!' dedim. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine hanımım gidip yıkandı. Sonra geldi de, ben ona İslâm'ı arz ettim. O da Müslüman oldu. Sonra ben Devs'i İslâm'a davet ettim; (ama) onlar davetime icabet etmediler. Sonra ben Mekke'de Resûlullah'a (sas) gidip, 'Ya Resûlullah! Kuşkusuz Devs bana galip geldi. O halde Allah'tan onlar için kötülük dile!' dedim. Bunun üzerine o, "Ey Allah'ım! Devs'e hidayet et (doğruyu göster)!" dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Ebû Seleme'den rivayet etti; (Ebû Seleme) dedi ki:

Ebû Hüreyre şöyle dedi: ‘Ya Resûlullah! Allah’tan Devs için kötülük dile!’ denildi; (ama) o, “*Allah’ım! Devs’e hidayet et (doğruyu göster) ve onu (Devs’i) getir!*” dedi.

Hadis, et-Tufeyl’in hadisine geri döndü; o dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah (sas) bana, “*Kavmine (doğru) çık da onları davet et ve onlara karşı yumuşak davran!*” dedi. Ben de onlara (doğru) çıkıp, kendisini Devs’in toprağında bulunmaya devam ettim. Nihayet Resûlullah (sas) Medine’ye hicret etti ve Bedir, Uhud ve Hendek geçti. Sonra ben kavmimden Müslüman olanlarla Resûlullah’a (sas) vardım. Resûlullah (sas) ise Hayber’de idi. Nihayet Devs’ten yetmiş veya seksen ev ile Medine’de konakladım. Sonra Hayber’de Resûlullah’a katıldık. Resûlullah (sas), Müslümanlarla beraber bize (ganimetten) pay verdi. Biz, ‘Ya Resûlullah! Bizi (orduda) senin sağ cenahın yap ve bizim şiarımızı (işaretimizi) makbul yap!’ dedik. O da (bunu) yaptı (yerine getirdi). (Bu sebeple) el-Ezd’in hepsinin şiarı (işareti) bugüne kadar makbuldür. et-Tufeyl dedi ki: Sonra ben Resûlullah (sas) ile beraber olmaya devam ettim. Nihayet Allah ona Mekke’yi açtı da, ben, ‘Ya Resûlullah! Beni, Amr b. Humeme’nin putu olan Zü’l-keffeyn’e (İki Pençeli’ye) onu yıkmak maksadıyla gönder!’ dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onu, ona gönderdi. O da putu yakarak yok etti. et-Tufeyl onun üzerinde -ki o tahtadandı- ateşi yakarken şöyle demeye başladı:

*Ey Zü’l-keffeyn! Ben senin kullarından değilim,
Bizim doğumumuz, senin doğumundan daha eskidir.
Ben (odun toplayıp) ateşi senin yüreğinde tutuşturdum.*

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Muhammed b. İshâk’tan şunu rivayet etti:

et-Tufeyl b. Amr’ın, Zü’l-keffeyn denilen bir putu vardı. et-Tufeyl onu kırdı. Onu ateşle yaktı ve şöyle dedi:

*Ey Zü’l-keffeyn! Ben senin kullarından değilim,
Bizim doğumumuz, senin doğumundan daha eskidir.
Ben ateşi senin yüreğine soktum.*

Hadis, et-Tufeyl’in ilk hadisine geri döndü; o dedi ki: Ben Zü’l-keffeyn’i yakarak yok ettiğimde, ona sıkıca tutunanlardan geriye kalanlar için onun

bir hakikatinin olmadığı ortaya çıktı. Bunun üzerine onlar hep beraber Müslüman oldular. et-Tufeyl b. Amr ise, Resûlullah'a (sas) geri dönüp, (Resûlullah'ın) ruhu kabzedilinceye kadar *Medine*'de onunla beraber oldu. Araplar irtidat ettiğinde de, o Müslümanlarla beraber çıkıp cihad etti. Nihayet Müslümanlar *Tuleyha*'yı^[303] ve bütün *Necid* toprağını bitirdiler (hallettiler). Sonra o Müslümanlarla beraber, beraberinde oğlu Amr b. et-Tufeyl olduğu halde, *Yemâme*'ye yürüdü. et-Tufeyl b. Amr *Yemâme*'de şehid olarak öldürüldü. Oğlu Amr b. et-Tufeyl ise yaralandı ve eli kesildi. Sonra iyileşti ve eli sağlığına kavuştu. Ömer b. el-Hattâb'ın yanında iken, birden bir yemek getirildi. (Ama) Amr yemekten geri çekildi. Bunun üzerine Ömer, 'Sana ne oldu? Belki de elinin yerinden dolayı geri çekildin?' dedi. O, '(Kesinlikle) Evet!' dedi. Ömer şöyle dedi: 'Vallahi, sen onu (yemeği) elinle karıştırıncaya kadar ben onu tatmayacağım. Vallahi, (bu) topluluk içinde, senden başka bir kısmı Cennet'te olan hiçbir kimse yoktur!' Sonra o, Ömer b. el-Hattâb'ın halifeliğinde *Yermûk* yılında çıktı da, şehid olarak öldürüldü.

455. *Dımâd el-Ezdî* ﴿ضِمَادُ الْأَزْدِيِّ﴾

Ezdü Şenûe (kabilesin)dendir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hârice b. Abdullah ve İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. Onlar Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o İbn Abbâs'tan rivayet etti; (İbn Abbâs) dedi ki:

Kendisine Dımâd denilen, Ezdû Şenûe'den bir adam *Mekke*'ye umre yapmak üzere varıp Kureyş kafirlerini, 'Muhammed mecnundur (cin musallat olmuş)! derlerken işitti. 'Keşke bu adama varıp onu tedavi etsem!' dedi. (Sonra) ona gelip şöyle dedi: 'Ey Muhammed! Ben, yeli tedavi ederim. Eğer istersen seni tedavi ederim. Umulur ki Allah sana fayda verir!' Bunun üzerine Resûlullah (sas) iki şehadeti söyledi (şehadet getirdi). Allah'a hamdetti ve bir kısım kelimeler söyledi. Bu Dımâd'ın hoşuna gidip, 'Onları bana tekrar et!' dedi. O da onları ona tekrar etti. (Sonra) 'Ben hiç bu sözün benzerini işitmedim! Kuşkusuz ben kahinlerin, büyücülerin ve şairlerin kelamını sözünü işittim; (ama) hiç bunun benzerini işitmedim. Kuşkusuz o denizin en enginine -onun dibine, demek istiyor- ulaşmış!' deyip Müslüman oldu. (Kelime-i şehadet getirerek) hakka şahitlik etti ve

hem kendisi için, hem de kavmi için ona biat etti. Ali b. Ebû Tâlib de bundan sonra bir seriyye (birlik) içerisinde Yemen'e (doğru) çıktı. Onlar bir erzak çantası elde ettiler. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: 'Onu iade edin. Zira o Dımâd'ın kavminin erzak çantasıdır!' Şu da denilir: Bilakis onlar bir yerde yirmi deve elde edip, onların tamamını aldılar. (Bu durum) Ali'ye ulaştı. O da: 'Onları (develeri) onlara geri verin!' dedi. Bunun üzerine develeri onlara geri verildi.

456. *Büreyde b. el-Husayb* ﴿بُرَيْدَةُ بْنُ الْحَصِيبِ﴾

[Büreyde b. el-Husayb] b. Abdullah b. el-Hâris b. el-A'rec b. Sa'd b. Rizâh b. Adî b. Sehm b. Mâzin b. el-Hâris b. Selâmân b. Eslem b. Efsâ -ki (Efsâ'nın oğlu) Eslem'in kendisi ve onun Efsâ'nın iki oğlu olan iki kardeşi Mâlik ve Melkân, Huzâ'a'nın oymaklarından ayrılanlar içerisinde (Efsâ'nın nesebi devamla şöyledir: Efsâ) b. Hârise b. Amr b. Âmir, bu (son zat) ise, Mâü's-semâ'dır. Büreyde, *Ebû Abdullah* diye künyelenirdi ve Resûlullah (sas) hicret için kendisine uğradığı vakit Müslüman oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana da Hâşim b. Âsım el-Eslemî anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Resûlullah (sas) Mekke'den Medine'ye hicret edip de *el-Gamîm'e*^[304] vardığında, Büreyde b. el-Husayb ona geldi. Resûlullah (sas) da onu İslâm'a davet etti. bunun üzerine o ve beraberindekiler Müslüman oldu. Onlar seksen kadar ev idiler. Resûlullah (sas), yatsı namazını kıldı; onlar da onun arkasında namaz kıldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâşim b. Âsım el-Eslemî anlattı; dedi ki: Bana el-Münzir b. Cehm anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), Büreyde b. el-Husayb'a, o gece, Meryem suresinin baş tarafından bir kısmı öğretmişti. Büreyde b. el-Husayb, *Bedir* ve *Uhud*'un geçmesinden sonra ise, Resûlullah'a (sas) Medine'ye gelip onun geriye kalanını öğrendi. Resûlullah (sas) ile beraber ikamet edip Medine sakinlerinden oldu ve bundan sonraki askerî seferlerinde onunla beraber gazaya çıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm'den rivayet etti; (Ebû Bekir b. Abdullah) dedi ki:

Resûlullah, *el-Müreysi* esirleri hakkında emretti de, onların elleri arkadan bağlandı ve bir köşeye konuldular. Resûlullah (sas), Büreyde b. el-Husayb'ı ise onların üzerinde sorumlu yaptı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: (Yine) Resûlullah (sas) *Mekke*'nin fethi gazvesinde iki sancak takdir etti. Onlardan birini Büreyde b. el-Husayb taşıdı, diğerini ise Nâciye b. el-A'cem taşıdı. (Yine) Resûlullah (sas), Büreyde b. el-Husayb'ı, Eslem ve Gıfâr'a (sorumlu olarak) onların zekâtını toplamak için gönderdi. (Yine) Resûlullah (sas), *Tebûk* gazvesini (yapmak) istediği vakit, onu Eslem'e, onları düşmanlarına karşı davet etmek için ^[305] gönderdi. O, Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra *Medine*'de ikamet etmeye devam etti. Nihayet *el-Basra* fethedildi ve şehir haline getirildi. O da oraya taşındı ve orada (şehri) planladı. Sonra o, *Horasan*'a doğru gaza ederek oradan çıktı. Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliğinde *Merv*'de öldü. Onun çocukları ise orada kaldı. Onlardan bir topluluk ise gelip *Bağdat*'ta yerleştiler; (sonra) orada öldüler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım Ebü'n-Nadr el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Ya'kûb ed-Dabbî anlattı; dedi ki: Bana Büreyde el-Eslemî'yi Belh nehrinin ötesinde işiten kişi anlattı. O şöyle diyordu:

‘Atın atı kovalamasından başka hayat yoktur!’

Bize Fehd b. Hayyân Ebû Bekir el-Kaysî haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid es-Sedûsî anlattı. O Ebü'l-Alâ b. eş-Şihhîr'den, o Bekir b. Vâil'den bize ismini vermediği bir adamdan rivayet etti; (o adam) dedi ki:

Ben, Büreyde el-Eslemî ile beraber *es-Sicistân*'da idim. [Râvî] dedi ki: Ben onun görüşünü bulup çıkarmak için, Ali, Osman, Talha ve ez-Zübeyr'i üstü kapalı söylemeye başladım. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine o kibleye yönelip ellerini kaldırdı da, dedi ki: ‘Allah'ım! Osman'ı bağışla, Ali b. Ebû Tâlib'i bağışla, Talha b. Ubeydullah'ı bağışla ve ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ı bağışla!’ [Râvî] dedi ki: Sonra o bana dönüp, ‘Baban olmasın! Acaba sen

benim katilim (beni öldürecek) misin?’ dedi. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine ben, ‘Vallahi, seni öldürmek istemedim; fakat senden (yalnız) bunu (elde etmeyi) istedim!’ dedim. O şöyle dedi: ‘Onlar daha önce Allah’tan gelen bir kısım kabahatleri olan bir topluluktur. Eğer O onları daha önce yaptıkları şeyler hakkında bağışlamayı dilerse, (bunu) yapar ve eğer O onlara sebep oldukları şeyler hakkında azap etmeyi dilerse, (bunu) yapar. Onların hesaba çekilmesi Allah’a aittir!’

457. Mâlik ﴿مَالِك﴾

458. Nu'mân ﴿نُعْمَان﴾

(Bu ikisi) şu zatın oğludurlar: Halef b. Avf b. Dârim b. Anz b. Vâile b. Sehm b. Mâzin b. el-Hâris b. Selâmân b. Eslem b. Efsâ b. Hârise.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî o ikisinin neseplerini bu şekilde haber verdi. Dedi ki:

O ikisi *Uhud* gününde Peygamber’in (sas) iki öncü casusu oldular da, o gün öldürölüp tek bir kabirde defnedildiler.

459. Ebû Rühm el-Gıfârî ﴿مَعْمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ﴾

Onun ismi ise, Külsûm b. el-Husayn b. Halef b. Ubeyd b. Ma’ser b. Zeyd b. Uhaymis b. Gıfâr b. Müleyk b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne’dır. Resûlullah’ın (sas) *Medine*’ye varmasından sonra Müslüman oldu. Onunla beraber *Uhud*’a katıldı ve o gün kendisine bir ok atılıp onun boğazına saplandı. Bunun üzerine o Resûlullah’a (sas) geldi. Resûlullah (sas) onun üzerine tükürdü, o da iyileşti. (Bu sebeple) Ebû Rühm, ‘Boğazlanmış’ (el-menhûr) olarak adlandırılırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Hâris anlattı. O Ubeyd b. Ebû Ubeyd’den, o Ebû Rühm el-Gıfârî’den rivayet etti; (Ebû Rühm) dedi ki:

Ben Kaza Umresi’nde kendilerine (Harem’e götürülen) kurbanlık hayvanların güttüröldeğü ve kurbanlık develere bindirilen kimselerden idim.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Resûlullah (sas) *Tâif*ten *el-Ci'râne*'ye yürüyordu. Ebû Rühm ise Resûlullah'ın (sas) yanında, kendisine ait bir dişi deve üzerinde idi ve ayaklarında kendisine ait iki kalın (sert) pabuç vardı. O sırada birden onun dişi devesi, Resûlullah'ın (sas) dişi devesini sıkıştırdı. Ebû Rühm dedi ki: (Bu sebeple) benim pabucumun (sivri) ucu onun baldırına rastlayıp ona acı verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Bana acı verdin, ayağını geriye al!*" dedi ve benim ayağıma kırbaç ile vurdu. [Râvî] dedi ki: Bunun üzerine geçmiş ve gelecek işlerim (durumlarım) beni düşünceye sevk etti. Yaptığım şeyin büyük olması dolayısıyla hakkımda bir Kur'ân (ayeti) indirilmesinden korktum, *el-Ci'râne*'de sabahladığımızda da, Peygamber'in (a) beni çağıran bir elçisinin gelmesinden korkarak, hayvanları o (gün) benim günüm olmadığı halde otlatmak için çıktım. Binek hayvanlarını geri götürdüğümde ise, sordum da, (insanlar) 'Peygamber (sas) seni aradı!' dediler. Bunun üzerine ben, 'Onlardan biri, vallahi!' deyip, etrafı gözetleyerek ona geldim. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "*Sen bana ayağınla acı verdin. Ben de sana kırbaç ile vurdum ve sana acı verdim. Benim darbeme karşılık bu koyun sürüsünü al!*" Ebû Rühm dedi ki: (İşte) O'nun benden hoşnut olması, benim için dünyadan ve ondakilerden daha sevimli oldu. [Râvî] dedi ki: Resûlullah (sas) *Tebûk*'e çıkmak istediği vakit, Ebû Rühm'ü kavmine, onları düşmanları ile savaşmaya çağırmak için gönderdi ve ona onları ülkelerinde aramasını emretti. O da onlara, onların alanına geldi. (Bu sebeple) onlardan çok miktarda bir cemaat *Tebûk*'e katıldı. Ebû Rühm, Peygamber (sas) gaza ettiği zaman, onunla beraber *Medine*'de kalıp gazaya çıkardı. Onun Gıfâroğulları (içerisi)nde de konaklaması vardı. Çoğunlukla o *es-Safrâ*, *Gayka* ve onları takip eden (yerler)de konaklardı. Buralar Kinâne toprağıdır.

460. Abdullah b. el-Hübeyb ﴿عبد الله بن الحبيب﴾

461. Abdurrahman b. el-Hübeyb ﴿عبد الرحمان بن الحبيب﴾

Sa'd b. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'ndandırlar. Bu ikisinin annesi, Ümmü Nevfel bt. Nevfel b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Bu ikisi, Müslümanlıkları eskidir. Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*'a katıldılar ve o gün, hicretin 32. ayının başında Şevvâl'de şehit olarak öldürüldüler.

462. Cî'âl[306] b. Sürâka ed-Damrî ﴿جَعَالُ بْنُ سُرَاقَةَ الضَّمْرِيُّ﴾

Sa'lebî de denir. Onun, Ensâr'dan Selimeoğulları'ndan Sevâdoğulları'ndan sayılan bir kişi olduğu da söylenir. O, Muhacirlerin fakirlerinden idi ve salih, şekli bozulmuş, çirkin bir adam idi. Müslümanlıkları eskidir ve Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud*'a katıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd anlattı. O babasından rivayet etti; (babası) dedi ki:

Cî'âl b. Sürâka, *Uhud*'a yönelirken, endişeli bir şekilde soluyarak, 'Ya Resûlullah! Durum şu ki, bana senin yarın öldürüleceğin söylendi!' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) eliyle onun göğsüne vurdu ve şöyle dedi: "Zamanın hepsi yarın değil midir?"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdülazîz anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den rivayet etti; (Âsım) dedi ki:

Cî'âl b. Sürâka salih bir adam idi. Şekli bozulmuş, çirkin idi. Müslümanlarla beraber *Hendek*'te çalışıyordu. Resûlullah (sas) o gün onun ismini değiştirip onu Amr olarak isimlendirmişti. Bunun üzerine Müslümanlar, (recez ölçüsü ile) şiir söylemeye ve şöyle demeye başladı:

*O, onu Cü'ayl'den sonra Ömer olarak isimlendirdi,
İhtiyacı şiddetli olanın bir gün yardımcısı oldu.*

Resûlullah (sas) da bundan sonra sadece Ömer demeye başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana da Yezîd b. Firâs el-Leysî anlattı. O Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemir'den rivayet etti; (Şerîk) dedi ki:

Cü'ayl ise Müslümanlarla beraber, 'O onu Cü'ayl'den sonra Ömer olarak isimlendirdi' demeye başladı. Resûlullah (sas) Müslümanlarla beraber gülüyordu. Onlar Resûlullah'ın (sas) (söylenene) aldırmadığına kanaat getirdiler.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O, Ci'âl b. Sürâka'dır. Onun ismi, ism-i tasğir (küçültme ismi) veznine sokulup Cü'ayl dendi. Resûlullah (sas) ise onu Amr olarak isimlendirdi. Ancak şiir, bu şekilde, Ömer şeklinde geldi. Ci'âl, Resûlullah (sas) ile beraber *el-Müreysi*'ye ve seferlerin hepsine de katıldı. Resûlullah (sas), müellefe-i kuluba (kalpleri telif edilenlere) *el-Ci'râne*'de Hayber ganimetlerinden verdi. Sa'd b. Ebû Vakkâs, 'Ya Resûlullah! Uyeyne b. Hısn'a, el-Akra b. Hâbis'e ve o ikisinin benzerlerine develerden yüz(er) yüz(er) verdin. Cü'ayl b. Sürâka ed-Damrî'yi ise bıraktın!' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Dikkat edin! Nefsim, elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, Cü'ayl b. Sürâka, -Uyeyne ve el-Akra gibi- yeryüzü dolusu insandan daha hayırlıdır. Ben o ikisine, Müslüman olmaları için, sevgimi gösterdim. Cü'ayl b. Sürâka'yı ise, Müslümanlığına bıraktım!"*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Muhammed b. Abdurrahman anlattı. O Umâre b. Gaziyye'den rivayet etti; (Umâre) dedi ki:

Resûlullah (sas), Ci'âl b. Sürâka'yı, *Zatürrikâ* gazvesinde Resûlullah'ın (sas) ve Müslümanların esenliğini müjdeleyici olarak *Medine*'ye gönderdi.

463. Vehb b. Kâbus el-Müzenî ﴿وهب بن قابوس المزني﴾

O, beraberinde kardeşinin oğlu el-Hâris b. Ukbe b. Kâbus olduğu halde, kendilerine ait bir koyun sürüsüyle, *Müzeyne* dağından geldiler. *Medine*'de bir kısım hayırsız kimseler bulup, 'İnsanlar nerede?' diye sordular. (Oradakiler) ise, 'Uhud'da! Resûlullah (sas), Kureyş'ten müşriklerle savaşmak için çıktı!' dediler. Bunun üzerine o ikisi, 'Bir şeyi bizzat gördükten sonra izini aramayız!' deyip Müslüman oldular. Sonra çıktılar, nihayet *Uhud*'da Peygamber'e (sas) gelip, topluluğu savaşırken buldular. Savaşın gidişatı Resûlullah ve ashâbının lehineydi. Bunun üzerine onlar, Müslümanlarla beraber yağmalama için saldırdılar. Onların arkasından Hâlid b. el-Velîd ve İkrime b. Ebû Cehil'in yönettiği atlılar geldi. (Derken) birbirlerine girdiler. İkisi en şiddetli şekilde savaştilar. (Sonra) müşriklerden bir grup (Müslümanlara saldırmak için) ayrıldı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Bu grup için kim var?"* dedi. Vehb b. Kâbus, 'Ben, ya Resûlullah!' deyip kalktı. Onlara ok attı, nihayet onlar uzaklaştılar. Sonra geri döndü.

(Derken) başka bir grup ayrıldı. Resûlullah (sas), “*Bu birlik için kim var?*” dedi. el-Müzenî, ‘Ben, ya Resûlullah!’ deyip kalktı. O bölüğü kılıçla kovdu. Nihayet kaçtılar. Sonra el-Müzenî geri döndü. Ardından başka bir birlik meydana çıktı. Resûlullah (sas), “*Kim bunlara kalkar (mukavemet eder)?*” dedi. el-Müzenî, ‘Ben, ya Resûlullah!’ dedi. Resûlullah (sas), “*Kalk ve Cennet’e sevin!*” dedi. Bunun üzerine el-Müzenî, mutlu bir şekilde, ‘Vallahi, ne vazgeçerim, ne de vazgeçilmesini isterim!’ diyerek kalktı. (İşte) o kalkıp, onların en uzak uç kısmından çıkıncaya kadar, onların içine girip kılıçla vurmaya başladı. Resûlullah (sas) ve Müslümanlar ona bakıyorlardı. Resûlullah, “*Allah’ım ona merhamet et!*” diyordu. Onlar kendisini kuşatmış olarak bu şekilde (çarpmaya) devam etti. Nihayet onların kılıçları ve mızrakları onu sarıp, onlar onu öldürdüler. Onda o gün, hepsi de hayatî organa (can alıcı yere) ulaşmış olan yirmi -mızrakla (yapılmış)- yaralama bulundu ve (yine) o gün ona müslelerin en çirkini ile müsle yapıldı. Sonra onun ardından kardeşinin oğlu el-Hâris kalkıp ona benzer şekilde savaştı. Nihayet o da öldürüldü. Resûlullah da, ikisi öldürülmüş olarak onların yanında durup, “*Allah senden hoşnut olsun, zira ben senden hoşnutum!*” - Vehb’i kastediyor- dedi. Sonra, ayakları üzerinde kalktı. Hâlbuki O’nu (sasa) etkileyen yaralar almıştı. Ayakta durmak doğrusu O’na çok zor geliyordu. O (sas) ayakta durmaya devam etti. Nihayet el-Müzenî, üzerinde -kırmızı işaretleri olan- bir cübbe ile mezara kondu. Resûlullah (sas) da cübbeyi onun başı üzerine uzatıp (yayıp) onu (Vehb’in başını) örttü. Onu uzunlamasına cübbenin içerisine soktu. Cübbe onun baldırlarının yarısına ulaştı. Resûlullah bize emretti de, biz üzerlik otu toplayıp, o mezar içerisinde iken onun ayakları üzerine koyduk. Sonra Resûlullah (sas) ayrıldı. Ömer b. el-Hattâb ve Sa’d b. Ebû Vakkâs ise şöyle diyorlardı: ‘Bizim için, el-Müzenî’nin hali üzere Allah ile buluşmamızdan daha sevimli, üzerinde öleceğimiz (başka) bir hal yoktur!’

464. Amr b. Ümeyye ﴿عمرو بن أمية﴾

[Amr b. Ümeyye] b. Huveylid b. Abdullah b. İyâs b. Abd b. Nâşire b. Ka’b b. Cüdey b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne. Onun yanında (hanımı olarak) Sühayle bt. Ubeyde b. el-Hâris b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay vardı. Sühayle, onun için bir grup (çocuk) doğurdu. Amr b. Ümeyye müşriklerle beraber *Bedir*’e ve *Uhud*’a katıldı. Sonra o müşrikler *Uhud*’dan ayrıldıkları vakit Müslüman oldu. Amr, cesur, yiğitliği olan bir

adamdı. *Ebû Ümeyye* diye künyeleniyordu. O, Ebû Kılâbe el-Cermî'nin, kendisinden Ebû Ümeyye'den (diyerek) rivayet ettiği kişidir.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î anlattı. O Yahya b. Ebû Kesîr'den, o Ebû Kılâbe'den rivayet etti:

Onun (Ebû Kılâbe'nin) Peygamber'den (sas) rivayet ettiği bir hadiste, Resûlullah (sas), Amr b. Ümeyye ed-Damrî'ye, "Ey Ebû Ümeyye!" dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Amr b. Ümeyye'nin Müslüman olarak katıldığı ilk sefer, hicretin 36. ayının başında Safer'deki *Bi'rü Ma'ûne* oldu. Onu o gün Âmiroğulları esir etti. Âmir b. et-Tufeyl ise ona, 'Durum şu ki, kuşkusuz benim annem bir baş (insan) azad etmeyi adamıştı. Sen onun yerine hürsün!' dedi ve onun perçemini kesip kopardı. O *Medine*'ye varıp Resûlullah'a, *Bi'rü Ma'ûne*'de ashâbından öldürülenlerin katlini haber verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Sen onlardansın!*" -'kaçtın (kurtuldun) ve onların öldüğü gibi öldürülmedin' demek istiyor- dedi. Amr, *Bi'rü Ma'ûne*'den ayrılarak *Medine*'ye yaklaştığında, Kılâboğulları'ndan iki adamla karşılaşp, o ikisiyle savaştı ve onları öldürdü. O ikisi için Resûlullah (sas) (tarafın)dan (verilmiş) bir eman vardı. Resûlullah (sas) o ikisinin diyetini ödedi. Onlar, Resûlullah'ın (sas) kendileri sebebiyle, Nadîroğullarına -diyetleri hakkında kendilerinden yardım istemek için çıktığı iki maktûl kişidir.

O dedi ki: (Yine) Resûlullah (sas) Amr b. Ümeyye'yi ve onunla beraber Seleme b. Eslem b. Harîş el-Ensârî'yi *Mekke*'ye Ebû Süfyân b. Harb'a bir seriyye olarak gönderdi. O ikisinin yeri bilinip arandılar (ele geçirilmek istendiler). (Ama) ikisi gizlendiler. Amr b. Ümeyye ise, *Mekke* tarafında (bir) mağaradaki bu gizlenmesi (sırası)nda, Ubeydullah b. Mâlik b. Ubeydullah et-Teymî'yi mağlup edip onu öldürdü ve Hubeyb b. Adî'e gitti. O, çarmıha gerilmiş haldeydi de, onu tahtasından indirdi. ed-Dîloğulları'ndan müşriklerden tek gözlü, uzun bir adamı öldürdü. Sonra *Medine*'ye geldi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onun gelmesine sevindi ve onun için hayır duasında bulundu. Resûlullah (sas) onu en-Necâşî'ye iki mektupla gönderdi. Mektupların birinde ona kendisini Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb ile evlendirmesini yazdı. Diğerinde ise ondan, ashâbından onun yanında geriye kalanları kendisine göndermesini istiyordu. Bunun üzerine en-Necâşî Resûlullah'ı (sas) Ümmü Habîbe ile evlendirdi. Ashâbını ona iki gemi içerisinde gönderdi. Amr b. Ümeyye'nin *Medine*'de

el-Hakkâkîn'in^[307] yanında -marangozları kastediyor- bir evi vardı ve o *Medine*'de Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliğinde öldü.

465. *Dihye b. Halîfe* ﴿دَحْيَةَ بْنِ خَلِيفَةَ﴾

[*Dihye b. Halîfe*] b. Ferve b. Fedâle b. Zeyd b. İmruülkays b. el-Hazrec. Bu (son zat), Zeydümenât b. Âmir b. Bekir b. Âmir el-Ekber b. Avf b. Bekir b. Avf b. Uzre b. Zeydüllât b. Rûfeyde b. Sevr b. Kelb b. Vebere b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. *Dihye b. Halîfe*, Müslümanlıkları eski idi ve *Bedir*'e katılmadı. O, *Cibrîl*'e benzetiliyordu.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd, Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Zekerıyyâ b. Ebû Zâide anlattı. O Âmir eş-Şa'bî'den rivayet etti; (Âmir) dedi ki:

Resûlullah (sas), ümmetinden^[308] üç kişiyi (başkalarına) benzetip dedi ki: “*Dihye el-Kelbî, Cibrîl'e benzer; Urve b. Mes'ûd es-Sekafî, İsa b. Meryem'e benzer; Abdüluzzâ ise, ed-Deccâl'a benzer!*”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Muğîre'den, o Yezîd b. el-Velîd'den, o Ebû Vâil'den rivayet etti; (Ebû Vâil) dedi ki:

Dihye el-Kelbî, Cibrîl'e benzetiliyordu; Urve b. Mes'ûd'un durumu, Sâhib-i Yâsin'in (Habîbü'n-Neccâr'ın) durumu gibi idi; Abdüluzzâ b. Katan ise ed-Deccâl'e benzetiliyordu.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o İbn Şihâb'tan rivayet etti; (İbn Şihâb) dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Gördüğüm kimselerin Cibrîl'e en çok benzeyeni, Dihye el-Kelbî'dir!*”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O İshâk b. Süveyd'den, o Yahya b. Ya'mur'dan, o İbn Ömer'den, o Peygamber'den rivayet etti; (Peygamber) dedi ki:

“*Cibrîl, Peygamber'e Dihye el-Kelbî suretinde geliyordu!*”

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Yahya b. Sa'd'dan, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o Âişe'den rivayet etti; (Âişe) dedi ki:

Resûlullah şiddetli bir sıçrama ile sıçradı (kalktı), bunun üzerine ben baktım da, bir de gördüm ki, onunla beraber, bir beygir üzerinde duran, üzerinde beyaz bir sarık bulunan, (sarığın) ucunu omuzları arasında sarkıtmış bir adam! Resûlullah (sas) ise, elini onun beygirinin yele yerinin üzerine koymuş. Bunun üzerine ben, ‘Ya Resûlullah! Kuşkusuz senin sıçraman beni korkuttu, kim bu?’ dedim. O, “*Peki onu gördün (mü)?*” dedi. Ben, ‘Evet!’ dedim. Resûlullah (sas), “*Peki kimi gördün?*” dedi. Ben, ‘Dihye el-Kelbî’yi gördüm!’ dedim. O, “*Bu, Cibrîl aleyhisselam’dır!*” dedi.

Bize Ya’kûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan rivayet etti; (Sâlih) dedi ki: İbn Şihâb şöyle dedi: Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes’ûd, Abdullah b. Abbâs’ın kendisine şunu haber verdiğini haber verdi:

Resûlullah (sas), Kayser’e, onu İslâm’a davet etmek için (mektup) yazdı. Mektubunu Dihye el-Kelbî ile beraber gönderdi ve Resûlullah (sas) ona mektubu *Busra*’nın büyüğüne -onu Kayser’e takdim için- sunmasını emretti; *Busra*’nın büyüğü de onu Kayser’e sundu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O, onunla *Hıms*’ta buluşup ona Resûlullah’ın (sas) mektubunu sundu. Bu ise hicretin 7. senesi Muharrem’de oldu. Dihye, Resûlullah (sas) ile beraber *Bedir*’den sonraki seferlere katıldı ve Mu’âviye b. Ebû Süfyân’ın halifeliğine kadar (hayatta) kaldı.

[259] Bu isim Leiden ve takip eden neşirlerde “Cerîr b. Osman” şeklinde yanlış okunmuştur. Doğrus III. Ahmed nüshasından, *Tehzîbü’l-Kemâl* ve *et-Takrîb*’den tespit edilmiştir.

[260] Leiden neşrinin metninde “el-ukul [ipler (bağlar)]” şeklindedir. Dipnotta şu ifade yer almaktadır: Yazmalar bu şekildedir; ben kelimenin “el-akl [akıl]” şeklinde olması gerektiğini düşünüyorum ki bu aynı zamanda de Goeje’nin de düşüncesidir. Ayn harfi fetha ile harekelenmek suretiyle

zaptedilen III. Ahmed nüshasına dayanarak de Goeje'nin okuyuşunu tercih ettim.

[261] Mahtût'ta ve Matbû'da “kavmuhi aleyhi cüz'ân [kavmi onun hakkında iki parça olmuş]” şeklinde kaydedilmiştir.

[262] Leiden neşrinin metninde “lî [benim]” şeklinde yer almış olup dipnotta de Goeje'nin okuyuşu “bî [benim hakkımda]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasındaki rivayete ve Zehebî'nin *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'sındaki rivayete dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[263] Leiden neşrinin metninde “tescûdu cehennem [cehennem secde eder]” şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından tespit edilmiştir. Aynı şekilde Ahmeb b. Hanbel'in *Müsned*'inde, Müslim'in *Sahîh*'inde ve İbnü'l-Esîr'in *en-Nihâye*'sinde yer almaktadır.

[264] III. Ahmed nüshasından metin böyledir. Leiden neşrinde “mine'l-küttâb [katiplerden (yazıcılardan)]” şeklinde kaydedilmiştir. Zehebî'nin *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'sında (II, 460) “fe-lekîtü yehûdiyyen min ehli Teymâ [Teymâ ehlinde bir Yahudi'yle karşılaştım.]” ifadesi yer almaktadır.

[265] Atâ neşrinde “tescûdu cehennem [cehennem secde eder]” şeklindedir (M).

[266] Atâ neşrinde (IV, 165) “Suffe” şeklinde geçmektedir (M).

[267] Leiden neşrinin metninde “bi-bni ahî [kardeşimin oğlu ile]” şeklindedir. Dipnotta ise “Veya doğrusu “ye-bne ahî [ey kardeşimin oğlu]” şeklinde olabilir.” ifadesi yer almaktadır. Bu böyledir. III. Ahmed nüshasına dayanarak bunu tespit ettim.

[268] Leiden neşrinin metninde ibare, “şenne'û lehu [ona iftira etmişler]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje'nin okuyuşu “şenifû lehu [ondan nefret etmişler]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına ve İbnü'l-Esîr'in *en-Nihâye*'sinde (şenife maddesinde) Ebû Zer'in müslüman oluşu bahsinde geçen “fe-innehüm şenifû lehu [Onlar ondan nefret etmişler]” ibaresine dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[269] Sâbi, dinini terkedip başka dine giren kimseler için kullanılmaktadır.

[270] “Büyük, çirkin, söylenmesi caiz olmayan” anlamında (M).

[271] Bu, esas alınan neşirdeki “fekade'anî sâhibuhu” ibaresinin karşılığıdır. Atâ neşrinde (IV, 167) “fekad aniye sâhibuhu [onun arkadaşı tedirgin olmuştu]” şeklinde kaydedilmiştir (M).

[272] Bu isim Atâ neşrinde burada ve müteakip pasajda “Rahda” şeklinde harekelenmiştir (M).

[273] Esas alınan neşirde ifadenin akışı bu şekildedir. Atâ neşrinde (IV, 167) “Kardeşlerimiz!” anlamındaki (ihvetünâ) ibaresi yoktur (M).

[274] İsimlerinin kökü olan kelimelere gönderme yaparak yaptığı bir duadır (E).

[275] Leiden neşrinin metni “ve kable zâlike kad talebe [bundan önce aramıştı]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje ve Wüstenfeld’in okuyuşları “mâ kad talebe [aramamıştı]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasına dayanarak onların okuyuşunu tercih ettim.

[276] Mekke ile Medine arasında dar bir boğaz (M).

[277] el-Mukl, hurmaya benzeyen iri bir meyvedir (M).

[278] el-Fey, savaşırsız elde edilen ganimet ve haraç anlamlarında kullanılmaktadır (M).

[279] Medine’nin doğusunda bir köy (M).

[280] Tevbe 9/34.

[281] Matbû’da kelime “en-nebe [haber]” şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshası, *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ* (II, 63) İbn Manzûr’un *Muhtasaru Târîhi Dimaşk*’tan (XXVIII, 302) tespit edilmiştir.

[282] Sel (سَل), Medine yakınında bir dağdır (M).

[283] Leiden neşrinde ibare “indehu [onun yanında]” şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından tespit edilmiştir. Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’sında (II, 63) benzeri mevcuttur.

[284] Fels’in çoğulu. Fels, dinarın binde biri olan para birimidir. On dirhem ise bir dinara, eşittir. Fels bakırdan, dirhem gümüşten, dinar ise altındandır (M).

[285] İbare Matbû’da “felnükmil [tamamlayalım]” şeklindedir. Yazma nüshada kelime “fenelkemüke” şeklindedir ve üzerinde “sah [doğru]” ifadesi yer almaktadır, “el-lekm” ise “savunma” anlamındadır. Ben İbn Asâkir’in Târîh’inde geçen rivayeti esas aldım. Aynı şekilde İbn Manzûr’un *el-Muhtasar*’ında (XXVIII, 302) ve Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’sında (II, 71) nakledilmiştir.

[286] Parantez içindeki kısım Atâ neşrinde (IV, 172) yoktur (M).

[287] III. Ahmed nüshasında “ferre” şeklinde geçen kelime İhsân ve Atâ neşirlerinde “harra [yere kapaklanırdı]” şeklinde yazılmıştır.

[288] Esas alınan neşirde geçen “la e’urruke [seni lekeleyemem]” ifadesi III. Ahmed nüshasından alınmıştır. Atâ neşrinde (IV, 173) ise “Seni şerle donatamam [la ü’iddüke bişerrin]” şeklinde geçmektedir.

[289] Bu, esas alınan neşirdeki “te’urrunî bişerrin [beni lekellersin]” ifadesinin karşılığıdır. Atâ neşrinde (IV, 173) “tü’iddüni [beni şerle donatırsın]” şeklinde kaydedilmiştir.

[290] III. Ahmed nüshasında metin “edberet [sırt dönse]” şeklindedir. İbarenin aynısı İmâm Ahmed’in *Müsned*’inde (V, 159) Zehebî’nin *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’sında (II, 64) geçmektedir. Leiden neşrinin metninde “üzbiret” şeklinde geçen ibare de Goeje tarafından “üz’iret” şeklinde okunmuştur. Atâ neşrinde (IV, 173) ise “üdbirtü [sırt dönülsem]” şeklinde kaydedilmiştir.

[291] Felsin çoğulu. Bakırdan olan fels, dinarın binde biri olan para birimidir (M).

[292] İbn Büreyde adı Matbû ve mahtûtta “Ebû Büreyde” şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu *Tehzîbü’l-Kemâl* (VI, 372) ve *Siyerü a’lâmi’n-nübelâ*’dan (II, 74) tespit edilmiştir.

[293] Meymûn b. Mihrân adı İhsân ve Atâ neşirlerinde “Mihrân b. Meymûn” şeklinde tahrif edilmiştir.

[294] Bu anlam ilgili lafzın (emmâ) şeklinde okunmasına göredir. Lafzın (emâ) şeklinde okunması durumunda ise anlam “Dikkat edin/Bilin ki” olur (M).

[295] Leiden neşrinde ibare “ve tehavvefenâ Usmanü aleyhi [Osman ise bizden onun sebebiyle korktu]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje okuyuşu “tehavvefne Usmane aleyhi” yani [Osman’ın ona kötülük yapmasından korktuk.] şeklindedir. III. Ahmed nüshasına dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[296] Metinde geçen ne’am kelimesi, otlayan inek, deve, koyun, keçi gibi hayvanlara verilen genel bir addır (M).

[297] Leiden neşrinde ibare “fe i’zemûhâ [onu kendinizden uzaklaştırın]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasında ise “fe iğzemûhâ [onu heves ve kabalıkla yeyin]” şeklinde olup III. Ahmed rivayetini, en-Nihâye’de geçen Ebû Zer hadisindeki ifadeye dayanarak tercih ettim.

[298] Leiden neşrinde ibare “femâ nerâhu bişey’in [Biz de onu bir şey görmüyoruz]” şeklindedir. III. Ahmed nüshasında “femâ nedâhu bişey’in [onu herhangi bir şey için davet etmedi]” şeklindedir. Leiden neşrinin dipnotunda de Goeje’nin okuyuşu “femâ bezâhu bişey’in [ona hiçbir şekilde kötülük yapmadı]” şeklinde olup doğrusu budur.

[299] Nakib veya yönetici anlamında (M).

[300] veya “evleniyorsun!” (M).

[301] Leiden neşrinin metninde ifade “lî [benim için]” şeklindedir. Dipnotta de Goeje’nin okuyuşu “bî [bende/benim hakkımda]” şeklinde olup III. Ahmed nüshasındaki rivayete dayanarak onu tercih ettim.

[302] Leiden neşrinin metninde “kesiye [giydi]” şeklindedir. de Goeje’nin okuyuşu “küsiye [giydirildi]” şeklinde olup III. Ahmed nüshasına dayanarak onun okuyuşunu tercih ettim.

[303] Peygamberlik iddiasında bulunup Hicri 11 (Miladi 632)’de ridde savaşlarında yer aldı (M).

[304] Esas alınan neşirde bu şekilde olan isim Atâ neşrinde (IV, 182) el-Gaym şeklinde kaydedilmiştir. *Mekke* ile *Medine* arasında *Usfan* yakınında bir vadinin adı (M).

[305] Bu ifade “yestenfiruhüm” ifadesinin karşılığıdır. Atâ neşrinde (IV, 183) ise ibare “yestefizzühüm [harekete geçirmek için]” şeklindedir (M).

[306] Leiden neşrinde ve *el-İsti’âb*’ta (s. 274) harekelemek suretiyle Cu’âl şeklinde kaydedilmiştir. *el-İkmâl*’de ise Ci’âl şeklinde kaydedilmiştir. *İştikâk*’ta da aynı şekilde yazılmıştır. *el-Kâmûs*’ta Benî Ci’âl, bir boy olarak zikredilir. III. Ahmed neşrinde de isim bu şekilde kaydedilmiştir.

[307] el-Hakkâkîn, İhsân ve Atâ neşirlerinde “el-Haddâkîn” şeklinde tahrif edilmiştir.

[308] Leiden neşrinde “Ümeyye” şeklinde yazılmıştır.

ENSÂR'DAN BEDİR'E KATILAMAYAN FAKAT UHUD VE SONRASINDAKİ SAVAŞLARA KATILANLAR [\[309\]](#)

[\[309\]](#) Buradan itibaren bu cüzün sonuna kadar olan kısım “Leiden” baskısında mevcut değildir. Müsteşriklerden Dr. Julious Leibert de dördüncü cüzün ikinci kısmının girişinde, tahkikte esas aldığı yazma nüshadaki bu büyük eksikliğe işaret etmiştir.

EVŞ KABIŁESİNİN ABDÜLEŞHEL KOLUNA MENSUP OLANLAR

466. Şerîk b. Ebü'l-Hayser ﴿شريك بن أبي الحيسر﴾

Ebü'l-Hayser'in adı Enes b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel'dir. Şerîk'in annesinin adı ise Ümmü Şerîk bt. Hâlid b. Huneys b. Levzân b. Abdüvüd b. Zeyd b. Sa'lebe b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir. Sâ'ide ise *Bedir* savaşına katılmış olan Hâris b. Enes el-Fihrî'nin kardeşidir.

Şerîk'in çocukları ise biri kendisiyle birlikte *Uhud* savaşına katılan Abdullah, diğerleri ise Ümmü Sahr ve Habîbe'dir. Bunların anneleri ise Ümâme bt. Simâk b. Atîk b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel'dir. Abdullah b. Şerîk'in çocuğu ise Harre savaşında öldürülen Şeybe olup annesi Kureyş'in Fihroğulları kolundan Galîze bt. Bişr'dir. Şerîk b. Ebü'l-Hayser'in çocuklarının hiçbirinin soyu devam etmemiştir.

467. Yezîd b. es-Seken ﴿سليط بن عمرو﴾

[Yezîd b. es-Seken] b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel. Annesi Nesîbe bt. Zeyd b. Abdüleşhel'dir. Yezib b. es-Seken, *Uhud*'da şehit edilmiştir.

Çocuklarından Âmir kendisi gibi *Uhud*'da, Amr ise *Harre*^[310] savaşında şehit olmuştur. Kızı Umeyre Resûlullah'a (sas) biat edenlerdendir. Kızı Fükeyhe'nin asıl adı Esmâ olup kendisinden bazı hadisler rivayet edilmiştir. Künyesi Ümmü Âmir'dir. O da Resûlullah'a (sas) biat etmiştir. Bu çocukların annesi, Ümmü Sa'd bt. Huzeym b. Mes'ûd b. Kıl (قلع) b. Cerîş b. Abdüleşhel'dir.

Âmir b. Yezîd'in çocuklarından Muhammed, *Harre* savaşında şehit olmuş, Musa'nın soyu ise devam etmemiştir. Bu iki çocuğun annesi Nâile bt. er-Rebî b. Sehl b. b. el-Hâris b. Urve b. Abdürizâh ez-Zaferî'dir. Âmir diğer çocukları ise Hüseyin, Abdullah, Ümmü Sâlih ve Ümmü Sa'd olup bunların anneleri ümmü veledir.^[311] Bunların hiçbirinin soyu devam etmemiştir. Böylelikle Zeyd b. Abdüleşhel'in neslinden, Sa'd b. Mu'âz'ın çocukları dışında kimse kalmamıştır.

468. Umâre b. Ziyâd b. es-Seken ﴿عُمَارَةُ بْنُ زِيَادِ بْنِ السَّكَنِ﴾

[Umâre b. Ziyâd b. Seken] b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel. *Uhud*'da vücudunun on dört yerinden yara alarak şehit olmuştur. Yaralandığında Resûlullah (sas), “*Gel, yaklaş!*” diyerek ayaklarını ona yastık yapmış; başı Resûlullah'ın (sas) ayağındayken ruhunu teslim etmiştir. Soyu devam etmemiştir. es-Seken b. Râfi b. İmruülkays'ın neslinden, Manzûr b. Sa'd b. Hüseyin b. Âmir b. Yezîd b. es-Seken'in iki kızından başka kimse kalmamış olup bu iki kız da Ensâr'dan olan bazı kişilerle evlenip çocuk sahibi olmuşlardır.

469. Sâbit b. Zeyd ﴿ثَابِتُ بْنُ زَيْدٍ﴾

[Sâbit b. Zeyd] b. Mâlik b. Abd b. Ka'b b. Abdüleşhel. Annesi Amre bt. Mes'ûd b. Kays b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Sâbit, *Bedir* savaşına katılan Sa'd b. Zeyd'in kardeşidir. Sâbit b. Zeyd'in çocukları, biri Resûlullah'a (sas) biat eden Ümmü Niyâr, diğeri ise Ümmü Abdullah'tır.

470. Ebû Cebîre ﴿أَبُو جَبْرِ﴾

[Ebû Cebîre] b. el-Husayn b. en-Nu'mân b. Sinân b. Abduka'b b. Abdüleşhel. Adı Eslem'dir. Annesi Lübnâ bt. Bişr b. Adî b. Übey b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf olup Ensâr'ın Kavâkıla kolundandır. Hepsî de Abdüleşheloğulları'ndandır. Ebû Cebîre'nin çocuklarından Cebîre, *Harre* savaşında öldürülmüş olup annesi ümmü veledir. Abdurrahman, Yezîd ve Mahmûd da *Harre*'de öldürülmüş olup anneleri Ümmü Abdurrahman bt. en-Nu'mân b. Mukarrin el-Müzenî'dir.

471. ed-Dahhâk b. Halîfe ﴿الضَّحَّاكُ بْنُ خَلِيفَةَ﴾

[ed-Dahhâk b. Halîfe] b. Sa'lebe b. Adî b. Ka'b^[312] b. Abdüleşhel. Annesi Serrâ bt. Kays b. Ze'ûrâ b. Harâm b. Cündeb'tir. Adî b. en-Neccâr oğulları'ndandır. ed-Dahhâk'ın Mahmûd ve Yezîd isimli iki kardeşi olup bunlar *Bu'âs*^[313] savaşında öldürülmüşlerdir; soyları devam etmemiştir. ed-Dahhâk b. Halîfe'nin oğulları Sâbit, Ebû Bekir, künyesi Ebû Hafs olan Ömer ve Ebû Cebîre'dir. Kızlarından Sübeyte, Muhammed b. Mesleme ile evlenmiştir. Diğer kızları ise Bekre, Hammâde ve Safiyye'dir.

Bu çocukların anneleri ise Evs kabilesinden Esmâ bt. Mürşide b. Cebr b. Mâlik b. Cüveyriye b. Hârise'dir. ed-Dahhâk'ın diğer bir oğlu ise *Harre* savaşına süvari olarak katılıp şehit olan Abdullah olup annesi Kaysu Aylân kabilesinin Ca'fer b. Kilâb b. Rebî'aoğulları kolundan bir kadındır. Kızı Ümmü Hafs'ın annesi ise ümmü veledir. Sa'lebe b. Adî b. Ka'b b. Abdüleşhel'in neslinden, ed-Dahhâk'ın oğulları Sâbit ve Ebû Cebîre'nin çocukları dışında kimsenin soyu devam etmemiştir. ed-Dahhâk, Müslüman olduktan sonra *Uhud* savaşına katılmıştır. Dini yaşayışı hususunda kınanmış birisidir. Ömer'in hilafeti döneminde vefat etmiştir.

472. **Abdurrahman b. Sâbit** ﴿عبد الرحمن بن ثابت﴾

[Abdurrahman b. Sâbit] b. es-Sâmit b. Adî b. Ka'b b. Abdüleşhel. Annesi Kılâbe bt. Sayfî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris'tir. *Uhud* savaşına katılmış ve çarpışmada bir ayağını kaybetmiştir. Amr ve Abdurrahman adlı iki oğlu olup anneleri Esmâ bt. Amr olup Kaysu Aylân kabilesinin Eşca kolundandır. es-Sâmit b. Adî'nin nesli devam etmemiştir.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Abdurrahman b. Abdurrahman b. Sâbit b. Sâmit'ten, o babasından, o da dedesinden şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) mescitte, Abdüleşheloğulları'ndan namaz kılmakta olan bir adam gördü. Adam üzerine aldığı örtüye iyice bürünmüş, secdeye giderken yerdeki çakılların soğuşundan korunmak için ellerini örtünün üzerine koyuyordu.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Kanaatimizce bu rivayette bir karışıklık bulunmaktadır. Çünkü olayı gören kişinin Abdurrahman b. Sâbit'in babası olan Sâbit b. Sâmit olduğu belirtilmektedir. Hâlbuki Resûlullah'ın (sas) ashâbından olup olaya şahit olan kişi bizzat Abdurrahman b. Sâbit'tir.

473. **Sâbit b. Vakş** ﴿ثابت بن وقش﴾

474. **Rifâ'a b. Vakş** ﴿رفاعة بن وقش﴾

[Rifâ'a b. Vakş] b. Vakş, Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel. Sâbit ve Rifâ'a'nın anneleri ise Kaysu Aylân kabilesinin Mürre b. Avf b. Sa'd b.

Zibyânoğulları'ndan Mâviyye bt. Amr'dır. Her iki kardeş de *Uhud*'da şehit olmuşlardır. Savaşta Rifâ'a'yı Hâlid b. el-Velîd öldürmüştür.

475. *Amr b. Sâbit* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Amr b. Sâbit] b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel. Annesi, Leyla bt. el-Yemân'dır. el-Yemân ise Abdüleşheloğullarıyla müttefik olan Huseyl b. Câbir el-Absî'dir. Annesi Leyla bt. el-Yemân, Huzeyfe b. el-Yemân'ın kız kardeşidir. Amr'ın soyu devam etmemiştir. Amr, *Uhud*'da şehit edilmiş ve “Bir rekât bile namaz kılmadan Cennet'e giren kişi” diye meşhur olmuştur. Zira o *Uhud* savaşının meydana geldiği güne kadar İslâm'a karşı hep şüphe içinde kalmış, o gün ise Resûlullah (sas) ve ashâbı *Uhud*'da iken Müslüman olmuş; eline kılıcını aldığı gibi cepheye koşmuş ve düşmanın arasına dalıp savaşmıştır. Savaş sonrası yaralı halde bulunmuş, son anlarında kendisine yaklaşıp “Ey Amr, senin burada ne işin var?” diye sorduklarında “Teslimiyetim beni buraya getirtti, Allah'a ve Resûlü'ne iman ettim, sonra kılıcımı aldım ve buraya koştum. Allah da beni şehitlikle onurlandırdı.” diyerek ruhunu teslim etmiştir. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “O, kesinlikle Cennet ehliendir.” buyurmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hârice b. Abdullah b. Süleyman anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İbn Ebû Ahmed'in mevlası olan Ebû Süfyân'dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre'nin insanlar etrafında olduğu halde şöyle dediğini duydum: “Söyleyin bakalım, bir kez bile secde etmeden Cennet'e giren bir adam biliyor musunuz?” İnsanlar susunca Ebû Hüreyre dedi ki: “O, Abdüleşheloğulları'nın Usayrim'i”^[314] denen Amr b. Sâbit b. Vakş'tır.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme'den, o Ebû Hüreyre'den şunu rivayet etti:

Amr b. Sâbit b. Vakş'ın Cahiliye döneminden kalan faizli alacağı vardı. Bu faizli alacağını teslim alanıncaya kadar İslâm'a girmek istemedi. Birgün kendisi Abdüleşheloğulları'ndan olan akrabalarının bulunduğu mahalleye geldi ve “Sa'd b. Mu'âz nerede?” diye sordu. “*Uhud*'da” dediler. “Yakınlarım nerede?” diye sordu. Yine “*Uhud*'da” dediler. Bunun üzerine o

da hemen evdeki savaş aletlerini kuşanıp *Uhud*'a koştu. Onu gören Müslümanlar, "Ey Amr, bizden uzak dur!" deyince o da "Ben de iman ettim, İslâm'ı kabul ettim." diyerek savaşa girişti. Savaş sonunda can boğaza dayanmış bir halde ailesinin yanına getirildi. Sa'd b. Mu'âz, Amr'ın kız kardeşine, "Ona sor bakalım, kabilecilik ve ırkçılık duygularıyla mı, yoksa sırf Allah ve Resûlü adına müşriklere duyduğu öfke sebebiyle mi gelip savaştı?" dedi. Amr "Allah ve Resûlü adına savaştım." deyip ruhunu teslim ederek bir kez bile namaz kılmadan Cennet'e girdi.

476. Süleym b. Sâbit ﴿سُلَيْمُ بْنُ ثَابِتٍ﴾

[Süleym b. Sâbit] b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel. Annesi, Leyla bt. el-Yemân'dır. el-Yemân ise Abdüleşheloğullarıyla müttefik olan Huseyl b. Câbir el-Absî'dir. Annesi Leyla bt. el-Yemân, Huzeyfe b. el-Yemân'ın kız kardeşidir. Süleym'in çocuğu Abdullah olup Abdullah'ın annesi de Hind bt. Selâme b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir. Abdullah'ın da Amr ve Musa adlarında iki oğlu olup *Harre* savaşında şehit olmuşlardır. Ayrıca Humeyde ve Ümmü Amr adlarında iki kızı vardır.

Süleym, *Uhud*, *Hendek*, *Hudeybiye* ve *Hayber*'e katılmış, *Hayber* savaşında, hicrî 7. yılda şehit olmuştur.

477. Ebû Nâile ﴿أَبُو نَائِلَةَ﴾

Adı Silkân b. Selâme b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir. Annesi Ümmü Amr bt. Atîk b. Amr b. Abdüleşhel b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs'tir. Silkân b. Selâme'nin Abbâd ve Abdullah isimli iki oğlu olup bunlardan Abbâd *Harre* savaşında öldürülmüştür. Kızı Muhayyâ, Resûlullah'a (sas) biat edenlerdendir. Bu çocukların anneleri Ümmü Süheyl bt. Rûmî b. Vakş b. Zuğbe b. b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir. Ebû Nâile, *Uhud* savaşına katılmıştır. Ka'b b. el-Eşref'i öldüren grupta kendisi de vardı. Ka'b b. el-Eşref'in sütkardeşidir. *Uhud* savaşında Peygamber'in görevlendirdiği okçulardandır. Şairlik yönü de vardır. Ka'b b. el-Eşref ile konuşma işini üstüne almış, ona bazı değerli eşyalarını rehin verip yerine hurma almak üzere gece karanlığında Ka'b b. el-Eşref'in evine gitmiş, onunla konuşup güvenini kazandıktan sonra "Bu gece çok güzel kokuyorsun." diyerek başını koklamak istemiş, bu sırada saçını sıkıca kavrayıp yakında saklanmış olan

arkadaşlarına “Vurun Allah düşmanına!” diyerek bağırarak ve hep beraber üzerine çullanıp Ka’b b. el-Eşref’i öldürmüşlerdir.

478. *Kardeşi Sa’d b. Selâme* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Sa’d b. Selâme] b. Vakş b. Zuğbe b. Ze’ûrâ b. Abdüleşhel. Annesi Süheyne bt. Abdullah b. Rifâ’a b. Necde b. Nümejr olup Evs kabilesinin Vâkıfoğulları kolundandır. Sa’d’ın Meymûne adındaki kızının annesi Sâ’ideoğulları’ndan Bişre bt. Abdullah b. Sehl’dir. Sa’d, *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki bütün savaşlara Peygamber ile birlikte iştirak etmiş, *Köprü* savaşında^[315] şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

479. *Sehl b. Rûmî* ﴿سهل بن رومی﴾

[Sehl b. Rûmî] b. Vakş b. Zuğbe b. Ze’ûrâ b. Abdüleşhel. Annesi Süheyne bt. Abdullah b. Rifâ’a b. Necde b. Nümejr olup Evs kabilesinin Vâkıfoğulları kolundandır. Sehl, Sa’d b. Selâme’nin anne bir kardeşidir.

Sehl, *Uhud*’da şehit olmuş, soyu devam etmemiştir. Böylelikle Vakş b. Zuğbe b. Ze’ûrâoğulları’ndan kimse kalmamış; ayrıca Ze’ûrâ b. Abdüleşheloğulları’nın da soyu devam etmemiştir.

480. *Ma’bed b. Mahreme* ﴿عتبة بن مسعود﴾

[Ma’bed b. Mahreme] b. Kıl b. Harîş b. Abdüleşhel. Peygamber ile birlikte *Uhud*’a katılmış ve şehit olmuştur.

481. *Abbâd b. Sehl* ﴿عباد بن سهل﴾

[Abbâd b. Sehl] b. Mahreme b. Kıl b. Harîş b. Abdüleşhel. Peygamber ile birlikte *Uhud*’a katılmış ve şehit olmuştur. Nesli devam etmemiştir. Kendisini şehit eden kişi Safvân b. Ümeyye el-Cümahî’dir.

482. *Sayfî b. Kayzî* ﴿سفيان بن معمر﴾

[Sayfî b. Kayzî] b. Amr b. Sehl b. Mahreme b. Kıl b. Harîş b. Abdüleşhel. Annesi, Ümmü’l-Hübâb es-Sa’be bt. et-Teyyehân b. Mâlik olup Ebü’l-Heysem b. et-Teyyehân’ın kız kardeşidir. Sayfî b. Kayzî, *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Nesli devam etmemiştir. Kendisini şehit eden kişi Dırâr b. el-Hattâb el-Fihri’dir.

483. *Kardeşi el-Hübâb b. Kayzî* ﴿الحَبَابُ بْنُ قَيْظٍ﴾

[Hübâb b. Kayzî] b. Amr b. Sehl b. Mahreme b. Kıl b. Harîş b. Abdüleşhel. Annesi, Ümmü'l-Hübâb Sa'be bt. et-Teyyehân b. Mâlik olup Ebü'l-Heysem b. et-Teyyehân'ın kız kardeşidir. el-Hübâb *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

484. *İyâs b. Evs b. Atîk* ﴿إِيَّاسُ بْنُ أَوْسِ بْنِ عَتِيكٍ﴾

[İyâs b. Evs b. Atîk] b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs. Ze'ûrâ b. Cüşem, Abdüleşhel b. Cüşem'in kardeşidir. Hepsi de “*Râtic*” beldesi^[316] sakinlerindendir. İyâs'ın annesi Hind bt. Sa'lebe b. Kays b. Abbâd b. Fühayre b. Beyâda b. Âmir b. Zürayk'tır. İyâs'ın el-Hâris ve Eş'as adlı oğulları *Harre* savaşında şehit olmuşlardır. Anneleri Hind bt. Sehl b. Zeyd b. Âmir b. Amr b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs'tir. İyâs, *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Kendisini şehit eden ise Dırâr b. el-Hattâb el-Fihri'dir.

485. *Kardeşi Enes b. Evs* ﴿أَنَسُ بْنُ أَوْسٍ﴾

[Enes b. Evs] b. Atîk b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem. Annesi, Hind bt. Sa'lebe b. Kays b. Abbâd b. Fühayre b. Beyâda b. Âmir b. Zürayk'tır. *Uhud* ve Hendek savaşlarına katılmış; Hendek savaşında Hâlid b. el-Velîd'in attığı bir okla şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

486. *Kardeşleri Mâlik b. Evs* ﴿مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ﴾

[Mâlik b. Evs] b. Atîk b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem. Annesi, Hind bt. Sa'lebe b. Kays b. Abbâd b. Fühayre b. Beyâda b. Âmir b. Zürayk'tır. Mâlik, *Uhud*, Hendek ve sonrasındaki savaşlara katılmış, Ebû Bekir'in hilafeti döneminde hicrî 12. yılda, *Yemâme* savaşında şehit olmuştur. Mâlik'in Enes adında bir oğlu olup annesi Enîse bt. et-Teyyehân b. Mâlik'tir. Böylelikle Abdüleşhel'in kardeşi Ze'ûrâ b. Cüşem'in soyu, Muhammed b. Süleyman b. Ebû Rifâ'a b. Enes b. Mâlik b. Evs'in çocukları dışında sona ermiştir. Zira bu son kısımdakiler *Kuzey Afrika*'ya yerleşip orada nesillerini devam ettirmişlerdir.

487. Kardeşleri Amr b. Evs ﴿عمرو بن أوس﴾

[Amr b. Evs] b. Atîk b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem. Annesi, Hind bt. Sa'lebe b. Kays b. Abbâd b. Führeyre b. Beyâda b. Âmir b. Zürayk'tır. *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki savaflara katılmış, *Köprü* savaşında şehit olmuştur.

488. Kardeşleri el-Hâris b. Evs ﴿الحارث بن نوفل﴾

[el-Hâris b. Evs] b. Atîk b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem. Annesi, Hind bt. Sa'lebe b. Kays b. Abbâd b. Führeyre b. Beyâda b. Âmir b. Zürayk'tır. *Uhud* ve sonrasındaki savaflara katılmış, *Ecnâdeyn* savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

489. Kardeşleri Umeyr b. Evs ﴿عمير بن أوس﴾

[Umeyr b. Evs] b. Atîk b. Amr b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ze'ûrâ b. Cüşem. Annesi Sa'be bt. Zeyd b. Âmir b. Amr b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs'tir. *Uhud* ve sonrasındaki savaflara katılmış, Ebû Bekir'in hilafeti döneminde hicrî 12. yılda, *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

490. Kardeşleri Âmir b. Evs ﴿عامر بن أوس﴾

[Âmir b. Evs] b. Atîk. Annesi Hind bt. Sa'lebe'dir. Peygamber (sas) ile arkadaşlık yapmış; ancak *Uhud*'a katılmamıştır.^[317] Daha sonraki savaflara katılmış ve *Harre* savaşında şehit olmuştur.

491. Sehl b. Adî ﴿سهل بن عدی﴾

[Sehl b. Adî] b. Zeyd b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi Ümeyme bt. Kayzî b. Amr b. Sehl b. Mahreme b. Kıl b. Harîş b. Abdüleşhel'dir. Sehl, *Uhud* savaşında şehit olmuş, soyu devam etmemiştir. Böylece Amr b. Cüşem'in nesli sona ermiştir.

^[310] Emevi ordusu ile Abdullah b. Zübeyr'in kuvvetleri arasında Medine'nin kuzeydoğusunda yer alan Harre'de hicrî 63 senesinde meydana

gelen savaştır.(M)

[311] Kelime anlamı bakımından “çocuk annesi” demek olan ümmü veled, bir fıkıh kavramı olarak, efendisinden çocuk doğuran cariyeyi ifade etmektedir. Ümmü veled, câriyeye tanınan özel bir statü olup, anne olduktan sonra satılması veya başkasına temlik edilmesi caiz değildir ve efendisinin ölümünden sonra hürriyetine kavuşur (M).

[312] Asıl nüshada “Sa’lebe b. Adî b. Ka’b” yerine yanlışlıkla “Sa’lebe b. Abdi Ka’b” yazılmıştır. Doğru ifade *Cemhere*, *Üsdü’l-gâbe* ve *el-İsâbe*’de geçtiği gibi bizim belirttiğimiz şekildedir.

[313] Hicretten beş yıl önce Medine’de Evs ve Hazreç kabileleri arasında meydana gelen savaştır(M).

[314] Usayrim, sözlükte kesik, fakir ve yoksun gibi anlamlara gelmektedir. Fakat bu lakabın ona hangi sebepten dolayı verildiği hususunda kaynaklarda herhangi bir malumata rastlayamadık (M).

[315] Diğer adıyla “Cisru Ebû Ubeyd Savaşı” (M).

[316] Râtîc, *Medine*’deki Yahudi kalelerinden birisinin adı olup bulunduğu belde de aynı şekilde anılmıştır. Meğazi ve hadis kitaplarında buranın bahsi geçmektedir. Bu belde Ze’ûrâ b. Cüşem b. el-Hâris b. Hazrecoğulları’nın oturduğu bir yerdir.

[317] Müellif burada Evs’in tüm oğullarını bir arada vermeyi uygun gördüğünden bu sahabinin de ismini zikredip, ana başlıkla çeliştiğinden dolayı da Uhud savaşına katılmadığını belirtmiştir.(M)

BENÎ ABDÜLEŞHEL'İN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

492. *Mahmûd b. Mesleme* ﴿سعيد بن الحارس﴾

[Mahmûd b. Mesleme] b. Seleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr. Amr da Nebî b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi Ümmü Sehm Huleyde bt. Ebû Ubeyd b. Vehb b. Levzân b. Abdüvüd b. Zeyd b. Sa'lebe b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir. Kızlarından biri Ümmü Sa'd, diğeri ise Resûlullah'a (sas) biat eden Ümmü Amr'dır. Bunların anneleri Ümâme bt. Bişr b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir. Yine kızlarından Ümmü Manzûr ve Hind de Resûlullah'a (sas) biat etmiş kişilerden olup anneleri Selemeoğulları kolundan Hind bt. Kays b. el-Karîm b. Ümeyye b. Sinân'dır.

Mahmûd b. Mesleme, *Uhud*, *Hendek*, *Hudeybiye* ve *Hayber*'e katılmış, *Hayber* savaşında şehit olmuştur. *Hayber* savaşında Merhab isimli şahsın, kaleden fırlattığı taş Mahmûd'un başına isabet edince kırılan miğfer başını ezmiş, alnının derisi yırtılıp yüzünün üstüne sarkmıştır. Resûlullah (sas) soyulan deriyi tekrar yerine yapıştırarak kendi elbisesiyle sarmış, üç gün o şekilde yaşadktan sonra vefat etmiştir.

Onun vefat ettiği gün Muhammed b. Mesleme de Merhab'ı öldürmüştür. Muhammed onu yakalamış, Ali de üzerine saldırıp onu öldürmüştür. Mahmûd b. Mesleme *Recî*'deki bir mağarada, Âmir b. Ekva ile aynı kabre gömülmüştür. Mahmûd'un kardeşi Muhammed de Resûlullah'a (sas) "Ya Resûlullah! Bana kardeşimin kabri yakınında bir arazi ver." diye talepte bulunmuş, Resûlullah (sas) da: "*Bir süvariye verilen ganimet kadar yer senin olsun. Şayet burayı işletirsen iki süvariye verilen ganimet kadar yer senin olsun.*" buyurmuştur.

493. *Mesleme b. Eslem* ﴿مَسْلَمَةُ بْنُ اسْلَمَ﴾

[Mesleme b. Eslem] b. Harîş b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Su'âd bt. Râfi b. Ebû Amr b. Âiz b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Seleme b. Eslem'in kardeşidir. *Köprü* savaşında şehit olmuştur. Soyu

devam etmemiştir. Böylece Harîş b. Adî'nin nesli daha İslâm'ın ilk yıllarında sona ermiştir. İsimleri daima Abdüleşheloğullarıyla birlikte anılmıştır.

494. *el-Hubâb* ﴿الحُبَاب﴾

495. *Habîb* ﴿حَبِيب﴾

496. *Hâcib* ﴿حَاجِب﴾

Bunlar, Zeyd b. Teym b. Ümeyye b. Hufâf b. Beyâda'nın oğullarıdır. Hepsî *Uhud*'a katılmışlar, içlerinden Habîb *Uhud*'da şehit olmuştur.

497. *Huzeyme b. Hazme* ﴿دُخْيَةُ بْنُ خَلِيفَةَ﴾

[Huzeyme b. Hazme] b. Adî b. Übey b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec. Kavâkıla'dan olup *Uhud*'a katılmıştır.

498. *Nehîk b. Evs* ﴿ثَابِتُ بْنُ وَقْشٍ﴾

[Nehîk b. Evs] b. Hazme b. Adî b. Übey b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec. Kavâkıla'dandır. *Uhud* ve sonrasındaki savaşılar katılmıştır. Resûlullah (sas) *Huneyn* zaferini ve Hevâzin kabilesinin mağlubiyetini müjdelemek üzere onu *Medine*'ye yollamıştır. Ebû Bekir de onu Ziyâd b. Lebîd'e göndererek en-Necîr ehlinin öldürmemesini emretmiştir. Nehîk ancak gece Ziyâd'ın yanına ulaşabilmiş, kendisi gelene dek esirlerden 700 kişinin öldürüldüğünü öğrenmiştir. Nehîk, gördüğü manzaranın Kurayzaoğulları esirlerinin öldürülüşüne benzediğini ifade etmiştir. Ziyâd, kalan Necîr esirlerini ve Kutayraoğulları'ndan, içinde el-Eş'as b. Kays'ın da bulunduğu seksen esiri Nehîk ile beraber *Medine*'ye göndermiştir. Ebû Bekir, gelen bu esirleri Remle bt. el-Hades'in evinde barındırmıştır.

499. *Râfi b. Sehl* ﴿عَامِرُ بْنُ أَوْسٍ﴾

[Râfi b. Sehl] b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Ümeyye. Abdüleşheloğulları'nın müttefiklerindendir. *Uhud* ve sonrasındaki savaşılar katılmıştır. Hicretin 12. yılında *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

500. Ebû Nadîr b. et-Teyyehân b. Mâlik ﴿أَبُو نَضِيرَ التَّيْهَانِ بْنِ مَالِكٍ﴾

501. Ubeydullah b. et-Teyyehân b. Mâlik ﴿عُبَيْدُ اللَّهِ التَّيْهَانِ بْنِ مَالِكٍ﴾

Bu ikisi Ebü'l-Heysem b. et-Teyyehân b. Mâlik'in kardeşleridir. Neseplerine dair bilgileri *Bedir* savaşına katılanlar arasında Ebü'l-Heysem b. et-Teyyehân'ı tanıtırken vermiştik.

502. Huseyl b. Câbir ﴿حُصَيْنُ بْنُ عَبْسَةَ﴾

[Huseyl b. Câbir] b. Rebî'a b. Amr b. Cirve b. el-Hâris b. Katî'a b. Abs b. Bağîd b. Reys b. Gatafân b. Sa'd b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır. Cirve, Huzeyfe'nin dedelerinden olan el-Yemân'dır. Cirve'ye el-Yemân denmesinin sebebi ise şudur: Cirve kendi kavminde bir kan davasıyla karşı karşıya kalınca *Medine*'ye kaçıp Abdüleşheloğullarıyla ittifak kurmuş, *Yemen* asıllılarla ittifak kurduğu için de kavmi ona "el-Yemân" lakabını vermiştir.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Ebû İshâk'tan rivayet etti. Onun da Mus'ab b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet ettiğini zannediyorum:

Bedir savaşı öncesi Huzeyfe ve babası el-Yemân'ı yolda yakalayan müşrikler ikisini de öldürmek istemiş, daha sonra kendileri aleyhine hiç kimseye yardım etmeyeceklerine dair Allah adına onlardan yemin alınca ikisini de serbest bırakmışlar. Huzeyfe ve babası, Peygamber'in yanına varıp durumu anlatmış ve "Biz müşrikler aleyhine hiç kimseye yardım etmeyeceğimize dair yemin ettik; ama yine de istersen seninle birlikte savaşıyoruz." demişler, Peygamber de "Bilakis sözünüzü tutun, biz onlara karşı Allah'tan yardım istiyoruz." buyurmuştur.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme ve Ubeydullah b. Musa verdiler; dediler ki: Bize Velîd b. Cümei anlattı; dedi ki: Bana Ebü't-Tufeyl anlattı; dedi ki: Bize Huzeyfe b. el-Yemân[\[318\]](#) *şöyle dedi:*

"*Bedir* savaşına katılmama engel olan tek şey şu olaydır: Ben ve babam Huseyl *Medine*'ye doğru yola çıkmıştık. Yolda müşrikler bizi yakaladı. Bize "Siz Muhammed'e yardım etmeye gidiyorsunuz." dediler. Biz de "Hayır,

biz sadece *Medine*’ye gitmek istiyoruz.” dedik. Onlar da *Medine* yoluna devam edip karşı tarafın ordusuna yardım etmeyeceğimize dair bizden söz aldı ve bizi serbest bıraktılar. Biz de Peygamber’in yanına gelip olan biteni anlattık. O da bize “Sözünüzü tutun, *Medine*’ye gidin. Biz onlara karşı Allah’tan yardım istiyoruz.” buyurdu. Biz de *Medine*’ye gittik.” Râvînin bildirdiğine göre Huseyl b. Câbir ve iki oğlu Huzeyfe ve Safvân *Uhud* savaşına katılabilmişlerdir.

Bize Osman b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Urve’den şöyle dediğini rivayet etti:

O gün savaş başlayıp da insanlar birbirine girdiğinde bazı Müslümanlar, tanımadıkları için Huzeyfe’nin babası Huseyl’e saldırdılar. Bunu gören Huzeyfe, “O benim babam, babam!” diye yetişmeye çalışmışsa da iş işten geçmiş, Huseyl’i öldürmüşlerdi. Babasının öldüğünü gören Huzeyfe onu öldürenlere “Allah sizi affetsin, Allah sizi affetsin! O merhametlilerin en merhametlisidir! Ne yaptınız siz! Babamı öldürdünüz!” dedi. Daha sonra olayı öğrenen Peygamber’e babasının iyilik ve güzelliklerini anlattı. Peygamber (sas) de onu öldürene, diyet ödemesini emretti.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: Denildiğine göre o gün Huzeyfe’nin babasını öldüren kişi Utbe b. Mes’ûd idi. Onun ödediği diyeti Huzeyfe fakir Müslümanlara dağıttı.

503. Huzeyfe b. el-Yemân ﴿حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ﴾

[Huzeyfe b. Huseyl] b. Câbir b. Rebî’a b. Amr b. Cirve. Cirve ise Yemân b. el-Hâris b. Katî’a b. Abs. Huzeyfe’nin annesi ise er-Rebâb bt. Ka’b b. Adî b. Ka’b b. Abdüleşhel’dir.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr verdiler; dediler ki: Bize el-A’mêş anlattı. O da Ebû Vâil’den rivayet ettiği bir bir hadiste şöyle dedi:

Huzeyfe, *Ebû Abdullah* diye künyelenirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: “Dediklerine göre Peygamber (sas) Huzeyfe b. el-Yemân ile Ammâr b. Yâsir’i kardeş kılmıştır.” Muhammed b. İshâk da aynı şeyi söylemiştir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o bir adamdan, o da Huzeyfe'den şunu rivayet etti:

Huzeyfe ve babası, Peygamber'e (sas) kavuşmak için yola çıkmışlarken yolda Ebû Cehil ve müşriklerle karşılaştılar. Müşrikler "Nereye gidiyorsunuz?" diye sorunca "Bir işimiz var." dediler. Müşrikler ise "Hayır, siz Muhammed ve arkadaşlarına yardıma gidiyorsunuz!" dediler ve karşı tarafa katılıp kendilerine karşı savaşmayacaklarına dair onlardan söz aldıktan sonra Huzeyfe ile babasını salıverdiler. Peygamber'in (sas) yanına geldiklerinde olayı ona anlatıp "İstersen müşriklere karşı savaşırız." dediler. Peygamber (sas) de "Hayır, biz onların mağlup olmaları için Allah'tan yardım istiyoruz. O'ndan zafer niyaz ediyoruz." buyurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: "Huzeyfe Bedir savaşına katılamadı; ama Uhud, Hendek ve sonrasındaki savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katıldı."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. Suheyb anlattı. O Musa b. Ebü'l-Muhtâr'dan, o Bilâl b. Yahya'dan o da Huzeyfe'den şunu rivayet etti:

Hendek savaşında herkes bir tarafa dağılmış, Peygamber'in (sas) yanında sadece on iki kişi kalmıştı. Peygamber (sas) yanıma geldi ve "Ey Yemân'ın oğlu!" diye seslendi. Ben de hemen yanına gittim. Bana "Ey Yemân'ın oğlu! Düşman askerlerinin olduğu yere git. Bak, durumları ne!" dedi. Ben "Ey Allah'ın elçisi! Geç oldu, hava serinledi." dedim. O da "Sen geri dönünceye kadar sıcağın soğuğun önemi yok." dedi. Bunun üzerine düşman askerlerinin olduğu yere gittim. İnsanlar dağılmış, çoğu kimse vazgeçip evine dönmüştü. Habîs Ebû Süfyân ve bir grup insan ateş yakmış etrafında oturuyorlardı. Ben de gidip yanlarına oturdum. Ebû Süfyân bir casusun geldiğini hissetmiş gibi, "Herkes yanında oturanın elini tutsun." dedi. Ben de hemen sağımda ve solumda oturanlara elimi vurup "Kimsiniz siz?" diye sordum. Daha sonra herkes uzanıp uykuya daldı. Ben de o zaman kalkıp Peygamber'in (sas) yanına gittim. Namaz kılıyordu. Eliyle yaklaşmamı işaret etti. Ben de kendisine iyice yaklaştım. Sonra ima ile uzanmamı istedi. Ben de onun dibinde uzandım. O da namazına devam etti. Hatta beni ısıtmak için cübbesinin bir tarafını üzerime yaydı. Namazı bitirince bana, "Ey Yemân'ın oğlu! Kalk otur hele, haberler nasıl?" diye sordu. Ben de

“Ey Allah’ın Resûlü! Düşman ordusu dağılıp gitmiş. Habîs Ebû Süfyân’ın yanında sadece bir avuç insan kalmış. Allah tıpkı bizim üstümüze gönderdiği gibi onların üstüne de dondurucu bir hava göndermiş. Fakat biz Allah’tan, onların ummadığı şeyi umuyoruz.” dedim.

Bize el-Fudayl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı. O da Câbir’den, o Sa’d b. Ubeyde’den, o Sıla b. Züfer’den, o da Huzeyfe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir Ramazan gecesiydi. Peygamber ile beraber kalktık. Peygamber (sas) yıkanmak istedi. Ben de onu bir örtüyle perdeledim. Yıkanınca bir kapta bir miktar su kaldı. Bana “İstersen kalan suyu dök, istersen onunla da sen yıkan.” dedi. Ben “Ya Resûlullah! Ben bu suyla yıkanmayı tercih ederim.” dedim. Ben yıkanmaya başlayınca o da bana örtü tuttu. Ben “Ya Resûlullah! Zahmet etme, örtü tutma.” dedim. O da “Hayır, sen nasıl benim için tuttuysan ben de senin için tutacağım.” buyurdu.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be anlattı. O Muğîre’den, o İbrahim’den, o da Alkame’den şöyle dediğini rivayet etti:

Birgün Şam’a gitmiştim. Mescid’e gidip Ebü’d-Derdâ’nın yanına oturdum. Bana “Gelen bu adam kim ola?” diye sordu. Ben “Kûfe ehlindenim.” dedim. O da bana “Kendisinden başka kimselerin bilmediği şeyleri bilen sır sahibi sizin aranızda değil mi?” diye sordu. Huzeyfe’yi kastediyordu.

Bize Muhammed b. el-Fudayl b. Gazvân haber verdi. O Atâ b. es-Sâib’den, O Ebü’l-Bahterî’den, o da Huzeyfe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Benim arkadaşlarım hayrı öğrendi. Ben ise şerri öğrendim. Orada bulunanlar, “Böyle yapmana sebep olan şey ne?” diye sordular. O da şöyle dedi: “Çünkü şerrin nerede olduğunu bilen, ondan sakınabilir.”

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Süveyd el-Yemâmî anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr anlattı. O Zeyd b. Selâm’den, o babasından ya da dedesinden şunu rivayet etti:

Huzeyfe b. el-Yemân'ın son anlarında Ensâr'dan olan bazı kimseler yanına gelip, "Ey Huzeyfe! Seni çok keyifsiz görüyoruz." dediler. O da şöyle dedi: "Hayır, tam da ona ihtiyacım olduğu bir zamanda imdadıma yetişen dostla, ölümle karşı karşıyayım. Pişmanlık duyan iflah olmasın! Allah'ım! Biliyorsun ki, kimsenin zulmüne ortak olmadım! Bu dar günümde de kötü arkadaştan sana sığınıyorum! İnsanlar Resûlullah'a (sas) hayrı, iyiliği soruyorlardı. Ben ise hep şerri soruyordum. Ona, "Ya Resûlullah! Biz şerre batmıştık. Allah bize hayrı gönderdi. Bu hayırdan sonra tekrar şer olacak mı?" diye sordum. "Evet!" dedi. Ben, "Peki o şerden sonra tekrar hayır olacak mı?" dedim. O da "Evet" dedi. Ben "Ya o hayırdan sonra şer olacak mı?" dedim. O da "Evet!" dedi. Ben, "Peki bu nasıl olacak?" diye sordum. O da "*Benden sonra benim yoluma uymayan, sünnetimi terk eden yöneticiler gelecek. Kalpleri şeytan kalbi, bedenleri ise insan bedeni olan kişiler türeyecek.*" buyurdu. "O vakte erişirsem nasıl davranayım?" diye sordum. O da şöyle buyurdu: "*En büyük yöneticiyi dinle. Sırtına da vursa, malını da alsın ona uy!*"

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd el-Yeşkürî haber verdi. O da şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbı ona hep hayrı sorarlardı. Ben ise hep şerri sorardım. Çünkü bir şey şer değilse onu yapar, şer olduğunu bildiğim bir şey ise ondan korunurum, diye düşünürdüm. Bir gün Resûlullah'a (sas) "Ya Resûlullah! Bu hayır ortamından sonra daha önceki gibi yine şer olacak mı?" diye sordum. O da "Ey Huzeyfe! Allah'ın kitabını oku ve ondaki hükümlerle amel et!" buyurdu. Ben soruyu yineledim. O da yine "Ey Huzeyfe! Allah'ın kitabını oku ve ondaki hükümlerle amel et!" buyurdu. Ben de bu sefer "Peki ya Resûlullah! O şerden sonra gene hayır gelecek mi?" dedim. O da "Puslu bir sükûnet ve adeta toz bulutu içindeki bazı hayırlı kimseler olacak." buyurdu. "Peki, bu hayırdan sonra şer olacak mı?" dedim. O da şöyle buyurdu: "Evet, kör ve sağır bir fitne ve Cehennem kapısında durmuş sapkınların çağrıları olacak. Onlar, kendilerine uyan herkesi doğru Cehenneme götürecekler."

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Fudayl b. Cerîr el-Âmirî anlattı; dedi ki: Bana Müslim b. Mihrâk haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Kimdir bu?” diye sordu. O kişi, “Ben Ammâr b. Yâsir'im!” dedi. Peygamber (sas), Ammâr'ın arkasındaki kişiye baktı ve “Peki, bu kim?” dedi. O kişi de “Ben Huzeyfe'yim” dedi. Peygamber (sas) ise “Bilakis sen Keysân'sın!” buyurdu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar anlattı. O Amr b. Mürre'den, o da Ebü'l-Bahterî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali'ye Huzeyfe'yi sordular; şöyle dedi: “O, Resûlullah'ın ashâbı içinde münafıkları en iyi tanıyan kişidir. Zira Resûlullah (sas) onların isimlerini ona söylemiştir.”

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O da İbn Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki: Bana Ebû Harb b. Ebü'l-Esved anlattı. O da Ebü'l-Esved'den rivayet etti; dedi ki: İbn Cüreyc ve bir adam Zâdân'dan rivayet ederek dediler ki:

Ali'ye Huzeyfe hakkında soru soruldu. O da şöyle dedi: “O münafıkları bilen ve Resûlullah'a (sas) bazı müşkillerin çözümünü soran kişidir. Eğer bunları kendisine sorarsanız bildiğini göreceksiniz.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Süleyman b. Suhaym'dan, o Nâfi'den, o da Cübeyr b. Mut'im'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Tebûk'teki Akabe gecesinde kendisine hainlik eden münafıkların adlarını Huzeyfe'den başka hiç kimseye söylememiştir. Onlar Kureyşli olmayıp hepsi de Ensâr'dan ve müttefiklerinden olan on iki kişiydiler.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Süleyman'dan, o Sâbit el-Haddâd Ebü'l-Mikdâm'dan, o da Ebû Yahya'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben de yanında iken bir adam Huzeyfe'ye “Nifak nedir?” diye sordu. O da “Nifak, İslâm'dan dem vurup onunla amel etmemendir.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülcebbâr b. el-Abbâs anlattı. O da Ebû Âsım el-Gatafânî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe insanlara öyle şeyler anlatıyordu ki, herkes dehşete düşüyordu. Kendisine “Neredeyse aramızda “mesh”^[319] cezasına çarpılacakların çıkacağını da söyleyeceksin!” denince o da şöyle dedi: “Evet, içinde maymuna ve domuza çevirilenler olacak.”

Bize Ebû Huzeyfe Musa b. Mes'ûd en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O el-A'meş'ten, o Ebû Vâil'den, o da Huzeyfe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana “İnsanlar arasından Müslümanlığını açıkça belirten kişilerin adlarını yazın.” dedi. 1.500 isim yazdık. Resûlullah'a (sas) “Ya Resûlullah! Biz 1.500 kişi olduğumuz halde bizim için endişe mi ediyorsun?” dedik. Zamanında biz bir başımıza korka korka namaz kılardık.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Müslim b. İbrahim haber verdiler. Onlar Selâm b. Miskîn'den, o da Muhammed b. Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hilafeti döneminde Ömer b. el-Hattâb bir yere âmil (zekât tahsildarı) gönderirken ilgili yerlere hitaben, “Gönderdiğim kişiyi dinleyin, ona itaat edin ve adilane bir şekilde vermenizi istediği şeyi çıkarıp verin!” diye mektup da gönderirdi. Ama Huzeyfe'yi göreve gönderirken onun hakkında yazdığı mektupta, “Onu dinleyin, ona itaat edin ve her ne isterse verin!” diye yazdı. Huzeyfe semerli bir eşeğe binerek Medine'den ayrıldı. Azığı da eşeğin üzerindeydi. Medâin'e gelince yöre halkı ve ileri gelenler onu karşıladılar. Huzeyfe'nin elinde yiyecek olarak bir parça kuru ekmek ve üzerinde azıcık et bulunan bir kemik vardı. Yöre halkına Ömer'in mektubunu okudu. Onlar da “Dilediğini iste!” dediler. O da “Burada kaldığım sürece sadece günlük yiyeceğimi ve eşeğimin yiyeceği samanı vermenizi istiyorum.” dedi. Bir müddet orada kaldı. Daha sonra Ömer geri gelmesine dair ona bir mektup gönderdi. Ömer, Huzeyfe'nin Medine'ye yaklaştığı haberini alınca yolda onun göremeyeceği bir yere saklandı. Huzeyfe'nin ilk gittiği hal üzere döndüğünü, kendisinde hiçbir değişiklik

olmadığını görünce yanına giderek onu kucakladı ve “Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşimim.” dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Mâlik b. Miğvel’den, o da Talha’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe, Medâin’e geldiğinde sırtına semer vurulmuş bir eşek üzerinde ayaklarını sarkıtmış bir haldeydi. Elinde, üzerinde bir miktar et bulunan bir kemik vardı ve yiyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân’dan, o babasından, o da İkrime’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ayaklarını bir taraftan sarkıtmak suretiyle binek üzerinde gitmek peygamberlerin usulüdür.

Bize Talk b. Gannâm en-Neha’î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreş anlattı. O Hammâd’dan rivayet etti; dedi ki: Bize Mücâhid şunu haber verdi:

Huzeyfe b. el-Yemân, Medâin’e giderken yol üzerinde bir yere uğrayıp oranın idarecisinde misafir oldu. İdareci ona yemek ikram etti. O da yemeği yedi. Daha sonra gümüşten bir kapla Huzeyfe’ye su ikram etti. Kabı alan Huzeyfe, onu idarecinin yüzüne fırlattı. Çok öfkelenmişti. Kendisine bir şey sorduğumuzda susuyor, cevap vermiyordu. Biz sormadığımız zaman ise kendiliğinden bir şeyler anlatıyordu. Daha sonra bize, “Neden o kabı yüzüne fırlattığımı biliyor musunuz?” diye sordu. “Hayır, ey Resûlullah’ın arkadaşı, bilmiyoruz.” dedik. O da şöyle dedi: “Ben daha önce de bu adama uğramıştım. Bana aynı gümüş kapla su ikram etmek istemişti de ona bunu yapmamasını, bana gümüş kapta su vermemesini söylemiştim. Şimdi yine aynı şeyi yaptı. Hâlbuki benim böyle yapmamın nedeni Resûlullah’tan (sas) duyduğum şu hadistir: “Altın ve gümüş kaplarla su içmeyin, yemek de yemeyin. İnce veya kalın ipek giymeyin. Zira bunlar dünyada müşriklerin, ahirette ise siz mü’minlerin giyecekleridir.”

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş anlattı; dedi ki: Ebû İshâk’ın şöyle dediğini işittim:

Huzeyfe her Cuma Medâin'den Kûfe'ye gelirdi. Ebû Bekir dedi ki: Ona, “Medâin'den Kûfe'ye kadar gelebiliyor muydu?” diye sordum. “Evet, onun çok atik bir katırı vardı” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Husayn'dan, o Zer'den, o bir adamdan, o da Huzeyfe'den şunu rivayet etti:

Huzeyfe, su ile taharetlenirdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Mansûr'dan, o Musa b. Abdullah b. Yezîd'den, o da Huzeyfe'ye ekmek pişiren bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe bana “Sakın benim yemeğime pırasa katma!” diye talimat veriyordu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O el-A'meş'ten, o Musa b. Abdullah b. Yezîd'den o da annesiden şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe'nin yüzüğünde, ortalarında “Elhamdülillah” yazılı olan iki turna kuşu şekli vardı.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi. O Ebû Bekir b. Ayyâş'tan, o el-A'meş'ten, o Musa b. Abdullah b. Yezîd'den, o da - Huzeyfe'nin kızı olan- annesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe'nin elinde altından bir yüzük vardı. Üzerine, ortalarında “Elhamdülillah” yazılı olan iki turna şekli nakşedilmişti.

Bize Amr b. Hâlid el-Mısrî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Yunus anlattı. O el-A'meş'ten, o Musa b. Abdullah'tan, o da annesinden şunu rivayet etti:

Huzeyfe'nin yüzüğü altındandı. Taşı ise gök mavisi renginde bir yakut olup üzerine, ortalarında “Elhamdülillah” yazılı olan karşılıklı iki turna

kuşu nakşedilmişti.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katn haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî anlattı. O Musa b. Abdullah b. Yezîd'den, o da Huzeyfe'nin kızı olan annesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe'nin yüzüğünün nakışı, ortalarında “Elhamdülillah” yazılı olan iki turna şekli idi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o da Katâde şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe'nin yüzüğüne iki başlı bir turna nakşedilmişti.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Süleyman'dan, o da -Huzeyfe'nin kızının oğlu olan- Musa b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe dedi ki: “Vallahi isterdim ki malımı, işimi gücümü emanet edebileceğim biri olsun. Ben de üstüme kapıyı kapatayım, hiç kimse yanıma girmesin. Ben de evimden hiç çıkmayayım da o hal üzere Allah'a kavuşayım!”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi. O Muhammed b. Ali'den, o Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe dedi ki: “Biz bu ilmi yüklendik, onunla hakkıyla amel etmesek de sizlere iletceğiz.”

Bize Amr b. el-Âs el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Kurayb b. Abdülmelik anlattı; dedi ki: Komşumuz Süleym'den şöyle dediğini işittim: Huzeyfe dedi ki:

İlmi bizden alın! Zira biz sizin için güven kaynağıyız. Sonra ilmi, onu bizden alanlardan alın. Onlar da güvenilir kimselerdir. Onlardan sonra gelenlerden ise almayın! Çünkü onlar sadece tatlı-şirin sözleri alıp acı olanları bırakıyorlar. Hâlbuki tatlı sözler, acısı olmadan işe yaramaz, uygun olmaz.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Hasan b. Cündeb'den Huzeyfe'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Bir söz beni yirmi kamçı yemekten kurtaracaksa o sözü mutlaka söylerim.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ haber verdi. O da Ebû Kılâbe'den Huzeyfe'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, tamamını kaybederim korkusuyla dinimin bir kısmı karşılığında diğer bir kısmından vazgeçerim.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Süleyman'dan, o Abdülmelik b. Meysere'den, o da en-Nezzâl b. Sebre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz Mekke'de bir evdeyken yanımızda Huzeyfe ve Osman da vardı. Osman, Huzeyfe'ye "Senin hakkında bana şöyle şöyle bir şey ulaştı." deyince Huzeyfe, "Ben onu demedim." dedi. (en-Nezzâl) dedi ki: "Biz onu Huzeyfe'den işitmiştik" dedi ve çıktığında ona "Sen onu demedin mi?" diye sorduk." Huzeyfe de "Elbette söyledim, fakat ben hepsinin gitmesinden korktuğum için dinimin bir kısmını diğer bir kısmıyla satın alıyorum." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sa'd b. Evs anlattı. O Bilâl'den, o Yahya'dan kendisine Huzeyfe'nin şöyle dediğinin ulaştığını rivayet etti:

Peygamber'in (sas) ashâbından bu zamana ulaşan herkes muhakkak dininin bir kısmı karşılığında bir kısmından vazgeçmiştir." Kendisine, "Sen de mi öyle yapıyorsun?" denince o da şöyle dedi: "Evet, ben de öyle yapıyorum. Allah'a yemin olsun ki, ben bazen iyi ve kötü yönleri olan bir insanın yanına gidiyorum da onun sadece iyi yönlerini zikrediyorum, kötü yönlerini hiç söylemiyorum. Bazen beni yemeğe çağıran birilerine oruçlu olmadığım halde, 'Oruçluyum.' diyorum."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû'l-Eşheb

anlattı. Ayrıca bize Sa'îd b. Muhammed es-Sakafî haber verdi. O Vâil b. Dâvûd'dan rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi. O da Ebû Hurre'den rivayet etti. Ayrıca bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi. O da Yezîd b. İbrahim et-Tüsterî'den rivayet etti. Hepsi el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet ettiler:

Huzeyfe (r) ölüm döşeginde şöyle dedi: “Ölüm, tam da ona ihtiyacım olduğu bir zamanda imdadıma yetişti! Pişmanlık duyan iflah olmasın! Nasıl olsa başıma gelecekleri bilmiyorum, pişmanlığın faydası yok! Önceden büyük küçük her türlü fitneyi ve fitneciyi bana bildiren Allah’a hamdolsun!” Yezîd b. İbrahim dedi ki: el-Hasan, “Evet, vallahi pişmanlık duyan iflah olmaz!” dedi.

Bize Abdullah b. İdrîs el-Evdî haber verdi; dedi ki: Husayn'ı işittim. O Ebû Vâil'den, o da Hâlid b. Rebî'a el-Absî'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Bize (ölümü sırasında) Huzeyfe'nin durumunun ağırlaştığı haberi gelince Benî Abs'tan ve Ensâr'dan bir grup insanla birlikte onu ziyarete gittik. Yanımızda Ebû Mes'ûd Ukbe b. Amr da vardı. Huzeyfe'nin yanına vardığımızda gece olmuştu. Bize “Bu hangi saattir?” diye sordu. “Filan saattir.” dedik. “Beni Cehenneme ulaştıracak yeni bir günden Allah’a sığınırım! Yanınızda kefen de getirdiniz mi?” dedi. “Evet!” dedik. “Kefenimde aşırı gitmeyin, pahalı olmasın. Zira bu arkadaşınız Allah katında hayırlı bir insansa yakında o kefenden çok daha güzel şeyler giyecektir. Yok, eğer hayırlı değilse burada giydiği kefen bile üzerinden sökülüp atılacaktır.” dedi. Sonra biraz Osman'dan bahsetti ve “Allah'ım, ben ona karşı ne savaştım, ne savaşılmasını emrettim, ne de savaşılmasından razı oldum!” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mes'ûd b. Kidâm haber verdi. O Abdülmelik b. Meysere'den, o en-Nezzâl b. Sebre'den, o da Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe akşam saatlerinde bayılmıştı, daha sonra gece kendine geldi. “Gecenin hangi saatindeyiz?” diye sordu. “Vakit sahura yaklaşıyor.” dedim. O da iki veya üç defa, “Cehennemden Allah’a sığınırım.” dedi ve şöyle devam etti: “Bana iki parça bez alın, onlarla kefenleyin. Pahalı olmasın.

Zira eğer Allah katında bu arkadaşınızdan razı olunursa kendisine elbette daha güzel şeyler giydirilecektir. Yok, eğer razı olunmazsa o kefen dahi üstünden çekilip alınacaktır.”

Bize Haccâc b. Muhammed el-A'ver ve Yahya b. Abbâd el-Basrî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Meysere haber verdi. O en-Nezzâl b. Sebre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'ye “Huzeyfe ölüm döşeginde ne söylemişti?” diye sordum. O da şöyle dedi: “Sahur vakti yaklaşıncı, üç kez ‘Beni Cehennem’e ulaştıracak bir günden Allah’a sığınırım!’ dedi ve şöyle devam etti: “Bana iki parça beyaz bez alın. Ölüncü ne de olsa üstümde fazla kalmayacaklar. Ya onlardan daha güzeli bana giydirilecek ya da iki bez de üstümden sertçe çekilip alınacak.”

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Teyâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Sila b. Züfer'den, o da Huzeyfe'den şunu rivayet etti:

Huzeyfe ölüm döşeginde “Bana kefen alın!” deyince, 300 dirhem kıymetinde bir hulle getirdiler. O da şöyle dedi: “Benim öyle pahalı kefene ihtiyacım yok! Sadece basit iki parça beyaz kumaş alın, yeter. Çünkü o kefen üstümde kalmayacak, daha hayırlısı veya daha şerlisi ile değiştirilecek!”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da Sila b. Züfer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe, beni ve Ebû Mes'ûd'u kefen almamız için gönderdi. Biz de 300 dirhemlik kırmızı bir hulle satın aldık. Bize “Bana aldığınız kefeni gösterin hele!” dedi. Aldığımız kefeni ona gösterince, “Bu kefen bana olmaz! Benim için iki parça basit beyaz bez alın. Çünkü o bez de üstümde fazla kalmayacak, ya daha hayırlısı veya daha şerlisi ile değiştirilecektir.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, İshâk b. Mansûr, Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr

b. Mu'âviye anlattı. O Ebû İshâk'tan, Sıla b. Züfer'in ona şunu anlattığını rivayet etti:

Huzeyfe iki parça bez ile kefenlendi. Dedi ki: Huzeyfe, beni ve Ebû Mes'ûd'u kefen almaya saldı. Biz de onun için üç yüz dirhemlik kırmızılı bir hulle aldık. Bize “Benim için aldığınız kefeni gösterin hele!” dedi. Biz de kefeni ona gösterince, “Bu kefen bana olmaz! Benim için iki parça basit beyaz bez yeter! Gömlek kısmına bile gerek yok. Çünkü o iki bez de üstümde fazla kalmayacak, ya daha hayırlısı veya daha şerlisi ile değiştirilecek.” dedi. Biz de gidip onun için iki parça beyaz kumaş aldık.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O İsmail b. Recâ'dan, o Sahr b. el-Velîd el-Fezârî'den, o da Cürey b. Bükeyr el-Absî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Osman'ın öldürüldüğü günlerde Huzeyfe'nin durumu da iyi değildi. Onun evine gittiğimizde avluda, pervazın gölgesinde olduğunu gördük.

el-Fadl b. Dükeyn şöyle dedi: “Bu rivayetin tamamını el-A'meş'ten dinledim; ama Ca'fer el-Ahmer'in şimdi hayatta olmayan oğullarından biri dışında kimseye anlatmadım.”

Muhammed b. Sa'd dedi ki: “Yukarıdaki sözden kasıt Huzeyfe'nin, Osman'ın öldürülmesinden sonra vefat ettiğiidir. Zira Huzeyfe Medâin'de iken Osman'ın ölüm haberi ona ulaştı. Bu olaydan birkaç ay sonra, 36 yılında kendisi de vefat etti. Soyı Medâin'de devam etmiştir.

504. Kardeşi Safvân b. el-Yemân ﴿الفضل بن العباس﴾

Huzeyfe'nin ana-baba bir kardeşidir. Uhud savaşına katılmıştır.

505. Kurre^[320] b. Ukbe b. Kurre ﴿أسامة الحب بن زيد﴾

Abdüleşheloğulları'nın müttelikidir. Uhud savaşına katılmış ve hicretin 32. ayında, Şevvâl'de, Uhud'da şehit olmuştur.

506. Ebü'l-Heysem b. et-Teyyehân'ın Mevlası Yesâr ﴿يسار﴾

Uhud savaşına katılmış ve hicretin 32. ayında, Şevvâl'de, Uhud'da şehit olmuştur.

[318] Asıl nüshada yanlışlıkla “Huzeyfe el-Yemân” yazılmıştır. Bu olay *Muhtasarı Tarihi Dımaşk*’ta (VI, 249) geçmekte olup doğru ifade orada da geçtiği gibi bizim belirttiğimiz şekildedir.

[319] Mesh, insan suretinin hayvan suretine çevrilmesi cezasıdır. Bkz. Yâ-Sîn, 67; Bakara, 65; Mâide, 60; A’râf, 166 (M).

[320] Asıl nüshada yanlışlıkla “Fürve” şeklinde yazılmıştır. Doğru şekli *Üsdü’l-Ğâbe* ve *İsâbe*’de mevcuttur.

BENÎ ZAFER'DEN OLANLAR

Zafer'in adı Ka'b b. el-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs'tir.

507. Rifâ'a b. Zeyd ﴿رفاعة بن زيد﴾

[Rifâ'a b. Zeyd] b. Âmir b. Sevâd b. Ka'b. Bu (Ka'b), Zafer'dir. Rifâ'a'nın annesi, Hansâ bt. Zeyd b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris olup Evs'tendir. Katâde b. Nu'mân b. Zeyd ez-Zaferî'nin amcasıdır. Soyu devam etmemiştir. Rifâ'a, çocukları olmayan mal ve şeref sahibi yaşlı biriydi. Kendisine ait pınarın yanından çalınan iki zırhın sahibi olan kişidir. Bu konuda İbn Übeyrık'ı itham etmiş, onların bu davası hakkında ayet nazil olmuştur.^[321] Rifâ'a, Uhud savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Aynı şekilde Âmir b. Sevâd b. Zafer'in de nesli devam etmemiştir.

508. Kardeşî Kays ﴿قيس﴾

[Kays] b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Ka'b. Annesi, Hansâ bt. Zeyd b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris olup Evs'tendir. Uhud savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

509. Sâbit b. en-Nu'mân ﴿الحارث بن نوفل﴾

[Sâbit b. en-Nu'mân] b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer. Bu şahıs, soy cihetiyle Katâde b. en-Nu'mân'ın kardeşidir. Ancak ona Nesebü'l-Ensâr'da Katâde ile birlikte rastlayamıyoruz. Ona Uhud savaşına katılanlar arasında rastlıyoruz.

510. Beşîr b. Anbes ﴿قيس بن حذافة﴾

[Beşîr b. Anbes] b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer. Annesi, Ezd kabilesindendir. O, "Havvâ'nın Süvarisi"dir. Havvâ, atının adıdır. Beşîr'in oğlu Sehl, Kâdisiyye'de şehit olmuştur. Bu oğlunun annesi, Gassân kabilesinden bir kadındır. Sehl'in ise Abdullah isminde bir oğlu olup annesi el-Fürey'a bt. Mâlik b. Sinân b. Ubeyd b. el-Ebcer'dir. el-Ebcer'in diğer adı

Hudre'dir. Katâde b. en-Nu'mân ez-Zaferî ve Ebû Sa'îd el-Hudrî, Beşîr'in büyük dayıları yani annesinin dayılarıdır.

Beşîr b. Anbes, *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki tüm savaşlara Resûlullah (sas) ile birlikte katılmıştır. Ömer b. el-Hattâb'ın hilafeti döneminde *Köprü* savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

511. Yezîd b. Berza ﴿نبيه بن عثمان﴾

[Yezîd b. Berza] b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer. Annesi, Leyla bt. Sa'îde b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir. Yezîd'in çocuklarından biri Ümmü'l-Eş'as olup annesi Evs kabilesinden Umeyra bt. Ebû Hasme b. Sa'îde b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir.

Yezîd, *Uhud*'a katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Berza b. Zeyd'in evlatlarının nesli tükenmiş ve onlardan geriye kimse kalmamıştır.

512. Sâbit b. Kays ﴿عامر بن أوس﴾

[Sâbit b. Kays] b. Hazîm b. Adî b. Amr b. Sevâd b. Zafer. Annesi ise Havvâ bt. Yezîd b. Kürz b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel olup Peygamber'e (sas) biat etmiş olan kadınlardandır. Sâbit'in babası Kays, şairdi. Ebû Zeyd diye çağırılırdı. *Zülmecâz* panayırında Resûlullah (sas) onu ısrarla İslâm'a çağırmıştı. Kays da Resûlullah'a (sas) yakınlık duymuş, hatta ona şöyle demişti: "Senin bizi davet ettiğin şeyler ne güzel! Ancak savaş beni çok meşgul etti. Bizimle kavmimiz arasındaki mesele senin de malumundur herhalde. Ben *Medine*'ye gideceğim, düşünüp sonra sana döneceğim." Kays'ın hanımı Havvâ bt. Yezîd ise daha önce Müslüman olmuştu. Resûlullah (sas) Kays'tan hanımına sahip çıkmasını, onu korumasını istedi. O da "Tamam, öyle yapacağım." dedi ve *Medine*'ye gitti. Varınca hanımına "Ey Havvâ, Muhammed seni bana emanet etti ve seni korumamı vasiyet etti. Ben de öyle yapacağım." dedi. Daha sonra Selimeoğulları Kays'a baskın düzenleyip onu öldürdüler. Kays Müslüman olmadan öldü. Kays'ın soyu devam etmiştir. Sâbit'in çocuklarından Ebân'ın annesi ümmü veledir. Diğer oğulları Amr, Muhammed ve Yezîd ise Harre savaşında şehit olmuşlardır; soyları devam etmemiştir. Kızının adı ise Ümmü Sâbit'tir. Bu dört çocuğun anneleri Ümmü Cündeb bt. Kays b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer'dir.

513. Kardeşi Yezîd b. Kays ﴿يزيد بن قيس﴾

[Yezîd b. Kays] b. Hazîm b. Adî b. Amr b. Sevâd b. Zafer. Annesi ise Havvâ bt. Yezîd b. Seken b. Kürz b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel olup Peygamber'e biat etmiş olan kadınlardandır. Babası Kays, kendisinin adı ile "Ebû Yezîd" olarak künyelenmiştir. Yezîd, *Uhud* ve sonrasındaki tüm savaşlara katılmıştır. Ömer b. el-Hattâb'ın hilafeti döneminde Köprü savaşında şehit olmuştur.

514. Sâbit b. en-Nu'mân ﴿قيس بن عبد الله﴾

[Sâbit b. en-Nu'mân] b. el-Hâris b. Abdürizâh b. Zafer. Annesi Hüzeyle bt. Ekkâl'dir. Ekkâl ise Evs'in Amr b. Avfoğulları kolundan Zeyd b. Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye b. Mâlik'tir. Sâbit'in Hâlid adlı bir oğlu ve Peygamber'e biat edenlerden olan Yesîre ve Amîre adlı kızları olmuştur. Bunların anneleri Şümeyle bt. el-Hâris'tir. el-Hâris de Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir.

515. Oğlu Hâlid b. Sâbit ﴿خالد بن ثابت﴾

[Hâlid b. Sâbit] b. en-Nu'mân b. el-Hâris b. Abdürizâh b. Zafer. Annesi Şümeyle bt. el-Hâris'tir. el-Hâris de Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Hâlid, *Uhud* savaşına katılmıştır. Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî şöyle demiştir: "Hâlid, Safer ayına denk gelen hicretin 36. ayındaki *Bi'rü Ma'ûne* olayında şehit olmuştur." Soyu devam etmemiştir. Böylece el-Hâris b. Abdürizâh b. Zaferoğulları'nın soyu tükenmiş ve geride onlardan hiç kimse kalmamıştır.

516. el-Hubâb b. Cez ﴿الحباب بن جزء﴾

[el-Hubâb b. Cez] b. Amr b. Âmir b. Abdürizâh b. Zafer. el-Hubâb'ın Huleyde adında bir kızı oldu. Huleyde'nin annesi ise Müdlic b. el-Yemân b. Câbir el-Absî'nin kızıdır. el-Hubâb *Uhud* savaşına katılmıştır. Vefat etmiş ve ondan geride kimse kalmamıştır. Âmir b. Abdürizâh b. Zaferoğulları'nın çocuklarının soyu sona ermiş ve geride onlardan kimse kalmamıştır.

517. er-Rebî b. Sehl ﴿الربيع بن سهل﴾

[er-Rebî b. Sehl] b. el-Hâris b. Urve b. Abdürizâh b. Zafer. Annesi Yesîre bt. en-Nu'mân b. el-Hâris b. Abdürizâh b. Zafer'dir. Çocuklarının adı el-Hâris, Abbâs, Bişr, Abdurrahman ve Nâile'dir. Bunların annesi ümmü veledir. er-Rebî *Uhud*'a katılmıştır. Daha sonra vefat etmiş, soyu devam etmemiştir. Abdürizâh b. Zaferoğulları böylece sona ermiştir.

518. *Enes b. Fedâle* ﴿أنس بن فضالة﴾

[Enes b. Fedâle] b. Adî b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. Annesi Sevde bt. Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer'dir. Muhammed adlı bir oğlu olup bunun annesi Aysâ bt. el-Hâris b. Sevâd b. el-Heysem b. Zafer'dir. Muhammed'in ise yirmi iki erkek, beş de kız çocuğu dünyaya gelmiş, bunlardan sekiz kişi fazla yaşamamış, diğerlerinin ise pek çok çocukları olmuş; ancak Yunus b. Muhammed ez-Zaferî dışında diğerlerinin soyları devam etmemiştir.

Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî ondan şunu rivayet etmiştir: *Uhud* savaşı öncesi Müslümanlar *Safrâ* denen mevkide iken Kureyş ordusunun yaklaştığı haberi gelince Peygamber (sas), Fedâle'nin iki oğlu Enes ve kardeşini (bilgi getirmeleri için) gönderdi. Onlar da *Akîk* mevkiinde, *Uhud*'a doğru gitmeye hazırlanan Kureyş ordusunu gördüler ve yoldaki bir vadiye kadar gizlice onları takip ettiler. Akabinde Resûlullah'ın (sas) yanına dönüp Kureyş'in ordusu hakkında edindikleri tüm bilgileri ona iletiler. Bu iki kardeş *Uhud* savaşında güvenilir iki insan olarak Peygamber için gözcülük yapmış, akabinde onunla beraber savaşa katılmışlardır.

519. *Kardeşi Müvennis* ﴿مُونَس﴾

[Müvennis] b. Fedâle b. Adî b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. Annesi Sevde bt. Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer'dir. Müvennis'in Abdurrahman adlı bir çocuğu olup annesi Süheyme bt. Habîb b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer'dir. Müvennis *Uhud* savaşı öncesinde kardeşi Enes ile birlikte Peygamber (sas) için casusluk yapmış, *Uhud* dağı yakınlarına gelen Kureyş ordusu ile ilgili bilgileri ona ulaştırmışlardır. Müvennis, Peygamber ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

520. *Abdullah b. Râfi* ﴿عبد الله بن رافع﴾

[Abdullah b. Râfi] b. Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

521. Süfyân b. Hâtıb ﴿سفيان بن حاطب﴾

[Süfyân b. Hâtıb] b. Ümeyye b. Râfi b. Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. Annesi Yemenli bir kadındır. *Uhud* savaşına Peygamber ile birlikte katılmış, Safer ayına denk gelen hicretin 36. ayındaki *Bi'rü Ma'ûne* olayında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

522. Kardeşi Yezîd b. Hâtıb ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Yezîd b. Hâtıb] b. Ümeyye b. Râfi b. Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. Annesi Yemenli bir kadındır. *Uhud* savaşına Peygamber ile birlikte katılmış, Şevvâl ayına denk gelen hicretin 32. ayındaki bu savaşta şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir. Böylece Süveyd b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer'in çocukları sona ermiştir.

523. Bişr b. el-Hâris ﴿بشر بن الحارث﴾

Bişr'in babası olan el-Hâris, Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Annesi Üteyyide bt. Abdülmünzir b. Zenber b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik Avf b. Amr b. Avf olup Evs'ten olan bir kadındır. Bişr'in, Ebû Bürde, Büreyde, Büşeyre ve Şümeyle adlı çocukları olup bunların anneleri Evs kabilesinden Ümeyme bt. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris'tir. Bişr, kardeşleri Mübeşşir ve Büşeyr ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

524. Kardeşi Mübeşşir b. el-Hâris ﴿مُبَشَّر بن الحارث﴾

Mübeşşir'in babası olan el-Hâris, Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Annesi Üteyyide bt. Abdülmünzir b. Zenber b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik Avf b. Amr b. Avf olup Evs'ten olan bir kadındır. Mübeşşir, Peygamber ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

525. Kardeşleri Büşeyr ﴿بُشَيْر﴾

Şair Büşeyr b. el-Hâris. el-Hâris ise Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Büşeyr'in annesi Üteyyide bt. Abdülmünzir b. Zenber

b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik Avf b. Amr b. Avf olup Evs'ten olan bir kadındır.

Büşeyr, Ebû Tu'me künyesiyle anılırdı. O, münafıklardan biriydi. Söylediği şiirlerle Peygamber'in (sas) ashâbına dil uzatırdı. Kardeşi Beşîr ve Mübeşşir ile birlikte Uhud savaşına katılmıştı. Hem Cahiliye devrinde hem de İslâmî dönemde ihtiyaç sahibi bir aile idiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe'den, o Vâkıd b. Amr b. Sa'd b. Mu'âz'dan, o da Mahmûd b. Lebîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Büşeyr b. el-Hâris, Katâde b. en-Nu'mân ez-Zaferî'nin amcası Rifâ'a b. Zeyd'in yüksekçe bir yerde bulunan hanesine baskın yapıp, arkadan onu (duvarını) delip, adamın bir miktar yiyeceğine, iki adet zırhına ve zırha ait bazı eşyalara el koymuştu. Katâde b. en-Nu'mân gelip olayı Peygamber'e anlattı. Peygamber (sas) de Büşeyr'i çağırıp olayı sorunca kendisinin yaptığını inkâr etti ve suçu, soylu ve köklü bir aileden gelen Lebîd b. Sehl'e attı. Bunun üzerine Büşeyr'in yalancı, Lebîd'in ise suçsuz olduğunu haber veren ayetler nazil oldu: ***“Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab'ı hak ile indirdik; hainlerden taraf olma! Ve Allah'tan mağfiret iste, çünkü Allah, çok yarlıgayıcı, ziyadesiyle esirgeyicidir. Kendilerine hıyanet edenleri savunma; çünkü Allah hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez. İnsanlardan gizler de Allah'tan gizlemezler. Halbuki geceleyin, O'nun razı olmadığı sözü düzüp kurarken O, onlarla beraber idi. Allah yaptıklarını kuşatıcıdır (O'nun ilminden hiçbir şeyi gizleyemezler). Haydi, siz dünya hayatında onlara taraf çıkıp savundunuz, ya kıyamet günü Allah'a karşı onları kim savunacak yahut onlara kim vekil olacak? Kim bir kötülük yapar yahut nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok yarlıgayıcı ve esirgeyici bulacaktır. Kim bir günah kazanırsa onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur. Allah her şeyi bilicidir, büyük hikmet sahibidir. Kim kasıtlı veya kasıtsız bir günah kazanır da sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, muhakkak ki, büyük bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.”***^[322] Yalancı olduğunu ve Lebîd'e iftira ettiğini açıkça ortaya koyan bu ayetlerin inmesi üzerine Büşeyr mürtet olarak Mekke'ye kaçarak Sülâfe bt. Sa'd b. eş-Şüheyd'in evine yerleşti. Akabinde Peygamber ve Müslümanları hicveden şiirler dizmeye başladı. Bunun üzerine hakkında bazı ayetler indi.

Hassân b. Sâbit de onu hicveden şiirler söyledi. Bu olaylar hicretin 4. yılında yaşandı.

526. Rifâ'a b. Mübeşşir ﴿رِفَاعَةُ بْنُ مُبَشَّرٍ﴾

[Rifâ'a b. Mübeşşir] b. el-Hâris. el-Hâris ise Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Annesi, Amre bt. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Rifâ'a b. Mübeşşir'in Sa'd isminde bir oğlu olup bunun annesi Selimeoğulları'na mensup Hamîde bt. Sa'd b. el-Hubâb b. el-Münzir b. el-Cemûh b. Zeyd b. Harâm'dır. Rifâ'a, babası ve iki amcası ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'in nesli böylece sona ermiştir.

527. Üseyr b. Urve ﴿أَسَيْرُ بْنُ عُرْوَةَ﴾

[Üseyr b. Urve] b. Sevâd b. el-Heysem b. Zafer. Ebû Bürde adlı bir çocuğu olup bunun annesi Ümmü Habîb bt. Mu'atteb b. Ubeyd b. Sevâd b. el-Heysem b. Zafer'dir. Üseyr *Uhud*'a katılmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer'den, o da Katâde b. Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti. Yine bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Vâkıd b. Amr b. Sa'd'dan, o Mahmûd b. Lebîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Üseyr, konuşmasını bilen, zarif ve tatlı dilli bir adamdı. Katâde b. en-Nu'mân'ın Übeyrıkoğulları hakkında Peygamber'e yaptığı şikâyeti haber aldı. Katâde, Übeyrıkoğulları'nı, amcasının yüksek yerde bulunan odasına girip yiyeceğini ve iki zırhını almakla itham etmişti. Üseyr de kendi kavminden bir grupla beraber konuşmak üzere Peygamber'e geldi ve "Katâde ve amcası, bizim içimizden şan ve şeref sahibi, savaşçı bir aileyi çirkin vasıflarla niteliyor ve hiçbir delil ve mesnede dayanmadan olmadık şeyler söylüyor." dedi. Sözleriyle Resûlullah'ı (sas) iyice doldurdu ve çekip gitti. Daha sonra Katâde konuşmak üzere Resûlullah'ın yanına gelince bu sefer Resûlullah (sas) Katâde'yi çok sert bir yüzle karşıladı ve "Sen ne kadar kötü bir iş yaptın! Ne kadar kötü bir yola girdin sen!" dedi. Katâde de "Keşke tüm ailemi ve malımı yitirseydim de Allah'ın Elçisi ile onlar

hakkında konuşmasaydım! Bir daha asla bu konuyu açmayacağım!” diyerek kalkıp gitti. Bunun üzerine Allah, elçisine şu ayetleri indirdi: **“Allah’ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab’ı hak ile indirdik; hainlerden taraf olma! Ve Allah’tan mağfiret iste, çünkü Allah, çok yarlıgayıcı, ziyadesiyle esirgeyicidir. Kendi kendilerine hıyanet edenleri savunma; çünkü Allah hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez.”** [323]

528. Mu’âz b. Zürrâre b. Amr ﴿معاذ بن زُرارة بن عمرو﴾

[Mu’âz b. Zürrâre b. Amr] b. Adî b. el-Hâris b. Mür b. Zafer’dir. Annesi, er-Rebâb bt. en-Nu’mân b. Zeyd b. Abdüleşhel’dir. el-Berâ b. Ma’rûr’un anne-bir kardeşidir. Mu’âz’ın çocuklarından Ebû Nemle künyeli olanının asıl adı Amr veya Ammâr’dır. Ebû Zerre künyeli olanınki ise el-Hâris’tir. Bunların anneleri el-Hâris b. el-Hazrecoğullarına mensup Ümmü Zürrâre bt. el-Hâris b. Râfi b. en-Nu’mân b. Mâlik b. Sa’lebe’dir. Peygamber’e biat eden kadınlardandır. Mu’âz Uhud savaşına iki oğluyla birlikte katılmıştır.

529. Ebû Nemle ﴿أبو نَمْلَة﴾

Adı Amr ya da Ammâr b. Mu’âz b. Zürrâre b. Amr b. Adî b. el-Hâris b. Mür b. Zafer’dir. Annesi el-Hâris b. el-Hazrecoğullarına mensup Ümmü Zürrâre bt. el-Hâris b. Râfi b. en-Nu’mân b. Mâlik b. Sa’lebe’dir. Peygamber’e biat eden kadınlardandır. Ebû Nemle’nin üç oğlu, beş de kızı olmuştur. Bu çocuklardan Abdullah, Ümmü Abdullah ve Meymûne bir anneden; Nemle ve Ümmü Hasan, Evs kabilesinin Amr b. Avfoğulları koluna mensup Kebşe bt. Hâtıb b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Muâviye adlı bir kadından; Ammâr, ümmü veled olan bir kadından; Ümmü Seleme ise Beşîre bt. Sâbit b. en-Nu’mân b. el-Hâris b. Abdürizâh b. Zafer adlı bir kadından; Ümmü’l-Hâris ise ümmü veled olan bir kadından dünyaya gelmişlerdir.

Ebû Nemle, Uhud, Hendek ve sonrasındaki bütün savaşlara Peygamber ile birlikte iştirak etmiş, Harre savaşına da katılmış, bu savaşta Abdullah ve Muhammed adlarında iki oğlu şehit olmuştur. Kendisi ise Abdülmelik b. Mervân’ın hilafeti döneminde vefat etmiştir. Ebû Nemle, ez-Zührî’nin kendisinden rivayette bulunduğu Ebû Nemle b. Ebû Nemle adlı kişidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer ve Muhammed b. Abdullah anlattılar. Onlar ez-Zührî'den, o Nemle b. Ebû Nemle el-Ensârî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Resûlullah'ın (sas) yanında oturuyorken bir Yahudi geldi ve "Ey Muhammed! Şu cenaze konuşur mu?" dedi. Resûlullah da "Allah daha iyi bilir" dedi. Yahudi de "Ben şahitlik ederim ki konuşur." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: "*Ehl-i Kitab'ın size söylediği şeyleri ne tasdik edin, ne de tekzip edin. 'Biz Allah'a, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettik.'* deyin. Şayet söyledikleri hak ise yalanlamamış olursunuz, yok batıl ise tasdik etmemiş olursunuz."

530. Ebû Zerre ﴿أَبُو ذَرَّةٍ﴾

İsmi el-Hâris b. Mu'âz b. Zürâre b. Amr b. Adî b. el-Hâris b. Mür b. Zafer'dir. Annesi, el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'na mensup Ümmü Zürâre bt. el-Hâris b. Râfi b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe'dir. Peygamber'e biat eden kadınlardandır. Ebû Zerre'nin Muhammed adında bir oğlu olup bunun annesi Beşîre bt. Bişr b. el-Hâris b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Ebû Zerre babası ve kardeşiyle birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır. Vefat ettikten sonra soyu devam etmemiştir. Böylece Mür b. Zaferoğulları'nın soyu kesilmiş, geriye kimse kalmamıştır.

[321] Nisâ, 4/105-107.

[322] Nisâ 4/105-112.

[323] Nisâ 4/105-108.

BENÎ ZAFER'İN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

531. *Sinân b. Amr* ﴿قیس بن حذافة﴾

[Sinân b. Amr] b. Talk. Talk ise Selâmân b. Sa'd b. Hüzeym b. Kudâ'aogullarındandır. Sinân'ın künyesi Ebü'l-Mukanna'dır. İslâm'dan önce de yaptığı güzel işlerle, şerefi ve soyuyla tanınmış biridir. Peygamber ile birlikte *Uhud* ve diğer savaşlara katılmıştır. Soyu kesilmemiş, devam etmiştir.

532. *Abdükays b. Lüey* ﴿عبد قیس بن لای﴾

[Abdükays b. Lüey] b. Usaym. Zaferoğulları'nın Araplardan olan müttetikidir. Peygamber ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

533. *Kuzmân b. el-Hâris* ﴿قزمان بن الحارث﴾

Absoğulları'ndandır. Sadece bir kız çocuğu olmuş, başka evladı olmamıştır. *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

Kuzmân münafıklardandı. Aslında Müslümanlar savaş için *Uhud*'a çıktıklarında o *Medine*'de kalmıştı. Zaferoğulları'nın kadınları savaşa gitmediği için onu kınamış ve şöyle demişlerdi: “Bütün erkekler çıkıp gitti, sen ise burada kaldın, yaptığından utanmıyor musun? Sen erkek değil, kadınsın!” Kadınlar böyle diyerek onu dolduruşa getirdiler. O da evine gidip yayını, okdanlığını ve kılıcını alıp çıktı. Aslında cesurluğuyla bilinen biriydi. Resûlullah'ın (sas) yanına varıncaya dek hiç durmadı. Müslümanların saflarını yara yara en ön safa ulaşp orada yerini aldı. Savaş başladığında Müslümanlar arasından ilk oku atan kendisi oldu. Adeta her biri bir mızrak gibi oklar fırlatıyordu. Her ok atışında develer gibi inliyordu. Sonra kılıcına davrandı ve vuruşmaya başladı. Müslümanlar hezimete uğrayıp kaçmaya başlayınca o, kılıcının kınını kırıp attı ve kaçanlara bağırmağa başladı: “Ölüm kaçmaktan daha güzeldir. Ey Evsoğulları, şerefiniz için savaşın! Benim gibi yapın!” diye haykırıyordu. Düşman

ordusuna dalıyor, müşriklerin ortasında kayboluyordu. Hatta Müslümanlar “Öldü herhalde.” diye düşünürken o birden bire ortaya çıkıyor, “Ben Zaferoğulları’nın delikanlısıyım!” diyerek gürlüyordu. Müşriklerden yedi kişiyi öldürdü ancak kendisi de birçok yara almıştı. Katâde b. en-Nu’mân ona “Ey Ebü’l-Gaydak!” diye seslendi. O da “Buyur, emrindeyim!” diye cevap verdi. Katâde, “Şehadetin mübarek olsun!” deyince o, “Ey Ebû Amr! Allah’a yemin olsun ki, ben herhangi bir din uğruna savaşıyorum! Ben sadece ailemi ve malımı korumak için savaşıyorum. Kureyşliler hurmalıklara girmesin diye savaşıyorum!” dedi. Savaş sonrası ağrıları dayanılmaz hale gelince kendi canına kıydı. Resûlullah (sas) da onun hakkında şöyle buyurdu: “Allah bu dine bazen günahkâr adamın eliyle bile yardım eder.”

534. Benî Zafer’in Mevlası Sehl ﴿سَهْل مولى بنى ظَفَر﴾

Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

BENÎ HÂRİSE B. EL-HÂRİS B. HAZREC B. AMR'DAN OLANLAR

Amr, en-Nebî b. Mâlik b. Evs'tir.

535. *Zuheyr b. Râfi* ﴿ظَهْرَ بْنَ رَافِعٍ﴾

[Zuheyr b. Râfi] b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, Adî b. en-Neccâroğulları'na mensup Ümmü Külsûm bt. Amr b. Ka'b. b. Abs b. Harâm b. Cündeb'tir. Zuheyr'in çocukları şunlardır: Üseyd ve Amîre. Bunların anneleri, Abdüleşheloğulları'na müttefik olan Hazrec'in Kavâkıla kolundan Fâtıma bt. Bişr b. Adî b. Übey b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf'dır. Zuheyr'in Abdurrahman adındaki oğlunun ise soyu devam etmemiştir. Bunun annesi ümmü veledir.

Zuheyr, İkinci Akabe biatine Ensâr'dan yetmiş kişi ile beraber katılmıştır. *Uhud* ve diğer tüm savaşlara Peygamber ile birlikte katılmış, ayrıca Peygamber'den hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mücemmi b. Ya'kûb anlattı. O Sa'îd b. Abdurrahman'dan, o İbn Ganeme el-Cühenî, o Zuheyr b. Râfi el-Hârisî'den Peygamber'in (sas) şöyle şöyle dediğini rivayet etti:

Her kim *Kubâ* Mescidi'nde Pazartesi ve Perşembe günleri namaz kılsa bir umre sevabı alır.

536. *Kardeşi Muzahhir b. Râfi* ﴿مُظَهَّرَ بْنَ رَافِعٍ﴾

[Muzahhir b. Râfi] b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, Adî b. en-Neccâroğullarına mensup Ümmü Külsûm bt. Amr b. Ka'b b. Abs b. Harâm b. Cündeb'tir. *Uhud* ve diğer tüm savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmış, Ömer b. el-Hattâb'ın hilafeti dönemine yetişmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı. O da babasından şöyle dediğini

rivayet etti:

Muzahhir b. Râfi el-Hârisî, kendi tarlasında çalıştırmak üzere Şam'dan on adam alıp gelmiş, yolda Hayber'e uğrayıp orada üç gün konaklamıştı. Bu üç gün zarfında Hayber'deki Yahudiler, bu on kişiyi Muzahhir'i öldürüp elinden kurtulmaları için kışkırttılar ve onlara gizlice iki-üç bıçak verdiler. Muzahhir'i öldürmek için fırsat kollayan bu adamlar onunla beraber Hayber'den çıkınca aniden üzerine atlayıp karnından bıçakladılar ve Hayber'e kaçtılar. Hayber'deki Yahudiler bu adamları, azıklarını vb. temin ederek Şam'a kadar ulaştırdılar. Bu olayın haberi Ömer b. el-Hattâb'a ulaştı. O da, "Hayber'e gidip bu yaptıklarını onlara ödeteceğim! Topraklarını bölüp dağıtacak ve Yahudileri oradan sürgün edeceğim! Zira Resûlullah (sas) onlara, 'Allah sizi burada oturttuğu sürece ben de sizi burada oturtacağım.' demişti. Allah da onların sürgün edilmesine artık izin vermiştir." dedi ve aynen öyle de yaptı.

537. Yeğenleri Râfi b. Hadîc ﴿رافع بن خديج﴾

[Râfi b. Hadîc] b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Halîme bt. Urve b. Mes'ûd b. Sinân b. Âmir b. Adî b. Ümeyye b. Beyâda b. Âmir b. el-Hazrec'tir.

Râfi b. Hadîc'in çocukları: Sehl, Abdurrahman, Rifâ'a, Ubeydullah, Ziyâd, Âişe ve Ümmü Abdullah adlı çocuklarının anneleri Esmâ bt. Ziyâd b. Tarafe b. Mesâd b. el-Hâris b. Mâlik b. Nemir b. Kâsî'tır. Abdullah adında bir oğlu olup bunun annesi ise Kaysu Aylân'ın Ca'fer b. Kilâboğulları kolundan Lübnâ bt. Kurre b. Alkame b. Ulâse'dir. Üseyd ve Ümâme'nin anneleri ümmü veledir. İbrahim'in annesi Evs'ten Ümmü Damre bt. Ebû Hasme b. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise'dir. Abdülhamîd'in annesi ümmü veledir. Habbâbe adlı kızının annesi Ümmü Muhammed bt. Muhammed b. Mesleme b. Seleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir.

Günümüzde, Medine ve Bağdat'ta Râfi b. Hadîc'in neslinden olan çok sayıda kişi mevcuttur. Onun Rifâ'a b. Hadîc adında bir kardeşi de vardı. Aynı anneden idiler. O da Peygamber'in (sas) ashâbındandı. Onun da nesli devam etmiştir. Râfi, Uhud, Hendek ve sonrasındaki tüm savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır.

Bize Hafs b. Ömer el-Basrî (el-Havdî diye bilinir) haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Merzuk anlattı; dedi ki: Bana Yahya b. Abdülhamîd b. Râfi b. Hadîc anlattı; dedi ki: Bana ninem şunu rivayet etti:

Uhud savaşında (veya Huneyn savaşında [Amr şüpheye düştü]) Râfi'in göğsüne bir ok isabet etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: “*Uhud savaşında olduğunda şüphe yoktur.*”

Söz Hafs b. Ömer'in rivayetine döndü: Göğsüne saplanan okla birlikte Peygamber'in (sas) huzuruna getirildi. Râfi, “Oku çek ya Resûlullah!” dedi. Peygamber (sas) ise “Ey Râfi, istersen oku, ucundaki demirle birlikte çekeyim; istersen oku tek çekip demiri bırakayım ve kıyamet günü senin şehit olduğuna şahitlik edeyim.” dedi. Râfi ise “Hayır, hayır, ya Resûlullah, ikisini çekme, oku çekip demiri bırak ve kıyamet günü benim şehit olduğuma şahitlik et.” dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) oku çekip demiri bıraktı. Râfi de bu olaydan sonra iyileşti ve uzun bir ömür yaşadı. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilafetlerine şahit oldu. Mu'âviye'nin hilafetinde ise göğsündeki yara nüksetti. Nükseden o yara nedeniyle vefat etti. İkinci vaktinde vefat etmişti. Cenazeyi Abdullah b. Ömer'in huzuruna getirdiler. “Ey Ebû Abdurrahman! Râfi öldü.” dediler. O da ona rahmet okudu ve “Böyle bir yiğit, vefat haberi civar köy ve kasabalara duyurulmadan defnedilmemeli.” dedi. Ertesi gün cenazeyi evden çıkardılar. Cenaze namazını kılınıp defnedilince Abdullah b. Ömer kabrin başına gelip oturdu. O sırada bize ait azadlı bir cariye çılgılık attı. Abdullah b. Ömer ise “Ne oluyor bu akılsıza (veya ahmağa)!” diye çıkıştı. Onlar biraz susup sonra yine başladılar. Bunun üzerine o da “Ağlamalarınızla mezarda yatan şu yaşlı adama eziyet etmeyin! Çünkü onun, Allah'ın azabına dayanacak gücü yok.” dedi.”

Bize Muhammed b. Ömer kendi adamlarından rivayet ederek haber verdi:

Uhud savaşında Râfi b. Hadîc'in köprücük kemiğine bir ok isabet etmiş, o da Peygamber'in (sas) sözleri üzerine okun demir kısmını çektirmemişti. Yıllar geçtiği halde içeride kalan o demir sebebiyle bir ağrı hissetmedi. Fakat güldüğü zaman hafif bir ağrı hissediyordu.”

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Muhammed b. Amr b. Atâ'dan şöyle dediğini rivayet

etti:

Râfi b. Hadîc vefat edince sabah güneş doğmadan cenazenin olduğu yere gittik. Cenaze *Baki* kabristanında bekletiliyordu. İbn Utbe cenaze üzerine namaz kılmak isteyince Abdullah b. Ömer ayağa kalkarak, “Dikkat edin, güneş doğmadan cenazeleriniz üzerine namaz kılmayın!” diye yüksek sesle bağırdı. Bunun üzerine vali dâhil tüm insanlar oturup beklemeye başladılar. Ben de cenazenin yakınına oturdum. Cenazenin altında mor-kırmızı karışımı kadife bir kumaş vardı. Râfi’in kabilesinden olan bir adam da gelip yanıma oturdu ve “Diriyken de ölüyken de onun yanına böyle bir kumaşla yaklaşmak onun çok ağırına giderdi.” dedi. Ben “Niye ki?” diye sordum. O da şöyle dedi: “Bana bizzat Râfi anlatmıştı ve şöyle demişti: “Bir sefer sırasında Resûlullah (sas) ile birlikte idik. Bir sabah vakti Resûlullah bir yerde mola verdi. Develerimizi ağaçlara bağladık. Üstlerinde de yüklerimiz vardı. Bizim çuvallarımız, kadınlarımızın ördüğü ve üstlerine süs niyetine kırmızı yünden şeritler çektikleri çuvallardı. Seferde herkes çuvalında ne varsa getirip koyar beraberce yedik. Kimisi tandır ekmeği, kimisi birkaç avuç hurma, hatta kimisi bir miktar salatalık getirir, ortaya bırakır, hep beraber yedik. Bu seferde de aynı şekilde oturup yemek yemeye başladık. Bir ara Resûlullah (sas) başını kaldırıncı bizim çuvallarımıza gözü ilişti ve “Şu yukarıda gördüklerim kırmızı şeritler değil mi? Sökün onları, bir daha görmeyeyim!” buyurdu. O böyle der demez hepimiz tek hamlede atılıp o kırmızı şeritleri sökmek için çuvalları indirdik. Uğraşıp kırmızı şeritleri söküp attık ve çuvalları eskisi gibi develere tekrar yükledik de sonra oturup yemeğimize devam ettik.”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. Aclân’dan, o da Osman b. Abdullah b. Ebû Râfi’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, Râfi b. Hadîc’in, kazımış denilebilecek şekilde bıyıklarını iyice kısalttığını gördüm.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: Bize Ebû Amr en-Nedebî anlattı; dedi ki:

Râfi b. Hadîc ölünce, İbn Ömer’e “Ölüm haberini çevredeki insanlara duyurmayacak mısınız?” diye soruldu, o da “Bilakis, duyurun!” dedi.

Bize İshâk b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Bişr b. Harb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Râfi b. Hadîc öldüğünde İbn Ömer'e "Bu gece cenazeyi beklet, sabah Medine çevresindeki köy halkını da cenaze namazına çağırırız." denmiş; o da "Evet, fikriniz çok güzel!" demiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O, Osman b. Ubeydullah b. Râfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Râfi b. Hadîc öldüğünde Medine halkının başında bedevîlerden biri vardı. Fitne ve karışıklık zamanıydı. Râfi b. Hadîc'in cenazesi sabah güneş doğmadan önce kabristana getirilmişti. İbn Ömer, "Güneş doğmadan cenaze namazı kılmayın!" dedi. Medine Emiri, "Peygamber'in (sas) arkadaşı ne diyor?" diye sordu. İbn Ömer'in sözünü ona bildirdiklerinde emir, "Doğru söylemiş!" dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O da Şu'be'den, o da Ebû Bekir b. Hafs'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Râfi b. Hadîc öldüğünde İbn Ömer, "Arkadaşınızın cenaze namazını ya güneş batmaya yüz tutmadan önce kılın, ya da güneşin batışından sonraya bırakın." dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Akîl anlattı; dedi ki: Bize Ebû Amr en-Nedebî anlattı; dedi ki:

İbn Ömer'i, kendisine "Râfi b. Hadîc öldü!" dendiği zaman şöyle derken işittim: "Cenazeyi namaz için çıkardığınızda bana haber verin." dedi. Bir müddet sonra cenaze çıkarıldığında beraberce biz de çıktık. Dışarıda bazı köle ve hür kadınlar ağıtlar yakmaya başladılar. Bunu gören İbn Ömer bağırarak, "Ağıt yakmayı kesin! Muhakkak ki ölü, ailesinin ağıtları yüzünden azap görür!" dedi. Bu sözünü iki veya üç defa tekrarladı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû Bişr'den, o da Yusuf b. Mâhek'ten şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Ömer'i gördüm, Râfi b. Hadîc'in cenazesini koydukları tabutun önüne geçmiş, iki direği omuzlarına koyarak kabristana kadar götürmüş; sonra "Ölü, dirilerin kendisi için ağlayıp sızlanmaları nedeniyle azap görür." demiş; Abdullah b. Abbâs ise "Ölü, dirilerin ağlaması ile azap görmez." demişti.

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd anlattı. O Hüseyin el-Mu'allim'den, o da Yahya b. Ebû Kesîr'den rivayet etti; dedi ki: Bana Hafs b. Anân şunu anlattı:

İbn Ömer Râfi b. Hadîc'in arkasından ağıtlar yakıldığını görünce, "Bu ağıtlar dirileri fitneye düşürür, ölümlere ise eziyet verir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Râfi b. Hadîc'in torunlarından Ubeydullah b. Herîr anlattı. O Amr b. Ubeydullah b. Râfi'den, o da Beşîr b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Râfi b. Hadîc seksen altı yaşında, hicretin 74. yılının başında vefat etti. Cenazesine İbn Ömer de katıldı.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: "Râfi b. Hadîc'in künyesi Ebû Abdullah idi. Medine'de vefat etti. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'dan hadis rivayet etmiştir."

538. Ebû Ma'kıl b. Nehîk ﴿أَبُو مَعْقِلَ بْنِ نَهَيْك﴾

[Ebû Ma'kıl b. Nehîk] b. İsâf b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Ümmü Abdullah bt. Eslem b. Harîş b. Mecde'a b. Hârise'dir. Babası Nehîk b. İsâf, şairdir. Ebû Ma'kıl Uhud savaşına katıldı. Oğlunun adı Abdullah b. Ebû Ma'kıl b. Nehîk b. İsâf b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Bu oğlunun annesi Büreyde bt. Bişr b. el-Hâris'tir. el-Hâris, Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. Abdullah b. Ebû Ma'kıl'ın, Miskîn, Meymûne ve Meryem adlı çocuklarının anneleri Âişe bt. Râfi b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Abdullah'ın, Ebû Ma'kıl ve Nehîk adlı çocuklarının annesi ise Emetüllah bt. Evs b. el-Hadesân en-Nasrî'dir. Muhammed adlı çocuğunun annesi ise Ümmü Abdullah bt. Râfi b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Ümmü Seleme adlı kızının annesi Kaysu Aylân kabilesinin Mürreoğulları'nın Sârıdoğulları

kolundan bir kadındır. Ümmü Miskîn adlı çocuğunun annesi, Kaysu Aylân kabilesinin Âmiroğulları kolundan Kudâme'nin kızıdır. Abdullah, babası Ebû Ma'kıl ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

539. İbrahim b. Abbâd ﴿بشر بن الحارث﴾

[İbrahim b. Abbâd] b. Nehîk b. İsâf b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Büreyde bt. Bişr b. el-Hâris'tir. el-Hâris, Übeyrık b. Amr b. Hârise b. el-Heysem b. Zafer'dir. İbrahim b. Abbâd'ın çocukları şöyledir:

Abbâd ve İsmail: Bunların anneleri, Uzreoğulları'ndan Zeyneb bt. Sabre'dir.

İshâk ve Ya'kûb: Bunların anneleri, yine Uzreoğulları'ndan Ümmü Nasr bt. Sa'îd'dir.

Ümmü Süleyman adlı kızının annesi ise ümmü veledir.

İbrahim b. Abbâd, *Uhud* savaşına katılmıştır.

540. Sehl b. Amr ﴿الربيع بن سهل﴾

[Sehl b. Amr] b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Temîm kabilesinin Hanzaleoğulları kolundandır. Sehl, İbnü'l-Hanzaliyye (Hanzaliyye'nin oğlu) diye bilinen kimsedir. el-Hanzaliyye, Sehl'in babası Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem'in annesidir. Bu kadının asıl adı Ümmü İyâs bt. Ebân b. Dârim olup Temîm kabilesinin Hanzaleoğulları kolundandır. Amr b. Adî'nin çocuklarına da "İbnü'l-Hanzaliyye" denmiştir. Sehl, *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır. Daha sonra Şam'a gidip yerleşmiş ve orada vefat etmiştir.

541. Kardeşi Ukayb ﴿عقيب﴾

[Ukayb] b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, Sehl'in annesidir. Ukayb'ın Sa'd adlı oğlunun künyesi Ebü'l-Hâris olup, annesi Temîmoğullarından bir kadındır. Sa'd, küçük sahâbîlerdendir. Yaşı küçük olduğu için *Uhud* savaşına katılmasına izin verilmeyip geri gönderilmiş; ama babası Ukayb *Uhud*'a katılmıştır. Ukayb ve Sehl'in Ukbe adlı bir kardeşleri olup o da aynı annedendir. Ukbe, iki kardeşi ile beraber *Uhud* savaşına katılmıştır.

542. Umeyr b. Ukbe ﴿عبد بن سهل﴾

[Umeyr b. Ukbe] b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Ümmü Umeyys bt. Amr b. Adî olup Temîm kabilesinin Hanzaleoğulları kolundandır. Umeyr'in Abdurrahman adlı çocuğunun annesi, Ümmü Hacce bt. Mirba b. Kayzî b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Umeyr, *Uhud* savaşına babası ve iki amcasıyla birlikte katılmıştır.

543. *Sehl b. er-Rebî* ﴿الربيع بن سهل﴾

[Sehl b. er-Rebî] b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Sehle bt. İmruülkays b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise olup o da Hanzaliyye'nin evladındandır. Çünkü Hanzaliyye, dedesi Amr'ın annesidir. Sehl de diğer yakınlarıyla beraber *Uhud*'a katılmıştır.

544. *Evs b. Kayzî* ﴿خالد بن ثابت﴾

[Evs b. Kayzî] b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Nevvâr bt. el-Hâris b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye olup Evs'in Amr b. Avfoğulları kolundandır. Evs b. Kayzî'nin çocukları: Abdullah ve Kebâse babaları ile beraber *Uhud*'a katılmıştır. Arâbe el-Ekber ise *Uhud* savaşında küçük olduğu için geri çevrilmiştir. Bu oğlu, şair Şemmâh b. Dırâr'ın övdüğü kişidir. Annesi Sübeyte bt. er-Rebî b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Ebû Varaka diye bilinen oğlu Niyâr'ın annesi ise Ümmü Seleme bt. Seleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ubeyd adlı oğlunun annesi ümmü veledir. Arâbe el-Asğar ve Umeyr adlı oğullarının anneleri de ümmü veledir. Umeyre adlı kızının annesi Ümmü Eslem bt. Eslem b. Harîş b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Evs'in oğlu Abdullah'ın çocukları olan Sehl, Ubeydullah ve Şerîk'in anneleri Cemîle bt. Zeyd b. Sayfî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Kebâse'nin çocukları Arâbe, Ümmü Külsûm ve Ümmü Sa'd'ın anneleri Umeyre bt. Sa'd b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir.

545. *Abdullah b. Mirba* ﴿عبد الله بن مربع﴾

[Abdullah b. Mirba] b. Kayzî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Umeyre bt. Zuheyr b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. *Uhud*, Hendek ve sonrasındaki savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hazre ve Sâlih b. Havât haber verdiler; Onlar da Ensâr'dan Abdurrahman b. Büceyd el-Hârisî'den şöyle dediğini işittiler: Abdullah b. Mirba'dan şöyle dediğini işittim:

Arefe günü bineğiyle Urene ^[324] vadisine geldiği gün Peygamber (sas) ile birlikte idim. Urene vadisinde iki rekat namaz kıldı. Sonra biraz ilerleyip bir tepenin üstünde durup ileriye baktı ve insanların Arafat'ın en uzak noktasında olduğunu gördü. Beni çağırdı ve oradakileri göstererek dedi ki: “Şunlara git ve onlara, ‘Siz atanız İbrahim’in mirası üzeresiniz. Bu kutsal yerlerde bekleyin.’ de.” Ben de ta oraya kadar gittim. Sonra yine Peygamber'in (sas) yanına döndüm.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o Amr b. Abdullah b. Safvân'dan, o da Yezîd b. Şeybân'dan şunu rivayet etti:

Biz Arafat'ın uzak bir noktasında iken İbn Mirba el-Ensârî yanımıza geldi ve dedi ki: Ben Allah Resûlü'nün elçisiyim. O size şöyle dememi istedi: “Bu kutsal yerlerde durun. Zira atanız İbrahim'in mirası üzerindesiniz.”

Muhammed b. Ömer şöyle dedi: “Yukarıdaki rivayeti Yezîd b. Şeybân'ın kimden aldığını bilmiyoruz.” Abdullah b. Mirba, Ömer devrinde Köprü savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

546. Kardeşi Abdurrahman b. Mirba ﴿عبد الرحمن بن مريع﴾

[Abdurrahman b. Mirba] b. Kayzî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Umeyre bt. Zuheyre b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Kardeşi Abdullah ile birlikte Uhud savaşına katılmıştır. Onun gibi (Ömer devrinde) Ebû Ubeyd'in Köprü savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir. Abdurrahman ve Abdullah'ın Zeyd ve Mürâre adlarında iki öz kardeşleri daha olup bunlar Uhud savaşına katılmamışlardır. Babaları Mirba b. Kayzî münafıklardandı. Gözleri âmâ idi. Peygamber (sas) Uhud'a gitmek üzere yola çıktığında kendi hurma bahçesine girip oradan Müslümanların yüzüne toprak savurmuş ve “Eğer peygambersen benim bahçeme girme!” demiştir. Bunun üzerine Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî yayıyla kafasına vurup onu yaralamış, başını kanatmıştır.

547. Şerîk b. Abduamr ﴿شريك بن عبد عمرو﴾

[Şerîk b. Abduamr] b. Kayzî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi Selâme bt. Kays b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Şerîk b. Abduamr'ın oğulları Şerîk b. Şerîk ve Şakr'ın anneleri Hevâzin kabilesinin Nasr b. Mu'âviyeoğulları kolundan bir kadındır. Oğulları Sâbit ve Abdurrahman'ın anneleri ise Hâriseoğulları'nın müttefiklerinden Ebû Bürde b. Niyâr b. Amr el-Belevî'nin kızıdır. Şerîk b. Abduamr *Uhud* savaşına katılmıştır.

548. Kardeşi Ebû Sâbit b. Abduamr ﴿أبو ثابت بن عبد عمرو﴾

[Ebû Sâbit b. Abduamr] b. Kayzî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Annesi Selâme bt. Kays b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ebû Sâbit b. Abduamr'ın çocukları el-Velîd, el-Hasan, el-Vecîh, Ümmü Habîb ve Ümmü Sâbit'in anneleri, Lübnâ bt. Kays b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ebû Sâbit, *Uhud* savaşına katılmıştır.

549. Enes b. Dab ﴿أنس بن أوس﴾

[Enes b. Dab] b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'dir. Annesi Kaysu Aylân'ın Eşca koluna mensup Hayye bt. Abdullah b. Fâtik er-Rizâhiyye'dir. Enes b. Dab'ın kızı Ümmü Enes, önce Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise ile ve daha sonra ise Enes'in kardeşinin oğlu Ubeydüssihâm b. Süleym b. Dab b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise ile evlenmiştir. (Ubeydüssihâm'ın) annesi, Su'âd bt. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ubeydüssihâm'ın ise Sâbit adlı bir oğlu olup bunun annesi Cemîle bt. Sinân b. Sa'lebe b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'dir. Ubeyd *Uhud*'a katılmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe'ye “Niye bu kişi Ubeydüssihâm diye isimlendirilmiş?” diye sordum. O da şöyle dedi: “Bana Dâvûd b. el-Husayn anlattı; dedi ki: Bunun adı aslında sadece Ubeyd idi. Ancak *Hayber* ganimetlerinin kura ile paylaşıldığı gün on sekiz kişi arasında çekilen ilk ok kendisine çıkmıştı. Kura bittikten sonra diğer bazı kişilerin hisselerini de satın aldı. Bu yüzden “Ubeydüssihâm (okların Ubeyd'i [kulcuğu])” lakabıyla anılır oldu.

550. Sinân b. Sa'lebe ﴿عمير بن أوس﴾

[Sinân b. Sa'lebe] b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise. Sinân'ın kızı Cemîle Peygamber'e biat eden kadınlardandır. Ubeydüssihâm b. Süleyym b. Dab b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise ile evlenmiştir. Sinân'ın nesli devam etmemiştir. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'nin de böylece nesli sona ermiş, geriye Ubeydüssihâm'dan başka kimse kalmamıştır. Sinân Uhud savaşına katılmıştır.

551. Süveyd b. en-Nu'mân ﴿سعيد بن الحارس﴾

[Süveyd b. en-Nu'mân] b. Mâlik b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise. Annesi el-Vaksâ bt. Mes'ûd b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise'dir. Süveyd'in çocukları Sâbit ve Cemîle'nin anneleri Umeyre bt. Mürşid b. Cebr b. Mâlik b. Cüveyriye b. Hârise b. el-Hâris'tir. Süveyd Uhud savaşına katılmıştır. "Üç avret"^[325] hadisini rivayet eden kişidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Yezîd b. Abdullah b. el-Hâd'dan rivayet etti. Yine Büşeyr b. Yesâr'dan, o da Süveyd b. en-Nu'mân'dan şunu rivayet etti:

Süveyd'e "Üç avret"nin ne olduğu sorulmuş, o da şöyle demiştir: "Öğle vakti istirahat için elbiselerimi çıkarınca ailemden ergenlik çağına ermiş hiç kimse odama izinsiz giremez. Ancak ben içeri çağırırsam bu, onun için bir izin sayılır. Sabah namazı vakti girip de insanlar uyanmaya başladıklarında da sabah namazı kılınana dek kimse yanıma izinsiz giremez. İnsanların ateme dedikleri yatsıyı kılıp da elbiselerimi çıkardığım vakit de aynıdır. İşte üç avret vakti budur."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Ma'mer ve Muhammed b. Abdullah anlattı. Onlar ez-Zührî'den, o da Sa'lebe b. Ebû Mâlik'ten rivayet etti. Yine bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o da Sâlih b. Keysân'dan şöyle dediğini rivayet etti.

İbn Şihâb dedi ki: "Abdullah b. Süveyd el-Hârisî'ye üç avretin ne olduğunu sormak için yola çıktım." Sonra da yukarıdaki rivayetin aynısını anlatmıştır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: “Süveyd b. en-Nu’mân’ın rivayeti daha sağlamdır.” Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî ise şöyle demiştir: “Üç avret hadisini rivayet eden kişi Süveyd b. en-Nu’mân’dır.” Abdullah b. Süveyd’in kim olduğunu bilmiyoruz. Hâriseoğulları nesebi arasında böyle bir kişiye rastlamadık. Olsa olsa bu, ravilerin bir hatasıdır. Zira Süveyd b. en-Nu’mân’ın Abdullah adında bir oğlu yoktur ki, ikinci rivayet ona ait olsun.

Süveyd’in başka çocukları olup onların da nesli devam etmemiştir. Büşeyr b. Yesâr, Süveyd b. en-Nu’mân’dan “Kasâme” hadisini rivayet etti.

(İbn Sa’d) dedi ki: Bana Muhammed b. Ömer haber verdi. Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve’den, o Harâm b. Sa’d b. Muhayyasa’dan şöyle dediğini rivayet etti:

[Hayber Savaşı sırasında] Süveyd b. en-Nu’mân atına binerek Hayber’e gitti. Gece Hayber’deki evlere bakarken atın üzerinden yere düşerek kolunu kırdı. Bu sebeple Hayber’in fethine katılamadı. Buna rağmen Resûlullah (sas) ganimet taksiminde ona da diğer atlılarla aynı payı ayırdı.

552. Beşîr b. Enes b. Ümeyye ﴿بشير بن أنس بن أمية﴾

[Beşîr b. Enes b. Ümeyye] b. Âmir b. Cüşem b. Hârise. Beşîr’in oğlu Abdullah, babası ile birlikte Uhud savaşına katılmıştır. Abdullah’ın annesi, Amr b. Avfoğulları’na mensup Kebşe bt. Hâtıb b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu’âviye’dir. Abdullah’ın çocukları Amr ve Meymûne’nin anneleri Selimeoğulları’na mensup Ümmü Bişr bt. Amr b. Aneme b. Adî b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd’dır.

553. Eslem b. Amîre ﴿عمر بن سعيد﴾

[Eslem b. Amîre] b. Ümeyye b. Âmir b. Cüşem b. Hârise. Eslem’in kızı Nüveyle’nin annesi Ümmü Habîb bt. Eslem b. Harîş b. Adî b. Mecde’a b. Hârise’dir. Eslem Uhud savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Böylece Âmir b. Cüşem b. Hârise’nin nesli sona ermiş, kimse kalmamıştır.

554. Ebû Hasme ﴿أبو حشمة﴾

Adı, Abdullah’tır. Adının Âmir b. Sâ’ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde’a b. Hârise olduğu da söylenmiştir. Annesi Ümmü Enes bt. Enes b.

Dab b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'dir. Ebû Hasme'nin Sehl adlı bir oğlu, Peygamber'e biat eden kadınlardan olan Umeyre adlı bir kızı, bir de Ümmü Damre adlı bir kızı olup bunların anneleri Ümmü er-Rebî bt. Eslem b. Harîş b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ümeyme ve Ümmü Sehl adlı kızları da Peygamber'e biat eden kadınlardandır. Bunların annesi ise Hacce bt. Umeyr b. Ukbe b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir.

Ebû Hasme yaşlı biri idi. *Uhud* yolunda Peygamber'e rehberlik etmişti. Onunla birlikte birçok savaşa katıldı. Peygamber (sas) onu *Hayber*'e, mahsul miktarını göz kararı tahmin etmesi için görevlendirmişti. *Hayber*'den, ona hem kendisi, hem atı için pay vermişti. Ebû Bekir, Ömer ve Osman da tarla ve ağaçlardan gelecek mahsulü göz kararı tayin etme görevini ona veriyorlardı. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafetinin ilk dönemlerinde vefat etti.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Enes b. İyâd el-Leysî haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Beşîr b. Yesâr'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Ebû Hasme'yi hurma tahmini yapmaya gönderirken, "Bahçe sahipleri bahçede iseler, yiyecekleri miktarda hurmayı hesaba katma." diyordu.

555. Kardeşi Üseyd ﴿أسيد﴾

[Üseyd] b. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Ümmü Enes bt. Enes b. Dab b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'dir. *Uhud* savaşına katılmıştır.

556. Oğlu Yezîd ﴿يزيد﴾

[Yezîd] b. Üseyd b. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Ümmü Âmir bt. Süleym b. Dab b. Âmir b. Mecde'a b. Cüşem b. Hârise'dir. Babası ve amcasıyla birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

557. Ma'bed b. Abdüsa'd ﴿معبد بن عبد سعد﴾

[Ma'bed b. Abdüsa'd] b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise. Oğlu Temîm kendisiyle beraber *Uhud* savaşına katılmıştır. Temîm'in,

Emetüllah adlı bir kızı olup Sehl b. Ebû Hasme ile evlenmiş ve bu evlilikten Süleyman adlı bir çocukları olmuştur. Daha sonra nesilleri devam etmemiştir. Böylece Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise'nin nesli - Ebû Hasme'nin çocukları hariç- sona ermiştir.

558. *Kays b. el-Hâris* ﴿هشام بن العاص﴾

[Kays b. el-Hâris] b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise. Annesi, Kaysu Aylân'ın Süleymoğulları kolundandır. Bu aile, el-Berâ b. Âzib'in amcalarıdır. Kays b. el-Hâris'in çocuklarından Nevvâr adlı kızı Peygamber'e biat eden kadınlardandır ve Kays bu kızının adıyla, Ebû'n-Nevvâr diye künyelenmiştir. Bunun dışında Ümmü Sa'd ve Süheyne adlı iki kızı daha vardır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O, aslında Kays b. Muharris'tir. *Uhud* savaşında Müslümanlar kaçmaya başladıktan sonra Ensâr'dan bir grup Müslümanla beraber geri dönüp savaşan ilk kişidir. Bu hücumlarında müşriklerin içine dalmışlar; içlerinden hiçbir Müslüman geri dönüp kaçmamış, ölene dek vuruşmaya devam etmiştir. Kays da var gücüyle vuruşmuş, müşrikler onun kılıcından kaçışmış, o da önüne kattığı birçok kişiyi öldürmüş, müşrikler ise ancak peş peşe fırlattıkları mızraklarla onu durdurabilmişlerdir. Savaş sonrasında vücudunda on dört mızrak, on tane de kılıç yarası görülmüştür.

Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî şöyle demiştir: Kays b. el-Hâris ile ilgili böyle bir olayı hiç duymadım. Muhammed b. Ömer de bu olayı Kays b. Muharris diyerek anlatıyor. Kanaatimce bu Kays b. el-Hâris'ten başkasıdır. Bizim bahsettiğimiz kişi olan Kays b. el-Hâris, Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud* savaşına ve daha birçok savaşa katılmıştır. Hicretin onikinci yılında, Ebû Bekir (r) devrinde *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

559. *Yezîd b. Nüveyre* ﴿عامر بن أوس﴾

[Yezîd b. Nüveyre] b. el-Hâris b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Leyla bt. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Hârise'dir. Âzib ve Fâtıma adlı iki çocuğu vardır. *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

560. *Huveyyesa b. Mes'ûd* ﴿حويصة بن مسعود﴾

[Huveyyesa b. Mes'ûd] b. Ka'b. b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi, Selimeoğulları'na mensup İdâm bt. el-Cemûh b. Zeyd b. Harâm'dır. Huveyyesa'nın çocukları şöyledir: Oğlu Abdurrahman'ın annesi Tay kabilesinin Fükeyheoğulları kolundan es-Sa'be bt. Hibbân b. Kürz b. Câbir'dir. Ufeyr, Muhammed ve Esmâ adlı çocukların anneleri, Evs kabilesinden Beşîre bt. Hüşeyme b. Cefne b. el-Heysem b. Zafer'dir. Huveyyesa'nın künyesi Ebû Sa'd'dır. Huveyyesa, kardeşi Muhayyesa'dan yaşça daha büyük olduğu halde ondan sonra Müslüman olmuştur. *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki savaşılar Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır. Uzun süre yaşamıştır.

561. *Muhayyesa b. Mes'ûd* ﴿سفيان بن حاطب﴾

[Muhayyesa b. Mes'ûd] b. Ka'b. b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi, Selimeoğulları'na mensup İdâm bt. el-Cemûh b. Zeyd b. Harâm'dır. Muhayyesa'nın çocukları şöyledir: Müknef ve Sa'lebe'nin anneleri Süheyne bt. Eslem b. Harîş b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Abdurrahman, Kıbtıba adında bir kadından olup nesli devam etmemiştir. Harâm, Dihye ve er-Rebî adlı çocuklarının da nesli devam etmemiştir. Anneleri, Selimeoğulları'ndan Hind bt. Amr b. el-Cemûh b. Zeyd b. Harâm b. Ganm'dır. Şu'ayb'ın da nesli devam etmemiştir. Annesi Leyla bt. Sehl b. Zeyd b. Ka'b. b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Ümâme'nin annesi ise Süleym kabilesinin Nâdire b. Hufâfoğulları koluna mensup Hind bt. Rebî'a b. Ma'kıl'dır.

Muhayyesa, Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki savaşılar katılmıştır. *Hayber* muhasarasında Resûlullah (sas) onu düşmana elçi olarak göndermiştir. Yine onları İslâm'a davet etmek, *Hayber*'de yaşananlarla aynı akıbeti uğramamaları ve Müslümanların hücumuna maruz kalmamaları için kendilerini uyarmak amacıyla Resûlullah (sas) *Fedek* ahalisine onu göndermiştir. Fedek ahalisine giden Muhayyesa, onların isteklerini Resûlullah'a (sas) iletmiştir. O zamanlar reisleri Yûşa b. Nûn idi. Resûlullah (sas) de canlarını bağışlayıp *Fedek*'ten sürgün edilmeleri şartıyla musalaha yapmıştır. Resûlullah (sas), Muhayyesa b. Mes'ûd'a *Hayber*'den otuz vesk ^[326] tahsis etmiştir. Zira o elçilerdendi. Onun soyu devam etmiştir.

562. *Abdullah b. Sehl* ﴿مَعْمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ﴾

[Abdullah b. Sehl] b. Zeyd b. Ka'b. b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Leyla bt. Râfi b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Abdullah'ın künyesi Ebû Leyla'dır. *Uhud*, *Hendek*, *Hudeybiye* ve *Hayber*'e katılmıştı. Daha sonra *Hayber*'deki Yahudiler onu öldürmüş ve uçuruma atmışlardı. Muhayyesa b. Mes'ûd onun arkadaşıydı, onu arayıp buldu ve uçurumdan çıkardı. Kefenleyip defnetti ve yanına Abdurrahman b. Sehl ile Huveyyesa b. Mes'ûd'u alarak Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve Yahudilerin Abdullah'ı öldürmüş olduğunu söyledi. Yahudilerin onun için diyet olarak 100 deve vermesi kararı alındı. Sehl b. Ebû Hasme şöyle demiştir: "O gün genç bir delikanlı idim. Diyet olarak alınan develerin getirildiğini gördüm. Hatta içlerinden kırmızı bir deve beni kovaladı." Abdullah'ın soyu devam etmemiştir.

563. *Abdurrahman b. Sehl* ﴿عبد الرحمن بن ثابت﴾

[Abdurrahman b. Sehl] b. Zeyd b. Ka'b. b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Leyla bt. Râfi b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir. Abdurrahman'ın oğlu Muhammed'in soyu devam etmemiştir. Bu çocuğunun annesi, Abdüleşheloğulları'nın Kavâkıla kolundan Fâtıma bt. Bîşr b. Adî b. Übey b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec'tir. Bir diğer oğlu Abdullah, *Harre* savaşında öldürülmüştür. Bunun annesi, Ümmü Beşîr bt. Beşîr b. Sa'd b. en-Nu'mân b. Ükkâl'dir. Ükkâl ise Amr b. Avfoğulları'ndan Zeyd b. Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye b. Mâlik'tir. Sa'd b. en-Nu'mân b. Ükkâl ise Peygamber (sas) zamanında umre yapmak niyetiyle *Mekke*'ye giderken müşrikler tarafından yakalanıp Ebû Süfyân b. Harb'e teslim edilen kişidir. Resûlullah (sas), *Bedir* savaşında esir edilmiş olan Amr b. Ebû Süfyân b. Harb'i fidye olarak serbest bırakma karşılığında Sa'd b. en-Nu'mân b. Ükkâl'i kurtarmıştır. Abdurrahman b. Sehl'in Ümâme adlı kızı ise Sehl b. Ebû Hasme ile evlenmiştir. Bu kızının annesi ümmü veledir.

Abdurrahman b. Sehl, *Uhud*, *Hendek* ve sonrasındaki tüm savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır. Bir gün, yılanlı arazi diye bilinen yerde kendisini bir yılan ısırması, Peygamber (sas) de Umâre b. Hazm'e bir dua öğretip o dua ile Abdurrahman'a efsun yapmasını emretmiş, böylece Abdurrahman kurtulmuştur. İşte Hazmoğulları'nın nesilden nesile günümüze kadar kullandıkları dua o, duadır.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Umâre haber verdi. O da Ebû Bekir b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

“Yılanlı arazi” diye bilinen yerde Abdullah b. Sehl'i yılan ısırmişti. Resûlullah (sas) “*Umâre b. Hazm'e git, sana okusun.*” dedi. Sahâbîler, “Ya Resûlullah, o ölüyor!” deyince Resûlullah (sas), “*Siz götürün!*” dedi. Onlar da onu Umâre'ye götürdüler. O da okuyunca Allah şifa verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hamse anlattı. O Ebû Leyla el-Hârisî'den, o da Sehl b. Ebû Hasme'den şunu rivayet etti:

Bizim kabilede bir adamı yılanlı arazi diye bilinen yerde yılan ısırmişti. Okuması için Amr b. Hazm'ı çağırdılar. O da gidip Peygamber'e danışmadan okumak istemedi. Yanına gidip okuma için izin istediğinde Peygamber (sas) “*Okuduğun sözleri söyle hele!*” dedi. O da söyledi. Bunun üzerine Peygamber okumasına izin verdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Kendisini yılan ısırın kişi Abdurrahman b. Sehl'dir. Yılanlı arazi ise *el-Ebvâ*'dan *Mekke*'ye doğru uzanan hac yolundan gidilince sekiz mil ilerdeki arazidir. Daha önceleri insanların konakladığı bir yer iken yılanların çok olması sebebiyle insanlar burada konaklamayı terk etmişlerdir. Ömer, *Bedir* ehlinden olan Utbe b. Gazvân el-Mâzinî vefat edince onun yerine *Basra*'ya memur olarak Abdurrahman b. Sehl'i göndermişti.

564. Kayzî b. Kays ﴿خالد بن ثابت﴾

[Kayzî b. Kays] b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Lübnâ bt. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Kayzî b. Kays'ın çocukları şöyledir: Oğlu Utbe babasıyla birlikte *Uhud*'a katılmış; daha sonra *Köprü* savaşında şehit olmuştur. Abdurrahman da babası ve kardeşi Utbe ile birlikte *Uhud* savaşına katılmış, *Yemâme*'de şehit olmuştur. Abdullah da babası ve iki kardeşi ile birlikte *Uhud* savaşına katılmış, *Köprü* savaşında şehit olmuştur. Abbâd, sahâbeden olup *Uhud*'a katılamamış, *Köprü* savaşında şehit olmuştur. Zeyd, Büceyre ve Peygamber'e biat eden kadınlardan olan Lübnâ adlı çocukları da vardır. Tüm çocukların annesi Ümmü Habîb bt. Kurâd b. Mevhîbe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir.

565. Süleym b. Kays ﴿عمير بن أوس﴾

[Süleym b. Kays] b. Levzân b. Sa'lebe b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Annesi Lübnâ bt. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir. Çocuklarından Kays, Kayzî ve Müslim aynı anneden olup soyları devam etmiştir. İslâm'ın hâkimiyetine geçişinden sonra *Kûfe* ve *Irak* topraklarında yaşamaya başlamışlardır. Süleym b. Kays, kardeşi Kayzî ve oğlu Kayzî ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

566. Büheyr^[327] b. el-Heysem ﴿بُهَيْر بن الهيثم﴾

[Büheyr b. el-Heysem] b. Âmir b. Nâbi b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Muhammed b. Sa'd dedi ki: "Bu kişinin adına [başka] bir nüshada Büheyr b. el-Heysem b. Nâbi b. Mecde'a b. Hârise olarak rastladım." Muhammed b. İshâk'ın nüshasında ise "es-Sevvâf b. Kays b. Âmir b. Nabi b. Mecde'a ailesinden Büheyr b. el-Heysem" şeklinde geçmektedir. [Kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetlerine göre Büheyr b. el-Heysem, Ensâr'dan yetmiş kişi ile beraber Akabe biatine katılmıştır. *Uhud* savaşına da katılmış olup soyu devam etmemiştir.

[324] *Mekke*'de *Arafat* ovasında bulunan bir vadidir.(M)

[325] Bk. Nur 24/58 (M).

[326] Yaklaşık 200 kg. miktarında bir ağırlık ölçüdür.(M)

[327] Asıl nüshada ve *el-İsâbe*'de bu şekilde, İbnü'l-Esîr'de ise "za" ile, "Büheyz" şeklinde geçmektedir.

BENÎ HÂRİSE B. EL-HÂRİS'İN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

567. *Ukbe b. Niyâr* ﴿عقبة بن نيار﴾

Ebû Bürde b. Niyâr b. Amr b. Ubeyd b. Amr b. Kilâb b. Dühmân b. Ganm b. Züheyl b. Hümeym b. Zühl b. Hüney b. Belâ b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ'a'nın kardeşidir. el-Berâ b. Âzib'in dayısıdır. Ukbe b. Niyâr, *Uhud* savaşına katılmıştır.

BENÎ AMR B. AVF B. MÂLİK'DEN BENÎ ÜMEYYE B. ZEYD B. MÂLİK B. AVF B. AMR B. AVF'DAN OLANLAR

568. *Utbe b. Sâlim* ﴿عتبة بن سالم﴾

[Utbe b. Sâlim] b. Seleme b. Ümeyye b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik. Annesi Lübâbe bt. Rifâ'a b. Zenber b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik'tir. Çocukları Sâlim ve Vedî'a'nın annesi Umeyre bt. el-Hâris b. Ubeyd b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik'tir. Utbe *Uhud* savaşına katılmıştır.

569. *Simâk b. en-Nu'mân* ﴿هشام بن العاص﴾

[Simâk b. en-Nu'mân] b. Kays b. Amr b. Zeyd b. Ümeyye. Annesi Uzreoğulları'na mensup bir kadındır. Fedâle ve Nesîbe adlı çocuklarından Nesîbe, Abdüddâr b. Kusayoğulları'ndan Osman b. Talha b. Ebû Talha ile evlenmiş ve çocukları olmuştur. Nesîbe'nin annesi, Bessâme bt. Abdullah b. Ümeyye b. Ubeyd b. Amr b. Zeyd b. Ümeyye'dir. Ümmü Simâk adlı kızı ise Umeyr b. Sa'd b. Şüheyd b. Kays b. Amr b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd ile evlenmiştir.

570. *Kardeşi Fedâle b. en-Nu'mân* ﴿سفيان بن حاطب﴾

[Fedâle b. en-Nu'mân] b. Kays b. Amr b. Zeyd b. Ümeyye. Annesi Uzreoğulları'na mensup bir kadındır. Kardeşi Simâk b. en-Nu'mân ile beraber *Uhud* savaşına katılmıştır.

571. *Sehl b. Karaza* ﴿مالك بن أوس﴾

[Sehl b. Karaza] b. Kays b. Abede b. Ümeyye b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik. Annesi Ümâme bt. Şâs b. Kays b. Ubâde b. Züheyr b. Atıyye b. Zeyd b. Kays b. Âmire Mürre b. Mâlik b. Evs'tir. Sehl'in çocukları Hârûn, Muhammed, Abdullah, Sehl, Sükeyne ve Ümmü Amr'ın anneleri ümmü veledir. Sehl, *Uhud* savaşına katılmıştır.

BENÎ DUBAY'A B. ZEYD B. MÂLİK'DEN OLANLAR

572. *Hanzale b. Ebû Âmir* ﴿سعيد بن عبد قيس﴾

Hanzale'nin babası, Ebû Âmir Abduamr er-Râhib b. Sayfî b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Ümeyye b. Dubay'a'dır. Annesi er-Rebâb bt. Mâlik b. Amr b. Azîz b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf'tır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Selem b. Yesâr'dan, o Umâre b. Huzeyme b. Sâbit'ten, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Evs ve Hazrec kabilelerinde, daha *Medine*'ye hicret etmeden önce Peygamber'in (sas) evsaf ve şemailini Ebû Âmir'den daha iyi bilen kimse yoktu. Yahudilerle arkadaşlık eder, onlara dinî bilgiler sorar, onlar da kendisine son peygamberin vasıflarını ve bu şehre (Yesrib-*Medine*) hicret edeceğini bildirirlerdi. *Teymâ* Yahudilerinin yanına gittiğinde onlar da aynı bilgileri verirlerdi. Daha sonra *Şam*'a gidip oradaki Hıristiyanlara sorduğunda onlar da son peygamberin vasıflarını ona haber verdiler. O da *Medine*'ye dönünce herkese, "Ben Hanif dini üzereyim." dedi. Ruhban hayatı yaşamaya başladı. Ruhban elbiseleri giydi. Kendisinin, İbrahim'in dini üzere olduğunu ve son peygamberin çıkışını beklediğini iddia ederek yaşadı. Yıllar sonra Peygamber (sas) *Medine*'ye hicret ettiğinde ise ona haset edip kin güttü ve münafıklığa başladı. Peygamber'e "Sen hanif dinine başka şeyler bulaştırdın." diye suçlamada bulundu. Peygamber (sas) ise "Hayır, bilakis onu bembeyaz, tertemiz hale getirdim. Rahiplerin benim vasıflarıma dair sana söyledikleri bilgileri açıkla!" dedi. O ise "Sen onların bana anlattıkları kişi değilsin!" dedi. Peygamber (sas), "Yalan söylüyorsun!" dedi. O, ise "Hayır, yalan söylemiyorum!" deyince Peygamber (sas), "Yalan söyleyeni, Allah, kovulmuş ve kimsesiz bir halde öldürsün!" dedi. O da "Âmin" dedi. Ebû Âmir, daha sonra *Mekke*'ye gidip Kureyş ile birlik oldu; onların dinine uyup ruhbanlığı terk etti. *Uhud* savaşında müşriklerin yanında savaştı. Sonra yine *Mekke*'ye döndü. Birkaç

yıl sonra *Mekke*’nin Müslümanlar tarafından fethedildiğini, dostu olan müşriklerin tek tek ölüp gittiğini, küfre ve küfür ehline bu diyarda yer kalmadığını görünce kaçıp Kayser’in diyarına yerleşti ve bir başına, kimsesiz olarak orada öldü. O ölünce Kayser onun mirasını Kinâne b. Abdüyâlîl’e verdi ve “Sen de o da yerleşik hayat sürenlerdensiniz.” dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Âmir’in oğlu Hanzale ise Müslümanların seçkinlerinden ve en samimi olanlarından idi. Resûlullah (sas) hicret akabinde onu ve Şemmâs b. Osman b. eş-Şerîd el-Mahzûmî’yi kardeş kılmıştı. Hanzale’nin Abdullah adlı oğlu *Harre* savaşında şehit oldu. Abdullah’ın annesi, Belhublâ’dan, Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl idi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından şunu rivayet etti:

Hanzale, “Ya Resûlullah, babamı öldüreyim mi?” diye sorunca Peygamber (sas), “*Hayır, babanı öldürme!*” dedi.

Muhammed b. Ömer kendi zikrettiği senetle şöyle demiştir:^[328] Hanzale b. Ebû Âmir, Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl ile evlenmiş; sabahında *Uhud* savaşına çıkılacağı gecede onunla zifafa girmişti. O gece zifafa girme hususunda Resûlullah’tan (sas) izin istemiş, o da izin vermişti. Sabahleyin kalkıp yıkandı, sabah namazını kıldı ve Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud*’a gitmek için çıkmak isteyince Cemîle onu geri çevirdi ve tekrar birlikte oldular. Bu arada onunla ilişkiye girdiğine şahit olsunlar diye Cemîle, akrabalarından dört kişiye gizlice haber salmıştı. Cemîle onları, Hanzale’nin kendisiyle birlikte olduğuna şahit tutunca kendisine “Neden böyle bir şeye ihtiyaç duydun?” diye sordular. O da şöyle dedi: “Ben rüyamda gökyüzünde bir kapı açılıp Hanzale’nin o kapıdan girdiğini, sonra da o kapının kapandığını gördüm ve kendi kendime, ‘Bu, şehadet müjdesidir’ dedim.” Böylece Cemîle onları, Hanzale’nin kendisiyle birlikte olduğuna şahit tuttu ve bu ilişkiden Abdullah adlı oğlu dünyaya geldi. Hanzale’nin şehadeti üzerine daha sonra Cemîle Sâbit b. Kays b. Şemmâs ile evlendi. Bu evlilikten ise Muhammed b. Sâbit b. Kays b. Şemmâs doğdu.

Hanzale silahını kuşanıp *Uhud*’a gitmiş olan Peygamber’e ulaştı. Bu sırada Peygamber (sas) Müslümanların saflarını düzeltiyordu. Müşriklerle savaş başlayınca Hanzale, Ebû Süfyân b. Harb ile karşılaştı. Hemen Ebû Süfyân’ın atının ökçesine vurdu. At tekme atınca Ebû Süfyân yere

yuvarlandı ve “Ey Kureyş halkı, ben Ebû Süfyânım, yardım edin!” diye bağırmaya başladı. Hanzale kılıcıyla onu boğazlamak istiyordu. Ebû Süfyân’ın sesini duyanlar ise hezimete uğradıkları için kaçıyorlar ona yardım edemiyorlardı. Sonunda el-Esved b. Şe’ûb durumu gördü ve Hanzale’ye bir mızrak fırlattı. Mızrak Hanzale’nin bedenine saplandı. Hanzale o haliyle el-Esved’in üzerine yürüdü. el-Esved ikinci bir mızrak daha atıp onu öldürdü. Ebû Süfyân da topallaya topallaya oradan kaçıp Kureyşli birkaç kişinin yanına ulaştı. el-Esved b. Şe’ûb ise kendi atından inip atına binmiş olan Ebû Süfyân’a yardımcı olmak için onun terkisine bindi.

Hanzale şehit olmuştu ve kendisi gibi şehit olan Hamza b. Abdülmuttalib ve Abdullah b. Cahş’ın yanında yatıyordu. Babası Ebû Âmir, Hanzale’nin başına geldi ve şöyle dedi: “Ben seni bu çatışmadan önce bile bu adama uyma diye uyarmıştım. Allah’a yemin olsun ki, sen babana karşı iyi bir evlattın! Hayat boyu şerefli, yüce bir ahlaka sahiptin! Ölümün de arkadaşlarının en asil ve şereflileriyle birlikte oldu! Allah yanında yatan arkadaşın Hamza’yı hayırla ödüllendirsin! Muhammed’in arkadaşlarından her birini hayırla ödüllendirsin! Seni de hayırla ödüllendirsin! Ey Kureyşliler! Hanzale’ye müsl^[329] yapılamaz! O, her ne kadar bana ve size muhalif davranmış olsa da kendisinin hayrına gördüğü şeyde canını ortaya koymaktan geri durmadı!” Babası Ebû Âmir’in bu sözleri üzerine Hanzale’ye müslle yapmadılar, ancak diğerlerine yaptılar.

Şehit olan Müslümanların cesetlerine müslle yapan ilk kişi Hind bt. Utbe oldu. Hanzale b. Ebû Âmir’in öldürüldüğünü görünce Ebû Süfyân b. Harb “Hanzale’ye karşı Hanzale!” diye haykırmaya başladı. *Bedir* savaşında müşriklerin safında savaşırken öldürülen kendi oğlu Hanzale b. Ebû Süfyân’a karşılık Müslümanlar arasından Hanzale b. Ebû Âmir’in öldürüldüğünü kastediyordu. Savaş sonrasında Peygamber (sas) ise Hanzale hakkında “*Meleklerin yerle gök arasında, yağmur suyuyla ve gümüşten kaplarla Hanzale’yi yıkadıklarını gördüm.*” buyurdu. Ebû Sa’îd es-Sa’îdî şöyle demiştir: “Peygamber’in (sas) bu sözü üzerine Hanzale’nin cesedi başına gidip baktık, bir de ne görelim! Başından sular damlıyor! Peygamber’in (sas) yanına gidip durumu anlattım. O da Hanzale’nin hanımına birini gönderip Hanzale’nin savaşa çıktığı sıradaki durumunu sordurdu. Eşi de onun cünüp olarak evden çıktığını belirtti.” Bu olay sebebiyle Hanzale’nin çocuklarına, “Meleklerin yıkadığı adamın nesli” denmiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Zekerıyyâ b. Ebû Zâide anlattı. O Âmir eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hanzale b. er-Râhib *Uhud* savaşında şehit edilmiştir. O, meleklerin yıkadığı kişidir.

573. Kardeşi Sayfî b. Ebû Âmir ﴿حاطب بن الحارث﴾

[Sayfî b. Ebû Âmir] b. Sayfî b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Dubay'a. Annesi, Evs'in Vâkıfoğulları kolundan Umeyre bt. el-Hâris'tir. *Uhud* savaşına, kardeşi Hanzale b. Ebû Âmir ile birlikte katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

574. Ebû Süfyân b. el-Hâris ﴿أبو سفیان بن الحارث﴾

[Ebû Süfyân b. el-Hâris] b. Kays b. Zeyd b. el-Attâf b. Dubay'a b. Zeyd. Amr b. Avfoğulları'ndandır. Çocuklarından Abdurrahman ve Temîme'nin anneleri de Amr b. Avfoğulları'na mensup Şemûs bt. en-Nu'mân b. Âmir b. Mücemmi'dir.

Ebû Süfyân b. el-Hâris *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Kendisi Resûlullah'a (sas) "Savaşayım da sonra kızlarımın yanına döneyim." diyen sahâbîdir. Onun bu sözü üzerine Resûlullah (sas) "Allah'ı tasdik etti." demiştir. Yani samimi davranmış ve şehitlikle onurlandırılmıştır.

[328] Bu olay, Vâkıdî'nin *Meğâzî*'sinde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır (I, 273).

[329] Öldürülen düşman askerlerinin kulak, burun, dudak vs. organlarını keserek ondan öç almak şeklindeki Cahiliye dönemi âdeti (M).

BENÎ AVF B. MÂLİK'TEN OLANLAR

Dubay'a b. Zeyd b. Mâlik'in amcasıdır.

575. Âsım b. Abdullah ﴿عبد الله بن حذافة﴾

[Âsım b. Abdullah] b. Kays. Bu Kays, Ebû Cebel b. Mâlik b. Amr b. Azîz b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf'tır. Âsım'ın annesi, Ümmü Âsım bt. Osman b. Sa'lebe b. Hâtıb b. Amr b. Ubeyd b. Ümeyye b. Zeyd'dir. Annesinin Râtic'de oturan Gassân kabilesinden Ümmü Âsım bt. Süleym b. Râfi b. Sehl b. Adî b. Zeyd b. Ümeyye b. Mâzin b. Sa'd olduğu da söylenmiştir. Bu kabile Abdüleşhel'in iki kardeşi Za'ûrâ ve Amroğulları'nın müttefiklerinden olup adı Abdüleşheloğulları arasında zikredilmektedir. Âsım b. Abdullah'ın Abdullah ve Abdurrahman adlı çocuklarının annesi ümmü veledir. Bunlar dışında Azîz ve Ümmü Amr adlı iki çocuğu daha olmuştur. Âsım, *Uhud* savaşına katılmıştır.

BENÎ ZEYD B. MÂLİK B. AVF B. AMR B. AVF'IN MÜTTEFİKİ OLAN BELÎ'DEN BENÎ ACLÂN VE ÜNEYF'TEN OLANLAR

576. *el-Hâris b. Seleme* ﴿سعيد بن الحارس﴾

[el-Hâris b. Seleme] b. Mâlik b. el-Hâris b. Zeyd b. el-Ced b. el-Aclân. Uhud savaşına katılmıştır.

577. *Mürâre b. er-Rebî* ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Mürâre b. er-Rebî] b. Amr b. el-Hâris b. Zeyd b. el-Ced b. el-Aclân. İlk Müslüman olanlardandır. *Tebûk* gazvesinde geride kalan ve Peygamber'e bir mazeret sunamayan üç kişiden biridir. Bu olay sonrası Peygamber (sas) onların durumunu Allah'a havale etmiş ve Allah onların tövbesini kabul edene dek ashâbın onlarla konuşmasını yasaklamıştır. Sonunda onlar hakkında, "*Allah savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti.*"^[330] ayeti ve devamındaki ayetler indirilmiştir.

578. *Uveymir b. el-Hâris* ﴿عويمر بن الحارث﴾

[Uveymir b. el-Hâris] b. Zeyd b. Hârise b. el-Ced b. el-Aclân. Uveymir, hanımının Şerîk b. es-Sehmâ ile zina ettiğini iddia eden kişidir. Bu iddia üzerine Peygamber (sas) bir gün Mescid-i Nebevî'de ikinci vaktinde onunla hanımı arasında mülâane (lanetleşme) yaptırmıştır. Bu olay hicretin 9. yılında olmuştu. Zira Uveymir, *Tebûk* gazvesinden dönünce hanımının hamile olduğunu görmüştü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman anlattı. O İmrân b. Ebû Enes'ten o da Abdullah b. Ca'fer'den rivayet etti. Abdullah şöyle dedi:

Uveymir b. el-Hâris'i gördüm. Hanımının Şerîk b. es-Sehmâ ile zina ettiğini iddia ediyor, onun karnındaki çocuğun kendisine ait olmadığını

söylüyordu. Bunun üzerine Peygamber (sas) onunla hanımı arasında mülâane yaptırdı. Hanımı hamile idi. O ikisini Mescid’de minberin yanında lanetleştiren gördüm. Daha sonra çocuk doğdu ve annesinin gözetimine verildi. İnsanlar bu çocuğu Şerîk b. es-Sehmâ’ya benzetiyorlardı. Resûlullah (sas), bu çocuk hakkında “Çocuk doğunca daha emzirmeden bana getirin.” demişti. Öyle yaptılar. Resûlullah (sas) çocuğun Şerîk b. es-Sehmâ’ya benzerliğine baktı. Hâlbuki kabilesi, hanımını Resûlullah’a şikâyet etti diye Uveymir’e çıkışmış, üzerine gitmiş ve “Biz senin hanımından iyilikten başka bir şey görmedik.” demişlerdi. Fakat çocuğun Şerîk b. es-Sehmâ’ya benzediğini görünce ondan özür dilediler ve yaptığını tasdik ettiler. Doğan çocuk ise iki yıl sonra öldü. Annesi ise onun ölümünden sonra fazla yaşamadı. Şerîk b. es-Sehmâ ise insanlar arasında çok kötü bir adla yaşadı. Onun tövbe ettiğine dair bir haber bize ulaşmamıştır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman’dan başkası anlattı. O Uveymir’in şunu dediğini söyledi: “Ya Resûlullah, ben hurma ağaçlarını aşı sonrası yeniden sulamaya başladığımız günden beri hanıma elimi bile sürmedim.” dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) de “Allah’ım, sen açığa çıkar!” diye dua etti. Uveymir, yapı olarak kolları ve bacakları zayıf, hafif kızılımsı sarı saçlı, kızıl tenli, uzun boylu bir kişiydi. Peygamber (sas) şöyle dedi: “Çocuk doğunca bakın, şayet kalın kaşlı, sık ve kıvrıkcık saçlı, kolu ve ayakları etli ve kalın, iri kalçalı bir çocuksa zina ile itham edilen adamdandır. Fakat kadın, kolları ve bacakları zayıf, hafif kızılımsı sarı saçlı, kızıl tenli, uzun boylu bir bebek doğurursa bilin ki, Uveymir’dir.” Çocuk doğduğunda Uveymir’e değil zina ile itham edilen adama benziyordu. Peygamber (sas) çocuğu annesinin sorumluluğuna verdi ve “Bu çocuk herhangi bir babanın oğlu olarak değil, annesine nispet edilerek çağırılacaktır. Annesine kimse zina isnadında da bulunmasın. Kim ona veya annesine söz söylerse sopa cezasına çarptırılacak.” dedi. Uveymir’in çocuğa veya annesine nafaka vermeyeceğine, onları barındırmak zorunda olmadığına ve kadının iddet beklemeyeceğine hükmetti. Uveymir’i, Şerîk b. es-Sehmâ’ya yönelik zina ithamına karşılık iftira cezasıyla da cezalandırmadı.

Uveymir ve Şerîk b. es-Sehmâ Peygamber (sas) ile birlikte Uhud savaşına katılmışlardır.

[Şerîk b. Abede] b. Muğîs b. el-Ced b. el-Aclân. Şerîk b. Abede, Uveymir'in, eşiyle zina ettiğini ve lanetleşmelerine sebep olan kişi, yani Şerîk b. es-Sehmâ'dır. Muhammed b. Ömer ve Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî de aynı şeyi söylemiş ve "Şerîk *Uhud* savaşına katılmıştır." demişlerdir. Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî ise şöyle demiştir: "*Uhud*'a katılan kişi Şerîk değil, babası Abede b. Muğîs'tir."

580. *Mürre b. el-Hubâb* ﴿عمرو بن أوس﴾

[Mürre b. el-Hubâb] b. Adî olup *Uhud* savaşına katılmıştır.

581. *Âmir b. Sâbit* ﴿عمير بن أوس﴾

Amr b. Avfoğulları'nın Cahcebâoğulları kolunun müttefikidir. *Uhud* savaşına katılmıştır. Hicri 12. yılda *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

582. *Sâbit b. ed-Dehdâh* ﴿ثابت بن الدحداح﴾

Sâbit b. ed-Dehdâh (veya İbnü'd-Dehdâhe) b. Nu'aym b. Ganm b. İyâs. Künyesi Ebü'd-Dehdâh şeklindedir. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avfoğulları'nın müttefiklerinden olan Belî kabilesinin Üneyfoğulları veya Aclânoğulları arasındaydı. Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'in dayısı olduğu söylenmiştir.

Bize Mu'âz b. Hâni el-Behrânî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Harb b. Şeddâd anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr anlattı; dedi ki:

"Kimdir Allah'a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin? (Rızkı) Allah daraltır ve genişletir. Ancak O'na döndürüleceksiniz."^[331] ayeti nazil olunca Peygamber (sas) "Ey Müslümanlar! Mallarınızdan Allah'a borç verin ki, size kat kat fazlasıyla geri döndersin." buyurdu. Bunun üzerine İbnü'd-Dehdâhe "Ya Resûlullah! Benim iki malım var, biri *el-Âliye* bölgesinde, diğeri de Zaferoğulları bölgesinde. Görevlin Ferve b. Amr'ı gönder, en iyisi hangisi ise onun mahsulünü toplasın." dedi. Resûlullah (sas) da Ferve'ye, "Git ikisine de bak, hangisi daha iyisi ise onu kendisine bırak, diğerini topla." dedi. Ferve ile İbnü'd-Dehdâhe birlikte gidip baktılar. Ferve iyi olan mal için, "Bu daha iyi olanıdır. Resûlullah (sas) iyi olanı sana bırakmamı emretti" dedi. İbnü'd-

Dehdâhe ise “Ben Rabbime, malımın kötüsünü veremem! Rabbime ancak malımın en iyisini verebilirim. Ben dünya fakirliğinden korkmuyorum!” dedi. Bu olay üzerine Resûlullah (sas) “İbnü’ d-Dehdâhe’yi Cennet’te ne müthiş hurma bahçeleri bekliyor, bir bilseniz!” buyurdu.

Bize Yezîd b. Hârûn, Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Zekeriyyâ b. Ebû Zâide anlattı; dedi ki: Âmir eş-Şa’bî’den dinledim, şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) bir adamdan borca hurma istemiş, ancak adam vermemiş ve “Bu şayet gerçek peygamber olsaydı borç istemezdi.” demişti. Bunun üzerine Peygamber (sas) İbnü’ d-Dehdâhe’ye haber gönderip ondan borca hurma istedi. O ise Peygamber’e “Allah’a yemin olsun ki sen, malım ve çocuklarım üzerinde benden daha çok hak sahibisin. Malım senin malındır. Dilediğin kadarını al, dilediğini bize bırak. Bize bıraktığın miktar Allah’ın izniyle bereket bulacak, çoğalacaktır.” dedi. İbnü’ d-Dehdâhe vefat ettiğinde Peygamber (sas) “İbnü’ d-Dehdâhe’yi Cennet’te ne müthiş hurma bahçeleri bekliyor, bir bilseniz!” buyurdu.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Halef b. Halîfe anlattı. O Humeyd el-A’rec’ten, o Abdullah b. el-Hâris’ten, o da Abdullah b. Mes’ûd’dan şöyle dediğini rivayet etti:

“Kimdir Allah’a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin? (Rızkı) Allah daraltır ve genişletir. Ancak O’na döndürüleceksiniz.”^[332] ayeti nazil olunca İbnü’ d-Dehdâh, “Ya Resûlullah! Allah bizden borç mu istiyor?” diye sordu. Resûlullah “Evet!” dedi. O da “Bana elini uzat.” dedi. Peygamber (sas) elini ona uzatınca İbnü’ d-Dehdâh, “Ben bahçemi Allah’a borç veriyorum. İçinde tam altı yüz hurma ağacı var.” dedi. Sonra hurma bahçesine gidip orada bulunan hanımına “ Ey Ümmü’ d-Dehdâh!” diye seslendi. Hanımı, “Buyur!” dedi. İbnü’ d-Dehdâh ona, “Bahçeden çık, ben burayı Rabbime borç verdim.” dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: “Bizim rivayetimiz şöyledir: Ensâr’dan bir yetim, Uhud savaşı öncesinde, kendi eviyle Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir’in bahçesi arasında kalan bir hurma ağacı hususunda Resûlullah’a (sas) şikâyetle bulundu. Resûlullah (sas) ise ağacın Ebû Lübâbe’ye ait olduğuna hükmetti. Bunun üzerine o yetim çok üzüldü ve ağladı. Peygamber (sas) o ağacı yetime vermesi için Ebû Lübâbe’ye ricada bulundu. O ise reddetti.

Peygamber (sas), “*Karşılığında sana Cennet’te bir hurma ağacı var.*” dedi; o yine reddetti. İbnü’-d-Dehdâh Peygamber’e gelip “Ya Resûlullah! Ben o ağacı yetime verirsem bana ne var?” diye sordu. Peygamber, “*Karşılığında Cennet’te bir hurma ağacı var.*” buyurdu. İbnü’-d-Dehdâh gidip o ağacı bir bahçe karşılığında Ebû Lübâbe’den satın aldı ve yetime bağışladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “*İbnü’-d-Dehdâhe’yi Cennet’te ne müthiş hurma bahçeleri bekliyor, bir bilseniz!*” buyurdu. Resûlullah’ın (sas) bu sözünden dolayı insanlar İbnü’-d-Dehdâh’ın şehit olacağını umuyorlardı ve nihayet Uhud savaşında şehitlik mertebesine kavuştu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ammâr anlattı. O el-Hâris b. el-Fudayl el-Hatmî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Uhud savaşında Müslümanlar darmadağın olmuşken İbnü’-d-Dehdâh öne atılıp “Ey Ensâr! Gelin, beni dinleyin! Ben Sâbit İbnü’-d-Dehdâh’ım! Muhammed (sas) öldürülmüş olsa bile Allah hep diridir, asla ölmez! Dininiz uğruna savaşın! Destekçiniz Allah’tır! O size yardım edecektir!” diyerek haykırdı. Bunun üzerine Ensâr’dan bir grup etrafında toplandı. Hep beraber vuruşmaya başladılar. Karşılarına müşriklerden zorlu bir grup çıkmıştı. Bu grupta müşriklerin ileri gelenlerinden Hâlid b. el-Velîd, Amr b. el-Âs ve İkrime b. Ebû Cehil ve Dırâr b. el-Hattâb da vardı. İki grup çarpışmaya başladı. Hâlid b. el-Velîd, İbnü’-d-Dehdâh’a mızrak fırlatıp yaraladı ve şehit etti. Gruptaki diğer Müslümanlar da şehit oldular. Peygamber (sas) ile bazı sahabîler bir tepeye sığınmışlardı. Orada çatışma yaşanmıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Rebâh anlattı. O el-Misfer b. Rifâ’a el-Kurazî’den rivayet etti. Muhammed b. Ömer dedi ki:

Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî’den şunu rivayet etti:

Sâbit İbnü’-d-Dehdâhe Uhud savaşında şehit olmuştur.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi ki: Bazı raviler Sâbit İbnü’-d-Dehdâh’ın Uhud’da şehit olmayıp yaralı olarak kurtulduğunu, sonra bu yaranın iyileştiğini, daha sonra başına gelen bir yaralanmadan dolayı yatağında

öldüğünü belirtmişlerdir. Onun defnedildiği gün Resûlullah (sas) kırmızı bir elbise giyinmiş olarak at üstünde görülmüştür.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Miğvel anlattı; dedi ki: Simâk b. Harb'den işittim. O da Câbir b. Semüre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) İbnü'd-Dehdâh'ın cenazesine katıldı. Cenazeden dönünce eğersiz bir ata bindi. Biz de yürüyerek onu takip ettik.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Mâlik b. Miğvel'den, o Simâk b. Harb'den, o da Câbir b. Semüre'den şunu rivayet etti:

İbnü'd-Dehdâh'ın cenazesinden dönerken Peygamber'e eğersiz bir at getirildi. O da ata bindi. Biz de atın etrafında, onunla birlikte yürüyorduk.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl ve Şeybân anlattılar. Onlar Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib şunu rivayet etti:

İbnü'd-Dehdâh'ı defnettikten sonra geri dönerken Resûlullah'ın (sas) eğersiz bir ata bindiğini gördüm.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, Süfyân da adını belirtmediği Medineli bir adamdan, o Muhammed b. Yahya'dan, o da amcası Vâsi b. Hibbân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sâbit İbnü'd-Dehdâh, çok hızlı ve atılgan biri idi. Üneyf veya Aclânoğulları'na mensuptu. Vefat ettiğinde kız kardeşinin oğlu Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir dışında mirasçısı yoktu. Bu yüzden onun mirasını Resûlullah (sas), Ebû Lübâbe'ye verdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan, o da Vâsi b. Hibbân şunu rivayet etti:

Sâbit İbnü'd-Dehdâhe vefat ettiğinde geride mirasçı bırakmamıştı. Peygamber (sas), Âsım b. Adî'ye bir adam gönderip Sâbit İbnü'd-Dehdâhe'nin bir yakını olup olmadığını sordu. O da "Allah'a yemin olsun

ki böyle birini bilmiyoruz. O dışarıdan gelip kabilemize katılmış olan birisidir.” dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) onun mirasını kız kardeşinin oğlu Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir’e verdi.

[330] T evbe 9/118.

[331] Bakara 2/245.

[332] Bakara 2/245.

BENÎ MUÂVİYE B. MÂLİK B. AVF B. AMR B. AVF'TAN OLANLAR

583. *el-Hâris b. Atîk* ﴿الحارث بن عتيك﴾

[el-Hâris b. Atîk] b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Annesi Evs kabilesinden Cemîle bt. Zeyd b. Sayfî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris'tir. el-Hâris b. Atîk'in çocuklarından Atîk, babası ve iki amcasıyla birlikte *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Annesi Ümâme bt. Müleyl b. Zeyd b. el-Attâf b. Dubay'a'dır. Atîk'in de Beşîr, Ümmü Abdullah ve Ümmü Sa'îd adlı çocukları olup anneleri Ümmü Sâbit bt. Cebr b. Atîk b. Kays Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'dir.

584. *Abdullah b. Atîk* ﴿عبد الله بن عتيك﴾

[Abdullah b. Atîk] b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Annesi, baba bir kardeşi el-Hâris b. Atîk'in annesi olan Cemîle bt. Zeyd olmayıp kim olduğu belirtilmemiştir. Abdullah b. Atîk'in oğlu Muhammed vefat etmiş, soyu devam etmemiştir. Abdullah b. Atîk, *Uhud* savaşına katılmıştır. Resûlullah (sas) onu, bir grup sahâbîyle beraber Ebû Râfi Selâm b. Ebû'l-Hukayk üzerine göndermiş, bu müfreze Ebû Râfi'i *Hayber*'de öldürmüşlerdir.

Abdullah b. Atîk, hicretin 12. yılında, Ebû Bekir devrinde *Yemâme* savaşında şehit olmuştur. Peygamber'den hadis rivayet etmiş olan bir sahâbîdir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o Muhammed b. Abdullah b. Atîk'ten, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'in (sas) şöyle buyurduğunu işittim: “Her kim Allah yolunda cihad etmek üzere evinden çıkarsa, bineğinden düşerek ölse bile onun mükâfatı Allah'a aittir.” Bu ifadeler uzun bir hadisin bir bölümüdür.

585. Câbir b. Atîk ﴿عمرو بن أوس﴾

[Câbir b. Atîk] b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Annesi, baba bir kardeşi el-Hâris b. Atîk'in annesi olan Cemîle bt. Zeyd olmayıp kim olduğu belirtilmemiştir. Câbir b. Atîk'in Abdülmelik adlı oğlunun soyu devam etmemiştir. Ancak Abdülmelik, kendisinden hadis rivayet edilmiş olan bir kişidir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Abdurrahman b. Atâ'dan, o Abdülmelik b. Câbir b. Atîk'ten, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “Bir adam bir topluluğa bir söz söyler de sonra oradan ayrılıp giderse o söz onlar için bir emanettir.”

Muhammed b. Ömer ve Abdullah b. Muhammed b. Umâre şöyle demişlerdir: “Câbir b. Atîk'in Uhud savaşına katıldığı bizce kesin değildir. Ancak ondan sonraki savaşlara katılmıştır.”

586. Abdullah b. Sâbit ﴿عبد الله بن مربع﴾

[Abdullah b. Sâbit] b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Abdullah b. Sâbit'in çocuklarından Ebü'r-Rebî'in asıl adı Abdullah b. Abdullah olup Uhud'a katılmıştır. Ebü'r-Rebî Resûlullah (sas) döneminde vefat etmiştir. Kabilesi Mu'âviyeoğulları, bu sahâbîyi bizzat Resûlullah'ın (sas) kendi elbisesiyle kefenleyip Mu'âviyeoğulları mescidinde cenaze namazını kıldırıldığını iddia etmektedir. Babası Abdullah b. Sâbit ise daha uzun yaşamış ve Peygamber (sas) ile beraber birçok savaşa katılmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî anlattı. O Câbir'den, o Âmir'den, o da Abdullah b. Sâbit el-Ensârî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, yanında bir takım Tevrat sayfalarıyla birlikte Peygamber'in (sas) yanına geldi ve “Kurayzaoğulları'nın bilginlerinin yanına uğradım ve sana okumak üzere Tevrat'tan bazı şeyleri istinsah ettim.” dedi. Birdenbire Peygamber'in (sas) yüzünün rengi değişti. Ben de Ömer'e, “Allah yaptığın işi başına çalsın! Peygamber'in (sas) yüzünün halini görmüyor musun!” dedim. Bunun üzerine Ömer, “Ben, Rab olarak

Allah'tan, din olarak İslâm'dan, Peygamber olarak da Muhammed'den razıyım!" deyince Resûlullah'ın (sas) öfkesi geçti ve şöyle buyurdu: "Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, Musa Peygamber dahi aranızda bulunsaydı ve siz de ona tabi olsaydınız, yine de sapmış olurdunuz. Çünkü siz ümmetlerin en nasiplisi, ben de peygamberlerin en nasiplisiyim."

587. Sübey b. Hâtıb ﴿هشام بن العاص﴾

[Sübey b. Hâtıb] b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Peygamber (sas) ile beraber *Uhud* savaşına katılmış; hicretin 32. ayının başında, Şevvâl'de şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

588. Abdullah b. el-Hâris ﴿عبد الله بن الحارث﴾

[Abdullah b. el-Hâris] b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Annesi Mu'âviyeoğulları'na mensup Amr b. Âmiroğulları kabilesinden Beşîre bt. Adî b. Damdam'dır. Abdullah b. el-Hâris'in kızı Ümmü Abdullah, Ebû Sa'îd el-Hudrî ile evlenmiştir. Abdullah b. el-Hâris, *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

589. Kardeşi Amr b. el-Hâris ﴿الحارث بن عتيك﴾

[Amr b. el-Hâris] b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Annesi Mu'âviyeoğulları'na mensup Amr b. Âmiroğulları kabilesinden Beşîre bt. Adî b. Damdam'dır. Amr b. el-Hâris'in kızı Ümmü Beşîre'nin annesi, Mâlik b. en-Neccâroğulları'na mensup Ümmü Külsûm bt. Hârise b. en-Nu'mân'dır. Amr b. el-Hâris, *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Böylece -Cebr b. Atîk'in çocuklarından Mervân b. Mu'âviye dışında- Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'nin nesli sona ermiştir.

590. Rukaym b. Sâbit ﴿عامر بن أوس﴾

[Rukaym b. Sâbit] b. Sa'lebe b. Ükkâl. Ükkâl ise Zeyd b. Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'dir. Rukaym'ın Sâbit adlı oğlu vefat etmiş, soyu devam etmemiştir. Rukaym, *Uhud*, *Hendek*, *Hayber*, *Mekke*'nin fethi ve *Huneyn*'e katılmış; *Huneyn*'de şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir. Böylece Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'nin neslinden kimse kalmamıştır.

Rukaym'ın nesebini söylerken Muhammed b. Ömer, "Sa'lebe b. Ükkâl" derken Abdullah b. Muhammed b. Umâre "Sa'lebe b. Ükâl" diye ifade etmiştir.

591. Sa'd b. en-Nu'mân ﴿عمرو بن عثمان﴾

Sa'd b. en-Nu'mân b. Ükkâl. Ükkâl ise Zeyd b. Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye. Sa'd b. en-Nu'mân *Uhud* savaşına katılmıştır. Oğlu Beşîr de babasıyla bir *Uhud*'a katılmıştır. Sa'd b. en-Nu'mân, umre yapmak niyetiyle *Mekke*'ye doğru giderken Kureyş müşrikleri tarafından tanınıp yakalanmıştır. Bir süre ellerinde esir kalmış, daha sonra Resûlullah (sas) *Bedir* savaşında esir edilmiş olan Amr b. Ebû Süfyân b. Harb'i fidye olarak serbest bırakma karşılığında Sa'd b. en-Nu'mân b. Ükkâl'i kurtarmıştır.

592. Mes'ûd b. Abede ﴿هشام بن العاص﴾

[Mes'ûd b. Abede] b. Muzahhir^[333] b. Kays b. Ümeyye b. Mu'âviye. *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Çocuklarından Niyâr b. Mes'ûd babasıyla birlikte *Uhud* savaşına katılmış, soyu devam etmemiştir. el-Hâris b. Mes'ûd, Peygamber'in (sas) sahâbîlerinden olup *Uhud* savaşına katılamamış, Köprü savaşında şehit olmuştur. Ümmü'l-Hâris bt. Mes'ûd adında bir de kızı olup bu üç çocuğun annesi Ümmü Niyâr bt. Sâbit b. Zeyd b. Mâlik b. Abdullah b. Ka'b b. Abdüleşhel'dir. Niyâr b. Mes'ûd'un aynı anneden Ali ve Habîbe adlı iki çocuğu olmuş; ancak Ümeyye b. Mu'âviyeoğullarının soyu devam etmemiştir.

593. Sâbit b. Adî ﴿ثابت بن عدى﴾

[Sâbit b. Adî] b. Mâlik b. Harâm b. Hadîc b. Mu'âviye. Annesi, Kavkaloğulları'na mensup Ümmü Osman bt. Mu'âz b. Ferve b. Amr b. Habîb b. Ganm'dır. Sâbit *Uhud* savaşına katılmıştır.

594. Kardeşi el-Hâris b. Adî ﴿الطفيل بن عمرو﴾

[el-Hâris b. Adî] b. Mâlik b. Harâm b. Hadîc b. Mu'âviye. Annesi, Kavkaloğulları'na mensup Ümmü Osman bt. Mu'âz b. Ferve b. Amr b. Habîb b. Ganm'dır. el-Hâris *Uhud* savaşına katılmış, Köprü savaşında şehit olmuştur.

595. Kardeşleri Sehl b. Adî ﴿ثابت بن عدى﴾

[Sehl b. Adî] b. Mâlik b. Harâm b. Hadîc b. Mu'âviye. Annesi, Kavkaloğulları'na mensup Ümmü Osman bt. Mu'âz b. Ferve b. Amr b. Habîb b. Ganm'dır. Sehl *Uhud* savaşına katılmıştır.

596. Kardeşleri Abdurrahman b. Adî ﴿عبد الرحمن بن عدى﴾

[Abdurrahman b. b. Adî] b. Mâlik b. Harâm b. Hadîc b. Mu'âviye. Annesi, Kavkaloğulları'na mensup Ümmü Osman bt. Mu'âz b. Ferve b. Amr b. Habîb b. Ganm'dır. Abdurrahman, *Uhud* savaşına katılmıştır.

Bu kardeşlerin hiçbirinin soyu devam etmemiştir. Böylece -Cebr b. Atûk'in çocuklarından Mervân b. Mu'âviye dışında- Mâlik b. Avf b. Amroğulları'nın nesli sona ermiştir.

[333] Bu kelimeyi İbnü'l-Esîr, "Muzahhir"; İbn Hacer ise "Muzhir" şeklinde belirtmiştir. Asıl nüshada ise "Mutahhir" şeklindedir.

MU'ÂVİYE B. MÂLİK'İN MEVLALARINDAN OLANLAR

597. Rüseyd el-Fârisî ﴿ثابت بن عدى﴾

Rüseyd, Mu'âviyeoğulları'nın mevlası olup Uhud savaşına katılmıştır.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Sâbit ve Dâvûd b. el-Husayn anlattı. O Mu'âviye'nin mevlası el-Fârisî'den şunu rivayet etti:

el-Fârisî, Uhud savaşında müşriklerden birini vurarak öldürmüş ve “Al sana! Ben Fârisli delikanlıyım!” diye bağırmış. Peygamber (sas) ise ona “Senin ‘Ben Ensâr’ın delikanlısıyım.’ demene mani bir şey mi var? Zira bir kavmin mevlâsı o kavimden sayılır.” buyurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu sözün akabinde Rüseyd, başında miğfer olan bir müşrikin başına darbeleri indirirken “Al sana! Ben Ensâr’ın delikanlısıyım!” deyince Peygamber (sas) tebessüm etmiş ve “Ne güzel söyledin ey Ebû Abdullah!” buyurmuştur. Böylece o gün Rüseyd’e “Ebû Abdullah” künyesini vermiştir. Rüseyd’in soyu devam etmemiştir.

BENÎ HANEŞ B. AVF B. AMR B. AVF'TAN OLANLAR

Onlar Mescid ehlidirler.

598. *Osman b. Huneyf* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

[Osman b. Huneyf] b. Vâhib b. Ukeym b. el-Hâris b. Mecde'a b. Amr b. Haneş olup annesi, Ümmü Sehl b. Huneyf. Ümmü Sehl'in tam adı, Hind bt. Râfi b. Umeys b. Mu'âviye b. Ümeyye b. Zeyd b. Kays b. Âmir b. Mürre b. Mâlik olup Evs'in Ce'âdire kolundandır. Osman b. Huneyf'in çocuklarından Osman b. Osman'ın annesi Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir. Abdullah b. Osman ve el-Berâ b. Osman'ın anneleri ümmü veledir. Hârise b. Osman'ın annesi Kinde kabilesinden bir kadındır. Muhammed, Abdullah ve Ümmü Sehl'in anneleri de ümmü veledir.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o Katâde'den, o da Ebû Miclez'den rivayet etti. Ayrıca bize Muhbir haber verdi. O Ebû Leyla'dan, o da el-Hakem ve Muhammed b. el-Müntezir'den şunu rivayet etti:

Ömer, Osman b. Huneyf'i *Sevâd*^[334] bölgesinin haracını toplaması için görevlendirdi ve ona günlük erzak olarak bir koyunun dörtte bir kısmını ve dört dirhem verdi. Ona, işlenebilen ve bunun yanında verimli fakat metruk arazileri tespit edip ölçmesini; çorak araziye, tepeleri, bataklıkları ve çalılıkları ise tespit etmemesini emretti.

Osman, *Cebel* olarak bilinen *Hulvân*^[335] bölgesi hariç her yeri tespit edip ölçtü. Burası Arapların yaşadığı yere kadar uzanmakta olup *Fırat*'ın aşağı kısımlarıydı. Osman, Ömer'e sulanabilen ve gerek işlenen, gerekse metruk durumda olan arazilerin otuz milyon cerîb^[336] olduğunu haber verdi. Ömer'in bu arazileri ölçmede kullandığı ölçü birimi zira' ve kabaza^[337] ölçüleriydi. Ölçme imkanı bulamadıkları yerleri ise göz kararıyla tespit etmişlerdi.

Ömer, tarla sahipleri eksin ya da ekmesin her cerîb başına bir dirhem ve bir kafiz^[338] vergi koymasını Osman’a mektupla bildirdi. Üzüm bağları için her cerîb başına on dirhem, yağ ve süt küpleri için de beş dirhem vergi alınmasını emretti. Hurma (bahçelerini) ve ağaçları onlara tahsis ederek, “Bu, onların kendi beldelerini imar etmelerinden dolayı aldıkları azıktır.” dedi. Zimmîlerden de cizye aldı. Durumu iyi olanlar için kırk dirhem, bunların dışında kalanlar için de yirmi dört dirhem vermelerini şart koştu. Vermek için bir şey bulamayanlara da on iki dirhem vermelerini şart koştu. “Bir adamdan her ay bir dirhem alınması onu yoksul bırakmaz.” dedi. Haraç sayesinde onları köleleştirmekten vazgeçti. Onlara araziye işlemelerini şart koştu. Ömer’e *Kûfe*’den ilk yıl gönderilen haraç miktarı 80 milyon dirhem oldu. Daha sonra bu miktar 120 milyon dirheme ulaştı ve bu şekilde devam etti.

Bize Muhammed b. el-Fudayl b. Gazvân haber verdi; dedi ki: Bize Husayn b. Abdurrahman anlattı. O da Amr b. Meymûn’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir defasında Ömer’in yanına gittiğimde onun Huzeyfe b. el-Yemân ve Osman b. Huneyf’in başında durduğunu gördüm. Şunu söylüyordu: “Umarım ki topraklara taşıyamayacağı yükü yüklememişsinizdir.” Bunun üzerine Osman, “Ben araziye şayet isteseydim daha fazla vergi koyabilirdim” dedi. Huzeyfe ise “Araziye taşıyabileceği kadar vergi yükü yükledim, fazlasını yüklemedim.” dedi. Ömer “Elinizdeki araziler hususunda güçleri yetmeyecek derecede vergi yükleyip yüklediğinize iyice bakın.” dedikten sonra şunları da söyledi: “Allah’a yemin olsun ki, şayet yaşarsam x’taki dul kadınların benden sonra ebedî olarak hiçbir kimseye muhtaç olmayacakları derecede kendilerine bağışta bulunurum.” Fakat daha dört sene dolmamıştı ki Ömer saldırıya uğradı.

Şimdi yine başa dönüyoruz: Abdullah b. Âmir b. Küreyz *Basra*’dan çıktığı sırada Osman b. Affân öldürülmüştü. Ali (r) de Osman b. Huneyf’i *Basra*’ya vali olarak gönderdi ve o da *Basra*’ya vardı. Bu durum Talha ve Zübeyr’in *Basra*’ya gelmelerine kadar devam etti. Osman, onlarla savaştı ve bu sırada yanında Hakîm b. Cebele el-Abdî de vardı. Daha sonra taraflar anlaşma yoluna gittiler. Buna göre verilen sözlerin yerine getirileceği, insanların evlerine dönüp hiç kimseye saldırı yapılmayacağı hususunda yazılı bir metin üzerine sulh gerçekleştirdiler. Ayrıca idare merkezi, mescid

ve beytülmal Osman b. Huneyf'te kalacaktı. Talha, Zübeyr ve Âişe de *Basra*'da Ali gelinceye kadar istedikleri yerde kalabileceklerdi.

Allah'ın dilediği kadar bu şekilde beklediler. Daha sonra bulut ve rüzgarın hakim olduğu karanlık bir gece bastırdı. Talha ve Zübeyr'in arkadaşları gelip Osman b. Huneyf'in, Seyâbice^[339] adıyla bilinen korumalarını öldürdüler. Ardından da Osman'ın yanına girip sakalını, kaşlarını ve kirpiklerini yoldular. Ona “Şayet aramızda sözleşme olmasaydı seni öldürürdük.” dediler. Osman da “Sehl b. Huneyf, Ali'nin *Medine*'deki valisidir. Şayet beni öldürürseniz o da *Medine*'de Esed ve Teym kabilesinden hiç kimseyi bırakmaz, öldürür.” dedi. Onu orada bir eve koyup sonra da “Beytülmal nerede?” diye sordular. Onlara beytülmalın yeri gösterildi. Ali, *Basra*'ya gelinceye kadar Talha ve Zübeyr orada kaldı. Sonra *Cemel* vakası oldu. Osman bu savaşta kurtuldu. Ali, *Basra*'dan ayrılınca oraya Abdullah b. Abbâs'ı vali tayin etti. Osman b. Huneyf, “Ebû Abdullah” olarak künyelenmişti. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafeti zamanında vefat etmiştir. Osman b. Huneyf'in soyu devam etmiştir.

[334] *Irak*'ın aşağı kısımları için kullanılan bir isimdir.(M)

[335] *Irak* topraklarında *Fars* bölgesi ile *Ahvaz* arasında yer alan bir şehirdir.(M)

[336] 1366 ya da 2040 m2 değerinde farklı rakamlar verilen bir alan ölçüsü birimidir (M).

[337] Zira 58 cm. kabaza ise 12,5 cm. uzunluğunda ölçü birimleridir. (M)

[338] Tahıl ölçüsü birimidir (M).

[339] es-Seyâbice [tekili: es-Seybecî] Hind kökenli topluluklardan biridir (E).

BENÎ CAHCEBÂ B. KÜLFE B. AVF B. AMR B. AVF'TAN OLANLAR

599. *Amr b. Büleyl* ﴿خالد بن ثابت﴾

[Amr b. Büleyl] b. Bilâl b. Uhayha b. el-Cülâh b. el-Harîş b. Cahcebâ. Annesi, Belî b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ'aoğulları'na mensup Ümmü Huzeyfe bt. Damre b. Ebû Serî b. el-Berâ b. Seleme b. Üneyf'tir. Amr b. Büleyl'in çocukları İyâd, Sa'd ve Ümmü Süveyd'in anneleri Kaysu Aylân kabilesinden Sa'be bt. Cessâs b. Avf b. el-Ahves b. Ca'fer b. Kilâb'tır.

Amr b. Büleyl, *Uhud* ve sonrasındaki tüm savaşırlara Peygamber (sas) ile beraber katılmıştır. Kardeşinin oğlu Abdurrahman b. Ebû Leyla'nın çocukluk yıllarına dek yaşamıştır. Abdurrahman onunla ilgili şu olayı anlatmıştır: “Ben hurma bahçesinde uyurken sabah vakti Amr b. Büleyl geldi ve beni ayağıyla dürterek ‘Allah’ın kulları uyanmış işlerinin başına giderken sen hâlâ uyuyor musun?’ dedi.”

600. *Fedâle b. Ubeyd* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Fedâle b. Ubeyd] b. Nâfiz b. Kays b. Suheybe b. el-Asram b. Cahcebâ. Annesi Ümmü Afre bt. Muhammed b. Ukbe b. Uhayha b. el-Cülâh b. el-Harîş b. Cahcebâ'dır. Fedâle b. Ubeyd'in Humeyd adlı oğlunun annesi Ümmü Safvân bt. Hıdâş b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abduvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey'dir. Muhammed adlı oğlunun annesi, Belî b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ'aoğulları'nın Üneyfoğulları koluna mensup Ümâme bt. Sâbit'tir. Fedâle'nin Abdullah, Ubeydullah ve Ümmü Cemîl adlı çocuklarının anneleri Meryem bt. Avf b. Kays b. Hârîse b. Sinân b. Ebû Hârîse b. Mürre b. Necbe b. Gayz b. Mürre b. Avf'tır. Amr ve Âişe adlı çocukların anneleri ise ümmü veledir. [Fedâle'nin babası] Ubeyd b. Nâfiz şairlerdendir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Sa'îd el-Müzenî anlattı. O Sehl b. Yezîd b. Ebû Cündeb'den, o Fedâle b. Ubeyd b. Nâfiz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mekke*'den hicret edip *Kubâ*'ya geldiği zaman biz onunla *Kurayn Darta*'da karşılaştık. Birkaç genç orada odun topluyorduk. Resûlullah (sas) bizi *Medine*'ye ailelerimize gönderdi ve “*Gidin, 'Beklediğiniz arkadaşınız geldi.' deyin*” diye görev verdi. Biz de gidip ailelerimize haber verince insanlar *Kubâ*'ya yöneldiler.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Fedâle b. Ubeyd Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud* ve diğer tüm savaşlara katılmıştır. Daha sonra *Şam*'a gidip yerleşmiş ve vefat edene dek orada yaşamıştır.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ali el-Mukaddemî anlattı; dedi ki: Haccâc b. Ertât'tan işittim. O Mekhûl'den, o da Abdurrahman b. Muhayrîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Fedâle b. Ubeyd'e bazı konularda sorular sordum. O, Rıdvan ağacı altında Resûlullah'a (sas) biat edenlerdendi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Fedâle b. Ubeyd Mu'âviye döneminde *Şam*'da Kadı idi. Oraya gidip kendisine bir ev yaptırmıştı. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliği döneminde orada vefat etti. Soyu devam etti.

601. Hubeyb b. Adî ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Hubeyb b. Adî] b. Mâlik b. Âmir b. Mecde'a b. Cahcebâ. Peygamber (sas) ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

Resûlullah'ın (sas) Lihyânoğulları ile birlikte gönderdiği sahâbîler arasında Hubeyb de vardı. *Recî* mevkiine geldiklerinde Lihyânoğulları bu sahâbîlere ihanet edip öldürebildiklerini öldürdüler. Hubeyb b. Adî ve Zeyd b. ed-Desine'yi ise esir alıp *Mekke*'ye götürdü ve Kureyşlilere sattılar. Kureşliler de öldürülen yakınlarının intikamını almak için bu iki sahâbîyi öldürüp *Ten'im* mevkiinde çarmıha gerdiler.

Bize Ma'n b. İsa ve Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O Müslim b. Cündeb el-Hüzeli'den, o da el-Hâris b. el-Bersâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hubeyb *Mekke*'ye getirilip esir olarak satıldı. Onu öldürmek için Harem bölgesinden *Hil* bölgesine götürdüler. Hubeyb onlara, “İzin verin de iki rekât namaz kılayım.” dedi. Sonra da “Eğer ölümden kaçtığımı

düşüneceğinizi bilmeseydim daha çok namaz kılardım. Allah'ım! Bu müşriklerin her birinin hesabını tek tek sen gör!" dedi. Ben de orada bulunuyordum. Allah'a yemin olsun ki, o zaman bizim kabileden oraya gelmeyen kimsenin kalmadığını düşünüyordum.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Amr b. Süfyân b. Üseyd b. el-Alâ b. Cârîye es-Sakafî'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti.

Ölmeden önce iki rekat namaz kılma adetini başlatan ilk kişi Hubeyb b. Adî'dir.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hubeyb ve arkadaşları Hüzeyl kabilesinin suyu olan ve Hicaz yönünde el-Hide önlerinde bulunan Recî mevkiinde Adel ve el-Kâre kavimlerinin ihanetine uğrayınca Hüzeyl ve Zeyd b. ed-Desine'yi Mekke'ye getirdiler. Hubeyb'i, Huceyr b. Ebû İhâb, ana bir kardeşi olan Ukbe b. el-Hâris b. Âmir'e teslim etmek üzere satın aldı. Zira Ukbe, Hubeyb'i öldürerek babasının intikamını alacaktı. Hubeyb'i öldürüp çarmıha germek üzere Ten'im mevkiine getirdiler. Hubeyb, "Bırakın da iki rekât namaz kılayım." dedi. Onlar da "Tamam!" dediler. İki rekat namazı en güzel şekilde kıldı ve müşriklere dönüp, "Allah'a yemin olsun ki, ölümden korktuğum için namazı uzattığımı düşünmeseydiniz daha çok namaz kılardım." dedi. Öldürülmeden önce namaz kılma âdetini başlatan ilk kişi o oldu. Sonra onu darağacının üzerine çıkardıklarında şöyle dedi: "Allah'ım! Bu müşriklerin her birinin hesabını tek tek sen gör! Hepsinin canını al! Onlardan geriye kimse bırakma! Allah'ım! Biz elçinin mesajına ulaştık, sen de başımıza gelenleri bugün ona ulaştır."

Mu'âviye b. Ebû Süfyân şöyle demiştir: "Hubeyb'in öldürülmesine şahit olanlar arasında ben de vardım. Babam Ebû Süfyân'ın, Hubeyb'in bedduasından korkarak beni yere yatırmaya çalıştığını hatırlıyorum. Çünkü o zamanlar insanlar, bir adama biri beddua ederken o adam yere yatarsa beddua onu etkilemez diye inanıyorlardı."

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: Bana Yahya b. Abbâd anlattı. O babasından, o da Ukbe b. el-Hâris'ten şöyle dediğini işittiğini rivayet etti.

Allah'a yemin olsun ki, ben Hubeyb'i öldürmedim. Zira bunu yapabilecek yaşta değildim. Ancak Abdüddâroğulları'ndan Ebû Meysere mızrağı benim elime verip elimden tuttu ve benim elimdeki o mızrakla vurarak onu öldürdü.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Âmir'in mevlası Amr b. Osman b. Abdullah b. Mevheb anlattı. Mevheb dedi ki:

Hubeyb bizim elimizde esirken onu benim gözetimime vermişlerdi. O zaman bana şöyle demişti: "Ey Mevheb! Senden üç şey istiyorum: Bana içmek için tatlı su getirmeni, putlara sunak olarak kesilen hayvanların etlerini benden uzak tumanı ve beni öldürecekleri zaman bana haber vermeni."

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi. O da Muhammed b. İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: Bana İbn Ebû Nüceyh anlattı. O Hubeyb'in öldürülmeden önce hapsedildiği evin sahibi ve Huceyr'in mevlası Mâviyye'den -Müslüman olduktan sonra- şu olayı anlattı:

Allah'a yemin olsun ki, o benim evimde mahpusken bir kapı aralığından bir de ne göreyim, Hubeyb'in elinde insan kafası büyüklüğünde bir üzüm salkımı var, ondan yiyor! Hem de Mekke'de hiçbir yerde bir tek üzüm tanesinin bile olmadığı bir zamanda! Öldürüleceği gün yaklaşınca bana, "Ey Muâviye! Bana bir bıçak bul da onunla temizlenip ölüme hazırlanayım." dedi. Ben de usturayı bir gence verip Hubeyb'in yanına gönderdim. Genç gidip onun olduğu yere girdikten sonra kendi kendime, "Eyvah, bu adam intikam için bu genci usturayla öldürecek! Kendince kısas yapacak!" dedim. Hâlbuki o genç yanına girince Hubeyb usturayı elinden almış ve "Yemin olsun ki, annen seni bu usturayla bana ilk gönderdiğinde benim bir kötülük yapacağımdan korkmamıştı." demiş ve genci dışarı göndermiş.

Muhammed b. Sa'd dedi: Bu genç, Nevfel b. Abdümenâfoğulları'ndan Ebû Hüseyin'dir. Soyundan bazı hadis âlimleri çıkmıştır.

602. Kardeşi er-Rebî b. Adî ﴿الربيع بن عدى﴾

[er-Rebî b. Adî] b. Mâlik b. Âmir b. Mecde'a b. Cahcebâ. Abdullah ve Avf adlı çocuklarının anneleri Ümmü Sa'îd bt. Âmir b. Huzeyfe b. Âmir b. Amr b. Cahcebâ'dır. er-Rebî, kardeşi Hubeyb ile birlikte *Uhud* savaşına katılmıştır.

603. el-Hur b. Mâlik ﴿عبد بن سهل﴾

[el-Hur b. Mâlik] b. Âmir b. Huzeyfe b. Âmir b. Amr b. Cahcebâ. Kızı Kerîme, Amr b. Avfoğulları'ndan Seleme b. Sâlim b. Umeyr b. Sâbit ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. el-Hur'un Safiye, Ümmü Şu'ayb adlı kızlarının anneleri Mutî'a bt. en-Nu'mân b. Mâlik b. Huzeyfe b. Âmir b. Amr b. Cahcebâ'dır. el-Hur b. Mâlik, *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Böylece Amr b. Cahcebâoğulları'nın nesli sona ermiştir.

604. Abbâd b. el-Hâris ﴿عمرو بن عثمان﴾

[Abbâd b. el-Hâris] b. Adî b. Esved b. Asram b. Cahcebâ. Abbâd, "Zü'l-Harik" adlı atın binicisidir. Bu at, üzerinde savaştığı attır. Abdullah adlı bir oğlu olup soyu devam etmemiştir. Abbâd, "Zü'l-Harik" adlı atı üzerinde *Uhud*, *Hendek* ve diğer tüm savaşlara Peygamber (sas) ile birlikte katılmıştır. Aynı at ile savaştığı *Yemâme* savaşında hicretin 12. yılında, Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r) hilafeti devrinde şehit olmuştur.

605. Talha b. Utbe ﴿خالد بن ثابت﴾

Bu isme *Uhud* savaşına katılanlar arasında rastladık. Ancak kendi adıyla babasının adı dışında nesebini veya hangi kabileyle ittifak kurduğunu tespit edemedik. *Yemâme* savaşında şehit olanlar arasında ismini bulduk.

BENÎ CAHCEBÂ'DAN OLANLAR

606. *Rebâh* ﴿أسيد﴾

Rebâh, Cahcebâ b. Külfeogulları'nın mevlâsıdır. *Uhud* savaşına katılmıştır. Hicretin 12. yılında, *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

BENÎ ES-SEMÎ'A'DAN OLANLAR

Onlar, Levzân b. Amr b. Avfoğullarıdır.

607. *Hârise b. Sehl* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

[Hârise b. Sehl] b. Hârise b. Kays b. Âmir b. Mâlik b. Levzân. Annesi, Hatmeoğullarından Ümmü Sâbit bt. Ebû Talha'dır. el-Hârise'nin çocukları Abdurrahman, Sehl ve Amr'ın anneleri ümmü veledir. Soyları devam etmiştir. Hârise, *Uhud* savaşına katılmıştır.

BENÎ HABÎB B. AMR B. AVF'TAN OLANLAR

608. *el-Hâris b. Süveyd* ﴿عومير بن الحارث﴾

[el-Hâris b. Süveyd] b. Sâmit b. Hâlid b. Atıyye b. Havt b. Habîb b. Amr b. Avf. Annesi, Mu'âviyeoğulları'nın müttefiki olan Gassân kabilesinden Ümmü'l-Cülâs künyeli Amîre bt. Amr b. Damdam b. Amr b. Gaziyye b. Mâlik b. Ganm b. el-Hâris b. Amr b. Âmir'dir.

el-Hâris b. Süveyd *Uhud* savaşına katılmıştır. Öz kardeşi olan el-Cülâs b. Süveyd ise *Uhud* savaşına katılamamıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer anlattı. O babasından şöyle dediğini rivayet etti. Yine bize Sa'îd b. Muhammed b. Ebû Zeyd anlattı. Yine bize Yahya b. Abdülazîz b. Sa'îd b. Sa'd b. Ubâde haber verdi. [Râvîler] dediler ki:

Ebû Akîl künyesiyle tanınan Süveyd b. Sâmit, kabilelerinin karşı karşıya geldikleri bir çatışmada Ebû Mücezzer'i öldürmüştü. Bu olaydan sonra Amr b. Avfoğulları'ndan Hudayr el-Ketâib Süveyd'in yanına geldi. O zamanlar Süveyd de Amr b. Avfoğulları'nın reisiydi. Hudayr gelip kabilenin reisi olan Süveyd'e, "Ey Ebû Akîl! Bizi ziyarete gelmez misin? Sana şaraplar ikram edelim, senin için deve keselim! Birkaç gün misafirimiz ol, yanında şu iki genci, Havvât b. Cübeyr ve Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'i de (bir rivayete göre Sehl b. Huneyf'i) getir." dedi. Süveyd ve beraberindekiler, "Tamam, filan gün sizi ziyarete geliriz." dediler. O gün gelip de ziyarete gittiklerinde ev sahipleri onlar için deve kestiler ve onlara şarap ikram ettiler. Misafirler üç gün kalıp sonra ayrıldılar.

Süveyd ve beraberindeki gençler dönüş yolunda Gusayne kabilesi yakınlarına gelince, Süveyd çok içki içmiş olduğundan hacet gidermek için bir yere çömeldi. O sırada Hazrec kabilesinden biri kendisini gördü ve Ebû Mücezzer'in oğlu Mücezzer b. Ziyâd'ın yanına koşup "Sana büyük bir müjde vereyim mi? Büyük bir fırsat! Süveyd burada! Hem silahsız hem de sarhoş!" diye haber verdi. Bunun üzerine Mücezzer kılıcını kınından sıyrıp Süveyd'in bulunduğu yere koştu. İki genç onu görünce arkalarını dönüp

kaçtılar. Süveyd ise kaçamayıp yerinde kaldı, kımıldamadı. Mücezzer “İşte şimdi Allah seni elime düşürdü!” dedi. Süveyd “Ne istiyorsun benden?” diye sordu. Mücezzer, “Seni öldüreceğim!” dedi. Süveyd ise şöyle dedi: “Öyleyse elini çabuk tut, kellemi vurup işimi bitir! Annenin yanına dönünce de ‘Ben Süveyd b. Sâmit’i öldürdüm’ de!” Mücezzer *Bu’âs* savaşında öldürülen babasının intikamını almak için Süveyd’i öldürdü. Bu olay, İslâm’dan önce yaşanmıştı. Peygamber (sas) *Medine*’ye gelince el-Hâris b. Süveyd de Mücezzer b. Ziyâd da Müslüman oldular. İkisi de *Bedir* savaşına katıldılar. Fakat el-Hâris babası Süveyd’in intikamını almak için Mücezzer’i öldürmek istiyor; ancak fırsat bulamıyordu.

Uhud savaşında Müslümanlar sıkıntıya düşüp dağılınca el-Hâris bir fırsatını bulup Mücezzer’e arkasından yaklaştı ve boynunu vurdu. Resûlullah (sas) *Hamrâûsed*’den dönünce Cibrîl (a) gelip el-Hâris b. Süveyd’in Mücezzer b. Ziyâd’ı haince öldürdüğünü haber verdi ve el-Hâris’in kısas uygulanarak öldürülmesini emretti. Aynı gün, kavurucu sığağa rağmen Resûlullah (sas) bineğine binip *Kubâ*’ya gitti. *Kubâ* mescidine girip namaz kıldı. Onun geldiğini duyan Ensâr yanına gelip onu selamladılar. Fakat böyle bir günde ve kavurucu sığanın olduğu bir saatte gelmiş olmasına şaşırdılar. Nihayet el-Hâris b. Süveyd de yeşil renkli bir cübbe giyinmiş olarak geldi. Resûlullah (sas) onun da geldiğini görünce Uveyym b. Sa’îde’yi yanına çağırıp şöyle dedi: “*el-Hâris b. Süveyd’i mescidin kapısına çıkar ve Mücezzer b. Ziyâd’a karşılık boynunu vur! Zira el-Hâris onu haince öldürdü.*” Bunu duyan el-Hâris, “Allah’a yemin olsun ki, onu öldürdüğüm doğrudur. Fakat onu öldürmem İslâm’dan döndüğüm veya bir şüphe duyduğum için değildir. Sadece Şeytanî bir taassuptan ve kendime yüklediğim, bir türlü içimden atamadığım düşüncelerimden dolayı öldürdüm. Yaptığım işten dolayı Allah’a ve Resûlüne tövbe ediyorum! Mücezzer’in diyetini vermeye hazırım! İki ay peş peşe oruç da tutayım, bir köle azat edeyim ve altmış fakiri doyurayım! Ben Allah’a ve Resûlüne tövbe ediyorum!” dedi ve Resûlullah’ın (sas) bineğinin üzengisine sarıldı. Resûlullah’ın (sas) bir ayağı üzengide diğeri yerdeydi. Mücezzer’in oğulları da ordaydı. Resûlullah (sas) onlara hiçbir şey söylemedi. el-Hâris sözünü bitirince, “Ey Uveyym! Onu çıkar ve boynunu vur!” dedi ve bineğine bindi. Uveyym de onu mescidin kapısı önüne çıkardı ve boynunu vurdu. Hassân b. Sâbit de şu şiiri söyledi:

Yazıklar olsun ey el-Hâris, gaflette miydin, uyku mu uyuyordun?

Cibrîl o yaptıklarını bildirmeyecek mi sanıyordun?

Hâris'in babası Süveyd b. Sâmit ise Mücezzer tarafından öldürülürken şöyle demiştir:

Cülâs ve Abdullah'a haber ver benden...

Hâris'e de de ki: Büyüsen de karşı gelme onlara!

Karşılaşırsan eğer öldür Cidâre'yi,

Tanısın da tanımasın da yarış Avf ile

609. Kardeşi el-Cülâs b. Süveyd ﴿عويمر بن الحارث﴾

[el-Cülâs b. Süveyd] b. Sâmit. Annesi, Mu'âviyeoğulları'nın müttefiki olan Gassân kabilesinden Ümmü'l-Cülâs künyeli Amîre bt. Amr b. Damdam b Amr b. Gaziyye'dir.

el-Cülâs Müslüman olmuş, Peygamber'in (sas) yanında savaşmış, bazı çirkin işlerle itham edilmişse de daha sonra tövbe edip yolunu düzeltmiştir.

BENÎ GANM B. SİLM B. İMRUÜLKAYS B. MÂLİK B. EL-EVS'TEN OLANLAR

610. Hayseme b. el-Hâris ﴿الفضل بن العباس﴾

[Hayseme b. el-Hâris] b. Mâlik b. Ka'b. b. en-Nehhât (veya el-Hannât) b. Ka'b. b. Hârise b. Ganm b. Silm. Annesi Kaysu Aylân kabilesinin Cüşem b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzinoğulları koluna mensup bir kadındır.

Hayseme, Sa'd b. Hayseme'nin babasıdır. *Bedir* savaşı için yola çıkılacağı sırada Sa'd da gitmek istemiş; fakat babası Hayseme, "Birimizin geride kalıp ailemize göz kulak olması lazım." diyerek evde kalmasını istemiş. Sa'd ise "Babacığım, ortada söz konusu olan şey "Cennet" olmasaydı seni kendime tercih ederdim. Ama kura çekelim, kurada kimin oku çıkarsa o Peygamber (sas) ile birlikte *Bedir*'e savaşa gitsin, diğeri ise evde kalsın." dedi. Kura çektiler, Sa'd'ın oku çıktı. Peygamber (sas) ile birlikte *Bedir*'e savaşa giden Sa'd oldu ve savaşta şehit oldu. O, [İkinci Akabe Biatindeki] temsilcilerden biriydi.

Hayseme ailesiyle yaşamaya devam etti. *Uhud* savaşına Peygamber (sas) ile beraber katıldı ve bu savaşta şehit oldu. Onu öldüren kişi Hübeyre b. Ebû Vehb el-Mahzûmî idi. Bu olay hicretin 32. ayının başında oldu.

Hayseme b. el-Hâris'in çocukları (ve oğlu Sa'd'dan kalan torunları) bir süre nesillerini devam ettirmişlerse de günümüzde soylarından geriye kimse kalmamıştır. Böylece es-Selm b. İmruülkays b. Mâlik b. Evsoğulları'ndan kimse kalmamıştır.

BENÎ VÂKIF'TAN OLANLAR

Vâkîf, Sâlim b. İmruülkays b. Mâlik b. Evs'tir.

611. Hilâl b. Ümeyye ﴿يزيد بن قيس﴾

[Hilâl b. Ümeyye] b. Âmir b. Kays b. Abdüla'lem b. Âmir b. Ka'b. b. Vâkîf. Annesi Üneyse bt. Hidm b. İmruülkays b. el-Hâris b. Ubeyd b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf b. Evs'tir. Annesi Üneyse, Amr b. Avfoğulları'na mensup olan ve Resûlullah'ın (sas) *Kubâ*'da evine misafir olduğu Külsûm bt. Hidm'in kardeşidir.

Hilâl b. Ümeyye ilk yıllarda Müslüman olanlardandı. Müslüman olduğunda Vâkıfoğulları'nın putlarını kırmıştı. *Uhud* savaşına katılanlar arasında onun adını bulamadık; ancak erken dönemde Müslüman olanlardan olduğundan onu da burada zikrettik. *Mekke*'nin fethinde Vâkıfoğulları'nın sancağı onun elindeydi. *Tebûk* gazvesinde geride kalan ve haklarında tövbelerinin kabul edildiğine dair ayet inene dek boykota uğrayan üç kişiden biriydi. O zaman Hilâl b. Ümeyye çok yaşlı biriydi. Peygamber'den sonra da uzun bir müddet yaşadı.

612. Hermî b. Abdullah ﴿هرمي بن عبد الله﴾

[Hermî b. Abdullah] b. Rifâ'a b. Necde b. Mecde'a b. Adî b. Nümeyr b. Vâkîf. İlk yıllarda Müslüman olanlardandır. *Uhud* savaşına katılanlar arasında onun adını bulamadık. Vâkıfoğulları'ndan kimse de savaşta onu görememiştir. Hermî b. Abdullah, *Tebûk* savaşı öncesi, fakir oldukları ve binek alamadıkları için Peygamber'e gelip ağlayarak kendilerine binek bulmasını isteyenlerden biridir. Peygamber (sas) de onlara binek temin edememiş, onlar da Peygamber (sas) ile beraber savaşa gidemedikleri için üzülererek gözyaşları içinde evlerine dönmek zorunda kalmışlardır. Haklarında şu ayet nazil olmuştur: “**Sana, kendilerine binek sağlaman için başvurduklarında, ‘Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum’ dediğin zaman, bu yolda harcayacak imkânları olmadığı için üzüntüden gözleri yaşararak dönüp gidenler de sorumlu tutulmayacaktır.**”^[340]

[\[340\]](#) Tevbe 9/92.

BENÎ HATME'DEN OLANLAR

Hatme, Abdullah b. Cüşem b. Mâlik b. Evs'tir.

613. Umeyr b. Adî ﴿مالك بن أوس﴾

[Umeyr b. Adî] b. Hareşe b. Ümeyye b. Hatme. Annesi Cidâreoğulları'ndan Ümâme bt. er-Râhib b. Abdullah'tır. O, Umeyr el-Kârî (Kur'ân bilen Umeyr) olarak bilinirdi. Âmâ idi.^[341] Umeyr ve Huzeyme Hatmeoğulları'nın putlarını kıran kişilerdi. Babası Adî b. Hareşe şair idi. Umeyr'in, el-Hâris, Umeyr, Abdurrahman ve Ümmü Sa'îd isimli çocuklarının anneleri Ümmü'l-Hâris bt. Abdullah b. Cebr b. Müzeyn el-Cüdârî'dir. Ubeydullah ve el-Münzir adlı çocuklarının annesi ise Sa'îde bt. Ebû Talha'dır. Ebû Talha, Hatmeoğulları'ndan Sâbit b. Useyme b. Zeyd b. Mahled'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. el-Hâris b. el-Fudayl el-Hatmî anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Medine'de Ümeyye b. Zeydoğulları'na mensup ve Yezîd b. Zeyd b. Hısn el-Hatmî'yle evli olan Asmâ bt. Mervân adlı bir kadın vardı. Bu kadın, acı sözleriyle Peygamber'e eziyet ediyor, insanları ona karşı kışkırtıyor, İslâm'a dil uzatıyor ve hicveden şiirler söylüyordu. Umeyr b. Adî'ye, Bedir savaşında Peygamber'in (sas) kaybolduğu haberi ulaşınca Umeyr, şayet Resûlullah sağ salim geri gelirse Asmâ bt. Mervân'ı öldüreceğine dair yemin etti. Bedir sonrası Peygamber (sas) sağ salim döndükten sonraki bir zamanda, bir gece yarısında Umeyr âmâ haliyle Asmâ bt. Mervân'ı öldürdü. Sonra gelip durumu Peygamber'e bildirdi ve "Ya Resûlullah! Onu öldürdüm diye başıma bir sıkıntı geleceğini düşünüyor musun?" diye sordu. O da "Hayır, hiçbir şey olmayacak!" buyurdu. Sonraları ilk defa Peygamber'in (sas) şöyle dediği duyuldu: "Eğer gizli gizli Allah ve Resûlü'ne yardım eden bir adam görmek isterseniz Umeyr b. Adî'ye bakın!" Ömer de, "Allah'a itaat yolunda kararlılık gösteren şu âmâya bakın!" deyince Peygamber (sas), "Ona âmâ deme, asıl 'Gören' odur!" buyurdu. Abdullah b. el-Hâris şöyle demiştir: "Umeyr'in onu öldürmesi

Peygamber'in (sas) *Bedir*'den dönüşünden 19 ay sonra Ramazan'ın son beş günü içerisinde olmuştur."

Umeyr b. Adî, âmâ olduğundan *Bedir*, *Uhud* ve *Hendek*'e katılmamıştı. Fakat daha ilk yıllarda Müslüman olmuş, samimi, Allah ve Resûlü yolunda gerektiğinde kızan bir kişiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas) bir gün abdest almakta olan Umeyr b. Adî b. Hareşe'yi gördü. Umeyr âmâ idi. Peygamber (sas) uzaktan, "*Ayağının altını da yıka!*" diye seslendi; ancak Umeyr onu duymadı. Sonra kendiliğinden ayağının altının kuru kaldığını anlayarak orayı da yıkadı. Bunun üzerine o, "Gerçek gören" diye isimlendirildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeyd b. Yahya anlattı. O el-Hâris b. el-Fudayl şöyle dediğini rivayet etti:

Umeyr b. Adî b. Hareşe el-Hatmî, âmâ olduğu halde kendi kavmine müezzinlik ve imamlık yapardı.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Amr'dan, o da Muhammed Cübeyr b. Mut'im'den şunu rivayet etti:

Peygamber (sas), bazen ashâbına "*Hadi kalkın, Vâkıfoğulları kabilesine Gerçek Gören'i ziyaret gidelim.*" derdi. O, âmâ biriydi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: "Bu söz Umeyr b. Adî b. Hareşe hakkındadır. Peygamber (sas) böyle diyerek onu ziyaret etmiştir. Ancak o Hatmîoğulları'na mensup idi. Süfyân'ın "Vâkıfoğulları" demesi kendisinden kaynaklanan bir yanlışlıktır."

[341] Âmâ olduğu halde Kur'ân bilgisi sebebiyle Hatmeoğulları'na imamlık ederdi.

HAZREC'İN BENÎ MÂLİK B. EN-NECCÂR'DAN OLANLAR

614. *Sehl b. Râfi* ﴿عامر بن أوس﴾

[Sehl b. Râfi] b. Ebû Amr b. Âiz b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi Mâlik b. en-Neccâroğulları'na mensup Zuğaybe bt. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris'tir. Sehl, *Bedir*'e katılmış olan Süheyl b. Râfi'in kardeşidir. Sehl ve Süheyl, Mescid-i Nebevi'nin inşa edildiği arazinin sahibiydiler. Es'ad b. Zürâre'nin gözetiminde olan iki yetim idiler.

Sehl b. Râfi, *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir. Böylece Âiz b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâroğulları'nın nesli sona ermiştir.

615. *Yezîd b. Sâbit* ﴿عَبَاد بن سهيل﴾

[Yezîd b. Sâbit] b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abduavf b. Mâlik b. en-Neccâr. Yezîd, Zeyd b. Sâbit'in kardeşidir. Anneleri, Adî b. en-Neccâroğulları'na mensup en-Nevvâr bt. Mâlik b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir'dir.

Yezîd b. Sâbit'in Umâre adlı oğlunun annesi Mâlik b. en-Neccâroğulları'na mensup Dübye bt. Sâbit b. Hâlid b. en-Nu'mân b. Hansâ b. el-Âsire b. Abd b. Avf'tır.

Yezîd b. Sâbit, *Uhud* savaşına katılmıştır. Hicretin 12. yılında, Ebû Bekir (r) devrinde *Yemâme* savaşında şehit olmuştur.

616. *er-Rebî b. en-Nu'mân* ﴿الحارث بن عتيك﴾

[er-Rebî b. en-Nu'mân] b. İsâf b. Nadle b. Amr b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi Hind bt. Halde b. Amr b. Ümeyye b. Âmir b. Beyâda'dır.

Abdullah adlı oğlunun annesi, Ümmü Abdullah bt. Sâbit b. Zeyd b. Mâlik b. Abd b. Ka'b b. Abdüleşhel'dir. Rebî, *Uhud* savaşına katılmıştır.

617. *Hâris b. el-Hubâb* ﴿حاطب بن الحارث﴾

el-Hâris b. el-Hubâb b. el-Erkam b. Avf b. Vehb b. Amr b. Abduavf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi Ca'de bt. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Mâlik b. en-Neccâr'ın oğulları'ndan Hârise b. en-Nu'mân b. Nef b. Zeyd, el-Hâris'in anne bir kardeşidir.

Hâris'in oğlu Mu'âz el-Kâri [Kur'an'ı iyi bilen] de sahâbedendir. *Uhud*'a katılmamış, *Harre* savaşında şehit olmuştur. Annesi ümmü veledir.

Mu'âz el-Kâri'nin el-Hâris adlı oğlunun annesi, Araplardan bir kadındır. Ömer, Abdullah, Osman ve Muhammed adlı çocuklarının soyları devam etmemiştir. Sevde, Âişe ve Hamîde adlı çocukları da olmuştur. Bu çocuklar değişik ümmü veledlerdendir. el-Hâris, *Uhud* savaşına katılmıştır.

618. *Ebû Hübeyre b. el-Hâris* ﴿أبو هيرة بن الحارث﴾

[Ebû Hübeyre b. el-Hâris] b. Alkame b. Amr b. Sakf. Sakf da Ka'b. b. Mâlik b. Mebzûl'dür. Mebzûl ise Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Abdullah b. Muhammed b. Umâre şöyle demiştir: “Ebû Hübeyre künyesi aynı zamanda onun ismidir. Kavminin nesebinde de bizde bu şekilde kayıtlıdır.”

Ebû Hübeyre *Uhud* savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir. Ancak kardeşi Şeybân b. el-Hâris'in soyu devam etmiştir. Muhammed b. Ömer şöyle diyordu: “Bu sahâbî, (Ebû Hübeyre değil) Ebû Üseyre b. el-Hâris b. Alkame'dir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Ebû Sa'sa'a'dan, o da el-Hâris b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti: Bana *Uhud* savaşında Ebû Üseyre'yi izleyen biri şunu anlattı:

Ebû Üseyre, Uveyfoğulları'ndan birini gözüne kestirip öldürdü. Onu tıpkı koyun keser gibi kılıcıyla kesti. Hâlid b. el-Velîd de arkadan siyah tüylü alnı ve paçaları beyaz bir at üstünde elinde uzun bir mızrakla Ebû Üseyre'ye doğru seğirtip mızrağı ona sapladı. Baktım ki, mızrağın ucu Ebû Üseyre'nin göğsünden çıkmış. Ebû Üseyre, can verip yüz üstü yere kapaklandı, mızrak altında kırıldı. Hâlid b. el-Velîd oradan ayrılırken, “Ben Ebû Süleyman'ım!” diye bağırıyordu.

619. *Amr b. Mutarrif* ﴿الطفيل بن عمرو﴾

[Amr b. Mutarrif] b. Alkame b. Amr b. Sakf. Sakf da Ka'b. b. Mâlik b. Mebzûl'dür. Mebzûl ise Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. *Uhud* savaşına

katılmış ve hicretin 32. ayında, Şevvâl'de, *Uhud*'da şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

620. *el-Hâris b. en-Nu'mân* ﴿سعيد بن عبد قيس﴾

[*el-Hâris b. en-Nu'mân*] b. *İsâf b. Nadle b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr*. Annesi *Safrâ bt. el-Hâris b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr*'dır. *Uhud* savaşına katılmıştır. Hicretin 8. yılında *Cemâziyelevvel* ayında *Mu'te* savaşında şehit olmuştur.

621. *Oğlu Ebû Ferve b. el-Hâris* ﴿عبد الرحمن بن مربع﴾

[*Ebû Ferve b. el-Hâris*] b. *en-Nu'mân b. İsâf b. Nadle*. Annesi *Adî b. en-Neccâroğulları*'na mensup bir kadındır. *Ebû Ferve Uhud* savaşına katılmıştır. Hicretin 12. yılında, *Ebû Bekir es-Sıddîk (r)* devrinde *Yemâme* savaşında şehit olmuştur. Soyu devam etmemiştir.

622. *Nübeyt b. Câbir* ﴿أنس بن أوس﴾

[*Nübeyt b. Câbir*] b. *Mâlik b. Adî b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr*. *Adî b. Amr b. Mâlik*'in annesi, *Kinâneoğulları*'na mensup *Meğâle bt. Amr b. Sa'd*'dır. Kimileri ise *Meğâle bt. Fûheyre b. Beyâda* olduğunu söylemiş, ona nisbet etmişlerdir. *Nübeyt b. Câbir*'in annesi ise *Adî b. en-Neccâroğulları*'na mensup *Nâile bt. Hâlid b. el-Hashâs b. Mâlik b. Adî*'dir.

Nübeyt'in çocuklarından *Abdullah, Muhammed, İbrahim, Abdülmelik* ve *Zeyneb*'in anneleri *Mâlik b. en-Neccâroğulları*'ndan *el-Fürey'a bt. Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre b. Udüs*'tür. Peygamber'e biat eden kadınlardandır. *Fürey'a*'nın annesi de yine *Mâlik b. en-Neccâroğulları*'na mensup *Umeyre bt. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris* olup o da Peygamber'e biat eden kadınlardandır.

623. *Sa'd b. Amr b. Sakf* ﴿أبو ثابت بن عبد عمرو﴾

Sakf'ın adı *Ka'b b. Mâlik b. Mebzûl*'dür. *Mebzûl* ise *Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr*'dır. *Sa'd*, *Uhud* savaşına katılmıştır. Soyu devam etmemiştir.

624. *Oğlu et-Tufeyl* ﴿الطفيل﴾

[et-Tufeyl] b. Sa'd b. Amr b. Sakf. Sakf, Ka'b b. Mâlik b. Mebzûl'dür. *Uhud* savaşına katılmış ve *Bi'rü Ma'ûne*'de şehid olmuştur. Bu hadise hicretin 32. ayının başlarında Safer ayında olmuştur. Geride çocuk bırakmamıştır. Abdullah b. Muhammed b. Umâre şunu söylemiştir: *Bi'rü Ma'ûne*'de o esnada onunla beraber yeğeni Sehl b. Âmir b. Sa'd b. Sakf da öldürülmüştür. O da sahâbîdir. Babası Âmir, *Bedir* ehlindendir. İsmi Âmir b. Sa'd olup da *Bedir* savaşına iştirak etmiş başka bir sahâbî zikredilmemiştir. Bunlar öldükten sonra geride evlat bırakmamışlardır.

625. *Hassân b. Sâbit* ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Hassân b. Sâbit] b. el-Münzir b. Harâm b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Resûlullah'ın (sas) şairidir. Ebü'l-Velîd şeklinde künyesi vardır. Annesi Fürey'a bt. Hâlid b. Hubeyş b. Levzân b. Abdüvüd b. Zeyd b. Sa'lebe b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir. Bilakis Hassân b. Sâbit'in annesi Fürey'a bt. Hubeyş b. Levzân'ın Hâlid b. Hubeyş'in ve Amr b. Hubeyş'in kızkardeşi olduğu da söylenmiştir.

Hassân b. Sâbit'in şu isimde çocukları olmuştur: Abdurrahman, annesi Sîrîn olup Kıbtî bir hanımdır. Peygamber'in (sas) oğlu İbrahim'in annesi Mâriye'nin kızkardeşidir. Firâs bt. Hassân'ın annesi ise Şa'sâ bt. Hilâl b. Uveymir b. Hârise b. Mâlik b. Sa'lebe olup Huzâ'a kabilesindendir. Aynı şekilde Abdurrahman b. Hassân da bir şairdi. Abdurrahman'ın oğlu Sa'îd de aynı şekilde şairdi.

Hassân b. Sâbit, İslâm'a ilk girenlerdendir. Resûlullah'ın (sas) yanında herhangi bir savaşa katılmamıştır. Korkaklıkla suçlanmıştır. Oldukça uzun yaşamıştır. Öldüğünde yaşı 120 idi. Bunun atmış yılını Cahiliye'de, diğer atmışını da İslâm'da yaşadı.

Bize Mâlik b. İsmail en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ziyâd anlattı. O da Abdülmelik b. Umeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hassân b. Sâbit, Resûlullah'a (sas) gelip "Seni insanlara duyurayım mı?" deyince Resûlullah (sas) sadece hakkı söylemesini istedi. Bunun üzerine Hassân şunu söyledi:

*Allah'ın izniyle Muhammed'i gördüm.
O gökte ve Yüce Olan'ın elçisidir.*

Bu sözler üzerine Resûlullah (sas) “*Ben buna şahitlik ederim.*” deyince Hassân şu beyitleri söyledi:

*Yahudilere düşmanlık yapan Meryem oğludur...
O’dur Arş’ın sahibi katından gönderilen Nebi...*

Resûlullah (sas) “*Bu sözlere de şehadet ederim.*” deyince Hassân devamla şunları söyledi:

*Ebû Yahya (Zekerîyyâ) ve Yahya,
Her ikisi de Allah katından gönderilen nebilerdir
Yahya’nın dinde makbul amelleri vardır.*

Resûlullah (sas) yine “*Şehadet ederim*” deyince bu sefer şunları söyledi:

*Şüphesiz ki Ahkâf kavmi, peygamberlerini dışlarken,
Yüce ilahın uğruna mücadele etmekteydi ve adaletliydi peygamberleri...*

*Resûlullah (sas) yine “Şehadet ederim” deyince bu sefer de şunu söyledi:
Nahle vadisinde hurma ağacına sığınan Meryem’e gelince...
Sapıtmıştır, onun iffetine dil uzatan...*

Bize Muhammed b. Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. el-Fudayl anlattı. O Mücâlid’den, o da eş-Şa’bî’den şöyle dediğini rivayet etti: Câbir b. Abdullah’ın şöyle söylediğini işittim:

Resûlullah (sas) “*Kim Müslümanların ırzını muhafaza edecek?*” deyince Abdullah b. Revâha ve Ka’b b. Mâlik her ikisi de “*Ben*” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “*Sizler güzel şiir söylersiniz.*” dedi. Hassân b. Sâbit de “*Ben de*” deyince, Resûlullah (sas) “*Saldır onlara! Nitekim Cibrîl sana yardım edecektir.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı. O Muhammed’den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) “*Topluluğumuz silah ve beden gücüyle zafer elde ettiğinde artık sözle methedilmeyi hakketmiş olur.*” deyince, bir adam kalkıp

“Ben bunu yaparım.” dedi. Resûlullah (sas), “*Sen şairlik makamında değilsin.*” deyince adam oturdu ve bir diğeri kalktı. O da “Ben yaparım.” deyince Resûlullah (sas) ona da “*Otur!*” dedi. Bu sefer Hassân b. Sâbit kalkıp, “Ya Resûlullah! Beni ancak *San’a* ile *Busra* arasında -İbn Avn *Mekke* de olabilir deyip bunda şüphe etmiştir- şiirlerimin yankılanması sevindirir.” dedi. “Şüphesiz sen, Allah’a yemin olsun ki, şayet dilinle bir kavme sataşırsan ben akla hayale gelmeyecek sözler dizerim onlar hakkında. Bana, onların savaşlarını ve vatanlarını iyi bilen birini göster ki, o konuda söz söyleyeyim.” Bunun üzerine onun Ebû Bekir’e gitmesi emredildi.

Muhammed dedi ki: Ensâr’dan üç kişi sözleriyle Resûlullah’ı müdafaa ediyorlardı. Bunlar Hassân b. Sâbit, Abdullah b. Revâha ve Ka’b b. Mâlik idi. Hassân, Kureyş’in savaşlarını ve ayıp yönlerini dile getiriyordu. Abdullah ise onları küfür ve küfürde gösterdikleri tereddüden dolayı ayıplıyordu. Ka’b ise savaşa dair kahramanlık duygularını işliyor, “Savaşlarda şunu yaptık ve şunu yapacağız.” diyerek Kureyş’i tehdit ediyordu.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf anlattı. O Muhammed’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ı (sas) Kureyşli üç kâfir hicvediyordu. Bunlar Ebû Süfyân b. el-Hâris, Amr b. el-Âs ve İbnü’z-Zib’arî idi.

Birisi Ali’ye “Bizi hicveden şu topluluğu da sen hicvet.” deyince Ali, “Şayet Resûlullah (sas) bana izin verirse bunu yaparım.” dedi. Adam, “Ya Resûlullah! Ali’ye izin versen de bizi hicveden şu topluluğu hicvetse!” deyince Resûlullah (sas), “O bunu yapacak durumda değildir.” dedi. Sonra da “Resûlullah’a (sas) silahıyla, diliyle ve bedeniyle yardım eden topluluğu kim savunacak?” diye sorunca, Hassân b. Sâbit “Ben ya Resûlullah!” dedi. Sonra dilini tutup, “Beni ancak *San’a* ile *Busra* arasında şiirlerimin yankılanması sevindirir.” deyince, Resûlullah (sas) “*Ben Kureyş’ten biriyken onları nasıl hicvedeceksin?*” diye sordu. Hassân buna karşılık “Seni bu işten, tereyağından kıl çeker gibi çekip alacağım.” dedi.

[Râvî] dedi ki: Kureyş’e söz yetiştirip cevap veren üç Ensârî vardı. Bunlar Hassân b. Sâbit, Ka’b b. Mâlik ve Abdullah b. Revâha idi. Hassân b. Sâbit ve Ka’b b. Mâlik, savaşlara, olaylara ve onların geride bıraktıkları izlere dair söyledikleri şiirlerle karşılık veriyordu. Onları çapulculuk yapmakla ayıplıyordu. Abdullah b. Revâha ise onları küfre düşmüş olmakla, küfre

bağlanmakla ve onlarda küfürden daha şerli bir şey olmadığını bildirmekle bu işi yapıyordu. Bu zamanda onlara karşı sert cevaplar, Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Mâlik'ten geliyordu. Onlara hafif gelen sözler ise Abdullah b. Revâha'nın sözleriydi. Kureyşliler İslâm'ı kabul edip de kavradıktan sonra Abdullah b. Revâha'nın sözlerinin daha ağır olduğunu anladılar.

Bize Bâhile kabilesinden Abdullah b. Bekir b. Habîb es-Sehmî haber verdi; dedi ki: Bize Hâtim b. Ebû Sağîre anlattı. O Simâk'tan rivayet etti. O da hadisi merfu olarak Peygamber'den rivayet etti veya Simâk onu bize es-Süddî'den, o da el-Berâ b. Âzib'den, o da Peygamber'den rivayet etti veya Simâk hadisi hem es-Süddî ve hem de el-Berâ'dan rivayet etti:

Bir adam Peygamber'e gelip “Ya Resûlullah! Şüphesiz ki Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdûlmuttalib seni hicvetmekte!” deyince İbn Revâha kalkıp şunu söyledi: “Ya Resûlullah! Bana bu konuda izin ver.” dedi. Resûlullah (sas), “*Sen misin ‘Allah sabit kılsın’ sözüyle başlayan beyti söyleyen kimse?*” diye sordu. İbn Revâha dedi ki: “Evet Ya Resûlullah! Şu beyti okumuştum:

Allah sana verdiği iyiliği sabit kılsın.

Tıpkı Musa'yı sabit kıldığı gibi ve zafer verdikleri içinden ona da zafer verdiği gibi...

Sonra da “*Allah sana da bunun aynısını yapacak.*” dedi. Daha sonra Ka'b yerinden fırladı ve “Ya Resûlullah! Bana da bu konuda izin ver.” diye sorunca Resûlullah (sas) “*Sen misin ‘zannetti’ sözüyle başlayan beyti söyleyen kimse?*” diye sordu. Ka'b dedi ki: “Evet Ya Resûlullah! Şu beyti okumuştum:

Sehîne, Allah'a karşı galip geleceğini zannetti.

Fakat onlar öyle bir mağlup olacaklar ki!

Ka'b devamla “*(Ya Resûlullah!) Allah bunu senin için unutmuş değildir.*” dedi. O sırada son olarak Hassân ayağa kalktı ve “Ya Resûlullah! Bana izin ver de daha ağır bir dil kullanayım.” dedi. Sonra da “Ya Resûlullah! İstersen bu söylenenlerin daha fazlasını türeteyim, bana bu konuda izin versen!”

deyince Resûlullah, “Ebû Bekir’e git, sana onların durumunu, savaşlarını, soyalarını anlatsın, sonra da hicverdersin. Cibrîl seninledir.” dedi.

Bize Ebû Mu’âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk eş-Şeybânî anlattı. O Adî b. Sâbit’ten, o el-Berâ b. Âzib’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), Hassân b. Sâbit’e “Müşrikleri hicvet! Cibrîl seninledir.” dedi.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm b. Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî, Yahya b. Abbâd ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be anlattı; dedi ki: Bana Adî b. Sâbit haber verdi; dedi ki: “el-Berâ’nın şöyle dediğini işittim.” dedi:

Resûlullah (sas) Hassân b. Sâbit’e, “Onları hicvet, hicivlerine karşılık ver, Cibrîl seninledir.” dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf anlattı. O Muhammed’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir gece seferde olduğu sırada, “Hassân b. Sâbit nerede?” diye sorunca Hassân, “Buyur ya Resûlullah, emrindeyim!” dedi. Resûlullah (sas) “Başla!” deyince, şiir okumaya başladı. O sırada devesini sürüyordu. Şiirini bitirdiğinde devesinin başı yorgunluktan üzengiye değiyordu. Resûlullah (sas) “Bu, onlar için ok darbesinden daha şiddetlidir.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı; dedi ki: Bana Muhammed b. es-Sâib b. Bereke anlattı. O da annesinden şunu rivayet etti:

Annesi, Âişe ile birlikte tavafta bulunduğu bir sırada yanlarında Âtike bt. Hâlid b. el-Âs ve Ümmü Abdülvehhâb b. Abdullah b. Ebû Rebî’a da vardı. [es-Sâib’in annesi] dedi ki: Bizler Hassân b. Sâbit’ten bahsettik. Âişe hakkında kötü konuşmasından bahsetmiştik.^[342] O da “İbü’l-Fürey’a hakkında mı kötü konuşuyorsunuz?” diye sorunca bizler, “Evet!” dedik. O

da ondan beri olduğunu söyledi ve “O, şunları söyleyen değil midir?” deyip şu beyitleri okudu:

*Sen Muhammed’i hicvettin ben de onun adına cevap verdim...
Allah katında da bunun cezası vardır.*

*Babam, dedem ve namusum,
Muhammed’in namusunu sizden korumak içindir.*

*Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki:
Bize İyâs es-Sülemî anlattı. O İbn Büreyde’den şunu rivayet etti:*

Cibrîl, Resûlullah’ı (sas) methetmesi için Hassân b. Sâbit’e yetmiş beyitle yardım etti.

*Bize Abdullah b. İdrîs el-Evdî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm
anlattı. O İbn Sîrîn’den şunu rivayet etti:*

Âişe, Hassân b. Sâbit’e yanına gelmesi için izin verirdi. Ona yastık serip oturtur ve onun için “Ona ancak hayırlı şeyler söyleyin. Çünkü Hassân, Resûlullah’a yardım eder ve ona karşı söylenenlere karşılık verirdi.” derdi.

*Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa’d anlattı. O
İbn Şihâb rivayet etti. Yine bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Evs
haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O İsmail b.
Ümeyye’den, o da İbn Şihâb şöyle dediğini rivayet etti:*

Hassân b. Sâbit, Ebû Hüreyre’ye, “Allah için söyle, Resûlullah’ın (sas) benim hakkımda ‘Benim için onlara cevap ver, Allah’ım onu Rûhu’l-Kudûs ile destekle.’ dediğini işitin mi?” diye sorunca o da “Evet!” cevabını vermişti.

*Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne
anlattı. O ez-Zührî’den, o Sa’îd b. el-Müseyyeb’den, o da Ebû
Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:*

Bir defasında Ömer, Mescid’e uğradığında orada Hassân b. Sâbit’in şiir okuduğunu görünce ona bakıp, “Burada senden daha hayırlısı dururken şiir

okumaktasın.” deyince Hassân sustu ve Ebû Hüreyre’ye dönüp “Allah için bana söyle, Resûlullah’ın (sas), benim hakkımda ‘Benim için onlara cevap ver, Allah’ım onu Rûhu’l-Kudüs ile destekle’ dediğini işitim mi?” diye sorunca o da “Evet!” cevabını verdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb’tan o da Muhammed’den şunu rivayet etti:

Âişe, Hassân b. Sâbit’in yanına gelmesine izin verir ve ona yaslanması için yastık konulmasını emrederdi ve şöyle derdi: “Hassân’a eziyet etmeyin! Çünkü o, Resûlullah’a (sas) diliyle yardım ederdi. Allah şöyle buyurmuştur: **“...Onlardan (elebaşılık yapıp) bu günahın büyüklüğünü yüklenen kimse için de çok büyük bir azap vardır.”**^[343] Hassân b. Sâbit gözlerini kaybetmiş bulunuyor. Allah, bu büyük azabı ona körlük olarak verdi.

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü’z-Zinâd anlattı. O babasından rivayet etti. Ayrıca Hişâm b. Urve’dan, o da babasından, o da Âişe’den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) üzerine çıkıp da şiir okuması maksadıyla Hassân b. Sâbit için Mescid’e bir minber koydurtmuştu. Resûlullah (sas) sonra da şunu buyurmuştu: “Şüphesiz ki Allah, Hassân b. Sâbit’i, soluğuyla Peygamber’ini desteklediği müddetçe Rûhu’l-Kudüs ile destekleyecektir.”

Bize Affân b. Müslim ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hâzim anlattı. O da Süleyman b. Yesâr’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hassân b. Sâbit’i saçının ön kısmını alnına saldığını gördüm.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Hassân b. Sâbit, Mu’âviye’nin hilafeti zamanında 120 yaşındayken vefat etmiştir.

^[342] İfk hâdisesi sırasında Âişe’yi eleştiren şiir okumasına gönderme yapıyorlar (E).

[\[343\]](#) Nur 24/11.

ADÎ B. NECCÂROĞULLARI'NA MENSUP OLAN SAHÂBÎLER

626. Sırma b. Ebû Enes ﴿مَعْبِدُ بْنُ عَبْدِ سَعْدٍ﴾

[Sırma b. Ebû Enes] b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. en-Neccâr. Sırma'nın künyesi Ebû Kays'tır. [Babası] Ebû Enes şair biriydi.

Sırma b. Ebû Enes'in Kays isminde bir oğlu vardır. Annesi ise Ümmü Kays bt. Mâlik b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Sırma Uhud savaşına iştirak etmiştir.

627. Abdullah b. Kays ﴿قَيْسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ﴾

[Abdullah b. Kays] b. Sırma Sırma b. Ebû Enes b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. en-Neccâr. Annesi, Zeyneb bt. Kays b. Ahmer b. Sa'lebe b. Hârise b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec'tir.

Abdullah b. Kays'ın Hamîde isminde bir kız çocuğu olmuştur. Onunla Süleyman b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk evlenmiştir. Abdullah b. Kays Uhud savaşına iştirak etmiştir. Hicretin 36. ayında Safer ayı başlarında Bi'rü Ma'ûne olayında şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

628. Enes b. en-Nadr ﴿ثَابِتُ بْنُ عَدِيٍّ﴾

Enes b. en-Nadr b. Damdam b. Zeyd b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr. Annesi, Hind bt. Zeyd b. Sevâd b. Mâlik Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Peygamber'in (sas) hizmetinde bulunan Enes b. Mâlik b. en-Nadr b. Damdam'ın amcasıdır.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl anlattı. O Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Enes b. Mâlik'in halası Rübeyyi bt. en-Nadr, bir cariyenin ön dişlerini kırmıştı. Ondan diyet istediklerinde bunu vermekten kaçındı. Cariyeden onu affetmesini istediklerinde bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlullah'a geldiklerinde Resûlullah (sas) bunun için kısas emretti. Enes b. Mâlik'in

amcası ve Rübeyyi'nin de kardeşi olan Enes b. en-Nadr gelip şunu dedi: "Ya Resûlullah! Rübeyyi'in ön dişlerini mi kıracaksın? Hayır, Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, onun dişlerini kırmayacaksın." Resûlullah (sas) "Ey Enes! Allah'ın kitabı kısas diyor." deyince Enes "Topluluk affetti." dedi. Resûlullah (sas) da, "Şüphesiz, Allah'ın kullarından öyle kimseler vardır ki, Allah adına yemin içerlerse Allah o yeminin gereğini yapar." buyurdu.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl anlattı. O da Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Enes b. Mâlik'in amcası Enes b. en-Nadr, *Bedir* savaşına katılamayıp şunu demişti: "Ben, Resûlullah'ın (sas) müşriklerle yaptığı ilk savaşa katılamadım. Şayet Allah bana Resûlullah (sas) ile beraber müşriklere karşı savaşma imkanını gösterirse ne yapacağımı muhakkak surette görecektir." *Uhud* savaşı olunca Müslümanlar dağıldılar. Bunun üzerine Enes şunu söyledi: "Allah'ım! Ben bunların -yani müşriklerin- getirdiği şeyden uzağım. Şunların -yani Müslümanların- yaptığından dolayı da özür diliyorum." Enes elinde kılıçla ilerlemeye başladı ve o sırada Sa'd b. Mu'âz ile karşılaştı. Ona şunu söyledi: "Ey Sa'd, işte Cennet kokusu! Allah'a yemin olsun ki, onu *Uhud*'un ötesinden alıyorum." Sa'd dedi ki: "Ben ona, 'Seninle beraberim.' dedim. Fakat onun eriştiğine erişemedim." Enes b. Mâlik dedi ki: Enes b. en-Nadr öldürülmüş olarak bulundu. Üzerinde on iki kılıç ve mızrak darbesi olmak üzere seksen küsür yara vardı. Ona müsle^[344] yapmışlardı. Öyle ki, onu tanıyamadık. Kız kardeşi^[345] onu parmak uçlarından tanıyabildi.

Yezîd senediyle gelen rivayette Enes'ten şunlar aktarılmıştır: Biz, o ve onun arkadaşları hakkında şu ayetin nazil olduğunu söyledik: "**Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir...**"^[346]

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Sâbit'ten, o Enes b. Mâlik'ten o da Enes b. en-Nadr'dan benzer bir rivayet nakletti.

Muhammed b. Ömer sözlerinde şunu söylemiştir: Müslümanlar, *Uhud* savaşında bu safhaya gelince İblis, “Muhammed öldürüldü!” diye nida edince Enes b. en-Nadr b. Damdam ön saflara geçip çarpışmaya başladı. Bu esnada Enes, Ömer b. el-Hattâb ve beraberinde bir grup Müslümanı oturmuş vaziyette görünce, “Sizi böyle oturtan nedir?” diye sordu. Onlar da “Resûlullah öldürüldü!” deyince Enes şunları söyledi: “O öldükten sonra yaşayıp da ne yapacaksınız? Kalkın ve onun öldüğü şey uğruna siz de ölün.” dedi. Sonra kılıcıyla savaşa daldı ve öldürüldü. Ömer b. el-Hattâb onun hakkında şunu söylemiştir: “Allah’tan onu, kıyamet gününde bir ümmet olarak diriltmesini diliyorum.” Enes b. en-Nadr’ın soyu devam etmemiştir.

629. *el-Berâ b. Mâlik* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[el-Berâ b. Mâlik] b. Damdam b. Zeyd b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr. Annesi, Ümmü Süleym bt. Milhân b. Hâlid b. Zeyd b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr’dır. Enes b. Mâlik’in aynı anne ve babadan kardeşidir. el-Berâ, *Uhud* ve *Hendek* başta olmak üzere Resûlullah’ın (sas) yanında bütün savaşlara katılmıştır. Kahraman biri olup savaşlarda bu yönüne dair menkıbeler anlatılmıştır.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr anlattı. O Muhammed b. Sîrîn’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb bir defasında şöyle yazmıştı: “Dikkatli olun ve el-Berâ b. Mâlik’i İslâm ordularının başına tayin etmeyin. Savaşlarda kendini tehlikelere saldığı için Müslümanları da tehlikeye atar.”

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Sümâme b. Abdullah b. Enes b. Mâlik’ten, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Yemâme savaşında Hâlid b. el-Velîd ve el-Berâ b. Mâlik ile beraberdim. O sırada Hâlid, okçuları *Yemâme* halkı üzerine saldı. Düşman tarafı bir nehrin aşağı tarafına inip oradaki geçitleri tutarak savaşımaya başladılar ve oklarla saldırdılar. Bunun üzerine Müslümanlar gerisin geri kaçtılar. Hâlid b. el-Velîd bir durumla karşı karşıya kaldığı zaman, bir müddet başını öne eğdi

ve sonra semaya bakarak görüşünü ortaya koyardı. Bu arada el-Berâ (aldığı darbeden) aniden sarsıldı.

Enes dedi ki: Ben, el-Berâ ile Hâlid'in arasında duruyordum. Oklardan korumak için onu tutup yere yatırdım. el-Berâ "Ey kardeşim, benden kan akıyor." dedi. O sırada Hâlid başını bir müddet öne eğdi ve sonra semaya bakıp el-Berâ'ya "Kalk" deyince, o da "Şimdi mi şimdi mi?" diye sordu. Hâlid "Evet şimdi!" deyince el-Berâ, dişi atına bindi ve Allah'a hamd ettikten sonra "Ey insanlar! Allah'a yemin olsun ki, önümüzde duran ancak Cennettir ve şehre giden bir yol yok? Nerede, nerede? Şehre giden bir yol yok!" dedi. Ardından da atını sürüp kırbaçladı. Atının hareket hali ve kuyruğunu sallaması hala gözlerimin önündedir. O, baskına girişince insanlar da onun ardından baskına başladılar. Allah bu sayede müşrikleri hezimete uğrattı. Bunların şehrine giren bir gedik vardı.

Yahya b. Abbâd dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ubeydullah b. Ebû Bekir b. Enes'ten, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Yemâme şehrinin komutanı ayaklarını o gediğe koydu. O, kuvvetli biriydi. O anda şu beyti okumaya başladı:

Benim Yemâme'nin komutanı!

Benim gediklerden giren!

"Yok mu karşıma çıkan, işte ben, işte" dedi. Yanında geniş metal bir levha vardı. O sırada el-Berâ b. Mâlik ona yaklaştı. el-Berâ, kısa boyluydu. Adama vurma imkanını bulmuştu ki, adam daha hızlı davranıp el-Berâ'ya vurdu. el-Berâ kalkanıyla kendisini korudu. el-Berâ adamın bacaklarına bir darbe indirdi ve bacağı kestirdi. Ardından da öldürdü. Sonra kılıcını atıp adamın elindeki demir kalkanı aldı. Kırılınca kadar da onunla vurdu. Sonra "Allah senden geriye kalanı kötü duruma soksun." dedi ve onu atıp kılıcını aldı.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize er-Serî b. Yahya anlattı. O Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Müslümanlar kapıları kapalı bir duvarın yanına vardılar. Duvarın gerisinde müşrikler vardı. O sırada el-Berâ b. Mâlik bir kalkan üzerine oturup "Beni mızraklarınız ile yukarı kaldırıp duvarın öbür tarafına atın."

dedi. Onlar da mızraklarıyla onu kaldırıp duvarın öbür tarafına attılar. el-Berâ müşriklerin yanına varıp onlardan on kişiyi öldürdü.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Sâbit'in Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini iddia etti:

Bir defasında el-Berâ b. Mâlik'in yanına gitmiştim. O sırada şarkı söylüyor ve sözlerinde yayından bahsediyordu. Ona “Bunu ne zaman kullanacaksın?” diye sorduğumda bana, “Ey Enes! Sen benim yatakta can vereceğimi mi düşünüyorsun? Allah’a yemin olsun ki, içinde adam öldürmediğim savaşlar hariç, katıldığım diğer tüm savaşlarda müşriklerden doksan küsür adam öldürdüm” dedi.

Bize Hüseyim b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Bize Yunus, İbn Vehb, Hişâm ve Eş'as haber verdiler. Onların hepsi Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

el-Berâ b. Mâlik, İran topraklarında er-Râzâ Merzübânıyla^[347] teke tek çarpıştı. Onu yaralayıp beline vurup öldürdü. Sonra onun elini kesip üzerindeki iki bileziği, ipek yeleği, altın ve kıymetli taşlarla işlemeli kemerini aldı. Ömer b. el-Hattâb dedi ki: Bizler bu şekilde düşmandan alınmış malları ganimetin beşte biri içinde saymazdık. Fakat el-Berâ'nın aldığı miktar belli bir yekûn tutunca onu ganimetin beşte biri içine kattık. Bu da İslâm'da düşmandan bu şekilde alınıp ganimetin beşte biri içine katılan ilk mal (seleb) oldu.

Bize Hüseyim b. Beşîr haber verdi. O Yunus'tan, o da İbn Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Berâ'nın düşmandan çekip aldığı malın (seleb) miktarı 30.000 dirhemden fazlaydı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o da Muhammed'den şunu rivayet etti:

el-Berâ b. Mâlik, er-Râzâ Dihkânıyla^[348] teke tek savaştı. Onu mızrağıyla yaraladı. Beline vurup kırdı. Onun atının semerinin ön kısmını vurup parçaladı. Sonra da atından inip onun ellerini kesti ve üzerindeki iki bileziği

ve kemeri aldı. Ömer namazını kılıp da Ebû Talha'nın yanına gidince şunu dedi: "Bizler, bir Müslümanın bir kâfiri öldürüp de üzerindeki eşyalarını almasına rıza gösteriyorduk. Fakat el-Berâ'nın aldığı bu mallar (seleb) ganimetin beşte biri içine katılacak türden mallardır. Şimdi bunları ganimetin beşte birine katayım mı?" Ebû Talha'nın buna cevabı "Bilmiyorum." şeklinde olmuştu.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Katâde anlattı. O da Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Kardeşi el-Berâ b. Mâlik, Enes ile konuşup ona şunları anlatmıştı: "er-Râzâ Merzübânıyla teke tek çarpıştım." Bir rivayette de "Acemlerden bir kâfirle teke tek çarpıştım" demiştir. Bir rivayette "Savaşık" denmiştir. el-Berâ devamla şunu anlatmıştır: "O adamın inilti sesinin altımda artmaya başladığını iştim. Aceleyle davranıp üzerine atıldım ve göğsünün üzerine oturdum. Hançerini aldım ve boğazladım. Onun elindeki iki bileziğini ve kemerini aldım Bunların değeri 30.000 dirhem ediyordu. Üzerindeki diğer eşyaları da aldım. el-Eş'arî, ^[349] Ömer'e bilezikler ve kemer hakkında bir mektup yazdı. Ömer şu cevabı verdi: "Bu çok miktarda bir maldır. Onun bir kısmını alır ve geri kalanını da ona bırakırsın." Katâde, "Bu da İslâm'da düşmandan bu şekilde alınıp ganimetin beşte biri içine katılan ilk mal (seleb) oldu" demiştir.

Bize Ömer b. Hafs haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

İran topraklarında "Akabe günü" diye isimlendirilen savaşta, insanlar kaşları çatık halde bekliyordu. O esnada el-Berâ kalkıp atına bindi ve arkadaşlarına "Sizin akranlarınız olan şu kimseleri aleyhinize alıştırmanız ne de kötü!" dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Biz diyoruz ki: el-Berâ, Tüster savaşında şehid düştü. Tüster de İran toprakları içindedir.

630. Kays b. Sa'sa'a ﴿سعيد بن الحارث﴾

[Kays b. Sa'sa'a] b. Vehb b. Adî b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr. Annesi, en-Necûd bt. el-Hâris b. Adî b. Mâlik b. Adî b. Âmir

b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Münzir isminde bir çocuğu olmuştur. Annesi Ümmü'l-Münzir bt. Kays b. Amr b. Ubeyd b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Kays *Uhud* savaşına katılmıştır.

631. Niyâr b. Zâlim ﴿نيار بن ظالم﴾

[Niyâr b. Zâlim] b. Abs b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Adî b. en-Neccâr. Annesi, Ümmü Niyâr bt. İyâs b. Âmir b. Sa'lebe olup Belî kabilesindendir. Bunlar Evs kabilesinden Hârise b. el-Hârisoğulları'nın müttefiğidirler. Bu sahâbî *Bedir* ehlerinden olan Ebü'l-A'ver b. Zâlim'in kardeşidir.

Niyâr b. Zâlim'in Beşîr ve Muhammed adında iki çocuğu olmuştur. Anneleri er-Rebâb bt. Mürebbi b. Kayzî b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris olup Evs kabilesindendir. Niyâr, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

632. Ebû Huzeyme ﴿أبو جبرمة﴾

İsmi, Yerbû b. Amr b. Ka'b b. Abs b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Annesi, Huzeyme bt. Adî b. Abs b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Ebû Huzeyme'nin Huzeyme adında bir kızı olup Abdullah b. Kays b. Sırma b. Ebû Enes b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr onunla evlenmiştir. Ebû Huzeyme, *Uhud* savaşına katılmış olup soyu devam etmemiştir.

633. Râfi b. en-Nu'mân ﴿عمرو بن عثمان﴾

[Râfi b. en-Nu'mân] b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr. Selmâ isminde bir çocuğu olmuştur. Râfi, *Uhud* savaşına katılmıştır. Vefatından sonra soyu devam etmemiştir. Aynı şekilde Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'ın da soyu devam etmemiştir. Onlardan geride kimse kalmamıştır.

[344] Savaş sonrasında ölünün cesedine yapılan işkence (M).

[345] Kızkardeşi Rübeyyi bt. Nadr'dır.

[346] Ahzâb 33/23

[347] Merzübân, İran yöneticilerindedir.

[348] Dihkân, köy ve bölge yöneticisidir.

[349] Ömer dönemi *Irak* bölgesi valilerinden sahâbî Ebû Musa el-Eş'arî'dir (M).

BENÎ MÂZİN B. EN-NECCÂR'DAN OLANLAR

634. Ebû Leyla ﴿أَبُو نَائِلَةَ﴾

İsmi Abdurrahman b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr olup annesi ise er-Rebâb bt. Abdullah b. Habîb b. Zeyd b. Sa'lebe b. Zeydümenât b. Habîb b. Abduhârise b. Mâlik b. Gadab b. Cüşem b. el-Hazrec'tir. Ebû Leyla'nın Seleme adında bir çocuğu olmuştur. Annesi ise Büreyde olup İslâm'a girmiş bir kadındır. Ebû Leyla, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

Ebû Leyla, "Ağlayanlar" diye bilinen gruptan biri olup *Tebûk* seferine iştirak etmek istediklerini Resûlullah'a (sas) söyleyip sırf fakirliklerinden dolayı katılamayıp ağlayarak geri dönmüşlerdir. Allah (c) bunlar hakkında, **"Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde, 'Sizi bindirecek bir binek bulamıyorum.' deyince, harcayacak bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözleri yaş dökerek dönen kimselere de (sorumluluk yoktur)."**^[350] ayeti nazil oldu.

Allah, onların mazeretlerini kabul edip onları bu şekilde isimlendirdi. "Ağlayanlar" adıyla bilinenler yedi kişidir. Bunları yeri gelince ayrı ayrı anlattık. Bize rivayet edildiğine göre "Ağlayanlar" olarak bilinenler, Mukarrinoğulları'nın Müzeyne kolundan en-Nu'mân ve kardeşleriydi. Bunlar yedi kişiydiler. Allah en doğrusunu bilir. Kardeşi Abdullah b. Ka'b *Bedir* savaşına iştirak etmiştir. Ebû Leyla'nın vefatından sonra soyu devam etmemiştir.

635. Habîb b. Zeyd ﴿عَمِيرُ بْنُ أَوْسٍ﴾

[Habîb b. Zeyd] b. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Resûlullah'a (sas) biat eden hanımlardan Ümmü Umâre Nesîbe bt. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Habîb b. Zeyd, başta *Uhud* ve *Hendek* olmak üzere Resûlullah (sas) ile beraber tüm savaşlara iştirak etmiştir. Bu sahâbî, Resûlullah'ın (sas) mektubunu Müseylimetü'l-Kezzâb'a götürdüğünde Müseylime tarafından öldürülen kimsedir.

ez-Zührî şunu söylüyordu: Şüphesiz ki Habîb b. Zeyd ve Abdullah b. Vehb el-Eslemî, kendilerine Resûlullah'ın (sas) vefat haberi ulaştığında Amr b. el-Âs ile *Umân*'dan gelmişlerdi. Yolda Müseylime bunlarla karşılaştı ve o anda kuşatıldılar. İçlerinden Habîb b. Zeyd ve Abdullah b. Vehb el-Eslemî yakalandı. Habîb b. Zeyd öldürüldü ve uzuvları birer birer kesildi. Abdullah b. Vehb ise bağlanıp hapsedildi. *Yemâme* savaşı olunca insanlar savaşla meşgul olduğu sırada Abdullah b. Vehb onların elinden kaçtı ve Üsâme b. Zeyd'e yetişti. O sırada Üsâme'nin yanında Hâlid b. el-Velîd de vardı. O da Müslümanlarla beraber *Yemâme* savaşında şiddetli bir şekilde savaşmaya başladı.

636. *Kardeşi Abdullah b. Zeyd* ﴿عبد الله بن زيد﴾

[Abdullah b. Zeyd] b. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Resûlullah'a (sas) biat eden hanımlardan Ümmü Umâre Nesîbe bt. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Abdullah'ın Hallâd ve Ali isminde iki çocuğu *Harre* savaşında öldürülmüşlerdir. Anneleri ise ümmü veledir. Umeyr ve Ebû Hasan adındaki çocukları da *Harre* savaşında öldürülmüş olup anneleri Ümmü Sâbit bt. Sehl b. Atîk b. en-Nu'mân b. Amr b. Atîk b. Amr b. Mebzûl'dur.

Abdullah b. Zeyd, *Uhud* ve *Hendek* savaşlarının yanı sıra diğer bütün savaşlara Resûlullah'ın (sas) yanında katılmıştır. O, Abbâd b. Teym'in amcasıdır. Abdullah b. Zeyd, Ebû Bekir ve Ömer'den hadis rivayet etmiştir. *Yemâme* savaşında Müseylimetü'l-Kezzâb'ı öldürenlerdendir.

Bize Affân b. Müslim ve el-Mu'allâ b. Esed haber verdiler; dediler ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Amr b. Yahya anlattı. O Abbâd b. Temîm'den, o da Abdullah b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Harre savaşı gününde biri gelip “İşte İbn Hanzale insanlardan biat alıyor.” deyince ben de “Hangi şey üzere onlardan biat alıyor?” diye sordum. O da “Ölüm üzerine.” dedi. Ben o anda “Bana gelince, Resûlullah'tan (sas) sonra bu konuda herhangi bir kimseye biat etmeyeceğim.” dedim.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Zeyd, *Harre* savaşında öldürüldü. Bu savaş Yezîd b. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafeti zamanında hicrî 63 senesinde Zilhicce ayının sonunda oldu.

637. Gaziyye b. Amr ﴿عمرو بن أوس﴾

[Gaziyye b. Amr] b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Gufeyle bt. Kays b. Ze'ûra b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Gaziyye, Ensâr'dan yetmiş kişiyle beraber *Akabe* biatine katılmış; Resûlullah'ın (sas) yanında *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Gaziyye'nin şu çocukları olmuştur:

Ebû Hanne. Adı Amr olup babasıyla beraber Resûlullah'ın (sas) yanında *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

Damre. O da aynı şekilde babasıyla beraber Resûlullah'ın (sas) yanında *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. *Irak* topraklarında *Köprü* savaşında şehid düşmüştür.

Ebû Hanne adında bir oğlu daha olup "Deve Sahibi" diye tanınmıştır. Bunların anneleri Temîme bt. İsâf b. Gaziyye b. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

Ebû Habbe^[351] b. Gaziyye künyesini taşıyan oğlunun adı Zeyd olup babası ve iki kardeşiyle beraber Resûlullah'ın (sas) yanında *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Yemâme savaşında şehid düşmüş ve soyu devam etmemiştir.

Temîm b. Gaziyye. O da aynı şekilde babasıyla ve iki kardeşiyle beraber Resûlullah'ın (sas) yanında *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

Havle adında bir kızı olup bu son saydıklarımızın anneleri Ümmü Umâre Nesîbe bt. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Ebû Hanne Amr b. Gaziyye'nin Sa'îd isminde bir oğlu olmuştur. *Harre* savaşında öldürülmüş olup annesi ise Lübâbe bt. Gaziyye b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl'dur. Sa'îd, Musa b. Damre b. Sa'îd'in dedesi olup Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî'nin kendisinden rivayet aktardığı kimsedir. Musa b. Gaziyye b. Ebû Hanne, Damre, Ümmü İsmail ve Ümmü'n-Nu'mân diğer çocuklarıdır. Anneleri ise Ümmü Musa bt. Amr b. Gaziyye b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl'dur. Sâlih ismindeki oğlu ise bir ümmü veleden dünyaya gelmiştir. Onların da çocukları olmuştur. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl'un oğlunun soyu yok olmuş; ancak geride kalanlar Temîm b. Gaziyye'nin oğlundan gelmişlerdir. Fakat bunların da hayatları bilinmemektedir.

638. Habbân b. Münkız ﴿عمير بن أوس﴾

[Habbân b. Münkız] b. Amr b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Ümmü Sa'd bt. Vehb b. Gaziyye b. Halef b.

Abdüluzzâ b. Sevâd b. Gaziyye'dir. Bunlar Adî b. en-Neccâroğullarıyla müttefikler.

Habbân'ın şu çocukları olmuştur:

Sa'd: Annesi, Nüvvâr bt. Sırma b. Ebû Enes b. Sırma b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Yahya ve Vâsi: Onların annesi, Hind bt. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay olup onun da annesi Ümmü'l-Hakem bt. ez-Zübeyr b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf'tır. Onun da annesi Âtike bt. Ebû Vehb b. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Akka ismindeki kızının annesi ise Ümmü Sa'd bt. Mahled b. Sühaym b. eş-Şerîd olup el-Hâris b. Hazrecoğulları'ndandır. Habbân, *Uhud* savaşına katılmış olup vefatından sonra soyu devam etmiştir.

639. Sa'd b. Âmir ﴿عمير بن أوس﴾

[Sa'd b. Âmir] b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl. Annesi, Fâtıma olup nereli olduğu konusunda bize bir bilgi ulaşmamıştır. Sa'd, *Uhud* savaşına katılmış ve vefatından sonra soyu devam etmemiştir.

640. Kardeşi Hamza b. Âmir b. Mâlik ﴿حمزة بن عامر بن مالك﴾

[Hamza b. Âmir b. Mâlik] b. Hansâ b. Mebzûl. Annesi, Fâtıma olup nereli olduğu konusunda bize bir bilgi ulaşmamıştır. Âmir b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl'un çocukları öldükten sonra onlardan geriye hiç kimse kalmamıştır.

641. Amr b. Gaziyye ﴿يزيد بن قيس﴾

[Amr b. Gaziyye] b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl. Annesi, Ezd kabilesinden Hind bt. Amr b. Ca'fer b. Sahbân el-Cehdamiyye'dir. Ona dair gelen rivayetlerin tümünde *Akabe* biatinde bulunduğu belirtilmiş ve *Uhud* savaşına da katılmıştır.

Çocukları şunlardır: el-Hâris, Resûlullah'a (sas) sahâbî olmuştur. Abdurrahman, isminde bir oğlu daha vardır. Her ikisinin de annesi Ümmü'l-Hâris Süleyme bt. el-Hâris b. Sa'lebe b. Ka'b b. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr b. en-Neccâr'dır.

el-Haccâc, Evs ve Lübâbe isimli çocuklarının annesi ise Ümmü'l-Haccâc bt. Kays b. Râfi b. Üzeyne b. Eslem'dir. Ümmü Musa b. Amr adında bir kızı vardır. Daha başka kızları da vardır. Anneleri ise Hüneyde bt. Kays b.

Sa'd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Ka'b b. Huzâ'a'dır. Zeyd b. Amr isimli oğlunun annesi ise Cüheyne kabilesindendir.

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'ayb ve Ömer b. Abdülvâhid anlattı. Muhammed ise "Bana haber verdi." ifadesini kullandı. Ömer ise İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den işittim dedi. O Abdullah b. Râfi'den, o da el-Hâris b. Gaziyye el-Ensârî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'tan (sas) Mekke'nin fethi yılında şu sözü işittim: "Kadınlarla mut'a yapmak haramdır, kadınlarla mut'a yapmak haramdır, kadınlarla mut'a yapmak haramdır."

Muhammed b. Sa'd dedi ki: el-Hâris, dedesi Gaziyye'nin nisbesiyle anılmıştır. Şüphesiz ki o da el-Hâris b. Amr b. Gaziyye'dir. Birçok isimde olduğu gibi erkekler, dedeleri meşhur olduğu zaman onlara nisbet edilirler.

642. Zeyd b. İsâf b. Gaziyye b. Atıyye ﴿زید بن إساف بن غزية بن عطية﴾

[Zeyd b. İsâf b. Gaziyye b. Atıyye] b. Hansâ b. Mebzûl. Annesi, eş-Şemmûs bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. İsâf, bu kadınla babasından sonra evlenmiştir. Araplar bunda bir beis görmezlerdi.^[352]

Zeyd b. İsâf'ın Na'im ve Hamîde adlı çocukları olmuştur. Anneleri ise Ümmü Hakîm bt. Temîm b. Gaziyye b. Amr b. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl'dur. Zeyd b. İsâf, Uhud savaşına iştirak etmiştir.

643. el-Hâris b. Ebû Sa'sa'a ﴿أبو ثابت بن عبد عمرو﴾

[Ebû Sa'sa'a'nın] adı Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'dur. el-Hâris b. Ebû Sa'sa'a'nın Abdurrahman adında bir çocuğu olup annesi Ümmü Amr bt. Kays b. el-Hâris b. Amr b. Ca'd b. Avf b. Mebzûl'dur.

Hâris, Uhud savaşına iştirak etmiştir. Hicrî 12 senesinde Ebû Bekir es-Sıddîk'in hilafeti zamanında Yemâme savaşına şehid olmuştur.

644. Kardeşi Ebû Kilâb b. Ebû Sa'sa'a ﴿أبو كلاب بن أبي صعصعة﴾

[Ebû Sa'sa'a'nın] adı Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'dur. Annesi, Şeybe bt. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Ebû Kilâb, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. *Mu'te* savaşında şehid düşmüştür.

645. Kardeşleri Câbir Ebû Sa'sa'a ﴿أبو هبيرة بن الحارث﴾

[Ebû Sa'sa'a'nın] adı Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'dur. Annesi, Şeybe bt. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Ebû Kilâb, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. *Mu'te* savaşında şehid düşmüştür.

646. Kardeşleri Sehl ﴿أسيد﴾

[Sehl] b. Ebû Sa'sa'a b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl. Annesi, Şeybe bt. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur.

Sehl b. Ebû Sa'sa'a'nın el-Hâris adında bir oğlu olup *Tâif*'te şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir. Bunların Cemîle bt. Ebû Sa'sa'a adında bir kız kardeşleri vardı. Onunla Ubâde b. es-Sâmit evlenmiştir. Kübeyşe adında bir kızkardeşi daha olup bilinmemektedir. Onun da annesi Şeybe bt. Âsım b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dur. Kardeşleri Kays b. Ebû Sa'sa'a, *Bedir* ehlindendir.

647. el-Berâ b. Evs ﴿مالك بن أوس﴾

[el-Berâ b. Evs] b. Hâlid b. Ca'd b. Avf b. Mebzûl. Annesi, Nâile bt. Mahled b. Gaziyye b. Amr b. Abduavf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

el-Berâ'nın şu çocukları olmuştur: Cezme, oğludur. Ümmü Amr adında bir kızı olup annesi Ümmü Berde'dir. Ümmü Berde'nin adı, Havle bt. el-Münzir b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Bu kadın, Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim'i emziren kimsedir. el-Berâ b. Evs, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

648. Evs b. Mâlik ﴿مالك بن أوس﴾

[Evs b. Mâlik] b. Kays b. Muharris b. el-Hâris b. Sa'lebe b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Süheyne bt. Uveymir b. el-Eşkar b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır. Mâlik, Ebû's-Sâib diye künyelenmiştir.

Evs b. Mâlik'in el-Hâris isminde bir oğlu olup annesi, Ümmü Seleme bt. Mes'ûd b. Evs b. Mâlik b. Sevâd b. Zafer'dir. Evs b. Mâlik *Uhud* savaşına

iştirak etmiştir.

649. Benî Mâzin'in Mevlası Keysân ﴿کیسان مولی بنی مازن﴾

Keysân, Uhud savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür.

650. Gaziyye'nin mevlası Râfi ﴿الربيع بن عدی﴾

Râfi, Uhud savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür.

[350] Tevbe 9/92.

[351] Aslında “nun” ile okunup Ebû Hanne şeklindedir. Müellifin, ensardan olup *Bedir* ehlinden olan Ebû Hanne Mâlik b. Amr'ın hayat hikâyesini Vakıdî'den naklen söylediklerine dayanarak söylemek gerekirse doğrusu şu şekildedir: Ebû Hanne b. Gaziyye b. Amr, Mazin b. Neccaroğullarından olup Yemame savaşında öldürülmüş, *Bedir* savaşına iştirak etmemiştir. İbn Hacer'de ise şunlar aktarılmıştır: “Ebû Hanne b. Gaziyye b. Amr b. Atiyye b. Hansa b. Mebzul b. Amr b. Mazin b. Neccar el-Ensâri, Uhud savaşına katılmış olup Yemame'de şehit düşmüştür.” Taberi, onun isminin Zeyd olduğunu iddia etmiştir.

[352] Makt nikâhı denilen, kişinin babasının ölümünden sonra üvey annesiyle evlenmesi uygulaması Kur'ân ile kaldırılmıştır (M).

BENÎ DÎNÂR B. EN-NECCÂR'DAN OLANLAR

651. *Kutbe b. Abduamr* ﴿جعفر بن أبي طالب﴾

[Kutbe b. Abduamr] b. Mes'ûd b. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr. Annesi, es-Sümeyrâ bt. Kays b. Mâlik b. Ka'b b. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr'dır.

Kutbe'nin Mendûs adında bir kızı olmuş ve annesinin adı Umeyre bt. Kurt b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd b. Adî olup Selimeoğulları'ndandır. Kutbe, *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve hicretten 36 ay sonra Safer ayında vuku bulan *Bi'rü Ma'ûne* olayında şehid düşmüştür.

652. *Ebû Harâm* ﴿أبو حرام﴾

İsmi Amr b. Kays b. Mâlik b. Ka'b b. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr olup annesi, en-Necûd bt. el-Esved b. Harâm b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Ebû Harâm b. Kays'ın şu çocukları olmuştur: Harâm, annesi Ümmü Harâm bt. Mu'âz b. en-Nu'mân b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel b. Cüşem b. el-Evs'tir. Abdullah, Abdurrahman ve Amre adlı çocuklarının annesi ise Kebşe bt. el-Hübâb b. Zeyd b. Teym b. Ümeyye b. Beyâda b. Hufâf b. Sa'îd b. Mürre b. Mâlik b. el-Evs olup Râtic mıntıkası sakinlerindendir. Ebû Harâm, hicretten 32 ay sonra Şevvâl ayında *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür.

BENÎ EL-HÂRİS B. EL-HAZREC'TEN OLANLAR

653. *Sâbit b. Kays* ﴿عامر بن أوس﴾

Sâbit b. Kays b. Şemmâs b. Mâlik b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Hind bt. Rühm b. Habî b. el-Ağar b. Tarîf b. Amr b. Abdurizâ b. Tay'dır. Onun Kebşe bt. Vâkîd b. Amr b. el-İtnâbe olduğu da söylenmiştir. Anne tarafından kardeşleri ise Revâha'nın oğulları olan Abdullah ve Amre'dir. Sâbit, Resûlullah'ın (sas) hatibi idi.

Sâbit b. Kays'ın çocukları şunlardır: Muhammed, annesi Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl'dur. Anne tarafından kardeşi Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir er-Râhib'tir. Yine anne tarafından bir kardeşi de Ebû Kesîr b. Hubeyb b. Yesâf'tır. Anne tarafından kız kardeşi ise Fûrey'a bt. Mâlik b. ed-Duhşüm ismindedir. Mâlik, Sâlimoğulları'ndandır.

Ebû Fedâle b. Sâbit, ismi Abdullah'tır. Annesi ise Nesîbe bt. Lâm b. Hizzân b. Amr b. Necde b. Amîre b. Rebî'a b. Sevâ b. Usaym b. Dühmân b. Avf b. Sa'd b. Zübyân b. Gatafân'dır.

Muhammed b. İshâk dedi ki: Denildiğine göre Resûlullah (sas) Sâbit b. Kays b. Şemmâs ile Ammâr b. Yâsir'i kardeş ilan etti. Bazıları bu kardeşlikte Ammâr b. Yâsir ile kardeş kılınan Huzeyfe b. el-Yemân'ın yerine Sâbit'i koymaktadırlar. Sâbit başta *Uhud* ve *Hendek* olmak üzere Resûlullah (sas) ile beraber tüm savaşımlara iştirak etmiştir. Sesi açık ve net biri olup hatip idi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Humeyd et-Tavîl anlattı. O Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Sâbit b. Kays, Resûlullah'ın (sas) *Medine*'ye gelişinde bir konuşma yapmış ve şunu söylemişti: “Kendimizi ve çocuklarımızı hangi şeyden koruyorsak seni de onlardan koruyacağız. Şimdi bu durumda bizim için ne

vardır?” Resûlullah (sas) buna “*Cennet!*” cevabını verince, “Razı olduk ya Resûlullah!” dediler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. İbrahim b. Muhammed b. Sâbit b. Kays b. Şemmâs şunu haber verdi:

Cemîle bt. Übey, Sâbit b. Kays’tan ayrılınca başka yere taşındı ve Muhammed adındaki çocuğu oldu. Onu bir beze sarıp Sâbit’e gönderdi. Sâbit onu alıp Resûlullah’a (sas) getirdi. Resûlullah (sas) onu tahnîk^[353] edip adını Muhammed koydu. Bu çocuğu başkaları emzirmiştir.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O İbn Şihâb’tan, o da İsmail b. Muhammed b. Kays b. Şemmâs’tan Sâbit b. Kays’ın şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’a (sas), “Ya Resûlullah! Ben helak olmaktan korkuyorum. Çünkü Allah, yapmadığımız şeyle övülmekten hoşlanmayı bize yasaklamış. Ben de şüphesiz ki, övülmeyi seviyorum. Allah bize kibirli olmayı yasaklamış. Ben ise güzel görünmeyi seviyorum. Allah bize, seslerimizi senin sesinin üstüne çıkarmamızı yasaklamış, fakat ben sesi gür bir adamım.” Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Ey Sâbit b. Kays! Sen övülmüş olarak yaşamak ve şehid olup Cennet’e girmek istemez misin?*” diye karşılık verdi.

Bize İsmail b. İbrahim b. el-Esedî haber verdi. O da Eyyûb’tan o da İkrime’den şunu rivayet etti:

Hucurât suresinin “***Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber’in (sas) sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber’e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.***”^[354] ayeti nazil olunca Sâbit b. Kays b. Şemmâs şöyle dedi: “Sesi, Resûlullah’ın (sas) sesinden yüksek olan ve ona karşı yüksek sesle konuşan benim. Ben Cehennem ehlinenim.” Sâbit bundan sonra evinde oturup dışarı çıkmadı. Resûlullah (sas) onu göremeyince sormaya başladı. Sahâbeden biri, “Ya Resûlullah! O benim komşumdur. Şayet istersen sana onun durumunu gelip bildireceğim.” deyince Resûlullah (sas) “*Tamam!*” dedi. Adam, Sâbit’e gidip “Resûlullah (sas) seni göremiyor ve seni

soruyor.” deyince, Sâbit şunu söyledi: “Şu ayet nazil oldu: ‘**Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber’in (sas) sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber’e yüksek sesle bağırmayın.**’ Ben sesimi Resûlullah’ın sesinin üstüne çıkarıyordum. Ona karşı yüksek sesle bağırıyordum. Ben Cehennem ehlinenim.” O sahâbî dönüp bu durumu Resûlullah’a (sas) bildirdi. Resûlullah (sas), “*Bilakis o Cennet ehлиндendir.*” dedi. Yemâme savaşında Müslümanlar hezimete uğrayınca Sâbit şunu söyledi: “Öf şunlara ve yaptıklarına! Öf şunlara ve yaptıklarına! Ey Ensâr topluluğu! Beni bırakın da günün şu sıcaklığında bir müddet namaz kılayım.” O sırada düşman tarafından, gedikte duran bir adam onu öldürdü ve ardından o adam da öldürüldü.

Bize İsmail b. İbrahim anlattı. O Eyyûb’tan, o Sümâme b. Abdullah’tan, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Yemâme savaşı sırasında Sâbit b. Kays’ın yanına vardım. Kenara çekilmişti. Kendisine “Ey amcacığım! İnsanların neyle karşılaştıklarını görmüyor musun?” dediğimde “İşte şimdi vakit geldi yeğenim, işte şimdi vakit geldi yeğenim!” karşılığını verdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı; dedi ki: Bize Musa b. Enes anlattı. O da Mâlik b. Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Yemâme savaşı sırasında Sâbit b. Kays’ın yanına vardım. O esnada güzel koku sürünüyordu. Elimle işaret edip kendisine, “Ey amcacığım! İnsanların neyle karşılaştıklarını görmüyor musun?” dediğimde “İşte şimdi vakit geldi yeğenim!” deyip kalktı ve “İşte bu şekilde yüzyüze şu toplulukla çarpışacağız. Akranlarınız olan şu düşmanları zafere alıştırmanız ne de kötü bir şey! Biz Resûlullah (sas) zamanında böyle savaşmazdık.” deyip ilerledi ve öldürülünceye kadar savaştı.

Bize Affân b. Müslim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten şunu rivayet etti:

Sâbit b. Kays b. Şemmâs, Yemâme savaşı sırasında güzel koku sürünmüştü. Üzerinde kefen gibi giydiği iki beyaz elbise vardı.

Müslümanlar savaşı kaybettiler. Sâbit şunu söyledi: “Allah’ım! Şu müşriklerin getirdiği şeyden sana sığınıyorum. Şunların yaptıklarından dolayı senden özür diliyorum.” dedikten sonra da “Akranlarınız olan şu düşmanları zafere alıştırmanız ne de kötü bir şey! Onlarla aramızı bir müddet serbest bırakın.” sözlerini söyledi. Sonra harekete geçip ölünceye kadar savaştı. Onun zırhı çalınmıştı ve bir adamın rüyasına girip onun yerini söylemişti: “Şüphesiz ki, o zırh falan yerde bir semerin altındaki kazanın içinde.” dedi ve ona bu konuda vasiyette bulundu. Araştırdıklarında zırhı onun dediği yerde buldular ve vasiyetini yerine getirdiler.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı; dedi ki: Bana Amr b. Yahya b. Umâre b. Ebû Hasan el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. Sâbit b. Kays b. Şemmâs haber verdi. Ayrıca bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Amr b. Yahya b. Yusuf b. Muhammed b. Sâbit b. Kays şunu anlattı:

Sâbit b. Kays hastalandığı bir sırada Resûlullah (sas) onun yanına gitti ve Muâvvizât^[355] surelerini okuyup rukye yaptı ve üzerine üfledi. Sonra da şu duayı yaptı: “Ey insanların Rabbi olan Allah’ım! Sâbit b. Kays b. Şemmâs’tan sıkıntıyı gider!” Ardından onların bulunduğu vadiden -Buthân vadisi^[356]- bir miktar toprak aldı ve suya atıp sonra da ona içirdi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Ayrıca bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed b. ed-Derâverdî anlattı. Hepsi Süheyl b. Ebû Sâlih’ten, o babasından, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), “Sâbit b. Kays b. Şemmâs ne güzel adamdır!” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah b. Müslim anlattı. O ez-Zührî’den aktardı. Vâkîdî dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd haber verdi. O Sa’îd b. Amr’dan rivayet etti. Her iki râvî dedi ki:

Resûlullah (sas) Uyeyne b. Hısn’ı Benî el-Anber seriyyesine gönderince Uyeyne, Temîmoğulları’nın erkek ve kadınlarından bazılarını esir aldı.

Bunun üzerine bu kabileden bir heyet Resûlullah'a (sas) geldi. O sırada Bilâl öğle namazı için ezan okumuştı ve herkes namaz için Resûlullah'ı (sas) bekliyordu. İnsanlar Resûlullah'ın (sas) biraz acele etmesini isteyip odalara doğru "Ya Muhammed, yanımıza gel!" diye seslendiler. Bilâl o esnada ayağa kalkıp Resûlullah'ın (sas) şimdi geleceğini söyledi. Mescid'de oturanlar onları seslerinden tanıyıp daha düşük sesle konuşmaları için elleriyle işaret ettiler. Resûlullah (sas) çıkıp geldiğinde Bilâl kamet getirdi. Onu çağırانlar etrafına birikip konuşmaya başlayınca Resûlullah (sas) bir müddet onları bekledi. Onlar "Sana hatibimiz ve şairimizle geldik, bizi dinlesen!" dediklerinde Resûlullah (sas) tebessüm etti. Sonra da geçip insanlara öğle namazını kıldırdı. Namazın ardından evine döndü ve iki rekat namaz kıldı. Sonra çıkıp Mescid'in avlusunda oturdu. Gelenler Utârid b. Hâcib et-Temîmî'yi takdim etikten sonra Utârid şu konuşmayı yaptı: "Bize fazilet bahşeden, bizleri melikler kılan, sayesinde iyilikler işleyeceğimiz mallar veren, bizlere çok mal ve insan gücü verip şarkın izzetli fertleri kılan Allah'a hamdolsun! İnsanlar arasında kimler bizim gibi olabilir? Bizler insanların liderleri ve faziletli olanları değil miyiz? Bizimle kim iftihar yarışına girebilir ki? Sayı cihetiyle bizimle kim yarışabilir? Şayet dilersek sözü daha da uzatabiliriz. Fakat biz, Allah'ın bize bahşettiği şeylerde daha fazla söz söylemekten haya ediyoruz. Bunu söylüyorum ki, bunlar sayesinde bize daha güzel ve faziletli bir söz söylensin." Resûlullah (sas) bunun ardından Sâbit b. Kays'a, "*Kalk ve onların sözcülerine karşılık ver!*" deyince o da kalkıp daha önce bunun için herhangi bir hazırlığı ve bu konuda malumatı olmadığı halde şu konuşmayı yaptı: "Yerleri ve göğü yaratan, bunlara hükmeden, ilmi her şeyi kuşatan, her şeyin kendi fazlı ve keremiyle olduğu, sonra da bizleri melikler olarak takdir eden, yarattıkları içinde nesep bakımından en iyi, güzelliğiyle en önde ve sözleri en doğru olanı bize elçi olarak gönderen, ona Kitab'ı indiren, onu yarattıkları için bir güven kaynağı kılan, onu kulları arasında en hayırlı kılan ve imana çağırان Allah'a hamdolsun. O elçi, akrabalarından oluşan Muhacirlerin onun sayesinde güvende olduğu, insanların kendisine değer verdiği, yaptıkları cihetiyle insanlar arasında en faziletlisidir. Bizleri davet ettiğinde insanların ona icabette en önde olanları olduk. Bizler Allah'ın ve Resûlü'nün yardımcılarıyız. İnsanlarla 'Allah'tan başka ilah yoktur.' deyinceye kadar savaşıyoruz. Kim Allah'a ve Resûlü'ne inanırsa malını ve canını korumuş olur. Kim Allah'ı ve Resûlü'nü inkâr ettiyse ona karşı mücadele verdik ve onları öldürmek bize kolay geldi. Ben bunları söylüyor ve tüm mü'minler için de

Allah'tan istiğfar diliyorum.” Sâbit bu sözlerden sonra oturdu. Gelenler, “Ya Resûlullah! Şairimize de müsaade et de o da şiirler okusun.” dediklerinde Resûlullah (sas) buna izin verdi. Şairleri ez-Zeberkân b. Bedr kalkıp şu beyitlerden oluşan şiirini okudu:

*Bizler melikleriz ve bize karşı övünecek başka bir mahal yok!
İçimizde melikler var ve bizim için yapılır anıtlar...*

Bu beyitleri okuyunca Resûlullah (sas) “*Ey Hassân kalk ve onlara cevap ver!*” dedi. Hassân b. Sâbit kalkıp içinde şu beytin de yer aldığı kasidesini okudu:

*Saçlardaki şu perçemler Fihri ve kardeşlerine aittir.
Onlar ki insanlara tabi olacakları bir yol açtılar.
Hassân kasidesini sonuna kadar okudu.*

Resûlullah (sas) Mescid’e bir kürsü getirilmesini emretti. Kürsü Mescid’e konuldu. Hassân b. Sâbit kürsünün üzerinde şiir okudu ve Resûlullah (sas) bunun üzerine şunu söyledi: “*Şüphesiz ki Allah (c) Hassân b. Sâbit’e Allah’ın Resûlü’nü nefesiyle anlattığı müddetçe ona Rûhu’l-Kudüs ile destek verecektir.*” O sırada Resûlullah (sas) ve mü’minler, Sâbit b. Kays b. Şemmâs’ın konumundan ve yaptığı konuşmasından, ayrıca Hassân b. Sâbit’in okuduğu şiirden dolayı oldukça sevindiler. Gelenler daha sonra bir tarafa çekilip kendi aralarında konuşmaya başladıklarında, “Allah’a yemin olsun ki, bu adamın destek aldığını çok iyi bilmektesiniz. Allah’a yemin olsun ki, onların hatibi bizimkinden çok daha mahir. Şairleri de bizimkinden daha büyük bir şair. Onlar bizden daha fazla hilm sahibi insanlar.” dediler. Resûlullah (sas) onların esir ve tutsaklarını serbest bırakıp kendilerine iade etti. Allah (c) Temîmîlerin Resûlullah’ın (sas) evinin gerisinden onu yüksek sesle çağrımalarından dolayı şu ayeti indirdi: “***Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber’in (sas) sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırduğınız gibi, Peygamber’e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.***”^[357] “***(Resûlüm!) Sana odaların arka tarafından bağırانların çoğu akli ermez kimselerdir.***”^[358] Burada kastedilenler Temîmîlerdir. Sâbit b. Kays da sesi gür biriydi. Bu ayetin nazil olmasından sonra Resûlullah’ın (sas) huzurunda yüksek sesle konuşmamaya başladı.

[Süveyd b. es-Sâmit] b. Hârise b. Adî b. Kays b. Zeyd b. Mâlik el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesinin ismini tespit edemedik. *Uhud* savaşına katılmış olup soyu devam etmemiştir.

655. *el-Hâris b. Sâbit* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

[el-Hâris b. Sâbit] b. Abdullah b. Sa'd b. Amr b. Kays b. Amr b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Leyla bt. Amr b. Harâm b. Amr b. Zeyd b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. Hazrec'tir. Hicretten 32 ay sonra Şevvâl ayı başında *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür.

656. *Sâbit b. Süfyân* ﴿الربيع بن عدى﴾

[Sâbit b. Süfyân] b. Adî b. Amr b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Oğullarının adı Simâk ve el-Hâris b. Sâbit b. Süfyân b. Adî b. Amr b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar şeklinde olup anneleri Ümmü Sâbit bt. Kays b. Şemmâs b. Mâlik b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar'dır. Hepsi de *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. el-Hâris bu savaşta şehid düşmüştür.

657. *Sâbit b. Simâk* ﴿عمير بن أوس﴾

[Sâbit b. Simâk] b. Süfyân b. Adî b. Amr b. İmruülkays b. Mâlik b. el-Ağar. Annesi, Sa'ideoğulları'ndan Mendûs b. Ubâde b. Düleym b. Hârise b. Ebû Hazîme'dir.

Sâbit b. Simâk'ın Abdullah isminde bir oğlu olmuştur. Annesi ümmü veledir. Sâbit *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

658. *Sâbit b. Zeyd* ﴿ثابت بن زيد﴾

[Sâbit b. Zeyd] b. Kays b. Zeyd b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Ebû Zeyd künyesi ile künyelenirdi.

Sâbit b. Zeyd'in Beşîr, Evs ve Zeyd isminde çocukları olup Zeyd'in soyu devam etmemiştir. Sâbit b. Zeyd, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

659. *Sa'd b. Amr* ﴿ثابت بن عدى﴾

[Sa'd b. Amr] b. Harâm b. Amr b. Zeyd b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. Hazrec.

Sa'd b. Amr'ın Zeyd ve Sâbit isminde oğulları olup bu ikisinin çocukları *Kûfe* topraklarında *Sandevdâ*^[359] denen yere yerleşmişlerdir. Sa'd, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

660. *Kardeşi el-Hâris b. Amr* ﴿الحارث بن عتيك﴾

[el-Hâris b. Amr] b. Harâm b. Amr b. Zeyd b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b. *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

661. *Evs b. el-Erkam* ﴿عمرو بن سعيد﴾

[Evs b. el-Erkam b. Zeyd b. Kays b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b. *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir. Safvân b. Ümeyye, "Ben, Evs b. el-Erkam'ı öldürdüm." diyordu. Kays b. en-Nu'mân b. Mâlik'in çocukları ölünce onlardan geriye kimse kalmadı.

662. *Karaza b. Ka'b* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Karaza b. Ka'b] b. Amr b. Âmir b. Zeydümenât b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b. Dedesi Amr b. Âmir şair biridir. Amr'ın annesi İtnâbe bt. Kays b. Şihâb b. Balkîn'dir. Karaza'nın annesi ise Huleyde bt. Sâbit b. Sinân b. Ubeyd b. el-Ebcer'dir. Anne tarafından kardeşi Abdullah b. Üneys, el-Berk b. Vebereogulları'ndandır. Ayrıca Kelb isminde bir kardeşi de vardır. Yine aynı anneden Abdurrahman b. Kerdem es-Sülemî adında bir kardeşi daha vardır. Karaza b. Ka'b'ın Ali, Süleyman ve Amr isminde çocukları olup bunun yanında ümmü veledlerden doğma çok sayıda başka çocukları da vardır. Muhammed isminde bir oğlu olup annesi Fezâreoğulları'ndan Hammâde bt. el-Müseyyeb b. Necebe'dir. Yine ez-Zübeyr isminde bir oğlu olup annesi Kinde kabilesindendir. Ümmü'l-Hasan ve Ümmü Külsûm adında iki kızı olup bunlar ümmü veledlerden dünyaya gelmişlerdir. Bunların soyu devam etmiş olup içlerinden *Medine*'de oturan kimse kalmamıştır. Bunlar *Kûfe*'yi mesken edinmişlerdir. Amcaları ve onlar şair Amr b. el-İtnâbe'ye nispet edilirler. Amcası Vâkîd b. Amr b. Âmir ve kızları dışında Karaza'nın soyunun devam etmediği ve bunların kendilerini

Karaza'ya nispet ettikleri de söylenir. Sayıca çok olup insanlar arasında şerefli bir mevkileri vardır. En doğrusunu Allah bilir.

Karaza, *Uhud* savaşına iştirak etmiş olup el-Muğîre b. Şu'be'nin valiliği sırasında *Kûfe*'de vefat etmiştir. Vefatından dolayı insanlar feryad edince el-Muğîre buna karşı çıkmıştır. Karaza, Resûlullah'tan (sas) hadis rivayet etmiştir.

663. Zeyd b. el-Hâris ﴿عمرو بن سعيد﴾

[Zeyd b. el-Hâris] b. Kays b. Mâlik b. Ahmer b. Hârise b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Kudâ'a'nın bir kolu olan Balkîn b. Cisir kabilesinden Fesham'dır.

Zeyd b. el-Hâris'in Kays isminde bir oğlu olup bundan soyu devam etmiş; fakat bunlar da ölmüşlerdir. Hârise b. Sa'lebe b. Ka'b'ın çocukları da ölüp gittiklerinden onlardan geriye kimse kalmamıştır.

Zeyd b. el-Hâris *Uhud*, kardeşi Yezîd b. el-Hâris ise *Bedir* savaşına iştirak etmiştir.

664. Ebü'd-Derdâ ﴿أبو الدرداء﴾

Adı Uveymir b. Zeyd b. Kays b. Âişe b. Ümeyye b. Mâlik b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec olup annesi ise Mahabbe bt. Vâkıd b. Amr b. el-İtnâbe b. Âmir b. Zeydümenât b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b'tır.

Ebü'd-Derdâ'nın Bilâl adında bir oğlu olup annesi Ümmü Muhammed bt. Ebû Hadred b. Eslem'dir. Ayrıca Yezîd isminde bir oğlu da vardır ve soyu devam etmemiştir.

ed-Derdâ isminde bir kızı da vardır ve onunla Evs'in bir kolu olan Ganm b. Selmoğulları'ndan Abdullah b. Sa'd b. Hayseme b. Mâlik b. Ka'b b. en-Nahhât b. Ka'b ile evlenmiş ve ondan çocukları olmuştur.

Nesîbe bt. Ebü'd-Derdâ adında bir kızı daha vardır ve onunla da Sa'îd b. Sa'd b. Ubâde b. Düleyym evlenmiş olup ondan çocukları olmuştur.

Bunların anneleri Mahabbe bt. er-Rebî b. Amr b. Ebû Züheyr olup Sa'd b. er-Rebî'in kızkardeşidir. Bunların soyu devam etmiştir. Bunlar *Medine*'de değil *Dımaşk*'tadırlar. Onlardan *Irak*'ta bir kişi vardır.

Dediler ki: Ebü'd-Derdâ kendi ailesi içinde en son Müslüman olandır. Kendisine ait bir puta takılmıştı. Onun üzerine bir mendil koymuştu. Abdullah b. Revâha onu İslâm'a çağırdığında bundan kaçınır ve o puta yapışır. Bir defasında Abdullah b. Revâha bir fırsatını kollayıp onun

evden çıktığını görünce ardından evine girdi ve eşinin o sırada saçını taradığını gördü. Kadın o anda aceleyle toparlandı. Abdullah Ebü'd-Derdâ'nın hem Cahiliye hem İslâmî dönemde kardeşiydi. Abdullah, eşine "Ebü'd-Derdâ nerede?" diye sorunca, hanımı onun daha şimdi çıktığını söyledi. Abdullah o putun olduğu odaya elinde bir keserle girdi. Keserle puta vurup vurup parçaladı. O sırada şu beyti okumuştı:

*Şeytanların isimlerinden arın artık tümüyle,
Bil ki, Allah'la beraber çağrılan her şey batıldır.*

Abdullah bir müddet sonra çıktı. Kadın vuruşların sesini duymuştu. Ona, "Ey Revâha'nın oğlu beni helak ettin" dedi. Abdullah bir şey demeden çıkıp gitti. Derken Ebü'd-Derdâ eve gelince kadının oturmuş ve Ebü'd-Derdâ'dan korkusundan ağladığını gördü. Ne olduğunu sorunca kadın, "Kardeşin Abdullah b. Revâha yanıma geldi ve şu gördüğünü yaptı." dedi. Ebü'd-Derdâ çok öfkeleni ve kendi kendine düşünüp sonra şunu söyledi: "Şayet onda bir hayır olsaydı, kendini müdafaa ederdi." Daha sonra oradan ayrılıp Resûlullah'ın (sas) yanında vardı. Orada Abdullah b. Revâha da vardı. Ebü'd-Derdâ o anda Müslüman oldu.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi. O el-A'meş'ten, o Hayseme'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed (sas) peygamber olarak gönderilmeden önce bir tüccar idim. Gönderildiği sırada ticareti ve ibadeti beraber götürmek istedim. Fakat olmadı. İbadete yöneldim ve ticareti terk ettim.

Bize Abdülvvehâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Sinân haber verdi. O da bazı arkadaşlarından şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebü'd-Derdâ ile Avf b. Mâlik el-Eşca'î'yi kardeş ilan etmiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Denildiğine göre Resûlullah (sas) Ebü'd-Derdâ ile Selmân-ı Fârisî'yi kardeş ilan etmiştir. Resûlullah (sas) Uhud savaşında Müslümanların hezimetini tattıklarında Ebü'd-Derdâ'ya bakmış ve "Uveymir, hafif teçhizatlı ne güzel bir süvaridir!" demiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ben, Ebü'd-Derdâ'nın Uhud savaşına katılmadığını söyleyen kimseler olduğunu duydum. O, Resûlullah'ın (sas)

önde gelen ashâbından ve samimi bir kimse idi. Resûlullah'tan (sas) çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Resûlullah'ın yanında çok savaflara katılmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih anlattı. O Rebî'a b. Zeyd'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan şunu rivayet etti:

Ebü'd-Derdâ, Resûlullah'tan (sas) bir hadis aktardığında, “Allah'ım! Şayet böyle değilse buna benzer bir sözdü ve şeklen böyleydi.” derdi.

Bize Musa b. Mes'ûd en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı. O Ebû Kudâme Muhammed b. Ubeyd el-Hanefî'den, o da Ümmü'd-Derdâ'dan Ebü'd-Derdâ şöyle dediğini rivayet etti:

Onun, Allâh için edindiği 300 dostu vardı. Namazda kendileri için dua ederdi. Bu durumu ona sorduğumda şunu söylemişti: Hiçbir kimse yoktur ki, kardeşine gıyabında dua etsin de Allah ona, “Senin için de aynısı olsun.” diyen iki melek görevlendirmemiş olsun. Ben meleklerin bana dua etmesini istemez miyim?

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih el-Mürri anlattı; dedi ki: Bize el-Kâsım b. Amr anlattı. O Mu'âviye b. Kurre'den şöyle dediğini rivayet etti (Belki de “Bize Mu'âviye b. Kurre anlattı.” dedi.)

Ben bir defasında Ümmü'd-Derdâ'nın huzuruna girdim ve o anda şöyle dediğini işittim: “-Ebü'd-Derdâ'yı kastederek- Ben efendimin secde esnasında 350 kişiye, insanların onlara seslendikleri isimleriyle, dua ettiğini işitirdim.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Kays b. Sa'd haber verdi. O da Mücâhid'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Ebü'd-Derdâ'nın iki ayağının kirli olduğunu görünce, “Bu ne hal?” dedi. Ebü'd-Derdâ, “Ey Mü'minlerin Emiri! Soğuktan dolayı oldu.” deyince, Ömer ona bir terlik gönderdi. Ebü'd-Derdâ, “İşte şimdi temiz tutarım!” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü'd-Derdâ yargı işine tayin edilince insanlar onu tebrik için yanına geldiler. O da “Uzunluğu Aden'den daha fazla ve daha geniş bir çukurun başına tayin edilmemden dolayı mı beni tebrik edersiniz? Şayet insanlar bundaki tehlikeyi bilselerdi ondan uzak durmak için bu işi nöbetleşe yaparlardı. Yine insanlar ezan okumadaki sevabı bilselerdi bunu nöbetleşe yapma yoluna giderlerdi.”

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Amr b. Mürre'den, o da Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ümmü'd-Derdâ'ya Ebü'd-Derdâ nezdinde hangi amelin daha faziletli olduğu sorulunca “tefekkün” olduğunu söylemişti.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Amr b. Mürre'den, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan, o Ümmü'd-Derdâ'dan, o da Ebü'd-Derdâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir saatlik tefekkür, bir geceyi namazla geçirmekten daha hayırlıdır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Miğvel anlattı. O da Avn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ümmü'd-Derdâ'ya şunu sordum - ya da başka biri ona sordu: “Ebü'd-Derdâ'nın yanında en faziletli amel neydi?” O da buna “Tefekkür ve hadiselerden ibret almaktır.” cevabını verdi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Şücâ b. Ebû Şücâ anlattı; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Kurre anlattı; dedi ki:

Ebü'd-Derdâ, “İlim taleb ediniz! Şayet bundan aciz kalırsanız ilim ehlini seviniz, şayet onları sevemezseniz onlara karşı buğzetmeyiniz.” dedi.

Bize Ya'kûb b. İshâk haber verdi; dedi ki: Bize bunun daha fazlasını Husayn'dan, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan o da Ebü'd-Derdâ'dan

anlattı:

Âlim ve ilim öğrenen ecirde eşittirler. Bunların dışında kalan insanlarda bir hayır yoktur.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb anlattı. Yine bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. Hepsi Eyyûb'tan, o da Ebû Kılâbe'den şunu rivayet etti.

Ebü'd-Derdâ, "Sen Kur'ân'ın kastedtiği çeşitli manaları elde etmezsen, asla tam manasıyla fakih olamazsın." derdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o Ebû Kılâbe'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Allah'ın rızasını insanların rızasının önüne geçirmedikçe bütün ilmi elde edemezsin. Sonra nefsine dönmeli ve onu son derece kötü görmelisin.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd anlattı. O Eyyûb'tan, o da Ebû Kılâbe'den şunu rivayet etti:

Ebü'd-Derdâ "Kişinin oturması, bir yere girişi ve yürümesi onun anlayışını gösterir." derdi.

Bize Ârim b. el-Fadl ve Yahya b. Abbâd haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o da Ebû Kılâbe'den şöyle dediğini rivayet etti: Ümmü'd-Derdâ, bana Ebü'd-Derdâ hakkında şunu anlattı:

O kuşluk vaktinde gelir ve yemek için bir şeyler olup olmadığını sorar, bir şey bulamayınca "Öyleyse bugün oruçluyum." derdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ebû Gâlib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ümmü'd-Derdâ'dan şöyle dediğini işittim: Selmân bize gelip "Kardeşim nerede?" diye sorunca "Mescid'dedir." dedim. Sonra "Kardeşim nasıl?" diye sorunca da "Namaz kılıp oruç tutuyor. Kadınlardan ve dünyadan uzak

duruyor.” dedim. Bunun üzerine kalkıp Mescid’e gitti. Ebü’d-Derdâ onu görünce ayağa kalkıp gerekli hürmeti gösterdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Ferec b. Fedâle anlattı. O Lokman b. Âmir’den, o da Ebü’d-Derdâ’dan şunu rivayet etti:

O, çocuklardan serçe kuşlarını satın alır ve onları serbest bırakıp “Haydi gidin ve yaşayın!” derdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd anlattı. O Mâlik b. Dînâr’dan şöyle dediğini rivayet etti. Ebü’d-Derdâ dedi ki:

Kimin ilmi artarsa ağrısı da artar. Benim en korktuğum şey, Kıyamet gününde bana, “İlim öğrendin mi?” diye sorulup “Evet” dememden sonra “Öğrendin fakat neden amel etmedin?” diye sorulmasıdır.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu’âviye anlattı. O Abdullah b. İsa’dan, o bir adamdan, o da Ümmü’d-Derdâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü’d-Derdâ’ya “Ben Cennet’te senin eşin değil miyim?” diye sordum. O da “Benden sonra evlenmediğin müddetçe!” dedi.

Bize Ömer b. Sa’îd ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Vâkîd anlattı. O İbn Halbes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü’d-Derdâ’ya, -ki zikre asla ara vermiyordu- “Günde kaç defa sübhanallah demektesin?” diye sorulunca “Şayet parmaklarım yanılmıyorsa 100.000 defa.” diye cevap verdi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân anlattı: dedi ki:

Ebü’d-Derdâ, “Allah kendisine öğrettiği halde öğrenmemiş kimseye bir defa, öğrenip de amel etmeyene de yedi defa yazıklar olsun.” dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bana ulaştığına göre Ebü'd-Derdâ şunu dermiş:

Öğrenmedikçe âlim olamazsın. Öğrenip de amel etmedikçe yine âlim olamazsın.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe ve Hişâm ed-Destevâî haber verdiler. Onlar da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti. Ebü'd-Derdâ dedi ki:

Yarınki günde, yani kıyamet gününde benim karşıma çıkacak en büyük şey, “Ey Ebü'd-Derdâ, ilim öğrendin! Pekiyi öğrendiklerinle nasıl amel ettin?” sorusu olacaktır.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Habîb'den, o da bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam Ebü'd-Derdâ'ya uğramıştı. O sırada Ebü'd-Derdâ bir mescid inşa ediyordu. Adam mescidi sorunca Ebü'd-Derdâ, “Onu, Hâ Mîm ailesi^[360] için inşa ediyorum!” dedi.

Bize Ubeyde b. Humeyd haber verdi. O Süleyman el-A'meş'ten, o da Muvarrık el-İclî'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebü'd-Derdâ dedi ki:

Üç şey en hayırlı hususlardandır. Bunlar, iftar için acele etmek, sahura kalkmak ve kişinin namazda elini, diğer elinin üzerine koymasıdır.

Bize Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd anlattı; dedi: Bize Âsım el-Ahvel anlattı; dedi: Bize Talha b. Ubeydullah b. Kerîz anlattı; dedi ki: Bize Ümmü'd-Derdâ anlattı; dedi ki:

Ebü'd-Derdâ gece namazı kıldıktan sonra Müslüman kardeşlerine duada bulunur ve şöyle derdi: “Allah'ım! Falanca kimseleri mağfiret et!” Ben ona, “Bu duayı kendin için yapsan daha hayırlı olmaz mı?” dediğimde ise şunu söyledi: “Şüphesiz ki, melekler kişinin, kardeşinin gıyabında yaptığı duaya âmin derler. Sen de âmin dersen aynısı senin için de olur. Ben meleklerin âmin demesini arzu ediyorum.”

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Meymûn b. Mihrân anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ümmü'd-Derdâ, Ebü'd-Derdâ'ya bir defasında, “Senin vefatından sonra şayet ihtiyaç duyarsam zekât malı yiyebilir miyim?” diye sorunca Ebü'd-Derdâ, “Hayır, çalışır, kazandığını yersin.” dedi. O da bu sefer, “Şayet çalışacak takatim kalmazsa?” diye sorunca Ebü'd-Derdâ, “Bitki başaklarını toplar onları yer, böylece zekât malı yemezsin.” cevabını verdi.

Bize Cerîr b. Abdülhamîd ed-Dabbî haber verdi. O Mansûr'dan, o da Ebû Vâil şöyle dediğini rivayet etti: Ebü'd-Derdâ dedi ki:

Şüphesiz ki ben size, yapmadığım şeyi emrediyorum. Fakat bununla ecir umuyorum. İnsanlar içinde en buğzettiğim kimseler, zulmettiğim zaman bana Allah ile yardımda bulunmayandır.

Cerîr b. Abdülhamîd dedi ki: Ebü'd-Derdâ'ya atâsı^[361] verilince bunu tasadduk ederdi. Şayet tasadduktan geriye bir şey kalırsa bunu eşine hibe ederdi. Sabaha erdiğinde de eşine “Şayet dilerse sana verdiklerimi bana geri iade edebilirsin.” derdi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Ebû Habîb el-Mısırî anlattı. O Ebü'd-Derdâ hakkında şunları aktardı:

Bir defasında Ebü'd-Derdâ'nın ve beraberindeki kölesinin üzerinde bir beyaz elbise ve hırka olduğu görülünce insanlar, “Ey Ebü'd-Derdâ ya sen o hırkayı alsaydın ve köleye beyaz ebiseyi verseydin, ya da sen beyaz elbiseyi alıp da ona hırkayı verseydin olmaz mıydı?” dediklerinde şunu söyledi: Ben Resûlullah'ın (sas) “Onlara giydiklerinizden giydirin ve yediklerinizden yedin” dediğini işittim.

Bize Vehb b. Cerîr ve Hişâm b. el-Velîd haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı. O da Amr b. Mürre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yaşlı bir adamın Ebü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivayet etti: “Fakirliği, beni Rabbime karşı tevazuya götürdüğü için, ölümü Rabbime olan aşırı isteğimden dolayı ve hastalığı da günahlarımı hatırlattığı için seviyorum.”

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Mu'âviye b. Kurre'den şöyle dediğini rivayet etti. Ebü'd-Derdâ dedi ki:

İnsanların buğzettiği üç şey vardır ki, aksine ben onları seviyorum. Bunlar ölüm, fakirlik ve hastalıktır.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Gaylân b. Bişr'den, o Ya'lâ b. el-Velîd'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ona “Falanca kimse için neyi istersin?” diye sorulunca, “Ölümü” diye cevap verdi. “Şayet ölmezse?” dediklerinde de “Malı ve evlatlarının az olmasını.” demiştir.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize ed-Dahhâk b. Yesâr anlattı; dedi ki: Bize Ebû Osman en-Nehdî şunu anlattı:

Ebü'd-Derdâ, “Şayet üç şey olmasaydı ne zaman öleceğimi hiç umursamazdım. Bunlar, yazın uzun ve sıcak günlerinde tuttuğum oruçlar, yüzümü toprağa belemem[secde etmem] ve münkerden sakındırıp iyiliği emretmemdir.” derdi.

Bize Abdullah b. Ca'fer anlattı; dedi ki: Bize Ebü'l-Müleyh anlattı. O da Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir defasında Ebü'd-Derdâ hastalandığı bir sırada yanında bulunan on beş dirhemi infak edememekten dolayı korkuya kapıldı. Bunun üzerine şunu söyledi: “Bu mal beni helak edecek ve bu maldan dolayı göbeğimin altından ta çeneme kadar olan yerlerimden azap edileceğim.”

Bize Affân b. Müslim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Hilâl anlattı; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Kurre şunu anlattı:

Bir defasında Ebü'd-Derdâ hastalanınca arkadaşları onu ziyarete gittiler. Ona “Hangi şeyden muzdaripsin?” diye sorduklarında “Günahlarımdan!” demiş ve “Ne arzu ediyorsun?” diye sorduklarında da “Cennet'i” demişti.

Ona “Senin için bir hekim çağırmayalım mı?” dediklerinde “Odur beni yatağa yatıran!” dedi.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Biza Ebû Ma’ser anlattı. O da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü’d-Derdâ’nın vefatı sırasında Habîb b. Mesleme yanına gitmişti. Ona, “Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sorunca “Kendimi ağırlaşmış hissediyorum.” dedi. Habîb, “Bu ölümden başka bir şey değildir.” deyince o da “Bu eceldir, Allah seni hayırla mükâfatlandırınsın.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ebü’d-Derdâ, Dımaşk’ta Osman’ın hilafeti sırasında hicrî 32 senesinde vefat etti. Şam’da soyu devam etmiştir.

İbn Sa’d dedi ki: Bana Muhammed b. Ömer haber verdi. O Sevr b. Yezîd’den, o da Hâlid b. Ma’dân’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü’d-Derdâ Şam’da hicrî 31 senesinde vefat etti.

665. Utbe b. Amr ﴿خالد بن ثابت﴾

[Utbe b. Amr] b. Cerve b. Adî b. Âmir b. Adî b. Ka’b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. Hazrec. Uhud savaşına iştirak etmiş ve soyu devam etmemiştir. Amcası Sa’lebe b. Cerve’nin soyu devam etmiş; fakat onlar da ölüp gittiklerinden Cerve b. Adî’nin soyundan geride kimse kalmamıştır.

666. Küleyb b. Yisâf ﴿الطفيل بن عمرو﴾

[Küleyb b. Yisâf] b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Selmâ bt. Mes’ûd b. Şeybân b. Âmir b. Adî b. Ümeyye b. Beyâda’dır. O, Hubeyb b. Yisâf’ın anne ve baba bir kardeşidir. Küleyb b. Yisâf’ın Küleyb, Dâvûd, İbrahim ve Sa’de adında çocukları olmuştur. Anneleri er-Rebâb bt. Hârise b. Sinân b. Ubeyd b. el-Ebcer’dır. el-Ebcer de Hudre isimli kimsedir. Küleyb, Uhud savaşına iştirak etmiştir.

667. Şair Ebû Za’ne ﴿أبو زعنة﴾

Adı Âmir b. Ka'b b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec olup annesi Abdüleşheloğulları'ndandır. Soyu devam etmiş olup *Medine*'de oturmaktadırlar. Ebû Za'ne *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

668. *Temîm b. Nesr* ﴿تميم بن نسر﴾

[Temîm b. Nesr] b. Amr b. el-Hâris b. Ka'b b. Zeyd b. el-Hâris b. el-Hazrec. Temîm b. Nesr'in Abdurrahman ve Ümmü'n-Nu'mân adında iki çocuğu vardır. Temîm, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

669. *Kardeşi Küleyb b. Nesr* ﴿ثابت بن عدى﴾

[Küleyb b. Nes] b. Amr b. el-Hâris b. Ka'b b. Zeyd b. el-Hâris b. el-Hazrec. *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r) hilafeti zamanında hicrî 12 senesinde *Yemâme* savaşında şehid düşmüştür.

670. *Ebû Mes'ûd* ﴿أبو مسعود﴾

Adı Ukbe b. Amr b. Sa'lebe b. Esîre b. Asîre b. Atıyye b. Cidâre b. Avf b. el-Hâris b. Hazrec'tir. Annesi, Kudâ'a'dan Seleme bt. Âzib b. Hâlid b. el-Eşec b. Abdullah b. Avf'dır.

Mes'ûd'un Beşîr isminde bir çocuğu olup annesi Hüzeyle bt. Sâbit b. Sa'lebe b. Hılâs b. Zeyd b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. Hazrec'tir.

Mes'ûd ve Ümmü Beşîr isminde iki çocuğu daha olup Ümmü Beşîr ile Adî b. Ka'boğulları'ndan Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl evlenmiştir. Ondan çocuk sahibi olmuştur.

Daha sonra onunla el-Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim evlenmiş ve ondan Zeyd isminde bir oğlu olmuştur.

Daha sonra onunla Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre el-Mahzûmî evlenmiş ve ondan da Amr isminde bir çocuğu olmuştur. Ebû Mes'ûd'un Ümmü Gaziyye adındaki kızıyla da Temîm b. Yu'âr b. Kays b. Adî b. Ümeyye b. Cidâre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur.

Daha sonra onunla Ebû Kesîr b. Hubeyb b. Yisâf b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec evlenmiştir. Ebû Mes'ûd'un Ümmü'l-Velîd adındaki kızıyla da Avfoğulları'nın Belhublâ kolundan Sa'd b. Zeyd b. Vedî'a evlenmiş ve ondan Abdülvâhid adında bir oğlu olmuştur.

Bunların anneleri Âmir Sa'sa'a b. Kaysu Aylânoğulları'ndan Beşîre bt. Kudâme b. Vehb b. Hâlid b. Abdullah b. Akîl b. Rebî'a b. Ka'b'tır. Gaziyye bt. Ebû Mes'ûd ile de Abdurrahman b. Temîm b. Nesr b. Amr b. el-Hâris b. Ka'b b. Zeyd b. el-Hâris b. el-Hazrec evlenmiştir. Ondan Zekerıyyâ ve Yahya isminde çocukları olmuştur.

Daha sonra onunla Abdurrahman b. Hubeyb b. Yisâf evlendi. Ondan sonra da onunla Rib'î b. Temîm b. Yu'âr b. Kays b. Adî b. Ümeyye b. Cidâre evlendi. Annesi ise ümmü veledir. Ebû Mes'ûd'un bütün çocukları ölmüş olup soyu devam etmemiştir. Aynı şekilde Atıyye b. Cidâre'nin çocukları da ölmüş olup geride onlardan kimse kalmamıştır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Mes'ûd *Akabe* biatine katılmış olup yetmiş Ensârî içinde en küçükleri o idi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Hişâm b. Sa'd'dan, o Zeyd b. Eslem'den, o da Abdülvehhâb b. Buht'ten ve Süleyman b. Abdülmelik'in mevlası Ebû Ubeyd'den ona şunu anlattıklarını rivayet etti:

Ebû Mes'ûd el-Ensârî, *Akabe* biatinde yetmiş Ensârî içinde en küçükleriydi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Mes'ûd *Bedir* savaşına iştirak etmemiştir ve bu konuda arkadaşlarımız arasında ihtilaf yoktur. Kûfeliler rivayetlerinde şunu söylemişlerdir: “O, Ebû Mes'ûd el-Bedri'dir.” Fakat *Bedir*'e katıldığı tesbit edilememiştir. *Uhud* ve sonraki savaşlara iştirak etmiştir.

Bize Süleyman b. Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi. O da Şu'be'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana el-Hakem şunu haber verdi:

Ebû Mes'ûd, *Bedir* ehlindendi. Bunu Sa'd b. İbrahim'e söyledim. O da *Bedir* ehlinden olmadığını söyledi.

Muhammed b. Ömer, Sa'd b. İbrahim ve Medineli hadis ve siyer âlimleri “Bunu el-Hakem'den, Kûfelilerden ve daha başkalarından daha iyi biliyoruz.” dediler.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Yahya b. Atîk'ten, o da Muhammed b. Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar Ebû Mes'ûd'u bedenlen ve şeklen Ömer'e benzetirlerdi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan rivayet etti. Yine Hişâm b. Hassân'dan, o da Muhammed b. Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti. Ebû Mes'ûd dedi ki:

Ben kendine güvenen, gururlu, ne bir idareci ne de herhangi bir kimsenin benden bir şey alamayacağı bir kimse idim. Beni idare eden insanlar, beni gururumdan vazgeçmekle, kılıcımı alıp onunla savaşp birilerini öldürmekle Cehennem'e girme arasında muhayyer bırakıyorlardı. Ben gururumu incitecek ve yüzümü kızartacak olanı seçip, kılıcımle adam öldürerek Cehennem'e girmemeyi tercih ettim.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Mücâlid b. Sa'îd'den, o da Ârim eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, Sıffîn savaşına çıkınca Kûfe'de Ebû Mes'ûd el-Ensârî'yi yerine bıraktı. Bazı Kûfeliler bundan dolayı onu hafife aldılar. Ali ve taraftarları bu savaşta üstün geldiler. İnsanlar gelip Ebû Mes'ûd'a şöyle dediler: "Allah'a yemin olsun ki, Allah (c) düşmanlarını helak etti ve Mü'minlerin Emiri'ne üstünlük verdi." Ebû Mes'ûd buna şu cevabı vermiştir: "Allah'a yemin olsun ki, ben bir grubun diğeri gruba üstün gelmesini zafer ya da iyi bir durum olarak telakki etmiyorum." Bunun üzerine onu dinleyenler "Neden?" deyince, o da "Topluluklar arasından sulh olacak." dedi. Ali, Kûfe'ye dönünce bu durumu ona zikrettiklerinde, "Bizim bu işimizden uzak dur." dedi. O da "Neden?" deyince Ali, "Seni bunu akledecek derecede görmüyoruz." dedi. Ebû Mes'ûd ise "Benim aklımın bu işten anladığı şey, bu işin sonucunun şer olacağıdır." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr anlattı. O Zeyd b. Ebû Üneyse'den, o Amr b. Mürre'den, o da Hayseme b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, Sıffîn savaşına çıkınca Kûfe'de Ukbe b. Amr Ebû Mes'ûd'u yerine bıraktı. Bu duruma insanlar, "Bazı insanlar gizlenip Ali'yle beraber savaşa çıkmadılar." dediler. Ebû Mes'ûd minbere çıkıp şunu söyledi: "Ey insanlar!

Kim saklanmışsa çıksın ortaya! Şayet bunlar çok sayıda kimseler de olsalar. Şüphesiz ki bizim gibi arkadaşlarımızın sayısı çoktur. Biz yarınki günde iki Müslüman birliğin karşılaşmasını bir fetih olarak kabul etmiyoruz. Bunlar birbirlerini, biri diğerini, diğeri öbürünü öldürecek. Biri diğerine yarın galip gelse de neticede vaziyet olarak havuzun dibinde kalan bir miktar su gibi olacaklar. Biz fethi, Allah'ın kendi takdiriyle akan kanı durdurması, aralarını sulh ile bulması ve bununla onların sözlerini iyiye döndürmesi şeklinde anlıyoruz.”

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Mes'ûd, *Medine*'de, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafeti döndeminde vefat etmiştir.

671. Sa'd b. Süveyd ﴿مالك بن أوس﴾

[Sa'd b. Sinân] b. Ubeyd b. el-Ebcer. el-Ebcer'in ismi Hudre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'tir. Hicretin 32. ayında Şevvâl'de *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve soyu devam etmemiştir.

672. Mâlik b. Sinân ﴿عمرو بن أوس﴾

[Mâlik b. Sinân] b. Sa'lebe b. Ubeyd b. el-Ebcer. el-Ebcer'in ismi Hudre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'tir.

Mâlik b. Sinân'ın çocukları şunlardır: Sa'd, Resûlullah'ın (sas) ashâbından Ebû Sa'îd el-Hudrî'dir.

el-Fürey'a, annesi Ümmü Üneyse bt. Ebû Hârice'dir. Ebû Hârice, Amr b. Kays b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Mâlik b. Sinân, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Resûlullah'ın (sas) başındaki miğferin iki yerinin, *Uhud* savaşında yanağına batması sonucu yüzünden kan akmaya başlamış; Mâlik b. Sinân da ağzıyla bu kanı almış ve daha sonra dışarı atmıştı. Ona “Kan mı içiyorsun?” denince “Evet, Resûlullah'ın kanını içiyorum.” cevabını vermişti. Resûlullah (sas) bunun üzerine “*Kimin kanı benim kanıma karışırsa ona ateş değmez.*” buyurmuştu.

Mâlik b. Sinân, hicretin 32. ayı başlarında Şevvâl'de *Uhud* savaşında şehid düştü. Mâlik, *Nahle* mıntıkasında Âbâ Ashâbı'nın^[362] olduğu yere defnedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Rübeyh b. Abdurrahman b. Ebû

Sa'îd el-Hudrî haber verdi. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

İşte Mâlik b. Sinân'ın kabri burada, şu yerin aşağısındadır. Yani Âbâ Ashâbı'nın olduğu yerdedir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Resûlullah (sas) *Uhud* savaşından dönüşünde Ebû Sa'îd el-Hudrî çıkıp onu karşılamış ve o esnada Resûlullah (sas) ona, babasının şehadetinden dolayı taziyede bulunmuştu.

673. Kardeşi Mürey b. Sinân ﴿عمير بن أوس﴾

[Mürey b. Sinân] b. Sa'lebe b. Ubeyd b. el-Ebcer. el-Ebcer'in adı Hudre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'tir. *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

674. Utbe b. er-Rebî ﴿مالك بن أوس﴾

[Utbe b. er-Rebî] b. Râfi b. Mu'âviye b. Ubeyd b. el-Ebcer. el-Ebcer'in adı Hudre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'tir. Annesi ise Fa'me bt. Beşîr b. Atîk b. el-Hâris b. Atîk b. Kays b. Heyşe el-Mu'âvî'dir.

Utbe, *Uhud* savaşına iştirak etmiş olup şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

[353] Tahnîk, Resûlullah'ın (sas) henüz yeni doğmuş bir çocuğa hurma gibi tatlı bir şeyi ağzında çiğnedikten sonra çocuğun damağına sürmesidir (M).

[354] Hucurât 49/2.

[355] Nâs ve Felak sureleri (M).

[356] Medine civarında bulunan bir vadidir.(M.)

[357] Hucurât 49/2.

[358] Hucurât 49/4.

[359] Yâkût el-Hamevî'nin eserinde şu bilgiler verilmiştir: Halid b. el-Velîd, *Irak*'tan *Şam*'a hareket ederken *Sandevda*'ya geldi. Orada Kinde, İyad ve acemlerden oluşan toplulukları gördü. Buranın halkıyla savaşıp onlara karşı zafer elde etti. Ayrılırken yerine Sa'd b. Amr b. Haram el-Ensâri'yi bıraktı. Onun çocukları burada yaşamaktadırlar.

[360] Hâ Mîm ailesinden maksat Kur'ân-ı Kerim'deki "Hâ Mîm" mukataa harfleriyle başlayan sureler topluluğudur (M).

[361] Devlet tarafından para, yiyecek, giyecek ve erzak türünden yapılan yardımlardır (M).

[362] Âbâ Ashâbı'ndan maksat, *Medine*'de bir zamanlar aba satanlar olup bunların yerleri daha sonra mezarlık olarak kullanılmıştır (M).

BENÎ EL-EBCER B. AVF B. EL-HÂRİS B. EL-HAZREC'TEN OLANLAR

675. *Semüre b. Cündeb* ﴿يزيد بن حاطب﴾

Semüre b. Cündeb b. Hilâl b. Harîc b. Mürre b. Hazn b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümeý b. Mâlik b. Fezâre b. Zübyân b. Bağîz b. Reys b. Gatafân b. Sa'd b. Kays b. Aylân b. Mudar.

Ümmü Semüre, Mürey b. Sinân b. Sa'lebe'nin nikâhı altındaydı. Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin amcası olup babası konumundaydı. Resûlullah (sas) *Uhud*'a çıktığında ashâbı kontrol ettiği sırada onun yaşının küçük olduğunu görüp geri çevirdi; ancak Râfi b. Hadîc'in savaşa katılmasına izin verdi. Bunun üzerine Semüre, babalığı olan Mürey'e, "Ey babacığım! Resûlullah (sas) Râfi b. Hadîc'e izin verip beni geri çevirdi. Hâlbuki ben güreşte Râfi'i yenerim." deyince, Mürey b. Sinân şunu söyledi: "Ya Resûlullah! Sen oğlumu geri çevirip Râfi b. Hadîc'e izin verdin. Hâlbuki oğlum onu güreşte yener." Resûlullah (sas) Râfi ve Semüre'ye "*Haydi güreşin.*" deyince güreş sonucunda Semüre, Râfi'i yendi. Resûlullah (sas) ona *Uhud*'a katılmasına izin verince o da Müslümanlarla beraber savaşa iştirak etti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Subeyh en-Nessâb anlattı. O da Muhammed b. Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Semüre hakkında bildiğim onun sözü doğru, emanete önem veren, İslâm'ı ve Müslümanları seven ve daha başka güzel özellikleri olan biridir.

Affân dışında diğer ilim ehli de şunu söylemiştir: "Ziyâd b. Ebû Süfyân, *Kûfe*'ye gittiğinde Semüre b. Cündeb'i *Basra*'ya vali tayin etti. Aynı şekilde oğlu Ubeydullah b. Ziyâd da onu bu göreve getirmiştir. Her ikisine de itaat etmiş ve kendisine verilen emirleri yerine getirmiştir.

Bize el-Haccâc b. el-Minhâl el-Enmâtî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o da Evs b. Hâlid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Mahzûre'nin yanına gittiğimde bana Semüre'yi, Semüre'nin yanında gittiğimde de o da Ebû Mahzûre'yi sorardı. Ebû Mahzûre'ye "Benim hangi durumumdan dolayı sana geldiğimde Semüre'yi soruyorsun; Semüre'ye gittiğimde de o da bana seni soruyor?" dediğimde şunu söyledi: Şüphesiz ki Resûlullah (sas) benim, Ebû Hüreyre'nin ve Semüre'nin içinde bulunduğu bir eve geldi. Evin kapısında durup "*Sizin en son öleniniz cehennemliktir.*" dedi. Ebû Hüreyre öldü, ardından Ebû Mahzûre öldü, onun ardından da Semüre öldü.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Ebû Yezîd el-Medînî'den şunları işitiğini söyledi:

Semüre ölümü sırasında yakalanmış olduğu hastalığında şiddetli soğuk almıştı. Onun için ateş yaktım. Bir mangal ateş ön tarafına, biri de arka tarafına verildi. Bunlar da ona fayda vermedi ve "Yerin altına girdiğimde nasıl yapacağım?" deyip o halde öldü.

BENÎ SÂ'İDE B. KA'B B. EL-HAZREC'TEN OLANLAR

676. Üseyd b. Yerbû (الربيع بن عدى)

[Üseyd b. Yerbû] b. el-Bedî b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide. *Uhud* savaşına katılmış ve hicrî 12 senesinde *Yemâme* savaşına iştirak edip şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

677. Sakb b. Ferve (عباد بن سهل)

[Sakb b. Ferve] b. el-Bedî b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide. Muhammed b. Ömer tarafından da böyle isimlendirilmiştir. Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî şunu söylemiştir: O, Sükayb b. Ferve olup “el-Ahres” denen kimsedir. Hicretin 32. ayı başlarında Şevvâl'de *Uhud* savaşına iştirak etmiş olup şehid düşmüştür.

678. el-Berâ b. Abduamr (أبو قيس بن الحارث)

[el-Berâ b. Abduamr] b. Ubeyd b. Kamîe b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide.

Uhud savaşına iştirak etmiş olup Amr ve Ömer adında çocukları olmuştur. Amr b. el-Berâ'nın Âsım isminde bir çocuğu olup zamanla ondan da geride kimse kalmamıştır.

679. Ebû Humeyd es-Sâ'idî (ثابت بن الدحداح)

Adı Abdurrahman b. Amr b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide olup annesi Ümâme bt. Sa'lebe b. Cebel b. Ümeyye b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Ebû Ubeyd'in el-Münzir, Sa'd ve Amre isminde çocukları olup anneleri Kebşe bt. Abduamr b. Ubeyd b. Âmir b. Avf b. Hârise b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Bunların da çocukları olmuş fakat bunlar öldükten sonra soyları kaybolmuştur. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'nin de soyu

yok olmuş ve geride onlardan kimse kalmamıştır. Ebû Humeyd, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafetinin son zamanlarında ya da oğlu Yezîd'in hilafetinin ilk zamanlarında vefat etmiştir.

680. *Sa'lebe b. Sa'd* ﴿أنس بن أوس﴾

[Sa'lebe Sa'd] b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide. Annesi, Hind bt. Amr olup Üzre b. Kudâ'aoğuları'ndandır. Sa'lebe, Ebû Humeyd es-Sâ'idî ve Sehl b. Sa'd b. Sa'd b. Mâlik'in amcasıdır.

Sa'lebe b. Sa'd, hicretin 32. ayı başlarında Şevvâl'de *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

681. *Sa'd b. Hârise* ﴿ثابت بن عدي﴾

[Sa'd b. Hârise] b. Levzân b. Abdüvüd b. Zeyd b. Sa'lebe b. el-Hazrec b. Sâ'ide. Annesi ümmü veledir. Onun Sa'd b. Ümeyye b. Hârise olduğu da söylenmiştir. Bizce doğru olan onun Sa'd b. Hârise olduğudur.

Sa'd, Resûlullah (sas) ile beraber *Uhud* ve diğer bütün savaşlara iştirak etmiştir. Hicrî 12 senesinde *Yemâme* savaşında şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

Aynı şekilde Hârise b. Levzân b. Abdüvüd'un da geride kalan çocukları ölmüş ve soyları yok olmuştur. Böylece geride onlardan hiç kimse kalmamıştır.

682. *Sümeyr b. el-Husayn* ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Sümeyr b. el-Husayn] b. el-Hâris b. Ebû Hazîme b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide. İyâd adında bir çocuğu olmuş zamanla onun da soyu kaybolmuş ve onlardan geride kimse kalmamıştır. Sümeyr, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

683. *Sa'd b. Halîfe* ﴿ثابت بن عدي﴾

[Sa'd b. Halîfe] b. el-Eşref b. Ebû Hazîme b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sa'ide. Guzeyye adında bir kızı olmuştur. Onunla Sa'd b. Ubâde b. Düleym b. Hârise b. Ebû Hazîme b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide evlenmiştir. Kızının annesinin adı Selmâ bt. Âzib b. Hâlid b. el-Eşec olup Kudâ'a'lıdır. Soyu devam etmemiştir.

684. *Cebele b. Amr* ﴿عمرو بن أوس﴾

[Cebele b. Amr] b. Evs b. Âmir b. Sa'lebe b. Vakş b. Sa'lebe b. Tarîf. Annesi Üneyse bt. Abdullah b. Amr b. Mâlik b. el-Aclân b. Âmir b. Beyâda b. el-Hazrec'tir. Cebele b. Amr'ın Muhammed, Ömer ve Ümmü İshâk adında çocukları olmuştur. Cebele, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

685. *Abdullah b. Amr* ﴿عبد الله بن عتيك﴾

[Abdullah b. Amr] b. Vehb b. Sa'lebe b. Vakş b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide. *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür. Soyu devam etmemiştir.

686. *el-Münzir b. Abdullah* ﴿المنذر بن عبد الله﴾

[el-Münzir b. Abdullah] b. Kavvâl b. Kays b. Vakş b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide. *Uhud* ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Tâif savaşında şehid düşmüş ve soyu devam etmemiştir.

687. *Sâbit b. Süheyb* ﴿الحارث بن نوفل﴾

[Sâbit b. Süheyb] b. Kürz b. Abdümenât b. Amr b. Gayyân b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide.

Sâbit b. Süheyb'in Evs ve Sehle adında çocukları olup, Sehle'nin annesi Ümmü Akreb bt. Seken b. Râfi b. Mu'âviye b. Ubeyd b. el-Ebcer b. Avf b. el-Hâris b. Hazrec'tir. Sâbit, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Vefat ettikten sonra soyu devam etmemiştir.

688. *Eslem b. Evs* ﴿عمير بن أوس﴾

[Eslem b. Evs] b. Becre b. el-Hâris b. Gayyân b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide. Muhammed ve Ümmü'l-Hâris adında çocukları vardır. Ümmü'l-Hâris'in annesi bir ümmü veledir. Eslem, *Uhud* ve diğer savaşlara iştirak etmiştir. İnsanlar Osman hakkında kargaşaya girince Osman'a (rh) karşı pek sert davranmıştır. İnsanları onun aleyhine teşvik etmiştir. Osman öldürülüp de Ümeyyeoğulları onu *Bakî* mezarlığına defnetmek istediklerinde buna mani olmuş ve neticede *Medine*'nin dışında bir yer olan *Hışşü Kevkeb* denen bahçeye defnedilmiştir.

BENÎ SA'ÎDE B. KA'B'IN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

689. *el-Hâris b. Cemmâz* ﴿سليط بن عمرو﴾

[el-Hâris b. Cemmâz] b. Mâlik b. Sa'lebe. Gassânlı bir müttetikleridir. *Uhud* savaşına iştirak etmiş olup *Bedir*'e katılmış olan Ka'b b. Cemmâz'ın kardeşidir. Kardeşi Sa'd b. Cemmâz b. Mâlik b. Sa'lebe de *Uhud*'a iştirak etmiştir. Hicrî 12 senesinde Yemâme'de şehid düşmüştür. Aynı şekilde Ka'b b. Cemmâz'ın da kardeşi olup bunların Evs ve Hazrec kabileleriyle olan evliliklerinden dünyaya gelen çocukları vardır. Fakat bunlar ölüp gitmiştir. Bazı kimseler bunların Mağrib bölgesinde soylarının devam ettiğini söylemişlerdir.

KAVÂKİLE KABİLESİNDEN OLANLAR

Bunlar Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec'in iki oğlu olan Ganmoğulları ve Sâlimoğullarıdır.

690. *el-Abbâs b. Ubâde* ﴿الحارث بن نوفل﴾

[el-Abbâs b. Ubâde] b. Nadle b. Mâlik b. el-Aclân b. Zeyd b. b. Ganm b. Sâlim. Annesi, Amîre bt. Sa'lebe b. Sinân b. Âmir b. Adî b. Ümeyye b. Beyâda b. Âmir b. el-Hazrec'tir.

el-Abbâs, Ubâde b. es-Sâmit'in dayısıdır.

el-Abbâs'ın Muhammed isminde bir oğlu olup annesi ise Üneyse bt. Abdullah b. Amr b. Mâlik b. el-Aclân b. Âmir b. Beyâda b. Âmir b. el-Hazrec'tir.

el-Abbâs'ın anne tarafından kardeşi Cebele b. Amr b. Evs b. Âmir b. Sa'lebe b. Vakş b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Hamza b. el-Abbâs adında bir çocuğu daha olup annesi Fürey'a bt. es-Seken'dir. Onun Fürey'a bt. Hıdâş el-Adevî olduğu da söylenmiştir. Bunların soyları devam etmiş; fakat zamanla onlar da yok olup gitmişlerdir. Mâlik b. el-Aclân'ın tüm çocukları yok olup izleri kalmamıştır.

el-Abbâs b. Ubâde hatip biriydi. *Medine*'den çıkıp Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve onunla *Mekke*'de ikamet etti. Her iki *Akabe* biatine de katıldı. Daha sonra Resûlullah (sas) ile birlikte *Medine*'ye hicret etti. O hem Muhacirlerden, hem de Ensâr'dandır. *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve bu savaşta Süfyân b. Abdüşems es-Sülemî ile karşılaşmış, ona iki büyük darbe vurarak vücudunda iki büyük yara açmış ve Süfyân o anda perişan olmuştur.

Bu şekilde bir sene boyunca yarası devam etti. Sonra da ölüp gitti. O da el-Abbâs b. Ubâde'ye çok sayıda darbeler indirmişti. Safvân b. Ümeyye şunu söylerdi: "İbn Kavkal'ı, yani el-Abbâs b. Ubâde'yi *Uhud* savaşında ben öldürdüm." Muhtemelen her ikisi onu müştereken öldürmüşlerdir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Muhammed ez-Zaferî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet

etti. Yine Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Harâm b. Osman'dan, o da Câbir'in iki oğlundan şöyle dediklerini rivayet etti:

el-Abbâs b. Ubâde b. Nadle, altı kişilik bir grup halinde *Mekke*'ye gidip Resûlullah'ın (sas) yanında Müslüman oldular. Bunlar, Ensâr'ın ilkleridir. Bu konuda onları geçen kimse yoktur.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu altı kişilik grup hakkında verilen bilgi, bizim nazarımızda da mutebedir. Bunlar Ensâr'dan olup Resûlullah (sas) ile ilk buluşan kimselerdir. Müslüman olmuşlardır ve bu konuda icma vardır.

691. Ebû Hayseme ﴿أبو خيشمة﴾

Adı Mâlik b. Kays b. Sa'lebe b. el-Aclân b. Zeyd b. Ganm b. Sâlim.

Hayseme ve el-Hakem adında iki çocuğu olup anneleri, Amre bt. Mâlik b. el-Hâris b. Ubeyd b. Mâlik b. Sâlim b. Ganm b. Avf b. el-Hazrec'tir. Sâlim'in adı el-Hublâ'dır.

Hayseme, *Uhud* ve diğer bütün savaşlara iştirak etmiştir. Resûlullah (sas) *Tebûk*'e çıktığında onunla bu sefere katılma konusunda on gün gecikmişti. Bu esnada sıcak bir günde evlerinin bahçesindeki çardakta hanımlarının orayı suyla serinlettiği bir ortamda ve içmek için soğuk su ve hazırlanmış olan yemeği getirdikleri bir anda “Sübhane Allah! Resûlullah (sas), geçmiş ve gelecek günahları affolunduğu halde şu anda güneş ve sıcak rüzgar altında silahını omuzuna atmış haldeyken Ebû Hayseme serin gölgede oturmakta, kendisine yemek hazırlanmış ve yanında da iki güzel eşi var! el-İnsaf! Olacak şey değil! Allah'a yemin olsun ki, hiç birinizin gölgesi altında oturmayacağım. Gidip Resûlullah'a varmadıkça da sizinle konuşmayacağım. Yola çıkıp Resûlullah (sas) *Tebûk*'teyken kendisine ulaştı. İnsanlar “Yolda binek üzerinde biri geliyor.” dediklerinde Resûlullah (sas) “*Ebû Hayseme olsun!*” dedi. İnsanlar da “Gelen Ebû Hayseme'dir.” dediler. Yanlarına vardığında Resûlullah (sas) “*Olur mu bu, ey Ebû Hayseme?*” deyip onu kınadı. Ebû Hayseme vaziyetini anlatınca Resûlullah (sas) ona hayır dileyip dua etti.

KAVÂKİLE’NİN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

692. *Yezîd b. Sa’lebe* ﴿يزيد بن قيس﴾

[Yezîd b. Sa’lebe] b. Hazme b. Asram b. Amr b. Ammâre b. Mâlik b. Amr b. Bükeyr b. el-Kuşeyr b. Temîm b. Avzümenât b. Tâc b. Teym b. Îrâşe b. Âmir b. Ubeyle b. Kasmîl b. Ferrân b. Belî b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ’a.

Abdurrahman’ın babası olup hepsi de her iki *Akabe* biatinde bulunmuştur. *Mekke*’ye gidip de İslâm’a giren Ensâr’dan sekiz kişilik grupta yer alan kimselerden olduğu söylenmiştir. Yezîd b. Sa’lebe *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

693. *Sa’d b. Ebû Sa’d* ﴿صعد بن أبي سعد﴾

[Sa’d b. Ebû b. Sa’d] b. Mürey. Kavâkile’nin müttefiği olup *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

**BENÎ SELİME B. SA'D B. ALİ B. ESED B.
SÂRİDE
B. TEZİD B. CÜŞEM B. EL-HAZREC'TEN
OLANLAR**

694. Amr b. el-Cemûh ﴿الفضل بن العباس﴾

[Amr b. el-Cemûh] b. Zeyd b. Harâm b. Ka'b b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi, Selimeoğulları'ndan Rühm bt. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd'dır.

Mu'âz ismindeki çocuğu hem *Akabe* biatinde bulunmuş ve hem de *Bedir* ehlindendir. Mu'avviz ve Hallâd adındaki çocukları da *Bedir* ehlindendir. Hallâd, *Uhud* savaşında şehid düşmüştür. Hind adında bir kızı da vardır. Bunların anneleri Hind bt. Amr b. Harâm b. Sa'lebe b. Harâm olup Selimeoğulları'ndandır. O, Abdullah b. Amr b. Harâm b. Ebû Câbir b. Abdullah'ın kızkardeşidir. Abdurrahman isminde bir çocuğu da vardır. Onun annesi, Beşâşe bt. Hilâl b. Amr b. Sa'd olup Süleyym b. Mansûroğulları'ndandır.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Sâbit b. el-Bünânî haber verdi. O da İkrime'den şunu rivayet etti:

Amr b. el-Cemûh'un evinde Menâf adında bir putu vardı. Mus'ab b. Umeyr, *Medine*'ye geldiğinde insanlara Kur'ân'ı ve İslâm'ı öğretiyordu. Amr b. el-Cemûh, Müslüman olanlara haber gönderip "Bize getirdiğiniz bu şey nedir?" dediğinde, onlar "Şayet istersen sana gelir ve Kur'ân okuruz." dediler. Amr bunu kabul edip de bir gün için sözleşince Müslümanlar gittiler ve yanında Kur'ân okudular. Kur'ân'ı Mus'ab okumuştı. Okuduğu ayetler de şunlardı: "***Elif. Lâm. Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.***"^[363] Mus'ab, Allah'ın dilediği miktarda okudu.

Amr, bunun üzerine "Şüphesiz ki kavmimizle karşı karşıya geleceğiz." dedi. O, Selimeoğulları'nın reisiydi. Sonra dağıldılar. O da kalkıp Menâf

adlı putunun yanına gitti ve “Ey Menâf! Bil ki, kavmimiz senden başkasını istiyor. Bunda bir kötülük görüyor musun?” dedi. Sonra da kılıcını kuşanıp ihtiyaç gidermek için dışarı çıktı. Fakat ailesi kılıcı elinden aldı. Daha sonra dönüp de eve gelince kılıcını göremedi. Bunun üzerine “Ey Menâf! Yazıklar olsun sana! Kılıcım nerede? Allah’a yemin olsun ki, keçi inatlığı var bu işte! Allah’a yemin olsun ki, Ebû Ci’âr için yarın pek hayırlı olmayacak!” dedi. Sonra da ailesine, “Ben *Medine*’nin yukarısındaki yerime gidiyorum. Menâf’a iyi bakın! Şüphesiz ki, ben Menâf için kötü günler bekliyorum.” dedi. O gidince ailesi o putu alıp parçaladıktan sonra bir köpek leşine bağlayıp bir kuyuya attılar. Amr eve dönünce ailesinin halini sordu. Onlar da “Ey efendimiz! İyiyiz. Allah evimizi bize geniş kılsın. evimizi pislikten arındırsın!” karşılığını verdiler. Bu sözler üzerine Amr, “Allah’a yemin olsun ki, sizleri benden sonra Menâf’a bir kötülük yapmış halde görüyorum.” deyince onlar da “İşte efendimiz! Bak kuyunun içinde.” dediler. Gidip bakınca onu, köpek leşine bağlamış olduklarını gördü. Daha sonra kabilesine mensup insanları çağırıldı. “Sizler benim tabi olduğuma tabi değil misiniz?” diye sorunca onlar da “Tabii ki, sen bizim efendimizsin.” dediler. Bunun üzerine o da “Şüphesiz ki ben de Muhammed’in getirdiğine iman ettiğim hususunda sizleri şahid kılıyorum.” dedi.

Uhud savaşında Resûlullah (sas) ashâba, “*Haydin! Genişliği yer ve gökler arası kadar olan ve muttakiler için hazırlanmış olan Cennet’e!*” buyurunca Amr, topal ayağıyla kalkarak “Allah’a yemin olsun ki, ben bu Cennet’e hazırım!” dedi ve öldürülünceye dek savaştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Âsım b. Ömer b. Katâde’den şöyle dediğini rivayet etti:

Medine’den yetmiş kişi *Akabe*’ye gelip de Müslüman olunca geride kabileleri olan Evs ve Hazrec’e mensup kimseler putlara tapar vaziyette şirk üzere kalmışlardı. Amr b. el-Cemûh da şirk üzere kalanlardandı. Kabilesinin eşrafından olup Menâf isminde bir putu vardı ve onu tazim edip temizliğine önem verirdi. Selimeoğulları, Amr’ın kabilesi içindeki şerefinden dolayı kurbanlarını bu putun önünde keserlerdi. Bu sırada Selimeoğulları’nın gençleri Müslüman olmuşlardı. Mu’âz b. Cebel, Abdullah b. Üneys, Kutbe b. Âmir b. Hadîde ve Sa’lebe b. Aname bunlardandı. Bunlar Amr’ı gözetleyip gece vakti olunca onun putunun

olduğu yere girer ve alıp pislik için kullanılan bir çukura atarlardı. Sabah olunca Amr bu durumu görünce kızar ve daha sonra da alıp yıkayarak güzel kokular sürerdi. Gençler ertesi gün bunu tekrar yaptılar. Amr bu durumla çokça karşılaşmaya başlamış ve bir gün yine putunun kuyuda bir leşe bağlı olduğunu görmüştü. İçinde bulunduğu kötü vaziyetin farkına vardı. Böyle bir günde Kutbe b. Âmir b. Hadîde'nin yanına geldi ve ona "Senin gibi başımızda efendi olarak bulunan bir adam böyle yaparsa durum nice olur? Sen bu odun parçasının akledip herhangi bir şeye mani olacağını zannediyor musun? Be adam, bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur, onun şeriki olmayıp Muhammed onun kulu ve elçisidir." dedi.

Abdullah b. Amr b. Harâm onunla karşılaşp şunu söyledi: Ey kabilesinin efendisi! Benim sana söyleyeceğim şey, gördüğün şeyi akletmendir. Elinle yaptığın şeye tabi olmak da neyin nesi? Bil ki sana şunu hatırlatmak isterim: Yapacağın şey kabilenin uğrunda öldüğü şeyde, senin de ölmendir." Ebû Câbir konuşmasına daha devam ediyordu ki Amr o sırada Müslüman oldu. Amr'ın Müslüman olması kavmi için bir bereket oluvermişti. Selimeoğulları'ndan Müslüman olmayan kimse kalmadı. Daha sonra Allah'ın (c) kendisine hidayet vermesiyle basireti açılmış ve anlayış elde etmiş; Allah'ın onu sapıklıktan kurtarmasından dolayı şiirler söylemişti:

Hamdolsun Allah'a O'dur iyilikler ihsan eden...

Bağışta bulunan, Rezzâk ve Deyyân olan...

*O ki, kurtardı beni öncesinden,
Kabirlerin karanlığına girmeden,*

*Allah'a yemin olsun ki, ey put!
Şayet ilah olsaydın şu kuyuda köpeklerin leşiyle olmazdın.*

*Öf olsun senin gibi ilaha ki, hizmet edilmektesin!
İşte şimdi denedik seni, gördük ki kötülüğe engel olamamaktasın.*

*Aynı şekilde şu şiir de Amr b. el-Cemûh'a aittir:
Geçmişimden dolayı Allah'a tövbeler olsun!*

*Sığınırım Allah'a ateşinden,
Hamderim Rabbime nimetlerini anarak...*

*Şu Beyt-i Harâm'ın ve taşlarının ilahına bağlanarak,
Sübhanallah derim hatalarım miktarınca...*

*Gökteki damlalar ve sağanaklar sayısınca,
Hidayet verdi bana, zulmetteyken ben...
Menâf putuna ve taşlarına müttefik olup bağlanmışken ben...*

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim anlattı. O Amr b. Dînâr'dan rivayet etti. Yine bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bana Fıtr b. Halîfe ve el-Mes'ûdî anlattı. Onlar da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti. Yine bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da Muhammed b. el-Münkedir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), “*Ey Selimeoğulları! Efendiniz kimdir?*” buyurunca onlar da “*Ced b. Kays'tır, fakat onu cimri biri olarak görüyoruz.*” dediler. Resûlullah (sas) Bunun üzerine şunu söyledi: “*Hangi ilaç cimriliği tedavi eder ki? Bilakis efendiniz kıvrıcık beyaz saçlı Amr b. el-Cemûh'tur.*” buyurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Amr b. el-Cemûh, *Bedir* savaşına katılmamıştır. Ayağı topal bir adamdı. Resûlullah (sas), *Uhud* savaşına çıkacağı sırada oğulları Amr'ın savaşa gitmesine engel oldular. Şunu demişlerdi: “Allah senin özrünü kabul edecektir. Senin hastalığın var.” Bunun üzerine Amr kalkıp Resûlullah'a giderek şunu söyledi: “Ya Resûlullah! Oğullarım seninle savaşa gelmeme mani olmaktadır. Allah'a yemin olsun ki, şu sakat ayağımla Cennet'te yürümek istiyorum.” Resûlullah (sas), “*Allah senin özrünü kabul edecektir. Sana cihad farz değildir.*” deyip evlatlarına da “Onu bundan men etmeyin. Belki de Allah onu şehadetle rızıklandıracaktır. Onu serbest bırakın!” buyurdu. Eşi Hind bt. Amr b. Harâm ise şunu söyledi: “Onu hâlâ, kalkanını almış, arkasını dönmüş gidiyor ve ‘Ey Allah'ım! Beni, Selimeoğulları'nın *Hurbâ*'daki^[364] şu evlerine geri dönderme!’ der halde görür gibiyim.”

Ebû Talha dedi ki: “Müslümanlar savaş alanında belirip de saldırıya geçince Amr b. el-Cemûh'a baktım. Öndeki birliğin içindeydi. Ayağındaki topallığı hâlâ gözlerimin önündedir. Şunu söylüyordu: ‘Allah'a yemin olsun ki ben, Cennet'i özlemiş bulunuyorum.’ Sonra oğlu Hallâd'a baktım. O da babasının izinden gitti ve birlikte öldürüldüler.”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Sa'îd b. Mesrûk'tan, o da Müslim b. Subeyh'ten naklederek şunu rivayet etti:

Amr b. el-Cemûh, oğullarına “Sizler, *Bedir* günü beni Cennet'ten menettiniz. Şayet savaşa katılsaydım muhakkak surette Cennet'e girerdim.” demişti. Bu söz Ömer'e ulaşınca, onunla karşılaştığı bir sırada “Sen şöyle şöyle diyen kimsesin.” deyip ona sözünü hatırlatmıştı. *Uhud* savaşı sırasında Ömer şunu söyledi: “Onu görmekten başka bir şey düşünmüyordum. Onu aradım ve öndeki birliğin içinde olduğunu gördüm.”

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî anlattı. O Süheyl b. Ebû Sâlih'ten, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “*Amr b. el-Cemûh ne iyi adamdır!*”

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı: Abdullah b. Amr [b. Harâm] ve Amr b. el-Cemûh tek kefene konulup aynı kabre defnedildiler.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a el-Mâzinî'den şunu rivayet etti:

Ona da bildirildiğine göre Ensâr'ın Selime kabilesinden olan Amr b. el-Cemûh ve Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kabirleri sel sularından dolayı zarar görmüşlerdi. Her ikisi de bir kabirdeydi. Her ikisi de *Uhud* savaşında şehid düşenlerdendi. Kabirleri de sel sularına açık bir yerdeydi. Başka bir yere nakledilmek için kabirleri açıldığında cesedlerinde herhangi bir değişimin olmadığı görüldü. Daha dün ölmüş gibiydiler. Biri savaşta yara almıştı ve elini yarasının üzerine koymuş halde defnedilmişti. Taşınma sırasında eli yarasının üzerinden kaydı ve nakilden sonra tekrar aynı şekle getirildi. *Uhud* savaşıyla mezarlarının nakledilmesi arasındaki süre kırk altı seneydi.

[Ebû Katâde] b. Rib'î b. Beldeme b. Hunâs b. Sinân b. Ubeyd b. Adî b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi ise Selimeoğulları'ndan Kebşe bt. Mutahhir b. Harâm b. Sevâd b. Ganm'dır.

Ebû Katâde'nin isminde ihtilaf vardır. Muhammed b. İshâk "Hâris b. Rib'î" derken, Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî ve Muhammed b. Ömer ise "Nu'mân b. Rib'î", başkaları da "Amr b. Rib'î" demiştir. Ebû Katâde'nin şu çocukları vardır: Abdullah ve Abdurrahman. Bunların anneleri Sülâfe bt. el-Berâ b. Ma'rûr b. Sahr b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd olup Selimeoğulları'na mensuptur. Sâbit, Ubeyd ve Ümmü'l-Benîn isimli çocukları ise ümmü veleden dünyaya gelmişlerdir. Ümmü Ebân isimli çocuğunun annesi ise Ezd kabilesindendir. Ebû Katâde *Uhud*, *Hendek* ve bunlardan sonra vuku bulan diğer savaşlara Peygamber (sas) ile beraber iştirak etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde anlattı. O annesinden, o babasından, o da Ebû Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Zû Karad seferi esnasında Resûlullah (sas) beni yakalayıp baktı ve "Allah'ım! Onun saçlarına ve yüzüne bereket ver." buyurdu. Bana sonra da "Yüzün felah bulsun!" deyince ben de "Senin de yüzün ya Resûlullah!" dedim. Bana "Mes'ade'yi sen mi öldürdün?" diye sorunca, "Evet!" dedim. "Yüzündeki bu şey de nedir?" diye sorunca, "Bana atılan bir ok izi ya Resûlullah!" dedim. Bana "Yaklaş!" deyince yaklaştım. O yaraya tükürdü. Bundan dolayı o yara ne beni rahatsız etti, ne de iltihap tuttu.

Ebû Katâde yetmiş yaşında öldü, fakat onbeşinde bir delikanlı gibiydi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'tan, o da Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) gelmesi için Ebû Katâde'ye haber göndermiş. O sırada kendisine "Geliyor!" denilince gecikmesi üzerine yine haber göndermiş, fakat yine "Geliyor!" denilince bu bir sefer daha tekrarlamış. Bunun üzerine Resûlullah (sas) "*Gelince onun başını tıraş edin!*" demiş. Ebû Katâde çıkıp gelince "Ya Resûlullah! Bu seferlik beni serbest bırak. Allah'a yemin olsun ki, seni razı edecek bir iş yapacağım!" demiş ve daha o savaşta ilk karşılaştığı şey, müşriklerin başı Mes'ade'yi öldürmek olmuş.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Hadred el-Eslemî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Katâde'yi on beş kişilik bir birlikle *Necid* bölgesine doğru Gatafân üzerine bir seriyyeye gönderdi. Ben de onlarla beraberdim. Bu, Hadire seriyyesidir. Hicretin 8. senesinde Şaban ayında oldu. Sert şekilde saldırıya geçti. Bazı kimseleri esir aldık ve kumaşlardan oluşan mallar elde ettik.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd b. Kusayt anlattı. O babasından, o Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Hadred'den, o da babasından şöyle dediğini aktardı:

Resûlullah (sas) (Mekke üzerine) Fetih gazvesine yönelince *Batnu İdam*'a^[365] bir seriyye gönderdi. Bu sırada komutanımız Ebû Katâde idi. Bunu da insanlar, “Resûlullah (sas) bu yöne doğru yöneliyor.” haberini yayıp böyle zannetmelerini sağlamak için yapmıştı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr anlattı. O Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Katede'yi namaz kılarken saçlarının uzunluğunun onu rahatsız ettiğini görmüş ve onları kesmek istemiş. Bunun üzerine Ebû Katede, “Ya Resûlullah! Şayet bundan vazgeçersen seni razı edecek bir amel işlerim.” deyince, Resûlullah da bundan vazgeçmiş. Mes'ade el-Fezârî, Medinelerin otlaklarına saldırmıştı. Ebû Katede bineğine atlayarak Mes'ade'yle karşılaştı ve onu öldürdü. Cesedini de kendi hırkasına sardı. İnsanlar cesedin yanına vardıklarında, “Bu Ebû Katede'nin hırkasıdır” dediler. Hırkayı kaldırıp da baktıklarında Mes'ade el-Fezârî'nin cesediyle karşılaştılar.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Zeyd anlattı. O Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet etti:

Ebû Katâde savaş mevkiine yönelince şu beyti okumuş:
*Ordular savaş için toplandığında,
Savaşmazsam şayet kesin saçımın lülelerini...*

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Katâde el-Ensârî, Resûlullah'a (sas) "Benim uzun saçlarım var, onları tarayayım mı?" deyince Resûlullah (sas), "Evet, ona ikramda da bulun." dedi. Ebû Katade belki de saçını, sırf Resûlullah (sas) "Ona ikramda bulun" buyurduğundan dolayı, günde iki defa yağla besliyordu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o Ömer b. Kesîr b. Eflah'tan, o Ebû Katâde el-Ensârî'nin mevlası Ebû Muhammed'den, o da Ebû Katâde el-Ensârî es-Selimî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile beraber Huneyn savaşına çıkmıştık. Düşmanla karşılaşmıştık. O sırada Müslümanlar savaş meydanında dolaşıyordu. O esnada müşriklerden birinin bir Müslümanın üzerine çullandığını gördüm. Sonra dolaşıp arkadan yanına varmak istedim. Adama omuz hizasından vurdum. Adam üzerime doğru geldi ve beni alıp öyle bir çekti ki, ölümün kokusunu o anda hissettim. Sonra adam can verince beni bıraktı. Daha sonra Ömer b. el-Hattâb'ın yanına vardım ve insanların ne durumda olduğunu sordum. Bana "Allah'ın emrettiği şekilde!" dedi. Daha sonra insanlar savaş meydanından dönüp geldiler. Resûlullah (sas), "Kim birini öldürüp bu konuda delil gösterirse ondan elde ettikleri kendisininindir." deyince ben ayağa kalktım ve "Kim benim için şahitlik edecek?" diye sordum ve oturdum. Resûlullah (sas) "Elinde delilin var mı?" diye sorunca ayağa kalktım. Bana "Ne delilin var?" diye sorunca ben de olayı ona anlattım. O sırada topluluktan biri "Ya Resûlullah! Doğru söyledi. Öldürülen adamın eşyaları benim yanımda, Bu konuda onu razı edin!" dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir es-Sıddîk söze karışıp "Allah ve Resûlü uğruna çarpışan aslanlardan bir aslana, Allah öldürdüğü kimsenin eşyasını vermez mi?" dedi. Resûlullah (sas) "Doğru söyledi. Eşyaları ona ver." dedi. Adam onları bana verdi. Ben de zırhı satıp onunla Selimeoğulları mahallesinde bir bostan satın aldım. Bu benim İslâmî dönemde elde ettiğim ilk mal idi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o Ömer b. Kesîr b. Eflah'tan, o Ensâr'dan Ebû Muhammed isminde bir adamdan, o da Ebû Katâde'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Katâde'nin öldürdüğü bir adamın eşyasını ona ganimet olarak verdi.

Bize Affân b. Müslim ve Kesîr b. Hişâm haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti: Kesîr konuşmasında şunu söyledi:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “Kim bir kâfiri öldürürse ondan elde ettiği mallar kendisinindir.” Onu dileyenler, “Hepsi mi?” deyince o da şunu anlattı: Ebû Katâde Huneyn gününde “Ya Resûlullah! Ben bir adama omuzunun üst tarafından vurdum. Üzerinde de bir zırh vardı. Fakat zırhı almakta geç kaldım.” dedi. O sırada bir adam ayağa kalkarak, “Onu ben aldım. Bu konuda onu razı edin. O zırh bana bana verildi” dedi. Resûlullah'tan (sas) bir şey istendiğinde onu ya verir ya da ses çıkarmazdı. O sırada Resûlullah (sas) susunca Ömer, “Allah onu sana verip de aslanlarından bir aslanı da (hakettiği) ganimetten mahrum edecek değildir” dedi. Resûlullah (sas) bu söze güldü ve “Ömer doğru söyledi.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd el-Laysî anlattı. O el-A'rec'ten, o Abdullah b. Ebû Katâde'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Huneyn savaşı esnasında bir adama kılıçla vurdum ve öldürdüm. Bir adam geldi ve üzerindeki zırhı aldı. Ben de bu meseleyi Resûlullah'a götürdüm. Resûlullah (sas) benim lehime karar verdi. O zırhı Hâtub b. Ebû Belta'a'ya yedi ukıyye karşılığında sattım.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Esîd b. Ebû Esîd el-Berrâd'dan, o da annesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Biz, Ebû Katâde'ye, “Sana ne oluyor Huneyn gününde “Resûlullah'tan söz aktarmıyorsun?” dediğimizde şunu söylemişti: “Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işitmiştim: ‘Kim kasten benim adıma yalan söz aktarırsa ateşten yatacağı yeri hazırlasın.’ Resûlullah (sas) bunu söylerken elini yere sürüyordu.”

Bize Hişâm b. Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlattı; dedi ki:

Ömer, Ebû Katâde'yi savaşa gönderince Ebû Katâde, Fars kralını, bizzat öldürmüştü. Kralın üzerinde 15.000 dirhem değerinde bir kemer vardı. Ömer bunu Ebû Katâde'ye ganimet olarak verdi.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katn haber verdi. O İbn Ebû Zi'b'den, o da Osman b. Ubeydullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bizler küttâbta^[366] okuma-yazma öğrendiğimiz bir sırada Ebû Katâde'nin sakalını safran ile boyadığını görmüştük.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Ebû Katâde şunu anlattı:

Ebû Katâde ipek-yün karışımı elbise giyerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Ubeydullah b. Ebû Katâde anlattı; dedi ki:

Ebû Katâde, Medine'de hicrî 54 senesinde yetmiş yaşında vefat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Katâde'nin çocukları ve bizim beldenin ahalisi arasında Ebû Katâde'nin Medine'de vefat ettiğine dair bir ihtilafa rastlamadım.

Kûfeliler onun Kûfe'de vefat ettiğini ve cenaze namazını Ali'nin kıldırıldığını rivayet etmişlerdir. En doğrusunu Allah bilir.

Bize Ya'lâ b. Ubeydullah ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid anlattı. O da Musa b. Abdullah b. Yezîd el-Ensârî'den rivayet etti:

Ya'lâ konuşmasında "Ali yanımızda geldi." derken, Abdullah b. Nümeyr ise "Ebû Katâde'nin cenaze namazını Ali kıldırdı ve yedi tekbir getirdi." dedi.

[Câbir b. Abdullah] b. Amr b. Harâm b. Sa'lebe b. Harâm b. Ka'b b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Ebû Abdullah olarak künyelenirdi. Annesi ise Enîse bt. Anme b. Adî b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime'dir.

Câbir b. Abdullah'ın, Abdurrahman ve Ümmü Habîb adındaki çocuklarından, Ümmü Habîb'in annesi Evs kabilesinden Süheyne bt. Mes'ûd b. Evs b. Mâlik b. Sevâd b. Zafer'dir.

Bundan başka Muhammed b. Câbir ve Hamîde adında çocukları da vardır. Hamîde'nin annesi Ümmü'l-Hâris bt. Muhammed b. Mesleme b. Seleme olup Evs kabilesinden el-Hâriseoğulları'na mensuptur. Meymûne bt. Câbir'in annesi ise ümmü veledir.

Câbir b. Abdullah, Ensâr'dan yetmiş kişiyle beraber *Akabe* biatine katılmış ve o sırada yaşları en küçük olan kimse oydu. *Bedir* savaşına katılmak istemiş; fakat babası onu dokuz kardeşine sahip çıksın diye geride bırakmıştı. Aynı şekilde *Uhud* savaşında da onu evde bırakmıştır. Fakat bundan sonraki tüm savaşlara iştirak etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bizler, Câbir b. Abdullah'a, "Resûlullah (sas) kaç savaş yaptı?" diye sorunca şunu söyledi: "Bizzat katıldığı yirmi yedi savaş yaptı. Bunların on yedisine ben de onunla katılıp savaştım. Babam *Uhud*'da öldürülünceye dek savaşlara katılamadım. Çünkü kardeşlerime bakmam için beni geride bırakıyordu. Dokuz kardeşim vardı. Resûlullah (sas) ile katıldığım ilk savaş *Hamrâülesed* gazvesi oldu ve onun son savaşına kadar da katıldım."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Müslim el-Cühenî anlattı. O Ebû Atîk'ten, o da Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, *Müreysi* gazvesinde Abdullah b. Revâha'nın yoldaşıydım.

Bize Muhammed b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Ebû Süfyân'dan, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti: "Ben, *Bedir* ehlinin çocuk yaşta olanlarından idim." Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bu durumu Muhammed b. Ömer'e söyleyince şunu dedi: "Bu, *Irak* ehlinin Câbir ve Ebû Mes'ûd el-Ensârî hakkındaki yanlış bir rivayettir. Onları *Bedir*'e katılanlar arasına katıyorlar. Bunu Musa b. Ukbe, Muhammed b.

İshâk ve Ebû Ma'ser rivayet etmemiştir. Siyer rivayet eden başka herhangi bir kimse de bunu aktarmış değildir.

Bize Abdullah b. Nümejr haber verdi. O Mücâlid b. Sa'îd'den, o Âmir eş-Şa'bî'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Babam Uhud savaşında öldürölünce Resûlullah (sas) beni çağırıp “Dirhemleri sever misin?” diye sorunca “Evet!” dedim. Resûlullah (sas), “Eğer bana dirhemler gelseydi sana şöyle şöyle verirdim.” dedi. Fakat Resûlullah (sas) bana [vadettiği paraları] vermeden önce vefat etti. Ebû Bekir halife olunca Bahreyn'den ona mallar gelince beni aradı ve “Resûlullah'ın (sas) dediği gibi al!” dedi. Her iki avucumla aldım. Üçüncü alışım da daha az aldım. Ben “Sayın bakalım ne kadar olduğunu?” dediğimde iki katını verdiler. Bunlar sayılınca 750 dirhem olduğu görüldü. Bunun iki mislini daha verdiler.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir'in huzuruna Bahreyn'den gelen bir mal konulunca, “Kimin Resûlullah'tan (sas) bu konuda aldığı bir söz varsa yanıma gelsin.” dedi. O sırada Câbir b. Abdullah geldi ve ona üç defa avuçlanarak verildi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o Ebü'l-Mütevekkil'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şunu rivayet etti:

Bir defasında Resûlullah (sas) Tebûk seferi sırasında Câbir'e uğradı. O esnada Câbir'in devesi hastalanmıştı. Resûlullah (sas) “Ey Câbir meselen nedir?” diye sorunca Câbir “Devem hastalıktan titrediği için hareket edemiyor.” dedi. [Câbir] dedi ki: Resûlullah (sas) dua etti ve sonra devenin arka tarafına geçip seslice bağırdı. Daima gelip böyle yaptı. Daha sonra gelip “Deve ne yaptı?” diye sorunca aynı şekilde olduğunu söyledim. Yine deveye seslice bağırdı. Daha sonra tekrar gelip sordu. Bu şekilde devenin yanına geliyordu. Bana “Onu kaç a aldın?” diye sorunca on üç dinara aldığımı söyledim. “Bana aynı değere sat ve Medine'ye dönünceye kadar da sen yararlan.” deyince kabul ettim. Medine'ye vardığımda deveye gem

vurdum ve alıp Resûlullah’a (sas) götürdüm. Bana devenin ücretini de deveyi de verdi.”

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb anlattı. O Ebü’z-Zübeyr’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) yanıma geldiği bir sırada devam bana zorluk çıkarmıştı. Resûlullah (sas) dua etti. Sonra bana “Bin!” dedi ve elindeki değnekle deveyi dürttü. Deve sıçrayınca, bana “Sıkı tutun!” dedi. Böyle olunca Resûlullah’ın (sas) ne dediğini anlamak maksadıyla, durması için devenin yularını sıkıca çekiyordum. Resûlullah (sas) yanıma geldi ve “*Deveni bana satmaz mısın ey Câbir?*” diye sorunca ben de “Beş ukıyyeye satarım; fakat *Medine*’ye kadar da binerim!” dedim. *Medine*’ye kadar binmemi kabul etti. *Medine*’ye ulaştığımızda yanına gittim bana beş ukıyye verdi. Fiyatı da bir kırıat^[367] artırdı ve [deveyi] daha sonra bana hibe etti.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zeyd b. Eslem anlattı. O babasından şöyle dediğini rivayet etti: Câbir b. Abdullah dedi ki:

Devem bana proplem çıkardığı bir esnada Resûlullah (sas) yanıma uğradı. Ben deveme vuruyordum; fakat hiç kımıldamıyordu. Resûlullah (sas) bana “Bin!” deyince “Ya Resûlullah! Bana kalırsa yürümeyi tercih ederim.” dedim. Fakat binmemi emredince bindim. Ben binmeden önce devenin arkasına ve yüzüne su serpti. Deveme bindim ve değnekle vurdum. Deve harekete geçince az kalsın düşecektim.

Bize Vekî haber verdi. O Şu’be’den, o Muhârib’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

O -yani Resûlullah (sas)- benden iki deve satın aldı. Onlara değer biçti; fakat bana fazlasıyla ödedi.

Bize Vekî haber verdi. O Mes’ûd’dan, o Muhârib es-Sedûsî’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) bana bir borcu vardı. Onu bana fazlasıyla ödedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ebü’z-Zübeyr’den, o da Câbir’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) devemin hastalandığı gecede benim için yirmi beş defa istiğfarda bulundu.

Bize Yahya b. Âdem ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O el-Esved b. Kays’tan, o Nübeyh’ten, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bize geldiğinde eşimi, “Resûlullah’tan bir şey isteme.” diye tenbihledim. O da “Resûlullah (sas) buraya gelip gidecek ve biz de bir şey istemeyeceğiz, öyle mi?” dedi ve “Ya Resûlullah! Bana ve eşime dua et!” sözlerini söyledi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “Allah sana ve eşine hayırlar versin.” dedi. Kabîsa sözlerinde “Onlar Resûlullah’ın arkası sıra yürüdüler” demiştir. Resûlullah (sas) da “Önümde yürüyün ve arkamı meleklerle bırakın” dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Ebü’z-Zübeyr’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir defasında hastalanmıştım ve o sırada yanımda yedi kız kardeşim vardı. Bu esnada Resûlullah (sas) yanıma geldi ve yüzüme üfürünce kendime geldim. Resûlullah’a (sas) “Ya Resûlullah! Malımın üçte ikisini kız kardeşlerime vasiyet etmeyeyim mi?” diye sorduğumda “Daha iyisini yap!” dedi. Ben “Pekiyi yarısını?” dediğimde yine “Daha iyisini yap!” dedi ve çıkıp gitti. Fakat sonra geri dönüp geldi ve “Ey Câbir! Senin bu ağrıdan öleceğini görüyorum. Allah (c) bu konuda emir inzal buyurmuş ve kızkardeşlerine vereceğin miktarı beyan etmiş. Onlara üçte ikisini takdir etmiş” dedi. Câbir, “Senden fetva isterler. De ki: **Allah, babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor...**”^[368] ayeti benim hakkımda indi.” demiştir.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığımda gelip beni ziyaret ederdi. Bu sırada miras ayeti benim hakkımda nazil oldu.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katn haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den Câbir'in şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığım sırasında beni ziyaret etti ve o sırada şuurum yerinde değildi. Abdest alıp abdest suyundan ya da abdest aldığı sudan yüzüme serpince kendime geldim. Resûlullah'a (sas) "Ya Resûlullah! Kızkardeşlerim bana mirasçı olacaklar." demem üzerine miras ayeti indi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da İbnü'l-Münkedir'den rivayet etti: O da Câbir'in şöyle dediğini işittim:

Hastalığım sırasında Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir yürüyerek yanıma geldiler. Beni baygın halde bulmuşlardı. Resûlullah (sas) abdest alıp abdest suyundan üzerime serpti. Kendime geldiğimde "Ya Resûlullah! Malım hususunda ne yapayım?" dediğimde miras ayeti ininceye dek bana bir şey demedi. ***"Senden fetva isterler. De ki: "Allah, babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor..."[369]***

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bana Leys b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ebü'z-Zübeyr anlattı. O da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir ihtiyacı için beni görevlendirdi. Bunu yerine getirip de yanına vardığımda namaz kılıyordu. Selam verdiğimde namaz kıldığından dolayı bana işaretle cevap verdi. Namazını bitirdiğinde beni çağırıp "Sen biraz önce bana selam verdiğinde namaz kılıyordum." dedi. Resûlullah (sas) o sırada doğuya doğru dönmüştü.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bana Leys b. Sa'd anlattı. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Biz Hudeybiye gününde 1.400 kişiydik. Resûlullah'a biat ettik. Ömer de Semüre ağacının altında Resûlullah'ın elini tutmuştu. Biz ölüm üzerine

değil, kaçmayacağımıza dair biat etmiştik.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Avâne anlattı; dedi ki:

Hudeybiye gününde kaçmayacağımıza dair biat ettik.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Husayn anlattı. O Sâlim b. Ebü'l-Ca'd ve Ebû Süfyân'dan, onlar da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir Cuma gününde bizler Resûlullah (sas) ile beraberken o sırada bir kervan geldi. insanlar Resûlullah'ı (sas) bırakıp kervana gittiler. Benimle beraber Resûlullah'ın (sas) yanında on iki kişi kalmıştı. Bunun üzerine Allah (c) şu ayeti indirdi: **“Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar...”**^[370]

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Dînâr anlattı. O Sa'îd b. Yezîd'den, o da Ebû Nadre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah Ashâb arasında “bilirkişi” idi. Onu, “bilirkişi” olarak Ömer b. el-Hattâb tayin etmişti.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı; dedi ki: Bana el-Velîd b. Kesîr anlattı. O Vehb b. Keysân'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Büsr b. Ertât, Medine'ye gelince insanlardan biat aldı. Selimeoğulları biat için geldiği sırada Câbir b. Abdullah orada değildi. Büsr, “Câbir gelmedikçe sizden biat almayacağım.” dedi. Câbir o anda Ümmü Seleme'ye gidip biat hususunu sordu. O da “(Sen gitmezsen) Ben bu biate razı olmayacağım! Hemen git ve biat et ki kanını bu sayede korumuş olasın.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o da Avf b. el-Hâris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ı *Medine*'de Abdülmelik'in yanına giderken gördüm. Abdülmelik ona merhaba edip yanına yaklaştırdı. Câbir, "Ey Mü'minlerin Emiri! Burası gördüğün gibi *Taybe*'dir ve bu ismi de Resûlullah (sas) vermiştir. Ahalisi zorluk içindedir. Şayet Mü'minlerin Emiri uygun görürse sıla-i rahimde bulunur, haklarına riayet eder ve gereğini yerine getirir." dedi. Fakat Abdülmelik bundan sıkıldı ve ondan yüz çevirdi. Bunun üzerine Câbir ısrar etmeye başladı. O sırada -Abdülmelik'in komutanı- Kabîsa, oğluna onu susturması için işarette bulundu. Câbir'in o zamanlarda gözleri görmüyordu. Câbir o esnada "Ne oluyor sana, bana ne yapıyorsun?" dedi. O da "Sus!" deyince Câbir sustu. Câbir oradan çıkınca Kabîsa onun elinden tutup, "Ey Ebû Abdullah! Şu kavim, insanların başına idareci oldu." dedi. Câbir de "Allah seni güzel şeylerle imtihan etsin. Sen yaptığından mesul değilsin. Arkadaşın da seni dinler." dedi. Kabîsa da "Dinler, ancak uygun gördüğünü yapar. Sana 5.000 dirhem verilmesini emretti. Bunu kullanır, istifade edersin." dedi. Câbir de bunu kabul etti.

Bize Ubeydullah b. Musa, el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

"Ben el-Haccâc'ın yanına gittiğimde ona selam vermedim." dedi. Ubeydullah b. Musa rivayetinde "Câbir onun arkasında namaz kılmazdı." demiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı; dedi ki: Bana Câbir b. Abdullah'ı gören biri anlattı:

Haccâc *Medine*'de Câbir'in eline de mühür vurdurmuştu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Übey b. Abbâs'dan, o da Sehl'den, o Sa'd es-Sâ'idî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Minâ'da olduğumuz bir sırada Câbir b. Abdullah'a idarecilerin ipek ve süslü elbiseler giydiklerini ve onların neler yaptıklarını haber verdik. O da "Keşke gözüm gittiği gibi kulaklarım da gitseydi de onlara dair bu haberleri ne işitseydim ne de bilseydim!" dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Mücemmi anlattı; dedi ki: Bize Ebü'z-Zübeyr şunu haber verdi:

Câbir b. Abdullah'ı tek parça elbiseye sarılmış halde namaz kılarken görmüş. Câbir ona, Resûlullah'ın (sas) tek kat elbiseye sarınarak namaz kıldığını haber vermiş.

Bize Muhammed b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Ebû Süleyman anlattı. O da Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah arkadaşlarına tek kat elbise içinde namaz kıldırması.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ı bir tek izar içinde ve üzerinde bunun dışında bir şey olmadığı halde namaz kılarken gördüm.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Hanîfe anlattı. O Atâ'dan şunu rivayet etti:

Ata, Câbir b. Abdullah'ı, üzerinde ne izar ne de dış bir elbise (rıda) olmaksızın, bir gömlek içinde namaz kılarken gördü.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Amr b. Dînâr'dan, o da Muhammed b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ı, gözlerini kaybettikten sonra, iki tarafını da birbirine kavuşturduğu bir elbise içinde namaz kılarken gördüm.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Medenî anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ın izarı ayak topuklarına ulaşmazdı. Ne izar ne de rıdanın yerde sürünmesini hoş görmezdi ve "Böyle yapanlar kibir sahibi kimselerdir." derdi. Câbir b. Abdullah'ın üzerinde beyaz bir sarık gördüm ve bunu arkadan sarkıtmıştı. Onu bir tek elbiseye sarınarak namaz kıldığını gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Gasîl anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den şunu rivayet etti:

Câbir b. Abdullah bize geldiğinde üzerinde iki aba vardı ve gözleri görmüyordu. Sakalını sarıya, saçınıysa koyu sarıya boyamıştı ve elinde de bir bardak vardı.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Hârice b. el-Hâris b. Râfi b. Mekîs anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ı başına bir beyaz ve içi pamukla örülmüş bir külâh giymiş olduğu halde gördüm.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer anlattı. O Vehb b. Keysân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ı ipek-yün karışımı elbise giyerken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Seleme b. Verdân haber verdi; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ı saç-sakalı beyazlamış halde gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn, Kesîr b. Hişâm, Yahya b. Abbâd ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ammâr b. Ebû Ammâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ı saç-sakalı beyazlamış halde gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. en-Nu'mân el-Ensârî anlattı; dedi ki: Bana Muhammed b. Küleyb b. Câbir anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah sakalını sarıya boyardı.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş anlattı. O Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana uğradığı bir sırada devam hastaydı. Ben de topluluğun en arkasında kalmış, deveyi sürüyordum. Resûlullah (sas) “*Devenin nesi var?*” diye sorunca “Hastadır ya da topallamıştır.” dedim. Devemin yularından tutup vurduktan sonra “*Haydi bin!*” dedi. Derken kendimi topluluğun en önünde gördüm ve devemi artık tutmaya çalışıyordum. *Medine*’ye yaklaştığımızda aileme gitmek için acele ettim. Resûlullah (sas) “*Ailene gece vaktinde gitme!*” dedi ve “*Evli misin?*” diye sorunca “Evet” dedim. “*Bekâr mı dul mu aldın?*” diye sorunca da dul aldığımı söyledim. “*Bâkire ile evlenip birbirinizle oynaşsaydınız ya!*” deyince ben de şunu söyledim: “Ya Resûlullah! Abdullah geride kızlar bıraktı. Ben de onlar gibi birisini alıp da aralarına katmak istemedim. Yetişkin bir kadınla evlenmek istedim.” Resûlullah (sas) sustu ve ne lehte ya da aleyte bir şey söylemedi. Sonra bana “*Bana bu deveni sat.*” dedi. Ben de “O senindir ya Resûlullah!” deyince “*Onu bana sat.*” dedi. Ben yine “O senindir ya Resûlullah!” dedim. Bunu çok tekrar edince ben de “Bir adama bir ukıyye altın borcum var. Bu miktarda bir karşılıkla deve senindir.” dedim. Resûlullah (sas) “*Evet!*” deyip kabul etti ve eve ulaşınca kadar kullanabileceğimi söyledi. Bilâl’i bana gönderip ona “*Bir ukıyye altını ver ve onu da arttır.*” demişti. Bilâl de bana bir ukıyye altın verip üzerine de bir kırat fazla verdi. Onu alıp bir keseye koydum ve “*Resûlullah’ın (sas) bana fazladan verdiği bu kıratı hiçbir şey benden ayırmayacak, hep yanımda kalacak.*” dedim. *Harre* savaşında Şam ordusu diğer insanlardan mallarını aldıkları gibi onu da alıncaya dek bende kaldı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân’dan, o Muhammed b. el-Münkedir’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) “*Bâkire biriyle mi yoksa dul ile mi evlendin?*” diye sorunca o “*Dul!*” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Bâkire ile evlenip oynaşsaydınız ya?*” buyurdu.

Bize Vekî haber verdi. O Süfyân’dan, o Muhammed b. el-Münkedir’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Evlendiğimde Resûlullah (sas), “*Kilimler edindiniz mi?*” diye sorunca “Ey Allah’ın elçisi, bize kilim nerden gelecek?” dedim. O da “*İnşaallah olacak!*” dedi.

Câbir dedi ki: Eşimin yanında bir kilim vardı. Ben ona “Onu benden uzaklaştır.” deyince o da “Resûlullah (sas) ‘İnşaallah olacak!’ dememiş miydi?” şeklinde karşılık verdi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Zekeriyâ anlattı. O eş-Şa’bî’den, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana ait olan deveye binmiş yolculuk yaptığım sırada devam bana sorun çıkardı. Ben de acele gitmesini istiyordum. Derken Resûlullah (sas) yanıma geldi ve deveye vurdu. Duada bulundu. Bunun üzerine deve misli görülmemiş bir şekilde yol aldı. Resûlullah (sas) “Onu bana bir ukıyye karşılığında sat!” deyince “Hayır!” dedim. Fakat tekrar “Onu bana sat!” deyince ben de bir ukıyye karşılığında sattım ve beni aileme götürünceye dek binme şartını koştum. Eve ulaşınca deveyi ona verdim. O da karşılığını ödedi. Oradan ayrılmak üzereyken beni geri çevirdi ve “Deveni almam için seninle pazarlık yaptığımı görmüşsündür. Deveni ve dirhemleri al, her ikisi de senindir.” dedi.

Bize Hişâm b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Akîl anlattı; dedi ki: Bize Ebü’l-Mütevekkil en-Nâcî anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah’ın yanına gidip, “Bana Resûlullah’tan (sas) gördüklerini anlat.” dediğimde şunları anlattı: Bazı seferlere Resûlullah (sas) ile beraber katıldım. (Ebû Akîl bunun gazve de olabileceğini söylemiştir.) Evlerimize dönüş sırasında Resûlullah (sas), “Kim ailesine erken ulaşmayı istiyorsa acele etsin.” dedi. Yola koyulduk. Ben orada benzeri olmayan alaca renkli deveme binmiştim. İnsanları geride bırakmışım. Bu durumdayken Resûlullah (sas) yanıma geldi ve “Ey Câbir deveni satmaz mısın?” dedi. Ben de “Olur ya Resûlullah!” deyince, bana “Al bu kırbacı ve sıkı tutun.” dedi. Kırbacı aldım, Resûlullah deveye bir tane vurdu. Deve sıçradı. Bir de baktım ki diğer develerin önündeyim. Medine’ye vardığımızda Resûlullah’a gittim. O sırada bazı sahâbîleriyle birlikte Mescid’e girdi. Ben de deveyi bağladıktan sonra Mescid’e girdim ve “Ya Resûlullah! İşte deven!” dediğimde çıkıp devenin etrafında bir tur attı ve “Deve devamızdır.” dedi. Birini gönderip altın ukıyyeler getirmesini ve bana vermesini emretti. Bana da “Ey Câbir, fiyat yeterli mi?” diye

sorunca “Evet ya Resûlullah!” dedim. Resûlullah (sas) o anda “*Deve de para da senindir.*” dedi.

Bize Ma’n b. İsa anlattı; dedi ki: Bize Bilâl b. Ebû Müslim anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah’ı gördüğümde alnında secde izi yoktu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Muhammed b. el-Aclân’dan, o da Osman b. Ubeydullah b. Ebû Râfi’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, Câbir b. Abdullah’ın bıyıklarını tamamen tıraş ettiğini gördüm.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmel anlattı. O Atâ b. Ebû Rebâh’tan şunu rivayet etti: Câbir b. Abdullah, âmâ haldeyken onlara imamlık yapardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Vehb anlattı. O Ebû Harmele’den, o da Abdullah b. Niyâr’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebân b. Osman, Câbir’in oğluna haber salıp “Babanız ölürse ben gelip namazını kıldırmayıncaya kadar defnetmeyin.” dedi. Babaları kuşluk vaktinde öldü ve Ebân gelip “Onu nereye defnedeceksiniz?” diye sorunca onlar da “Selimeoğulları’nın ölülerinin defnedildiği yere.” dedi. Yanında bir kefen de getirmişti. Câbir’in üzerinde bu kefenin kumaşından yapılmış bir cübbe görmüştüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hârice b. el-Hâris şunu anlattı:

Ebân b. Osman, Câbir’in vefatı sırasında oğluna haber gönderip “Ben gelinceye kadar bir şey yapmayın” demişti. Daha sonra Selimeoğulları mahallesine gelip cenaze namazını kıldırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde anlattı. O da Esîd b. Ebû Esîd’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebân b. Osman'ı Selimeoğulları mahallesinde Câbir b. Abdullah'ın cenaze namazını kıldırırken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Ubeydullah b. Süleym anlattı. O da Yezîd b. Rûmân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebân b. Osman'ı Selimeoğulları mahallesinde Câbir b. Abdullah'ın cenaze namazını kıldırırken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Amr es-Sema'î anlattı. O Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah öldüğü gün Ebân b. Osman'ı kızıl bir deve üzerinde gördüm. Ona öncülük eden bir hizmetçi delikanlı da vardı. Selimeoğulları mahallesine ulaştıklarında insanlar cenazeyi görmek için toplanmışlardı. Ebân orada Selimeoğulları'na namazı kıldırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ya'kûb anlattı. O da Şürahbîl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'ın cenazesinde bir buhurdanlık gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hârice b. el-Hâris anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ın cenazesinde bulundum. Ayakları kısmına bir hırka kondu ve üzerine su serpildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah 78 yılında vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hârice b. el-Hâris anlattı; dedi ki:

Câbir b. Abdullah hicrî 78 senesinde doksan dört yaşında vefat etti. O sırada gözlerini kaybetmişti. Cenaze sedyesinde bir hırka gördüm. Cenazesini *Medine* valisi Ebân b. Osman kıldırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Câbir b. Abdullah, Ebû Bekir, Ömer ve Ali'den rivayette bulundu.

697. *Câbir b. Sahr* ﴿عمرو بن أوس﴾

[Câbir b. Sahr] b. Ümeyye b. Hansâ b. Ubeyd b. Adî b. Ganm b. Ka'b b. Seleme. Annesi, Uteyle bt. Hareşe b. Amr b. Ubeyd b. Âmir b. Beyâda'dır.

Câbir b. Sahr'ın çocukları şunlardır: Ayeşe, onunla Mâlik b. en-Neccâroğularından Abdullah b. Ebû Talha b. Sehl evlenmiştir. Daha sonra da Ebû Umeyr b. Ebû Talha b. Sehl ile evlenmiştir. Annesi ise Kubeyse bt. Sayfî b. Sahr b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd olup Selimeoğulları'ndandır.

Sümeyye bt. Câbir: Annesi Ümmü'l-Hâris bt. Mâlik b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd olup Selimeoğulları'ndandır. Câbir'in soyu devam etmemiştir. Kardeşi Cübeyr b. Sahr'ın soyu devam etmiştir. Câbir, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

698. *Yezîd b. Hizâm* ﴿عامر بن أوس﴾

[Yezîd b. Hizâm] b. Sübey b. Hansâ b. Ubeyd b. Adî b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Muhammed b. İshâk onun nesebini bu şekilde vermiştir. Onun Ensâr'dan yetmiş kişiyle *Akabe* biatine katıldığını zikretmiştir. Bunu Musa b. Ukbe ve Muhammed b. Ömer zikretmemiştir.

699. *Ka'b b. Mâlik* ﴿عمرو بن عثمان﴾

[Ka'b b. Mâlik] b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Resûlullah'ın (sas) şairidir. Annesi, Leyla bt. Zeyd b. Sa'lebe b. Ubeyd olup Selimeoğulları'ndandır.

Ka'b b. Mâlik'in şu isimde çocukları vardır: Abdullah, Ubeydullah, Fedâle, Vehb, Ma'bed, Havle ve Su'âd. Anneleri Umeyre bt. Cübeyr b. Sahr b. Ümeyye b. Hansâ b. Ubeyd olup o da Selimeoğulları'ndandır. Ümmü Ömer adında kızı olup onunla Sevâdoğulları'nın anlaşmalısı Ziyâd b. Abdullah b. Enîs evlendi. Abdurrahman isminde oğlu, Ümmü Kays isiminde de bir kızı daha vardır. Onunla Sevâdoğulları'nın anlaşmalısı Atıyye b. Abdullah b. Enîs evlendi. Bunların anneleri ümmü veledir.

Remle isminde bir kızı daha olup annesi Tûmâdır bt. Ma'kıl b. Cündeb b. en-Nadr olup Sa'lebe b. Sa'd b. Kays'ın çocuklarından. Sûmeyke ve Kebşe ismindeki çocuklarının annesi ise Safiyye olup Yemenlidir. Ayrıca Safiyye isminde bir kızı olup annesi ise ümmü veledir. Leyla ismindeki kızının annesi ise Ümmü Bişr b. Cûheyne'dir. Bütün râvîler Ka'b'ın Akabe biatine katıldığını söylemişlerdir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O el-Hâris b. el-Fadl'dan, o ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o da babasından şunu rivayet etti:

Ka'b b. Mâlik, “Ebû Abdurrahman” şeklinde künyelenmişti.

Bize Abdullah b. Nûmeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O el-Hâris b. el-Fudayl'dan, o ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o da babasından şunu rivayet etti:

Ka'b b. Mâlik, “Ebû Abdurrahman” şeklinde künyelenmişti.

Bize Abdullah b. Nûmeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O el-Hâris b. el-Fudayl'dan, o ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ka'b b. Mâlik'in vefatı sırasında yanına Ümmü Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr geldi ve “Ey Ebû Abdurrahman! Falanca oğlumla karşılaşırsan benden ona selam söyle.” dedi. Bunun üzerine Ka'b, “Allah sana mağfiret etsin ey Ümmü Bişr! Biz bununla uğraşamayacak kadar meşgul olacağız.” deyince o da “Ey Abdurrahman! Sen Resûlullah'ın (sas) ‘Şüphesiz ki mü'minlerin ruhu yeşil kuşlar misali Cennet ağacında asılı durumdadır.’ dediğini duymadın mı?” dedi. Ka'b “Tabii ki duydum.” deyince o da “İşte odur.” dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ben Ka'b b. Mâlik'in “Ebû Abdullah” şeklinde künye aldığını işitmiştim. O, Ensâr'dan yetmiş kişiyle beraber Akabe biatine katılmıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zübeyr b. el-Avvâm ile Ka'b b. Mâlik'i kardeş ilan etti. Zübeyr şunu söylemişti: Ka'b'ı, *Uhud* savaşında yaralanmış halde gördüm. O anda “Eğer ölürse ondan dünyalık olarak geride kalana mirasçı olurum” dedim. Fakat bu konuda şu ayet indi: “...**Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmağa) daha uygundur...**”^[371] Bu süreçten sonra miraslar yakınların hakkı oldu. Kardeş ilan edilmiş olmaktan dolayı mirasçı olma durumu ortadan kalktı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize göre bu haber sahih değildir. Çünkü *Bedir*'den sonra bu şekilde miras olma durumu ortadan kalkmıştı. “...**Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmağa) daha uygundur...**”^[372] ayeti inmiş olduğundan *Bedir*'de ölmüş olanlara İslâm'daki kardeşleri mirasçı olamadılar. Ka'b b. Mâlik *Uhud* savaşında ondan fazla yara almıştı ve savaş alanından alınıp götürülmüştü. O, *Bedir* savaşına katılmış değildir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zübeyr b. el-Avvâm ile Ka'b b. Mâlik'i kardeş ilan etmişti.

İbn Sa'd dedi ki: Muhammed b. İshâk'ın rivayetinde ise Resûlullah'ın (sas) Ka'b b. Mâlik ile Talha b. Ubeydullah'ı kardeş kıldığı bildirilmiştir.

Ka'b b. Mâlik, *Tebûk* harîç, *Uhud*, *Hendek* ve diğer bütün savaşlara Resûlullah (sas) ile beraber katılmıştır. O, *Tebûk* gazvesinden özürsüz olarak geri kalan üç kişiden biridir. Resûlullah'a (sas) diğerlerinin yaptığı gibi gelip özür beyan etmediler ki Resûlullah (sas) onlar için istiğfarda bulunsun. Resûlullah (sas) bunların durumu için o anda bir şey yapmadı. İnsanları onlarla konuşmaktan menetti. Neticede inen ayetler onların tövbelerinin kabul edildiğini haber verdi. Allah şu kavliyle tövbelerini kabul etti: “**(Seferden) geri bırakılan üç kişinin de (tevbelerini kabul etti). Yeryüzü, genişliğine rağmen onlara dar gelmişti...**”^[373] Ondan sonra Resûlullah'a (sas) geldiler ve o da onlar için istiğfarda bulundu.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Sa'îd Abdullah b. Abdurrahman el-Cümahî anlattı. O ez-Zührî'den, o da Abdurrahman'dan -ya da Ubeydullah'tır- b. Ka'b b. Mâlik es-Selimî'den şunu rivayet etti:

Ka'b b. Mâlik o üç kişiden biriydi. Tövbesi kabul edilince Allah için secdeye kapanmış ve elbisesini müjdeyi getiren kimseye vermişti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn haber verdi. O da Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir deve üzerinde Ka'b b. Mâlik'in yanına gelmiş. Devesi o sırada oldukça bitkin düşmüş. Hatta yorgunluktan devenin başı öne düşmüş ve üzengi hizasına kadar inmiş. Resûlullah (sas) onun nerede olduğunu sorunca, Ka'b Resûlullah'ın arkasından yaklaşmış ve Resûlullah (sas) "Haydi başla" deyince o şiir okumaya başlamış. Resûlullah (sas), "Bunlar onlar için mızrak darbesinden daha ağırdır." buyurmuş.

Bize Abdülazîz b. Abdullah b. el-Üveysî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a anlattı. O el-A'rec'ten, o Abdullah b. Ka'b b. Mâlik el-Ensârî'den, o da Ka'b b. Mâlik'ten şunu rivayet etti:

Ka'b'ın Abdullah b. Ebû Hadred el-Eslemî'den alacağı bir miktar malı vardı. Derken bir gün onunla karşılaştı ve konuşmaya başladılar. O sırada sesleri karşılıklı olarak yükseldi. Bu esnada Resûlullah (sas) oradan geçerken "Ya Ka'b!" deyip eliyle yarısını işaret etti. O sanki "Malın yarısını al." diyordu. Ka'b da alacağının yarısını aldı diğer yarısını da bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize -Ka'b b. Mâlik'in evladından- Eyyûb b. en-Nu'mân haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ka'b b. Mâlik gözlerini kaybetmişti. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafeti zamanında hicrî 50 senesinde yetmiş yedi yaşında vefat etti.

700. Amr b. Aneme ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Amr b. Aneme] b. Adî b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi, Selimeoğulları'ndan Cehîre bt. el-Kayn b. Ka'b'tır. O, Kur'ân-ı Kerim'in "Bekkâûn/ağlayanlar" şeklinde isimlendirdiği kimselerden biridir. O, *Bedir* savaşına iştirak etmiş olan Sa'lebe b. Aneme'nin kardeşidir.

Amr b. Aneme'nin Ümmü Beşîr adında bir kızı olup annesi, Zeyd bt. Âmir b. Hadîc b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd'dır. Amr b. Aneme, *Uhud* savaşına iştirak etmiş, vefat ettikten sonra soyu devam etmemiştir.

701. *Seyfî b. Sevâd* ﴿يزيد بن حاطب﴾

[Seyfî b. Sevâd] b. Abbâd b. Amr b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Muhammed b. İshâk ve Muhammed b. Ömer de onu bu şekilde isimlendirmişlerdir. Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî ise Seyfî b. el-Esved şeklinde isimlendirmiştir. Annesi, Humeyme bt. Ubeyd b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd olup Selimeoğulları'ndandır.

Seyfî'nin Muhammed isminde bir oğlu olup annesi, Hibbe bt. Amr b. Hısn b. Hâlid b. Mahled b. Âmir b. Züreyk'tir. Yahya ve Abdullah isminde de çocukları olup anneleri, Ümmü Hakîm bt. en-Nadr b. Damdam b. Zeyd b. Harâm olup Adî b. en-Neccâroğulları'ndandır. O, Enes b. Mâlik'in halasıdır. Seyfî, [kaynağımız olan âlimlerin] hepsinin rivayetlerine göre *Akabe* biatine yetmiş Ensârîyle birlikte katılmış; *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

702. *Hâlid b. Amr* ﴿عمرو بن ثابت﴾

[Hâlid b. Amr] b. Adî b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi, Selimeoğulları'ndan Ervâ bt. Mâlik b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd'dir.

Hâlid b. Amr'ın Ümmü Amr adından bir kızı olup onunla Mu'âz b. Cebel evlenmiştir. Annesi ise Ümmü Zeyd bt. Kays b. en-Nu'mân b. Sinân b. Ubeyd olup Selimeoğulları'ndandır.

Sadece Muhammed b. Ömer'den gelen bir rivayette *Akabe* biatine yetmiş Ensârîyle birlikte katıldığı bildirilmiştir. *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve öldükten sonra soyu devam etmemiştir.

703. *Abdullah b. Atîk* ﴿عبد الله بن عتيك﴾

[Abdullah b. Atîk] b. Kays b. el-Esved b. Mürrî b. Ka'b b. Ganm b. Selime. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Süheyl b. Atîk b. en-Nu'mân b. Amr b. Atîk b. Amr b. Mebzûl b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Abdullah b. Atîk'in Muhammed isminde bir oğlu olup annesi, Leyla bt. Zeyd b. Abd b. Ka'b b. Ganm b. Selime'dir.

Abdullah b. Atîk Uhud savaşına iştirak etmiş olup Resûlullah (sas) onu bir sahâbîyle beraber bir seriyye ile Ebû Râfi Selâm b. Ebü'l-Hukayk üzerine göndermiş ve bu adamı öldürmüşlerdir.

Abdullah b. Atîk Ebû Bekir'in hilafeti zamanında hicrî 12 senesinde Yemâme savaşında şehid olarak öldürülmüştür. Abdullah b. Atîk Resûlullah'tan (sas) bir hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o Muhammed b. Abdullah b. Atîk'ten, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ı (sas) şunu söylerken işittim. "Kim Allah yolunda cihad etmek için sefere çıkarsa -nerede o mücahidler?- bineğinden düşüp ölürse onun ecrini vermek Allah'a kalmıştır." Bu ibare uzun bir hadiste geçmiştir.

704. Câbir b. Atîk ﴿عمرو بن أوس﴾

[Câbir b. Atîk] b. Kays b. el-Esved b. Mürrî b. Ka'b b. Ganm b. Selime. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Süheyl b. Atîk b. en-Nu'mân b. Amr b. Mebzûl b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Câbir b. Atîk'in çocukları şunlardır: Ebû Süfyân, Âişe, Sülâfe, Aliye ve Ümmü'l-Muğîre. Bunların anneleri Hind bt. el-Berâ b. Ma'rûr b. Sahr b. Hansâ b. Süfyân b. Ubeyd olup Selimeoğulları'ndandır.

Abdülmelik b. Câbir isminde bir oğlu olup annesinin ismi bize ulaşmamıştır. Abdülmelik öldükten sonra soyu devam etmemiştir. Ondan hadis rivayet edilmiştir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Abdurrahman b. Atâ'dan, o Abdülmelik b. Câbir b. Atîk'ten, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “Kişi bir topluluğa bir şey anlatıp sonra da etrafına bakınırsa bu söz artık onlar için bir emanet olur.”

Muhammed b. Ömer ve Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî şunu söyledi:

Câbir b. Atîk’in *Uhud* savaşına katıldığı yönündeki haber doğru değildir. Bundan sonraki savaşlara iştirak etmiştir.

[363] Yusuf 12/1-2.

[364] Mescid-i kibleteyn ile Mezad arasına düşen bir mevkidir.

[365] İdam, Semine civarında *Mekke* ve *Yemame* yolunda bulunan bir suyun adıdır (Bk. Yâkût el-Hamevî).

[366] Bu dönemde çocukların okuma-yazma öğrendikleri merkezlerdi (M).

[367] Bir ölçü birimidir.

[368] Nisâ 4/176.

[369] Nisâ 4/176.

[370] Cuma 62/11.

[371] Enfâl 8/75.

[372] Enfâl 8/75.

[373] Tevbe 9/118.

BENÎ SELİME’NİN MÜTTEFİKLERİNDEN OLANLAR

705. Abdullah b. Üneys ﴿مَعْمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ﴾

[Abdullah b. Üneys] b. Es’ad b. Harâm b. Habîb b. Mâlik b. Ganm b. Ka’b b. Teym b. Bühse b. Nâşire b. Yerbû b. el-Berk b. Vebere. Kudâ’a kabilesinden olup Cüheyne içinde sayılmışlardır. Ensâr’dan Selimeoğulları’nın Sevâd kolunun müttefiğidir.

Ensâr’dan yetmiş kişiyle beraber *Akabe* biatine katılmıştır. O ve Mu’âz b. Cebel, Müslüman olduktan sonra Selimeoğulları’nın putlarını kırmışlardır. *Bedir* savaşına iştirak etmemiştir. *Uhud* ve *Hendek* savaşına iştirak etmiş ve bundan sonraki savaşlara da Resûlullah (sas) ile beraber katılmıştır. Resûlullah (sas) onu tek başına bir seriyye olarak göndermişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Nûh el-Hârisî- ki Ensârî olan el-Hârisîlerdendir- anlattı. O Hubeyb b. Abdurrahman’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Üneys Resûlullah (sas) ile *Bedir*’den döndüğü sırada *Tûrbân*^[374] denen yerde karşılaştı ve şunu dedi: “Seni selamette kılan ve bununla seni zafere ulaştıran Allah’a hamdolsun. Ya Resûlullah! Senin sefere çıktığın gece ateşim vardı, hatta düne kadar da devam etti. Ancak şimdi gelebildim.” Resûlullah (sas) da “*Allah sana ecrini versin.*” dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir’den rivayet etti. Yine bize Abdullah b. Amr Ebû Ma’mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Muhammed b. Ca’fer’den, o İbn Abdullah b. Üneys’ten, o da babasından şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) Abdullah b. Üneys’i bir seriyyeye gönderip Süfyân b. Hâlid b. Nübeyh el-Hüzelî’yi öldürmesini emretmişti. Abdullah tek başına

yola çıktı ve gidip onu öldürdü. Sonra da *Medine*'ye dönüp bu durumu ona bildirdi. Abdullah şunu dedi: Resûlullah (sas) bana bir değnek -ki asa olduğu da söylenmiştir- verdi ve “*Al! Kıyamet gününde buna yaslanırsın. Çünkü o günde bir yere yaslanacak olanlar az olacaktır!*” deyince o da “Ya Resûlullah! Bunu bana neden verdin?” diye sordu. Resûlullah (sas) “*Bu, kıyamet gününde seninle benim aramda bir işaret olur.*” dedi. O da bu değneği kılıcına bağlayıp kendisinden ayırmadı. Vefatı sırasında onunla beraber defnedilmesini emretti ve kefeninin içine konuldu.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Abdullah b. Atıyye b. Abdullah b. Üneys el-Cühenî'den -ki o Ensâr'dan Selimeoğulları'ndandır- o da babasından şunu rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) sahâbîsi Abdullah b. Üneys üzerinde uzun bir elbiseden başka bir giysi olmadığı halde namaz kılırdı.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı; dedi ki: Bana Muhammed b. İbrahim et-Teymî anlattı. O Abdullah b. Üneys el-Cühenî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah bir defasında “Ya Resûlullah! Benim şehrin dışında çölde bir evim var ve orada kalıyorum, Allah'a hamd ederek orada da namaz kılıyorum. Bana emretsen de bir gece şu Mescid'e gelsem” deyince Resûlullah (sas) “*Ayın yirmi üçünün gecesinde gel, orada kal, namaz kıl, sonra da istersen evine dönebilirsin*” dedi.

Râvî: Ben onun oğluna “Senin baban bunu nasıl yapıyordu?” diye sorunca şunu söyledi: “Mescide ikindi namazıyla birlikte girer ve ihtiyaç giderme dışında sabah namazına kadar dışarı çıkmazdı. Sabah namazını kıldıktan sonra Mescid'in yanında bağlı bulunan bineğine biner ve çöle giderdi.

Muhammed b. Ömer şunu söyledi: İnsanlar Abdullah b. Üneys el-Cühenî'nin Mescid'e gelip de namaz kıldığı geceye “Cühenî gecesı” adını verdiler ve o geceyi ihya etmek hoşlarına gitmeye başladı. Onun Ramazan ayında Kadir gecesı olduğunu anladılar. Abdullah b. Üneys'in evi *Medine*'ye bir konaklık mesafede çölde idi. Abdullah, Ebû Yahya şeklinde künyelenmişti. Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafeti zamanında öldü.

706. *Ebû Şübâs* ﴿أبو شبات﴾

Adı, Hüdeyc b. Selâme b. Evs b. Amr b. Ka'b b. el-Kurâkır b. ed-Deyhân olup Kudâ'a kabilesinin Belî kolundandır. O, Ensâr'dan Selimeoğulları'nın Harâmoğulları kolundandır.

Ensâr'dan yetmiş kişiyle beraber *Akabe* biatinde bulundu. İslâm'a ilk zamanlarda girmiş olup *Akabe* gecesinde yanında eşi Ümmü Menî bt. Amr b. Adî b. Sinân b. Nâbi b. Amr b. Sevâd da vardı. Biat eden hanım sahâbîlerdendir ve *Akabe* gecesinde Şübâs'ı dünyaya getirdi.

Ebû Şübâs, *Bedir* ve *Uhud* savaşlarına iştirak etmemiş; fakat bundan sonraki savaşlara iştirak etmiştir.

707. *Mes'ûd b. Sinân* ﴿الحارث بن نوفل﴾

[Mes'ûd b. Sinân] b. el-Esved b. Murrî. Ganm b. Ka'b b. Selimeoğulları'nın müttefiğidir. *Uhud* savaşına iştirak etmiş, Abdullah b. Atîk ile beraber *Hayber*'de Selâm b. Ebü'l-Hukayk'ı öldürmek için hicretin 4. senesinde Zilhicce ayında gönderilen seriyyede yer almıştır. Mes'ûd b. Sinân hicretin 12. senesinde *Yemâme* savaşında şehid düşmüştür.

708. *Abdullah b. Atîk* ﴿عبد الله بن عتيك﴾

[Abdullah b. Atîk] b. Kays b. el-Esved b. Murrî. Ganm b. Ka'b b. Selimeoğulları'nın müttefiğidir. *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

709. *el-Esved b. Huzâ'i* ﴿حاطب بن الحارث﴾

Selimeoğulları'nın müttefiği olup *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. Abdullah b. Atîk ile beraber *Hayber*'de Selâm b. Ebü'l-Hukayk'a hicretin 4. senesinde Zilhicce ayında gönderilen seriyyede yer almış ve onu öldürmüşlerdir.

710. *Damre b. İyâd* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

Berk b. Vebereoğulları'ndandır. Abdullah b. Üneys'in amcası oğlu olup Selimeoğulları'ndan Sevâdoğulları koluna müttefik olmuştur. *Uhud* savaşına iştirak etmiş, hicretin 12. senesinde Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r) hilafeti zamanında *Yemâme* savaşında şehid düşmüştür.

[\[374\]](#) Bedir civarında bir vadidir.(M)

BENÎ SELİME’NİN MEVALİSİNDEN OLANLAR

711. *Ebû Eymen* ﴿أبو أيمن﴾

Amr b. el-Cemûh’un mevlası olup Amr b. el-Cemûh ile beraber *Uhud* savaşına iştirak etmiştir. O gün, hicretten 32 ay sonra Şevvâl ayının başında şehid düşmüştür.

712. *en-Nu’mân b. Sinân* ﴿ربيعه بن الحارث﴾

Selimeoğullarının mevlası olup *Uhud*’da şehid düşmüştür.

BENÎ BEYÂDA B. AMR B. ZÜREYK B. ABDUHÂRİSE B. MÂLİK B. GADB B. ÇÜŞEM B. HAZREC'TEN OLANLAR

713. Zeyd b. ed-Desine ﴿أنس بن أوس﴾

[Zeyd b. ed-Desine] b. Mu'âviye b. Ubeyd b. Âmir b. Beyâda.

Abdullah isminde bir oğlu olmuş, fakat geride soyundan kimse kalmamıştır. Resûlullah (sas) Zeyd b. ed-Desine ile Adî b. Ka'boğulları'nın müttefiği olan Hâlid b. Ebû Bükeyr'i kardeş kılmıştır.

Zeyd, Uhud savaşına iştirak etmiş, Hüzeyl kabilesinden Lihyânoğulları'na Recî vakasında esir düşmüş, Lihyânoğulları onu Mekke'ye Hubeyb b. Adî ile beraber getirmişler ve o gün Hubeyb b. Adî ile beraber Mekke'de müşrikler tarafından o da şehid edilmiştir.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. ed-Desine'yi Safvân b. Ümeyye satın aldı ve onu babasına karşılık öldürdü. Onu öldürmesi için de Nistân adındaki mevlasına emir verdi. O da onu Harem sınırları dışına çıkarıp öldürdü. Ölümünden önce içinde Ebû Süfyân'ın da bulunduğu Kureyşli bir grup yanına yaklaşıp "Ey Zeyd, Allah için söyle, şimdi senin ailen ile beraber olup yerine Muhammed'in bu durumda olmasını ve bizim de onun boyununu vurmamızı istemez misin?" diye sorunca o da şu karşılığı verdi: "Allah'a yemin olsun ki, ben ailemle beraber otururken onun ayağına bir diken dahi batmasını istemem." Bu sözler üzerine Ebû Süfyân şunu söyledi: "Allah'a yemin olsun ki, arkadaşlarının Muhammed'i sevdiği kadar liderlerini seven bir topluluk daha görmüş değilim."

714. Ubeyd b. Amr ﴿ثابت بن عدي﴾

Beyâdaoğulları'ndan Uhud savaşına katılmış kimselerden olduğunu biliyoruz. Kitâbü'n-Neseb'te ona dair bir bilgi bulamadık. İsmine dair

Uhud'a katıldığı dışında başka bir bilgiye rastlamadık.

715. *Ebû Hind el-Beyâdî* ﴿هشام بن العاص﴾

Ferve b. Amr el-Beyâdî'nin mevlâsıdır. İslâm'a ilk zamanlarda girmiştir. Ne *Bedir* ne de *Uhud* savaşına katılmış değildir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Bedir* savaşından döndüğü sırada Ebû Hind el-Beyâdî onunla karşılaşmış. O esnada Resûlullah'ın (sas) yanında içi hays^[375] yemeğiyle dolu bir tulum varmış. Resûlullah (sas) “Şüphesiz ki *Ebû Hind Ensâr'dan* biridir, onu evlendirin!” deyince orada bulunanlar onu evlendirmişler.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr anlattı. O Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan o da Ebû Hüreyre'den şunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “Ey *Beyâdaoğulları*, *Ebû Hind'i evlendiriniz!*” Onlar da evlendirdiler ve Ebû Hind hacamat yapan biriydi.

[375] Yağ, un ve hurma karışımıyla yapılan bir tür yemektir (M).

**BENÎ ZÜREYK B. ÂMİR B. ZÜREYK B.
ABDUHÂRİSE B. MÂLİK B. GADB B. CÜŞEM
B. HAZREC'TEN OLANLAR**

716. Ebû Ayyâş ez-Zürakî ﴿سعيد بن الحارس﴾

Adı, Ubeyd b. Mu'âviye b. es-Sâmit b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Züreyk olup kabul görmüş bir süvari idi. Bir atı vardı. Annesi ise Havle bt. Zeyd b. en-Nu'mân b. Halde b. Âmir b. Züreyk idi.

Ebû Ayyâş'ın şu çocukları vardı: Kesîr ve Zeyde: Zeyde'nin annesi, Ümmü Ayyâş bt. Mahşî b. el-Eşyem olup Damreoğulları'na mensuptu. en-Nu'mân, Mu'âviye, Süleyman, Kays, Bîşr, Yezîd, Ümeyye (bayandır), Ayşe, Cemîle, Kebşe ve Ümmü Musa: Bunlar farklı ümmü veledlerden dünyaya gelmişlerdir. Ümmü Sa'îd ve Ümmü'l-Hâris adında kızları olup Ümmü'l-Hâris'in annesi Ümmü'l-Hâris bt. Zeyd b. Ubeyd b. el-Mu'allâ b. Levzân b. Hârise b. Adî b. Zeyd olup Gadb b. Cüşem b. el-Hazrec'in evladındandır.

Sâmit b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Züreyk'in çocukları ölmüş olup sadece en-Nu'mân b. Ebû Ayyâş'ın soyu devam etmiştir. Yezîd b. Ebû Ayyâş'ın oğlundan dünyaya gelen bir kadın *Medine*'de yaşamaktadır. Ebû Ayyâş, *Uhud* savaşına iştirak etmiştir.

BENÎ HABÎB B. ABDUHÂRİSE B. MÂLİK B. GADB B. CÜŞEM B. EL-HAZREC'TEN OLANLAR

717. Ubeyd b. el-Mu'allâ ﴿مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ﴾

[Ubeyd b. el-Mu'allâ] b. Levzân b. Hârise b. Zeyd b. Sa'lebe b. Adî b. Mâlik b. Zeydümenât b. Habîb b. Abduhârise. Annesi, İdâm bt. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

Ubeyd'in Nüfey isminde aynı anne-babadan bir kardeşi vardı. Onun, Resûlullah'ın (sas) *Medine*'ye gelmesinden sonra Müslüman olduğu söylenmiş, Evs kabilesinden bir adamın müttefiği olup Müzeyne kabilesinden *Buthân* mevkiinde bir adama uğradığı sırada o adam tarafından öldürülmüştür.

Ubeyd b. el-Mu'allâ, *Uhud* savaşına iştirak etmiş ve şehid düşmüştür. Onu, İkrime b. Ebû Cehil öldürmüştür.

Ubeyd b. el-Mu'allâ'nın çocukları şunlardır:

Utbe ve Zeyd: Zeyd, *Mu'te* savaşında şehid düşmüştür. Hâlîde bt. Ubeyd ise Ebû Sa'îd b. Evs b. el-Mu'allâ b. Levzân b. Hârise b. Zeyd b. Sa'lebe b. Adî b. Mâlik b. Zeydümenât b. Habîb b. Abduhârise ile evlenmiştir. Kubeyse bt. Ubeyd adında bir kızı daha olup bunların anneleri ise Selimeoğulları'ndan Suhtâ bt. el-Esved b. Abbâd b. Amr b. Sevâd'dır.

Nüfey b. el-Mu'allâ'nın çocukları ise şunlardır:

Şemmûs: Onunla Utbe b. Ubeyd b. el-Mu'allâ b. Levzân evlendi.

Ümmü'l-Hâris: Onunla da Ebû Ayyâş b. Mu'âviye b. es-Sâmit b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Züreyk evlendi. Bunların anneleri ümmü veledir.

Buraya kadar verdiğimiz isimler Ensâr'ın
ikinci tabakasından Uhud Savaşı'na
iştirak etmiş olan sahâbîlerdi.